AD R. P. NATALIS

ALEXANDRI

ORD. PRÆD.

HISTORIAM ECCLESIASTICAM

SUPPLEMENTUM.

Digitized by Google

Digitized by Google

AD R. P. NATALIS
ALEXANDRI
O R D. P R Æ D.

HISTORIAM ECCLESIASTICAM
SUPPLEMENTUM

DUAS IN PARTES DISTRIBUTUM

IN QUARUM PRIMA

OPEM FERENTIBUS VIRIS ERUDITISSIMIS ALIQUOT TRIDENTINI CONCILII DECRETA ILLUSTRANTUR ET VINDICANTUR :

IN ALTERA

DISSERTATIONIBUS HISTORICIS

RES ECCLESIÆ ET IMPERII SÆCULORUM XVII. & XVIII.

QUÆ IN EA HISTORIA DESIDERANTUR,

Recenſentur & ad noſtra uſque tempora perducuntur.

TOMUS PRIMUS

CONTINENS

SUPPLEMENTI PARTEM PRIMAM.

BASSANI, MDCCLXXVIII.

SED PROSTANT

VENETIIS APUD REMONDINI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

IN OMNIUM NOVISSIMAM ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ P. NATALIS ALEXANDRI

ORDINIS PRÆDICATORUM

NUNC PRIMUM AD NOSTRA USQUE TEMPORA PERDUCTÆ

EDITIONEM

PRÆFATIO

AUCTORUM SUPPLEMENTI.

QUO novum prorſus atque utile præſertim decus huic omnium poſtremæ Editioni viri longe doctiſſimi P. NATALIS ALEXANDRI *Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ* pararemus, id eſſe tentandum exſequendumque cum primis judicavimus, quod fruſtra hactenus præclari Operis ſtudioſi quotquot flagitarant. Hi nimirum cum P. Conſtantini *Roncagliæ*, & P. Joannis Dominici *Manſii*, dein Archiepiſcopi Lucenſis, hominum eruditiſſimorum Animadverſionibus ac Notis ſatis ſibi eſſe factum pro ſæculis ab Auctore deſcriptis adprime intelligerent, id unum ægre ferre videbantur, in magno ſcilicet rerum Eccleſiaſticarum Theſauro cum aliquot Tridentini Concilii, cujus Hiſtoriæ defenſione idem abſolvitur, Decretorum illuſtrationem, tum rerum Eccleſiæ ſæculorum XVII. & XVIII. enarrationem deſiderari. Hinc optabant ut prodiret tandem Editio, quæ utrumque complecteretur. Nec id vero injuria; ſic enim fiebat, ut & Opus eximium iis eſſet ad manus quoquo modo abſolutius, & alio ſibi haud eſſet confugiendum, ut haurirent hiſtoriam annorum vix præteritorum, imo præſentium, quam optare cupidius homines plerumque ſolent.

Igitur ut æquis horum votis noſtra hæc Editio reſponderet, doctorum virorum exploratis conſiliis, & ſubſidiis impetratis, novem jam in Typographio Remondiniano procuſis Hiſtoriæ NATALIS ALE-

XANDRI voluminibus cum integris prorſus laudatorum *Roncagliæ*, & *Manſii* Animadverſionibus & Notis, duo alia volumina, ſive *Supplementum* addidimus, hac epigraphe prænotatum : *Ad R. P. Natalis Alexandri Ord. Præd. Hiſtoriam Eccleſiaſticam Supplementum duas in partes diſtributum, in quarum prima opem ferentibus Viris eruditiſſimis Concilii Tridentini Decreta aliquot illuſtrantur & vindicantur; in altera Res Eccleſiæ & Imperii, quæ in ea Hiſtoria deſiderantur, recenſentur, & ad noſtra uſque tempora perducuntur*. Sed de utraque Supplementi hujuſce Parte operæ pretium erit quædam vere ſincereque omnino præfari.

Atque ut primæ Partis ratio conſtet, primo loco Franciſci *Veronii* Theologi Pariſienſis ſatis noti libellum vulgavimus inſcriptum *Regula Fidei Catholicæ, ſive de Fide Catholica*, quem e gallicis primum latinis redditum litteris viri præclariſſimi Adrianus, & Petrus fratres de *Walenburch* ad calcem Tomi II. Controverſiarum fidei ediderant. Nam quum diu multumque immortali in Opere ii deſudarint, ut quam injuſte Proteſtantes a Romana Eccleſia ſeceſſionem fecerint, edocerent, oſtenderentque quid tanquam de fide catholica tenendum ſit, quidve, ſalva hujus integritate, ſit adhuc obnoxium diſputationibus Theologorum, non poterant præclarum faſtigium Operi impoſituri opportuniorem *Veronii* elucubratione libellum ſeligere, in qua nempe ex inſtituto eadem res agitur, præcipueque monſtratur, quid tanquam fidei dogma in Synodo Tridentina propoſitum fuerit, & ſtabilitum. Idem nobis ejuſdem Synodi Canonum illuſtrationem præ oculis habentibus conſilium fuit. *Veronii* elucubrationem ſequuntur *Vindiciæ Librorum Deutero-Canonicorum Veteris Teſtamenti, in quibus Traditionis & Concilii Tridentini mens de eorumdem auctoritate accurate elucidatur*. Etſi enim plurimi, ipſeque NATALIS ALEXANDER hujuſcemodi librorum cauſſam ſtrenue egerint, neminem tamen harum Vindiciarum Auctore ſolidius id præſtitiſſe rerum periti facile judicabunt. Sunt autem ſcriptæ cum adverſus Proteſtantes, tum peculiariter etiam contra Abbatem *de Longuerue*, qui gallica Diſſertatione in vulgus ſparſa oſtendendum ſuſceperat Veteris Teſtamenti Libros Deutero-Canonicos non eſſe ejuſdem cum Proto-Canonicis auctoritatis, & divinam hanc prærogativam a Synodo Tridentina eiſdem tribui nequiviſſe. Prodiere hæ Vindiciæ Pariſiis an. 1730. Auctore Joſepho *Barre*; cumque in Italicis Bibliothecis haud frequentes eſſent, heic eaſdem eſſe recuſas geſtient qui ſunt de ſacrarum Litterarum dignitate auctoritateque ſolliciti. Æque iiſdem probabitur, quæ proxime ſuccedit Diſſertatio *De Legali Paſchate a J. C. peracto* ad eorum defenſionem, quæ

habet

habet Concilium Tridentinum Seſſ. XXII. Hanc adverſus Bernardum Lamium, & P. Tourneminium olim habuerat Auguſtæ Taurinorum P. Nicolaus Auguſtinus *Chignolius* Ord. Præd. in Regio Athenæo ſacrorum dogmatum Profeſſor, vulgaveratque in Prælectionibus ſuis, ex quibus tamen ea ſolum decerpta ſunt, quæ Patrum Tridentinorum mentem conſiliumve tuentur. Quum autem ubi a Theologis diſputatur de amore Dei in Pœnitentiæ Sacramento requiſito, mire nonnulli eorumdem Tridentinorum Præſulum ſenſus verſare ſoleant atque pervertere, ut rem graviſſimam non ita multis expediremus, libuit primum apponere Chriſtiani *Lupi* dogmaticam *Diſſertationem de germano, ac avito ſenſu SS. PP. univerſæ ſemper Eccleſiæ, ac ſacroſanctæ præſertim Tridentinæ Synodi circa Chriſtianam Contritionem & Attritionem*, ejuſdemque *Lupi Epiſtolam Familiarem* ad Henricum *Noris de Chriſtiana Contritione*; tum Tractatum ſubjicere magni Meldenſium Epiſcopi Jacobi Benigni *Boſſueti de Doctrina Concilii Tridentini circa dilectionem Dei in Sacramento Pœnitentiæ requiſitam*. In hoc ſiquidem Tractatu Auctor doctioribus veteris memoriæ Epiſcopis merito comparandus, omne ſtudium operamque contulit, ut ſacroſancti Concilii Tridentini expreſſa Decreta quanta fieri poterat brevitate, ac ſimplicitate ſermonis accuratiſſime exponerentur. Denique cum plura inter commoda ac bona, quæ ex eodem Concilio Eccleſiæ obvenere, illud haud poſtremum nec vulgare ſit, quod ejus juſſu celeberrimus ille Catechiſmus prodierit, qui *Romanus* appellatur, viſum primo eſt, quæ ad hujus auctores ſcriptoreſque pertinent, ex libro declarare *De Claris Catechiſtis* Andreæ *Serrai*, qui in id operis diligenter inquiſivit; tum ad ejuſdem Catechiſmi vindicandam auctoritatem, Diſſertationem adjungere Antonini *Reginaldi* juxta completiſſimam Neapolitanam Editionem an. 1665. Non plura in hanc primam noſtri Supplementi Partem ingeſſimus, quæ ob delectum atque præſtantiam æquos doctoſque viros magni eſſe facturos non dubitamus.

Jam ut de altera eaque longe potiori Supplementi noſtri Parte nonnulla quoque breviter Lectorem doceamus, in illa novem Diſſertationibus Hiſtoricis res Eccleſiæ & Imperii comprehenduntur, quæ memoratis duobus XVII. & XVIII. ſæculis contigerunt. Actum in prima *De Romanis Pontificibus* uſque ad Pium VI. cui felix diuturnumque imperium auguramur. Cumque geſta Romanorum Pontificum, ſi paullo fuſius præſertim fuerint perſcripta, potiorem Eccleſiæ Imperiique Hiſtoriæ partem exhibere ſoleant, hinc ob rerum varietatem & copiam prolixior cæteris hæc evaſit Diſſertatio,

imo adeo ampla, ut ad inſtitutum fere ſufficere videretur. Ciacconiani Operis Continuatorum, aliorumque Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ recentium Scriptorum, in ea contexenda, ut & in aliis Diſſertationibus, ſubſidio fuere commentarii, ſic tamen ut ex his quædam non magni momenti prætermittere, quædam autem locis opportunis addere haudquaquam religioni Auctores duxerint. Quaſdam etiam Vitas Pontificum Romanorum ſeparatim a probatis Scriptoribus commentariis expoſitas, in hanc Diſſertationem conjectas videas, uti Clementis IX. Innocentii XI. Benedicti XIII. Et Clementis IX. quidem Vitam jam prælo paratam ſingulari prorſus liberalitate communicavit Præſul hoc in ſcribendi genere laudatiſſimus Angelus *Fabronius*, Piſanæ Academiæ Curator, cui etiam Clementis XII. Vitam debemus, heic quoque integram pene recuſam. Innocentii XI. Vita virum politiſſimi, elegantiſſimique ingenii Philippum *Bonamicium*, Romano Pontifici a latinis epiſtolis, auctorem habet: Benedicti vero XIII. Alexandrum *Borgiam*, doctiſſimum olim Firmanorum Antiſtitem. Etſi vero hæc Pontificalis Hiſtoria ſatis ſuperque ad propoſitum, ut diximus, videri poſſet, quod erat nimirum, ut qui hanc ſibi comparaturi eſſent Editionem, temporum hiſtoria non carerent a Natali prætermiſſorum; quo tamen cumulatius res urgeretur, aliæ Diſſertationes adjectæ ſunt. Hinc in ſecunda cum Auctoribus *Galliæ Chriſtianæ* pertractatum eſt *de Miſſionibus ſacris ad exteras gentes a Gallis inſtitutis*, ut clarius paterent dicenda in tertia & quarta; nam in illa ex Mamachii *Chriſtianis Antiquitatibus* actum eſt *de Propagatione vicibuſque Religionis Chriſtianæ*; in altera *de proſcriptis Sinenſium Ritibus*, Appendice adjecta monumentorum. Agitur in Diſſertatione V. *de Hæreſibus Erroribuſque*, in qua etiam quæ ad Petri *Jannonii* hiſtoriam pertinent, haud deſiderantur. In Diſſertatione VI. *de Conciliis* aliquot Synodorum provincialium & particularium ſanctiones percenſitæ ſunt. Quid egerint Romanæ Sedis Epiſcopi pro doctrina catholica ſarta tectaque conſervanda comprimendaque luxuriantium Caſuiſtarum effræni licentia declaratum eſt in Diſſertatione VII. *de Eccleſiæ doctrina præſertim morali*, in qua dictum etiam de fatis eorumdem Caſuiſtarum in Galliis, propoſitis ad calcem graviſſimis animadverſionibus, quæ cauſſas aperirent ingentis numeri mollioris doctrinæ magiſtrorum, qui duobus jam abhinc ſæculis tanquam Ægyptiacæ ranæ in Eccleſiam incubuerunt. Diſſertatio VIII. circa *Controverſias* verſatur; cumque omnes haud comprehendi poſsent, ut quiſque facile concedet, quaſdam autem omittere prudentis animi conſilia neceſſitaſque compulerint;

ſerint; nam quominus de iis diceretur nonnullorum ſtudia atque conatus evicerunt; hinc ad aliquot tantum concertationes Diſſertatio coarctata eſt, ac primo diſputatum de exitu Controverſiarum *de Divinæ Gratiæ Auxiliis*, oſtenſumque nullum emolumentum ex impoſito a Paulo V. ſilentio doctrinæ Moliniſtarum acceſſiſse; multoque minus peti inde argumentum poſſe levitatis rerum, quæ tunc temporis fuere diſcuſſæ, ita uti nonnulli Theologi quotidie ſcriptiptant, ſi tamen hoc nomen merentur, qui de graviſſimis rebus ita dijudicant. Hæc conſequitur *Hiſtoria diſſidii litterarii* circa ſtudia Monachorum, quod habuit Joannes *Mabillonius* cum Armando *Buthilierio*, a Vincentio *Thuillier* aſceta Benedictino concinnata; ac poſt nonnulla alia, Diſſertatio iſthæc concluſa eſt oſtendendo, quantam puritati religionis labem inurere tentet quæ ſuperiore ſæculo, & eo quod nunc labitur ad ſenium properante, plurimorum animos novitas occupavit, *Cultus* nimirum *carnei Cordis Jeſu*; qua de re nuperrime Romæ maxima contentione animorum decertatum fuit. Denique in Diſſertatione IX. *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* ſupra centum inſignium virorum Elogia concluſa ſunt, eaque illorum Opera indigitata, ex quibus præſertim inclaruerunt.

Hæc præfari neceſſario debuimus, cum ut ſuſcepti Operis ratio conſtaret, tum ut rerum eccleſiaſticarum ſtudioſos non lateret, nihil eſſe in hac Editione prætermiſſum quod ipſi optarent, quodque illam cæteris jure ac merito præferendam eſſe perſuaderet. Sane eam, quæ typis Pezzanæ prodiit, ampliſſima exornatam epigraphe, illico excuſſimus; at nihil inde extundere potuimus, quo noſtra ditaretur. Nam quod ad *Bibliothecam Selectam* Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cum Veteris, tum Novi Teſtamenti eidem præmiſſam adtinet, cum plura hujuſmodi præſto eſſent ex Mabillonii Opere *de Studiis Monaſticis*, tum *Bibliotheca Sacra* Calmeti, & Georgii Walchii item *Bibliotheca Theologica*, ab ea heic iterum exhibenda abſtinendum omnino fuit. Quod quidem potiori jure *de Dictionario Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ N. T.* eidem Editioni addito pronuntiandum eſt; ut plurimum enim ea ſolum contracta profert, quæ adductis monumentis NATALIS ipſe ALEXANDER docuerat: at qui ejus Hiſtoriæ non incurioſi ſunt, ii nec compendia hujuſce generis quærunt, nec vero egent, quum indices cuique tomo ſæculoque ſubjuncti fere ſatis pro ſimili Operis epitome haberi poſſint. Monemus tamen elogia *Roncagliæ* & *Manſii* haud fuiſſe a nobis prætermiſſa; illud autem, quod NATALI ALEXANDRO panxit Antonius *Touronius*, auctius eſſe heic editum, tota nimirum hiſtoria concertationis, quam idem ALEXANDER habuit

cum

Digitized by Google

cum P. Daniele e S. J. locupletatum. Fruantur hiſce curis Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ cultores, gratiaſque habeant eruditis viris Franciſco *Borranio*, & Petro *Sandinio*, qui ſuam pro hac Editione ſymbolam contulerunt, tum cum primis Cl. Viro Vincentio *Faſſinio* Ord. Præd. in Piſana Academia ſacrarum litterarum Profeſſori, qui totam fere primam Supplementi partem delineavit, tum pleraque bonæ frugis ſuppeditavit, quibus altera nobilitaretur.

MONITUM AD LECTOREM.

ELOGIUM Hiſtoricum P. Natalis Alexandri a Cl. viro P. Antonio Touron Ord. Præd. gallice ſcriptum, atque ab eruditiſſimo P. Joanne Dominico Manſio Congregationis Matris Dei, poſtea Archiepiſcopo Lucenſi latinitate donatum in poſtrema hac noſtra ejuſdem Natalis Hiſtoriæ editione initio Tomi III. optimo ſane conſilio præfixum fuit; quare illud hoc loco integrum recudere ſupervacaneum duximus. Sed quoniam in eo Elogio Touronius hiſtoriam omiſit litterariæ concertationis, quam Natalis noſter habuit cum P. Daniele S. J. hujuſmodi defectum hic ſupplere opportunum exiſtimavimus. Illam igitur ex celeberrimo Natalis Alexandri diſcipulo Jacobo Hyacintho Serry in Præfatione ad Hiſtoriam de Auxiliis divinæ Gratiæ *depromptam, hoc loco tibi, Lector benevole, Appendicis inſtar exhibemus. Cum vero ad Auctoris noſtri Hiſtoriam Eccleſiaſticam aut caſtigandam, aut illuſtrandam ſelectiſſimis Notis, atque Animadverſionibus ſuis ſumma cum laude allaborarint duo clariſſimi viri ſingulari doctrina, ac eruditione præſtantes, nimirum Conſtantinus Roncaglia, & quem paulo antea commemoravimus Joannes Dominicus Manſius, ut quinam illi fuerint, plenius inſpicias,*

utriuſ-

utriuſque Elogium huic noſtro Supplemento *præmittere haud injucundum tibi fore putavimus, illius quidem ex Lucenſi editione, ſed auctius, hujus autem nunc primum ex eruditiſſimo* P. *Sarteſchi Opere de Scriptoribus Congregationis Clericorum Regularium Matris Dei majori ex parte deſumptum* .

ADDEN-

Digitized by Google

A D D E N D A

AD ELOGIUM HISTORICUM

P. NATALIS ALEXANDRI

A CL. VIRO

P. ANTONIO TOURONIO

CONSCRIPTUM,

Quod extat initio Tomi Tertii Hiſtoriæ Natalis Alexandri editionis noſtræ.

PRÆSTAT concertationem, quam habuit occaſione Theologiæ ſuæ Natalis Alexander, quamque prætermiſit Touronius, clarius fuſiuſque enarrare. Hæc litteraria Natalis Alexandri de divina Gratia concertatio a moralibus ortum habuit. Mandatum paſtorale an. *1696.* ediderat illuſtriſſimus Rothomagenſium Archiepiſcopus Jacobus Nicolaus Colbert, quo Eccleſiaſticas Collationes haberi juſſerat, in quibus ſacræ diſciplinæ leges, & præcepta morum exponerentur. Ne vero multi Parochorum, temere implicati lectione recentium Auctorum, qui de Chriſtianis morum regulis ſcripſere, in errorem adducerentur, pravos forte ac cæcos ſecuti duces, libros etiam indicaverat Præſul prudentiſſimus, quos ad decidendas quæſtiones conſulere opus eſſet. Hos inter legendus proponebatur Natalis Alexander in Theologia Dogmatica & Morali, quam is, miſſa recentium auctorum rudi indigeſtaque mole, ex divinarum Scripturarum, ſacrorum Canonum, ſanctorumque Patrum puriſſimis fontibus ante aliquot annos expreſſerat, magna Eruditorum omnium exiſtimatione ſuſceptam.

Nonnullis ſtomachum fecit delectus ille, qui Tamburinum forte, Baunium, Buſembaum alioſque id genus conſcientiæ caſuum arbitros, & famoſa nomina deſignari maluiſſent. Furtivis typis confeſtim emiſſus in lucem eſt libellus gallice inſcriptus *Difficultés propoſées à Monſeigneur l' Archevêque de Rouen, contre la Théologie Dogmatique du P. Alexandre Jacobin.* In hoc ægre ſe & impatienter admodum tuliſſe ſignificat Auctor Anonymus, quod P. Alexander, quaſi Diœceſis Theologus in Collationibus Diœceſanis citaretur, ejuſque Moralis Theologia laudaretur. Tum propoſitiones duas ſupra viginti, ex Alexandri libris excerptas, temere & inerudite impugnando, in damnatos, vel merito damnandos errores impingit, multaque ponit corruptæ Moralis paradoxa.

Pauliſper cunctatus eſt Alexander, an contemnendo libello reſponderet. At cum veritatis & Moralis Evangelicæ cauſam deſerere ac prodere non poſſet, certoque noſſet infauſtum libellum, in quo damnati a S. Sede corruptæ Moralis articuli renovabantur, a Patribus Jeſuitis cum in Neuſtria, tum Lutetiæ Pariſiorum ſtudioſe diſſeminari; reſponſionem adornavit ſub hoc titulo: *Eclairciſſemens des prétendues difficultés propoſées* &c. Conſtat hæc capitibus octodecim, quibus Auctoris Anonymi errores de Probabilitate, de Simonia, de Beneficiorum Eccleſiaſticorum ambitu, de Peccato philoſophico, de Uſura, de Æquivocationum, & Reſtrictionum mentalium uſu &c. confutantur: variæque Moralis Chriſtianæ regulæ ab Auctore Anonymo impugnatæ vindicantur. Eruditorum omnium laudem meruit, & conſecuta eſt Alexandri Reſponſio; contemtum Difficultates Anonymi.

Interim cum P. Buffier Jeſuita libellum Difficultatum in vulgus Rothomagi ſpargeret, in flagranti delicto deprehenſus, temerarium libellum ejurare, & Propoſitionibus decem ſubſcribere juſſus eſt, quas libelli erroribus oppoſitas Archipræſul Reverendiſſimus exhibebat, & præſcribebat. Archipræſulis, & Vice-Provincialis ſui mandatis parere renuit vir cerebroſus: quare in remotam Aremoricæ urbem, Coriſopitum, ablegatus eſt; eidemque in Societatis Domo incluſo, omni Jeſuitici muneris functione, & commercio cum extraneis hominibus interdictum. Perniciosum vero Difficultatum propoſitarum libellum damnavit illuſtriſſimus Archipræſul, Epiſtola ſeu Inſtructione Paſtorali, data Rothomagi die 28. Martii *1697.* quæ & eruditionis ipſius, & Epiſcopali zeli monumentum eſt, Moraliſque ſanioris & Diſciplinæ munimentum.

Auctorem Difficultatum propoſitarum eſſe P. Danielem Jeſuitam (qui Reſponſione ad litteras Provinciales Montalti, ſeu Cleandri & Eudoxii Colloquiis, nomen ſibi facere conatus eſt, haud felici ſucceſſu) exiſtimaverant univerſi, quibus notus erat Patris Danielis ſtylus & character, nec abſque fundamento. Ejuſque idcirco errorem de æquivocationum uſu, quem Deo & Chriſto tribuere non veretur, perſtrinxerat in Elucidationibus Alexander. Quo factum eſt, ut Epiſtolam ad Alexandrum ediderit Propheta novus, æquivocationum revelator & vindex, die 1. Jan. *1697.*

Inter hæc nobilis & erudita fœmina, litterulas quinque ſcripſit ad Amicam, doctrina pari-

pariter & nobilitate inſignem (quales in Gallia inveniuntur non paucæ ad ſexus gloriam) quibus referebat, quæ in familiari colloquio dicta eſſent ab Abbate, & illuſtribus fœminis, contra Anonymi Jeſuitæ Difficultates. Ludendo refellebantur, ſeria velut reſponſio-
Tertul. ne indignæ. *Multa enim ſunt ſic indigna revinci, ne gravitate adorentur. Vanitati proprie feſtivitas cedit: congruit & veritati ridere, quia lætans: de æmulis ſuis ludere, quia ſecura eſt.* Litterularum altera Dominicanos commendabat, quod Gratiæ Chriſti & ſanioris Moralis defenſores ſemper extiterint, ſitque hæc veluti ſacri Ordinis hæreditaria pars.

Id in Jeſuitarum injuriam dictum putans P. Daniel, calamum acuit. Novem alias Epiſtolas ad P. Alexandrum edidit, intra menſes aliquot: quibus parallelum doctrinæ Prædicatorum & Jeſuitarum inſtituit, circa Probabilitatem & Gratiam. Quatuor Probabilitatem ſpectant, quinque Gratiam: illis laxioris Moralis defenſionem inſtituit: iſtis Gratiam præſertim victricem aggreditur. Neque vero id mirum: ſunt enim hæc, ut Eruditi probe norunt, confinia atque cognata veluti argumenta. Pelagianos divinæ Gratiæ & Moralis Evangelicæ hoſtes ex æquo fuiſſe, notum eſt, nec non peccati philoſophici ac vagæ probabilitatis defenſores acerrimos. Hinc nefarium illud Pelagianorum dogma, in Synodo Palæſtina damnatum refert S. Auguſtinus lib. de Geſtis Pelagii Cap. 18. *Oblivionem & ignorantiam non ſubjacere peccato; quoniam non ſecundum voluntatem eveniunt, ſed ſecundum neceſſitatem*; quo ſtat peccati philoſophici nuperrime recuſus error. Hinc & Cæleſtius, alter Pelagianæ ſectæ Coryphæus, quæſitus a Carthaginenſis Synodi Patribus, ut doctrinæ ſuæ magiſtros proferret, Ruffinum illico protulit: tum ſecundo rogatus, ut ſi quos alios haberet ſuæ ſententiæ patronos ac duces, eos libere proderet, ad vagæ probabilitatis arcem confugit, quæ ſententiam aliquam unius Doctoris præſidio tutam putat;
Auguſt. lib. 3. de pecc. Orig. c. 3. *Non tibi*, inquit, *ſufficit unus Sacerdos?*

Quinque ergo de Divina Gratia vulgatis Epiſtolis, ſcientiæ mediæ ruinoſum ſyſtema ſuſtentare nititur novus iſte Societatis Athleta. Molinæ & Suareſii commenta adſtruit: Gratiam per ſe efficacem a SS. Auguſtino & Thoma, eorumque Diſcipulis vindicatam, impugnat veluti libertatis inimicam: Decreta Dei prædeterminantia ſugillat, quaſi fatalem neceſſitatem imponentia, & quæ Deum auctorem peccati faciant: Quæſtionem de Prædeſtinatione gratuita ad gloriam, inter Theologos utriuſque Ordinis controverſam, quæſtionem eſſe de ſolo nomine confidenter aſſerit: Definitionem Prædeſtinationis a S. Auguſtino traditam adulterat: Doctrinam Thomiſticam de Gratia per ſe efficaci, Novatoribus & Janſeniſmo favere contendit: S. Auguſtinum Scientiam Mediam approbaſſe, eamque cum Dogmatibus Catholicis de Gratia plane convenire: Molinæ propoſitiones a Congregatione *de Auxiliis* nunquam fuiſſe damnatas, ejuſque doctrinam ab omni errore immunem eſſe: Acta Congregationis *de Auxiliis* nullius eſſe fidei, ex Innocentii X. Decreto: Cardinalem Perronium his controverſiis ferventibus ſcripſiſſe, Proteſtantes doctrinæ de Gratia per ſe efficaci, & prædeterminante non ægre ſubſcripturos: Doctrinam S. Auguſtini, in libro de Prædeſtinatione SS. & libro de Correptione & Gratia non eſſe intelligendam ſecundum vim & rigorem terminorum: licere Theologis ſyſtemata pro arbitrio fabricari in quæſtionibus de Prædeſtinatione & Gratia: Molinianas aſſertiones Semipelagianis erroribus affines non eſſe: ex Gratiæ per ſe efficacis aſſertione ſequi, præcepta Dei hominibus illa deſtitutis eſſe impoſſibilia; aliaque id genus commenta venditat, quorum vanitatem, ineptiam, falſitatem tota Auxiliorum Hiſtoria a Jacobo Hyacintho Serry ſincere vereque conſcripta in aperto ponit.

His Danielis Epiſtolis reſpondit Theologus Anonymus, quem Alexandrum eſſe perſuaſum habent viri omnes eruditi. Patribus Jeſuitis inſcriptæ ſunt ejus Epiſtolæ ſex. Tribus prioribus parallelum ſeu convenientiam doctrinæ Thomiſtarum cum doctrina Jeſuitarum circa probabilitatem funditus evertit atque refellit. In tertia etiam invicte probat, Gregorium de Valentia, qui Molinæ opiniones ardore maximo in Congregatione de Auxiliis defendebat, a Patre Thoma de Lemos Dominicano palam convictum coram Pontifice & Cardinalibus, quod S. Auguſtini locum ſtudioſe interpolaſſet, ad pedes Pontificis, deliquio ex confuſione publica ſuperboque dolore orto, cecidiſſe probat invictiſſimis documentis. D. Franciſci Pegnæ Commentarios de rebus in Congregatione geſtis a calumnia vindicat. Tum ad Danielis parallelum rediens, Scholæ Thomiſticæ & Alexandri doctrinam, contra vagum probabilitatis uſum tuetur: Scholam Thomiſticam Jeſuitarum Societati circa Probabiliſmum, qui flagitioſarum omnium opinionum in Theologia Morali fons eſt, adverſari multis oſtendit.

Tribus aliis Epiſtolis, inſtitutæ circa Gratiam comparationi reſpondet Auctor Anonymus: Convenientiam aſſertionum Molinæ cum Semipelagianorum erroribus palam demonſtrat: Doctrinam Thomiſticam de Gratia Novatoribus non favere, imo & ab Eccleſia probatam eſſe: Doctrinam communem Jeſuitarum de Gratia, novam eſſe, periculoſam, a celeberrima Facultate Lovanienſi damnatam: P. Danielis litteras Eccleſiæ injurias eſſe, & converſioni Proteſtantium obicem ponere: Doctrinam Molinæ in Congregatione de Auxiliis damnatam; Thomiſticam, approbatam: Arminianos ex Calvini grege cum Molinianis conſentire: Alexandri Theologiam doctrinamque de Gratia a calumnia vindicat: Quindecim Patris Danielis viſiones, ſeu inſomnia atque commenta in hac controverſia detegit, ac refellit; ejuſque ſophiſmatibus & inanibus argutiolis invicte reſpondet, nil aliud eſſe oſtendens ejus contra Thomiſticam de Gratia doctrinam argumenta, quam crambem recoctam Semipelagianorum.

Hæc dum mutua concertatione ſcriberentur, Theſes publicas Jeſuitæ Lugdunenſes propugnarunt die 26. Auguſti an. 1697. multis contra Gratiam & Moralem Evangelicam erroribus ſcatentes: quas Anonymus Theologus duabus ad Doctorem Sorbonicum inſcriptis Epiſtolis confutavit, addito etiam libello, cui titulus erat: *Theſes Theologicæ Jeſuitarum Lugdunenſium cenſoriis notis diſpunctæ atque confixæ.*

Ve-

Verum cum Prophetam ſuum congreſſus Achillis imparem experti eſſent Jeſuitæ, cauſæque ſuæ meritis minus fiderent, a Rege Chriſtianiſſimo impetrarunt, ut ſilentium utrique parti imperaret: eo conſilio ut victoriam ſimularent potius, quam receptui canerent. Alexandrum & Danielem vocavit excellentiſſimus Galliæ Cancellarius: audientiam utrique ſingulatim conceſſit: Regis nomine ſilentium utrique indixit. Hinc factum eſt, ut decima Danielis Epiſtola, quæ poſt ſignificationem regiorum mandatorum in lucem prodiir, ſine reſponſo dimiſſa ſit a Thomiſtis, non faſces victori ſubmittentibus, ſed Regi, ut officium poſtulat, obſequentibus. Nulla tamen ex indicto ſervatoque ſilentio veritatis jactura ſecuta eſt. Ecquid enim novi tunc eructavit Propheta bonus, cui reponere neceſſe fuerit? Prædeterminationi phyſicæ non favere Doctorem Angelicum, ea in Epiſtola commentus eſt. At cum id a ſexcentis Dominicani Ordinis Theologis, ac præcipue non multo poſt a R. P. Antonino Mauſſolié confutatum ſit; nulla reſponſione ad crambem recoctam Danielis fuit opus.

Nonnullis menſibus interjectis, cum omnia ex mandato regio conſepulta crederentur, Daniel vir inquietus & obſequi neſcius, quam fecerat in ea litteraria concertatione famæ jacturam, opportuna calliditate reſarcire conatus eſt. Suas & Alexandri Epiſtolas Lugduni novis typis edidit, multis pro arbitrio rejectis, additis aliis, quibus imperitæ plebi fucum faceret. Præfationem etiam adjunxit, qua ſibi victoriam accinebat feſtivus homo: adeo eſt viſionibus & inſomniis aſſuetum Prophetarum genus! Fraudem detexit neſcio quis Thomiſticæ Scholæ amans, Alexandri famæ ſtudioſus. Epiſtolarum congeriem puram & integram typis mandavit: præmiſſa præfatione rerum geſtarum ſeriem expoſuit; vanamque Danielis gloriationem retudit ac fregit.

Hunc exitum habuit Alexandri de Divina Gratia cum Daniele concertatio; quam novus iſte Propheta ſuſceperat, non tam ut Scholæ Thomiſticæ doctrinam de Divinis Auxiliis vellicaret, quam ut ſuum totiuſque Societatis in Alexandri Theologiam moralem præconceptum jam pridem odium palam effunderet. Vix enim prodierat eruditum Opus, cum ſtatim vulgatus Rothomagi rumor fuit, a quibuſdam Societatis Patribus diſſeminatus, Patrem Alexandrum fortunæ (ut loquebantur) ſuæ obicem poſuiſſe: quod Societatis minorem quam par erat in Theologia morali rationem habuiſſet. Cum etiam nonnulli Galliæ Præſules Alexandri librorum ſingulares æſtimatores, ejus pro Eccleſiæ utilitate ſuſcepta opera, viro e Societate primæ notæ, ſub idem ferme tempus commendaſſent: reſpondit ille, in Alexandri Morali nuper edita, multa eſſe, quæ illum erga Societatem minus bene affectum demonſtrarent.

Id ut ex amicorum relatione didicit vir eruditus, ſcire voluit, quid Societatis animos a ſe tantopere alienaſſet. Audientiam a Jeſuita meritiſſimo poſtulavit, & obtinuit die 17. Septembris 1695. ut ex amico ac familiari colloquio animum mutuo aperirent. Nulla ſpe, nulla ambitione moveri ſe atque impelli præfatus eſt Alexander, ad fovendam, quæ ab annis viginti quinque ſibi interceſſerat cum ipſius reverendiſſima Paternitate amicitiam: ſe perſonam ejus ob merita & virtutem, non ob auctoritatem coluiſſe, ac etiam colere; ſed grave ſibi eſſe, quod aures faciliores nonnullis ſuſurris & criminationibus contra doctrinam operaque ſua præbuiſſe. Reſpondit Reverendus Pater, ſe abſque ulla æſtimationis de illo conceptæ remiſſione, nonnulla ipſi e veſtigio oſtenſurum, quæ in ejus libris emendari operæ pretium eſſet: codiceque in manus accepto multa adnotata ſignificavit, quæ ſpongiam ejus judicio mererentur. Reſpondit ad ſingula vir eruditus qua decebat veneratione ac reverentia. Colloquium integram horam tenuit, ut doctrinæ ſuæ rationem redderet. Tum demum Reverendum Patrem ſecundo rogavit, ne fidem æmulis ſuis adhiberet: & exſoluto urbanæ ſalutationis & venerationis officio, vale dixit. Nihil tamen eo colloquio profecit Alexander, niſi ut ſecutis inde temporibus intelligeret, quid æmulorum invidiam tantopere concitaſſet, quidve illos in editis operibus male habeat.

Placuit hæc Natalis Alexandri elogio, a viro doctiſſimo Touronio conſcripto, adjicere, & quidem verbis ejuſdem Natalis celeberrimi diſcipuli Jacobi Hyacinthi Serry in præfat. ad Hiſtoriam *de Auxiliis divinæ Gratiæ* §. V. Pag. XII. & ſeqq. edit. Venetæ 1740. Unum admonemus Alexandrum in commemoratis ad Jeſuitas datis epiſtolis denunciaſſe, quæ de Molinianæ Scholæ placitis, ejuſque a Semipelagianis erroribus diſcrepantia dixerat in Hiſtoria Eccleſiaſtica, ea ſe non veritati, ſed Societati dediſſe, quo eam demereretur ac devinciret: etſi haud magnus ad eum quæſtus ex ea negotiatione redierit.

Digitized by Google

E L O G I U M
P. CONSTANTINI RONCAGLIA

CONGREGATIONIS MATRIS DEI THEOLOGI.

ORTUM habuit *Conſtantinus Lucæ* e patritia *Roncagliorum* familia, patre *Antonio*, & *Maria Lucida Diverſia* parente, anno Chriſtianæ ſalutis 1677. Præſtans a natura ingenium, optimamque ſortitus indolem, utrumque excoluit; illud ſub egregiis in patria magiſtris; hanc vero in paterna domo vigili parentum religioſiſſimorum diligentia. Ea in exercitatione profecit pro expectatione: nam vix ex ephebis egreſſus religioſum vitæ propoſitum arripuit; nomine ſuo dato inter clericos Regulares Congregationis Matris Dei, quorum religioſam veſtem induit in Collegio *Neapolitano* S. MARIÆ in Porticu an. 1693. exactoque dein biennio ſolemnium votorum nuncupatione religioſæ vitæ profeſſioni ſe ſe tenacius devinxit. Nihil ex tunc in viro non religioſum: morum caſtimonia eximia, virtutum exercitatio adſidua; in præfecturis, quas in *Lucenſi* Collegio obivit ſæpe, diligens, & prudens; in morbis tolerandis patiens, & quod erat multis admirationi, morbi obſtinati moleſtiis vexatus ſemper, numquam tamen ad extremum uſque ſpiritum ab inſtituti ſui muneribus obeundis exemit ſeſe; ſacras fidelium exomologeſes excipiebat, tantum non perpetuo, conciones habebar quam crebras, ac fervidas; pios doctoſque libros ſcribebat, quam ſpiſſos elaboratoſque. Hæc viri religio; doctrinæ vero, felicis ingenii cultura, meſſem copioſam collegit. Demonſtrant id libri luci publicæ, & utilitati donati, nequid dixerim de conſultationibus doctiſſimis, quas privatis ſcriptis dedit, quum de rebus graviſſimis frequenter interrogaretur. Primo omnium juvenis adhuc, tacito auctoris nomine evulgavit libellum, quo plus nimio familiares virorum, & mulierum conſuetudines, quales nunc obtinent alicubi, ad Theologiæ Moralis momenta expendit: *Alcune converſazioni*, e loro *difeſe*, *eſaminate co' principj della Teologia. Opera d' un Religioſo della Congreg. della Madre di Dio; Tom.* I. 8. *in Lucca per Domenico Ciuffetti* 1710. eumdemque dein librum refingens, novamque in imaginem effigiatum, iterum produxit anno 1720. ſub hac inſcriptione: *Le moderne converſazioni de' Cicisbei eſaminate da Coſtantino Roncaglia*; ac denique tertio auctum paulo ante obitum ſuum recudit. Proxime ſequuta eſt Chriſtianæ familiæ inſtitutio, qua officia tum conjugum inter ſe, tum in filios ac filiorum in parentes ex Moralis Theologiæ ſtatutis definit. *La Famiglia Criſtiana iſtruita nelle ſue obbligazioni. Opera di* Conſtantino Roncaglia &c. *Tom.* I. 8. *In Lucca appreſſo* Pellegrino Frediani 1711. Utilem hunc, parvæ licet molis libellum, *Venetorum* præla reproduxerunt anno 1713. typis *Natalis Feltrini*. Excepit hos omnes libros hiſtoria de variatione dogmatum fidei inter Proteſtantes, quam ex *Boſſueti* inſigni opere acceptam Italis dedit. Libri titulus hic eſt: *Iſtoria delle variazioni delle Chieſe Proteſtanti, di* Conſtantino Roncaglia &c. *Tom. I. in* 8. Lucca 1712. *Appreſſo* Pellegrino Frediani refictam tamen, variatam & a *Gallicana* illa diverſo ordine digeſtam. Succeſſit liber *Effetti della riſorma di Lutero e Calvino, e del Gianſeniſmo*, tom. I. 8. Lucca 1714. appreſſo *Pellegrino Frediani*. Horum librorum moles exigua; major operis ſuccedentis: *Quæſita dogmatica & moralia de S. Eccleſiæ Sacramentis* Tom. I. fol. eodem in loco & officina excuſum anno 1715. Poſt hæc triennio quas in Cathedrali Lucana Eccleſia de S. Scriptura in frequenti Auditorum confeſſu lectiones habuit typis vulgavit, Antichriſti facta ex Scripturarum oraculo depromens; libri titulus: *Lezioni ſacre intorno alla venuta &c.* dell' *Antichriſto* tom. I. in 8. prodiit *Lucæ* an. 1718. typis Leonardi Venturini, quo pariter an. ex eodem *Venturiniano* typographio exiit in lucem Vita *Leopoldi* I. Imperatoris a *Roncaglia* italice ſcripta. Moliebatur interim majoris momenti opus vir doctiſſimus, quam nempe pluribus annis in florentiſſimo Collegii ſui Lycæo explicaverat, moralem Theologiam univerſam geminis juſtæ molis voluminibus comprehendere, nec plus æquo diffuſam, nec magis quam par ſit coarctatam, ordine & methodo digeſtam, ſimul indicans in calce ſingulorum capitum, quæ ſit practica doctrina ex rebus in capite illo diſcuſſis inferenda. Opus illud tandem abſolvit, ediditque eiſdem *Venturini* typis anno 1730. tantoque cum plauſu exceptum eſt, ut brevi annorum undeviginti complexu voluminibus omnibus *Lucenſis* editionis emptorum aviditate exhauſtis, ſemel, iterum, & tertio *Venetis* typis recudendum fuerit. Editio prior *Veneta* cœpta eſt anno 1731. poſtrema abſoluta anno 1738. apud *Franciſcum Pitteri* tom. 2. fol. Sed inter tot viri ſummi labores primas obtinent adnotationes in hiſtoriam eccleſiaſticam *P. Natalis Alexandri*. Tandem tot egregiis perfunctus laboribus, ſingulari qua vixerat pietate obiit vir præclarus 27. Febuarii an. 1737. *Cl. Sartheſchius* in opere de Scriptoribus Congregationis Matris Dei art. XXXVIII. pluribus de illo agit.

Digitized by Google

E L O G I U M

CLARISSIMI LUCENSIS ARCHIEPISCOPI

JOHANNIS DOMINICI MANSI

Ex indicato Cl. P. Sarteschii *Opere Articulo LV. aliiſque*.

J*Ohannes Dominicus Manſius* nobilis *Lucenſis*, Græce, Hebraice, & Latine doctus, noſtræ Congregationis decus & ornamentum, atque univerſæ Reipublicæ Litterariæ celeberrimus, an. 1692. die XVI. Feb. ortus eſt. Ingenue educatus a prima adoleſcentia pietatem æque ac Litteras ſerio excoluit. Et perfectiora cogitans, mundo ſupremum vale dicens inter Noſtros adſcribi petiit. Anno igitur 1708. ætatis ſuæ XVI. noſtra Clericali veſte *Neapoli* indutus, quum tyrocinii ſui biennium exacte explevilſet, dies v. Auguſti 1710. ad ſolemniter profitendum ei data eſt. Deo per ſacram votorum Religionem propius conjunctus, impenſius regulari obſervantiæ Litteriſque vacavit. Memoria tenaci, quæ legebat intime conſervabat, nec materiarum diſſimilitudo, nec annorum intervalla, ſemel injectas menti cognitiones oblitterarunt.

Poſt amœniora ſtudia, Philoſophiæ, ac Theologiæ *Franciſco Franchio*, & *Petro Maria Puccetti* earumdem Scientiarum Profeſſoribus eximiis *Lucæ* egregiam navavit operam adverſante licet valetudine; iiſque ſtudiis Hiſtoriam Eccleſiaſticam, rei Theologicæ in optimo lumine collocandæ adprime neceſſariam adjecit. Studiorum curriculo abſoluto Scholaſticas ſcientias *Lucæ* multis annis docuit, quo item tempore Theologiam, quam *Moralem* vocant, *Lucenſibus* Clericis tradere cœpit. Quod munus conſtanter peregit, licet aliis curis ſtudiiſque totus vacaret. A *Bernardino Guiniſio*, primo *Lucanæ* Sedis Archiepiſcopo, cujus beatam memoriam nulla umquam delebit oblivio, Examinatoris munere decoratus partes ſuas deſiderari non ſivit. *Fabius Colloredus* illa in ampliſſima Cathedra *Guiniſii* ſucceſſor præclarus, & cum honore ſemper memorandus, fere totam illam Diœceſim curæ, diligentiæ, fideique *Johannis Dominici Manſii* concredidit, quem examinatorem Synodalem, Viſitatorem, ac conſcientiæ ſuæ moderatorem conſtituit. Novus item, digniſſimuſque ejuſdem Eccleſiæ Præſul *Joſephus Palma* eundem *Manſium* maxima in exiſtimatione habet; & apud eruditos, nobileſque *Lucenſes* magno in loco ſemper fuit; immo ejus nomen longe lateque non tantum per Italiam univerſam pervulgatum eſt, verum etiam apud exteras diſſitaſque Nationes glorioſum atque celeberrimum exſtat, novaque incrementa in dies, adceſſionemque adquirit. Hinc unanimi Arcadum conſenſu ac plauſu fuit in eorum cœtum expetitus & adſcriptus ſub Paſtorali nomine *Cleoptolemi Artaclii*, quemadmodum teſtatur *Michael Joſeph Morei* Arcadiæ Cuſtos generalis in Litteris ad eum datis.

In noſtris Comitiis habitis Lucæ an. 1738. Rector *Lucani* Collegii, totiuſque Congregationis Vicarius generalis electus, collata ei pro merito munera, demiſſiſſime renuit. Bibliothecam *Lucenſem* ei commendatam laxatis ſpatiis, Pluteis exſtructis, Libris undequaque conquiſitis ditavit, exornavitque. Academiam de rebus ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam & Liturgicam ſpectantibus *Lucæ* in noſtro Collegio, magna auditorum frequentia, nec non ſcientiarum ac eruditionis incremento inſtituit. Hactenus Sarteſchius. Poſtea plaudentibus omnibus patriæ nobiliſſimæ Eccleſiæ Archiepiſcopus renunciatus eſt; quo in munere optimus ſenex tandem deceſſit.

Hæc ejus opera a *Sarteſchio* memorantur. I. *Tractatus* de *caſibus*, & *excommunicationibus Epiſcopis reſervatis*, *confectus ad normam Tabellæ* Lucanæ Lucæ, *typis* Sebaſtiani Dominici Cappurri 1724. in 4. Opus hoc ab Auctore nonnullis in locis emendatum, caſtigatumque prodiit iterum *Lucæ* an. 1739.

II. Lepido eruditoque libello Joh. Burc. Menckenii *de charlataneria Eruditorum declamationes duæ cum notis variorum* ec. recuſo *Lucæ* 1726. typis *Leonardi Venturini in* 12. noſter *Johannes Dominicus Manſius* ſuppreſſo nomine adjecit *ſupplementi loco Notas tumultuarias* ad Auctoris argumentum magis illuſtrandum.

Ut eruditorum commodis inſerviret, plures annos *Manſius* impendit in transferendis Operibus cl. & doctiſſimi viri *D. Auguſtini Calmeti* O. B. quæ Auctor in S. Scripturam *Gallice* elucubraverat. In quorum verſione non ſolum latini ſermonis elegantiam ſervavit, ac genuinum Auctoris ſenſum exactiſſime reddidit; ſed etiam, ut optimi Interpretis munus eſt, ea quæ vel vitio Typographi, vel Auctoris lapſu in opus immenſum irrepſerunt, ſive in textu, ſive adjecta ad marginem breviori nota, potiſſimum vero in Præfationibus Dictionario Biblico, Supplemento, Diſſertationibus, Commentariiſque adfixis, correxit, atque caſtigavit.

III. Igitur ann. 1725. edidit *Lucæ* typis *Cappurri*, & *Venturini Dictionarium hiſtoricum*, *criticum*, *chronologicum*, *geographicum*, & *litterale Sacræ Scripturæ* II. Tom. in fol. comprehenſum. Quamvis enim in opere hoc e Gallico in latinum polite eleganterque vertendo nonnulli e Noſtris adlaboraverint, potiſſimum &c. *Septimius Bruni*, atque Præfatio (quæ eſt noſtri *Joh. Dominici Manſii*) ſub Editorum nomine prodierit: nihilominus quia præcipuam ejuſdem operis latinis litteris tradendi, & abſolvendi provinciam *Manſius* ſibi ſumpſit, jure optimo prædictum opus adſcribendum ei eſt, ſicuti pariter illi adjudicarunt *Vinciolus* in ſua epiſtola de nonnullis Congregationis noſtræ Scriptoribus num. XII. pag. 31. Ephemerides Venetæ an. 1725. Tom. 37. pag. 283. nec non *Venetus* Typographus, qui anno inſequenti, ſeu 1726. anonymum opus Auctori ſuo adjudicans, in fronte ejuſdem operis a ſe recuſi, verum Interpretis nomen patefecit.

Digitized by Google

IV. *Supplementum ad dictionarium hiſtoricum, criticum, chronologicum, geographicum, & litterale Sacræ Scripturæ Auctore R. P. D.* Auguſtino Calmet Benedictino *Abbate* Senonenſi. *Opus gallice primum ab Auctore, nunc vero latinis litteris traditum a* Joh. Dominico Manſi *Congregationis Matris Dei Lucenſi, Em. ac Rev. Principi* Joſepho *S. R. E. Cardinali* Accoramboni. Lucæ *typis* Leonardi Venturini 1731. *Tom. II. in fol.* Integrum hoc opus, ſuis locis Supplementi verbis inſertis, recuſum eſt *Venetiis* typis *Sebaſtiani Coleti* an. 1734. in duos Tomos in fol. diviſum; quæ editio eſt ſecunda *Veneta. Sebaſtianus Coletus* fecit editionem an. 1747.

Excepta non ſolum a Noſtris, ſed etiam ab exteris hominibus maximo cum plauſu Dictionarii Biblici *Manſiana* verſione, ſtatim ad latinis literis Diſſertationes ejuſdem Auctoris donandas *Manſius* ſe contulit. Opus abſolutum prælo mandavit, cui hunc titulum indidit:

V. *Prolegomena* & *Diſſertationes in omnes, & ſingulos S. Scripturæ Libros .... Em. ac Rev. Principi* Proſpero *S. R. E. Cardinali* Lamberrino. *Lucæ ſumptibus* Leonardi Venturini 1729. *Tom. II. in fol.* Legenda Interpretis Præfatio adprime docta atque erudita. Idem opus prodiit etiam *Venetis* typis *Chriſtophori Zane* an. 1734.

VI. Demum ut eruditorum undique votis *Manſius* indulgeret, vaſtiſſimam æque ac laborioſiſſimam *Commentariorum litteralium in omnes libros Veteris & Novi Teſtamenti* verſionem adgreſſus eſt: cui ampliſſimo Volumini in IX. *Tom. in fol.* diſtributo adcurate eudendo *Salvator*, & *Johannes Dominicus Mareſcandoli Lucani* typographi operam ſuam egregiæ præſtiterunt.

Altera ejuſdem operis latina verſio eodem fere tempore *Venetiis* adornata eſt, ſed Prolegomena, Diſſertationeſque, quæ in hac Veneta editione leguntur, ipſiſſimæ ſunt, quas *Manſius* vertit, ediditque ſeparatim *Lucæ* an. 1729. uti paullo ſupra adnotavimus.

VII. Doctiſſimum, eruditiſſimumque opus *Ludovici Thomaſſini de veteri & nova Eccleſiæ diſciplina* in tres Tomos in fol. diſtributum, recuſumque *Lucæ* ſumptibus *Leonardi Venturini* 1728. *Manſius variis animadverſionibus locupletavit*, quæ leguntur ad calcem *Tomi* III. *a pag.* 621. uſque *ad pag.* 659. In primo ejuſdem Operis præſtantiſſimi Tomo exſtat item *elogium hiſtoricum* P. Ludovici Thomaſſini ab eodem *Manſio* latinis litteris traditum.

VIII. *Diſſertazione in difeſa del Primato nella Criſtianità di* Toſcana *della Chieſa di* Lucca. Legitur in opuſculo *Gabrielis Grammatica* inſcripto: *Guida ſacra alle Chieſe di* Lucca edito *Lucæ* 1734. nec non ann. 1736. pag. 132. & 1741. pag. 195. In perutili libello eruditiſſimi viri *Johannis Marangonii* cuſo *Lucæ* typis *Mareſcandoli* 1746. in 12. inſcripto: *Eſercizii per la Novena del SS. Natale del Noſtro Signor Gesù Criſto*, legitur pag. 5. diſerta hujus noſtri Auctoris Præfatio.

IX. *Annales Eccleſiaſtici Cæſaris* Baronii *S. R. E. Cardinalis una cum Critice Hiſtorico-Chronologica Antonii Pagii ſingulis* Baronii *paginis ſubjecta, ac eorumdem Annalium continuatione ſtudio* Odorici Raynaldi. Lucæ *typis* Leonardi Venturini *Tomi* huc uſque XXV. in folio. Tomus I. prodiit an. 1738. Reliqui in ſequentibus annis excuſi ſunt.

X. *Rerum a* Caſtruccio *geſtarum ex quo rediit in Patriam, ſeries Chronologica ex editis, ineditiſque monumentis expreſſa a* P. Johanne Dominico Manſio *cum notis. Incipit ab an. Chriſti* 1314. *& deſinit in ann.* 1328. Legitur in vita *Caſtruccii Antelminelli Lucenſis* Ducis Auctore *Nicolao Tegrimio* edita *Lucæ* typis *Cappurri* 1742. 4.

XI. *De* Epochis *Conciliorum* Sardicenſis & Sirmienſium, *ceterorumque in cauſſa* Arianorum. *Qua occaſione rerum potiſſimarum* S. Athanaſii *Chronologia reſtituitur ... Em. Principi* Joachimo *Cardinali Beſutio nuncup.* Lucæ *typis* Philippi Mariæ Benedini 1746. in 8.

XII. *Sanctorum Conciliorum & Decretorum Collectio nova, ſeu Collectionis Conciliorum a* PP. Philippo Labbeo, & Gabriele Coſſartio *Soc.* Jeſu *Presbyteris primum vulgatæ*, dein *emendatioris*, & *amplioris opera* Nicolai Coleti *Sacerdotis* Venetiis *recuſæ ſupplementum, in quo additamenta, variantes lectiones, emendationes ad Concilia* Veneto-Labbeana; *nova itidem Concilia, ac decreta permulta exhibentur. Omnia ex editis & Mſſ. Codicibus undique quæſitis Græcis Latiniſque collegit, digeſſit, additiſque Præfationibus, Notis, Diſſertationibus hiſtoricis, criticis, chronologicis, dogmaticis illuſtravit* Johannes Dominicus Manſi Lucenſis, *Clericus Regularis Congregationis Matris Dei.* Lucæ *typis* Joſephi Salani, & Vincentii Junctini *Tom.* VI. *in fol.* I. & II. *prodierunt an.* 1748. III. 1749. IV. 1750. V. 1751. & VI. 1752.

XIII. *Pro ſua de anno habiti* Sardicenſis *Concilii ſententia ad* V. C. Thomam Mariam Mamachium *aſſertio altera* 1749.

XIV. Anno 1749. nova Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ P. *Natalis Alexandri* Editio *Lucæ* ſuſcepta eſt. Huic præter notas integras P. *Roncaglia*, de quibus ſupra, Adnotationes etiam ſuas novas adjecit P. *Manſius*, quibus hinc inde *Baſnagium* Scriptorem Annalium Politico-Eccleſiaſticorum arguit, atque refutat. Tertio operis Tomo ſynopſim vitæ & operum P. *Roncaglia*, conſiliumque adnotationum ſuarum addidit. Exiit præclarum opus 1752.

XV. *De inſigni Codice Caroli Magni ætate ſcripto, & in Bibliotheca Majoris Eccleſiæ* Lucenſis *ſervato Commentarius.* Exſtat in opuſculis P. *Calogerà* Tom. 45. a pag. 73. ad 223.

XVI. *Diario ſacro* antico, *e moderno delle Chieſe di* Lucca, Lucæ 1753. 8.

XVII. Joh. Alberti Fabricii ... *Bibliotheca latina mediæ & infimæ ætatis ... Editio prima Italica a* P. Johanne Dominico Manſi ... *correcta, illuſtrata, aucta* &c. Patavii 1754. T. VI. 4.

XVIII. Pii II. P. M. *olim* Æneæ Sylvii Piccolominei Senenſis *orationes Politicæ, & Eccleſiaſticæ.* Lucæ 1755. 4.

XIX. *Memorie della Gran Conteſſa* Matilda *reſtituita alla Patria* Luccheſe *da* Franceſco Maria Fiorentini. *Seconda edizione illuſtrata* con *note critiche, e con l' aggiunta di molti documenti &c. da* Giandomenico Manſi. Lucca 1756. *nella Stamperia di* Vincenzo Giuntini.

XX. *Conſpectus noviſſimæ ac omnium locupletiſſimæ Sacrorum Conciliorum editionis.* Venetiis 1758. apud Antonium Zatta 8. Tres primi hujus utiliſſimæ collectionis tomi prodierunt an. 1759. Auctor *Manſius* operi immortuus eſt, relictis tamen omnibus ad illud perficiendum neceſſariis monumentis.

ELEN-

Digitized by Google

E L E N C H U S

Eorum omnium, quæ in utraque Supplementi noſtri Parte continentur.

IN PRIMA PARTE.

Franciſci Veronii Regula Fidei Catholicæ, ſeu de Fide Catholica . *pag.* 1

Vindiciæ Librorum Deutero-Canonicorum Veteris Teſtamenti , in quibus Traditionis & Concilii Tridentini mens de eorum authoritate accurate elucidatur, Auctore uno e Canonicis Regularibus Congregationis Gallicanæ. 25

De Legali Paſchate a J. C. peracto, ad eorum defenſionem quæ habet Concilium Tridentin. Seſſ. XXII. cap. I. Diſſertatio P. Nicolai Auguſtini Chignolii O. P. in Taurinenſi Academia olim Prof. adverſus PP. Tourneminium S. J. & Lamium Orat. Presb. 63

Jacobi Benigni Boſſuet Epiſcopi Meldenſis Tractatus de Doctrina Concilii Tridentini circa dilectionem in Sacram. Pœnitentiæ requiſitam. 68

P. Chriſtiani Lupi Diſſertatio Dogmatica de germano ac avito ſenſu Sanctorum Patrum, univerſæ ſemper Eccleſiæ, ac ſacroſanctæ præſertim Tridentinæ Synodi circa Chriſtianam Contritionem & Attritionem. 81

Epiſtola Familiaris ad Reverendum ac eximium Patrem Henricum Noris Veronenſem, Ordinis Eremitarum Sancti Auguſtini , Sacræ Theologiæ Doctorem ac Profeſſorem , qua F. Chriſtianus Lupus , eodem in Ordine S. Theol. Doctor & Profeſſor , quibuſdam ad nonnulla nuperæ ſuæ de Chriſtiana Contritione Diſſertationis capita hæſitantibus, juxta Apoſtoli Mandatum, humiliter conatur dare rationes. 109

J. Andreæ Serrai in Regia Neapolitana S. Salvatoris Academia Catecheſis & Moralis Theologiæ Profeſſoris de Romani Catechiſmi, juſſu Tridentini Concilii editi, Auctoribus, dignitate atque præſtantia Diſſertatio. 132

De Catechiſmi Romani Authoritate Diſſertatio Fr.

Antonini Reginaldi Ord. Præd. in Academia Toloſana Anteceſſoris. 137

IN SECUNDA PARTE.

DISSERTATIO I.

De Romanis Pontificibus Sæculorum XVII. & XVIII. *pag.* 1

DISSERTATIO II.

De Miſſionibus ad exteras Gentes a Gallis inſtitutis. 139

DISSERTATIO III.

De Propagatione, viciſbuſque Religionis Chriſtianæ Sæculis XVII. & XVIII. in Japonia, Sinis, Imperio Magni Mogolis, Bengala, Malabaria, Tonquino, Cochinchina, Siamo, cæteriſque Inſulis adjacentibus. 145

DISSERTATIO IV.

De proſcriptis Sinenſibus Ritibus, quorum Hiſtoria exponitur cum Appendice Monumentorum. 164
Appendix Monumentorum. 177

DISSERTATIO V.

De Erroribus, Hæreſibuſque Sæculi XVII. & XVIII. 211

DISSERTATIO VI.

De Conciliis Sæculo XVII. & XVIII. celebratis. 240

DISSERTATIO VII.

De Eccleſiæ Doctrina præſertim Morali, quæ Sæculis XVII. & XVIII. obtinuit. 251

DISSERTATIO VIII.

De aliquot Controverſiis, quæ Sæculis XVII. & XVIII. excitatæ fuerunt. 272

DISSERTATIO IX.

De Scriptoribus Eccleſiaſticis Sæculorum XVII. & XVIII. 294

INDEX

Diſſertationum, Capitum, & Paragraphorum &c., quæ in hoc I. Volumine continentur.

Franciſci Veronii Regula Fidei Catholicæ, ſeu de Fide Catholica. pag. 1

CAP. I. §. I. *Regula Fidei.* ibid.

§. II. *Declaratio Regulæ.* 2

§. III. *Deducta ex Regula declarata.* ibid.

§. IV. *Connexa ex defectu propoſitionis, & quandoque ſimul revelationis, ſecluduntur.* 3

CAP. II. *Secretio doctrinæ fidei a quavis alia in particularibus materiis controverſis.* 5

§. I. *De meritis gratiæ, & gloriæ.* 6

§. II. *De Juſtificatione.* 7

§. III. *De Satisfactione.* ibid.

§. IV. *De Indulgentiis.* 9

§. V. *De Purgatorio, & ſuffragiis pro Defunctis.* 12

§. VI. *De Legum humanarum obligatione in conſcientia.* ibid.

§. VII. *De Invocatione Sanctorum.* 14

§. VIII. *De Imaginibus.* 15

§. IX. *De Reliquiis Sanctorum, & earum veneratione.* 16

§. X. *De cultu, & honore Sanctorum.* 17

§. XI. *De Chriſti præſentia in Euchariſtia.* ibid.

§. XII. *De Tranſubſtantiatione.* 18

§. XIII. *De adoratione Euchariſtiæ.* 20

§. XIV. *De Sacrificio Miſſæ.* 21

§. XV. *De Papa, ejus primatu, & authoritate.* 22

§. XVI. *De Judice controverſiarum.* 24

Vindiciæ Librorum Deutero-Canonicorum Veteris Teſtamenti, in quibus Traditionis & Concilii Tridentini mens de eorum authoritate accurate elucidatur, Auctore uno e Canonicis Regularibus Congregationis Gallicanæ. 25

SECT. I. *De variis Judæorum, & Hæreticorum Canonibus.* 27

CAP. I. *Generatim exponitur quid de Scripturarum Canone ſenſerint olim hæretici.* ib.

CAP. II. *De Hebræorum Canone, & ejuſdem diviſione.* ibid.

CAP. III. *De Canone Scripturarum veteris Teſtamenti, a Calviniſtis, & Lutheranis edito.* 28

Confeſſio Fidei a Calviniſtis Galliarum edita. ibid.

Anglicana Confeſſio. ibid.

Confeſſio Scoticana. ibid.

Confeſſiones Lutheranorum. 29

Confeſſio Eccleſiarum Pſeudoreformatarum, in Regno Poloniæ, Magno Ducatu Lithuaniæ, & Provinciis annexis. ibid.

De Scripturarum Canone, quem Waldenſes XVI. ſæculo confecerunt. 30

Confeſſio Helvetiorum Zuinglianorum. ibid.

Notæ in prædictas Confeſſiones. ibid.

SECT. II. *Certum ex variis Scripturarum verſionibus eruitur argumentum, quo noſtrorum veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authentica probetur authoritas.* 31

CAP. I. *De Verſione Itala.* ibid.

CAP. II. *De Græcis Scripturarum Verſionibus, & Codicibus, in quibus noſtri reperiuntur Deutero-Canonici.* 32

Et qui extra LX. ſunt. ibid.

Et qui Apocryphi. ibid.

CAP. III. *De Codicibus ſacræ Scripturæ Syriacis.* 33

CAP. IV. *De Verſionibus Arabicis.* 34

CAP. V. *De nonnullis Verſionibus, quæ noſtros Deutero-Canonicos repræſentant.* ib.

SECT. III. *De Patribus, qui noſtros veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos in Scripturarum ſacrarum Canone clare, & diſtincte collocarunt.* 35

CAP. I. *De Conciliis Carthaginenſi, & Romano.* ibid.

CAP. II. *De ſententia S. Auguſtini circa veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos.* 36

CAP. III. *De ſententia ſancti Innocentii ſummi Pontificis, Caſſiodori, & ſancti Iſidori Hiſpalenſis.* 37

CAP. IV. *De quibuſdam Eccleſiæ Latinæ monumentis, quæ veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos in Canone repoſuerunt.* 38

CAP. V. *De mente Concilii Florentini, ſeu Bullæ Eugenii IV. ad Jacobitas.* 39

Prima Quæſtio. ibid.

Secunda Quæſtio. ibid.

CAP. VI. *De nonnullis Eccleſiæ Græcæ monumentis, quæ noſtros Deutero-Canonicos in Canona Scripturarum collocant.* 40

CAP. VII. *De Canone 85. Apoſtolorum, quem Cotelerius interpres 76. computat.* 42

SECT. IV. *De Sententia Patrum, qui noſtros veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos ut divinos conſpexerunt, licet eos in Canone Scripturarum expreſſe non repoſuerint.* ibid.

CAP. I. *Diſcrimen aliquod ſtatuitur inter librum Divinum, & librum Canonicum.* ibid.

CAP. II. *Ex denominationibus, quæ noſtris olim Deutero-Canonicis tributæ ſunt, recte concluditur divina eorum authoritas.* 43

CAP. III. *De Conſtitutionibus Apoſtolicis.* ib.

CAP. IV. *De mente ſancti Irenæi, Origenis, & Euſebii circa Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti originem.* 44

CAP. V. *De ſancto Epiphanio, Græciſque aliis Patribus.* 45

CAP. VI. *De Tertulliano, S. Cypriano, plurimiſque Patribus Latinis divinam noſtrorum veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authoritatem aſtruentibus.* 46

SECT. V. *Ex eo, quod noſtri Deutero-Canonici in Miſſis, & antiquis olim Officiis lecti fuerint, divina eorum authoritas demonſtratur.* 47

CAP. I. *Semper e ſacris Scripturis deſumptæ tantum ſunt lectiones, quæ in Miſſalibus*

ad Miſſas, & quæ in Breviariis ad primum Nocturnum recitandæ præcipiuntur. ibid.
CAP. II. E noſtris veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis, uſu antiquiſſimo, in Miſſalia, & Breviaria lectiones tranſmiſſæ ſunt. 48
SECT. VI. Solvuntur objectiones, quas Heterodoxi adverſus veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos e Patribus eruere conantur. 49
CAP. I. Heretici Patrum authoritatem ſibi incaſſum arrogant. ibid.
CAP. II. De Melitonis, S. Cyrilli Hieroſolymitani, SS. Amphilochii, & Gregorii Nazianzeni ſententia circa veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos. ibid.
CAP. III. De Concilio Laodiceno, & ſancto Athanaſio. 50
CAP. IV. De ſancto Hieronymo. 51
CAP. V. De ſancto Hilario Pictavienſi, Rufino, & ſancto Philaſtrio. 53
SECT. VII. Solvuntur cæteræ objectiones, quas Heterodoxi, nonnullique Catholici adverſus veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos proponere ſolent. 54
CAP. I. Declaratur adverſus Heterodoxos veneratio, qua Judæi veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos proſecuti ſunt. ibid.
CAP. II. Mens Theologorum Scholaſticorum circa veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos exponitur. 55
CAP. III. An Eccleſia ante Synodum Tridentinam de noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate divina dubitaverit. 56
CAP. IV. Solvuntur variæ objectiones a ſe invicem disjunctæ. 57
CAP. V. Mens Patris Mortianæi circa veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos exponitur, & confutatur. ibid.
SECT. VIII. De ſenſu Decreti, quod de Canonicis Scripturis Synodus Tridentina Seſſione quarta confecit. 59
CAP. I. Concilium Tridentinum parem Deutero-Canonicorum cum Proto-Canonicis authoritatem vere ac recte definiit. ibid.
Prima Veritas. ibid.
Secunda Veritas. 60
CAP. II. Tridentini Scripturarum indicis æquitas defenditur, ſimulque difficultates, quæ proponi ſolent, ſolvuntur. 61
CAP. III. Diluuntur poſtremæ difficultates, quæ mentem Concilii Tridentini in condendo Scripturarum Canone ſpectant. 62
De Legali Paſchate a J. C. peracto, ad eorum defenſionem quæ habet Concilium Trid. ſeſſ. XXII. cap. I. Diſſertatio P. Nicolai Auguſtini Chignoli O. P. in Taurinenſi Academia olim Prof. adverſus PP. Tourneminium S. J. & Lamium Orat. Presb. 63
PROP. I. Patris Lamy, aliorumque opinatio a ſacrarum litterarum fide videtur aliena. ibid.
PROP. II. Eadem opinio univerſæ Eccleſiæ authoritati contraria eſt. 65
PROP. III. Eadem opinio cum ſanctorum Patrum doctrina aperte pugnat. 66
Jacobi Benigni Boſſuet Epiſcopi Meldenſis Tractatus de Doctrina Concilii Tridentini circa dilectionem in Sacram. Pœnitentiæ requiſitam. 68
PARS I. 69
PARS II. ibid.
PARS III. & ultima. 78
Diſſertatio Dogmatica de germano ac avito ſenſu Sanctorum Patrum, univerſæ ſemper Eccleſiæ, ac ſacroſanctæ præſertim Tridentinæ Synodi circa Chriſtianam Contritionem & Attritionem. 81
CAP. I. Exponitur definitio Contritionis generatim ſumptæ, tradita per ſacroſanctam Synodum Tridentinam: Contritio eſt dolor animi ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero. 83
CAP. II. Exponuntur Contritionis neceſſitas, & virtutes adnexæ. 84
CAP. III. Exponitur Contritionis actus fundamentalis, de quo ſacroſancta Tridentina Synodus: Deum tamquam omnis Juſtitiæ fontem diligere incipiunt, &c. 85
CAP. IV. Sacræ Synodi verba, Deum tamquam omnis Juſtitiæ fontem diligere incipiunt, largius exponuntur. 87
CAP. V. Exponuntur varii divinæ dilectionis gradus ſeu ſpecies. 88
CAP. VI. Quanta & qualis charitas requiratur ad Contritionem generatim ſumptam. 90
CAP. VII. Exponuntur verba ſacroſancti Tridentini Concilii: Etſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare priuſquam Pœnitentiæ Sacramentum actu ſuſcipiatur, ipſa nihilominus reconciliatio ipſi Contritioni ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſt adſcribenda. 91
CAP. VIII. Quæſtiones quædam circa juſtificationem per ſolam ſine actuali Sacramento Contritionem. 93
CAP. IX. Diſcutitur doctrina Eminentiſſimi Domini Cardinalis Roberti Bellarmini. 96
CAP. X. Examinantur alia Domini Cardinalis fundamenta. 97
CAP. XI. Elucidantur quædam per Dominum Cardinalem adducta loca ſacroſancti Concilii Tridentini. 98
CAP. XII. Exponitur ſervilis gehennarum timor. 100
CAP. XIII. Exponitur varia utilitas timoris ſervilis. 101
CAP. XIV. Exponitur varia imperfectio ſervilis timoris. 102
CAP. XV. An ob iſtas imperfectiones ſervilis gehennarum metus ſit peccatum? 103
CAP. XVI. Quæſtiones aliquot circa ſervilem gehennæ metum. 104
CAP. XVII. Exponitur eſſentia Attritionis, ſeu Contritionis imperfectæ. 106
CAP. XVIII. Quæſtiones aliquot de imperfecta Contritione. 107
Epiſtola Familiaris ad Reverendum ac eximium Patrem Henricum Noris Veronenſem, Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, Sac. Theologiæ Doctorem ac Profeſſorem, qua F. Chriſtianus Lupus, eodem in Ordine S. Theol. Doctor & Profeſſor, quibuſdam ad nonnulla nuperæ ſuæ de Chriſtiana Contritione Diſſertationis capita hæſitantibus, juxta Apoſtoli Mandatum, humiliter conatur dare rationes. 109

CAP.

CAP. I. *Exponitur diſſertationis, nec non & hujus Epiſtolæ ſcribendæ ratio.* 111
CAP. II. *Lutheranus de Chriſtiana Contritione error largius exponitur.* 113
CAP. III. *Quod caſta Dei adſectu ſaltem ſuper omnia dilectio ſit Chriſtianæ Contritionis pars eſſentialis & præcipua, demonſtratur eu orthodoxis Doctoribus, per quorum Scripta de Martino Luthero Eccleſia uſque hodie triumphat.* 115
CAP. IV. *Servilis Attritio oſtenditur eſſe duntaxat heſternum commentum.* 117
CAP. V. *Edita nuper Diſſertatio a variis Accuſationis capitibus expurgatur.* 118
Prima Accuſatio diluitur. ibid.
Diluitur ſecunda Accuſatio. 119
Diluitur tertia Accuſatio. ibid.
Quarta Accuſatio diluitur. 120
Quinta Accuſatio diluitur. ibid.
Seuto Accuſatio diluitur. ibid.
Diluitur ſeptima Accuſatio. 121
Accuſatio octava diluitur. ibid. & 123
Diluitur nona Accuſatio. 123
Decima Accuſatio diluitur. ibid.
Accuſatio undecima diluitur. 124
Divi Auguſtini auctoritas defenditur. ibid.
CAP. VI. *Quædam alterius Accuſatoris capita exponuntur.* ibid.
Exponitur ac defenditur Joannes Driedo. ib.
Quorumdam Articulorum a Pio V. Pontifice facta damnatio euponitur. 125
Diverſi charitatis & contritionis gradus defenduntur. 126
Mortalis peccati conſcientiam habenti Miniſtro, antequam Sacramentorum adminiſtrationi ſeſe ingerat, qualiter ſit agendum? 127
CAP. VII. *Euponitur Sanctorum Thomæ Aquinatis, Thomæ de Villa-Nova, Franciſci Saleſii, ac Bernardini Senenſis de Contritione ſententia.* 128
CAP. VIII. *Epiſtolæ Epilogus.* 130
J. Andreæ Serrai in Regia Neapolitana S. Salvatoris Academia Catecheſis & Moralis Theologiæ Profeſſoris de Romani Catechiſmi, juſſu Tridentini Concilii editi, Auctoribus, dignitate atque præſtantia Diſſertatio. 132
CAP. I. *De Auctoribus & Scriptoribus Romani Catechiſmi.* ibid.
CAP. II. *De ejus partibus, diſciplinæ forma, atque præſtantia.* 133
De Catechiſmi Romani Authoritate Diſſertatio Fr. Antonini Reginaldi Ord. Prædicator. in Academia Toloſana Anteceſſoris. 137
CAP. I. *Qua ratione Catechiſmus Romanus fuerit tum in ipſo Concilio Tridentino cœptus, tum Romæ perfectus?* 141
CAP. II. *Oſtenditur Catechiſmi authoritas, in quantum ex Decreto Tridentini eſt compoſitus.* 143
CAP. III. *Probatur ſecundo Catechiſmi Romani ſumma authoritas ex illorum dotibus, qui eum ediderunt.* 144
CAP. IV. *Auctoritas Catechiſmi demonſtratur ex ſummorum Pontificum approbatione.* 148
CAP. V. *Catechiſmi Romani auctoritas convincitur eu eo, quod per Eccleſiam univerſam tamquam legitimus Tridentini Concilii fœtus receptus ſit.* 150
CAP. VI. *Ex privatorum Doctorum ſuffragiis oſtenditur, quantæ ſit authoritatis Catechiſmus Romanus.* 153
CAP. VII. *Eu dictis infertur, quantæ ſit authoritatis Catechiſmus Romanus, & qua ratione differat a Sacra Scriptura, & aliis.* 155
CAP. VIII. *Diluuntur quædam argumenta adverſus ea, quæ diximus.* 156
CAP. IX. *Solvuntur quædam, quæ contra Catechiſmi doctrinam quidam objiciunt de aqua mixta vino in Calice conſecrando.* 157
CAP. X. *An ſententia illa, quod benedictio, cujus meminerunt Evangeliſtæ in Euchariſtiæ inſtitutione, non ſit diſtincta ab ipſa conſecratione, continetur in Catechiſmo Romano, & contraria ſit Concilio Tridentino.* 159
CAP. XI. *Solutio aliquarum objectionum, quas alii de novo contra Catechiſmi authoritatem opponunt.* 161
CAP. XII. *Diſſolvitur objectio de gratia per ſe ipſam efficaci, & aliis ex illa conſequentibus.* 164
CAP. XIII. *Tria ultima objectionis ſeptimæ capita de viribus liberi arbitrii poſt Adami peccatum, diluuntur.* 167
CAP. XIV. *In quo diluitur aliud argumentum ex eo deſumptum, quod Catechiſmus videtur aſſerere, Chriſtum non pro omnibus mortuum eſſe, vel ſanguinem fudiſſe.* 171
CAP. XV. *Diſſolvuntur duo alia, quæ afferuntur argumenta; alterum de juſtitia commutativa inter Deum & homines; alterum de pœnitentia publica olim etiam pro criminibus occultis impoſita.* 174

Digitized by Google

NOI

RIFORMATORI

DELLO STUDIO DI PADOVA.

AVendo veduto per la ſede di reviſione, ed approvazione del *P. F. Gio. Tommaſo Maſcheroni* Inquiſitor Generale del Santo Offizio di Venezia nel Libro intitolato: *Ad Natalis Alexandri Hiſtoriam Eccleſiaſticam Supplementum &c. Tomi 2. Mſſ.* non vi eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo licenza a *Giuſeppe Remondini* Stampator di Venezia che poſſa eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 20. Genn. 1777.

(PIERO BARBARIGO Rif.
(FRANCESCO MOROSINI 2°. Cav. Proc. Rif.
(GIROLAMO GRIMANI Rif.

Regiſtrato in Libro a Carte 366. al Num. 1173.

Davidde Marcheſini Segr.

Addi 24. Gennaro 1777.
Regiſtrato nel Magiſtrato Eccellentiſs. contro la Beſtemmia.

Gio. Pietro Dolfin Segr.

FRAN-

FRANCISCI VERONII
REGULA FIDEI CATHOLICÆ,
SEU
DE FIDE CÀTHOLICA.

ADMONITIO.

HANC *celeberrimam* Fidei Catholicæ Regulam *eximii Theologi Pariſienſis Franciſci Veronii, anno 1649. vita functi, heic edimus juxta Verſionem, quam ejuſdem fecere Adrianus & Petrus Fratres De Walenburch, a quibus Tom. II. inſerta eſt* de Controverſiis Fidei *hac præmiſſa Admonitione.*
„ *Cum anno præcedenti initium feciſſemus de conſtituenda Regula fidei Ca-*
„ *tholicæ, ut in finem magni momenti ſerviret, opportune factum eſt, ut*
„ *incideremus in Tom. III. eximii Domini Franciſci Veronii, qui in ejuſ-*
„ *dem Parte V. poſuerat* Regulam Fidei *exactam & ſatis copioſam. Noſtris igitur cogitatio-*
„ *nibus rejectis, putavimus hanc publico dandam, ſive ob auctoritatem celebris Auctoris,*
„ *ſive quod ipſius Tomi latini variis Doctoribus in Gallia eſſent accepti. Nihil inveniet Le-*
„ *ctor mutatum, niſi quod in initio quædam brevius ſint poſita; quod exinde* §. 3. *poſt ver-*
„ *bum* Tertio ſequitur *aliqua obſervatio ſit addita; quodque locutionem Auctoris in ſingu-*
„ *lari poſuerimus in plurali. Æſtimamus hunc Tractatum adeo excellentem, ut merito pluri-*
„ *mum fiat apud illos, qui operam ſalutarem impendunt reducendis errantibus ab hæreſi, &*
„ *ſchiſmate ad unitatem veritatemque Eccleſiæ Catholicæ. Cumque ad hoc hortaretur hiſce*
„ *diebus Amicus doctiſſimus ſperans aliquam lucem eu hoc Tractatu poſſe accedere noſtris, a*
„ *quibus hie neutiquam diſſentiret, libenter obſequuti ſumus monenti.*

CAPUT I.

§. I.

Regula Fidei.

ILLUD *omne & ſolum eſt de fide Catholica, quod eſt revelatum in verbo Dei, & propoſitum omnibus ab Eccleſia Catholica, fide divina credendum.* Neque refert, an illa propoſitio emanet ex Concilio aliquo univerſali, ex ejus decreto, & definitione; an ex ſenſu fidelium omnium.

Complectitur hæc regula verbum Dei: nam *fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Complectitur & Eccleſiam docentem, in Concilio Catholico, hoc eſt univerſali, expreſſe aliquid definientem, aut enunciantem; vel ex ſenſu omnium tum Paſtorum, tum fidelium velut practice eloquentem.

Et quidem *fidei Catholicæ* nomen utrumque hoc ſonat. *Fides enim divina eſt, credere propter authoritatem Dei revelantis:* in quam ſolam authoritatem tota reſolvitur. Propoſitio fit per Paſtores a Chriſto conſtitutos, in Concilio univerſali congregatos, vel ex manifeſtato fidelium omnium ſenſu: nec enim aliter fieri poteſt, ut talibus credendis ſinguli fideles aſtringantur.

Catholicam fidem diximus; quia ſæpius Theologi inter ſe *an hoc, vel illud ſit fide divina credendum*, illis affirmantibus, illis negantibus digladiantur. Quo ipſo conſentiunt omnes, illi etiam, qui fide divina illud eſſe credendum dicunt, *non eſſe fide divina Catholica credendum, nec proinde hæreticos, & ab altari, ſeu Eccleſiæ communione amovendos, qui talia fide credere reſpuerent:* de hac autem fide divina, quæ ſit etiam *Catholica*, loquimur in præſenti, cum ſola ſit, de qua Paulus: *Corde creditur ad juſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Sola, qua in ſinu ſuo Eccleſia nos contineat, cujus ſolius profeſſione devios in complexum admittat, denique tales ſolum articulos proponat ipſamet in ſua profeſſione fidei, quam omnes tum Catholici, tum reduces, *corde teneant*, & propalam ore pronuncient, excluſis a dicta profeſſione doctrinis omnibus, de quibus decertent inter ſe Theologi, illis fide credendas dicentibus, aliis negantibus. Rom. 10. 10.

Conſentiunt omnes Synodi Patres ac Theologi in hac regula ſtatuenda; & ſemper habiti, & habentur hæretici (nec alii) qui contra ſenſum totius Eccleſiæ, ſeu definitionem Concilii ejus univerſalis aliquid ſentiunt in doctri-

doctrina ſalutis; propriæ nimirum electionis judicio adverſus univerſitatem ſeſe elevante, condemnati.

§. II.

Declaratio Regulæ.

DUO debent conjunctim adeſſe, quo doctrina aliqua ſit fidei Catholicæ, Alterum, ut ſit revelata a Deo, per Prophetas, Apoſtolos, ſeu Authores Canonicos. Alterum, ut ſit propoſita ab Eccleſia. Si utrumque adſit alicui doctrinæ, illa fide divina Catholica eſt credenda; ſi alterum deſit, ſeu revelatio, ſeu propoſitio Eccleſiæ, non eſt fide divina Catholica credenda. Sed ſecundum adeſſe non poteſt, quin primum reperiatur: quia cum Chriſtus Eccleſiæ promiſerit aſſiſtentiam Spiritus S. qui doceat eam, ducatque in omnem veritatem; hæc nunquam, ſtante Dei promiſſione, quæ ſemper obtinet, docet aliquid eſſe revelatum, quod non ſit revelatum. Poteſt tamen aliquid eſſe revelatum a Deo, etiam in verbo ſuo, obſcure ſcilicet, quod nondum ſit propoſitum ab Eccleſia: quia revelatum quidem eſt in verbo divino, ſed quod interprete egeat, & necdum Eccleſia ſenſum verbi Dei, ſeu ſcripti, ſeu traditi, aperuerit, ſicque nondum definierit, & proinde nondum propoſuerit hoc, vel illud eſſe fide credendum. Hinc novæ ſæpe factæ ſunt in Conciliis, etiam univerſalibus, definitiones: v. g. Baptiſmum extra Eccleſiam collatum eſſe validum, nec iterandum: de quo S. Auguſtinus lib. 1. contra Creſcon. cap. 32. *Cum inter Epiſcopos anterioris ætatis iſta quæſtio fluctuaret, & varias haberet inter ſe Collegarum ſalva unitate ſententias, hoc per univerſam Catholicam* (Nicænum intelligit Concilium, can. 8.) *quæ toto orbe diffunditur, obſervari placuit, quod tenemus.*

§. III.

Deducta ex regula declarata.

CUM nihil ſit de fide Catholica, niſi revelatum per Prophetas, Apoſtolos, & Auctores Canonicos, ſequitur: *Nihil eſſe de fide divina eorum omnium, quæ novimus ex revelationibus factis poſt tempora Apoſtolorum*, quibuſvis etiam Sanctis, Ambroſio, Cypriano, ſeu aliis, antiquis illis, aut recentioribus, quarum myriades ſunt in vitis Sanctorum, Catharinæ Senenſi, Birgittæ, &c. etiamſi approbatæ forent tales viſiones a quibuſdam Conciliis etiam univerſalibus, quales aliquæ referuntur in 2. Nicæno, &c. Quia iſta non ſunt revelata Prophetis, & Apoſtolis. Fides proinde, quæ haberi poteſt iis, humana eſt, quæ penes Authores referentes eſt; nutans, probabilis; certa, aut improbabilis, pro qualitate referentium, & circumſtantiis talium revelationum, pleræque vel nutant, vel falſæ ſunt. Sed ſi credimus fide humana, Dioni, Suetonio, & aliis profanis Hiſtoricis; cur parem ſaltem, vel majorem gravioribus Authoribus non deferemus fidem?

Sequitur inſuper: *Nihil fide divina credi ex ullo miraculo facto poſt tempora Apoſtolorum in confirmationem cujuſvis doctrinæ, nullumque horum miraculorum fide divina eſſe neceſſario credendum*; etiamſi talia miracula referantur ab Auguſt. Gregor., & aliis, etiam ut viſa ab ipſis, qualia pleraque refert Auguſt. lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. aut etſi contineantur in Bullis Summorum Pontificum Romanorum canonizationis Sanctorum, quarum plenæ ſunt dictæ Bullæ; aut etiamſi referantur in Conciliis univerſalibus, aut etiam approbentur, ut pleraque relata fuere in 2. Nicæna Synodo. Ratio eadem, quæ ſuperioris illationis; quia cum hæc miracula facta non ſint a Prophetis, & Apoſtolis, proinde non ſunt fundamentum de quo loquimur. Horum miraculorum plenæ ſunt vitæ Sanctorum, quorum aliqua ſunt falſo relata, alia valde nutant; prioris generis multa ſunt in vitis conſcriptis a Voragine, & Metaphraſte, præſertim in vitis Georgii, Urſulæ, &c. ut bene notat Bellarminus de Scriptor. Eccl. in Metaphraſte pag. 266. Baronius in Martyrologio ad eorum feſta, & alii; maxima pars, & fere omnia veriſſima ſunt: & ſi Hiſtoriis Suetonii fidem aliquam adhibemus, nec revocamus in dubium prælia varia, & alia facta ab eo deſcripta, temerariuſque conſeretur, qui ſine ratione hæc negaret, majoris ſane temeritatis arguendus foret, qui prædicta omnia miracula, relata a Sanctiſſimis, & graviſſimis teſtibus, etiam iis, quibus interfuerunt, referentibus, ut pleraque refert Auguſt. negaret. Fides tamen horum omnium non excedit humanam; nec eis fides Catholica, tanquam fundamento innititur; nullaque doctrina tanquam Catholica creditur ex ullo horum miraculorum. Confirmatur nihilominus his miraculis, quin immo revelationem aliquam continent. *Cum initium fa-*

Hebr. 2. 3.

lus, ſeu Evangelium *accepiſſet enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis, & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus Sancti diſtributionibus ſecundum ſuam voluntatem.* Et: *illi autem profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Omne ergo miraculum, verbum quoddam Dei eſt; *impoſſibile autem eſt*, verbo ullo *mentiri Deum*. Eadem itaque certitudine, aut probabilitate, qua novimus miraculum, novimus hinc dogma; quæ notitia varia eſt, certa, probabilis, aut aliquando improbabilis, pro varietate Authorum referentium, & modo viſa, modo audita, qualiter referunt Auguſt. Gregor., & alii. Doctrina fidei v. g. *Reliquias Sanctorum venerandas* confirmatur certiſſime miraculis factis ad reliquias S. Stephani, relatis a S. Auguſt. de Civit. Dei lib. 22. cap. 8. teſte oculato; confirmatur ſolum probabiliter, eodem, & Gregorio audita ab aliis narrantibus. Improbabilia ſunt pleraque quæ refert Metaphraſtes, & de Voragine: talia non niſi improbabiliſſime citantur ad firmandam fidem. *Extant acta Georgii*, inquit cenſor juſtus Baronius in Martyr. 25. April. *a Metaphraſte edita: ſed in iis diſplicent, quæ de Athanaſio Mago feruntur. Vidi ea etiam, quæ Jacob. de Voragine habet in legend. Sanct. quæ non mediocri indigent caſtigatione.* Et Bellarminus de Script. Eccleſ. anno 850. *A Metaph. ſcriptæ ſunt hiſtoriæ de vitis Sanctorum multis additis ex proprio ingenio. Addit miracula plurima, & maxima in everſione templorum, & idolorum, & in occiſione perſecutorum, quorum nulla eſt mentio apud veteres Hiſtoricos.* Sed qualemcumque habeant hæc miracula certitudinem, nullam fidei doctrinam fundare poſſunt; quia *non ſunt revelationes factæ Prophetis, & Apoſtolis*; adde, quod nec ut plurimum proponuntur ab Eccleſia univerſali, cui ſoli promiſſa eſt aſſiſtentia Spiritus Sancti, ne erret. Fidem ergo ſolam humanam, ſeu aſſenſum ſolum humanum merentur, ob qualitatem referentium, quæ fallibilis, & pure humana eſt; longe itaque abeſt, ut talis aſſenſus ſit fidei divinæ Catholicæ, de qua ſola loquimur.

Matth. 18. 20.
Hebr. 6. 18.

An vero aſſenſus hi, ob revelationes privatas, extra revelationes factas Prophetis & Apoſtolis contentas in verbo Dei, & propoſitas ab Eccleſia univerſali, ſint aſſenſus ſupernaturales, & divini, & fidei divinæ, quia videntur fieri ob authoritatem divinam revelantem, licet non conſtantem per verbum Dei ſcriptum, aut traditum, nec per authoritatem Eccleſiæ univerſalis proponentis, ſed per ſcripta humana, & ex propoſitione hominum fallibilium referentium; alia eſt Quæſtio problematica inter Theologos, & proinde longe a doctrina fidei, de qua loquimur. Probabilius cenſemus, talem aſſenſum non eſſe divinum, ſed pure humanum: quia reſolvitur in pure humanam authoritatem particularem horum, vel illorum Hiſtoricorum, quæ omnia ſunt humana: proinde talis fides non eſt Theologica, & longe longius non eſt Catholica.

Tertio ſequitur: *Nullam doctrinam fundatam in verbo Dei, ſeu Scriptura diverſimode expoſitam a SS. Patribus, aut Doctoribus noſtris, eſſe doctrinam fidei.* Idque ex duplici defectu. Primo, quia non conſtat eſſe revelatam: omnis autem actus fidei debet eſſe certus ex revelatione. Secundo nec proponitur talis expoſitio, ſeu ſenſus ille Scripturæ, ab univerſali Eccleſia, hoc ipſo, quod varie a variis exponatur. Ubi tamen obſervandum, quod quando SS. Patres explicant varia loca Scripturæ, & eandem veritatem alii ex illo Sacræ Scripturæ textu eruunt, alii ex alio; ipſorum conſenſum non tantum unanimem eſſe acceptandum Eccleſiæ; ſed etiam ut fundatum in Scriptura: licet non, ut fundatum in hoc, vel illo particulari loco Scripturæ.

Quarto ſequitur: *Nullam conſequentiam, certo licet, & evidenter deductam ex propoſitione aliqua fidei, & alia evidenti lumine naturæ, per formam Logices evidentem, ſufficientem eſſe fundando fidei Catholicæ articulo: ſeu nullam doctrinam, quæ conſtet ſolum tali conſequentia, eſſe doctrinam fidei Catholicæ.* Idque ex duplici etiam defectu. Primo, quia non eſt revelata, *fides* autem eſt *ex auditu, auditus per verbum Dei*. Nec addente: *Et per conſequentiam deductam evidenter ex verbo Dei*. Cumque conſequens contineatur *virtualiter* in præmiſſis, non erit doctrina niſi *virtualiter de fide*, neutiquam *formaliter*: ideſt, ſolum ejus principium erit doctrina fidei, ex quo humanus intellectus doctrinam aliquam conſequentem deducet, & formabit, cui aſſentietur. Certa quidem, & evidens erit conſequentia; ſed humanis multis concurrentibus, forma argumenti, propoſitione philoſophica ſæpe mixta: nec tamen concluſio deducitur ex illis, niſi junctis; imo illa non niſi juncta influunt; quare nihil ſequitur ex ſeparatis. Cauſa igitur, qua tota, humana eſt; quam ergo longe abeſt, ut doctrina elicita ſit divina? *Concluſionem*

voca-

Digitized by Google

vocamus in ſcholis *Theologicam*, ſi præmiſſæ ſint certæ: aut *doctrinam aliquam problematicam*, ſi aliqua ſit incerta, quod ſæpius in ſubſelliis videre eſt Theologicis: *falſa*, ſi aliqua propoſitio, vel argumenti forma falſa ſit; quod non raro contingit, reſpectu tot placitorum, in quibus Theologi digladiantur. Sed quod notandum diligentiſſime eſt: certum eſt, varias eſſe ſententias tum Doctorum Catholicorum, tum Proteſtantium; *an quod ſequitur ex Scriptura, ſit de fide?* Catholicorum Doctorum alii aſſerunt, Vega, Canus; alii negant, etiam referente Daillæo. Diſtinguunt alii docentque; ſi ex duabus propoſitionibus Scripturæ deducatur conſequentia, illam eſſe de fide, neutiquam ſi ex una, & alia evidenti lumine naturæ. Alio modo diſtinguit Vaſquez, aſſenſum concluſionis illius, quæ deducitur ex præmiſſis, non eſſe fidei; qui tamen medio diſcurſu, velut inſtrumento, aut potius proponente, ſplendet doctrina divina virtualiter contenta in præmiſſis, eſſe aſſenſum fidei. Sic inter noſtrates certum eſt *problematicum ſolum eſſe, an quod ſequitur de fide, ſit de fide*. Conſentiunt ergo omnes, *non eſſe de fide Catholica*, ideſt non eſſe talem doctrinam, cui omnes ſub pœna hæreſeos teneantur aſſentiri tanquam de fide: & ſi quis contrarium diceret, Novator ipſe valde culpandus foret, novum dogma ingerens, & oppoſitum ſentientes damnans, in hoc ipſo ipſemet temeritatis in re graviſſima damnandus, & cenſura Eccleſiaſtica percellendus. *Conſtans itaque eſt, doctrinam talem neutiquam eſſe doctrinam fidei Catholicæ* de qua loquimur. Proteſtantium pariter, alii negant, quod ſequitur per conſequentiam evidentem deductam ex Scriptura eſſe de fide; Oſiander, Kemnitius, & nobiliores Lutherani, etiam referente Vedelio in ſuo *Rationali Theologico*. Sed Vedelius affirmat, & quidem pugnaciſſime: quia totum ſuum Rationale in eo ſolo verſatur; & poſt ipſum ſeu ex ipſo Daillæus: licet alii Reformati cum Lutheranis, & Catholicis faciant. Verum nullum hac de re verbum in ipſorum Confeſſione habetur, proinde hæc ipſa doctrina cenſeri nequit doctrina partis Calviniſticæ. Adde quod Lutheranos contrarium tenentes in fratres cooptarunt: quomodo ergo doctrinam hanc, ut fundamentalem omnium controverſiarum ponunt? Sane fundamento hoc nutante, quam infirma aut nutans debet eſſe eorum doctrina de controverſiis omnibus? Alter defectus eſt, 2. quod propoſita non ſit illa doctrina Eccleſiæ univerſali, uti apud Catholicos conſtat: quia neque invenitur in Scriptura expreſſa, neque in Generalibus Conciliis; & ideo Doctores libere diverſum tenent: quouſque veritas enim non auctoritative proponitur, non eſt obligatio acceptandi eam velut divina authoritate revelatam. Nec etiam authoritas publica, ſive Proteſtantium in communi, ſive Reformatorum illam quæſtionem, quam nonnulli volunt fundamentalem, in ulla Confeſſione juxta dicta determinavit. Concludamus ergo, doctrinam talem *non eſſe doctrinam fidei Catholicæ*.

§. IV.

Connexa ex defectu propoſitionis, & quandoque ſimul revelationis, ſecluduntur.

I. SEquitur: *Decretum Gratiani*, ſeu ejus authoritatem longe longius abeſſe, quod poſſit fundare articulum fidei: ſed nihil eſſe de fide, quæ continetur in illo Decreto. Quod notandum contra calumnias frequentes Molinæi, aliorumque; *Contenta in illo Decreto, doctrinam eſſe Eccleſiæ Catholicæ*, ingerentis quo materiam nos impugnandi aucupetur. Sed nunquid Religioſus ille tota eſt Eccleſia univerſalis? Nec Gregor. XIII., aut alius Papa, multo minus Concilium ullum univerſale ita Decretum probavit, quaſi contenta in illo forent totius Eccleſiæ definitiones. Imo non leves in illo lapſus facile deprehendere eſt in citatione falſa Authorum &c. Quin ipſemet Gratianus initio Decreti Diſt. 1. cap. 2. *producit Iſidorum in libris Etymologiarum*: Tituli ipſi Diſt. 1. cap. 8. 10. habent, *quid ſit jus civile; quid militare; quid legis Tribunitiæ?* Numquid iſta ſunt doctrinæ fidei? Gloſſarum quam multæ erant ridiculæ? Proinde ſuccisæ. Quid ergo Greg. XIII.? Juſſit, *Jus Canonicum expurgatum*, ut fuit ipſius juſſu, *non imprimi niſi ſic expurgatum, & pro ut Romæ impreſſum fuit; nec alibi imprimi ad decennium &c.*

II. Sequitur: *Nullæ Decretales Romanorum Pontificum contentæ in corpore Juris Canonici, ſive in ſex libris Decretalium, ſive in Clementinis, ſive in Extravagantibus, nullæ Bullæ poſteriorum, qui in Sede Petri ſederunt, ſufficientes ſunt fundando articulo fidei Catholicæ*: ſeu nulla doctrina eſt de fide, quæ continetur in iſtis Decretalibus, aut Diplomatibus. Probatur, quia Papa quocunque modo loquens, etiam ex Cathedra, non eſt univerſalis Eccleſia; ergo quod ab eo proponitur, non proponitur ab Eccleſia univerſali; ergo non eſt doctrina fidei Catholicæ. Addo, Concluſionem hanc tam certam eſſe inter Doctores omnes, ut ſi quis contrarium doceret, Novator ipſe foret, & cenſura percellendus, quippe novi dogmatis inventor. Patet ex ipſo Bellarmino, qui lib. 3. de Pont. Rom. cap. 2. ubi tres inter Catholicos opiniones refert, 1. *Opinio eſt*, inquit, *Pontificem etiam ut Pontificem poſſe eſſe hæreticum, & docere hæreſim, ſi abſque Generali Concilio definiat, & de facto aliquando accidiſſe. Hanc opinionem ſecuti ſunt aliquot Pariſienſes, ut Gerſon, & Almain in libris de Poteſt. Eccl. Nec non Alphonſus de Caſtro lib. 1. cap. 2. contra hæreſes, & Adrianus VI. Papa in quæſtione de Confirmatione; qui omnes non in Pontifice, ſed in Eccleſia, ſive in Concilio Generali tantum, conſtituunt infallibilitatem judicii in rebus fidei. 2. Opinio eſt in alio extremo, Pontificem non poſſe ullo modo eſſe hæreticum, nec docere publice hæreſim, etiamſi ſolus rem aliquam definiat. Ita Pighius lib. 4. Hierar. cap. 8. 3. Opinio eſt quodammodo in medio, Pontificem, ſive hæreticus eſſe poſſit, ſive non, non poſſe ullo modo definire aliquid Hæreticum a tota Eccleſia credendum. Hæc eſt communiſſima opinio fere omnium Catholicorum, B. Tho. Cajet. &c. 1. Opinio non eſt proprie hæretica (nam adhuc videmus ab Eccleſia tolerari, qui illam ſententiam ſequuntur) tamen videtur omnino erronea, & hæreſi proxima. 2. Probabilis eſt, non tamen certa. 3. Certiſſima eſt, & aſſerenda.* Hæc Bellarminus, quem fuſe ſic citavimus, quo calumniam elueremus, qua nonnulli viri traducuntur, quod dicant, *quæ definita forent a Pontifice, etiam ex Cathedra, extra Concilium generale, non eſſe fidei Catholicæ*. Et iterum illud ita aſſeritur, ut ſtatuatur illud eſſe certum ex omnium Doctorum, Bellarmini etiam, & aliorum ſententia. Conſtat enim ex Bellarmino, primam eam opinionem *non eſſe hæreticam*. Non aſſentimur Bellarmino dicenti; *videri erroneam, & hæreſi proximam*; quamquam hoc ipſum non niſi nutans dicit termino illo *videtur*. Non enim omnibus id videtur, quibus Gerſonem, Almainum, & Adrianum *erroneæ, & hæreſi proximæ opinionis inſimulare* temerarium potius videtur. Sed ex Bellarmino ipſomet conſtat, *non eſſe definitum ab Eccleſia, Pontificem eſſe infallibilem*, extra Concilium univerſale, & quæ proponeret credenda, fore *fidei Catholicæ*; conſentiunt itaque ex ipſomet Bellarmino Doctores omnes, *doctrinam illam non eſſe fidei catholicæ*; quod ſolum dixi, & certiſſimum eſt; quod non advertunt præcipiti judicio calumniatores. Quam ex iis tribus primis opinionibus ſequeremur, extra rem noſtram fuiſſet, & foret pronunciare (libenter tamen tertiæ adhæremus, ſed abſque cenſura primæ) qui devios ad ſidem *Catholicam*, ſemota omni alia doctrina, reducere contendimus. Non *itaque dicimus, ſic definita non eſſe de fide*, quod putant adverſi, ſed ſolum dicimus, & repetimus, *non eſſe de fide Catholica*, ſeu non eſſe doctrinam, quam omnes, quo ſint Catholici, tenere debeant *tanquam de fide, cujuſque contrarium ſit hæreticum*, & removens a gremio Eccleſiæ. Omnes nihilominus concedunt, gravis eſſe authoritatis, quod a Pontifice tantæ Sedis docetur, etiam cum ſolo Concilio privato, & privatim ſolum reſcribente aliquot Epiſcopis; gravioris, quod cum Concilio Provinciali: graviſſimæ, quod ex Cathedra, toti Eccleſiæ illud proponendo, ſive cum Concilio privato, ſive in Concilio provinciali, temerariumque eſt, a ſic pronunciatis diſcedere. Maturius ergo procedant hi cenſores, quorum cenſura cenſuram meretur, quippe inductiva novi dogmatis, tanquam fide Catholica credendi, quod nemo huc uſque ſtatuit, ſcilicet, *quod a Pontifice foret, etiam ex Cathedra definitum, extra concilium univerſale eſſe de fide Catholica*, ſeu tale definitum eſſe fide *Catholica*, & ſub peccato hæreſeos ab omnibus credendum. Hallucinati ſunt, & cæcutiendo in errorem prolapſi; quamquam non tam error, quam hallucinatio vocanda ſit præceps hæc cenſura: putarunt multos dixiſſe, quod nec ſomniarunt. Sed ad rem, ſeu ad *Decretales juris Canonici*, propius. Sane nec ipſe Bellarminus & erroris aliquot Decretales arguere veretur. Nam in lib. 4. de Pontifice Rom. cap. 12. cum retuliſſet *Magdeburgenſes Cent. 8. cap. 10. in vita Gregorii III.*, eum accuſantes, *quod in Epiſtola ad Bonifacium, permiſerit viro ducere aliam uxorem, ſi propter morbum aliquem uxor ei debitum conjugale reddere non valeat, quod eſt expreſſe contra Evangelium, ut etiam annotavit Gratianus 32. q. 7. Canone, Quod propoſuiſti*, Reſpondet: *Poſſet etiam dici, Pontificem ex ignorantia lapſum eſſe: quod poſſe Pontificibus accidere, non negamus, cum non definiunt aliquid tanquam de fide, ſed ſolum opinionem ſuam aliis declarant, ut hoc loco videtur Gregorius feciſſe*. Quæ ſolutio applicata variis Decretalibus, longe illas a vi fundandi articulum fidei abducit, ſcilicet reſpondendo paſſim, ſi premamur talibus, *Pontificem non definiviſſe il-*

lam tanquam de fide, ſed ſolam opinionem ſuam aliis declaraſſe, quod ſine dubio inſufficiens eſt fundandæ doctrinæ fidei, multo minus fundandæ fidei *Catholicæ*. Placet adhuc propius Decretales illas evolvere. Maxima earum pars verſatur in regulandis Officialis, ſeu Judicis in Epiſcopali tribunali ſedentis judiciis: varia in collatione beneficiorum obſervanda præſcribunt, ex quibus Officiales debent lites terminare. Quid hæc ad articulos fidei? Non ſunt hæc materia propria fidei. Pleræque etiam, & fere omnes, reſponſa ſunt particularibus data, non toti Eccleſiæ, in quibus reſponſionibus particularibus concedunt omnes, Papam poſſe errare, nec talia reſponſa fundandæ doctrinæ fidei, multo minus *Catholicæ* eſſe ſufficientia. Sed ut tot reſponſa Decretalium, ſeu Pontificum Romanorum lites multiplicant, ita reſponſum noſtrum generale multiplices ſolvit controverſias, quas agglomerant Adverſarii modo ex Gratiano, & modo ex Decretalibus, Bulliſque Pontificum, ſeu jure Canonico, varias conſarcinando, & ſæpe eaſdem falſo gloſſantes; quæ obtrudunt nobis tanquam doctrinam noſtræ fidei *Catholicæ*, & impugnant; compingunt inde libros ſuos; Noſtrates etiam ſæpe ſuos his defendendis. Compendioſior via, & regia reducendis ad caſtra catholica deviis eſt, propalam inclamare, *nihil horum eſſe de fide Catholica*; proinde *nihil horum eſſe* in profeſſione fidei noſtræ, quam ſubſcribendam ſolum reducendis deviis proponimus.

III. Sequitur: *Non eſt de fide Catholica, quod definitum foret in ullo Concilio Provinciali, etiam Papa ei præſidente per ſe, vel per legatos*. Ratio eſt, quia tale Concilium non eſt Eccleſia univerſalis, quare quod ab eo proponitur, non proponitur ab Eccleſia univerſali; non eſt ergo de fide *Catholica*: niſi aliunde ſenſus totius Eccleſiæ conſtaret, ſicut conſtat de multis pronunciatis contra Pelagium, & alios in Conciliis Regionariis, ut vocat Auguſtinus, v. g. in Concilio Milevitano Numidiæ ſub Innocentio Papa Tom. 1. Concil. pag. 630. 753. &c. 2. Probatur ex illo Bellarmini jam relato, referente tres opiniones inter Catholicos, quarum 1. eſt, *Pontificem*, inquit, *etiam ut Pontificem, poſſe eſſe Hereticum, & docere hereſim, ſi abſque Concilio Generali definiat, & de facto aliquando accidiſſe. Hanc opinionem ſecuti ſunt aliquot Pariſienſes, ut Gerſon, Almain, nec non Caſtro, & Adrianus, qui omnes non in Pontifice, ſed in Eccleſia, ſive in Concilio Generali tantum conſtituunt infallibilitatem judicii de rebus fidei*. Vide jam ſupra dicta. Magna tamen veneratione ſuſcipienda ſunt, quæ a tantæ authoritatis Decretis, ſeu Romani Pontificis, ſeu talium Conciliorum, manant. Item ea, quæ miraculis, aut prædictis revelationibus, fidis tamen, nituntur, ſeu confirmantur.

IV. *Non omnes praxes Eccleſiæ, etiam univerſalis, ſunt ſufficientes fundando articulo fidei Catholicæ*. Probatur ex defectu 2. conditionis; quia praxes hæ non ſunt propoſitiones factæ ab Eccleſia veritatis alicujus credendæ, ſed rei faciendæ: Regula autem praxeos bonæ poteſt eſſe opinio probabilis, & non indubitata; unde fit etiam, ut praxes has poſſet mutare Eccleſia, quippe quæ regulari poſſunt ex opinione probabili, quam ſequi, vel contrariam etiam probabilem licitum eſt. 2. Probatur ex Vaſquez 3. part. diſp. 227. c. 3., ubi cum docuiſſet, & probaſſet, *Sacrificium Miſſæ ſuapte natura, & inſtitutione divina ſeu Chriſti, pro non baptizatis offerri non poſſe, nec unquam potuiſſe, ſive illi Catechumeni ſint, ſive omnino infideles, pagani aut Judæi, tametſi publicæ orationes pro eis fieri poſſint, prout Eccleſia permiſerit*, objeceritque ſibi *aliquando id factum in Eccleſia, ſacrificium pro ipſis Catechumenis offerri conſueviſſe*, probaſſetque ex libro, qui dicitur, Ordo Romanus cap. 20. Poſt primam ſuam reſponſionem objectioni addit: *Cæterum reſpondere quis poſſet, quod attinet ad eſſentiam, & ſubſtantiam ſacramentorum, Eccleſiam ſemper eam doctrinam dictis, & factis probaſſe, quæ certa & indubitata eſt: at vero quod attinet ad alia accidentaria, non omnino indubitatam, ſed probabilem opinionem aliquando in praxi ſecutam aliquid feciſſe, tametſi non tanquam certum dogma fidei declaraverit: & hac de cauſa tunc ex præſcripto Romani Pont. Miſſam pro Catechumenis obtuliſſe, nunc autem eam non offerre; cum neque publica oratio alia pro illis permanſerit, niſi in die Paraſceves, quando nullum in Eccleſia ſacrificium offertur*. Et paulo poſt: *Quid igitur mirum, ſi antiquitus Eccleſia ſecuta probabilem opinionem de oblatione hujus ſacrificii pro Catechumenis, pro illis Miſſam celebraverit, nunc autem nullam offerat?* Adde his: *Decreta Conciliorum*, inquit bene Bellarminus lib. 2. de Conciliis cap. 17. *non indigent approbatione populi, cum ab eo non accipiant authoritatem. Decreta vero de moribus ſi non recipiantur, & Pontifex conniveat, tandem conſuetudine abrogantur, quia Decreta morum mutabilia ſunt, & cum Pontifex videt longo tempore ea non ſervari, & tacet, cenſetur ipſe abrogare. At decreta de fide immutabilia ſunt, nec poſſunt ullo modo abrogari, poſteaquam ſemel ſtatuta ſunt*. Veriſſimum quidem eſt illud Auguſtini Ep. 118. *Si quod tota per orbem frequentat Eccleſia, hinc quin ita faciendum ſit diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt*. Sed non inde ſequitur, Eccleſiam per talem praxin proponere tanquam credendum de fide Catholica aliquod dogma; ſufficit praxin eſſe bonam, cui bonitati ſatis eſt, quod fundetur in opinione probabili: hinc, ut jam notatum, tot praxes ſuas etiam univerſales Eccleſia mutare poteſt. Praxes enim ſunt variabiles, utpote præcepta, nullo autem modo dogmata fidei variari poſſunt, quippe veritas invariabilis eſt.

V. *Ea*, inquit bene Vaſquez 1. 2. diſp. 200. cap. 6. *quæ tradit Concilium in Capitibus, eſſe fidem Catholicam neceſſario credendam, colligitur ex fine cujuſque Seſſionis, antequam Canones ponantur*. Et 3. Part. diſp. 207. cap. 3. *Quidquid in Capitibus traditur ante Canones a Concilio pertinens ad doctrinam, eſt Catholica fides. Conſtat ex Trident. Seſſ. 13. cap. 8. in fine*, immediate poſt Capita, & ante Canones, ubi dicitur; *Quoniam autem non eſt ſatis veritatem dicere, niſi detegantur, & refellantur errores, placuit Sanctæ Synodo hos Canones ſubjungere, ut omnes jam agnita Catholica doctrina* (nempe illuc uſque tradita) *intelligant quoque, quæ ab illis hæreſes caveri vitarique debeant*. Et Seſſ. ſexta ſimiliter poſt Capita, & ante Canones: *Poſt hanc Catholicam de juſtificatione doctrinam, placuit Sanctæ Synodo hos Canones ſubjungere, ut omnes ſciant, non ſolum quid tenere, & ſequi, ſed etiam quid vitare, & fugere debeant*. Ratio hujus rei eſt, quia tam in Capitibus, quam in Canonibus propoſitiones Eccleſiæ, quid credendum, quid damnandum, continentur. Addit ibidem Vaſquez: *Quamvis interdum Eccleſia prohibere ſoleat diſputationem de aliqua re, quam nondum tanquam dogma fidei definivit, ut quod quis damnet, aut aliquo modo notet propoſitionem aliquam, vel e contrario dicat eſſe probabilem; tamen nunquam hactenus damnavit ſub excommunicationis pœna eos, qui aliquid pertinaciter, & abſolute aſſeruerint, niſi eo id damnet, tanquam errorem contra fidem, & oppoſitum, ut Catholicam fidem definiat, ita ut hæreticus ſit, qui talem errorem pertinaciter aſſeruerit; pertinaciter autem illud aſſerere nihil aliud eſt, quam poſt prædictam definitionem id ſcienter affirmare*. Addendum tamen ex eodem, eadem 3. Parte, diſput. 181. cap. 9. *Aliquando Eccleſia ſuam definitionem confirmat teſtimoniis, ex quibus aliqua non efficaciter eam probant*. Subjungit nihilominus, & bene: *Tamen quando Patres in Concilio dicunt, ex hoc, aut illo loco, hanc, aut illam veritatem Eccleſiam collegiſſe, & colligere, quis, obſecro, fundamentum illud infirmum, & incertum eſſe dicere audeat?* Ita Vaſquez. Unde generaliter dicimus, eorum, quæ continentur in Capitibus, id ſolum, & totum eſſe de fide, quod definitur, ſeu (ut loquuntur Juriſtæ) ſolum diſpoſitivum arreſti, ſeu contenti in Capite, aut Canone eſt de fide, motivum vero arreſti, ſeu ejus probationes, non ſunt de fide. Ratio eſt, quia primum ſolum proponitur credendum, & proprie definitur, non autem motivum, ſeu probatio. Hinc plurima continentur in Conciliis, etiam univerſalibus, quæ non ſunt de fide, ſcilicet, quod in eo eſt obiter dictum, multo minus, quod in ſeſſionibus a variis Prælatis, dum ſententias dicunt, prolatum; multo adhuc minus, quæ a Doctoribus in diſcuſſionem rei definiendæ præmittuntur, aut inveſtigantur. Ratio generalis eſt, quia nihil eorum definitur ab Eccleſia.

VI. Quod proximum huic eſt, ut ſit aliquid de fide, oportet ex Bellarmino lib. 2. de Concil. cap. 17. adducere, *Concilium rem eam definiviſſe proprie, ut Decretum fide Catholica tenendum*. Hinc addit: *Non ſunt proprie hæretici, qui ſentiunt, Pontificem non eſſe ſupra omnia Concilia*, licet dicas, *Lateranenſe ultimum Concilium ſub Leone X. diſerte, & ex profeſſo docuit, Pontificem eſſe ſupra omnia Concilia, & reprobavit contrarium Decretum editum in Concilio Baſilienſi; quod*, inquit ille, *Concilium Lateranenſe rem iſtam non definiverit proprie, ut Decretum fide Catholica tenendum, dubium eſt; & ideo non ſunt proprie hæretici, qui contrarium ſentiunt*. 2. Requirit idem Bellarm. cap. 11. eſſe definitum *conciliariter*. *Martinus V.* inquit, *dixit ſe confirmare tantum ea decreta de fide, quæ facta erant in Concilio Conſtantienſi conciliariter, id eſt more aliorum Conciliorum, re diligenter examinata. Conſtat autem hoc Decretum* (ſcilicet Conſtantienſe ſeſſ. 4. Concilium generale habere a Chriſto immediatam auctoritatem, cui omnes obedire tenentur, etiamſi Papalis dignitatis exiſtat) *ſine ullo examine factum a Concilio Conſtantienſi. Itaque Martinus cum confirmavit Decreta de fide conciliariter concluſa, intelligebat tantum de damnatione hæreſum Wicleffi & Huſſ*.

VII.

Digitized by Google

VII. Idem Bellarm. tom. 1. lib. 1. de Clericis cap. 28. cum objeciſſet ſibi *Caput* Quanquam, *de cenſibus in 6., ubi Boniſacius Papa VIII. dicit, jure humano, & divino liberos eſſe Clericos ab exactionibus*; reſpondet, *dicendum fuiſſe Boniſacium in ſententia Canoniſtarum, & ſententiam illam ſuam aperuiſſe, non autem aliquid definiviſſe. Nam non loquitur per modum definientis rem controverſam, ſed ſimpliciter, & obiter id aſſerit; ait enim:* Cum jure divino ſint immunes Clerici &c. Idem dicere poſſumus de iis omnibus, quæ Concilia etiam univerſalia dicunt *obiter*, & non per modum definientis.

VIII. Objectum debet eſſe definibile de fide. V. g. Bellarm. idem lib. 4. de Rom. Pont. cap. 14. concedit, erraſſe *Joannem* XXII. in *Extravaganti* Ad conditorem de verb. ſign. cum docuit, *non poſſe ſeparari uſum a dominio in rebus uſu conſumptibilibus*; ſed non *in re fidei*, inquit, hæc enim quæſtio ad fidem non pertinet. Similiter itaque doctrinæ, legum, aut Philoſophiæ ſtudia ſpectantes, non ſunt definibiles de fide.

IX. Debet eſſe decretum univerſale propoſitum toti Eccleſiæ. *Dicimus*, ait Bellarm. eod. lib. 4. cap. 5. *non poſſe errare Pontificem* (ſeu Concilium generale) *in iis præceptis, quæ toti Eccleſiæ præſcribuntur. Quia in præceptis, & judiciis particularibus, non eſt abſurdum, Pontificem* (aut Concilium generale) *errare*. Et cap. 14. cum ſibi objeciſſet, *Innocentium Octavum Norvegis permiſiſſe, ut ſine vino ſacrificium celebrarent*; ſolvit ſic: *Sed facile reſponderi poteſt; nam non condidit ipſe decretum, quo univerſa Eccleſia declaravit licere, ſine vino ſacrificium offerre*. Itaque ſi erravit, erravit facto, non dogmate. Idem eſt de Conciliis generalibus.

X. Bellarm. idem cap. 12. cum ſibi objeciſſet, *Stephanum Papam ordinatos a prædeceſſore ſuo Formoſo juſſiſſe iterum ordinari, proinde ſenſiſſe Sacramentum pendere a virtute miniſtri, qui eſt error in fide manifeſtus*; ſolvit ſic: *Reſpondeo erraſſe Stephanum, ſed in quæſtione facti, non juris, & malo exemplo, non falſa doctrina*. Et paulo poſt: *Reſp. Stephanum non edidiſſe aliquod decretum, quo decerneret ordinatos ab Epiſcopo degradato, vel nominatim a Formoſo, tanquam degradato eſſe iterum ordinandos; ſed ſolum de facto juſſiſſe iterum eos ordinari; quæ juſſio non ex ignorantia, aut hæreſi, ſed ex odio in Formoſum procedebat*. Idem poteſt dici de Conciliis, ſi caſus ſimilis contingeret.

XI. Ex eodem ibidem cap. 5. *Non eſt erroneum dicere, Pontificem* (ſeu Concilium Generale) *poſſe errare in legibus, quæ non verſantur in rebus neceſſariis ad ſalutem, vel per ſe bonis, aut malis; nimirum ſuperfluam legem condendo, vel minus diſcretam &c. Atque, ut rem totam exemplis declaremus, non poteſt fieri, ut Pontifex* (ſeu potius Concilium generale) *erret, præcipiendo aliquod vitium, ut uſuram, vel prohibendo virtutem, ut reſtitutionem, quia hæc ſunt per ſe bona, vel mala; nec poteſt fieri, ut erret præcipiendo aliquid contra ſalutem, ut Circumciſionem, vel Sabbathum; vel prohibendo aliquid neceſſarium ad ſalutem, ut Baptiſmum, & Euchariſtiam, licet hæc non ſint per ſe bona, aut mala. Ut autem jubeat aliquid, quod non eſt bonum, neque malum ex ſe, neque contra ſalutem, ſed tamen eſt inutile, vel ſub pœna nimis gravi illud præcipiat, non eſt abſurdum dicere, poſſe fieri, quamquam non eſt ſubditorum de hac re dubitare, ſed ſimpliciter obedire*.

XII. Ex eodem cap. 2. *Conveniunt omnes Catholici, poſſe Pontificem etiam ut Pontificem, & cum ſuo cœtu Conſiliariorum, vel cum generali Concilio, errare in controverſiis facti particularibus, quæ ex informatione, teſtimoniiſque hominum præcipue pendent*. Juxta quod cap. 11. cum objeciſſet ſibi vulgare illud *de Honorio* Papa relato inter Hæreticos a VI. Synodo Generali, reſpondiſſetque, *corruptam fuiſſe VI. Synodum*, addit: *Quod ſi aliquis non poſſit adduci, ut credat corruptam eſſe VI. Synodum, is accipiat alteram ſolutionem, quæ eſt Joannis a Turrecre. lib. 2. de Eccleſ. cap. 93. qui docet, Patres VI. Synodi damnaſſe quidem Honorium, ſed ex falſa informatione, ac proinde in eo judicio erraſſe. Quamvis enim generale Concilium legitimum non poſſit errare, ut neque erravit hoc VI. in dogmatibus fidei definiendis, tamen errare poteſt in quæſtionibus de facto. Itaque tuto dicere poſſumus, hos Patres deceptos ex falſis rumoribus, & non intellectis Honorii epiſtolis, immerito cum hæreticis connumeraſſe Honorium*. Idem ibidem Bellar. addit, *Patres VII. Synodi ſecutos eſſe Synodum VI., & ſolum repetiiſſe, quod in ea legerent; proinde deceptos fuiſſe ex VI. Synodo, quæ vel corrupta erat, vel per errorem Honorium damnaverat*. Idem addit de *Adriano Papa: Si dicamus acta VI. Synodi eſſe corrupta, reſpondendum eſt, Adrianum deceptum fuiſſe ex depravatis illis actis VI. Synodi*.

XIII. Addamus & iſtud ex Suario Tom. 4. diſp. 56. de indulgentiis ſect. 3. *Quamvis Pontifex expreſſe declaret in indulgentiarum diſpenſatione ſe moveri propter talem cauſam, quam reputat ſufficientem ad tantam indulgentiam concedendam; non eſſet infallibile, vel cauſam eſſe talem; vel (quod conſequens eſt) tantam indulgentiam eſſe validam. Quia talis declaratio Pontificis non eſt de doctrina ad fidem pertinente, ſed de quodam facto particulari, quod ad prudentiam ſpectat, in qua Pontifex non habet infallibilem aſſiſtentiam Spiritus Sancti, ſed in his tantum, quæ ad doctrinam fidei, & morum ſpectant, juxta* illud Lucæ 22. 32. *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua (ut nec in diſpenſatione voti). Simili modo, quamvis Pontifex exiſtimet, aut declaret talem cauſam ſubeſſe, nihilominus decipi poteſt; quia quoad hoc prudentia, & exiſtimatione humana gubernatur, poſſetque etiam humano affectu moveri*. Quæ ratio probat, idem pariter in Concilio Generali dicendum eſſe. Optima ſane eſt hæc Suarii regula. Ex qua etiam longe longius abeſt, eſſe *de fide* hanc, vel illam excommunicationem eſſe validam. Addit tamen ibidem Suarez, & bene: *Nunquam tamen exiſtimo expedire, imo nec poſſe abſque ſcandalo, & imprudentia fieri, ut aliqua indulgentia particularis, quam conſtat eſſe a Pontifice conceſſam, publice denuncietur eſſe nulla, aut ſuperflua: quia id moraliter loquendo eſt inutile, & contra reverentiam Pontifici debitam &c. Similiter obediendum legibus, & præceptis, etiam ſub excommunicatione latis, & qui non obediret, peccaret, & incurreret excommunicationem*, licet in iis ferendis poſſit errare Pontifex eo modo, quo diximus, nec ſit proinde de fide, non errare, quia alia eſt regula fidei, quæ *infallibilis* debet eſſe, & eſt; alia regula legum, ad quas ferendas ut obligent, hæc *infallibilitas* non requiritur: ſola ſufficit authoritas in præcipiente rem, quam judicat eſſe bonam &c. Imo probabile ad hoc judicium ſufficit, juxta ea, quæ ſunt relata ex Vaſquez; & generaliter deferendum eſſe plurimum, in omnibus Superiorum tum judicio, tum voluntati, cuivis cordato, & prudenti conſtat ratione ipſa naturali hoc dictante, cumprimis vero ipſa Scriptura Sacra Matth. 18. 17. Heb. 13. 17. &c. Attamen cum inſtituti noſtri ſit ſolum devios a fide Catholica ad illam reducere, haud nobis eſt in his enucleandis immorandum. Solam ſecretionem doctrinæ fidei a quavis alia inſtituimus faciendam.

CAPUT II.

Secretio doctrinæ fidei a quavis alia in particularibus materiis controverſis.

EN regulæ generales ſecretionis exactæ faciendæ, doctrinæ fidei Catholicæ a Theologia Scholaſtica, & quavis alia doctrina. Jam ex ea ſecernamus in ſingulis materiis, *quid ſit de fide*, præſertim *Catholica*, & quid non ſit tali fide credendum. Quidquid ſit, cui ſit in ſingulis materiis inter opiniones Scholaſticas potius aſſentiendum, quid etiam certo moraliter tenendum, utpote non utcumque probabile, ſed tanquam ex communi doctrina ratum, aut cui tanquam concluſioni Theologicæ ſit inhærendum; nihil enim horum moramur, qui ſolummodo devium a fide Catholica ad illam reducere conamur; reliquis omiſſis, quæ miſcenda non ſunt, ne difficiliorem devio reddamus reditum, tacere de his præſtat. Quin, & ſi devius petat de talibus, quod frequenter faciunt, ſenſum noſtrum, ſatius eſt illis reſpondere, Eccleſiam nihil in his, quæ petit, reſpondiſſe: magiſtram illam nos ſequi, non præire: nihil horum contineri in Profeſſione fidei Catholicæ, cujus ſolius aſſenſum, & ſubſcriptionem ab eo requirimus, quo illum in Eccleſiæ Catholicæ membrum cooptemus: Paulum monere, *Non plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem*. Rom. 10. 3. Poſtquam fuerit cooptatus in Eccleſiam, nos ei, ſi curioſus Scholaſticorum fuerit, ſenſa varia panſuros: ſi nolit, nihil horum unquam dicturos, ſine quibus & ſanctus, & ſalvus eſſe poteſt: interim his non implicet animum, ne multitudine, aut varietate, aut ſubtilitate implicetur, obruatur: relinquat hæc Theologorum ſubſelliis, in quibus aliquot annos ſedere opus eſt doctrinis his extra fidem enodandis. Ergo ad ſingula deſcendamus *ad amuſſim, & regulam præſcriptam fidei expendenda, & ſecernenda*. Deductio hæc clara, & evidens ſufficeret cuilibet materiæ applicata; fulcimus tamen applicationem hanc, vel ſingula, de quibus pronunciabimus, *non eſſe de fide*, Doctorum aliquot authoritate, ne temerarii alicui, qui quæ non novit, facile damnat, ſaltem in aliquibus materiis videamur, aut ne quis carpat, vel aliis inſuſurret, aut palam blateret.

§. I.

§. I.

De meritis gratia, & gloria.

DE meritis Concilium Tridentinum habet ſeſſ. 6. can. 32. *Si quis dixerit hominis juſtificati bona opera, ita eſſe dona Dei, ut non ſint bona ipſius juſtificati merita, aut ipſum juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jeſu Chriſti meritum, cujus vivum membrum eſt, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ, ſi tamen in gratia deceſſerit, conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema ſit.* En quid cavendum, ſub pœna anathematis, tanquam hæreticum, ſed & en, quid ex regula noſtra fide Catholica ſit credendum de meritis, ſcilicet quia eſt propoſitum a Concilio univerſali omnibus credendum.

Ex quo a contrario ſequitur, non eſſe de fide Catholica, nec dari meritum de congruo; 2. nec dari de condigno; 3. nec merita eſſe ex juſtitia, potius quam ex fidelitate; 4. multo minus dari ex juſtitiæ rigore. Probatur 2. quia non omnes Doctores hoc tenent, referente ipſomet Bellarmino: *Quale ſit meritum, tres ſunt quæſtiones*, inquit ille Tom. 3. Cont. 3. lib. 5. de Juſtificat. cap. 16. *Una, ſit ne meritum juſtorum dicendum ex condigno, an ex congruo. Altera, ſit ne condignum ratione promiſſionis tantum, an etiam ratione operis. 3. Num Deus remuneret opera juſtorum ſupra condignum, & impiorum citra condignum. Quod attinet ad primam quæſtionem, Catholici omnes agnoſcunt opera bona juſtorum eſſe meritoria vitæ æternæ; ſed tamen aliqui cenſent, non eſſe utendum his verbis, de condigno, & congruo, ſed abſolute dicendum, opera bona juſtorum eſſe meritoria vitæ æternæ ex gratia Dei. Ita docet Thomas Waldenſis &c. Alii volunt opera bona juſtorum eſſe de condigno largo modo, ita ut hoc condignum reſpectu condigni proprie ſumpti, poſſit dici congruum. Ita Durandus, Gregor. &c. docent. Communis autem ſententia Theologorum admittit ſimpliciter meritum de condigno. Durandi ſententia, ſi nihil aliud vellet, niſi merita noſtra non eſſe ex condigno, ſive ex juſtitia abſoluta, ſed tantum ex hypotheſi, id eſt, poſita liberali Dei promiſſione, non eſſet reprobanda. Cæterum videtur omnino velle, merita noſtra ex gratia Dei procedentia, & poſita promiſſione, adhuc non eſſe talia, ut ex juſtitia debeantur meriti, ſed ut ſola Dei liberalitate.* Et cap. 18. *Altera quæſtio ſequitur; Utrum opera bona ſint meritoria ex condigno ratione pacti tantum, an ratione operis tantum, an ratione utriuſque. Non deſunt, qui cenſeant, opera bona eſſe meritoria vitæ æternæ ex condigno ratione operis, etiamſi nulla extaret divina conventio. Ita docent Cajetanus, Soto &c. Alii contra exiſtimant, bona opera ex gratia procedentia non eſſe meritoria ex condigno ratione operis, ſed ratione pacti, & acceptationis divinæ. Ita docet Scotus, & alii &c. Diſtat autem hæc opinio longiſſime ab hæreſi Lutheranorum; non enim Scotus cenſet, opera bona non eſſe vere bona, ſed peccata, ſi ad legem divinam examinentur, ut Lutherani cenſent. Sed exiſtimat, opera juſtorum eſſe bona vere, & proprie, ſed non tam excellentia, ut proportionem habeant cum vita æterna, ideoque acceptari quidem a Deo ad juſtam, & dignam mercedem vitæ æternæ, ſed ex pacto, & promiſſione, non ex operis dignitate. Nobis media ſententia probabilior eſſe videtur, quæ docet, opera bona juſtorum meritoria eſſe vitæ æternæ, ex condigno, ratione pacti, & operis ſimul; non quidem quod ſine pacto, vel acceptatione non habeat opus bonum proportionem ad vitam æternam, ſed quia Deus non tenetur acceptare ad illam mercedem opus bonum quamvis par, & æquale mercedi, niſi conventio intercedat, &c.* Et cap. 19. *Poſtrema reſtat quæſtio, Num Deus bona opera remuneret ex mera liberalitate ſupra condignum. Communis enim Theologorum ſententia id conſtanter affirmat &c. Contrarium docuit Vega. Probatur breviter, Deum remunerare ultra, vel ſupra condignum &c. Utrum autem operibus malis Deus pœnam reddat citra condignum, non videtur ita eſſe certum &c.* Hæc Bellarm. Et Vaſquez t. 2. diſp. 213. cap. 3. *Tametſi Scholaſtici omnes, & Catholici ſcribentes contra hæreticos hujus temporis, aperte pronuncient, operibus juſtorum ineſſe rationem meriti vitæ æternæ; nihilominus cum agitur de ratione meriti ſimpliciter, aut meriti condigni vitæ æternæ, variant inter ſe. Et ſane B. Thom. art. 1. quæſt. 114. affirmat noſtri apud Deum non eſſe meritum ſimpliciter. Ratio vero illius eſt, quia ubi non eſt ſimpliciter juſtitia, neque ſimpliciter æqualitas, non poteſt eſſe meritum ſimpliciter, noſtri autem ad Deum non eſt juſtitia, neque æqualitas ſimpliciter; ergo neque noſtri apud Deum erit meritum ſimpliciter. In eadem ſententia videtur eſſe Durandus, ubi docet, noſtris operibus in gratia factis non ineſſe rationem meriti ſimpliciter, & proprie. Addit præterea Durandus, merita noſtra apud Deum non eſſe condigna mercede gloriæ, ſed eo duntaxat ratione dici meritoria, quia Deus lege, & ordinatione ſua poſtulat opera noſtra, ut ipſam gloriam tribuat. Affirmat, id, quod redditur ex promiſſione, non reddi meritis condignis, inter gloriam, & opera meritoria juſtorum non eſſe æqualitatem condignitatis, adhuc inſtar illius, quæ eſt inter ſemen, & fructum ejus. Quocirca concludit, merita juſtorum comparatione vitæ æternæ, ſolum eſſe merita congrua, tametſi dicat, meritum, quod juſti habent vitæ æternæ, medium eſſe inter meritum congruum exiſtentis in peccato, & meritum ſimpliciter condignum, quod eſt ex juſtitia, & ita partim dici poſſe meritum congruum, partim meritum condignum.* Et *diſput.* 214. etiam in titulis capitis ſic habet: *Opera juſtorum ex ſe ſine pacto, & acceptatione Dei, condigna non eſſe vitæ æternæ, non pauci Catholici docuerunt, cap. 1. opera juſtorum aliquam ex ſe dignitatem, magnam autem ex meritis, & gratia Chriſti habere, alii etiam Catholici exiſtimarunt, Cap. 2. Opera juſtorum ex ſe habere totam dignitatem, rationem tamen meriti in ipſis ex promiſſione compleri, recentiores alii Theologi autumant.* Et diſput. 215. quid ipſe ſentit promens: *Nos*, inquit, *qui diximus inter Deum, & nos non poſſe eſſe juſtitiam proprie, ſed communi quadam ratione, non nos tribuimus Deo obligationem dandi gloriam in remunerationem bonorum operum ex juſtitia accepti, quaſi ipſe compenſare debeat ex juſtitia bona opera, quæ a nobis accepit; ſed dicimus ex ſolo promiſſionis verbo, ac proinde ex ſola fidelitate debere dare vitam æternam in remunerationem operum; quare ſi eam non daret (quod fieri nequit) eſſet quidem infidelis, quia non ſervaret veritatem promiſſionis; non tamen injuſtus proprie, quia non faceret contra juſtitiam proprie; diceretur nihilominus injuſtus, quatenus fidelitas eſt juſtitia quædam, nempe pars poteſtativa juſtitiæ, & ita infidelitas hæc, communicatione injuſtitia dici poteſt.* Hæc Vaſquez. Nihil ergo ſupra dictorum de fide, ſed ſcholaſtica ſunt varia placita, & opiniones diverſæ, cum Doctorum Catholicorum in hac re nutent ſenſus.

Facile doctrinæ fidei de meritis ſubſcribent Adverſi, ſi hæc a fide ſemoveamus: ſubſcripſit Meſtrezatius tr. *de gratia contra prætenſa merita* pag. 25. *Agnoſcimus*, inquit, *bona opera eſſe Deo grata, eaque obtinere vitam æternam, & ſolum volumus, quod eam obtineant ex benignitate, gratia, bonitate, & miſericordia Dei; & ſic nomen meriti, & merendi, ſenſu, quem ex latina habet.* En ergo Meſtrezatius Catholicus *in doctrina fidei de meritis.*

II. Sequitur, nec eſſe de fide, *omnia bona opera juſtorum eſſe æternæ vitæ meritoria; ſeu quænam in ſpecie opera mereantur gloriam, an opera temperantiæ, ſpei, fidei, & alia præter charitatem.* Quia Tridentinum non proponit talia opera in ſpecie mereri, ut patet. 2. Probatur, quia in hoc ipſo Doctores variant, referentibus iiſdem Bellar. & aliis. Vaſquez loco citato, diſp. 217. cap. 1. *Inter Scholaſticos*, inquit, *in controverſia poſitum eſt; Utrum ſola charitate, & bonis operibus a charitate imperatis, an quocunque opere bono, etiamſi a charitate non imperetur, juſti mereantur æternam vitam. Prior ſententia eſt, quod per ſola bona opera, quæ procedunt ex imperio charitatis, mereatur homo juſtus æternam vitam. Quam ſententiam Scotus, Gabriel, Durandus &c.* (Bellarminus ipſe hanc ſententiam ſequitur lib. de juſt. cap. 15.) *Mihi vero*, inquit cap. 3. *ſemper viſum, quodlibet opus hominis juſti bonum, & ſecundum virtutem moralem meritorium eſſe vitæ æternæ. Hanc ſententiam tradit Bonaventura, Capreolus, Sotus.*

Quam longe ergo abſumus a Deviorum communi calumnia, Catholicos ponere perfectionem in jejuniis, cœlibatu, votis monaſticis &c. non in charitate; cum nec de fide ſit, prima opera eſſe meritoria vitæ æternæ, niſi a charitate imperentur? Et quam facile, Scholaſticis iſtis ſemotis, fidei noſtræ doctrinæ ſubſcribent? Meſtrezatium oſtendi, meritum vitæ æternæ agnoſcere in operibus L. de Grat. ac toto illo libro agnoſcit id in omnibus operibus bonis, nullaque eorum diſtinctione. Credit ergo plus quam oportet credere, quo ſit Catholicus.

III. Sequitur, *non eſſe de fide, juſtum poſſe mereri pro aliis quocumque merito, ne quidem de congruo, nec converſionem peccatoris, nec aliam gratiam.* 1. Quia Tridentinum meriti pro aliis non meminit, nec proinde proponit credendum. 2. Quia variant in hac re Doctorum opiniones Catholicorum. Certum quidem iſtud eſt: *Gratia adoptionis*, inquit bene Vaſquez 3. Part. Diſp. 4. Cap. 5. *quæ nunc communicatur puræ creaturæ, ſuapte natura ſolum eſt principium merendi condigne vitam æternam, & incrementum ſui ipſius habenti illam*

Digitized by Google

lam, nec eſt peincipium condigne merendi alteri primam juſtificationem ex minimo gradu, nec minimum auxilium gratiæ ad illam. Ob quam cauſam Apoſtoli, nec Beata Virgo, qui habitualem juſtitiam & gratiam adoptionis in gradu perfecto habuerunt, non fuerunt condigne promeriti alicui minimum auxilium gratiæ. Non alia ratio fuit, niſi quia gratia habitualis ſolum eſt principium merendi tale genus præmii, nempe gratiæ, & gloriæ, illudque ſibi, & non aliis, quantumvis augeatur, ſemper enim manet ejuſdem naturæ. Proprium id Chriſti eſt. Et Suarez Tom. 4. diſput. 48. ſect. 2. refert cum approbatione: *Meritum gratiæ, aut gloriæ ita eſt perſonale, ut nemo poſſit alteri ſuum meritum præſtare, ut alteri valeat ad gloriam obtinendam, & ſit quaſi præmium illius mercedis, ſed illud pretium eſſe debet propeium perſonale opus, quia per illud ſolum fit homo dignus vita æterna.* Hoc certiſſimum eſt. *Dicamus igitur*, concludit bene Vaſquez loco citato, *gratiam adoptionis ſolum eſſe principium meriti, & ſemen gloriæ ei, qui illam habet, & incrementi ſui ipſius, non autem condigne merendi alteri gratiæ auxilia aut juſtificationem. Ac proinde unam puram creaturam non potuiſſe pro aliis condigne, & perfecte ſatisfacere. Solius enim Chriſti id proprium eſt; quare ad eum finem neceſſarium fuit Chriſti incarnatio.* Sed utrum de congruo poſſit aliquis mereri pro alio, dico, *id non eſſe de fide.* Probatur 1. Quia Tridentinum id non proponit. 2. Jam dixi, aliquibus Theologis meritum ullum dici *de congruo*, ne quidem pro ſe, multo minus pro alio. 3. Quæ dicemus de ſatisfactione, iſtud etiam probabunt, quia ſatisfactio eſt per modum meriti; & Tridentinum eodem modo loquitur de merito, & ſatisfactione.

Si tamen bene intelligatur, quid nomine meriti *de congruo* ſignificent Doctores, tale meritum non poteſt rejici nec pro alio, ne quidem a Proteſtantibus. *Quia idem dicimus*, docet bene Vaſquez 3. Part. Quæſt. 94. Art. 1. Dub. 4. *meritum de congruo, quod impetratorium opus, impetratorium meritum, quod de congruo dici ſolet; meritum de congruo illud eſt, quod impetrat illud cujus eſt meritum: Meritum congruum in ſola impetratione conſiſtit.* At quis ignorat, orationem impetrare a Deo pro ſe, & aliis multa bona, & avertere multa mala? In formula ipſa precum Devionum noſtrorum tempore peſtis habetur, tunc exhortandum populum *precari Deum ad impetrandam miſerationem*, & cur orarent pro aliis, & pro tot generibus hominum, ſingulis diebus Dominicis publice ex formula, niſi *impetraturos* ſe ſperarent? *En meritum de congruo.* Sed & ſatis conſtat, *bonis operibus* diverſis fideles bona *ſpiritualia*, & *temporalia* pro ſe, & pro aliis *obtinere a Deo*, ſeu ejus Miſericordia. Quod ad reliqua, probabilius eſſe cenſemus, opera mereri de condigno condignitate orta partim ex opere ipſo, partim ex promiſſione, nec ſola opera charitatis, ſed & reliqua manantia ab homine juſto eſſe meritoria vitæ æternæ.

§. II.

De Juſtificatione.

Tridentinum ſic habet ſeſſ. 6. Can. 11. *Si quis dixerit, homines juſtificari vel ſola imputatione juſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur*, Rom. 5. 5. *atque illis inhæreat, aut etiam gratiam, qua juſtificamur, eſſe tantum favorem Dei, Anathema ſit.* Et Can. 10. *Si quis dixerit, homines ſine Chriſti juſtitia, per quam nobis meruit juſtificari, aut per eam ipſam formaliter juſtos eſſe, Anathema ſit.* En quid rejiciendum ut hæreticum, & proinde quid credendum de fide, quod etiam fuſius explicatur cap. 7. quia propoſitum per Concilium univerſale.

Unde etiam ſequitur a contrario, *non eſſe de fide, juſtitiam hanc inhærentem eſſe habitualem*, ſeu quod *juſtitia nobis inhærens, qua juſtificamur ut forma, ſit aliquis habitus.* Probatur 1. quia de hac re nihil habet Tridentinum, nec aliud Concilium univerſale. Prob. 2. *In controverſia poſitum eſt*, inquit Vaſquez 1. 2. diſp. 203. cap. 2. *Utrum Eccleſia definierit, vel ad fidem Catholicam pertineat, juſtitiam, qua impii juſtificantur, eſſe qualitatem, & habitum permanentem in anima, an æque bene fieri poſſit juſtificatio per affectum dilectionis erga Deum, & contritionis de peccato, & omnia, quæ de juſtitia noſtra in Scriptura, & Conciliis, atque a Patribus dicuntur, recte conſtare poſſent, ſi aliquis diceret, juſtitiam inhærentem eſſe affectum dilectionis erga Deum, & contritionem de peccato. In qua controverſia Vega, & poſtea recentiores aliqui exiſtimarunt jam eſſe ab Eccleſia definitum, homines juſtificari per qualitatem & habitum permanentem, & ea, quæ de juſtitia noſtra ab Eccleſia dicuntur, in ſolam qualitatem permanentem, & habitum convenire. Probabilis tamen ſententia mihi viſa eſt*, inquit cap. 3. *hactenus ab Eccleſia definitum non eſſe, adultum extra Sacramentum ſolo habitu juſtificari.* Et titulus ipſe capitis oſtendit; *Hactenus non definitum, utrum ſolo habitu juſtificentur adulti extra Sacramentum, Scholaſticorum authoritate probatur.* Et paulo poſt expreſſe dicitur: *Definitum hactenus non eſſe, juſtitiam nobis inhærentem habitum eſſe, cenſent Sotus, & Canus; atque ideo dicunt Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. dum definivit ineſſe juſtificatis formalem juſtitiam ipſis intrinſecam, data opera abſtinuiſſe a nomine habitus, ne de habitu aliquid definiret; ac proinde ejus definitione declaratum ſolum fuiſſe, juſtificari hominem, non favore, & juſtitia aliena, tanquam forma, ſed juſtitia inhærente; huc enim inſtitutum Concilii ſpectabat, ut contra hæreticos oſtenderet, homines juſtificari non extrinſeca juſtitia, ut illi dicebant, ſed intrinſeca ſibi, & inhærente. Et Stapleton dicit, non eſſe minutiſſime ſibi diſcutiendum, quid ſit illud proprie, & præciſe, quo nobis inhærente formaliter primum juſtificamur, vel juſti manemus, nempe utrum ſint habitus certarum virtutum infuſi a Deo, & fixi in nobis manentes, an vero non habitus infuſi, ſed motiones tantum animæ rectæ, & continuæ. Alias etiam quæſtiones, quas ibi proponit, diſcutere non curat; inter quas alia ſimilis eſt, utrum juſtitia, qua ſumus formaliter juſti, ſit ipſa obſervatio legis ex fide facta, & operatio virtutum; an ſit novitas intus operans? Reddit autem rationem, quod ſint quæſtiones ſcholaſticæ potius, quam hodie controverſiæ cum hæreticis, ac proinde de illis nihil in alteram partem Eccleſia olim, aut nunc demum in Concilio Trident. definierit. Subdit deinde: Nam quod unumquemque ſuam juſtitiam in ſe recipere ſecundum menſuram, quæ etiam ſingulis inhæret propter dona infuſa, Patres Concilii docent, illud in quacunque prædictarum opinionum ſententia aliquo modo verificari poteſt.* Quin & cap. 6. dicit idem Vaſquez: *Eccleſia expreſſe non declaravit, parvulorum juſtificationem, & eorum, qui virtute Sacramenti cum ſola attritione juſtificantur, fieri per habitum, ſed in univerſum ſolum definivit, omnem juſtificationem fieri per inhærentem juſtitiam.* Habet tamen, & recte cap. 2. *Communis, & vera Theologorum ſententia eſt, homines juſtificari non ſolum creata juſtitia ipſis inhærente, verum hanc juſtitiam, & ſanctitatem eſſe qualitatem permanentem in anima, quam communiter habitum appellamus.* Quin & habet cap. 6. *Ex definitione Tridentini aperta ratione colligitur, parvulos, & adultos, qui virtute Sacramenti, remiſſionem peccatorum conſequuntur, ſolo habitu, & qualitate permanente juſtificari, ac proinde ſententiam hanc ad fidem Catholicam ita pertinere, ut ſine errore negari nequeat*, non tamen ſine hæreſi ex noſtra regula. Ex quibus patet, qui eſt fructus ſecretionis hujus noſtræ, vix jam eſſe controverſiam de fide inter nos, & Proteſtantes in hac materia. Et Cap. 10. generaliter: *Secundum communem, & veram Catholicorum ſententiam concedendus eſt habitus gratiæ juſtificantis in omnibus, qui juſtificantur, licet id de fide hactenus non ſit definitum; conceſſo autem hoc habitu, multo melius eſt tribuere ipſi juſtificationem, & emundationem a peccato, quam actui, ut in omnibus eodem modo juſtificatio fiat: ſiquidem in parvulis, & in iis, qui virtute Sacramenti juſtificantur, habitus gratiæ neceſſario concedendus eſt, ut cap. 6. probavimus.* Ita Vaſquez.

Juſtitia inhærens, dicit Meſtrezatius libello de gratia cap. 35. *id eſt renovatio animarum noſtrarum in ſanctitate, & virtutibus chriſtianis, locum tenet in ſalute noſtra.* Et pag. 42. *Juſtitiam inhærentem Deus non imputat, ſed producit in nobis.* Et pag. 37. *Quantum ad Spiritum Adam novi, derivatur in nos per regenerationem, ſicut corruptio habitualis Adami derivatur in nos per generationem naturalem.* Agnoſcit ergo juſtitiam inhærentem; eſt ergo Catholicus: quin & agnoſcit eſſe *habitualem*, quod inter nos non eſt adhuc de fide. Et manet ſolum quæſtio de nomine. *Si ſumatur terminus juſtificationis*, inquit Molin. in Eraſ. pag. 49. *in ſenſu quo adverſarii noſtri accipiunt, pro regeneratione, & ſatisfactione; falſum eſt nos dicere, ſolam fidem juſtificare; nam Chriſtianus regeneratur per omnes virtutes chriſtianas.* En ergo etiam Molinæus Catholicus. En hallucinationem cauſam diſſidii. En ſecretionem noſtram cauſam concordiæ.

§. III.

De Satisfactione.

1. **S**I *quis dixerit*, inquit Concil. Trident. ſeſſ. 14. can. 13. *pro peccatis quoad pœnam temporalem,* mini-

minime Deo per Chriſti merita ſatisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel a Sacerdote injunctis, ſed neque ſponte ſuſceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemoſynis, vel aliis etiam pietatis operibus, Anathema ſit. Et Can. 14. *Si quis dixerit ſatisfactiones, quibus pœnitentes per Chriſtum Ieſum peccata redimunt, non eſſe cultum Dei, ſed traditiones hominum, doctrinam de gratia, & verum Dei cultum, atque ipſum beneficium mortis Chriſti obſcurantes, Anathema ſit.* En quod damnat ſub anathemate.

II. En proinde doctrina fide Catholica credenda, quia proponitur a Concilio univerſali.

Sed a contrario ſequitur 1. *non eſſe de fide*, ſicut de meritis dictum eſt, *an ſatisfactiones ſint de congruo, vel de condigno, an ex dignitate ſola operis, an ex promiſſione, an ex utroque, an ex juſtitia, vel etiam ejus rigore, an ex ſola fidelitate Dei?* Probatur 1. Quia Tridentinum nihil de his habet. 2. Quia variant Doctores. *Ledeſma, & Durandus docent, hominem ſatisfacere pro pœna ex benevolentia Dei acceptantis illam ſatisfactionem*, referente Vaſq. 3. Part. quæſt. 94. art. 1. dub. 3.

III. *Nec hanc fieri per opera, niſi per opera charitatis, aut jejuniis quidem, orationibus, eleemoſynis &c.* ſed dummodo a charitate ſint imperata. Probatur 1. Quia Tridentinum nihil de hoc habet, ſive Canone allato, ſive alio. 2. Quia nutant opiniones Doctorum. *Henricus ſignificat imperium charitatis eſſe neceſſarium*, refert Suarez, de pœnit. diſp. 37. ſect. 3.

IV. *Non eſt de fide, juſtum poſſe ſatisfacere pro alio.* Probatur 1. Quia Tridentinum id non proponit, ſeu docet. 2. Suarez Tom. 4. diſput. 48. ſect. 2. cujus titulus eſt: *Utrum unus poſſit alteri ſuffragari pro illo ſatisfaciendo, ſeu pœnam illi debitam perſolvendo: Sententia*, inquit, *quorundam modernorum Theologorum eſt, non poſſe unum fidelem alteri ſuffragium ferre pro illo ſatisfaciendo, & ſolvendo pœnam debitam, ſed ſolum impetrando, ac merendo de congruo, ut Deus remittat talem pœnam, ſive immediate gratis illam condonando propter orationes alterius, ſive dando aliquod auxilium, propter eaſdem orationes, quo bene operetur ad ejuſmodi remiſſionem obtinendam. Fundamentum hujus ſententiæ eſt: Quia debitum pœnæ eſt debitum perſonale, quod per actionem, vel paſſionem propriæ perſonæ ſolvendum eſt; & ideo non poteſt per alium ſolvi, quia non poteſt unus ita donare alteri actionem ſuam, vel paſſionem, ut illius propria efficiatur. Propter peccatum fit aliquis dignus pœna in ſeipſo, non in alio; ergo contrahit debitum perſolvendum per actionem, vel paſſionem propriæ perſonæ, non alterius. 2. Quia hoc debitum pœnæ tale eſt, ut contrahi non poſſit per opus alienum, ſed per proprium; ergo etiam e contrario ſolutio hujus debiti non poteſt fieri per alienum opus, ſed per proprium. 3. Aliunde vero omnia, quæ adduci ſolent ex Script. ad ſummum probant, fideles poſſe ſe mutuo juvare orando, & impetrando. Atque ex hac ſententia infertur, etiamſi unus juſtus pro alio afferat opera ſatisfactoria, ut illi obtineat remiſſionem pœnæ temporalis, & de facto illam impetret, nihilominus æque ſatisfacere per illa opera pro peccatis propriis, quia non ſe privat fructu propriæ ſatisfactionis; cum enim per pœnam pro alio non ſolvat, conſequens eſt, ut pro ſe ſolvat. Sicut juſtus, quando orat pro alio, aut bene operatur, ut alteri impetret auxilium gratiæ, vel aliud bonum, non minus meretur ſibi de condigno vitam æternam, quam ſi nihil alteri mereretur de congruo: ita ergo, quamvis alteri impetret de congruo remiſſionem pœnæ, nihilominus pro ſe æqualiter ſatisfacit de condigno, ac ſi nihil alteri impetraret.* Tribus his generaliter elucidandis, & comprobandis adde duo ſingularia in hac materia. Primum ex Vaſq. 3. Part. de pœnitent. quæſt. 94. Art. 1. dub. 4. *A pœna* peccati debita poſt culpam dimiſſam, non liberamur niſi per ſatisfactionem, & illa habet apud Deum rationem meriti. Unde infert, *Deus poſtulat ſatisfactionem, ut pœnam condonet; Hæc autem cum ſit per modum meriti, nunquam habet effectum niſi ſit in homine juſto:* ſeu homo exiſtens in peccato mortali, non poteſt ſatisfacere pro tali pœna; *quare hæc opera extra charitatem facta non ſunt meritoria, nec ſatisfactoria.* Secundum eſt ex Suario, loco ſupra citato, Diſput. 48. ſect. 2. *In hujuſmodi præmiis*, inquit, *vel pœnis taxandis, nihil poteſt ex ſola rei natura deſumi, ſed neceſſaria eſt ſupremi legiſlatoris inſtitutio, qui potuit unam tantum pœnam purgatorii præciſe, ac definite pro peccato remiſſo praſcribere, & tunc nullus poteſt in hac vita pro tali pœna, etiam per propria opera, ſatisfacere; tamen etiam potuit non ita definite pœnam taxare, ſed quaſi alternative, vel talem purgatorii pœnam, vel aliam condignam, & moraliter æquivalentem hujus vitæ, atque ita de facto facit ex virtute, quam juſti habent ad ſatisfaciendum pro ſuis peccatis. Ita ergo nunc dicimus, potuiſſe Deum disjunctionem illam ita extendere, ut debeat homo tantam pœnam in purgatorio ſubſtinere, vel in hac vita pro illa ſatisfacere, aut per ſe, aut per amicos ſuos interveniente ex parte ſatisfacientis voluntaria oblatione ſuæ pœnalitatis pro alio, & quantum eſt ex parte divinæ legis, ſatis ſufficienter illis ſatisfit.* Hæc Suarez generaliter de ſatisfactione. Qui licet addat de 1. illa ſententia relata: *Hanc ſententiam cenſeo eſſe falſam, & valde novam in Theologia, ideoque omnino vitandam in materia adeo gravi;* non audet tamen dicere *eſſe contra fidem*: multo minus *contra fidem Catholicam*. Imo ingenue fatetur, *Hujuſmodi fuiſſe divinam inſtitutionem* (quod unus pro alio ſatisfaciat) *non poſſumus ratione oſtendere, cum hoc pendeat ex divina voluntate, nec etiam habemus teſtimonium Scripturæ, quo id ſufficienter convincamus; nam quæ ſupra adduximus de interceſſione per modum impetrationis, & meriti de congruo, poſſent in rigore declarari.* Quin, & probabiliter dictæ ſententiæ ſtatuendæ, ſufficere videtur authoritas *Theologorum* illorum *modernorum*, quos allegat idem ſect. 3. *Difficultas eſt, An hæc ſatisfactio unius pro alio, ita ſit de juſtitia, & de condigno, ſicut pro ſe ipſo. 1. Sententia eſt, hanc ſatisfactionem non eſſe de condigno ex juſtitia, ſed ex libera acceptatione ipſius Dei; quæ poteſt etiam fundari in aliqua congruitate ex parte offerentis ſatisfactionem ſuam; non tamen propterea acceptatio erit infallibilis, etiamſi a juſto, & pro juſto afferatur. Ita Medina, & Corduba. 1. Quia nunquam tenetur judex ſatisfactionem per alium acceptare, etiamſi alias fortaſſe æqualis ſit; ſed jus habet puniendi ipſammet perſonam. 2. Quia nec Script. Sacra, nec traditione conſtat, eam legem, ſeu promiſſionem factam eſſe*, ſcilicet acceptandi ſatisfactionem pro alio. *3. Quia ſicut mereri, ita & ſatisfacere de condigno pro alio, cenſetur eſſe proprium Chriſti Domini.*

V. *Longius etiam abeſt a doctrina, & certitudine fidei, viventem poſſe ſatisfacere pro mortuis, niſi orando, & per modum ſuffragii.* Patet, quia non habetur in Tridentino, aut alio Concilio univerſali. 2. Quia variant in hac parte Doctorum ſententiæ. *1. Sententia*, inquit Suarez, ſect. *6. eſt, ſatisfactionem pro animabus purgatorii ſolam eſſe ex miſericordia. Ita tenent Cajet. Cano, Soto, &c. Idem a fortiori tenent Medina, & Cordaba, cum idem dicant de ſatisfactione unius viventis pro alio. Propria, & unica ratio eſſe debet, quia de hoc nulla extat promiſſio, aut pactum divinum; cujus ſignum eſſe poteſt, quia Eccleſia, & Sancti orant Deum, ut acceptet hæc ſuffragia pro defunctis; ergo ſignum eſt, non eſſe opus juſtitiæ, ſed miſericordiæ. Item colligi poteſt ex eo, quod animæ in purgatorio exiſtentes jam ſunt extra forum Eccleſiaſticum, & pertinent tantum ad forum Dei. Cum ergo etiam inter viventes incertum ſit, an tale pactum, vel promiſſio intercedat; veriſimilius eſt, reſpectu defunctorum nullum eſſe: maxime, cum illo ſufficienti teſtimonio, & ratione oſtendi poſſit.* Et infra: *Ob hanc cauſam tam de noſtris ſatisfactionibus, quam de indulgentiis Eccleſiæ ſolet dici, prodeſſe animabus purgatorii per modum ſuffragii, per quam locutionem aliqui putant excludi infallibilem applicationem ad acceptationem ex juſtitia.* Et paulo poſt: *Si eſt infallibile, neceſſe eſt ut intercedat divina lex, & promiſſio, quia in nullo alio poteſt illa infallibilitas fundari.*

VI. Sequitur, *nec eſſe de fide Theſaurum Eccleſiæ, ut vocant ſatisfactionum Sanctorum*, nec proinde, ut dicetur poſtea, Indulgentias, quæ dantur vivis, ſeu defunctis, dari per *diſtributionem hujus Theſauri*. Probatur, quia non eſt de fide, ut oſtenſum, unum poſſe ſatisfacere pro alio, quia non habetur in Concilio. In quo nec habetur hujus Theſauri mentio, nec in alio Concilio univerſali: non eſt ergo propoſitus ab Eccleſia credendus fide. Verum quidem eſt Clementem VI. in Extravaganti *Unigenitus de Pœn. & Rem.* dicere: *Ad theſauri infiniti*, ex Sanguine, & meritis Chriſti, *cumulum B. Dei Genitricis, omniumque electorum a primo juſto uſque ad ultimum merita adminiculum præſtare noſcuntur. De cujus conſumptione ſeu minutione non eſt aliquatenus formidandum, tam propter infinita Chriſti merita, quam pro eo quod quanto plures ex ipſius applicatione trahuntur ad juſtitiam, tanto magis accreſcit ipſorum cumulus meritorum.* Sed non eſt ibi mentio *ſatisfactionis* Sanctorum, de qua ſola loquimur. 2. Id ſolum obiter dictum in Extravag. 3. Quæ etiam ſcripta eſt Archiepiſcopo Tarraconenſi, non univerſæ Eccleſiæ. 4. Denique Papa non eſt Concilium generale. Non itaque ſufficit fundando articulo fidei Catholicæ. 2. Suarez Tom. 4. diſp. 51. quæ eſt de iſto Theſauro ſect. 2. *Ex Theologis*, inquit, *præter Mayronem Durandus auſus eſt negare Theſaurum Eccleſiæ, ut conſtantem ex meritis, vel ſatisfactionibus aliorum, præ-*

ter

Digitized by Google

ter Chriſtum. Aſſertque 2. *rationes*. 1. *Eſt eadem cum ratione Mayronis. Quia opera juſtorum ſunt condigne remunerata in animabus eorum*. 2. *Si quæ merita Sanctorum reponerentur in Theſauro Eccleſiæ, maxime illa, quæ Sanctis ſuperflua ſunt; nam quæ ſunt ipſis neceſſaria, aliis non applicantur: ſed nulla ſunt merita ipſis ſuperflua, quia omnia ſunt eis utilia, & efficacia ad aliquod præmium, quia nullum eſt, vel minimum opus apud Deum, quod careat mercede ſua: ergo nulla Sanctorum merita, quæ in Theſauro reponantur*. Et infra: *Dixerunt aliqui, ut ſupra vidimus, agendo de ſuffragiis, hæc opera, etiam quoad vim ſatisfaciendi, ita eſſe propria ipſius juſti operantis, ſeu patientis, ut nullus juſtus præter Chriſtum poſſit alteri donare illa ſub hac ratione, ſeu pro alio ſolvere, aut ſatisfacere, juxta quam opinionem conſequenter dicendum eſt, Theſaurum Eccleſiæ non conſtare ex ſatisfactionibus Sanctorum, neque ex illis applicare aliquid per indulgentias ad ſolutionem temporalium reatuum. In quo multum accedit illa ſententia ad Durandi ſenſum: differre tamen poteſt ab illo, dicendo, merita SS. quatenus habent vim impetrandi aliquid, merendo etiam illud de congruo aliis, ſub ea ratione manere repoſita in theſauro Eccleſiæ. Nam ſub eadem dici poſſunt ſuperabundantia ſeu ſuperflua, quia ſufficientia ſunt ad impetrandum, & obtinendum a Deo, ex prædicta ratione meriti plura beneficia, quam de facto Deus propter illa contulerit juſtis, ſeu Eccleſiæ. Quod videtur ſatis ad ſalvanda verba Pontificum. Nam Clemens VI. in Extrav. citata, non de ſatisfactione, ſed de meritis loquitur*. Ita Suarez. Quæ ſufficiunt firmandæ noſtræ illationi, ſcilicet, *Theſaurum illum ut conſtantem ex ſatisfactionibus Sanctorum, non eſſe de fide*, cum varient in ejus aſſertione Doctores.

Et ſi illo ſolum intelligatur, quod actiones SS. in in hac vita vim habeant impetrandi a Deo aliquid etiam poſt mortem, & ſub ea ratione maneant in Theſauro Eccleſiæ, nequaquam Devii talem Theſaurum Eccleſiæ negant, tam clarum in Script. Gen. 26. 24. *Ego ſum Deus Abraham patris tui, benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum propter ſervum meum Abraham*; & Pſal. 131. 10. *Propter David ſervum tuum, non avertas faciem Chriſti tui*, id eſt, ut habet Gloſſa Genevenſis: *Noli contemnere vel rejicere preces, quas Rex Salomon in generali facit pro omni populo*. En Theſaurum Eccleſiæ explicatum, ut audivimus, ab aliquot Theologis, agnitum a Proteſtantibus noſtris. Quam *vim impetrandi*, ſæpe noſtri *meritum de congruo* vocant. Aliis non placet nomen meriti *de congruo*, ne quidem *pro ſe*, multo minus *pro aliis*. Audivimus etiam Meſtrezatium admittentem merita propoſita, ut ſupra. In quo ergo, ſecretione illa exacta doctrinæ fidei noſtræ ab aliis doctrinis facta, manet diſſidium, ſeu *de meritis*, ſeu *de ſatisfactione*, ſeu pro ſe, ſeu *pro alio* per modum impetrationis, ut in oratione, ſeu de Theſauro Eccleſiæ? Quantas adverſariorum hallucinatio circa doctrinam fidei noſtræ excivit diſſenſiones? Quot ex hallucinatione illa implent libros? Si quæris, quæ nobis probabilior doctrina de his quatuor articulis, ſeu deductionibus: Reſp. eadem, quæ de meritis, & de ſatisfactione Tridentinum ſupra allatum loquitur, & ſimilis militat ratio. Quare cenſemus probabilius 1. ſatisfactiones eſſe de condigno, condignitate orta partim ex natura operis, partim ab acceptatione divina. 2. Non ſola opera charitatis elicitive, vel imperative, ſed alia etiam aliarum virtutum, maxime pœnalia, eſſe ſatisfactoria. 3. Poſſe fideles ſibi invicem ſuffragium ferre, dum unus pro alio ſolvit pœnam temporalem pro peccatis remiſſis debitam ſatisfactionis nomine in proprietate, & rigore ſumpto, quod non eſt ſolum impetrare gratuitam remiſſionem pœnæ, ſed & debitum ſolvere: non eſt itaque ſolum per modum impetrationis. Addo, quod fideles hoc modo ſatisfaciunt, tum pro vivis, tum pro defunctis, & utramque ſatisfactionem infallibiliter prodeſſe iis, pro quibus offeruntur, ſive viventibus in hoc mundo, ſive in purgatorio exiſtentibus, & ſecundum totum harum ſatisfactionum valorem. 4. Unde dicendum etiam, eſſe in Eccleſia Chriſti Theſaurum, non ſolum, & quidem præcipue conſtantem ex Chriſti meritis, & ſatisfactione, quo ſenſu Theſauro ſumpto, fide is conſtat; ſed etiam ex Sanctorum tum meritis, tum ſatisfactione, proprie ſumpta, pro aliis, ut dictum ſupra. Quæ omnia fuſe probat Suarez Tom. 4. diſp. 48. ſect. 2. 3. 5. 6., & diſp. 51. ſect. 1. & 2. quo lectorem amandamus: cum noſtri ſit ſolum inſtituti, quæ ſint fide Catholica credenda proponere, & ab aliis quibuſvis ſecernere, quod præſtitum numeris præcedentibus.

§. IV.

De Indulgentiis.

PRofeſſio noſtra, & Concilium Tridentinum hæc habet, nec aliud, de Indulgentiis. Profeſſio quidem noſtra, ex Tridentino excerpta: *Indulgentiarum poteſtatem a Chriſto in Eccleſia relictam fuiſſe, illarumque uſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem eſſe, affirmo*. Tridentinum ſeſſ. 25. decreto de indulgentiis: *Cum poteſtas conferendi indulgentias a Chriſto Eccleſiæ conceſſa ſit, atque hujuſmodi poteſtate divinitus ſibi tradita antiquiſſimis etiam temporibus illa uſa fuerit, ſacroſancta Synodus indulgentiarum uſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem, & ſacrorum Conciliorum authoritate probatum, in Eccleſia retinendum eſſe docet, & præcipit, eoſque anathemate damnat, qui aut inutiles eſſe aſſerunt, vel eas concedendi in Eccleſia poteſtatem eſſe negant: in his tamen concedendis moderationem juxta veterem, & approbatam in Eccleſia conſuetudinem, adhiberi cupit, ne nimia facilitate Eccleſiaſtica diſciplina enervetur. Abuſus vero, qui in his irrepſerunt, & quorum occaſione inſigne hoc indulgentiarum nomen ab hæreticis blaſphematur, emendatos, & correptos cupiens, præſenti decreto generaliter ſtatuit, pravos quæſtus omnes pro his conſequendis, unde plurima in Chriſtiano populo abuſuum cauſa fluxit, omnino abolendos eſſe. Cæteros vero, qui ex ſuperſtitione, ignorantia, irreverentia, aut aliunde quomodocumque provenerunt, cum ob multiplices locorum, & Provinciarum, apud quas hi committuntur, corruptelas, commode nequeant ſpecialiter prohiberi, mandat omnibus Epiſcopis, ut diligenter quiſque hujuſmodi abuſus Eccleſiæ ſuæ colligat, eoſque in prima Synodo Provinciali referat, ut aliorum quoque Epiſcoporum ſententia cogniti, ſtatim ad Summum Romanum Pontificem referantur, cujus authoritate, & prudentia, quod univerſis Eccleſiis expediet, ſtatuatur: ita ut ſanctarum Indulgentiarum munus pie, ſancte, & incorrupte omnibus fidelibus diſpenſetur*. Hæc, nec plura, Concilium. Unde ſequitur: quod hæc fide Catholica ſunt credenda, quia propoſita a Concilio univerſali, nec ab alio œcumenico.

Itaque *de fide eſt, poteſtatem eſſe in Eccleſia concedendi indulgentias divinitus ſibi traditam*; quia ſequitur ex regula fidei.

E contrario ſequitur: *Non eſſe de fide Catholica in uſu, ſeu conceſſione indulgentiæ, prout de facto ſit, remitti pœnas temporales debitas poſt peccatum remiſſum in foro Dei, ſive in Purgatorio, ſive in hac vita: aut etiam Eccleſiam habere voluntatem, cum concedit indulgentias, has pœnas relaxandi & de facto illas relaxari*. Probatur 1. Quia hoc non proponitur a Tridentino. Et ſane, cum quæſtio ſit de facto, ſeu *quid velit Eccleſia relaxare*, quomodo poſſet eſſe de fide? 2. Probatur, quia variæ ſunt Doctorum hac de re ſententiæ, relatæ a Suario, & aliis. *Quidam Catholici*, inquit diſp. 49. ſect. 1. *dixerunt, per indulgentias non remitti reatum pœnæ apud Deum, ſed ſolum tolli obligationem exequendi Canonicas pœnas, ſeu injunctas per Eccleſiam. Quod docuit Cajet. ſed ille non loquitur de poteſtate, ſed de actu. Eſt*, refert idem diſp. 50. ſect. 3. de indulgent. *diverſitas opinionum. Quidam enim ſenſerunt, per indulgentias, quæ de facto conceduntur, non remitti reatum pœnæ apud Deum, ſed ſolam obligationem exequendi ſacramentalem pœnitentiam; quæ opinio antiqua fuit, eam enim referunt Divus Thomas, & Bona. & inſinuat Albert. definiens indulgentiam, remiſſionem eſſe de pœnitentiis injunctis: fundamentum eſt, quod in jure ſæpe dicuntur dari indulgentiæ* de pœnitentiis injunctis, ut patet *ex cap. Cum ex* eo de pœnit., & remiſſ. & *ex c.* Romana, *eodem titulo in* 6. *& ex Clement. unic.* de reliq. & venerat. Sanctorum. *Ex quo loco intelligere licet generalem formam concedendi indulgentias* de pœnitentiis injunctis: Ideoque licet indulgentiæ concedantur ſimpliciter, & aliud non exprimatur, intelligendas eſſe ſecundum juris formam, atque adeo de pœnitentiis injunctis; *eo vel maxime, quod Pontifices ſæpe concedunt indulgentias ſub hac forma*: Concedimus 7. annos, vel 40. dies, aut tot quadragenas Indulg., *quæ numeratio manifeſte fit juxta Canones pœnitentiales, taxantes hoc modo pœnitentias peccatis imponendas. Tandem confirmari poteſt hæc ſententia ex iis, quæ ſupra adduximus, de antiquo uſu Eccleſiæ in indulgendis pœnitentiis, nimirum ex eo non poſſe colligi, per illas remiſſiones, ſolitas fuiſſe remitti pœnas, etiam in foro Dei. Sed uſus indulgentiarum poſtea extenſus eſt ad pœnitentias injunctas etiam in foro Sacramentali ſub eadem ratione, & ad ſimilem effectum introductus eſt & ille, qui nunc durat in indulgentiis concedendis: ergo etiam nunc per indulgen-*

Digitized by Google

tiæ nihil aliud relaxetur, niſi pœnitentiæ injuncta. Ita Suarez. Quorum auctorum relatorum auctoritas, & rationes etiam probant, ſententiam illam eſſe probabilem. Ex qua facile indulgentias hoc modo explicatas admittunt Proteſtantes: cum nihil ſit aliud, quam relaxatio canonum antiquorum pœnitentialium, quos ipſimet non obſervant. Adde, quod ſæpe ſæpius pœnas, quas infligit eorum diſciplina, variis ex cauſis relaxent. Junge quod cenſeant, quotieſcumque ab eorum miniſtris *remittuntur peccata*, *miniſtros*, ut utamur verbis Molinæi in Exal. num. 20. *remittere peccata* nulla remanente pœna luenda nec in Purgatorio, nec in hac vita. Dant ergo indulgentias, & pleniſſimas, & ſingulis fere diebus, quibus conveniunt in templis.

Sequitur II. *Ne quidem eſſe de fide, loquendo de poteſtate, eſſe in Eccleſia poteſtatem concedendi indulgentias, per quas remittuntur fidelibus pœnæ pro peccatis remiſſis debitæ apud Deum, ſive in hac vita, ſive in Purgatorio; ſeu non eſt de fide Catholica, poſſe Eccleſiam talem indulgentiam concedere, ut per eam remittat reatum pœnæ temporalis apud Deum immediate, ac per ſe per ſolam relaxationem, ſeu condonationem ipſius pœnæ, luendæ ſive in Purgatorio, ſive in hac vita*. Probatur 1. Quia Tridentinum hoc non proponit. 2. Ex diverſis ſententiis Doctorum. Divus Thomas in Supplem. quæſt. 25. Art. 1. cui titulus eſt: *Utrum per indulgentiam poſſit aliquid remitti de pœna ſatisfactoria?* ſic habet: *Reſpondeo dicendum, quod ab omnibus conceditur, indulgentias aliquid valere; quia impium eſſet dicere, quod Eccleſia aliquid vane faceret. Sed quidam docent, quod non valent ad abſolvendum a reatu pœnæ, quam quis in Purgatorio ſecundum judicium Dei meretur; ſed valent ad abſolvendum ab obligatione, qua ſacerdos obligavit pœnitentem ad pœnam aliquam, vel ad quam etiam obligatur ex Canonum ſtatutis. Sed hæc opinio non videtur vera, quia &c.* Ita D. Thom. referens, nec arguens hæreſeos hanc opinionem. 3. Probat. Quia nec Suarez diſp. 49. ſect. 1. & diſp. 50. ſect. 2. nec quivis alius quicquam affert, quo ſufficienter probet, eſſe de fide, præſertim Catholica, ſi bene quæ profert expendantur ad regulam fidei, & ad ea, quæ ex illa ſupra deduximus. 4. Oſtenditur poſitive ex ipſo Concilio. Nam non agnoſcit Concilium poteſtatem conferendi indulgentias in Eccleſia, niſi eam, qua *antiquiſſimis etiam temporibus* illa uſa fuit, ſcilicet in Concilio Ancyrano cap. 2. 5. 9. 21. 22. Neocæſar. cap. 3. Nicæno cap. 1. 2. Carth. IV. c. 75. Agath. c. 60. At ipſemet Suarez diſp. 49. ſect. 2. *Cum Tridentinum*, inquit, *habet, hunc uſum ſacrorum Conciliorum authoritate fuiſſe approbatum, ad hoc citari ſolent concilium Nicæn. can. 11. Carth. 4. Can. 65. Neocæſ. cap. 3. Agath. cap. 60. Laodic. c. 1. & 2. Sed in his ſolum legimus, ſemper licuiſſe Epiſcopis ex Canonicis pœnitentiis publicis, quæ pro diverſis criminibus imponi ſolebant, aliquid peccatoribus, & pœnitentibus remittere, ſi eorum vita, & laudabilis converſatio id mereri videretur. Quod autem illa remiſſio ſe extenderet uſque ad ablationem, vel diminutionem reatus pœnæ apud Deum, ex illis Conciliis non ſatis colligitur. Ideoque non poteſt ex illis ſumi argumentum efficax, ſed ad ſummum conjectura quædam, ſeu probabilis ratio a ſimili, fundata in poteſtate clavium*. Et paulo poſt, adductis teſtimoniis Cypriani, Baſilii, Gregorii Niſſeni, & diverſorum Conciliorum: *Recte convincitur*, inquit, *teſtimoniis adductis, fuiſſe antiquum morem in primitiva Eccleſia remittendi aliquando hujuſmodi pœnas* (lege Eccleſiaſtica taxatas) *vel condonando illas poſtquam impoſitæ fuerunt, vel aliquando etiam condonando delicta in externo Eccleſiaſtico foro, nullam, vel leniorem pœnam imponendo; difficile autem videtur explicare, quomodo ex illo modo remiſſionis ſatis probari poſſit, tunc conſuetum uſum indulgentiarum, pro ut nunc illum probare intendimus. Nam licet hujuſmodi peccatores hanc veniam a Prælatis Eccleſiæ acciperent, ut ſine tali, vel tali Canonica pœnitentia admitterentur ad pacem, & communionem cum aliis fidelibus, vel ut liberarentur ab onere exhibendi talem pœnitentiam publicam: nihilominus hæc remiſſio vel condonatio, præciſe ſumpta, nihil ab eis auferebat de reatu pœnæ pro tali peccato debita apud Deum: quia prælatus Eccleſiæ recipiens hujuſmodi peccatorem ad pacem, & unitatem Eccleſiæ abſque onere talis pœnæ, non propterea liberabat illum ab eadem Purgatorii pœna, ſed neceſſarium erat, ut peccator ille alio modo ſatisfaceret Deo, vel certe ſupponebatur, & credebatur ex modo, & fervore converſionis, vel alia via, illum plane ſatisfeciſſe*. Et paulo poſt: *His ſimilibus rationibus videtur convictus Cajet., ut diceret, per indulgentias, quæ ſunt in uſu Eccleſiæ, ſolum remitti pœnitentias per miniſtros Eccleſiæ impoſitas, non vero pœnas ipſas in judicio Dei debitas. Quod, quidem licet falſum ſit de præſenti ſtatu Eccleſiæ, de illis tamen temporibus ante Gregorium Magnum, de quibus nunc inquirimus, non videtur impoſſibile; non quod poſitive, ut ſic dicam, nobis conſtet, tunc non fuiſſe eumdem morem, & uſum indulgentiarum, qui nunc eſt, hoc enim nullo hiſtoriæ teſtimonio, aut ratione oſtendi poteſt; ſed tantum negative, quod ex his, quæ de illis temporibus legimus, non ſatis convincitur hic uſus, & hoc apud me ſuadent omnia, quæ adduxi; nihil enim occurrit, quod omnino ſatisfaciat; ſolum ergo poteſt aliqua conjectura fieri ex illo antiquo uſu*. Hæc Suarez. Ex cujus admiſſione juncta cum minore ex Trident. accepta, induco concluſionem. 5. Notandum diligentiſſime, non defuiſſe doctiſſimos Theologos in Concilio, qui probe noſſent, quod talia agitabantur in Scholis; ſciebant etiam, quod Proteſtantes de hac remiſſione coram Deo, litem præcipue intentabant indulgentiis. Ergo Concilii reticentia de hac re, non eſt minimum argumentum poſitivum, quo probatur, Concilium cenſuiſſe, non eſſe de fide talem poteſtatem in Eccleſia conferendi indulgentias, quæ forent *remiſſiones pœnæ temporalis coram Deo debitæ, ſeu in Purgatorio, ſeu in hac vita*. 6. Nec Bellarm. tractans de hac difficultate lib. 1. *de Indulg.* cap. 7. prop. 4. relata dicta opinione, damnat eam hæreſis, ſed ſolum dicit: *Et quidem adverſus Catholicos in hac re minus recte ſentientes, probatur &c.* Nec ipſemet Suarez locis citatis eandem damnat hæreſeos. Denique, nec ullum Doctorem eam ſic damnantem legimus: ergo non eſt de fide Catholica, de qua ſola loquimur. 7. Nec praxis præſens indulgentiarum, aut ſenſus fidelium ex ea praxi manans, evincit id, quod quæritur, eſſe de fide: tum quia *non omnes praxes Eccleſiæ etiam univerſalis ſunt ſufficientes fundando articulo fidei Catholicæ: probabilem opinionem aliquando in praxi ſecuta Eccleſia aliquid facit, tametſi non tanquam certum dogma fidei declaret*, ut fuſe ſupra probavit Vaſquez; & ne quidem conſtat, quod Eccleſia habeat voluntatem remittendi has pœnas, cum concedit indulgentias. Quomodo ergo ex praxi conſtaret, eſſe de fide hanc poteſtatem, de qua quærimus?

Subſcribimus tamen iis, quæ addit S. Thomas loco citato ſupplementi, relata prædicta opinione. *Sed hæc opinio non videtur vera. 1. Quia eſt expreſſe contra Privilegium Petro datum, cui dictum eſt Matth.* 16. 19. *ut quod in terra remitteret, in cælo remitteretur. Unde remiſſio, quæ valet quantum ad forum Eccleſiæ, valet etiam quantum ad forum Dei. Et præterea Eccleſia hujuſmodi indulgentias faciens, magis damnificaret, quam adjuvaret; quia remitteret ad majores pœnas, ſcilicet purgatorii, abſolvendo a pœnitentiis injunctis. Et ideo aliter dicendum, quod valent & quantum ad forum Eccleſiæ, & quantum ad judicium Dei, & remiſſionem pœnæ reſiduæ poſt contritionem, & confeſſionem, ſive ſit injuncta, ſive non &c.* Vide probationes hujus poteſtatis in Eccleſia fuſiſſime apud Suarium Tom. 4. diſp. 48. ſect. 1. & 2. petitas præſertim ex uſu præſenti, & plurium retro ſeculorum, Pontificum Romanorum Bullis pluribus, quas refert, concedentium indulgentias, per quas remittantur fidelibus pœnæ pro peccatis remiſſis debitæ apud Deum; quas probationes concedimus eſſe bonas. Sed non placet, quod habet ibidem Suarez ſect. illa, 1. hanc doctrinam eſſe *de fide*. Nec hæc praxis, ut jam diximus, & iterum dicimus contra Suarium, ſufficit ad fundandum, hanc doctrinam eſſe *de fide*, ſicut nec praxis ſimilis ſufficit ad ſtatuendum, *ſatisfactiones pro aliis, aut Theſaurum Eccleſiæ conſtantem ex ſatisfactionibus, aut meritis Sanctorum eſſe de fide*, quæ duo etiam ſupra negavimus *eſſe de fide*, maxime de fide Catholica, de qua ſola loquimur. Imo ſola probabilitas opinionis ſufficit rectæ & prudenti praxi ſtatuendæ in Eccleſia, ut ſupra docte probavit Vaſquez: ut in variis materiis, ita & in iſtis tribus ſufficere poſſet, *ſatisfactionis pro aliis, diſtributionis Theſauri, & indulgentiarum pro vivis, ut & pro defunctis, de quo in ſequela*. 3. Mox & certum eſt, ſufficere pro multis indulgentiis in particulari, ob cauſas non ita graves datas, ut dicetur in ſequela. 4. In quibus etiam elargiendis Pontificem prudenter, & proinde bene operari, pro certo eſt habendum.

Sequitur III. Longius abeſſe ab objecto fidei Catholicæ, *ſeu non eſſe de fide, Eccleſiam poſſe concedere defunctis, quæ ſit vera indulgentia, ideſt, remiſſio pœnæ; multo minus de fide eſt, Eccleſiam habere voluntatem remittendi has pœnas*, niſi per modum ſuffragii. Probatur 1. Quia nihil horum habet nec profeſſio noſtra, nec Tridentinum. 2. Quia variant in hac re Doctorum explicationes. *Alii Catholici*, refert Suarez diſp. 49. ſect. 1. *dixerunt, Eccleſiam poſſe concedere indulgentiam, non autem defunctis*. Ex diſp. 53. ſect. 1. *Inter Catholicos Hoſtienſis negavit ſimpliciter, indulgentias prodeſſe defunctis: quem ſecutus eſt Gabriel: idemque*

tennit

Digitized by Google

tenuit Gerſon. *Quia indulgentiæ, ait Gerſon, ordinatæ ſunt pro his, qui ſubmittunt ſe curiæ miſericordiæ, quæ durat uſque ad mortem, non vero poſt mortem. Et confirmatur: nam conceſſio indulgentiæ eſt actus juriſdictionis, ſed Pontifex non habet juriſdictionem in purgatorium, quia non eſt judex illarum animarum, ſed a Chriſto immediate judicatæ ſunt, & ad illas pœnas ligatæ; ergo non poſſunt ab illis ſolvi ab alio judice, quam ſuo.* Idem Suarez ſect. 3. *Putant aliqui, quod indulgentia per modum ſuffragii non eſt omnino infallibilis, ſed pendens ſemper ex libera acceptatione, & miſericordia Dei. Et confirmatur, nam etiam privata ſuffragia pro defunctis oblata non habent tantam efficaciam, ut infallibiliter acceptentur. Imo aliqui putant, ipſum Sacrificium Miſſæ non habere, neque eſſe aliquod opus, quod ex opere operato liberare poſſit animas defunctorum ab illis pœnis lege certa, & infallibili. Denique de hoc necdum habemus divinam promiſſionem, in qua ſola poſſit hæc infallibilitas fundari. Hanc ſententiam docuit Cajet. & eam ſecutus eſt Cano, & eam etiam magis probat Corduba.* Huc uſque Suarez. Et Vaſquez 3. Part. diſp. 228. cap. 4. *Sotus, Canus, & Corduba cenſent, Sacrificium Miſſæ circa vivos certa lege ſemper operari remiſſionem pœnæ; circa defunctos vero exiſtentes in purgatorio, non item, ſed illic ſolum ad hunc effectum valere per modum ſuffragii; vocant autem per modum ſuffragii idem, quod inſtar ſuffragii, ut quemadmodum, inquiunt, orationes vivorum defunctis ſolum proſunt, prout Deo placuerit eas acceptare, neque certa lege ſtatuerit, propter illas defunctorum pœnas remittere; ita etiam Sacrificium Miſſæ defunctis proſit. Idemque de Indulg. quæ defunctis conceduntur, affirmant. Imo ex eo quod exiſtiment, indulgentiarum effectum circa defunctos non eſſe ita certum, ſicut circa vivos, idem de effectu Sacrificii Miſſæ arbitrantur.* Diximus porro, niſi per *modum ſuffragii*; quia *Res non eſt certiſſima*, notat bene Bellar. de Indul. lib. I. cap. 14. *& apud Catholicos indubitata, Indulgentiis juvari poſſe animas, quæ in purgatorio pœnas luunt.* Sed quis Proteſtantium non facile admitter indulgentias ſic explicatas per *modum ſuffragii*, ſeu per modum orationis, ſi concedar Purgatorium? Nam admittunt, fideles poſſe orare pro ſe, & pro aliis viventibus, & impetrare quæ petunt: ſic habet eorum forma precum tempore peſtis: *Ad impetrandam veniam utendum hac orationis forma*; quod eſt ſuffragium illis ferre, & Deum intuitu talium orationum miſericorditer, quæ petunt elargiri. *Propter David ſervum tuum non avertas faciem Chriſti tui Pſ.* 131. 10. Cur Eccleſia offerente Deo merita Chriſti, & Sanctorum vitam piam, & petente propter verum David Chriſtum, & propter hanc Sanctorum vitam piam (ſicut *propter* David dicebat Salomon Deo) remiſſionem pœnæ debitæ defunctis, quod eſt Eccleſiam largiri indulgentias per modum ſuffragii, aut fidelibus pro defunctis privatim orantibus, Deus miſericorditer non elargiretur, quod petitur, qui exaudit alias preces tum Eccleſiæ ejuſdem, tum aliorum fidelium? Repete memoria, quæ de Miniſtris retulimus *remittentibus peccata* fidelibus plene, & cum remiſſione totius pœnæ debitæ: & miraberis quomodo audeant indulgentias denegare Pontifici Romano, cum plura ſibi arrogent quique vel infimi Miniſtri. Sola ergoupereſt difficultas, *an detur Purgatorium, & maneant pœnæ temporales remiſſo peccato luendæ.* Quæ eſt diverſa difficultas. Hoc porro ſolum eſt de fide, reliqua ſolum ſunt probabiles opiniones.

Inter quas, ut probabiliori adhæremus 1. *hunc effectum remiſſionis pœnarum tum defunctis, tum viventibus virtute Sacrificii Miſſæ ſemper concedi, & certa quadam lege a Deo ita conſtitutum eſſe*: quæ eſt communis, & vera ſententia, inquit Vaſquez loco citato. 2. *Suffragia, quæ a Fidelibus pro defunctis fiunt, certa lege illis prodeſſe.* 3. *Quin & cum Suario* diſp. 53. ſect. 3. *verius cenſeo, indulgentiam conceſſam pro defuncto infallibiliter habere in illo effectum, ſicut habet in vivente quando pro illo conceditur. Hanc ſententiam magis probat Soto, & fuit opinio S. Thomæ, qui ſuppoſita forma indulgentiæ ſufficiente ita dicit prodeſſe illam defuncto ſicut vivo.* Sed cum noſtri inſtituti ſolum ſit, quæ ſunt *de fide* ſecernere ab aliis, & hæc ſola proponere deviis credenda, cum ſufficiat, quo fiant Catholici, ſubſcribere iis ſolis, quæ ſunt de *fide Catholica*, omiſſis aliis, quorum ne quidem cognitionem ullam habere tenentur; talia non moramur.

IV. Sequitur, *nullum Jubilæum, nullam Indulgentiam* datam a Pontificibus, aut a Conciliis, ſive plenariam, ſive aliam tot vel tot annorum *in ſpecie, aut particularem* ob hanc vel illam cauſam, hæc vel illa opera præſtando, eſſe de fide, ſeu certitudine fidei certam; plurimæ ſunt tantum probabiliter validæ; aliquæ, quæ circumferuntur, ſunt ob pravos quæſtus effictæ, & ſcandaloſæ, proindeque eliminandæ. Quod nulla *ſit de fide*, probatur 1. Quia nulla in ſpecie, aut particulari credenda proponitur in profeſſione noſtra, in Tridentino, aut alio Concilio. 2. Et quæ dantur a Conciliis vel Pontificibus, praxes ſunt: jam autem diximus, non ſemper praxes Eccleſiæ ſufficere probando articulo fidei, ſed poſſe fundari in opinione probabili. 3. Longius a certitudine fidei abſunt quæ dantur a Pontificibus, cum dixerimus, nec quæ proponuntur a Pontificibus, tanquam puncta doctrinæ, multo minus praxes Pontificum eſſe de fide. 4. Nunquam eſt de fide, quod ſequitur ex duabus propoſitionibus, quarum una eſt extra verbum Dei; multo minus ſi una ſit tantum probabilis; at talia ſunt Jubilæi, & omnes Indulgentiæ, ut mox probabimus. Tertio itaque ſic probatur authoritate noſtrorum Doctorum. *Quia convenit inter omnes*, inquit bene Bellarminus de Indulg. lib. 2. cap. 12. *ſine juſta cauſa indulgentiam non eſſe ratam quod attinet ad expiandum reatum pœnæ coram Deo vel in hac vita, vel in alia, docet Thomas, Bonaventura, Durandus, Gabriel, & recentiores omnes; ſed quæſtio eſt, an ad iſtam cauſam requiratur proportio aliqua operis injuncti cum indulgentia, ita ut pro majori indulgentia major cauſa requiratur, an vero poſſit pro opere minimo dari indulgentia maxima? De qua re duæ ſunt opiniones. Prior eſt eorum, qui docent, non requiri proportionem ullam, ſed ſatis eſſe, ſi cauſa ſit pia, id eſt, modo non concedatur Indulgentia pro opere malo, vel pro opere mere temporali, aut pro opere vano, & nihil ad divinam gloriam pertinente, ſed pro quocunque opere, quod ad honorem Dei, vel Eccleſiæ utilitatem cedat, indulgentia rata erit. Ita docuit Sanctus Thomas, Durandus, Paludanus, Valentia, & alii. Poſterior ſententia eſt aliorum, qui contendunt ad juſtam cauſam requiri aliquid non ſolum pium, & utile, ſed etiam quod proportionem habeat cum indulgentia, ita ut non ſit ratum, ſi detur pro cauſa leviſſima indulgentia maxima: ita docet Bonaventura, Richardus, Gerſon, Gabriel, Cajetanus, Major, Soto, & alii. Quoniam ſi pro quacumque pia cauſa conceſſæ indulgentiæ ratæ eſſent, nullæ dici poſſent ſuperfluæ, vel indiſcretæ, cum ſemper ſit in promptu aliqua pia cauſa, quæ allegari poſſit, & alias poſſet ſummus Pontifex momento liberare omnes animas Purgatorii, quia poſſet dici, non deeſſe piam cauſam, cum ad gloriam Dei pertineat, ut tot animæ citiſſime volent in Cœlum. Poſterior ſententia ut eſt communior, ita etiam verior mihi videtur; ut ex. gr. ſi detur indulgentia plenaria iis, qui ſemel recitant orationem Dominicam pro converſione Hæreticorum, cauſa non videbitur juſta, quomodo etiam ſi detur indulgentia iis, qui nummum unum exponent pro recuperanda Hieroſolyma, non videbitur juſta cauſa tanta indulgentiæ.* Hæc Bellarminus. At numquam conſtat fide, hanc vel illam cauſam, ſeu hoc vel illud opus, cujus intuitu datur Jubilæum vel indulgentia, eſſe juſtam cauſam, & opus habere proportionem cum indulgentia; ergo de nullo Jubilæo vel indulgentia, conſtat eſſe valide datam.

Quæ ratio probat etiam ſecundam partem hujus illationis, *pleraſque, immo fere omnes eſſe ſolum probabiliter validas*. Quia vix conſtare poteſt, quæ ſit iſta proportio requiſita, & quo levior eſt cauſa ſive opus, quales ſunt plurimæ quæ conceduntur, dicendo v. g. Orationem Dominicam, & eleemoſynam aliquam elargiendo, eo probabilitate minori valida eſt indulgentia. Porro non eſt culpandus, ſed potius laudandus Pontifex in earum conceſſione, eo quod ſufficit ad praxim legitimam opinio probabilis, qualis eſt 1. quam retulimus. Et ſi tales indulgentiæ, ſi ſententia ſecunda ſit verior, non ſunt ex toto validæ, nullum ex ea indulgentia damnum ſequitur, immo inde fideles ad pia opera inducuntur.

Denique *iſta ſemper cauſa requiritur*, inquit ibidem Bellarminus, *ſed non eſt ſubditorum judicare, utrum cauſa ſuit juſta, vel injuſta, debent enim ſimpliciter exiſtimare juſtam eſſe; ſed veteres Pontifices parciſſimos fuiſſe in indulgentiis conferendis notiſſimum eſt.* Nec talis etiam incertitudo retardare debet fideles ab indulgentiis conſequendis, quia fere in omnibus rebus humanis homines prudenter ex opinione probabili varia aggrediuntur; præſcribit Medicus medicinam prudentiſſime, cum probabiliter putat profuturam, licet non certo, ſed certum non eſſe obfuturam; Litigans, Mercator &c. ex ſpe probabili lucri, licet etiam non conſtet illi damnum non inde ſecuturum, naufragio, aut cauſa cadendo. Ergo prudenter & Pontifices elargiuntur, & fideles conantur lucrari tales indulgentias. Et addit idem auctor ibidem. I. *Nullum inde eſſe ut plurimum deceptionis populi periculum, quoniam ſicut poteſt fieri, ut aliquando indulgentia non ſortiatur effectum ob defectum ejus, qui eam ſuſcipit; ita nec debet videri abſurdum, ſi*

aliquando idem accidat ob defectum cauſæ, & Chriſtianus populus non ignorat ad fidem pertinere, quod ſit in Eccleſia poteſtas indulgentias concedendi, non autem quod in particulari non poſſit fieri, ut indulgentia vel non ſit rata, vel non proſit, & ideo ſic accipiunt prudentes Chriſtiani Pontificias indulgentias, ut ſimul etiam ſtudeant dignos pœnitentiæ fructus ferre, ac pro ſuis peccatis Domino ſatisfacere.

Tertiam partem noſtri illati habet etiam Bellarminus. *Non deſunt*, inquit cap. 9. *qui negent, indulgentias, quæ continent condonationem pœnitentiæ multorum millium annorum, eſſe a Pontificibus datas, ſed a quæſtuariis confictas dicant. Ita ſentiunt Gerſon, & Soto. Pontifices enim non ſolebant Indulgentias concedere, niſi tot annorum, quot annorum pœnitentiæ injungebantur. Pœnitentia vero non ſolebant injungi niſi unius, duorum, trium, quinque, ſeptem, decem, viginti annorum, aut ad ſummum per totam vitam, quæ ultra centum annos porrigi non ſolet.* Et *lib. 2. cap. 20. Si quis noſſe cupit veras hiſtorias de indulgentiis Romanis, non cat petat vel ab hoſtibus Eccleſiæ, neque ab obſcuris quibuſdam libellis, qualem unum Kemnitius ſe vidiſſe dicit editum Novembarga, germanice ſcriptum, & amplificatum de Stationum Romanarum indulgentiis, cum antea latine, & brevius editus Romæ fuiſſet, ſed a Pontificum diplomatibus, vel ab authenticis Eccleſiarum tabulis, aut certe ab authoribus certis gravibus, doctis, probatis: Neque enim dubitari poteſt, quin multa vel depravata, vel conficta in ejuſmodi libellis incertis, & anonymis legantur. Sane in probatis authoribus non legi conceſſa fuiſſe aliquando multa millia dierum vel annorum indulgentiæ.* Non paucæ etiam aliæ circumferuntur, quæ falſæ videntur, aut certe valide incertæ, & vix probabiles, quas hic referre non eſt operæ pretium, quæ quæſtus cauſa identidem a Quæſtuarius publicantur, magno deviorum præſertim ſcandalo, *quorum abuſuum occaſione*, inquit Tridentinum, *Indulgentiarum nomen ab hæreticis blaſphematur*. Hinc Synodus pravos quæſtus omnes pro his conſequendis, unde plurima in Chriſtiano populo abuſuum cauſa fluxit, abolendos ſtatuit.

Hac ſecretione facta *doctrinæ fidei ab aliis* devii facile ſubſcribent doctrinæ fidei Catholicæ de indulgentiis, qui hallucinatione doctrinæ fidei noſtræ, tot tragœdias hoc ſæculo excitarunt, & ab hac materia ſciſſionem ab Eccleſia infeliciter ſunt auſpicati. Proponamus nos ſolum iis ea, quæ habentur in profeſſione noſtra, & Tridentino relatis, ne *plus ſapiamus*, quam ſapuit Pius IV. Pontifex ſcriptor profeſſionis, & Tridentinum, ſufficitque ſine dubio qun quis ſit Catholicus in hac materia, reliquis ſilentio ſopitis.

§. V.

De Purgatorio, & ſuffragiis pro Defunctis.

PRofeſſio noſtra hic habet: *Conſtanter teneo, Purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragiis juvari. Et profiteor, in Miſſa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium Sacrificium pro vivis, & defunctis*, de qua ſola ultima particula hic agimus. Et Trid. ſeſſ. 15. *Decret. de Purgatorio. Cum Catholica Eccleſia Spiritu S. edocta ex ſacris literis, & antiqua Patrum traditione in ſacris Conciliis, & noviſſime in hac Œcumenica Synodo docuerit, Purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragiis, potiſſimum vero acceptabili altaris Sacrificio juvari, præcipit ſancta Synodus Epiſcopis, ut ſanam de Purgatorio doctrinam a ſanctis Patribus, & ſacris Conciliis traditam a Chriſti Fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter ſtudeant; apud rudem vero plebem difficiliores, ac ſubtiliores quæſtiones, quæque ad ædificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis acceſſio, a popularibus concionibus ſecludantur. Incerta item, vel quæ ſpecie falſi laborant, evulgari, ac tractari non permittant, ea vero, quæ ad curioſitatem quandam, aut ſuperſtitionem ſpectant, vel turpe lucrum ſapiunt, tanquam ſcandala, & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem Epiſcopi, ut fidelium vivorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, eleemoſynæ, aliaque pietatis opera, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus defunctis fieri conſueverunt ſecundum Eccleſiæ inſtituta, pie & devote fiant.*

Hinc primo patet, quæ ſunt de fide credenda ex regula noſtra, ſcilicet, quæ propoſita ab univerſali Concilio Tridentino.

Sed a contrario ſcilicet, quia non propoſita ab illo: circa Purgatorium 1. *non eſt de fide*, inquit Bellarminus l. 2. de Purgatorio cap. 11. *verum, & proprium eſſe ignem Purgatorii, & ejuſdem ſpeciei cum noſtro elementari ..... Quia nuſquam in Concilio definitum eſt: Immo in Concilio Florentino Græci aperte profeſſi fuerant, ſe non ponere ignem in Purgatorio, & tamen in definitione facta ſeſſ. ult. definitur, Purgatorium eſſe nulla mentione ignis habita. Tamen eſt ſententia probabiliſſima 1. Propter &c.* Idem Cap. 6. *Sequitur quæſtio, ubi ſit Purgatorium; de qua quæſtione nihil Eccleſia definivit. Sunt autem multæ opiniones.* Refert plurimas, *& octava*, inquit, *eſt communis Scholaſticorum, Purgatorium eſſe intra viſcera terræ, inferno ipſi vicinum.* 3. Idem cap. 14. *De gravitate pœnarum, quamvis aliquo modo omnes admittant, pœnas Purgatorii eſſe majores pœnis hujus vitæ, tamen dubium eſt, quomodo hoc intelligatur. Bonaventura docet, Purgatorii pœnas eſſe majores pœna hujus vitæ ſolum in hoc ſenſu, quia maxima pœna Purgatorii eſt major, quam ſit maxima pœna hujus vitæ, licet aliqua pœna Purgatorii reperiatur minor aliqua pœna hujus vitæ. Quæ ſententia mihi placet.* 4. Nec eſt de fide, *quanto tempore duret* Purgatorium. *Res eſt incertiſſima*, inquit Bellarminus cap. 9. *& nonniſi temere definiri poteſt.*

Sane ſecretione hac poſita, facile eſt devio perſuadere ſibi Purgatorium, cum præſertim Calvinus inſtit. l. 3. c. 25. §. 6. dicat: *Non eſt licitum, nec utile nobis inquirere curioſius de ſtatu, qui eſt inter mortem & reſurrectionem. Torquentur valde plurimi diſputantes, in quo loco ſint animæ receptæ, & utrum fruantur jam gloria promiſſa, an non. Scriptura non eo uſque progreditur. Quis doctorum docebit nos, quod Deus nobis celavit? Quandoquidem Scriptura vult nos eſſe ſuſpenſos uſque ad adventum Jeſu Chriſti, & præcipit nos eum expectare, & ad illam diem nos remittit recipiendæ coronæ gloriæ, contineamus nos his terminis, quos Deus nobis aſſignavit, ſcilicet, animas fidelium in requiem recipi, ubi expectant cum gaudio fruitionem gloriæ promiſſæ, & ſic omnia ſuſpenſa manere, uſquequo Chriſtus appareat in Redemptorem.*

En locus 3. ex Calvino, & quidem cum ſuſpenſione, & dilatione, ſpes autem, quæ differtur, *affligit animam*. En ergo ſpecies ſaltem Purgatorii.

Quod ad *ſuffragia* attinet, ut patent ex Trid. quæ ſint de fide, ſcilicet quæ ibi ſunt propoſita;

Ita ſequitur a contrario, nullam ſequentium doctrinarum eſſe articulum fidei. 1. *Non eſt de fide* (ut ſupra oſtenſum) *Sacrificium Miſſæ certa lege & promiſſione ſemper operari remiſſionem pœnæ circa defunctos exiſtentes in Purgatorio; ſed illis ſolum ad hunc effectum valere per modum ſuffragii: Communis tamen, & vera ſententia eſt contraria.* 2. *Nec eſt de fide, ſuffragia, quæ a fidelibus pro defunctis fiunt, certa lege illis prodeſſe.* Ratio eſt, quia Concilium nihil horum determinat. Probabilius tamen eſt, certa lege id fieri. 3. *Nec de fide eſt, ſacrificium Miſſæ ex opere operato hoc operari.* Tacet enim de his Concilium, & ut bene docet Vaſquez diſput. 229. cap. 1. *variæ ſunt Theologorum opiniones, qui & diverſo modo loquuntur.* Et Suarez diſp. 53. *ſect.* 3. *Aliqui putant, Sacrificium Miſſæ non eſſe aliquod opus, quod ex opere operato liberare poſſit animas defunctorum ab illis pœnis lege certa, & infallibili.* Relege circa tria quæ ſupra diximus. 4. Nec remiſſionem hanc quæ fit, fieri per applicationem ſatisfactionum noſtrarum animabus Purgatorii. Primo quia nihil habet Tridentinum. 2. Variant Doctores. Suarez diſp. 48. ſect. 5. *Prima ſententia*, inquit, *generaliter affirmat, hunc modum*, ſcilicet, *per modum impetrationis ſuffragia prodeſſe defunctis, non ſolum eſſe poſſibilem, ſed etiam nullum alium poſſe nos exhibere animabus purgatorii ad hunc effectum obtinendum. Hoc a fortiori tenent illi Theologi, qui inter viventes nullum admittunt alium modum ſatisfactionis unius pro alio. Nam hoc principium apud omnes certum eſt, non poſſe noſtra ſuffragia eſſe efficaciora ad remittendam pœnam defunctis, quam aliis viventibus.*

§. VI.

De Legum humanarum obligatione in conſcientia.

PRofeſſio fidei noſtræ hoc habet: *Eccleſiæ obſervationes, & conſtitutiones firmiſſime admitto, & amplector. Receptos, & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus in omnium ſacramentorum ſolemni adminiſtratione recipio, & admitto. Romano Pontifici veram obedientiam ſpondeo ac juro, cetera item omnia a ſacris Canonibus, & Œcumenicis Conciliis tradita recipio.* Et Trid. ſeſſ. 6. Can. 20. *Si quis dixerit, hominem juſtificatum non teneri ad obſervantiam mandatorum Eccleſiæ, anathema ſit.* Et ſeſſ. 7. can. 8. *Si quis dixerit, baptizatos liberos eſſe ab omnibus S. Eccleſiæ præceptis, ita ut ea obſervare non teneantur, niſi ſe ſua ſponte illis ſubmittere voluerint, anathema ſit.* Denique ſeſſ. 25. Tit. de delectu ciborum, jejuniis, & diebus feſtis:

Hor-

Digitized by Google

hortatur ſancta Synodus, & Paſtores omnes obteſtatur, ut tanquam boni milites illa omnia, quæ ſancta Romana Eccleſia ſtatuit, nec non ea, quæ tam in hoc Concilio, quam in aliis Œcumenicis ſtatuta ſunt, quibuſcumque fidelibus ſedulo commendent, omnique diligentia utantur, ut illis omnibus, & iis præcipue ſint obſequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum delectus, & jejunia, vel etiam quæ faciunt ad pietatem augendam, ut dierum feſtorum devota, & religioſa celebratio, admonentes populum crebro obedire præpoſitis ſuis, quos qui audiunt, Deum remuneratorem audient, qui vero contemnunt, Deum ipſorum ultorem ſentient. Hactenus Concilium, nec plura. *En ergo doctrina fidei Catholicæ, quia propoſita a Concilio univerſali.*

Ex quo a contrario ſequitur 1. *Non eſſe de fide, Eccleſiam, ſeu ejus leges, aut a fortiori leges Principum ſecularium poſſe obligare, aut de facto obligare conſcientias ſub peccato mortali, ſeu, ut utamur terminis Confeſſionis Novantium* Art. 24. *ita ut imponant jugum conſcientiis.* Hoc, inquam, *non eſt de fide præſertim Catholica, nec proinde hæreticum eſt, quod habetur in Confeſſione deviorum Art. 24. Rejicimus inventiones humanas, quæ imponunt jugum conſcientiis.* Et Art. 33. *Excludimus omnes inventiones humanas, & omnes leges, quibus quis vellet ligare conſcientias.* Et in Confeſſione Auguſtana Act. 27. *Collocant* Romanenſes *in novo Teſtamento peccatum in cibis, in diebus, in veſtitu, & ſimilibus rebus. Hinc certe illa onera quod certi cibi polluant conſcientiam, quod horas canonicas omittere ſit mortale peccatum. Unde habent jus Epiſcopi, has traditiones imponendi Eccleſiis ad gravandas conſcientias?*

Probatur iſtud corollarium primum. Quia non habetur in profeſſione noſtra, aut in Tridentino, quod Eccleſia, aut magiſtratus civiles habeant talem poteſtatem obligandi ſub peccato mortali, nec quod leges notatæ, aut quævis aliæ Eccleſiaſticæ aut civiles obligent ita de facto ſub pœna inferni, ut patet in relatis. 2. Cum tot doctiſſimi Theologi Concilio interfuerint, nec ignorarint quid Auguſtana Confeſſio ſentiret, quam etiam varie Scholaſtici loquerentur, ſiluit tamen de hac re; quo ſilentio tacite declaraſſe videtur, non eſſe hæc de fide. 3. *Sotus, & Caſtro*, inquit Vaſquez part. 2. diſp. 154. c. 1. *referunt, fuiſſe ſententiam Gerſonis, nulla lege humana etiam Eccleſiaſtica decerni aliquid poſſe, aut juberi ſub reatu culpæ, quod aliqua lege divina præceptum non ſit; ſed jus humanum etiam Eccleſiaſticum ſolum poſſit declarare jus divinum; alii recentiores pergunt ulterius, & non ſolum dicunt, Gerſonis opinionem fuiſſe, nullam legem humanam, etiam Eccleſiaſticam fieri poſſe de aliqua re, quæ nec jure divino, nec naturali fuerit præcepta, quin immo in eam ſententiam referunt Almainum.* Nec tamen ſeu Vaſquez, ſeu alius Doctor damnat hæreſeos hanc doctrinam. 4. Verum quidem eſt, ſequi certo hanc veritatem ex principio aliquo revelato, ſeu mediate, ut mox dicemus, ſed ſupra demonſtravimus, non eſſe de fide Catholica, quod ſequitur ex una, vel duabus præmiſſis revelatis: nec item de fide eſt ob ſimilem rationem quod ſequitur ex definitione Eccleſiæ, ſed non eſt expreſſe ab ea propoſitum. At ut oſtendimus, illud non eſt ab Eccleſia expreſſe propoſitum, ergo ex duplici capite non eſt de fide

2. Quinimmo probabilius mihi videtur, *Gerſonis ſententiam, qualem eam referunt Almainus, Medina, Driedo, Adrianus*, Caſtro, relatore Vaſquez 2. 2. diſp. 158. cap. 1. *legem humanam*, ſive Eccleſiaſticam, ſive civilem, *quatenus humana eſt, ex ſola poteſtate humana profecta, non poſſe ad culpam mortalem obligare. Idemque Gerſonem ſenſiſſe de lege naturali, quod de humana autumant prædicti authores. Probatur autem hæc ſententia* 1. *quia lex humana, & naturalis non attingunt cognitione ſua finem ſupernaturalem, ergo non attingunt æternam pœnam vel præmium, quæ ad finem ſupernaturalem, & plus quam humanum ſpectant. Deinde nullus Legiſlator poteſt lege ſua ad eam pœnam obligare, quam ipſe non poteſt infligere in ſuo Tribunali.*

3. *Non poteſt lege humana homo obligari ad actus omnino internos, eo quod non poteſt de illis in ſuo Tribunali ullo modo judicare*, atqui neque ullus humanus *Legiſlator* Eccleſiaſticus, aut Civilis, neque natura poteſt æternam pœnam infligere; ergo nec obligare ad culpam, quæ homines reos talis pœnæ conſtituat.

4. Ex hypotheſi tamen legis humanæ, ſeu poſito quod lex humana Eccleſiaſtica, aut Civilis aliquid præceperit ex intentione præcipiendi, & non ſolum dirigendi, aut ordinandi per modum conſilii, *ſupervenit lex divina*, jubens obedire Superioribus Eccleſiaſticis, & politicis, parentibus, & dominis, quæ *lex divina* ſuperveniens obligare poteſt & obligat ad peccatum etiam mortale, & ad pœnam æternam, ſeu ejus tranſgreſſio reos nos facit pœnæ æternæ. Quod lex divina obliget ad obediendum 1. poteſtati Eccleſiaſticæ, patet ex Scriptura: *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit: obedite præpoſitis veſtris &c.* 2. Civili, *Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt: neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.* 3. Parentibus, *Filii obedite parentibus veſtris in Domino, hoc enim juſtum eſt; honora patrem tuum, & matrem tuam, quod eſt mandatum primum* in promiſſione. Denique dominis, *Servi obedite dominis carnalibus, ut ſervi Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo. Et ſane natura ipſa docet*, inquit bene Vaſquez diſp. 158. 2. *Parentibus, & Superioribus non obedire, ſi notabilis materia eſt, ſcelus eſſe; eſt enim contra rectam rationem, majoribus non obedire. Naturaliter conſequitur*, ut idem diſp. 152. cap. 3. *dignitatem capitis in aliqua congregatione, ut ei omnes parere, & obedire debeant; alioqui ſi juſtum eſſet contra illius præceptum operari, magna eſſet in manibus, & in tota congregatione confuſio. Quis autem gentilium hactenus dixit, inhoneſtum non eſſe majoribus non obedire?* Quod vero lex divina obliget etiam ad mortale, & pœnam Inferni, patet ſæpe ſæpius ex Scriptura, ſicut & Deus in Tribunali ſuo poteſt tales pœnas infligere; & *ſane quod adverſatur rationi, in gravi materia Deo graviter diſplicet, ac proinde ejus amicitiam erga nos diſſolvi & ex ſe pœnam æternam mereri.* Hoc modo itaque ſeu *mediate* lex Eccleſiaſtica, & civilis, & præcepta parentum, & dominorum obligare poſſunt ad peccatum etiam mortale, & ſub pœna inferni, non ex ſeipſis, ſed ob divinam legem ſupervenientem, & hac ratione, nec alias, obſtringere poſſunt conſcientias.

4. Porro ſic explicata poteſtate humana, ſeu obligatione legis humanæ, Proteſtantes eam nec negant, nec negare poſſunt. Nam 1. admittunt, Eccleſiam, & Reges poteſtatem habere leges condendi, & varia præcipiendi, ſicut & parentes, & domini aliqua poſſunt præcipere, ſubditoſque debere obedire illis; 1. Scriptura jam allata, & ratione ipſa hoc dictante. 2. Noſtrorum deviorum diſciplina plurima præcipit, eaque ſub pœnis, & cenſuris ſuſpenſionis a cœna, & excommunicationis, 14. capita continet, & articulos 251. hoc eſt fere totidem ordinationes, & præcepta leges. Cap. 5. art. 16. habetur: *Rebelles conſiſtorio, ſuſpenſione a cœna punientur*; cap. 10. art. 8. jejunia certis diebus indicuntur; art. 5. *Non fient Eleemoſynæ publicæ, in funeribus*; cap. 14. art. 27. *Qui choreas ducunt, vel eis aſſiſtunt, excommunicabuntur*; art. 29. *Qui chartis ludent, cenſura afficientur.* Varia prohibent connubia cap. 13. art. 13. *cum ea, cum qua adulterium vir commiſerat vivente uxore &c.* art. 12. *cum vidua fratris uxoris ſuæ &c.* cap. 5. art. 31. *Qui Synodi nationalis reſolutioni noluerit acquieſcere, abſcindetur ab Eccleſia*; art. 8. *Eccleſiæ gubernatio regulabitur ex diſciplina in Synodis nationalibus ſtatuta*; cap. 14. art. 33. *Non erit in poteſtate miniſtrorum, aut Synodorum provincialium quidquam addere, mutare, imminuere in articulis diſciplinæ abſque conſenſu Synodi nationalis.* Poteſt vero iſta Synodus quæ voluerit ſtatuere, & in Conf. art. 32. *Poſſunt eſſe ordinationes particularis cujuſcumque loci, ſeu Eccleſiæ*; art. 33. *Recipimus quæ ſunt apta nutriendæ concordiæ, & unoquoque in officio ſuo continendo; in quo debemus ſequi quod Dominus declaravit, quantum ad excommunicationem, quam approbamus, & fatemur eſſe neceſſariam cum omnibus ſuis circumſtantiis.* Et de poteſtate civili art. 39. *Credimus, velle Deum mundum gubernari legibus Regum*; & art. 40. *Oportet ergo obedire eorum legibus, & ſtatutis.*

Nec etiam negant lege divina præceptum eſſe, obedire Prærpoſitis ſpiritualibus, Regibus, Magiſtratibus, Parentibus. Nec inficiantur, tranſgreſſionem legis divinæ eſſe peccatum, & ſæpe mortale. *Immo ubi eſt tranſgreſſio legis Domini*, docet Calvinus inſtit. lib. 2. cap. 8. §. 58. 59. *ibi parata eſt maledictio Dei. Omne peccatum eſt mortale, cum ſit rebellio contra voluntatem Dei, quæ neceſſario provocat iram ejus, cum ſit tranſgreſſio legis, in quam denuntiata eſt morte æterna, ſine exceptione ulla.* In quo ergo poteſt eſſe diſſenſio Proteſtantium inter Catholicos, cum Proteſtantes negare nequeant præceptum illud divinum, ſic obligans; nec nos alio, quam ex præcepto illo divino, ſeu *mediate* leges humanas obligare poſſe ad peccatum mortale dicamus?

En ergo in hoc, hallucinatione ſemota, *pax coalita.* Quæ porro leges humanæ vere præcipiant, & quæ vere ſint præcepta, quæ autem ſint ſolum inſtar conſiliorum & ordinationum, ſeu directionum, quæque etiam obligent ſolum ad pœnam temporalem, quæ dicuntur *leges ſolum pœnales*, pendet hoc ex intentione Superioris, & terminis legis, ſeu præcepti, quod non eſt contro-

tro-

Digitized by Google

niverſiarum ſpectantium fidem. Nec porro dicimus, Superiores Eccleſiaſticos aut civiles, parentes, ſeu dominos poſſe quodlibet præcipere. Sed *par eſt ratio*, inquit bene Vaſquez diſp. 15. cap. 3. *ferendi novas leges in Eccleſia, aut Republica & in Religione, ſeu ſtatu Religioſo, quod ottinet ad hoc, ut nihil novi ſtatuatur, quod non pertineat ad priſtinum ſtatum cujuſcumque conſervandum, Quare qui leges prudenter ferunt in Republica, vel Eccleſia, hæc obſervare debent, ut id quod præcipitur, illiuſque obſervatio ad finem cujuſcumque pertineat. At pro libito ferre legem certe non licet. Non tamen ſubditorum eſt judicare de juſtitia aut inconvenientia legis, niſi manifeſta eſſet ejus iniquitas, aut inutilitas; interim enim pro legumlatore præſumendum eſt*. A quibus nec diſſentiunt Proteſtantes, ut patet ex confeſſione noſtrorum deviorum art. 32. & 33. ſupra relatis, ubi habetur: *Qui in regimen eliguntur, videant quem modum ſervare debeant toti corpori regendo, nec declinent tamen ullo modo ab ordinatis a Chriſto &c.* Idem dicimus de reſtrictione harum poteſtatum. Sic in hac materia facile conſentimus diſtinctione illa adhibita *mediate* vel *immediate*. Si non obſtante illa diſſentiunt adverſi, manifeſte ſibi ipſi contradicunt, ut patet ex dictis.

5. Non eſt de fide, de ullo præcepto pure humano, illud obligare ad peccatum mortale, v. g. eſſe obligationem audiendi Miſſam in diebus Dominicis, vel communicandi in Paſchate &c. Diximus pure humano, quia non loquimur de præceptis Apoſtolicis; nec enim devii diſceptant multum de iis. Probatur facile 1. Quia Eccleſia nullum proponit tanquam revelatum a Deo. 2. Hoc ipſo quod ſic humanum eſt, non eſt revelatum a Deo, quomodo ergo poſſet divina fide credi? 3. Nequidem revelatum eſt a Deo, quod eſſet tale præceptum, multo minus quod obliget ſub peccato mortali. Quis ergo non videt, non eſſe in verbo Dei: audienda eſt Miſſa diebus Dominicis &c.? Veriſſimum tamen eſt, & manifeſtum 1. exſtare talia præcepta humana; 2. eſſe poteſtatem in Eccleſia talia ferendi ſub obligatione peccati mortalis *mediate*, ut oſtendimus, ſi ex intentione vere præcipiendi Eccleſia hæc ſanciat; 3. conſtat ex ſenſu communi, & interpretatione, Eccleſiam habere intentionem vere præcipiendi. Patet itaque *jejunia Eccleſiæ* v. g. obligare ad peccatum mortale ex *communi interpretatione*. Addit Cajetanus *verbo jejunium* loquendo de jejunio: *Hoc ego non audeo ex jure ſcripto aſſerere, quia nullibi ſcio ſcriptum eſſe præceptum obligans ad mortale non jejunantem, & propterea quantum eſt ex jure ſcripto, nullum cognoſco intervenire peccatum mortale in fractione jejunii Eccleſiæ, ſi deſit contemptus. Aperta falſitas eſt*, inquit Vaſquez diſp. 154. cap. 2. *in ea eſſe opinione, ut obſervatio jejunii quadrageſimalis, aliaque Pontificia decreta ſub reatu culpæ mortalis non obligent*. Et idem de aliis communibus præceptis Eccleſiæ dicendum, confitendi ſemel in anno, communicandi in Paſchate, ſanctificandi dies feſtos. Nec poſſunt adverſi probare ullo Scripturæ loco, Conciliorum, aut Patrum teſtimonio, aut ratione, ea quæ præcipiuntur humanis legibus manere adiaphora, ſeu indifferentia. Nos probavimus contrarium etiam ex *præcepto divino* obediendi præpoſitis: quæ porro, & quot leges, & præcepta humana in ſpecie, ſeu in particulari, ſint vere leges, & præcepta, & non ſimplices ordinationes, & inſtar conſiliorum ad nihil obligantes, quæ etiam ſint leges pure pœnales, id eſt obligantes ſolum ad pœnam, quæ denique obligantes ad peccatum etiam mortale, ut pendet ex intentione Legiſlatoris, ita colligendum eſt ex verbis legis, materia præcepta, qualitate, & ſimilibus, quæ Theologi Moralis eſt examinare, non noſtri hic inſtituti, qui ſolum quæ ſunt credenda proponimus, quæ autem ita ſunt de facto, non poſſunt eſſe de fide: ſolum addemus duo, ne conquerantur devii de onere hinc gravi manante in Catholicos, & propterea refugiant in ejus caſtra tranſire. 1. Quod habet Cajetanus in ſumma *verbo Tranſgreſſio præcepti*: *Legis Eccleſiaſticæ intentio eſt non injicere laqueos animabus, ſed ad ædificationem corporis Chriſti myſtici promovere: & hinc fit, ut non tam late multitudo præceptorum obligantium ad mortale jure interpretanda ſit, ne laqueus multiplicatus contra animas cenſeatur.* 2. Hinc etiam fit univerſalis regula: *Quod in iis, quæ ſunt poſitivi juris, ſi abſque contemptu ex ignorantia pura* (id eſt non craſſa nec ſupina) *aut ex apparenta ſibi excuſatione tranſgreſſio fiat ab eo, qui animum habet nullo pacto conſentiendi contra præceptum obligans ad mortale peccatum, quando non eſt intentio pia, ac juſtæ matris Eccleſiæ bonæ hujuſmodi animas illaqueare tam hoſtili vinculo, & propterea tales apud Deum non incurrere excommunicationem*. Seu, ut habet Vaſquez 1. 2. diſp. 158. cap. 6. *Facile excuſantur a mortali tranſgreſſores, quando abſque contemptu ex ignorantia non craſſa nec ſupina, aut ex apparente aliqua ratione, & excuſatione legem non obſervant, qui alias parati erant ex animo illam obſervare, ſi ſcirent eam tunc obligare. Neque præceptum jejunii, aut audiendi Miſſam ita obligat, ut nulla cauſa excuſet; qui vero bona fide putaverit cauſam ſimilem eſſe, excuſabitur a mortali, ut docet Cajetanus.* Hæc Vaſquez. Sed de his pluribus Theologi Morales, ſeu Caſuiſtæ doctiores.

6. Dicto conſenſui faciliori placet adjicere iſtud: ingerunt identidem adverſi diſcordiæ ſerendæ, & in odium traducendæ religioni Catholicæ, Tridentinum Concilium prohibere Catholicis lectionem Scripturæ vulgari idiomate. Sed hæc mera calumnia eſt; hæc enim, ne aliud habet Tridentinum ſeſſ. 18. Titulo *Decretum de Librorum delectu*: *Cum Synodus animadverterit, hoc tempore ſuſpectorum, & pernicioſorum librorum, quibus doctrina impura continetur, & longe lateque diffunditur, numerum nimis excreviſſe, cenſuit, ut delecti ad hanc diſquiſitionem Patres de cenſuris, librisque quid facto opus eſſet diligenter conſiderarent, atque etiam ad eamdem Synodum ſuo tempore referrent, quo facilius ipſa poſſet varias & peregrinas doctrinas tamquam zizania a Chriſtianæ veritatis tritico ſeparare, deque his commodius deliberare, & ſtatuere.* Nunquid ibi ulla vel levis mentio prohibitionis Bibliorum idiomate vulgari? Ne Regula 4. *Indicis* vulgati, quam falſo adſcribit Molinæus & alii Tridentino, eſt ullo modo Tridentini Concilii. Nec unquam etiam fuit accepta in Gallia, quare in ea non obligat; *eſt enim veriſſimum*, inquit bene Vaſquez diſp. 56. cap. 5. *tunc legem non obligare, quando non eſt promulgata, & non recipitur a populo, conniventе, & conſentiente legiſlatore*. Adde, quod in eodem Indice habetur Regula 6. *Libri vulgari idiomate de controverſiis inter Catholicos, & Hæreticos noſtri temporis differentes non paſſim permittantur, ſed idem de iis ſervetur, quod de Bibliis vulgari lingua ſcriptis ſtatutum eſt*. At certiſſimum eſt, Regulam hanc 6. non obligare in Gallia, ergo nec quarta; quanquam nec illa quarta prohibetur abſolute hæc lectio; *Sed judicio*, inquit, *Epiſcopi ſtetur, ut cum conſilio Parochi, vel Confeſſarii lectionem eis concedere poſſint, quos intellexerunt ade non damnam, ſed fidei atque pietatis augmentum capere poſſe*. Variant leges humanæ pro conditione locorum, & perſonarum, ſed quidquid ſit, nihil ad noſtram Regula illa, cum nec ſit Concilii, nec promulgata, nec recepta in Gallia, ac proinde non obligat, ſicut nec plures aliæ.

7. Nec etiam ullus obligatur, quo ſit catholicus, legibus ullis Confraternitatum, nec eis ſubſcribere, Roſarii, Cinguli S. Franciſci, Sanctæ Monicæ, Scapularis Carmelitarum eorumque Bullæ, quæ vocatur Sabbatina. Uno verbo, *nihil horum in profeſſione fidei Catholicæ, aut in Tridentino* habetur. Haud ergo propter hæc morentur devii fidei Catholicæ ſubſcribere, nec Molinæum audiant toties in hæc blaterantem; ſophiſten hoc eſt agere, *fallacia ignorationis Elenchi*.

§. VII.

De Invocatione Sanctorum.

C*Onſtanter teneo, Sanctos una cum Chriſto regnantes venerandos, atque invocandos eſſe, eoſque orationes pro nobis offerre.* Ita habet profeſſio fidei noſtræ. Et Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. fuſius, & explicatius: *Mandat S. Synodus omnibus docendi munus ſuſtinentibus, ut de Sanctorum interceſſione, & invocatione fideles diligenter inſtruant, docentes eos, Sanctos una cum Chriſto regnantes, orationes ſuas Deo pro hominibus offerre; bonum atque utile eſſe ſuppliciter eos invocare, & ad beneficia impetranda a Deo per Filium ejus Jeſum Chriſtum, qui ſolus noſter Redemptor, & Salvator eſt, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere; illos vero, qui negant, Sanctos æterna felicitate in Cælo fruentes invocandos eſſe, aut qui aſſerunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum ut pro nobis etiam ſingulis orent invocationem eſſe idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, adverſarique honori unius mediatoris Dei, & hominum Jeſu Chriſti, vel ſtultum eſſe in Cælo regnantibus voce, vel mente ſupplicare, impie ſentire.* Ita Concilium. En ergo doctrina fidei, quia a Concilio generali propoſita.

A contrario ſequitur 1. Non eſſe de fide, Sanctos in Cælo audire preces, quæ illis fiunt a viventibus in terris eos invocantibus. Probatur 1. Quia nec profeſſio noſtra, nec Tridentinum id habet, ſeu id non proponit, ſaltem expreſſe, credendum. 2. Cum doctiſſimi Theologi Concilio interfuerint, nec ignoraverint, Proteſtantes hujus ſæculi Sanctis hanc cognitionem inficiari, quin & ideo damnare invocationem, quod Beati preces vivorum in terris non audiant, abſtinuit nihilomi-

homi-

Digitized by Google

tominus Synodus in ipſo Decreto de invocatione, ab hac definitione, ſcilicet Sanctos audire preces noſtras. Nonne tale ſilentium in tali occaſione argumentum etiam poſitivum videtur, cenſuiſſe, id non eſſe de fide? 3. Etſi ſequatur neceſſario ex eo quod ſunt invocandi, ſeu bonum, atque utile ſit eos invocare, jam ſupra diximus, non eſſe de fide quæ ſequuntur per neceſſariam conſequentiam ex verbo Dei revelato, aut ex propoſitione ab Eccleſia Dei facti; ergo licet Eccleſia propoſuerit *credendum, Sanctos eſſe invocandos, ſeu bonum, atque utile eſſe eos invocare*, & ex illa propoſitione ſequatur neceſſario, illos audire; non propterea eadem Eccleſia propoſuit *fide credendum, ipſos audire*. Item licet in verbo revelato ſaltem tradito ſit, invocandos eſſe Sanctos, & deinde ſequatur, ipſos audire, non propterea revelatum eſt, nec de fide, ipſos audire. 4. Quin immo Auguſtinus lib. de cura pro mortuis cap. 16. minime agnovit hanc conſequentiam eſſe veram, & quod plus eſt, dubius videtur fuiſſe, *an Sancti audiant preces noſtras*, qui tamen certus erat, & docet eodem libro cap. 4. *invocandos eſſe illos*. Multo minus probat hanc auditionem *eſſe de fide* praxis Eccleſiæ, tum quia ex invocatione non ſequitur neceſſario auditio precum, ut diximus, tum quia praxes Eccleſiæ poſſunt aliquæ fundari in opinione probabili, ut fuſius relatum. Verum tamen eſt, Sanctos de facto audire preces noſtras, Deo illas illis revelante, & aliis modis explicatis ab Auguſtino, & Gregorio Magno. Quod autem dubius fuerit in hac re Auguſtinus, inde manavit, quod dubitaverit, an beatorum animæ ſint in Cælo, & fruantur clara viſione Dei ante Reſurrectionem, ſeu diem Judicii, quod definitum jamdiu fuit ab Eccleſia in Concilii Florentini definitione, & quod admittunt adverſarii, licet Calvinus contrarium ſenſerit inſtit. lib. 3. cap. 25. §. 6. Idem tamen Auguſtinus docet, & probat, multos Sanctos, poſtquam Cælo recepti fuerint, & beata viſione Dei felices fuerint, *videre omnia, etiam unde ſunt abſentes, cum Deus erit omnia in omnibus*, l. 22. de Civit. Dei cap. 29.

2. Sequitur, non eſſe de fide, Sanctos eſſe mediatores noſtros, & non ſolum Chriſtum. Probatur 1. quia id non habetur in noſtra profeſſione, nec in Tridentino. 2. Variant in hoc Patres, Doctores noſtri, prout diverſimode nomen *mediatoris* accipiunt. Chryſ. Hom. 7. in Epiſt. ad Tim. accipit pro eo, qui *ambarum naturarum particeps eſt divinæ, & humanæ*. Auguſtinus contra Parm. l. 2. c. 8. accipit pro eo, pro quo nullus interpellat, ſed ipſe pro omnibus, & ſic uterque ſolum Chriſtum mediatorem eſſe docet, & optime: alii latius pro quolibet mediante vel intercedente, & ſic tum viventes, tum Sanctos in Cælo dicunt eſſe mediatores pro omnibus, pro quibus orant, ſicut & Paulus in *manu mediatoris*, ſcilicet Moyſis, legem eſſe a Deo datam dicit ad Galat. 3. v. 19.

3. Mera, & impudentiſſima eſt calumnia Molinæi dicentis in novitate l. 7. cap. 12. *In litaniis dicitur*, Sancte Petre, ora pro nobis, *ſed Beatæ Virgini non dicitur*, Sancta Virgo, ora pro nobis, *ſicut nec Chriſto*. Alia item calumnia: *Qui orant Sanctos, non ſolum petunt ipſos Deum orare pro nobis, ſed creditur S. Nicolaum poſſe placare mare &c.* Plenus eſt his calumniis in omnibus fere materiis controverſis, quo avertat populum a doctrina Catholica. Abſit ut hæc fide credamus, immo abominamur. Et ut ait Auguſtinus alia occaſione contra Fauſtum Manichæum l. 20. c. 21. *Alia eſt diſciplina Chriſtianorum, alia error infirmorum, & quiſquis in errorem dilabitur, corripitur per ſanam doctrinam, ſive ut corrigatur, ſive ut condemnetur, ſive ut caveatur*. Alia ſubtilior calumnia eſt ejuſdem Molinæi dicentis, juſſos nos invocare Sanctos. Falſum id eſt, ut patet ex relatis ex Tridentino docente ſolum, bonum atque utile eſſe Sanctos invocare, nulla mentione præcepti facta: quanquam peccaret, qui dubitaret, *an licitum ſit eos invocare*, & hoc ſenſu, *an ſint invocandi*, & propterea ab invocatione abſtineret, quanquam etiam ex particulari officio teneantur aliqui ex præcepto, v. g. beneficiarii, aliquando recitare litanias Sanctorum.

4. Sequitur, non eſſe de fide Sanctorum Canonizationem, ſeu Sanctos quos invocamus eſſe Sanctos, & Beatos v. g. Laurentium, Vincentium, Gervaſium &c. Blaſium, Chryſoſtomum, Ambroſium, Dominicum, Franciſcum &c. iis exceptis, qui tales in Scriptura nobis exhibentur v. g. Stephanus, de quo dictum eſt, *obdormivit in Domino*. Probatur 1. quia id non habetur in profeſſione fidei noſtræ, nec in Tridentino. 2. Nihil habetur in verbo revelato, ſeu ſcripto, ſive tradito, ut patet, cum nati fuerint hi Sancti longe poſt verbum ſcriptum, & traditiones Apoſtolicas. 3. Quinimmo nec de fide eſt, hos homines exiſtiſſe, multo minus ſancte vixiſſe, ſicut nec Canonizatos fuiſſe, ut patet; certe hæc omnia ſunt quæſtiones facti, non juris, ut evidens eſt. 4. Canonizantur maxime ex miraculis factis poſt tempora Apoſtolorum, quorum miraculorum plenæ ſunt vitæ Sanctorum, tum in vita, tum poſt mortem ab eis editorum; at nullum talium miraculorum eſt revelatum in verbo Dei, proinde nullum eſt de fide divina; quomodo ergo Canonizatio ex illis facta, ſeu judicium Eccleſiæ, quod ſint Sancti, eſſet fide divina credendum? Nullæ ergo Bullæ Canonizationum, quæ fere omnes ſunt Romanorum Pontificum, & continent quæſtionem, ſeu doctrinam facti, ſcilicet hunc vel illum eſſe Sanctum, facient rem de fide. Ex quo rurſus dicimus, nequidem infallibilem eſſe in his Canonizationibus Papam, aut Concilia etiam generalia. Probatur ex dictis in regula fidei, ubi aſſerimus: *Conveniunt omnes Catholici, poſſe Pontificem, & generale Concilium errare in controverſiis facti particularibus, quæ ex informatione teſtimoniiſque hominum præcipue pendent*, & probavimus ex Bellarmino ipſo concedente, Concilium generale 6. erraſſe in damnatione Honorii Papæ tanquam Hæretici ex falſa informatione; ergo multo magis errare poſſunt Pontifices ex informatione falſa. Graviſſima tamen eſt authoritas ex hac Canonizatione, & temerarius omnino foret, & plectendus, qui poſt talem Canonizationem, quæ ex informatione exactiſſima miraculorum, & vitæ præteritæ Sancti fit, negaret Canonizatum illum eſſe Sanctum, aut de eo dubitaret; ſicut ſupra diximus, gravis eſſe authoritatis, quod a Pontifice Romano ex Cathedra definitur, aut in Concilio Provinciali, præſertim cum toti Eccleſiæ proponit aliquid tenendum doctrinam ſpectans, ſicut toti Eccleſiæ proponit in Canonizatione, hunc vel illum eſſe Sanctum. Nec propterea non eſt honeſtum invocare Sanctum illum, praxiſque Eccleſiæ illum invocandi poſt Canonizationem eſt culpanda, aut eſt incerta: quia praxes pleræque Eccleſiæ etiam univerſalis poſſunt fundari in opinione ſolum probabili: quanto magis in Canonizatione, quæ rem reddit certam, v. g. Franciſcum eſſe Sanctum, & beatum, licitum eſt, ut utar verbis Tridentini, *bonum atque utile Sanctum illum invocare*? Et qui aliunde tenerentur ad invocationem, v. g. beneficiarii ad recitandas aliquando litanias Sanctorum, tenerentur ad illum invocandum, nec ſufficiens foret illis excuſandis ab invocatione talis Sancti obtendere, non eſſe de fide, illum eſſe Sanctum, quia praxes & præcepta etiam ex opinione probabili poſſunt manere, & habere ſuam vim ad obligandum.

§. VIII.

De Imaginibus.

PRofeſſio fidei noſtræ hoc habet, nec aliud: *Firmiſſime aſſero, imagines Chriſti, ac Deiparæ ſemper Virginis, necnon aliorum Sanctorum habendas & retinendas eſſe, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam*. Et Tridentinum ſeſſ. 25. ſtatuit: *Imagines Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum in templis præſertim habendas, & retinendas, eiſque debitum honorem, & venerationem impertiendam: non quod credatur ineſſe aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ; vel quod ab eis ſit aliquid petendum; vel quod fiducia in imaginibus ſit figenda, veluti olim fiebat a gentibus, qui in idolis ſpem ſuam collocabant; ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant, ita ut per imagines, quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur, id quod Conciliorum, præſertim vero II. Nicænæ Synodi Decretis contra Imaginum oppugnatores eſt ſancitum. Quod ſi aliquando hiſtorias, & narrationes Sacræ Scripturæ, cum id indoctæ plebi expediet, exprimi, & figurari contigerit, doceatur populus, non propterea divinitatem figurari, quaſi corporeis oculis conſpici, vel coloribus, aut figuris exprimi poſſit*. Hæc Concilium: unde ut patet, imaginum cultum eſſe de fide, quia propoſitum ab Eccleſia univerſali;

Ita a contrario ſequitur 1. Non eſſe de fide, Sanctiſſimæ Trinitatis, aut Patris, aut Spiritus Sancti ſeparatim imagines habendas, aut retinendas eſſe, atque eis honorem, ac venerationem impertiendam. Probatur 1. quia non proponitur in profeſſione noſtra, nec in Tridentino, ubi ſolum habetur: *Si figurari contigerit, doceatur populus, non propterea divinitatem figurari, quaſi corporeis oculis conſpici, vel figuris exprimi poſſit*, quod longe eſt aliud a definitione, *eas habendas, & venerationem impertiendam*. Nec praxis frequens in Eccleſia habendi hujuſmodi imagines & venerandi, ſeu Deum per eas adorandi, ſufficit ſtatuendo articulo fidei, quia, ut dictum eſt ſupra, *non omnes praxes Eccleſiæ etiam univerſalis ſunt ſufficientes fundamento*

do

do articuli fidei Catholicæ, ſed poſſunt inniti opinione etiam ſolum probabili, ut ibidem demonſtravimus. 2. Nec Scriptura, nec traditio Apoſtolica id habet; immo probabile eſt, Deum vetuiſſe Judæis in Decalogo, præcepto illo, *Non facies tibi ſculptile*. Expreſſius vero: *Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis, ne forte decepti faceretis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem maſculi, vel fœminæ*. 3. Licet in Tridentino fuerint doctiſſimi Theologi, & litis motæ a Proteſtantibus de quibuſvis imaginibus haud ignari, nec etiam quod cenſuerint Doctores aliqui Catholici, quos mox referemus, id non eſſe licitum, tamen abſtinuit Synodus ab hac doctrina definienda, & ſolum dixit, imagines Chriſti, & Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum in templis præſertim habendas &c. Nonne ſilentium Tridentini in tali circumſtantia videtur teſtimonium poſitivum, quo probetur, hanc doctrinam excludendam eſſe a fide? 4. *Aliqui Catholici*, inquit Vaſquez 3. parte diſp. 113. cap. 3. *Henricus, Abulenſis, Durandus, Martinus de Ayala affirmant, non licere ullo modo Trinitatis, ſed ſolum Dei in humanitate, quam aſſumpſit, imaginem effingere. Alia opinio, quanquam non adeo certa eſt, ut tamquam fidei dogma ſit amplectenda, multo tamen verior mihi videtur, & quæ ſine temeritate contra communem Eccleſiæ uſum negari non poteſt in univerſum, aſſerit, Trinitatem depingere, ex natura rei licitum eſſe, & imaginem Spiritus Sancti in ſpecie columbæ*. Quod probat multis. *Et confirmatur*, inquit, *uſu Eccleſiæ frequentiſſimo eadem ſententia, qua paſſim Romæ, & aliis in locis Trinitatis imaginem adorandam* (ſeu venerandam) *populo proponit. Quamvis autem Concilium Tridentinum eo capite nihil certi ſtatuat, & definiat; præcipit tamen, ut ſi quando hiſtorias Sacræ Scripturæ contingat deſcribi* (intelligit in quibus etiam Deus depingendus eſt: id quod nec damnat, nec tam ſerio, quam *Sanctorum hominum, & Chriſti imaginem approbat*) *explicetur populo, id non fieri, quia deitas oculis corporeis videri poſſit, ſed ut inde humano more in cognitionem virtutis ipſius incorporeæ veniamus*. Hæc Vaſquez, cui ſubſcribimus.

2. Non ſolum non eſt de fide, ſed nequidem certum eſt, Deum non vetuiſſe Judæis omnem uſum imaginum. *Non pauci auctores*, inquit Vaſquez diſp. 104. cap. 2. *quorum opinio mihi multo probabilior ſemper viſa eſt, dicunt, Judæis non ſolum adorationem illam gentilium, quæ naturali jure prohibita eſt, verum etiam quemlibet uſum imaginum, & ſtatuarum, præcepto Dei poſitivo Exodi 20. &c. fuiſſe interdictum. Sententia eſt Alexandri, Alberti, Bonaventuræ, Richardi &c. Ex quibus Alexander, Albertus, Bonaventura, Marſilius, Abulenſis, de imagine Dei ſolum dicunt illi populo omnino vetitam fuiſſe, cæteri autem abſolute de omni in univerſum loquuntur. Ex iis autem ſolus eſt Abulenſis, qui putat, jure naturali non eſſe permiſſum Dei imaginem effingere: cæteri vero videntur docere, ſolum antiqua lege uſum illius fuiſſe ſublatum*. Et cap. 6. *Quod vero circa latera Arcæ duæ figuræ Cherubinorum poſitæ fuerunt, reſpondere quis poſſet cum Catharino, eas omnes figuras, ſeu imagines factas fuiſſe juſſu Dei, qui præcepto ſuo omnino, aut ea parte derogare potuit; aut reſpondeo, lege veteri non fuiſſe vetitam omnem ſimilitudinem, aut effigiem quomodocumque, ſed omnem cultum, & adorationem ipſius, atque adeo omnem quoque imaginem ſeu effigiem modo accommodato adorationi erectam, aut conſtitutam: quare nec Cherubinis, nec aliis figuris in templo factis aliquem cultum fuiſſe delatum, modus autem accommodatus adorationi eſt, cum imago depicta aut ſculpta eſt per ſe, non veluti appendix, & additamentum alterius rei in ornatum illius*.

3. Quod ad cultum ſpectat, longe longius eſt a fide, *adorandam eſſe imaginem* ne quidem Chriſti, multo minus Sanctorum; quin nequidem adorationis mentio eſt in profeſſione noſtra, aut in Tridentino, nec proinde in Nicæno, quia Tridentinum ſequitur illud, nec adorationis meminit. Quod ergo cultus ille nominetur aliquando *adoratio*, quæſtio eſt de nomine. Certe populus intelligit *adorationis* nomine *cultum latriæ abſolutum*, iſte autem ſine dubio non redditur niſi ſoli Deo, & blaſphemum eſſet illum reddere *ulli* imagini. Cumque dicimus, *nos adorare crucem*, ſenſus patet ex iis, quæ retulimus ex Tridentino, ſcilicet, per *illam*, *quam oſculamur, & coram qua caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoramus*.

4. Nec de fide eſt, cultum delatum imaginibus eſſe *religioſum*: cum nec de fide ſit, cultum delatum Sanctis ipſis eſſe religioſum, ut paulo poſt dicemus.

5. Longe longius abeſt a fide Catholica, cui calumnioſe id adſcribit Molinæus & alii, *adorandas latria imagines Dei*, & eadem qua adoratur Deus, ſeu *eadem veneratione cum exemplari imagines honorari*. Probatur 1. Quia id non habetur in profeſſione noſtra, nec in Concilio Tridentino, aut alio univerſali. 2. Quia varia ſunt placita problematica Theologorum relata a Vaſquez diſp. 108. cap. 1. circa hanc quæſtionem, ſeu modum cultus. 1. *Sententia eſt*, inquit, *imagines ut terminum proximum, & integrum adoratione quadam ipſis peculiari, qua exemplar non comprehenditur, adorari, etiamſi in ipſis exemplaria quoque adorentur, eamque adorationem inferiorem & diſtinctam eſſe ab adoratione exemplaris, quam ipſi honorariam appellant. 2. Sententia fatetur cum prima, quoties imagines per ſe adorantur ab exemplari diviſæ, inferiori quadam adoratione coli, etiamſi illa propter exemplar tribuatur: cum vero adorantur per accidens conjunctæ ſcilicet prototypo tanquam aliquid illius, eadem adoratione latriæ cum ipſo per accidens adorari. 3. Sententia, quam ego veram exiſtimo, eſt, motum adorationis in imaginem ita in ejus prototypon, & exemplar tranſire, & utrumque ſub eandem venerationem cadere, ut nec ſola cogitatione imago per ſe ſine illo, vel ab eo ſeparata adorari poſſit; non ſolum quia neceſſe propter exemplar, tanquam propter rationem remotam, ſicut legatum, propter regem, imaginem coli, ſed quia qui imaginem adorat, in ea quoque & per eam exemplar ut terminum & materiam proximam adorationis neceſſario venerari debet: ita Alexander, Cajetanus, Bonaventura &c. Et hi non ſolum docent, imaginem cum ſuo exemplari eodem motu adorationis poſſe adorari, verum etiam ipſam per ſe, niſi exemplar contineat, & cum eo conjungatur, non eſſe alicujus venerationis, & adorationis capacem, ac proinde non niſi cum exemplari, cum quo integrum, & proximum terminum adorationis conſtituit, eſſe colendam*. Quam ultimam ſententiam fuſe probat cap. 4. 5. 6. *Conciliis, Patribus, & rationibus*. Addit, & bene cap. 11. *eodem modo atque imagines, nomen Jeſu, & alias res ſacras eſſe adorandas*. Et cap. 12. *Idem modus in Sacramento Euchariſtiæ, ſeu ſignorum adoratione ſervandus eſt*. Et diſp. 109. *Major inquit, crucem adorari latria per accidens: Cerduba, adoratione latriæ analogica: Durandus ſolum adorari rememorative: Alexander ſolum aſſerit, imaginem eſſe materiam adorationis latriæ. Henricus dicit, imaginem Chriſti hyperduliæ adoratione eſſe colendam*. Ita varii varie & ſentiunt, & loquuntur de modo, & ſpecie cultus imaginum. Tridentinum, ut patet, ab iis omnibus abſtrahit, ſeu ſilet, dum prudenter nec aliud docet, *eis debitum honorem, & venerationem impertiendam*. Quare nihil prædictorum eſt de fide, proinde intra ſepta ſcholaſtica ſola continentur, nulli horum ſubſcribere, quo Catholicus ſis, teneris. Subſcribe Tridentino.

6. Hac ſecretione facta, Daillæum Catholicum eſſe in cultu imaginum, aperte demonſtrari poteſt.

§. IX.

De Reliquiis Sanctorum, & earum veneratione.

PRofeſſio noſtra hæc habet: *Conſtanter teneo, Sanctorum Reliquias eſſe venerandas*: nec aliud Tridentinum ſeſſ. 25. *Mandat Synodus Epiſcopis, & cæteris, ut de Reliquiarum Sanctorum honore fideles inſtruant, docentes eos, Sanctorum Martyrum, & aliorum cum Chriſto viventium ſancta corpora, quæ viva membra fuerunt Chriſti, & templum Spiritus Sancti*, 1. Cor. 3. v. 17. *ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda & glorificanda, a fidelibus veneranda eſſe, per quæ multa beneficia a Deo hominibus præſtantur; ita ut affirmantes, Sanctorum Reliquiis venerationem atque honorem non deberi, vel eas, aliaque Sacra monumenta a fidelibus inutiliter venerari, omnino damnandos eſſe, prout jam pridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Eccleſia*. Hæc ibi, nec plura: quare ut hæc ſunt fide credenda, quia propoſita a Concilio univerſali, ita a contrario non ſunt de fide, quia non propoſita a Concilio, ſicut ſupra diximus de imaginibus, 1. adorandas eſſe Reliquias, nequidem Chriſti, multo minus B. Virginis, aut Sanctorum. 2. Nec de fide eſſe, venerandas eſſe cultu, qui ſit, & dicatur *religioſus*, potius quam duliæ obſervantiæ, aut alio ſpeciali nomine. 3. Longe etiam abeſſe a fide, eas eadem veneratione cum exemplari honorari, non autem alia, ſicut nec venerationem iſtam eſſe, aut vocandam eſſe per *ſe*, vel per *accidens*, *venerationem analogicam*, *ſecundariam &c.* ſicut diximus de imaginum veneratione. Probatur 1. quia nihil illorum determinate vel in ſpecie habetur in Tridentino, nec in profeſſione noſtra. 2. Quia varia ſunt placita problematica Theologorum in his quæſtionibus, relata a Vaſquez 3. parte diſp. 113. ubi recte cap. 2. *eodem prorſus modo de reliquiis, atque de imaginibus univerſim eſſe dicendum: eas videlicet ſecundum ſe honorari non poſſe, ſed ſolum conjunctas cogitatione cum eo, cujus reliquiæ ſunt, cum in ipſis apprehendo, ſicut ima-*

gines

Digitized by Google

gines ſine exemplari venerari nullo modo licet, quod ſuſiſſime probat: præſertim *quia res inanimæ, quales ſunt Reliquiæ, ſecundum ſe non ſunt capaces contumeliæ, ergo nec honoris &c.* Affirmant nihilominus aliqui, Reliquiis ſecundum ſe, ſine eo, cujus ſunt, cultum poſſe deferri animo, nullum alium modum eas colendi conſtituunt. Alii vero nonniſi conjunctas colunt &c. ut ſupra de imaginibus. Eamdem eſſe rationem cultus reliquiarum, & imaginum ſupra jam oſtendimus. Miſſa hæc omnia facimus, tanquam extra ſepta fidei.

2. Longe longius abeſt a fide, has, vel illas reliquias, quæ in hoc, vel illo templo coluntur, eſſe hujus, vel ipſius Sancti, cujus tamquam reliquiæ proponuntur colendæ. Probatur 1. quia nihil horum habetur in profeſſione noſtra, aut Tridentino. 2. Quia ſunt quæſtiones facti, ex informatione, aut aliis capitibus pendentes: *In controverſiis autem facti particularibus, quæ ex informatione teſtimoniiſque hominum præcipue pendent*, etiam *Papam, & Concilium generale poſſe errare, conveniunt omnes Catholici*: multo magis Eccleſiæ particulares falli poſſunt in his. 3. Diximus, *praxes Eccleſiæ etiam univerſalis* quandoque poſſe fundari in opinione ſolum probabili, quanto magis praxes particulares hujus vel illius Eccleſiæ has vel illas reliquias proponentis publice colendas, & de facto colentis? & cum regula praxeos ſit prudens judicium, ſufficit honeſtando cultui hujus, vel illius reliquiæ, quod prudenter ex variis teſtimoniis, ſeu probationibus judicetur eſſe reliquiam hujus, vel illius Sancti; & ſi contingeret de facto non eſſe illius, aut nullius, nihil propterea decederet ſanctitati cultus illius particularis, ut ſupra dictum de Canonizatione Sanctorum. Et bene Vaſquez diſp. 112. cap. 8. *Quod apud aliquos incerta aliquando reliquiæ ſint, non obeſt, quominus eas, quas humanis conjecturis, & rationibus certas habemus, reverenter colere debeamus. Itaque ſi quis putat aliquam eſſe particulam Sancti, quæ revera non eſt, merito ſuæ devotionis non caret: ut tamen publice colendæ proponantur, prudens diligentia adhiberi debet, eaque major, quam cum privatim, quod licitum eſt, eas deferimus, & colimus*. Placet & illud aliud addere ex eodem Doctore diſp. 113. cap. 4. *Qui roſariis, & aliis rebus pretioſis reliquias Chriſti, aut Martyrum tangunt, & ſecum ſervant, non debent exiſtimare, ex contactu illa virtutem aliquam, aut excellentiam, immo nec corporalem in res ipſas ex reliquiis derivari; ſed inde manere reſpectum rationis ad ipſas, ratione cujus memoriam ipſius Chriſti, & Sanctorum in nobis excitant, & ad eorum venerationem affectum movent, atque hac ſola ratione non ſuperſtitioſum, ſed pietatis, & chriſtiani cultus opus cenſeri debet*.

Hac ſecretione facta, patet, 1. inaniter blaterare Molinæum in reliquias varias, quas non eſſe Sanctorum, quorum habentur, inimice more ſuo diſputat. 2. Conſentire Daillæum in cultu reliquiarum, ut ſupra oſtenſum.

§. X.

De cultu, & honore Sanctorum.

PRofeſſio noſtra habet: *Conſtanter teneo, Sanctos una cum Chriſto regnantes venerandos eſſe*. Et Tridentinum ſeſſ. 25. *Chriſtum adoramus, & Sanctos veneramur*; nec plura. Quare ſequitur, non eſſe de fide, honorem illum eſſe, & vocandum *religioſum*, ſeu quovis alio ſpecifico nomine. Probatur 1. Quia nihil horum habetur in profeſſione noſtra, & Tridentino. 2. Quia variæ ſunt Doctorum ſententiæ, quas fuſe refert Vaſquez, & excutit 3. par. diſp. 98. 99. 100. *Marſilius exiſtimat*, inquit diſp. 98. c. 1. *eandem virtutem reipſa eſſe latriam, quam dixit verſari circa cultum Dei, & duliam, circa cultum, & honorem Sanctorum; ſolum autem differre per diverſa connotata. Vera tamen ſententia eſt, duliam peculiarem eſſe virtutem a latria, aut religione diſtinctam, qua Sancto cultum exhibemus; atque adeo religionem circa cultum ſolius Dei verſari: ſic tradunt Albert. Durand. Bonavent. &c. An vero ſit una & eadem virtus, quæ Sanctis, & omnibus in dignitate civili conſtitutis honorem adhibet, non ſatis convenit inter Doctores. Aliqui videntur ſentire, unam, & eandem eſſe virtutem, ſic Bonavent. Albert. Gab.* Quæ brevius jam diximus & deduximus.

Hac ſecretione patet, Proteſtantes non diſſentire, nec poſſe diſſentire a doctrina Catholica; nec enim venerationem omnem negant Sanctis debitam in Cælis, cum hominibus pie viventibus agnoſcant reddendam, & reddant in terris; quin & Drelincurtius libello hac de re ſcripto, honorem religioſum B. Virgini deferendum ſentiat. Plus ergo credit quam opus ſit, quo ſit in hac materia Catholicus.

§. XI.

De Chriſti præſentia in Euchariſtia.

ITA habetur in profeſſione fidei noſtræ: *Profiteor in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento eſſe vere, realiter, & ſubſtantialiter corpus, & ſanguinem, una cum anima, & divinitate Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Et in Trid. ſeſſ. 13. can. 1. *Si quis negaverit, in ſanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramento*, (ſeu ſub *ſpecie rerum ſenſibilium* illius, ut exprimi in cap. 1. mox referam) *contineri vere, realiter, & ſubſtantialiter corpus, & ſanguinem una cum anima, & divinitate Domini noſtri Jeſu Chriſti, ac proinde totum Chriſtum; ſed dixerit, tantummodo eſſe in eo, ut in ſigno, vel figura, aut virtute, anathema ſit*. Et ibidem cap. 1. cum dixiſſet: *Principio docet ſancta Synodus in Euchariſtiæ Sacramento Chriſtum vere, realiter, ac ſubſtantialiter ſub ſpecie illarum rerum ſenſibilium* (panis, & vini) *contineri*, addit, & docet: *Nec enim hæc inter ſe pugnant, ut ipſe Salvator noſter ſemper ad dexteram Patris in Cælis aſſideat juxta modum exiſtendi naturalem, & ut multis nihilominus aliis in locis ſacramentaliter præſens ſua ſubſtantia nobis adſit, ea exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſſibilem tamen eſſe Deo, cogitatione per fidem illuſtrata, aſſequi poſſumus, & conſtantiſſime credere debemus*. Hæc ibi Concilium.

Quare realis præſentia ita expreſſa, id eſt *ſacramentaliter*, ſub ſpeciebus, eſt de fide, quippe propoſita eſt ab univerſali Concilio; ſed nihil aliud eſt de fide, nec aliter de realitate iſtius præſentiæ, quia nihil aliud propoſitum a Concilio. Itaque hæc dicamus facilitate devitis doctrinæ fidei noſtræ in hac omnium graviſſima materia, & captu difficillima.

1. Cum Paulus dicat, 1. Cor. 15. v. 44. de corporibus glorioſis in reſurrectione: *ſeminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale; ſi eſt corpus animale, eſt & ſpirituale, ſicut ſcriptum eſt: factus eſt primus homo Adam in animam viventem, noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem; ſed non prius quod ſpiritale eſt, ſed quod animale*: Corpus Chriſti ſub ſymbolis Euchariſtiæ poteſt dici *corpus ſpirituale*, & non *corpus animale*, & ipſemet ibi exiſtens poteſt dici ſpiritus vivificans, & non in *animam viventem*. 1. Patet ex ſe, ex Paulo. 2. *Chriſti corpus eſt in parva quantitate totum in toto, & totum in quavis parte, ac ſi eſſet ſpiritus*, inquit bene Vaſquez 3. part. diſp. 187. c. 2. Hinc Cyrillus Hieroſ. Cat. 5. vocat *ſpiritualem victimam*, quam offert Sacerdos in liturgia Chriſtum.

2. Non ſolum corpus Chriſti ſub ſymbolis poteſt dici *ſpirituale*, & ipſemet Chriſtus ſpiritus, ſed etiam ſub ſymbolis *ſpirituali modo*, ſeu *ſpiritualiter*, & *non animali*, nec *corporali modo*, ſeu *corporaliter*, ſeu *carnaliter*. Probatur 1. quia eſt ibi ad modum ſpiritus multipliciter; ſcilicet, ſicut Angelus eſt hic, vel ibi inviſibilis, impatibilis, & totus in toto, & totus in qualibet parte, eſt enim indiviſibilis, & non frangibilis; ita corpus Chriſti, ſeu Chriſtus eſt ſub ſymbolis, *inviſibilis, impatibilis, & totus in toto, & totus ſub qualibet parte*, quia ibi eſt indiviſibilis, & non frangibilis. Modus vero exiſtendi corporalis, ſeu corporaliter, & carnaliter exiſtere, eſt exiſtere viſibiliter, patibiliter, ſecundum extenſionem ad totum, ſeu totum in toto, & partem in parte, & frangibiliter: ergo corpus Chriſti, ſeu Chriſtus eſt in ſymbolis *ſpirituali modo*, ſeu *ſpiritualiter*, & *non corporali*, ſeu *carnali*, nec *corporaliter*, ſeu *carnaliter* in dicto ſenſu. Probatur 2. Horret animus dicere, Chriſtum eſſe natum de Virgine Matre, *carnali modo*, ſeu *carnaliter*, licet vere ex ea natus ſit: cur non & negabimus, Chriſtum eſſe ſub ſpeciebus *carnaliter*, licet vere ſub illis ſit? Probatur 3. Trident. profitetur ſeſſ. 13. cap. 1. *Chriſtum ſemper ad dexteram Patris in Cælis aſſidere, juxta modum exiſtendi naturalem, & multis nihilominus aliis in locis ſacramentaliter præſentem nobis ſua ſubſtantia adeſſe, ea exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſſibilem tamen eſſe Deo, cogitatione per fidem illuſtrata aſſequi poſſumus, & conſtantiſſime credere debemus*. Cur non & profitebimur, *Chriſtum ſemper ad dexteram Patris in Cælis aſſidere juxta modum exiſtendi corporalem, carnalem, corporaliter, carnaliter?* hæc enim naturalem illum modum exiſtendi ſequuntur, & *multis nihilominus* aliis in locis ſpiritualiter præſentem ſua ſubſtantia nobis adeſſe ea exiſtendi ratione &c.

3. Totum, quod diximus de corpore *ſpirituali*, & modo illo *ſpirituali* exiſtendi ſub ſpeciebus, poteſt etiam ob id dici de receptione, & manducatione, ſcilicet *Chriſtum manducari*, ut *ſacramentaliter* ex Concilio, ita *ſpiritualiter*, & *ſpirituali modo*, & non *carnaliter*, ſeu *carnali modo*, ore tamen corporis. Patent hæc ex ſe ex dictis, & applicari hic facile poſſunt. Manducare corporali modo, & carnali, ſeu *corporaliter*, & *carnaliter*, eſt manducare ad modum, quo manducamus carnes alias, ſcilicet maſticando & dividendo carnem in ore, palato guſtando ejus ſaporem &c. Non ſic manducamus Chriſtum; ergo nec *corporaliter*, nec *carnaliter*, nec *corporali*, & *carnali modo*, ſed *ſpirituali*, & *ſpiritualiter*. Adde etiam effectum manducationis *corporalis*, & *corporaliter*

eſſe nutritionem corporis: at vero effectum manducationis Chriſti eſſe *gratiam per modum refectionis animæ*, id eſt vegetantem, & roborantem animam in operationibus vitæ ſpiritualis, & ſic eſſe *refectionem*, & *nutritionem animæ noſtræ quæ eſt ſpiritus*; ergo etiam inde, ſcilicet ex effectu poteſt dici *manducatio ſpiritualis*, & *non corporalis*, ſeu non *carnalis*, ſeu non carnaliter, & corporaliter in dicto ſenſu. Sed redeamus ad corpus ſub ſpeciebus.

4. *Non eſt de fide*, immo falſum eſt, corpus Chriſti contentum ſub ſymbolis, eſſe, aut dicendum eſſe *ſedens, jacens, rectum, æquale, aut inæquale altari, corpori, vel loco, aut ſibi ipſi ſedenti in Cælo, aut ita grande, craſſum, longum, latum, ſicut in cruce*, aut *eſſe in ſymbolis*, ſeu *contineri in illis tanquam in loco*. Et ne quidem de fide eſt, eſſe quantum ſub ſymbolis, aut habere ſuam quantitatem. Probatur 1. quia nihil horum habetur in profeſſione noſtra, aut in Tridentino. 2. Poſitive ex verbis allatis Tridentini cap. 1. ſcilicet Chriſti corpus ſub ſpeciebus *eſſe præſens quidem ſua ſubſtantia*, ſed *ſacramentaliter ſolum*, nec *juxta modum exiſtendi naturalem*, ſed juxta modum exiſtendi ſacramentaliter. Ergo. Probatur 3. quia ſpiritus, v. g. Angelus præſens ſua ſubſtantia alicubi, aut anima noſtra præſens corpori, non eſt *ſedens, jacens, æqualis*, aut *inæqualis loco, vel corpori, nec proinde eſt ibi commenſuratus loco, vel corpori*. At corpus Chriſti, ſeu Chriſtus ſub ſpeciebus eſt, & dici poteſt eſſe *ſpiritus*, ut diximus. Ergo nec illi quicquam ſupradictorum convenit.

4. Probatur, & explicatur ex Vaſquez 3. p. diſp. 187. c. 2. *Inter alias proprietates quantitatis, hæc tanquam præcipua recenſetur, ut ſecundum illam unumquodque æquale, vel inæquale dicatur, quod ſane provenit ex quantitate, quatenus habet modum illum, ſeu proprietatem, ſi quidem ratione illius ſubditur menſuræ, ſine qua æquale, & inæquale nihil dicitur. Licet vero quantitas Chriſti, ſecundum eſſentiam, & modum ipſius, ſit cum Chriſto in Cælo, nihilominus in Euchariſtia ſolam eſt ſecundum eſſentiam, non autem ſecundum modum. Hinc ea, quæ ſunt in Chriſto aut alio corpore, abſolute ſine reſpectu, aut ſine proximo fundamento hujus reſpectus ad locum, ubique cum illa debent eſſe: ea vero, quæ proxime habent ordinem ad locum, qualis eſt modus ille, aut ſunt fundamentum exiſtendi in loco, qualis eſt paſſio quantitatis, ſecundum quam res æquales, & inæquales loco contineri, & circumſcribi dicuntur, non item; & hac ratione cum Chriſtus retineat in Euchariſtia quantitatis eſſentiam, quæ eſt abſoluta a loco, tamen modum illum quantitatis, ſecundum quem æquatur, & continetur a loco, Euchariſtia non habet*. Hæc ibi Vaſquez, qui inde bene explicat, quo pacto *corpus Chriſti cum ſit quantum, non occupet locum, & intra parvam quantitatem ſpecierum panis eſſe poſſit* totum in toto, & totum in qualibet parte, quia non habet dictum modum quantitatis, & eſt ibi ſicut *ſpiritus*, ſeu *Angelus*, & *anima*, quæ eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte ejus. Ex dictis ſaltem patet, quod ſufficit nobis, *nihil prædictorum eſſe de fide*. Quin imo refert ibidem Vaſquez cap. 1. quoſdam Theologos docere, *Corpus Chriſti in Euchariſtia non eſſe quantum*, licet ſuam habeat quantitatem, & alios etiam docuiſſe, *eſſe ibi ſine quantitate ſua*; quæ falſa quidem ſunt, ſed ſufficiunt ad probandum, *nihil prædictorum eſſe de fide*; ideſt non eſſe de fide Chriſti corpus ſub ſpeciebus, *eſſe jacens, æquale, grande, craſſum, longum, latum, ſicut in cruce &c.* cum hæc omnia ſequantur quantitatem, & modum ejus ſupradictum. Sane ſumpto ſaltem termino, *lati, longi, groſſi*, ut populi communiter concipiunt pro habente extenſionem in ordine ad locum, quis non videt, Chriſti corpus ſub ſpeciebus, nec eſſe grande, nec latum, aut ſaltem *nihil horum eſſe de fide*? Quare fruſtra blaterant adverſi de combuſtione hoſtiæ &c. de quibus Vaſquez diſp. 191. v. g. ſi comburatur hoſtia, aut pedibus conculcetur, non propterea quicquam pœnæ paritur corpus Chriſti: nec comburitur, nec pedibus calcatur, licet ſub ſymbolis contineatur; ſicut nec ex eo quod divinitas ſit ubique ſubſtantialiter præſens, ſequitur, cum quid comburitur, aut calcatur, divinitatem comburi, aut pedibus calcari; item ex eo, quod divinitas ſit in pane, quem mus, aut canis comedit, non ſequitur divinitatem manducari a mure, aut cane; ita nec ex eo quod forte mus, aut canis rodat, aut manducet hoſtiam ſeu ſymbola, & ſymbola manducentur, ſequitur, eos manducare corpus Chriſti: Et ſicut non eſt indignum divinitatem eſſe præſentem muri, cani, imo & luto & ſordibus, ita nec corpus Chriſti eſſe in tali caſu comeſtionis, ſeu corroſionis ſymbolorum, præſens ſubſtantialiter muri, aut cani, & ventri eorum, tranſmiſſione per guttur ſymbolorum; ſicut etiam proportione ſervata, nec eſt indignum, eſſe ſubſtantialiter præſens in pixide, altari, aut area inanimatis; & ſicut iſta non manducant corpus, licet contineant, ita nec canis dicendus foret manducare proprie corpus Chriſti, licet manducaret ſymbola, & per illa ſit præſentia ſubſtantialis, ſicut eſt in ventre & omnibus rebus, præſentia divinitatis ſubſtantialis; manducatur enim ab homine corpus Chriſti, quia recipitur ut ſignum, *ſeu ut cauſa gratiæ*, quomodo non eſt in pixide, nec foret in ventre canis; quare a cane non dicendum foret *proprie manducari*, ut manducatur ab homine; nec mirum, cum etiam adverſariis, ſi canis manducet fruſtum panis cœnæ ipſorum, non propterea manducat Sacramentum, quia non manducat qua ſignum eſt. Imaginatio neſcio quem horrorem faceſſit in his conſpiciendis. Sed miſſa hæc omnia, cum ſint extra fidem, quia extra confeſſionem noſtram, & Tridentinum, ſunt facienda.

5. Idem Vaſquez diſp. 190. refert aliquos Theologos docere, *Chriſtum eſſe in hoc Sacramento, tanquam in loco per ſe*; alios Chriſtum in hoc ſacramento non eſſe tanquam in loco, neque habere proprium ubi, & diſtantiam, ſicut nec Angelus, cum eſt præſens alicui corpori, in quo eſt, ſeu loquitur, quod ipſe probabilius exiſtimat.

6. Extra fidem, & intra ſepta ſcholaſtica conſtituendæ ſunt hæ aliæ quæſtiones; 1. *an Chriſtus prout exiſtens in hoc ſacramento videri poſſit ab oculo corporeo non naturali, ſed ſupernaturali virtute?* Affirmat Vaſquez, & probat, *neque* agere, neque pati poſſe corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, corporea actione, neque paſſione. 2. An exiſtentia corporis Chriſti in ſacramento *pendeat ab exiſtentia naturali extra ſacramentum*. Et, *an quæcumque imprimuntur Corpori Chriſti extra ſacramentum, neceſſario comitentur ipſum in ſacramento*. De quo diſp. 192. 3. Longius amandandum, an corpus Chriſti poſſit eſſe ſimul in pluribus *locis viſibili modo, & ſecundum extenſionem, ſeu circumſcriptive*. 4. Et adhuc longius, an aliud corpus a Chriſto *poſſit eſſe in diverſis locis ſimul, idque non tantum inviſibili modo*, & definitive, *ſed etiam ſecundum extenſionem*, de quo diſp. 189. in qua cenſet, nequidem corpus Chriſti *poſſe eſſe in diverſis locis ſimul ſecundum extenſionem &c.*

7. Longe longius eſt a fide, imo falſum puto, *Chriſti corpus produci de novo, aut conſervari* in Euchariſtia per conſecrationem, quod jam diu productum fuerit in utero Virginis, & conſervetur æternum in Cælis: falſum etiam, quod eo adducatur, falſiſſimum, quod deſcendat de cælo ad altare, quaſi relinquens Cælum, & tranſiens per medium aerem: commenta hæc tamen fere omnia deludendis populis, Miniſtri falſo doctrinæ fidei Catholicæ adſcribunt: quæque Theologi aliquot in iis materiis tenent ſolum ut *opinionem probabilem*, fidei Eccleſiæ Catholicæ, cui ſoli ſubſcribere ſufficit, hallucinati, aut potius malitioſe imponunt Miniſtri, ſeceſſioni, ex qua vivunt, fovendæ in damnum maximum animarum, & pacis Eccleſiæ, ac Imperii. Solum dicimus, corpus Chriſti *eſſe præſens ſub ſymbolis* virtute divina: *quia impoſſibile eſt mentiri Deum*, Hebr. 6. verſ. 18. ſeu, ut utamur termino Confeſſionis deviorum art. 36. *ſit hoc virtute ſecreta, & incomprehenſibili ſpiritus Dei*, ſeu per ejus omnipotentiam.

8. Secretione hac facta, vix eſt difficultas ulla, vel ad ſpeciem, qua moti diſſideant a nobis adverſi: quia habet articulus 36. confeſſionis eorum: *Credimus, quod virtute ſecreta & incomprehenſibili nutrit nos, & vivificat ſubſtantia corporis ſui*: ſi ſubſtantiam hanc præſentem animæ ſubſtantialiter, quod neceſſarium eſt nutritioni, quocumque modo fiat etiam per fidem, tenent indubitanter, quid præpedit eam cognoſcere ſub ſymbolis, & corpori noſtro? præſertim cum ex eo, quod anima noſtra ſit præſens corpori noſtro, *ſubſtantia* corporis Chriſti nequeat eſſe vere præſens animæ noſtræ, quin ſit & corpori. Et pares ſunt tum numero tum pondere utriuſque præſentiæ ſubſtantialis, ſeu ſubſtantiæ difficultates ſolvendæ, ſi momentis ſuis æque, eodemque pondere exacte librentur: ſed utcumque ſit, *Lutheranorum opinio*, inquit Dallæus Apol. cap. 6. pag. 35. *qui ſtatuunt corpus Domini eſſe realiter præſens in pane Euchariſtiæ, nullum habet venenum, non præjudicat pietati &c.* & pag. 31. *Non præjudicat eorum ſaluti* ex eorum principiis; non creditum autem devolvit eos ad tartara, ex noſtris principiis: quod ſecurius eſt amplectantur; Dallæo præſertim ipſo generaliter pronuntiante Epiſt. ad Mungliatium pag. 72. *Credentem poſſe ſuam operari ſalutem in Eccleſia Romana, & tamen viventem extra ejus communionem, nec bonum Chriſtianum, nec ferendum Civem, nec hominem ſenſatum haberi poſſe*. At ex eodem Dallæo poſſunt ſuam operari ſalutem credentes *corpus Domini* eſſe realiter præſens ſub ſymbolis Euchariſticis, ſeu hoc credere non *præjudicat* eorum ſaluti: credant ergo.

§. XII.

De Tranſubſtantiatione.

De hac ita profeſſio noſtra: *Profiteor, in SS. Euchariſtiæ Sacramento fieri converſionem totius ſubſtan-*

Digitized by Google

ſtantia panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem; quam converſionem Catholica Eccleſia tranſubſtantiationem appellat. Et Trid. ſeſſ. 13. can. 2. *Si quis dixerit, in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento remanere ſubſtantiam panis, & vini una cum corpore, & ſanguine Chriſti; negaveritque mirabilem illam, & ſingularem converſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem, manentibus dumtaxat ſpeciebus panis, & vini, quam quidem converſionem Catholica Eccleſia aptiſſime tranſubſtantiationem appellat, anathema ſit.* Et cap. 4. quod inſcribitur, *De tranſubſtantiatione: Quoniam Chriſtus corpus ſuum id, quod ſub ſpecie panis offerebat, vere eſſe dixit, ideo perſuaſum in Eccleſia Dei ſemper fuit, idque nunc denuo S. hæc Synodus declarat, per conſecrationem panis, & vini, converſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis ejus; quæ converſio convenienter, & proprie a Sancta Catholica Eccleſia tranſubſtantiatio eſt appellata.* Hæc ibi Concilium, nec plura. Quare ut hæc ſunt de fide, quia hæc ſunt in profeſſione noſtra, & propoſita a Concilio generali; ita a contrario nulla alia doctrina de tranſubſtantiatione eſt de fide Catholica; quia nec in profeſſione noſtra, nec in Concilio Tridentino, aut alio generali propoſita; licet Miniſtri ut faveant diſciſſioni, ex qua vivunt, frequentiſſime varias, & pleraſque partim valde exoſas populis, partim blaſphemas doctrinas fidei Catholicæ aſcribant, & imponant. Explicatius hæc dicamus; Quare 1. *Non eſt de fide*, imo blaſphemum, in hoc myſterio tranſubſtantiare panem in corpus Chriſti, ſicut panis, quem comedimus, *tranſubſtantiatur in corpus noſtrum*, aut per tranſubſtantiationem fieri, *ut materia panis incipiat eſſe ſub forma corporis Chriſti*, ſicut cum panem comedimus, materia panis per nutritionem incipit eſſe ſub forma corporis noſtri. Probatur 1. Quia non habetur in Tridentino: imo contrarium; ſi enim id fieret, non fieret converſio totius ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, ſed materia illius dumtaxat tranſmutaretur, ſicut in nutritione noſtra ordinarie fit. 2. Quia ſi ita eſſet, Chriſtus eſſet corruptibilis, augeretur, minueretur, ut fit cum panem comedimus, & mutatur in corpus noſtrum. 2. Nec de fide eſt, *tranſubſtantiationem fieri ex eo, quod de novo producatur corpus Chriſti, aut conſervetur*: etiam ſupra diximus, corpus Chriſti in Euchariſtia nec produci de novo, nec conſervari de novo: *aut ſaltem per illum modum ſubſtantialem, aut accidentalem produci*, quæ productio, conſervatio, aut modus ſubſtantialis, aut accidentalis, aut per quæ ſit incompoſſibile corpus Chriſti, aut ſanguis cum ſubſtantia panis, aut vini, & per illam incompoſſibilitatem eam expellat, ſicque, & hac ratione *tranſubſtantiatio* fiat. Imo corpus Chriſti, & ſubſtantia panis non ſunt ex ſe incompoſſibiles.

Probatur 1. Quia nihil horum habetur in profeſſione noſtra, aut Tridentino. 2. Quia Vaſquez, & cum eo plurimi, falſa eſſe hæc omnia, & ſingula variorum Scholaſticorum placita demonſtrat. Falſum, inquam, eſſe multis probat diſp. 181. Cap. 3. *Tranſubſtantiationem formaliter eſſe actionem, per quam modus aliquis ſubſtantialis producatur.*

2. Cap. 4. & 5. *Tranſubſtantiationem eſſe converſionem ipſius Chriſti, ſeu productionem novam.*

3. Cap. 5. *Tranſubſtantiationem eſſe novam converſionem corporis, & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia.*

Et cap. 9. *Prædictum modum converſionis ſupervacaneum eſſe ex veritate verborum conſecrationis, & ex fine Sacramenti oſtenditur.* Quæ ſit harum opinionum verior, quanquam falſas has omnes eſſe arbitremur cum doctiſſimo Vaſquez, non eſt noſtrum hic diſcutere: ſufficit inde probari, longe hæc eſſe a fide, ex Doctorum omnium noſtrorum ſententia, quorum nec unus ſomniavit, aliquid horum eſſe de fide. Quam ergo calumnioſe Miniſtri hæc, & ſimilia fidei Catholicæ imponunt?

3. Nec eſt de fide, *panem, & vinum per conſecrationem annihilari*. Probatur 1. quia neutrum habetur in Tridentino. 2. *Controverſia vocum, & non rerum eſt*, inquit bene Vaſquez diſp. 183. cap. 1. qui addit: *Nonnulli Scholaſtici veram tranſubſtantiationem concedentes, docent, panem, & vinum, quæ dicuntur converti, ita deſinere, ut vere annihilentur: in hac ſententia eſt Scotus, Ocham, Gabriel, Major; qui inquit, neque de hac re nimium contendendum eſt, ſed unicuique liberum relinqui debet, hoc aut illo modo loqui. Perantiqua tamen*, habet Vaſquez cap. 2. *Scholaſticorum ſententia, quam libenter amplector, eſt, dici non poſſe, panem & vinum in hoc Sacramento annihilari.* In cujus probatione fuſus eſt, cap. 2. & 3.

4. Longe longius ſunt a fide hæ aliæ quæſtiones, quia etiam ſunt extra tranſubſtantiationem particularem in Chriſti corpus, de qua ſola agimus, propoſitæ, & diſcuſſæ a Vaſquez, qui hæc habet: Primo diſp. 82. *An Corpus Chriſti præſens fieri potuerit huic Sacramento abſque converſione panis in ipſum*, variæ ſunt Scholaſticorum ſententiæ, quas fuſe refert. 2. Diſp. 184. *An quælibet res in quamlibet aliam converti poſſit*, variæ Scholaſticorum ſententiæ. Probatur ex regulis datis nihil horum eſſe de fide.

5. Quid ergo eſt, & in quo conſiſtit hæc tranſubſtantiatio? Non diſcedendum a verbis Trident. cap. 4. citatis, & ibi hærendum, *nec ſapiendum plus quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.* Addam tamen, quæ conformiter huic capiti habet Vaſquez, non quod ſtatuamus, quæ infert, de fide eſſe, ſed ſufficit, quo quis ſit Catholicus, tranſubſtantiationem hoc modo, aliis ſi placet refutatis, accipere: porro facillimum erit cuivis ſubſcribere, nullam enim prorſus difficultatem habet, tranſubſtantiationi ſic docte explicatæ: *Exploſis*, inquit diſp. illa 180. cap. 11, *aliorum opinionibus, ſupereſt, ut noſtram ſententiam, quam antiquorum Scholaſticorum ſine controverſia eſſe cenſemus, in medium proferamus.*

Ea vero eſt, rationem formalem tranſubſtantiationis neque eſſe mutationem, neque productionem alicujus rei, ſed relationem quandam ordinis inter ſubſtantiam, quæ deſinit, & eam, in quam deſinere dicitur, ex quo fit, ut hæc converſio, ſeu tranſubſtantiatio nulli alii mutationi aut actioni omnino aſſimiletur. Et cap. 12. *Memorandum quod ſupra diximus, talem eſſe ſignificationem verborum conſecrationis, ut vi ſignificationis ipſorum non ſolum fiat corpus, & ſanguis Chriſti præſens reipſa ſub ſpeciebus, ſed etiam deſinat ſubſtantia panis, & vini; quia cum ſint a Chriſto inſtituta, & nomine illius proferantur, vera eſſe debent: vera autem eſſe non poſſunt, niſi efficiant corpus & ſanguinem Chriſti præſentem ſub ſpeciebus, & deſtruant panem. Potuit adductio corporis Chriſti, & deſitio panis a Chriſto fieri alia forma verborum, cujus altera parte ſignificaretur præſentia corporis, & ſanguinis Chriſti, altera vero deſitio panis, & vini, ut ſi Chriſtus, aut Sacerdos nomine Chriſti diceret:* Hic ſit corpus meum, & amplius non ſit panis; *vel contra;* Hic non ſit panis, & ſit corpus meum. *Et de ſanguine ſimiliter; quamvis autem tunc idem effectus fieret qui nunc fit, quod attinet ad deſitionem panis, & præſentiam corporis, & ſanguinis Chriſti, tamen non fieret eodem modo; neque enim tunc Chriſtus, aut Sacerdos diceretur, adducendo corpus Chriſti, deſtruere panem, aut deſtruendo panem adducere corpus Chriſti, ſed diceretur ſimul adducere, & deſtruere: quia eodem modo deſitio, & adductio in re ipſa ſe haberent, ſicut etiam in ſignificatione verborum: In ſignificatione autem ita ſe haberent, ut ſignificatio unius non eſſet cauſa ſignificationis alterius, neque ad ſuam veritatem illam ut quid conſequens neceſſario poſtularet, ſed ſimul tantum ſe invicem comitarentur, & per accidens, ſeu comitanter, ut dicitur, ſe haberent. Sicut in ea forma verborum apparet. At vero in forma, qua nunc utimur ad conſecrandum, illa duo ſic ſe habent, ut unum tantum ſignificetur, nempe, Corpus aut ſanguis Chriſti præſens (neque enim verba conſecrationis ſignificant deſitionem panis, & vini, ut patet) ita tamen ut vera ſignificatio corporis, & ſanguinis Chriſti præſentis neceſſario poſtulet deſitionem panis, & vini: ac proinde deſitio neceſſario conſequatur corpus Chriſti præſens, prout illis verbis ſignificatur: quo fit, ut Sacerdos utens illis verbis vere dicatur efficere præſens corpus, & ſanguinem Chriſti, & ipſo corpore præſente vere ſignificato deſtruere panem.*

Nam docet bene idem diſp. 180. cap. 4. *Accidentia primarie ſaltem indicant propriam ſubſtantiam, quamdiu ibi eſt, non autem alienam, & ita oſtendens quodlibet corpus in quo Deus reipſa eſt, nemo vere enuntiare poteſt;* Hoc eſt Deus: *& ſi Angelus eſſet in aliquo corpore, nemo oſtendens corpus illud vere, & proprie dicere poſſit:* Hoc eſt Deus: hoc eſt Angelus; *ſed ut vere enuntiet, dicere debet:* Hic eſt Angelus, & hic eſt Deus, *hoc eſt, in hoc loco, aut corpore; cum enim pronomen* hoc *demonſtrativum directum ad accidentia, quæ ſentiuntur, non demonſtret illa, ſed ſubſtantiam ſub illis, & propria primarie, imo ſolum demonſtretur; efficitur, ut præſente propria, aliena nequeat demonſtrari. E contrario vero ſi propria ſubſtantia ſub accidentibus ſuis non ſit, ſed aliena, recte etiam, imo neceſſario aliena demonſtratur. Cum igitur Chriſtus poſtquam accepit panem, vere enuntiaverit, illud, quod ſub ſpeciebus offerebat, eſſe corpus ſuum; & accepto Calice cum vino, illud, quod ſub ſpeciebus illis offerebat, eſſe ſanguinem ſuum, neque vere hæc verba enuntiare potuerit de ipſa ſubſtantia panis, & vini, ut patet, neque de ſuo corpore, & ſanguine naturali, ſi cum ſubſtantia panis, & vini ſub propriis accidentibus illis ſimul maneret, ut probatum eſt, neceſſario fieri debuit, ut ſubſtantia panis, & vini deſineret, & ſola ſubſtantia corporis, & ſanguinis Chriſti ſub illis accidentibus maneret. Prædicta ratio quod attinet ad deſtructionem ſubſtantiæ panis & vini, de qua hic ſolum diſſerimus* (nam de præſentia reali ſatis diximus) *efficaciſſima*. Uno verbo tranſubſtantiatio nihil addit præſentiæ corporis Chriſti, *niſi deſitionem panis* virtute ſignificationis verborum, ſeu quo verba Chriſti ſint vera, & nomine tranſubſtantiationis nihil aliud eſt intelligendum, ut patet ex dictis. *Converſio formaliter*, inquit Vaſquez diſp. 181. cap. 12. *eſt demonſtratio quo-*

dam ordinis in eo quod deſinit relata ad id, quod fuit cauſa deſitionis in hoc Sacramento, quo verba ſint vera, *& nihil aliud eſſe poteſt præter denominationem ordinis*, & quidem *extrinſecam*, & *ſolius rationis*, ſeu præter *relationem*, & *quidem non realem*, ſed rationis ſolius: ſaltem certiſſimum eſt tenere ſic tranſubſtantiationem, efficere quo ſis Catholicus, quicquid ſit de variis opinionibus quorundam Scholaſticorum rejectis a nobis ſupra.

Rogamus te, quæ difficultas, poſito quod credatur, corpus Chriſti realiter eſſe præſens in pane, ſeu ſub ſymbolis *Euchariſtiæ*, credendi tranſubſtantiationem hanc? Nulla ſane.

6. Aut ſaltem doctrina tranſubſtantiationis ſic expoſita non eſt legitima cauſa ſeceſſionis; ſeu poſito ex Daillæo Apolog. cap. 7. quod credere, *corpus Domini eſſe præſens in pane Euchariſtia, nullum habeat venenum, nec præjudicet pietati, nec ſaluti, ne quidem credentis id, dicendum certo, tranſubſtantiationem nullum continere venenum, nec præjudicare pietati, ſeu ſaluti credentis illam*; cum ipſa nihil addat reipſa præſentiæ niſi deſitionem panis, quo verba Chriſti ſint vera; quæ deſitio non poteſt niſi ab emotæ mentis homine *cenſeri præjudicare pietati*, ſeu *ſaluti*, poſito quod credere præſentiam illam non præjudicet. Unde recurſus ex alio Daillæi principio ſupra relato ſequitur, nec bonum Chriſtianum, nec ferendum civem, nec hominem ſenſatum haberi poſſe in imperio, qui non credit tranſubſtantiationem, ut jam explicatam.

§. XIII.

De adoratione Euchariſtiæ.

PRofeſſio noſtra nihil habet diſtincte de hac adoratione, quod ſequatur ex præſentia Chriſti ſub ſymbolis. Trident. autem de ea expreſſe ſic ſeſſ. 13. Can. 6. *Si quis dixerit, in ſancto Euchariſtiæ Sacramento Chriſtum non eſſe cultu latriæ etiam externo adorandum; adeoque nec feſtiva peculiari celebritate venerandum, neque in proceſſionibus ſecundum laudabilem, & univerſalem Eccleſiæ ſanctæ ritum, & conſuetudinem ſolemniter circumgeſtandum, vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, & ejus adoratores eſſe idololatras, anathema ſit.* Et cap. 5. poſtquam cap. 3. aſſertum eſt, *verum Domini noſtri corpus, verumque ejus ſanguinem ſub panis, & vini ſpecie una cum ipſius anima, & divinitate exiſtere*, & tranſubſtantiatione cap. 4. ſtabilita, docet inferendo cap. 5. *Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Chriſti fideles, pro more in Eccleſia Catholica ſemper recepto, latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic ſanctiſſimo Sacramento in veneratione exhibeant. Neque enim ideo minus eſt adorandum, quod fuerit a Chriſto Domino, ut ſumatur, inſtitutum; nam illum eundem Deum præſentem in eo adeſſe credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum dicit: Et adorent eum omnes Angeli ejus, Pſal. 96. v. 8. Heb. 1. v. 6. quem Magi procidentes adoraverunt, Matth. 27. quem denique in Galilæa ab Apoſtolis adoratam fuiſſe Scriptura teſtatur, Matth. 8. v. 13.* Hoc ergo eſt de fide, quia propoſitum in Concilio univerſali. Unde e contrario ſequitur, nihil aliud de adoratione hac eſſe de fide. Sequitur itaque

Primo: Non eſſe de fide, imo meram putant calumniam, eamque graviſſimam, quod imponit Daillæus doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ, eoque majori pœna dignum crimen, quod doctrinam hanc nobis impoſitam ſtatuat tanquam principem diſceſſioni in religione, & proinde turbationi tum Eccleſiæ, tum imperii in Apol. cap. 9. ſubſcripta ab aliis miniſtris Maeiſtrezatio, Brillenckurtio, & Obertino, & in Epiſt. ad Munglatium his verbis; *Quæſtio eſt*, inquit, *non quod oporteat adorare corpus Chriſti in Euchariſtia, ſed quod oporteat adorare Euchariſtiam ipſam, ut inclamo, & proteſtor in titulo, principio, & medio, & fine cap. 9. Apol. at magnum diſcrimen eſt inter has duas adorationes. Hæc ultima defertur certo cuidam objecto ſubſiſtenti in loco, quo dirigitur, ſcilicet ſubſtantiæ velatæ ab accidentibus panis, & vini, quo fit, ut præſuppoſito, quod hæc ſubſtantia ſit quædam creatura, talis adoratio ei exhibita erit neceſſario ſervitium illicitum, & prohibitum a Deo: cum tamen prima adoratio ſit ſolum vana, & inutilis, & cadat, ut ſic dicam, in nihilum, errans non quod deferatur objecto non adorabili, ſicut facit alia, ſed in hoc ſolum quod errore quærat eum, & putet ſe complecti ibi, ubi non eſt.* Ita Daillæus ultimam iſtam adorationem diſtinctam & aliam a prima, ſeu duas adorationes ſubſiſtentium ſub ſymbolis, quod horremus, nobis affingens. Sed quod talis adoratio *non ſit de fide*, patet 1. Quia non habetur in Trident. 2. Nullus noſtrorum Doctorum finxit duplicem illam adorationem ſic relatam a Daillæo, duorum objectorum ſubſiſtentium, ſeu ultimam, ſcilicet delatam certo cuidam objecto ſubſiſtenti in loco, quo dirigitur, nempe ſubſtantiæ velatæ ſub accidentibus panis, & vini præter adorationem primam delatam ipſi Chriſto. Quis Catholicorum dico hæc objecta adorationis ſub ſpeciebus ſomniavit? Nullus ſane, & peſſime ſomniaret; nec adoramus *aliquid ſubſiſtens indeſinite quicquid illud ſit* ſub ſpeciebus, ſed ſolum Chriſtum creditum ibi eſſe: ergo calumnioſe id nobis adfingit Daillæus. Probatur 3. ex reſponſo doctiſſimæ Facultatis Theologicæ Pariſienſis in hæc verba: Petitur a DD. Doctoribus: Reſpondeant: *An factum contentum in pag. 63. Epiſt. D. Daillæi ad D. de Munglat. anni 1634. ſit verum. Subſignati Doctores Theologicæ Facultatis Pariſienſis reſpondent, quod factum eſt falſum, & impoſitum Eccleſiæ Catholicæ, quæ adorando ſanctam Euchariſtiam, non credit ibi adorare aliud ſubſiſtens velatum ab accidentibus panis, & vini, quam Jeſum Chriſtum: dicit anathema iis, qui ibi vellent adorare aliam quamcumque ſubſtantiam. Et falſo ſupponitur ab authore plus eſſe periculi in adoratione Catholici quam Lutherani, quod Catholicus defert adorationem ſuam objecto non adorabili, & proinde ejus ſervitium neceſſario illicitum eſt, & prohibitum a Deo, cum verum ſit, objectum, quod Catholicus ibi adorat, eſſe Jeſum Chriſtum adorabilem ubicumque eſt, & proinde in Euchariſtia, in qua Eccleſia Catholica poſt conſecrationem non cognoſcit, nec recognoſcit aliam ſubſtantiam, quam Jeſum Chriſtum; quare nec aliam ibi adorat nec poteſt adorare. Et ſi ex inconſideratione aut aliter loco Euchariſtiæ propoſitus foret panis non conſecratus, Catholicus non intendit, nec credit adorare, nec poſſet adorare dictum panem, nec vult eum adorare, nec aliud ſubſiſtens quam Jeſum Chriſtum.* 18. Aprilis 1643. Subſignati in originali, Jacobus Hennequin Emmeretz, Perreret du Freſne, de Mine-Chapelas, M. Cantat, Brouſſè Judas, A. de Mauhy. Quis vel deviorum ferat miniſtros doctrinam falſam Catholicam imponentes & ea impoſtura ſciſſionem foventes tam noxiam Eccleſiæ, ſaluti animarum, & imperio?

2. Haud longe diſſimilis calumnia eſt, cum idem Daillæus præter adorationem Chriſti ſub ſpeciebus fingit Apol. pag. 45. 46. 66. *nos adorare Sacramentum latria abſoluta*. Quis Catholicorum fingit *duas adorationes abſolutas*, unam *Chriſti in Euchariſtia*, aliam *Euchariſtiæ ipſius*, ſive *ſubſiſtentis* ficti a Daillæo? Et cum dicimus, nos *adorare adoratione abſoluta Sacramentum*, intelligimus Chriſtum ipſum ſub ſpeciebus, quem *ſæpe authorem Sacramenti & Sacramentum*, quod ibi ſit tanquam cauſa gratiæ, ſolemus nuncupare; alias abſit, ut Sacramentum adoratione *abſoluta*, quod ſine idololatria non poſſumus, adoremus. Veneratio ſymbolorum, de qua poſtea, ut diſtinctorum a Chriſto, eſt omnium noſtrorum ſententia ſolum *relativa*, non abſoluta. En aliam itaque, vel ſimilem præcedenti impoſturam.

3. Non eſt de fide (imo nec verum) duas adorationes poni a Trident. ſeſſ. 13. cap. 5. alteram *Chriſti*, alteram *Sacramenti*, ut ſupponit Daillæus. Quia Trident. non habet eſſe duas. 2. Recte Vaſquez diſp. 109. cap. 3. *Cum*, inquit, *Trident. de adoratione Sacramenti Euchariſtiæ loquitur, atque adfirmat*, latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic Sacramento in veneratione eſſe exhibendum, *de Chriſto ſub ſpeciebus contento, vel de ipſis ut Chriſtum continent, loquitur; nam ad ipſum Chriſtum adorationem Sacramenti pertinere multi arbitrantur; imo cum ipſe ſit res Sacramenti, Sacramentum etiam dicitur, aut ſaltem ſpecies non dicuntur Sacramentum, niſi quatenus ſub ſe corpus & ſanguinem Chriſti reipſa continent.* Hæc recte Vaſquez. 3. Probatur, quia habet Trident. *Latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic Sacramento in veneratione exhiberi*. At certum eſt, cultum illum latriæ eſſe abſolutum, & certum etiam, abſolutum non deberi niſi Chriſto. 4. Quia addit Trident. cultum illum delatum a Magis &c. Quis autem non videt, cultum illum fuiſſe abſolutum Chriſti ipſius, nec alium? 5. Infert illum ex præſentia Chriſti adorabilis ubicumque ſit. Ergo nulla ibi mentio adorationis ſymbolorum. Quare Sacramenti nomine adorandi latria abſoluta, Chriſtus ipſe ſub ſymbolis intelligitur, qui ſub illis etiam Sacramentum a noſtris ſæpe dicitur, quod ſit ibi ſignificans, & dans gratiam, uti jam diximus. Ergo ſaltem falſum eſt, *de fide eſſe duas* adorationes poni a Tridentino Chriſti, & Sacramenti tanquam diſtinctas, ſeu ut duas; una & eadem varie, & vario modo exprimitur.

4. De veneratione ſymbolorum, quæ ſine dubio relativa eſt, non abſoluta, non foret quod quidquam diceremus; de illa enim nihil dixit Daillæus, nec ulla eſt peculiaris difficultas. Vaſquez 3. part. diſp. 118. cap. 12. docet pluribus, eumdem modum in Sacramenti Euchariſtiæ adoratione ſervandum, quem in imaginum cultu: ſcilicet corpus Chriſti in Euchariſtia dignum eſſe adoratione *latriæ*; quod pluribus probat cap. 12. *Quomodo vero*, addit ibidem, *ſpecies ipſæ Sacramenti* adorentur, ſeu veneratione dignæ ſint, *inter Scholaſticos diſſenſio eſt, omnes enim eodem modo de ſpeciebus Sacramenti, quod de imaginibus Chriſti* philoſophari debent, cum ſit utrobique terminus idem *formalis*, Chriſtus ſcilicet adoratus; *non eſt tamen tam fervens affectus reverentiæ erga Chriſtum in imagine, quam in Sacramento* ob ejus in iſto præſentiam; *& aliquo ſigno exteriori majorem hanc reverentiam erga Chri-*

ſtum

Digitized by Google

ſtum in Sacramento, quam in imagine indicamus. Species Sacramentales, inquit idem ibidem, *ſunt res inanimæ, & ſecundum ſe capaces non ſunt cultus & honoris, niſi quatenus conjunctæ cum Chriſto quem continent. Quare adoratio nulla ratione in exterioribus accidentibus ſiſtere poteſt, ſed ad intima penetrare debet; nec adorantur accidentia, ſed Chriſtus contentus ſub illis.* Relege quæ diximus de imaginum cultu, & hic applica eodem omnino modo: ſicut ibi diximus, non eſſe de fide, imagines nequidem Chriſti *adorari*, multo minus *latria*, imo vel cultu *religioſo* coli, multo minus *eodem cultu* quo prototypon: ita dicimus, non eſſe de fide ſpecies Sacramentales, ſeu ſymbola adorari; multo minus cultu latriæ coli, vel cultu religioſo, vel eodem cultu quo Chriſtus; nec proinde Sacramentum Euchariſtiæ ſumptum, ut ſæpe ſumi ſolet, pro ſymbolis, ſignis, & ſpeciebus.

Nec catholicus ullus intendit ſic adorare albedinem, & rotunditatem, quam cernit oculis, ſed ſolum Chriſtum, quem non videt, credit tamen ibi contentum. Symbola tamen ſicut veſtem regis veneratur. Recentiores aliqui putant, inquit Vaſquez cap. illo 12. *Gabrielem in ea fuiſſe ſententia, ut diceret, Sacramentum hoc, ideſt ſpecies Sacramentales per figuram ſynecdochen, hoc eſt ratione Chriſti ſub eo contenti, non autem proprie adorari*; quod ipſemet Vaſquez cenſet non improbandum.

5. Placet etiam ob multa alia conjuncta addere iſtud ex Vaſquez diſp. 109. cap. 4. *Ex affectu latriæ, qui dicitur adoratio, & circa exemplar primo verſatur, derivatur nota exterior ſubmiſſionis, quæ communi modo loquendi dicitur honor, cultus, & adoratio ejus, quod corporaliter contingit, aut coram quo fit, ita ut per illud in prototypon tranſmittatur; at opus externum laudis, quo laudamus exemplaris excellentiam, opus etiam orationis, & ſacrificii, ſolum dicitur communiter aut laus, aut oratio, aut ſacrificium ad exemplar relatum, non ad imagines, & ideo communiter nec ad imagines nec ad res inanimatas, & adhuc per accidens hæc omnia referri, ſed coram illis fieri dicuntur. Idem, quod de Imaginibus hactenus diximus, de ſpeciebus, & accidentibus Sacramentalibus dicendum arbitror ob eamdem prorſus rationem: Data opera dixi de ſpeciebus, ſeu accidentibus Sacramentalibus; nam ſi de Sacramento loquamur, cum aliquid illius ſit Chriſtus ipſe, ut ſupra notavimus, ſicut abſolute dicimus, ipſi latriam in ſpiritu exhiberi, ſic etiam & orationem, & laudem divinam in ſacrificium ad ipſum poſſe referri hac de cauſa fatendum eſt.*

6. Uno verbo, ut eodem honore regio non duplici, aut diverſo honoratur rex ſine pallio, & cum pallio, aut rheda vectus; ridendumque ſe aulicis & prudentibus exhiberet, qui regi abſque pallio honorem redderet regium, palliato aut rheda vecto denegaret, & ſtultus omnino judicaretur, ſi hinc a regia rebellis fugeret, ne palliatum aut rheda vectum colere cogeretur: ita ridendos ne dicam ſtultos ſe exhibent devii, dum *Euchariſtiam ipſam adorare* idololatriæ inculpant, ſeu Chriſtum, velut palliatum, & tectum ſymbolis (quomodo propoſitum Chriſtum ſub ſpeciebus *Euchariſtiam*, & Sacramentum *Euchariſtiæ* nuncupamus) horrent adorare, & propterea ſciſſionem ab Eccleſia faciunt; neutiquam faciendam licite, ſeu non eſſe idololatriam, *ſi non adoretur corpus Chriſti in Euchariſtia*, ſeu ſi Chriſtus, ſeu extra Sacramentum, ſeu etiam in Sacramento adoretur, ut habetur in Epiſt. ad Mimglar. pag. 63. jam relata. O ſingularem ſtultitiam in hoc præcipue ſchiſma facere ab Eccleſia Romana, quod tamen ex Miniſtris in hoc maxime fundatur, ut ex Apologia, & Epiſt. ad Munglat. ſupra citatis retulimus. Sane Chriſtus ſeu nudus in præſepi, aut cruce, ſeu tectus veſtibus, ſeu opertus cælo aut ſymbolis (quo in ſtatu Chriſtum ipſum Sacramentum Euchariſtiæ nuncupamus, & hoc ſenſu, nec alio Sacramentum hoc latriæ adoramus) eodem prorſus cultu adoratur. Riderent devins doctoreſque noſtros aulici, ſi quis hæc regio honnri applicata diſcuteret, & quali honore pallium regis operiens regem aut in veſtiario repoſitum honorandum foret, multis clamoribus digladiaretur. *Spectatum admiſſi riſum teneatis amici*, devios acriter, & tam multis decertantes, *quali honore*, ſeu *ſpecies Sacramentales*, quæ ſunt pallii, ſeu opertorii inſtar, ſeu Sacramentum, id eſt ſpecies tegentes Chriſtum, & ut includentes Chriſtum, ſeu Chriſtus ſic tectus ſit colendus, & an duplex ſit honor & præterea alius ſit relativus ſpecierum, & qualis.

Vereor & ne aulici cum iſta tot ſubtilitatibus in ſcholis noſtris involvimus, taciti ſubſannent nos; nec forſan immerito, cum non ſine riſu exciperentur applicata honori Regio, in quo tamen eſt eadem omnino ratio, & ſimiles prorſus formari circa illum poſſunt difficultates, & moveri lites.

8. Attamen ſaltem *ſi credere, Chriſtum eſſe realiter præſentem ſub Symbolis Euchariſtiæ, ejuſque Corpus ſub iis creditum adorare in Euchariſtia, nullum habet venenum, nec præjudicat ſaluti* illud credentis, & ſic adorantis; nemo ſanæ mentis poteſt dicere, *præjudicari ſaluti*, *aut venenum aliquod habere* Sacramenti, ſeu Euchariſtiæ adoratio, & quidem latriæ abſolutæ, & ſummæ, modo a nobis explicato. Unde rurſus ſequitur, *nec bonum Chriſtianum, nec ferendum civem, nec hominem ſenſatum haberi poſſe*, qui dictam refugit *adorationem Sacramento, ſeu Euchariſtiæ* exhibere, ut patet ex dictis.

§. XIV.

De Sacrificio Miſſæ.

SIC habet profeſſio noſtra: *Profiteor, in Miſſa offerri Deo verum, proprium & propitiatorium ſacrificium pro vivis, & defunctis.* Et Trident. ſeſſ. 22. Can. 1. *Si quis dixerit, in Miſſa non offerri Deo verum, & proprium Sacrificium, aut quod offerri non ſit aliud, quam nobis Chriſtum ad manducandum dari, anathema ſit.* Et Can. 3. *Si quis dixerit, Miſſæ Sacrificium tantum eſſe laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium, vel ſoli prodeſſe ſumenti, neque pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus offerri debere, anathema ſit.* Hæc ibi de fide, quia propoſita a Concilio univerſali: a contrario nihil ſequentium eſt de fide.

Primo itaque de fide non eſt, Sacrificium Miſſæ eſſe Sacrificium abſolutum, & non tantummodo commemorativum, ſeu relativum, veruntamen verum, & proprium. Sed & quæ ſequuntur, in quibus nutant Doctores, ut referam, non ſunt de fide. Probatur primo. Quia Tridentinum nihil de his rebus ſtatuit, in quo non deerant viri doctiſſimi, qui ſcirent hæc controverſa eſſe in ſcholis. Probatur itaque

2. Quia hæc controvertuntur etiam inter Doctores Scholaſticos, referente Vaſquez diſp. 222. cujus vel ſoli capitum tituli ſufficiunt noſtro intento his verbis.

Oblationem illam, quæ quibuſdam verbis fit a Sacerdote, ad rationem Sacrificii nullo modo pertinere, cap. 1. *Neque fractionem, neque diſtributionem hujus Sacramenti ad eſſentiam Sacrificii ſpectare*, cap. 2. *De conſumptione Sacramenti comparata cum Sacrificio variæ ſententiæ*, cap. 3. *Eſſentiam hujus Sacrificii in ſola conſumptione non conſiſtere, neque eam aptam eſſe, ut ad aliquid horum a Chriſto inſtitueretur*, cap. 4. *In ſola conſecratione hujus Sacramenti totam eſſentiam hujus Sacrificii poſitam eſſe in univerſum probatur*, cap. 5. *Vera ratio Sacrificii in conſecratione poſita, varie exponitur a Theologis*, cap. 6. *Eatenus ſolum in conſecratione rationem hujus Sacrificii poſitam eſſe, quatenus Sacrificium Crucis eo repræſentatur, teſtimoniis Patrum oſtenditur*, cap. 7. *Eſſentia hujus Sacrificii ex ſola mortis Chriſti repræſentatione, optima ratione colligitur*, cap. 8. *Diluuntur objecta adverſariorum*, cap. 9. Ita varii varie ſentiunt; proinde nihil horum eſt de fide. Summa ſententiæ Vaſquez habetur cap. 8. *Ratio Sacrificii in ſignificatione omnipotentiæ Dei authoris vitæ, & mortis formaliter poſita eſt. Ac proinde ſi ſit oblatio aliqua, per quam abſque rei oblatæ immutatione vera, & reali Deus author vitæ, & mortis denotari, & coli poſſit, vere, & proprie ſacrificium dici debet. Hujuſmodi autem eſt conſecratio Corporis, & Sanguinis Chriſti abſque reali immutatione ipſius Chriſti ob ſolam repræſentationem mortis ejus; illa igitur vere, & proprie Sacrificium erit. Porro autem per ſolam repræſentationem mortis Chriſti in conſecratione ita ſignificari Deum authorem vitæ, & mortis, ſicut per ipſam cruentam mortem Chriſti, manifeſtum eſt; nam commemoratio mortis Chriſti repræſentat, & quaſi præſentem eam facit*, denotat Deum authorem vitæ, & mortis, ac ſi tunc Chriſtus in honorem Dei reipſa occideretur; atque adeo ad eſſentiam Sacrificii in univerſum immutatin rei oblatæ non requiritur, quia *commemorativum* Sacrificium ſine ulla eſſe poteſt, tametſi ad eſſentiam Sacrificii *abſoluti* neceſſaria ſit, eo quod ratio formalis Sacrificii, quæ eſt ſignificatio, non in verbis, ſed in rebus, qua denotatur Deus author vitæ, & mortis, ſine tali immutatione in Sacrificio commemorativo reperiatur.

Eſt tamen valde obſervandum, ad Sacrificium commemorativum, quod vere, & proprie Sacrificium dicitur, non ſatis eſſe, ſi ſolum ſit ſignum nudum mortis alicujus rei nullo modo continens in ſe rem ipſam, cujus mors repræſentatur, ſic enim non diceretur res illa, cujus mors repræſentatur, in Sacrificium offerri, neque vere commemorativum Sacrificium; quin potius ſignum tantum, & larva Sacrificii eſſet, & neceſſario requiri, ut res ipſa, cujus mors repræſentatur, ſit ſignum mortis ſui ipſius. V. g. ſi vera eſſet ſententia hæreticorum, qui negant ſub ſpeciebus panis, & vini corpus, & ſanguinem Chriſti, & ſubſtantia panis & vini ibi eſſet, repræſentari quidem poſſet mors Chriſti, ut ipſi hæretici etiam concedunt, at Chriſtus in ſacrificium non vere, & reipſa, ſed tantum in figura offerretur. Nam quo pacto vere, & reipſa in ſacrificium offerri dici poteſt id, circa quod actio Sacerdotis offerentis non reipſa, ſed tantum ſimilitudine quadam, & in figura verſatur? *Cæterum cum ipſemet Chriſtus ſit ſub ſpeciebus panis & vini, & circa illum actio Sacer-*

dotis

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

dotis offerentis ipſa ita verſetur, ut ipſamet per ſpecies panis, & vini ex modo peculiari, quo a Sacerdote conſecratur, repræſentet cruentam, & realem mortem ſui ipſius, & ea repræſentatione denotet Deum authorem vitæ, & mortis, quamvis non dicatur reipſa, & vere, ſed in ſola figura, & ſimilitudine, occidi, & mori, tamen vere & reipſa immolari, & in ſacrificium offerri dicitur. Hæc Vaſquez. Quid facilius creditu *ſacrificio vero & proprio*, ſolum tamen *commemorativo*, non *abſoluto* ſic explicato?

2. Aut ſaltem poſito, quod *credere, corpus Chriſti eſſe realiter ſub ſymbolis panis, nec habeat venenum, nec præjudicet ſaluti credentis* ex Apol. cap. 7. quis non dicet, *credere ſacrificium verum*, & *proprium*, ſed *commemorativum*, & explicatum, non habere venenum, nec *præjudicare ſaluti?* Ex quo rurſus deducet, *nec bonum Chriſtianum, nec ferendum civem, nec hominem ſenſatum haberi poſſe* in imperio, qui non credit tale Sacrificium: quod ſufficit, quo quis ſit Catholicus, ut ſupra diximus in ſimili.

De *propitiatione*, præter jam relata ex Tridentino, habendum in explicationem ex eodem, quod habes ſeſſ. illa 22. cap. 2. *Et quoniam in divino hoc ſacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur, & incruente immolatur, qui in ara crucis ſemel ſeipſum cruente obtulit, docet ſancta Synodus, ſacrificium iſtud vere propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri, ut ſi cum vero corde, & recta fide, cum metu, & reverentia contriti, ac pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit; una enim eademque eſt hoſtia, idem nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſola offerendi ratione diverſa: cujus quidem oblationis cruentæ, inquam, fructus per hanc incruentam uberrime percipiuntur: tantum abeſt, ut illi per hanc quovis modo derogetur. Quare non ſolum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus, ſed & pro defunctis in Chriſto nondum ad plenum purgatis rite juxta Apoſtolorum traditionem offertur.* Hæc ibi. Quare ut hæc ſunt de fide; ita nec plura ſunt de fide credenda. Sicque quæ blaterant adverſi contra propitiationem, facile diluuntur. Itaque

Longe abeſt, ut ſacrificium Miſſæ ſit propitiatorium, ſicut ſacrificium crucis. Nam iſtud meritorium fuit redemptionis, ſeu remiſſionis peccatorum, & gratiarum omnium, quæ nobis conferuntur, & omne meritum Chriſti in eo fuit conſummatum, & hoc ſenſu fuit propitiatorium, illud vero eſſe voluit Chriſtus veluti inſtrumentum, inquit bene Vaſquez diſp. 229. cap. 2. quo meritum *paſſionis ſuæ nobis applicaretur*, ut & applicatur per ſacramenta, per fidem, & per bona opera: & hoc ſenſu *propitiatorium eſt*, quomodo etiam fides, & pleraque ſunt propitiatoria. Quid facilius creditu tali *propitiatione?* Et quæ ibi derogatio propitiationi ſacrificii crucis?

2. Non niſi per *impetrationem* hoc conferre, & proinde non niſi per impetrationem, & *mediate eſſe propitiatorium*, docet bene Vaſquez diſp. 128. cap. 2. & 3. ubi probat, *hoc ſacrificium non habere vim inſtar Sacramenti pœnitentiæ*, ſcilicet immediate, *non modo remittendi mortalia*, *ſed nec venialia, vel conferendi gratiæ, ſeu juſtificationis augmentum*: ſed *tantum mediate, ſeu vim impetrandi gratiæ auxilium, quo & a mortalibus, & a venialibus juſtificari, & in juſtificatione ſua homo creſcere poſſit*; ſeu impetrandi *ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, per quam peccata nobis remittuntur*, aut alios ſanctos motus animi, per quos *homo* poſſit creſcere in juſtificatione. Hoc modo, ſcilicet per *impetrationem*, ſunt propitiatoriæ, fides, Oratio &c. ſed iſtæ ex pietate, & honeſtate operantis; illud virtute rei oblatæ, ſeu juſtificationis Chriſti: eodem modo, ſcilicet per impetrationem, bona etiam temporalia *ſalus corporis, liberatio ab ægritudine aliqua, fructus terræ, & id genus alia effectus ſunt hujus ſacrificii*, quæ etiam oratio impetrat. Quæ ergo difficultas credendæ talis propitiationis, & obtentionis talium effectuum?

3. Non ſemper certa lege, inquit idem Vaſquez eadem diſp. cap. 4. *ſed aliquando virtute hujus ſacrificii obtineri auxilium gratiæ ad juſtificationem, & bona temporalia, experimento compertum eſt.* Et ibidem addit idem: *Nam non ſemper remittit peccata eo modo, quo ſupra dictum eſt per ipſum remitti, neque ſemper virtute ipſius conferuntur alia auxilia ſpiritualia, neque ſemper bona temporalia intuitu illius a Deo impetramus.*

4. *Oblatione hujus ſacrificii proxime*, ſeu immediate, *& ſemper certoque remitti pœnam temporalem viventium, ſeu debitam eorum peccatis, & hoc etiam modo propitiatorium eſſe pro vivis, nulla ratione negari poteſt*, inquit Vaſquez ibidem, & probat. *Quia cum ſit cauſa particularis, per quam nobis applicatur meritum univerſale paſſionis Chriſti, ut ex Trident. retulimus; opus eſt, ut illi aliquem effectum, ſicut etiam Sacramentis, certo tribuamus, tametſi pendeat ex diſpoſitione ejus, pro quo offertur; nullus autem ei tribui commodius poteſt, quam remiſſio pœnæ, ſiquidem reliquos non ſemper confert* (ut jam ex ipſo retulimus). *Reliquum igitur eſt, ut effectus, quem certa lege hoc ſacrificium ſemper operatur, ſit remiſſio pœnæ jam in viventibus juxta cujuſcumque diſpoſitionem* (& hoc etiam nomine eſt propitiatorium pro vivis, & defunctis) addit tamen: *quanquam ab Eccleſia definitum non ſit.* Hoc ergo, quod *certo ſemper*, ſeu *certa lege* pœna hæc temporalis remittatur, non eſt de fide.

5. Diſputat Vaſquez diſp. 229. *Utrum omnes effectus hujus ſacrificii* tam pro vivis, quam pro defunctis *dicendi ſint ex opere operato, an non. Tametſi*, inquit, *Scholaſtici omnes, quod attinet ad rem ipſam, eodem modo ſentiant, diverſo tamen modo loquuntur*, variaſque Theologorum opiniones refert cap. 1. *Nec eſt idem*, inquit, *aliquid nobis donari virtute ſacrificii ex opere operato, & certa lege conferri.* Non itaque eſt de fide, ſacrificium hoc prædicta operari *ex opere operato*, nam Trid. nihil habet de hac re, & Theologi diverſimode hunc modum loquendi exponunt, de quo ibi fuſe Vaſquez.

6. De propitiatione ejuſdem ſacrificii erga defunctos hæc ſpecialiter notanda 1. ex Vaſquez diſp. 218. cap. 4. *Defunctis ſacrificium iſtud nullo alio modo prodeſſe poteſt, quam remittendo pœnam temporalem, ut poteſt.*

2. Quod autem notavimus ſupra, *aliquos putare ſpecialiter* de Sacrificio Miſſæ oblato pro defunctis *non habere tantam efficaciam, ut infallibiliter acceptetur, neque eſſe aliquod opus quod ex opere operato liberare poſſit animas defunctorum a pœnis lege certa, & infallibili.* Et Vaſquez ibidem cap. 4. *Sotus*, inquit, Canus, & Corduba cenſent, Sacrificium Miſſæ circa vivos certa lege ſemper operari remiſſionem pœnæ; circa defunctos vero exiſtentes in purgatorio, non item, ſed illis ſolum ad hunc effectum valere per modum. ſuffragii; vocant autem per modum ſuffragii, quod ſolum proſit, prout Deo placuerit illud acceptare, neque certa lege ſtatuerit propter illud defunctorum pœnas remittere; ſic arbitrantur effectum ſacrificii Miſſæ circa defunctos non eſſe ita certum, ſicut circa vivos.

7. Longiſſime eſt a fide, valorem hujus ſacrificii eſſe infinitum, de quo Vaſquez diſp. 130. Cujus caput 1. inſcribitur: valorem, & virtutem hujus ſacrificii finitam eſſe, non pauci Theologi autumant.

8. Hac ſecretione facta doctrinæ fidei ab ea, quæ non eſt de fide, quam facile eſt credere, Sacrificium Miſſæ eſſe propitiatorium pro vivis, & defunctis? Patet etiam ex ea, quam multa miniſtri affingant falſo doctrinæ fidei Catholicæ, ſchiſmati & diviſioni, ex quo vivunt, fovendo.

9. Sed eſto, difficultas aliqua maneat, ſaltem doctrina hæc fidei ſic expoſita *nullum habet venenum*, nec *præjudicat pietati, & ſaluti credentis illam*, poſito quod credere *Corpus* Chriſti eſſe realiter præſens in panis Symbolis, nullum habeat venenum: Unde rurſus ſequitur; *nec bonum Chriſtianum, nec ferendum civem, nec hominem ſenſatum haberi poſſe* in imperio, qui huic doctrinæ non ſubſcribit.

§. XV.

De Papa, ejus primatu, & authoritate.

CONfeſſio noſtra hoc ſolum habet: *Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam omnium Eccleſiarum Matrem & magiſtram agnoſco: Romanoque Pontifici B. Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſori, ac Jeſu Chriſti Vicario* veram obedientiam *ſpondeo*, ac juro. Ex Trident. ſumptum ſeſſ. 25. in quo nec plura: *Sancta Synodus Paſtores omnes obteſtatur, ut illa omnia, quæ Sancta Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum Mater, & magiſtra ſtatuit, quibuſcumque fidelibus ſedulo commendent, omnique diligentia utantur, ut illis omnibus ſint obſequentes*; & in ſingulis fere ſeſſionibus habetur; *In Tridentina Synodo præſidentibus tribus Apoſtolicæ ſedis legatis.*

Sed explicatius in Concilio Florentino in definitione Synodi, *Definimus, Sanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem in univerſum orbem tenere primatum, & ipſum Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe B. Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem, & Doctorem exiſtere, & ipſi in B. Petro paſcendi, regendi, ac gubernandi univerſalem Eccleſiam a Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum etiam in geſtis œcumenicorum Conciliorum, & in Sacris Canonibus continetur.* Hoc ergo eſt de fide, quia propoſitum a Concilio univerſali: ſed nihil aliud eſt de fide, nec aliter, quia neutiquam propoſitum a Concilio univerſali, hoc præſertim, in quo Græci & Latini conſederunt, & exactiſſime poteſtas hæc fuit a Græcis præſertim diſcuſſa.

Quare 1. Non eſt de fide, Pontificem Romanum docentem aliquid, ſive in Concilio particulari, ſive in Synodo provinciali, etiam cum alloquitur totam Eccleſiam, ſeu cum ex Cathedra, ut ajunt, loquitur, dum extra univerſale Concilium doceat, *eſſe Judicem ſupremum controverſiarum*, aut eſſe infallibilem, nec quod ſic definitum foret, eſſe de fide, niſi aliunde ſenſus totius Eccleſiæ conſtaret

ret. Probatur 1. quia id non habetur in Trident. aut Florent. aut in ullo Concilio univerſali, quinimmo in profeſſione noſtra, & in Tridentin. ſeſſ. 4. de ſola Eccleſia dicitur: *Cujus eſt judicare de vero ſenſu, & interpretatione ſanctarum Scripturarum.* 2. Quia nullus Doctorum hucuſque, nec ipſe Bellarminus id eſſe de fide catholica cenſuit. 3. Quia inter Doctores Catholicos varii varia ſentiunt, ut relatum ſupra etiam ex Bellarmino T. 1. de Rom. Pontif. lib. 4. cap. 2. ubi *Secunda opinio eſt*, inquit, *Pontificem, etiam ut Pontificem poſſe eſſe hæreticum, & docere hæreſin, ſi abſque generali Concilio definiat, & de facto aliquando accidiſſe. Hanc opinionem ſecuti ſunt aliqui Pariſienſes, ut Gerſon, & Almain, Caſtro, & Adrianus VI. Papa. Qui omnes non in Pontifice, ſed in Eccleſia, ſive in Concilio generali tantum conſtituunt infallibilitatem judicii in rebus fidei. Et hæc opinio*, addit ipſe Bellarminus, *non eſt proprie hæretica; nam adhuc videmus ab Eccleſia tolerari, qui illam ſententiam ſequuntur.* Quod autem ipſemet durus cenſor ſubjicit, *tamen videtur omnino erronea, & hæreſi proxima*, non ſatis firmo fundamento dicit; ſed potius probabilis eſt illa opinio, tum ob auctoritatem tantorum Doctorum, etiam Adriani VI. Papæ (nondum tamen provecti ad illam Sedem, cum hæc ſcripſit) qui rexit Eccleſiam paulo ante Tridentinum, tum quia in Tridentino nihil de hac re dictum. Denique ſi quid rationes Bellarmini valerent, probarent, Papam, etiamſi aliquid ſolus definiat, aut ſolum opinionem ſuam declaret aliis, aut particularibus ſolum, non toti Eccleſiæ reſpondeat, infallibilem eſſe, quæque ſic docens pronunciat, eſſe de fide; quæ tamen ipſemet Bellarminus negat, & concedit, Papam in his caſibus *poſſe errare, & de facto erraſſe*, ut retulimus ſupra: quia Teſtimonia allata a Bellarmino loquuntur univerſaliter, ut patet ex eorum relatione etiam ut facta a Bellarmino. Ergo ſi quid probarent, contra Bellarm. probarent.

Quæret forſan aliquis, quid in hac quæſtione probabilius cenſeam? Reſpondeo, quæſtionem hanc diverſionem eſſe a propoſito noſtro; nec proinde mihi illi reſpondendum eſſe: Doctorem ſolum ago Catholicum, non Scholaſticum. Cum itaque nihil de hac re doceat Eccleſia, nec ego debeo quidquam docere, nec devius, quo Catholicus fiat, quicquam ſcire; abſtrahat ab his quæſtionibus, ſeu ignoret hæc, ſufficit illi quo ſit Catholicus. Addo tamen ex abundanti, liberum illi eſſe utramvis, prout placuerit, quippe nullo fidei præjudicio, ſententiam ſequi utpote probabilem utramque: ſed utcumque ſit, veriſſimum eſt, id quod manat a Sede tantæ authoritatis, eſſe cum magna veneratione ſuſcipiendum. Fuſe hæc jam diximus, & ſtatuimus ſupra.

2. Non eſt de fide, Papam eſſe ſupra Concilium univerſale, ſeu ſupra Eccleſiam totam reliquam, ſeu ipſo capite ſemoto; ſicut nec etiam Concilium, aut totam Eccleſiam reliquam eſſe ſupra Papam, ſeu quocumque modo quæſtio bene proponatur. Probatur 1. quia nihil horum habetur in profeſſione noſtra, nec in Conciliis univerſalibus Tridentino, Florent. aut aliis. 2. Concedit id expreſſe Bellarmin. ipſe jam ſupra relatus: *Non ſunt*, inquit, T. 1. de Concil. lib. 2. cap. 17. *proprie hæretici, qui ſentiunt, Pontificem non eſſe ſupra omnia concilia, & ſupra Eccleſiam univerſam, ita ut nullum in terris ſupra ſe judicium agnoſcat*; & fatetur dubium ſaltem eſſe, *quod Lateranenſe ultimum Concilium, ſub Leone X. ſeſſ. 11. id definierit proprie ut Decretum fide Catholica tenendum.* 3. Probatur, & explicatur magis, quia variæ de re hac ſunt Doctorum ſententiæ, etiam referente Bellarm. Tom. de Concil. l. 2. cap. 14. quod vel ſolum ſufficit probando, id non eſſe de fide Catholica, cui ſolis pelliciendis deviis ſcribimus. Sic itaque habet Bellarm. cap. illo 14. *De propoſita quæſtione tres invenio Doctorum ſententias. Prima eſt, Concilium eſſe ſupra Pontificem. Id quod aſſerunt Cardinalis Cameracenſis, Joannes Gerſon, Jacobus Almainus, & alii nonnulli in ſuis Tractatibus de poteſt. Eccleſ. Item Nicolaus Cuſanus Panormitanus, & Magiſter ejus Card. Florentinus. Item Abulenſis, & quidam alii* (locis a Bellarmino relatis). *Ut autem hæc ſententia intelligatur, notandum eſt, duo eſſe fundamenta hujus opinionis. Primum eſt, Papam non eſſe proprie caput Eccleſiæ univerſæ ſimul congregatæ. Id quod in eodem modo non intelligunt hæretici, & alii authores: hæretici enim volunt, Papam nullo modo eſſe caput Eccleſiæ totius, ſed tantum Epiſcopum ſuæ Eccleſiæ particularis, ad ſummum Patriarcham Occidentis; at alii authores docent, Papam eſſe caput, & Paſtorem ſingulorum Chriſtianorum, & ſingularum Eccleſiarum ſi ſeorſim ſumantur, non autem totius Eccleſiæ ſimul congregatæ in Concilio generali; tunc enim Eccleſia accipit quaſi formam Corporis, & tota poteſtas, quæ erat ſparſa in variis membris, uni unitur: ita ut comparare Papam cum cæteris Chriſtianis ſeorſim ſumptis ſit comparare membrum nobiliſſimum cum minus nobili: at comparare Papam cum Concilio ſit comparare partem cum ſuo toto, & proinde minus cum majore. Et ne dicamus, Concilium ſine Papa non eſſe totum perfectum, ſed corpus ſine capite, addunt ſecundum fundamentum, quod eſt, ſupremam Eccleſiaſticam poteſtatem eſſe tam in Concilio, quam in Papa; ſed in Concilio principalius, immediatius & immobilius: dicunt enim, Chriſtum immediate omnem poteſtatem ſolvendi & ligandi tribuiſſe Eccleſiæ, & cum Eccleſia ſemper duret, immobiliter in ea ſemper manere hanc poteſtatem. Quia tamen non poteſt Eccleſia ſemper congregata manere, & exercere hanc poteſtatem per ſe, inſtituit Chriſtus ſummum Pontificem, tanquam inſtrumentum generale ad omnes actiones Eccleſiæ, & in eo poſuit hanc poteſtatem ſummam, ut eam exerceat nomine Eccleſiæ. Differunt quidem inter ſe hi authores; quod aliqui ponant hanc poteſtatem formaliter, & ſubjective in ſolo Pontifice, in Eccleſia autem ponunt eam ut in fine, quia eſt propter Eccleſiam & ut in regulante, quia Eccleſiæ eſt regulare, & dirigere Papam, cum ipſa non poſſit errare, Papa autem poſſit; ac denique, ut in ſupplente, quia deficiente Papa propter mortem naturalem, civilem, Eccleſia ſupplet ejus officium. Alii vero volunt eſſe formaliter, & ſubjective principaliter in Eccleſia, inſtrumentaliter in Pontifice, conveniunt tamen in eo omnes, ut doceant hanc poteſtatem immediate in Eccleſia, & proinde mortuo Papa, vel depoſito, vel nolente adeſſe Concilio, Concilium non propterea eſſe corpus imperfectum, ſed perfectum, & habere poteſtatem Papalem definiendi de fide, ſanciendi leges, dandi indulgentias &c. Ex quibus deducunt, Concilium eſſe ſupra Papam, & poſſe ipſum judicare, & punire, & idem eſſe quærere, an Papa ſit major Concilio, ac ſi quæreretur, an pars ſit major ſuo toto. Denique volunt, Papam eſſe in Eccleſia id, quod eſt Dux Venetiarum in Rep. Veneta, vel Magiſter Generalis in aliqua religione; conſtat enim, Ducem Venetum eſſe ſupra ſingulos Magiſtratus, & eſſe ſupra ſingulos Senatores, & Civitates Venetas, non tamen ſupra totum Senatum ſimul collectum; & quando moriatur Dux, certum eſt totam authoritatem, etiam Ducalem eſſe in Senatu. Quomodo etiam Magiſter Generalis eſt ſupra ſingulos Religioſos etiam Priores, & Provinciales, tamen non eſt ſupra congregationem generalem, cum ei parere debeat, non imperare. 2. Opinio eſt aliquorum Canoniſtarum, qui volunt quidem Papam eſſe ſupra Concilium, & a nemine judicari poſſe invitum; tamen poſſe ipſum ſeſe ſubjicere Concilio, & dare illi ſupra ſe poteſtatem; & ſi hoc fecerit, acquieſcere debere ſententiæ Concilii, etiam ſi de ipſius depoſitione ageretur. Ultima ſententia eſt fere communis, quod videlicet Papa adeo ſit ſupra Concilium, ut non poſſit etiam ſe ſubjicere ejus ſententiæ, ſi proprie de ſententia coactiva agatur. Ita Turrecremata, Cajetanus, Ferrarienſis, Turrianus, Sanderus &c.* Hæc Bellarminus; quare nihil horum eſt de fide, hoc ipſo quod varii varia ſentiunt, nullo hæreſeos inſimulante diſſidentes a propria ſua ſententia: *Quæſtio hæc*, inquit Bellarminus de Concil. lib. 2. cap. 13. *exorta eſt tempore Concilii Piſani, Conſtantienſis, & Baſilienſis; cœperunt Patres quærere, an tenerentur obedire Pontifici, an Pontifex potius teneretur obedire ipſis, id eſt generali Concilio, tum plurimi in eam iverunt, ut Concilium eſſet ſupra Pontificem; uſque ad hanc diem quæſtio ſupereſt etiam inter Catholicos.* 2. Quod omnes hæ opiniones, & prima etiam, ſint probabiles, & proinde cuivis liberum ſit, etiam nunc abſque ulla cenſura, quam velit, ſequi, & proinde amplecti ſi vult *primam*. Probatur 1. ex auctoritate tam gravium Doctorum, qui eam ſecuti ſunt, Gerſonis, Almaini &c. 2. Ipſamet ſuis librata ponderibus, ut audivimus expoſitam referente ipſo Bellarm. per ſe ſatis prudens apparet, & in natura corporis, & capitis fundata. Ergo probabilitate non caret. Et bene Vaſquez diſp. 62. cap. 4. *Quando videmus fundamenta omnia, & rationes Doctores oppoſitæ ſententiæ vidiſſe, & conſideraſſe, & ad eas aliquo modo reſpondiſſe, nec eis convictos fuiſſe*, probabilem manere ſententiam illam judicare debemus. 3. Ex exemplo Magiſtri Generalis, quod clarum eſt, nec enim refert a quo Papa habeat poteſtatem tanquam a cauſa efficiente; nam cauſa efficiens non mutat rationem formalem capitis comparati cum corpore. 4. Nihil habet Bellarm. quod facile ſolvi non poſſit; nam nec Teſtimonia tot Conciliorum, ne quidem verba Lateranenſis ultimi ſeſſ. 11. relata a Bellarm. nec Patrum, quos producit, quidquam ſonant expreſſe contradictorium primæ illi ſententiæ, ut ex lectione patet. Omnia & ſingula ſolum probant, quod de fide eſt, & habetur in fide Concilii Florentini, *Papam eſſe caput Eccleſiæ*; nec quicquam de contentis in prima ſententia damnant, niſi ad ſummum per conſequentias deductas inde a Bellarm. quæ non ſunt Conciliorum aut Patrum, & facile eſt cuivis eas negare. 5. Vel ſolum Synodi Florentinæ, & Tridentinæ ſuper has difficultates non ignotas Epiſcopis, & Theologis ſilentium teſtimonium videtur poſitivum probabilitatis retinendæ pro illa prima ſententia; cur enim poſt tot hac de re motas

quæ-

Digitized by Google

quæſtiones in Conciliis Conſtantienſi, & Baſileenſi ſiluerunt? Quare ſine fundamento ſufficiente pronunciavit Bellarminus, *a temeritate magna excuſari non poſſe, qui primam illam tenent* opinionem, & contrariam *eſſe fere de fide*; & ejus propoſitio cenſura potius digna foret, qui ſic tali audet cenſura notare Doctores tam graves, quos ipſemet pro prima illa ſententia citavit, Cardinalem Cameracenſem, Almainum, & Patres omnes Concilii Conſtantienſis, & Baſilien. etiamſi ſpectentur ut particulares Doctores, cum præſertim poſt hæc tempora nullum Concilium generale contrarium pronuntiaverit, ut jam diximus. In Concil. Conſtantien. T. 3. pag. 849. ſeſſ. 4. ſic habetur: *Declarat Synodus, quod ipſa Synodus generale Concilium faciens Eccleſiam Catholicam militantem repræſentans, poteſtatem a Chriſto immediate habet, cui quilibet, cujuſcumque ſtatus, vel dignitatis etiamſi Papalis exiſtat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, & extirpationem ſchiſmatis, & reformationem generalem Eccleſiæ Dei in capite, & in membris*. Idem in Baſil. ſeſſ. 32. & 38. habetur. Nonne tot Patrum Conſtantienſium, & Baſileenſium authoritas ſufficit fundandæ huic doctrinæ ſaltem probabiliter? Equidem Vaſquez, & omnes fere Theologi docent, *probabilem eam opinionem dici*, & eſſe, *quæ ſuos habet* authores & patronos doctos, & prudentes, qui eam ut probabilem amplectantur, 1. 2. diſp. 62. cap. 4.

Quod ſi quis quærat, quid mihi videatur probabilius? Reſpondeo, ut reſpondi in ſimili de infallibilitate Papæ: ſed neutram harum quæſtionum pluribus licet agere.

3. Longe longius abeſt a fide *poteſtas indirecta Papæ in temporalia, ſeu Pontificem* ut Pontificem, etſi non habeat ullam mere temporalem poteſtatem, *tamen habere in ordine ad bonum ſpirituale ſummam poteſtatem diſponendi de temporalibus rebus omnium Chriſtianorum, & proinde poſſe mutare regna, & uni auferre, & alteri conferre tanquam ſummum Principem ſpiritualem, ſi id judicet ad ſalutem animarum neceſſarium, aut poſſe abrogare leges Principum, aut condere*. Probatur 1. Quia nihil horum habetur in profeſſione noſtra, aut Tridentino, aut alio univerſali. 2. Nullus Doctorum id dicit eſſe de fide, ne quidem Bellarmin. 3. Ignota hæc fuiſſe omnia Patribus, & Conciliis primorum ſæculorum evidens eſt; nec enim Papæ Liberius Conſtantium, Damaſus Valentem, & nec idem Liberius Julianum etiam apoſtatam regno deponere vel cogitarunt. 4. Ne quidem omnes praxes Eccleſiæ univerſalis ſufficientes ſunt fundando articulo fidei, ut ſupra diximus, quod releget lector, & his applicabit: multo minus praxes recentiorum aliquot Pontificum: ſufficit praxi quod fundetur in opinione probabili ex judicio ſic agentis & aliorum multorum, ut ibidem adnotavimus. Hinc contra hanc praxim poſſunt eſſe opiniones probabiles. Sane in hac materia præſtaret ſilentium loquacitati, eo præſertim quod cum occurreret occaſio, parum ad rem referret diſcuſſio hujus quæſtionis ſpeculativæ, cum facile foret ſolum *minorem propoſitionem* diſcutere, ſcilicet, depoſito contendente hic, & nunc non eſſe ſufficientem cauſam depoſitioni, quidquid ſit de generali illa poteſtate; certum enim inter omnes eſt, ſaltem nonniſi ex graviſſima, & juſtiſſima cauſa depoſitiones has eſſe attendendas; & qui in tali caſu non præſtaret armis, lite de facto caderet intentata; & meo quidem judicio crimini deberet eſſe particularibus de his ſtatuendo quidquam pronunciare, cum ſit ſemina diſcordiarum inter Papam, & Reges bene conſentientes ſpargere. Ob quas etiam, vel ſimiles rationes præſtat nec de duabus præcedentibus quæſtionibus agere. Satius eſt ſequi Concilium Tridentinum, quod de his omnibus ſiluit; nec ſapere plus quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem, Paulo id prudenter admonente Rom. 12. 3.

§. XVI.

De Judice controverſiarum.

SIC habet profeſſio noſtra: *Sacram Scripturam juxta eum ſenſum, quem tenuit, & tenet S. Mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu, & interpretatione ſacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam niſi juxta unanimem conſenſum Patrum accipiam, & interpretabor*. Et Trident. ſeſſ. 4. *Decernit Synodus, ut nemo ſuæ prudentiæ innixus in rebus fidei, & morum ad ædificationem doctrinæ Chriſtianæ pertinentium ſacram Scripturam ad ſuos ſenſus contorquens contra eum ſenſum, quem tenuit, & tenet S. Mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu, & interpretatione Scripturarum ſanctarum, aut etiam contra unanimem conſenſum Patrum, ipſam Scripturam ſacram interpretari audeat*. Hæc, nec plura Concilium. Quare ut doctrina his contenta eſt de fide, & quod ibi præſcribitur ſequendum, quia propoſita a Concilio univerſali; ita a contrario nihil aliud eſt de fide in hac materia, nec oportet plus ſapere quam ſapuit Concilium. Itaque

1. Ut Concilium abſtinuit a termino *infallibilitatis in Eccleſia* etiam univerſali in doctrina fidei, & morum, ita licitum cuique ab eo abſtinere. Quinimo ut utile eſt uti hoc termino, quippe apprime ſignificativo, tum in Scholis, tum in Concionibus erudiendo populo; ita præſtat abſtinere in collationibus cum deviis.

1. Quia terminus iſte non eſt *Conciliaris*; non enim in ullo Concilio reperitur, ut nec in Scriptura; cur ergo eo præſertim exoſo adverſis utemur? Difficiliorem eis reditum ad Eccleſiam ſic reddemus, & probationem ejus, quod injecimus? *Tranſubſtantiationis* nomine utitur Tridentina Synodus ſeſſ. 13. Can. 2. & cap. 4. eo itaque nobis utendum, & non ſolum res eo ſignificata credenda: at non ulla eſt termino *infallibilitatis*; nec nos ergo utamur, ne ſapientiores in fidei rebus ſimus Concilio. Et ſi quid devius ſentiendum ſciſcitetur, reſpondeamus, ſufficere illi obvolvere id ſilentio, & ignorare id poſſe, quod Tridentinum non docuit.

2. Res ſignificata per ipſum terminum eſt de fide, dummodo nihil aliud eo termino ſignificetur, niſi quod habet Tridentinum, *Eccleſiæ eſſe judicare de vero ſenſu Scripturarum*, & de qualibet mota controverſia, eique aſſentiendum, & ejus ſenſum admittendum, quæ nunquam errat ob aſſiſtentiam Spiritus Sancti ei promiſſam, Jo. cap. 14. 16. 26. & cap. 16. 13. qui errare non poteſt; nam impoſſibile eſt mentiri Deum, Hebr. 6. 18. Si quid aliud Scholaſticus nomine *infallibilitatis* ſignificet ut ſæpe ſæpius inquirit ſubtiliter, non *erit de fide*, quicquid illud ſit ſive certiſſimum, ſive probabile, & ſubtilitatis Scholæ proprium, nec ſimplicitati fidei aptum, Scholis denique continendum, neutiquam deviis in caſtra Catholica reducendis proponendum; & ſi quærunt illi, quid in hac re ſit illis ſentiendum quo fiant Catholici, reſpondendum, ſilentem de iis Eccleſiam debere imitari, & ſine præjudicio fidei hæc poſſe ignorari, *non plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem*, *Rom.* 12. 3. Nos Eccleſiæ nomine nihil debere docere niſi quod docuit; cum in caſtra Catholica tranſierit, nos illum, ſi ſequi libuerit, in Scholas ducturos, & ſubtiliora eſſe docturos. Sane ſimilis, vel fere ſimilis eſt hæc quæſtio illi Scholaſticæ, *an prædeſtinatus poſſit damnari, & reprobus ſalvari*. Ut enim Eccleſia non eſt Eccleſia, niſi habeat aſſiſtentiam Spiritus Sancti qui eſt *infallibilis*, & proinde Eccleſia per ipſum eſt infallibilis; ita prædeſtinatus non eſt prædeſtinatus, niſi cum *prædeſtinatione*; itaque ſicut poſita illa, ſeu ut loquimur in Scholis in *ſenſu compoſito*, quia Deus non poteſt non perducere ad effectum quod ſtatuit, *non poteſt damnari*; *in ſenſu* tamen *diviſo*, ut loquuntur noſtræ Scholæ, *poteſt* damnari; ita Eccleſia in ſenſu diviſo poſſet errare; ſed in tali caſu non foret Eccleſia, ſicut in ſimili caſu non foret *prædeſtinatus*; *in ſenſu vero compoſito non poteſt errare*. Sed quis non videt, hæc nimis ſubtilia, eſſe extra ſepta fidei, & proinde continenda intra Scholas? Contineamus ergo nos intra terminos Tridentinos, nec aliud tanquam de fide proponamus: facillima ſane erit probatio dogmatis noſtri ſic propoſiti, & ei facile devius ſubſcribet. Cur viam redituris ſentibus, & dumetis obſidemus, ne facilis ſit reditus?

3. Non eſt de fide, Deum vel Scripturas non eſſe *Judicem controverſiarum, ſed Eccleſiam ſolam*; imo proclamandum, quod pellicit devios ad nos, *Deum eſſe primum, & ſummum Judicem* & quidem *potiorem* Eccleſia; quippe cum illa contineat verbum Dei, hujus locutio ſit humana, ſeu hominum. Probatur 1. Quia nec profeſſio noſtra, nec Tridentinum denegat Deo, vel Scripturæ hanc dignitatem Judicis. Imo Chriſtus Jo. 12. 48. *Sermo, quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die*. Ut & Jo. 7. 5. *Lex noſtra judicat hominem &c.* Et bene Suarez Tract. de Fide diſp. 5. ſect. 2. *Regula fidei eſt vel inanimis, vel viva animata: prior eſt Scriptura, & traditio; viva, & loquens eſt Eccleſia, Concilium generale, & Epiſcopus Romanus*; & ita reſultant quinque Regulæ. Idem repetit ſæpius ſect. 3. 4. 5. 6. 7. 8. ubi indiſcriminatim Scripturæ, ſeu verbo Dei, & Eccleſiæ judicium de controverſiis adſcribit, & cum eo alii Theologi poſt Auguſtinum lib. de Unit. Eccl. cap. 2. & alios Patres frequenter. 3. In more poſitum eſt dicere litigantibus, *lex judicabit*. Quidni ergo idem dicemus de Scriptura? 4. Quod ſubtilius dicimus in Scholis, legem *eſſe regulam*, ex qua *Judex judicat*, legem autem proprie non judicare, quia non poteſt audire contendentes, unaquaque parte ad ſe eam attrahente: ita Scripturam: eſt extra ſimplicitatem fidei, & proinde non eſt cum illa ſubtilitate de fide, ſed intra ſepta Theologiæ coercendum.

4. Non eſt de fide, ut jam diximus, Papam extra Concilium generale eſſe *Judicem* ſummum controverſiarum: nec etiam extra illud *eſſe infallibilem in judicio ferendo de rebus fidei, aut morum*. Patet, quia nec eſt in profeſſione noſtra, nec in Trid., & hæc jam oſtendimus. *Atque hæc ſatis de regula fidei, & ſecretione, ex ea doctrinæ fidei Catholicæ a Scholaſtica, quibuſvis opinionibus, & popularibus erroribus in omnibus controverſiis hoc ſæculo motis*.

VIN-

VINDICIÆ LIBRORUM DEUTERO-CANONICORUM VETERIS TESTAMENTI,

In quibus Traditionis & Concilii Tridentini mens de eorum authoritate accurate elucidatur

A U C T O R E

UNO E CANONICIS REGULARIBUS CONGREGATIONIS GALLICANÆ.

P R Æ F A T I O.

S*ATIS mihi innoteſcit, fuiſſe inter viros Catholicos, qui Heterodoxorum ſententiæ de Veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis refellendæ ſingularem dederunt operam: hos inter eminuit Melchior Canus, qui lib. 2. cap. 9. 10. & 11. diligenter omnia conquiſivit, quæ ab Eckio, Cochlæo, Pighio in divinam Judithæ, Tobiæ, cæterorumque Deutero-Canonicorum authoritatem diſputata ſunt. Ab eo tempore, quo vixit Melchior Canus, fuerunt qui diligentius rem pertractavere: occurrunt animo Sixtus Senenſis in Biblia Sacra lib. 1. & Joannes Harlemius e Societate Jeſu Theologus, qui brevius, ſed tamen Cano copioſius recenſuerunt teſtimonia Conciliorum, & Patrum de libris Canonicis edita; ſuccedunt Andradius defenſione fidei Tridentinæ lib. 3. & Stapletonus lib. 9. Hic de cæleſti Deutero-Canonicorum origine docte quidem diſſeruit, ſed paulo generalius: fuit enim vir eximiæ eruditionis, ſed horrens ad turbam nominum; quocirca ſeriem traditionis ſæpius corripuit, ut in profundis, & doctis ratiociniis expatiaretur. Bellarminus, qui non minus doctrina, quam purpura enituit, profeſſus eſt in totius operis ſui præfatione, ſe in unum collecturum, quæ varie de controverſiis diſperſa ſunt, ut ex omnibus unum doctrinæ corpus integrum, ſuiſque numeris abſolutum exiſteret: id ſane peregit, ubi Veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum canonicam authoritatem adverſus XVI. ſæculi hæreticos propugnavit.*

Tot eximiis Theologis, qui olim inter alios innumerabiles, in tuenda noſtrorum Deutero-Canonicorum inſpiratione, ore, & calamo deſudarunt, adjungere juvat plurimos, quos ex variis vitæ conditionibus noſtra ætas tulit ingenio, & doctrina notiſſimos: e regia Scientiarum Academia clariſſimum Hamelium: e Facultate Theologica Pariſienſi celeberrimum Eliam Dupin: ex Benedictinorum Ordine illuſtriſſimum Matthæum Petit-Didier: e ſchola Sancti Thomæ peritiſſimum Alexandrum: doctiſſimos e Sancti Franciſci Diſcipulis Joannem de la Haye, & Fraſſenium: e Minimorum familia (hoc illi nomen præ modeſtia ſibi vindicant, quod numquam alias ſortirentur) non minimum inter eruditos Merſenium.

Potuiſſem ego conquieſcere in eruditis tot Theologorum curis, tanquam qui divinam Deutero-Canonicorum authoritatem feliciter, & non vulgari cum laude ſuſtinuerint: ut tamen ſua cuique eſt pugnandi ratio, & in bellis literariis varium armorum genus: ſic veniam facile impetravero a Lectoribus qui magnum rei momentum conſiderate expendent, ſi ego quoque hic virium mearum periculum faciam; atque hujus Cauſæ Vindicias variata inſtruendas methodo repetam: tum quoque novis agam, & urgeam argumentis; faciam ego primum ut Judæorum, & hæreticorum varii Canones de ſcripturis Veteris Teſtamenti in conſpectum prodeant: quippe cum nuda hæreticorum dogmatum imago proponitur, facilius difficultatum, quas illi adverſus fidem orthodoxam faceſſunt, cognoſcitur vanitas.

Accedam deinde ad varias Scripturarum Verſiones, quæ mihi primum ſuppeditabunt argumentum, quo divina noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritas demonſtretur: nemo neſcit eam eſſe Verſionum utilitatem, ut Eccleſiarum, quæ eas adhibuerunt, repræſentent ſententiam.

3. Geminum e Patribus in Deutero-Canonicorum gratiam argumentum eruam; unum quidem ex iis, qui Tobiam, Juditham, cæteroſque ejuſdem ordinis libros in Scripturarum Catalogo diſtincte collocarunt; alterum vero ex aliis Patribus, qui licet illos in Canone expreſſe non conſtituerint, eos tamen ut divina authoritate præditos conſpexerunt: diſcrimen enim aliquod ſtatutum olim eſt inter librum divinum, & librum Canonicum: nec erit hujus diſcriminis ardua, nec jejuna demonſtratio. Opus itaque, ſtudioſis, ſaltem rudioribus, haud ingratum me facturum arbitror, ſi ſparſas SS. Patrum ſententias de divina Veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authoritate in unum compingam; eorumque dicta, quæ aliorum aciem, aut diligentiam effugerunt, in luce paulo majore collocem.

4. Non exiſtimavi infirmum illud argumentum, quod e Miſſalibus peteretur: ſic illud adornare placuit. Semper e Scripturis ſacris, non ex aliis libris deſumptæ ſunt lectiones, quæ in Miſſis celebrandis recitandæ præcipiuntur: porro e noſtris Deutero-Canonicis uſu antiquiſſimo in Miſſas tranſmiſſæ ſunt lectiones; ergo noſtri Deutero-Canonici inter Sacras Scripturas locum aliquem ſibi vindicant. Nemo, opinor, otioſam hanc ſpernendamque probationem duxerit: Miſſalia

Digitized by Google

etenim non ſunt unius Doctoris vox, ſed omnium Eccleſiarum, quarum uſui conſecrata ſunt.

5. Stabilita Veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authoritate divina, ad certamen, quod adverſus eoſdem Codices duobus fere ab hinc ſæculis perennat, deſcendam.

Nunc animis opus, Ænea, nunc pectore firmo.

Norunt enim omnes quibus animis, quo heterodoxorum conſenſu iſti ad impugnandos veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos exarſerint. Toto, ut ita dicam, hæreſeos corpore pugnatum eſt; Miniſtrorum ſcriptis, Confeſſionibus Civitatum, Pſeudo-Synodorum decretis. Hæreticos, qui noſtris Deutero-Canonicis bellum indixere, ſingulos in hoc Opuſculo non appellabo; nonnullos duntaxat, qui principem inter eos locum obtinent, aggrediar; horum opera prius in noſtra Præfatione delineare mihi liceat.

Exeunte Sæculo XVI. Guilelmus Witacherus Anglo-Calviniſta diſputationem edidit adverſus nonum Stapletonis librum de Scripturis Canonicis: Calviniſtis ita arriſit, ut non Cantabrigiæ ſolum ipſis plaudentibus, ſed & Herbornæ in Germania typis Chriſtophori Corvini excuſa prodierit. Coacervavit Witacherus argumenta plurima partim falſa, & ludicra, partim vulgaria explicataque ſæpius, ut vel ab imperitis lectoribus laudem, & admirationem exprimeret, vel multiplicibus excutiendis rationibus, ac diſſolvendis, moras, & quaſi compedes adverſariis injiceret.

Rainoldus Academiæ Oxonienſis Theologus adverſus noſtros Deutero-Canonicos ſcripſit longum, & verboſum opus: conſtat gemina parte ſpiſſo admodum volumine comprehenſum. Tumet conſarcinatis ubique Scriptorum profanorum pannis, quos identidem cæſpitante memoria citat: infinitis obſeptum eſt Philoſophorum tricis, & quæſtionibus, quæ Diſſertationi de noſtris Deutero-Canonicis inſtitutæ nedum lucem afferant, imo tenebras opere Rainoldi ſpiſſiores offundunt: citat quandoque voces Hebraicas, & Græcas: an Hebræam, an Græcam linguam calluerit, non ſatis ſcio: mihi tamen videtur feciſſe, quod Scriptoribus, Oratoribuſque quotidianum eſt, ut ſi qua Hebraicæ, Græcæve linguæ vocabula repererint, quibus vim quamdam uberiorem ad ſignificandum ineſſe exiſtimant, quamvis hujuſmodi linguarum non ſint periti, iis tamen vocibus, quas ſunt tamquam ex aliena ſupellectile mutuati, perinde atque propriis opibus non verenturuti.

Gerhardus Theologiæ Lutheranæ in Academia Jenenſi Profeſſor de locis theologicis plurima edidit Volumina. Sacrarum Scripturarum tractatui primum conſecravit locum; in eo præſertim ad Patrum authoritatem confugit, ut Veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos e Canone rejiceret: hoc opus qui memoria complectitur, nihil fidei, & reverentiæ erga noſtros Deutero-Canonicos deperdet magis, quam qui illud numquam legerit. Neque id mirum: Gerhardus ſæpe lacera, & luxata Patrum teſtimonia exhibet: ſi quædam integra, & obſcura proferat, obſcuriores ex iis elicere contentus conjecturas, ſtatim de fide Catholica triumphare ſibi videtur. Adeo vis præjudicatæ ſententiæ animum ipſius occupatum tenet, ut quidquid in Patrum traditione legit, id invitum adverſus Veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos contorqueat. Ut nimirum oculus colore aliquo ſemel imbutus, quidquid aſpexerit, eodem colore perfuſum ſibi videtur intueri; ita Gerhardus, & ceteri Hæretici, cum ſibi perſuaſerint, noſtros Deutero-Canonicos authoritatis divinæ privilegio non gaudere, errori ſuo invitam Patrum traditionem, & repugnantem accommodarunt.

Turgeret nimium iſta Præfatio, ſi longo agmine producerem Blondellum, Molinæum, Meſtrezatium, compluresque alios; iſti vel Rainoldi, vel Gerhardi opera exſcripſerunt; nec de ſuo aliud addidere, præter novas, & patheticas exclamationes, quæ adverſus noſtros Deutero-Canonicos nihil faciunt: ab iis igitur referendis in hac Præfatione, & in noſtro exiguo opere manum, & calamum abſtinebo.

Mihi poterit aliquis ſubiraſci, quod Patris Martianæi ſententiam de Scripturarum Canone etiam impugnaverim. Librum, cui titulum Gallicum, Canon des Ecritures, præfixit, attente legi; quod ſi plurima, quæ eruditionem ſapiunt, in eo opere deprehendantur; tamen ſine confutatione prætermitti non poſſunt ea, in quibus allucinari viſus eſt. Scilicet plurimis confidenter in locis aſſeruit, ante Synodum Tridentinam in Eccleſia nullum Scripturarum canonem extitiſſe conſecratum: innumera congeſſit Patrum teſtimonia, ut demonſtraret, veterem traditionem Canonicæ, & Divinæ authoritati Deutero-Canonicorum Veteris Teſtamenti numquam faviſſe.

Hanc allucinationem, ne dicam errorem, malevolo animo confutare non aggredior: abſit enim ut religioſos venerandi Martienæi cineres petulanter conculcare videar: fuiſſe hunc Catholicæ fidei, & eximiæ doctrinæ virum minime diffiteor; nec facile paterer, ut quis ipſi geminam hanc laudem invideret; ſed ſui ſunt viris eruditis nævi, quos quidem notare nefas ſemper non eſt; præſertim cum Dogmati Catholico quaſi adverſari videantur. Martianæum igitur de Canone Scripturarum quædam dixiſſe traditioni parum conſona, mea hæc eſt opinio; etſi toties in Scripturis elucidandis deſudaverit: neque idcirco cetera, quæ de Scripturis diſſeruit, diſplicere debent: hujuſmodi lapſus occurrere poſſunt in libris, qui eruditione, & elegantia referti creduntur. Vix enim ulla eſt facies adeo venuſta, quæ omni prorſus nævo, & labe careat: etiam laudatur, etiam æſtimatur ea pulcritudo, quæ tamen ſuas, ſed leves habet mendas: noſtra hæc ſors eſt, ut nihil apud nos ſit ab omni parte beatum, ut nemo ſine venia placeat.

Nunc ſupereſt ut rationem iſtius opuſculi præcipuam petentibus exponam: a me præſertim ſuſceptum illud eſt, ut Scripturarum indicem, quem Concilium Tridentinum adornavit, ab hæreticorum calumniis, & quorumdam Catholicorum invidia defenderem. Sunt enim non pauci inter Orthodoxos, qui contendunt, Synodum Tridentinam non potuiſſe, vel ejus mentem non fuiſſe, ut, in ſuo de Scripturis condendo Canone, parem Deutero-Canonicorum, Proto-Canonicis authoritatem definiret: ita ſenſit vir eximiæ doctrinæ, & Critices, cujus Gallica MSS. in Scripturarum Canonem Tridentinum diſſertatio non ita pridem a Viro doctiſſimo commodata mihi eſt. Præclaram diſſertatoris eruditionem, dignitatem, nominiſque, ac famæ ejus celebritatem, ſi quis alius, reverenter colo. At de noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate ejus ſententiæ ſuffragari non poſſum: quæ ſi ſemel obtineat; Synodi Tridentinæ definitio, ubi de noſtris agitur Deutero-Canonicis, erit incerta, inanis, & aera, non hæreticos verberans: verum iſta fuſius ad opuſculi noſtri calcem proſequar.

SECTIO

Digitized by Google

SECTIO PRIMA.

De variis Judæorum, & hæreticorum Canonibus.

VETERIS Teſtamenti Deutero-Canonicorum Vindicias auſpicaturi, non immerito ordimur a Judæis & hæreticis, qui in ſuo Scripturarum canone eos non collocarunt. Hanc in aliis quæſtionibus ſecuti ſunt methodum plurimi inter Theologos viri eximii, qui hæreticorum figmenta primum nude expoſuerunt; deinde vero ad dogmatum catholicorum defenſionem acceſſere: rati ſcilicet ſuis, quibus involvuntur, tricis & artificiis errores prius eſſe denudandos, quam veritatis patrocinium aſſumeretur. Quamquam propugnatur veritas, quæ ſimplex, & ſine cultu peregrino prodire amat: quippe ex nuda erroris expoſitione facilius innoteſcit vanitas difficultatum, quas heterodoxi ſolent inneſtere.

CAPUT I.

Generatim exponitur quid de Scripturarum canone ſenſerint olim hæretici.

EA fuit omnium fere hæreticorum indoles, ut Scripturis aut aliquid peregrinum adderent, aut genuinum detraherent. Evolvantur etenim Eccleſiæ annales, occurrent ſtatim Ebionitæ (1), qui Matthæi Evangelium, & ſancti Pauli Epiſtolas; Gnoſtici (2), qui Pſalterium; Ptolemaitæ (3), qui libros Moſis e Canone eradere tentarunt. Aderunt Marcionitæ (4), qui duas ad Timotheum Epiſtolas, unam ad Titum, & alteram ad Hebræos; Alogi (5), qui Joannis Evangelium, & Apocalypſim; Severiani (6), qui acta Apoſtolorum quaſi commentitia negarunt. Arianos (7) ſua etiam de Epiſtola ad Hebræos flagitia venditaſſe, teſtes ſunt Epiphanius, & Theodoretus. Quin & Theodorus Mopſueſtenus (8) Proverbia Salomonis, & Eccleſiaſtem non ſpiritus divini, ſed humanæ prudentiæ eſſe fœtum aſſerere non dubitavit. Ulterius etiam progreſſus eſt, cum Job Pagano librum tribuere, & Canticum Canticorum nuptiale Canticum, quale Plato de amore convivium ſcripſit, docere, & ſcribere non eſt veritus.

Illud hæreticorum genium in mutilandis ſacris Scripturis optime noverat ſanctus Hieronymus, qui proœmio commentariorum in epiſtolam ad Titum dilucide fatetur, hunc apud hæreticos morem invaluiſſe; „ ut quidquid contrarium ſuo dogmati viderant, vel eraderent, vel etiam integre repudiarent “. Sancto Doctori præiverat Tertullianus (9) his verbis: „ Iſta hæreſis non recipit quaſdam ſcripturas, & ſi quas recipit, non recipit integras: ad diſpoſitionem inſtituti ſui intervertit, adjectionibus, & detractionibus “.

(1) Apud S. Epiphan. hær. 30. apud S. Irenæum lib. 1. cap. 26.
(2) Apud Philaſt. lib. de hær.
(3) Apud S. Epiph. hær. 33.
(4) Apud S. Epiph. hær. 42.
(5) Apud S. Epiph. hær. 51.
(6) Apud Euſeb. lib. 4. cap. 27.
(7) Apud S. Epiph. hær. 45.
(8) Synodo 5. Œcumen. Collat. 4.
(9) De præſcript. c. 17.

Sed quia hæreticorum impiimis eſt, ut Sanctorum Patrum teſtimonia nec agnoſcant, nec revereantur; ipſos de Scripturarum truncatione hæreticos conſulamus: en Fauſtus Manichæorum columen: hic diſerte profitetur, hanc ſibi libertatem dari, ut pro ſuo libitu Scripturis vel adjiciat, vel detrahat. Inquit: „ Me Manichæa fides reddidit tutum, quæ principio mihi non cunctis, quæ ex Salvatoris nomine ſcripta leguntur, paſſim credere perſuaſit; ſed probare, ſi ſint vera, ſi ſana, & incorrupta “. Hæc ille apud Sanctum Auguſtinum lib. 18. contra Fauſtum cap. 3.

Fauſto vetuſtiſque hæreticis hodie ſuccenturiant Lutherani, & Calviniſtæ; quorum omnium hæc eſt fides, non credere, ſed probare, *ideſt* (ait S. Auguſtinus cap. 7. libri contra Fauſtum jam laudati) *quod hæreſim eorum non impedit, hoc accipere: quod autem impedit, non accipere*.

Omnium veteris Teſtamenti librorum eos duntaxat recipiunt Lutherani, & Calviniſtæ, quos vetus Hebræorum canon complectitur: cæteris vero, quos Deutero-Canonicos vocamus, & divinam authoritatem, & locum in ſuo Scripturarum Canone denegant heterodoxi. Priuſquam horum confutationem aggrediamur, quædam juvat præmittere de Hebræorum Canone, & ſingulis Proteſtantium Confeſſionibus, quas illi de Scripturis veteris Teſtamenti ediderunt: quia hoc ordine utens, apparabitur animus lectoris ad ferendum æquius de integra controverſia judicium.

CAPUT II.

De Hebræorum Canone, & ejuſdem Diviſione.

INgenioſis quidem conjecturis, ſed non invictis, nec antiquis teſtimoniis fulciuntur, qui contendunt, canonem Hebræorum ab Eſdra Prophetiſque ipſi coætaneis fuiſſe conditum: ajunt enim, poſt reducem e captivitate Babylonica populum codices ex variis locis collectos, & emendatos fuiſſe; quos in unum corpus redegerunt non tantum Eſdras, ſed & Prophetarum ultimi, Aggæus nimirum, Zacharias, & Malachias.

Canonem tamen Scripturarum apud Judæos extitiſſe conſecratum quibuſdam ante Chriſtum ſæculis ſatis indicat Machabaicus Scriptor lib. 1. cap. 3. Refert enim, jejuniis maceratos Iſraelitas, ciliciis indutos, cinere conſperſos, veſtibus laceros expandiſſe libros legis. Et in Epiſtola ad Spartiatas, *ſolatio ſibi fuiſſe Libros ſanctos*, ſcribit Jonathas, & populus univerſus Judæorum lib. 1. Machab. cap. 12.

Canoni Scripturarum ſacrarum apud Judæos jam diu conſecrato ſuffragatur Joſephus lib. 1. contra Appionem: diſtribuit enim ille ſacros codices in legem, Propheticos libros, & hymnos vitæ continentes præcepta: En hujuſce hiſtorici textus: „ Apud nos nequaquam innumerabilis eſt librorum multitudo diſſentientium, atque inter ſe pugnantium: ſed duo duntaxat, & viginti libri totius præteriti temporis hiſtoriam complectentes, qui merito creduntur divini. Ex his quinque quidem ſunt Moyſis, qui legem continent, & ſeriem rerum geſtarum a conditu generis humani uſque ad ipſius interitum. Atque hoc ſpatium temporis tria fere annorum millia comprehendit. A Moyſis autem interitu uſque ad imperium Artaxerſis, qui poſt Xerxem regnavit apud Perſas, Prophetæ, qui Moyſi ſucceſſere, res ſua ætate geſtas tredecim libris complexi ſunt; quatuor vero reliqui hymnos in Dei laudem, & præcepta vitæ hominum exhibent utiliſſima. Ceterum ab imperio Artaxerſis ad noſtram uſque memoriam ſunt quidem ſingula literis mandata; ſed nequaquam tantam fidem, & authoritatem meruerunt, quantam ſuperiores ii libri; propterea quod minus explorata fuit ſucceſſio Prophetarum “.

Omnes uno ore conſentiunt, Joſephum in numero 22. librorum nullatenus collocaſſe noſtros Deutero-Canonicos: etenim de iis duntaxat loquitur, quos Proto-Canonicos vocamus; cum diviſioni de ſacris libris inſtitutæ ſtatim ſubjungat: „ Ceterum ab Imperio Artaxerxis ad noſtram uſque memoriam ſunt quidem ſingula literis mandata, ſed nequaquam tantam fidem, & authoritatem meruerunt, quantam ſuperiores ii libri, &c. “. Hæ poſtremæ voces clare oſtendunt, Eccleſiaſticum, utrumque librum Machabæorum, ceteroſque Scripturæ codices, qui poſt Artaxerſem aut ſcripti ſunt, aut primum comparuerunt, in Scripturarum Canonem a Judæis non fuiſſe relatos.

Licet Joſephus in iſtis 22. libris recenſuerit tantum eos, qui in veteri Teſtamento Proto-Canonici dicuntur: attamen non certo conſtat, quem præciſe ordinem in enumerandis ſingulis libris ille obſervaverit: inde nata eſt in ſingulorum computo, & ordine diverſitas opinionum. Origenes apud Euſebium (*) ſacræ Scripturæ libros longe alio ordine recenſet, quam Melito; cujus locum Euſebius lib. 4. cap. 26. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ retulit. Hilarius quidem in prologo commentariorum in Pſalmos cum Origene prorſus concinit; non vero Epiphanius, & Hieronymus, qui Melitoni in ordine Scripturarum computandarum ſuffragantur.

(*) lib. 6. hiſt. cap. 25.

Nec Judæi de numero, & ordine ſacrorum librorum inter ſe conveniunt: quippe dum Joſephus enumerat vigintiduos, e quibus tredecim exiſtunt, quos Prophetis auctoribus tribuit: Talmudici in Bava-Batra hunc extendunt numerum uſque ad vigintiquatuor, quos inter reponunt quinque Moſis, octo Prophetarum, & undecim hagiographorum: hunc ordinem ſequuntur Elias Levita Præfatione 1. in Maſoreth hammaſoreth; & Buxtorfius in commentario Maſorethico cap. 11. Sed ab eo receſſerant Veteres Maſorethæ. Diſſenſionem hanc in ordine, quem apud Hebræos obſervare debent ſacræ Scripturæ, indicant potiſſimum Biblia Hebræa, tum manuſcripta, tum typis edita; ſingula diſcrimina recenſere non vacat: legi poſſunt apud doctiſſimum Serarium c. 8. Prolog. Bibl. quæſtiuncula 9. nec omitti debet Hum-

Digitized by Google

ſredus Hodius lib. 4. de librorum Biblicorum numero, & ordine.

Non facile crederem, hanc Judæis fuiſſe indictam legem, ut quotquot literas in alphabeto, tot in ſuo Canone ſacros libros enumerarent. Diſtinguendum eſt inter aliquam alluſionem, & fundamentalem probationem. Collationem librorum Canonicorum cum literis alphabeti hebraici, quoad numerum duntaxat alluſionis cauſa proferunt Hebræi; vel ſi mavis, compendii gratia, & ad juvandam memoriam, ſicut innuit Euſebius lib. 2. Hiſt. Eccl. & lib. 3. cap. 10. At fundamentalem probationem in eo conſtituunt, quod ſoli illi libri ſint Canonici, qui a Prophetis, ideſt viris inſpiratis elaborati ſunt. Nec vitio vertenda eſt Judæis illa alluſio, quam S. Hilarius Præfat. in Pſ. S. Gregorius Naz. in Carm. ſuo calculo comprobarunt.

Ex Joſephi teſtimonio ſuperius laudato manifeſte colligitur, quod Judæi olim Scripturas generatim diſtribuerent in legem, in libros Propheticos, & hymnos vitæ continentes præcepta. Atque hæc diviſio auctoritate Chriſti nititur, qui (*) Scripturas latiori appellatione legis, Prophetarum, & Pſalmorum comprehenſas fuiſſe teſtatur. Celebris etiam eſt, & antiqua apud Judæos ſacrorum codicum partitio in tres ordines; in legem ſub qua 5. libri Moſis; Prophetas tum priores, quos vocant, ſcilicet, Joſue, Judices, libros Samuelis, & Regum; tum poſteriores, Eſajam nimirum, Jeremiam, Ezechielem, & 12. minores, quos pro uno libro habent; & hagiographa, ſub quibus reliqui undecim, Pſalmi, nempe, Job, Proverbia, Canticum Canticorum, Eccleſiaſtes, Threni, Ruth, Eſther, Daniel, Eſdras, & Chronica, unde librorum viginti quatuor numerus exurgit.

(*) Lucæ cap. 44.

Adverſus librorum ſacrorum diviſionem in legem, Prophetas, & hagiographa excandeſcit ſerio Voſſius (*): buccinat, hanc partitionem *eſſe nequiſſimam, & ineptiſſimam*, ab Aquila, & Judæis in odium hebdomadarum Danielis excogitatam. *Tunc*, inquit, *Danielem extremo pene inter hagiographos loco rejecerunt Judæi*. Si Voſſio credamus, *in reſponſionibus ad iteratas Simonii objectiones*, Aquilæ illud unicum fuit ſtudium, ut librorum, & verborum ordinem inverteret, quem 70. Interpretes obſervaverant, ratus ſcilicet Aquila, quod ea ratione ſenſum Scripturæ obſcuraret, in nihilum redigeret, & admirationi eſſet fatuis,

(*) Cap. 12. de Sibillinis orac.

Omnia enim ſtolidi magis admirantur, amantque
Inverſis quæ ſub verbis latitantia cernunt.

Verum Voſſius judex Aquilæ ſatis æquus eſſe non poteſt; qui ut 70. interpretum verſionem propugnaret, fontes hebræos, verſioneſque a Judæis olim confectas deprimere, & elevare conatus eſt. Demus Voſſio, quod Aquila prior in ſacrorum librorum diſtributione uſus fuerit voce illius *hagiographa*. Quid ex ea nocumenti in ſacras Scripturas redundare poteſt? Nec Hieronymus prologo in libros Regum, ubi librorum hagiographorum juxta Judæos meminit, eos malitiæ, & odii in 70. hebdomadas Danielis redarguit: nec Origenes, nec Epiphanius, ceterique Patres Aquilam, aut Judæos reprehendunt, quaſi *novam, & nequiſſimam* librorum ſacrorum partitionem induxiſſent, aut ſaltem odio in Danielem illud feciſſent.

Ambigit Thomas Stapletonus, utrum in Canone Hebræorum extiterit Eſtheræ liber; contendit enim, eum eſſe de numero Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti, qui olim a Judæis, & nonnullis Chriſtianis occultæ, & dubiæ fidei codices habiti ſunt. Sed illud gratis a Stapletono dictum eſt. Quippe in numerum Proto-Canonicorum veteris Teſtamenti, quos Judæi ut divinos ſpectabant, liber iſte referri debet: quod quidem ita demonſtratur. Judæi eos libros ut divinos habuerunt, in quos ediderunt Paraphraſes: atqui in librum Eſtheræ a Judæis editæ ſunt Paraphraſes; extat enim Targum quintum quinque librorum, ſcilicet Cantici Canticorum, Ruth, Threnorum, Eccl. & Eſtheræ. Hæc Paraphraſis ſua canitie antiqua admodum eſt; a quodam Judæo confecta fuit Dialecto Hieroſolymitana, quam Judæi Hieroſolymis ſemper uſurpaverant.

Fertur aliud Targum in Eſtheram; foetus eſt etiam Judæi antiquiſſimi: ſic incipit. „ *Fuit in diebus Aſſueri*. Ille Aſſuerus fuit unus e decem Regibus, qui „ regnabant; & divites in mundo erant: & hi ſunt „ illi decem Reges. Regnum primum eſt Regis Re„ gum Domini exercituum; cujus Regnum cito magni„ ficabitur “: Hæc poſterior Paraphraſis eſt duplo major priori. Franciſcus Taylor Anglus anno 1655. utriuſque in Eſtheram Paraphraſeos latinam translationem Londini in lucem emiſit. Adde quod Eccleſia. librum Eſtheræ exceptis 7. ultimis capitibus, ut Proto-Canonicum veteris Teſtamenti ſemper ſpectaverit. Porro libri omnes Proto-Canonici e veteri inſtrumento deſumpti in canone hebræo extiterunt; id ampliori probatione non eget.

CAPUT III.

De Canone Scripturarum veteris Teſtamenti, a Calviniſtis, & Lutheranis edito.

CAlviniſtæ, & Lutherani e canone rejiciunt Tobiam, Judith, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Baruchum, geminum Machabæorum codicem, quaſdam Danielis, & Eſtheræ partes; nemo enim in Heterodoxorum 16., & 17. ſæculi Confeſſionibus vel mediocriter verſatus ignorat, ab ipſis libros ſupra memoratos veluti apocryphos ſpectari. Inane tamen non erit eorum ſingulas de libris canonicis Confeſſiones exhibere, quas ego quam potero breviſſime deſcribam; eas in ceteris Sectionibus confutaturus.

Confeſſio Fidei a Calviniſtis Galliarum edita.

Hæc Confeſſio an. 1559. Amboſiaci primum Franciſco II. Galliarum Regi; deinde anno 1561. Poſſiaci Carolo IX. rurſus gallice exhibita, ac tandem a Calviniſtis Gallis ad Calvinianos exterarum gentium latine emiſſa eſt an. 1566., & ab iiſdem approbata. Articulo autem tertio ſacri codices eo ordine enumerantur.

„ Tota hæc Scriptura ſacra canonicis veteris, & no„ vi fœderis libris comprehenſa eſt; quorum hic eſt ca„ talogus. Quinque libri Moſis (nempe Geneſis, E„ xodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium) Joſue, „ Judices, Ruth, Samuelis libri duo, Chronicon, ſive „ Paralipomenon libri duo, Eſdræ liber unus, Nehe„ mias, Eſther, Job, Pſalmi, Proverbia Salomonis, „ Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Eſaias, Jere„ mias, cum lamentationibus, Ezechiel, Daniel, Mi„ noreſque Prophetæ duodecim (nempe Oſeas, Joel, „ Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Abacuc, „ Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias “.

Harmonia confeſſ. Geneve ann. 1581. typis edita ſect. 1.

In recenſendis novi Teſtamenti Scripturis conveniunt heterodoxi cum catholicis. Noſtros veteris inſtrumenti Deutero-Canonicos codices cum partibus Deutero-Canonicis inter *Apocrypha* amandant. Quod etiam conſtat ex eorum Bibliis, quorum initio hæc leguntur: *Ordo librorum veteris Teſtamenti*. Facta igitur prius Proto-Canonicorum enumeratione, hunc deinde ſubjungunt titulum: Apocryphi, Tobias, Judith &c.

Anglicana Confeſſio.

Gemina fidei Confeſſio Anglicana peracta eſt; una quæ cum ſua Apologia inter opera Joannis Juelli Sariſburienſis Epiſcopi extat, in qua ſacrorum librorum catalogus non reperitur; altera autem, quæ hunc titulum in fronte gerit.

„ Anglicana Confeſſio fidei in articulis, de quibus con„ venit inter Archiepiſcopos, & Epiſcopos utriuſque „ provinciæ, & Clerum univerſum in Synodo Londi„ nenſi an. 1562. “

„ De nominibus, & numero librorum Sacræ Cano„ nicæ Scripturæ veteris Teſtamenti “.

„ Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuterono„ mium, prior lib. Paralipomenon, ſecundus lib. Para„ lipomenon, primus liber Eſdræ, ſecundus liber Eſdræ, liber Eſther, Joſue, Judicum, Ruth, prior liber „ Samuelis, ſecundus liber Samuelis, prior liber Re„ gum, ſecundus liber Regum. Liber Job, Pſalmi, „ Proverbia, Eccleſiaſtes, vel Concionator, Cantica „ Salomonis, quatuor Prophetæ majores, 12. Prophe„ tæ minores “.

Corpus, & ſyntagma confeſſ. Fidei, Geneve pag. 126.

„ Alios autem libros (ut ait Hieronymus) legit „ quidem Eccleſia ad exempla vitæ, & formandos mo„ res; illos autem ad dogmata confirmanda non adhi„ bet; ut ſunt, 3. liber Eſdræ, 4. liber Eſdræ, liber „ Tobiæ, liber Judith, reliquum libri Eſther, liber „ Sapientiæ, liber Jeſu Filii Sirach, &c. “ quos veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos nuncupare conſueverunt Catholici.

Confeſſio Scoticana.

Conſcripta olim fuit an. 1568. lingua tantum Scoticana. Huic ſubſcripſere Rex, Proceres, & Ordines Regni anni 1580.; deinceps latino idiomati credita eſt. De Scripturis Sacris hæc proponit credenda art. 18. „ Doctrina, quæ in Eccleſiis noſtris docetur, verbo Dei „ ſcripto continetur; videlicet in libris veteris, & no„ vi Teſtamenti &c. “ Nomine autem librorum veteris Teſtamenti hæc Confeſſio noſtros duntaxat Proto-Canonicos complectitur: id quidem manifeſtum evadit

Corpus ſeu ſyntagma Confeſ. Fidei. Gen. 1592.

pro-

profeſſione fidei, cui apud Edimburgum 28. Januarii ann. 1581.. ſubſcripſerunt Rex, & varii Ordines Regni. Porro in ea adverſus Concilii Tridentini decreta immaniter debacchantur. „ Nominatim, inquiunt, deteſtamur, & repudiamus .... erronea, & ſanguinolenta ipſius Concilii Tridentini decreta, cum omnibus ſubſcriptoribus, & approbatoribus crudelis, & ſanguinei illius fœderis conjurati contra Dei Eccleſiam “. Claret itaque ex Confeſſione Scoticana, noſtros veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos ejici, cum unum e Decretis Tridentinis inter Canonicas Scripturas ejuſdem inſtrumenti eos collocet. Calumnias authorum hujuſce Confeſſionis relinquimus: ſua ſibi maledicta, tamquam in proprio ſolo, commode ſervent hæretici: aſſuevimus catholici ad ejuſmodi latratus obſurdeſcere, quos glorioſum eſt ſpernere; vincere, propudioſum.

Confeſſiones Lutheranorum.

Jactatur apud Lutheranos Confeſſio fidei quatuor Civitatum Imperii, nempe Argentinenſis, Conſtantienſis, Memmingenſis, & Lindavienſis: ſcripta eſt in comitiis Auguſtanis an. 1530. tum germanice, tum latine, quam legati prædictarum Civitatum Carolo V. Imperatori obtulerunt. In ea Confeſſione, ſicut in illa, quam Auguſtanam vocant, nequidem ullum de Scripturarum Canone apicem rubricatum reperies. Quod quidem ſilentium mirum videri non debet. Lutherus enim nondum in ſuis operibus adverſus noſtros Deutero-Canonicos aperte declamaverat: unde diſcipuli ipſius de libris Scripturarum Deutero-Canonicis ſuum ante Magiſtrum diſputare non auſi ſunt. Quin & naſcente Lutheraniſmo inter Theologos Catholicos magno cum æſtu iſta quæſtio non agitabatur; unus tunc Cajetanus, aut alter Theologus veritatem hanc curſim in dubium revocare auſus fuerat: adde quod ante Synodum Tridentinam quodam temporis intervallo penduli, & ancipites fuerint Lutherani circa numerum de libris ſacris inſtituendum. Factum ejuſmodi elucidatur diſputatione, quæ an. 1519. Lipſiæ Eckium inter Lutherum, & Carloſtadium habita eſt. Cum Eckio exiſtentia Purgatorii demonſtranda incumberet, laudavit ille authoritatem libri 2. Machabæorum, quem veluti Canonicum propugnabat, nec refragatus aperte eſt Lutherus; hoc unum timide tunc ſubjecit, quod nondum eſſet hujuſce libri authoritas ab omnibus agnita, quia ætate ſancti Hieronymi in ſacrorum librorum indice collatus non fuerat.

Anno 1551. Saxonica fidei Confeſſio confecta eſt in Synodo, quam Witembergæ habuerunt Lutherani: ad iſtum Conventum Saxonicarum, & Miſnicarum Synagogarum Miniſtri convenerant. Iſta Confeſſio Auguſtanæ Confeſſionis repetitio jure cenſetur: edita fuit, ut Synodo Tridentinæ proponeretur. Altum in ea eſt ſilentium de ſacrarum Scripturarum canone; quamvis plurimæ ſeſe dederint occaſiones de noſtris potiſſimum Deutero-Canonicis diſſerendi. Etenim Lutherus in operibus, quæ poſtremis vitæ ſuæ annis edidit, adverſus divinam noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritatem declamaverat: ejus error a Patribus Tridentinis fuerat damnatus an. 1546. ideſt annis quinque ante Confeſſionis Saxonicæ ortum: potuiſſent igitur authores Confeſſionis Lutherum a cenſura Concilii Tridentini vindicare; quod non peregerunt. Suſpicor tamen hanc eſſe iſtius ſilentii rationem; ſcilicet Lutherani Saxonici expectabant, ut ſua de librorum ſacrorum numero fides inquireretur. Nec ea ratio ſuo caret fundamento: quippe cum an. 1552. Synodus Tridentina a ſingulis Germaniæ Principibus exigeret, ut de noſtris dogmatibus fidei ſuæ rationem exhiberent; tunc Chriſtophorus Dux Witembergenſis in compendium redegit Auguſtanam Confeſſionem, cui comitem de Libris Canonicis articulum conjunxit; a ſuo conditore hæc Confeſſio dicta eſt Witembergenſis. Conſtant hæc omnia præfatione, quæ Confeſſioni Witembergenſi præfixa eſt: Ecce ejus verba: „ Extat Confeſſio Auguſtana, quam ut piam, & ſcriptis „ Propheticis & Apoſtolicis conſentaneam amplectimur .... Sed cum Tridentinus conventus an. 1552. „ celebraretur, & ratio fidei a ſingulis Germaniæ Principibus, præſertim ab iis, qui genus doctrinæ multis „ annis uſitatum, & aliquot veteres ritus in Eccleſiis „ mutaverant, peteretur; res in eo tum ſtatu erant, „ ut nobis peculiaris Confeſſio conſcribenda, & Tridentino conventui exhibenda eſſet: qua tantum abeſt, ut „ ab Auguſtana Confeſſione receſſerimus, ut eam potius quam compendio complecti, & repetere voluerimus “.

Articulus de Libris Canonicis Confeſſioni Auguſtanæ additus comparet in Confeſſione Witembergica titulo de Sacra Scriptura. „ Sacram Scripturam, inquit, vocamus eos Canonicos Libros veteris, & novi Teſtamenti, de quorum authoritate in Eccleſia numquam „ dubitatum eſt “. Ex ea Confeſſione cognoſcimus, canonem Scripturarum ad ſolos utriuſque Teſtamenti Proto-Canonicos a Lutheranis fuiſſe redactum. Si quidem Dux Witembergenſis profitetur, a ſe ſuiſque Lutheranis libros Scripturarum recipi, de quibus numquam dubitatum eſt: atqui de Scripturis utriuſque Teſtamenti Deutero-Canonicis dubium olim motum fuit; ergo &c. Nec ratiocinium noſtrum inficiantur Centuriatores Magdeburgenſes, qui Epiſtolam quoque ſancti Jacobi ad claſſem Apocryphorum amandant *.

Cent. 1. lib. 2. cap. 4.

* Notandus eſt anachroniſmus Suavis Polani referentis legatos Ducis Witembergenſis cum ſua fidei Confeſſione ad Synodum Tridentinam ann. 1551. ante Novembris initium veniſſe: cui contradicit Dux Witembergenſis in Præfatione, quæ Confeſſioni Witembergenſi præfixa eſt: ubi teſtatur non niſi anno 1552. hanc Confeſſionem ab ipſo fuiſſe confectam. Cum, inquit, ann. 1552. Tridentinus conventus haberetur, & ratio fidei a ſingulis Germaniæ Principibus peteretur * &c.

Confeſſio Eccleſiarum Pſeudoreformatarum, in Regno Poloniæ, Magno Ducatu Lithuaniæ, & Provinciis annexis.

Uladiſlaus IV. Poloniæ rex an. 1645. conventum celebrari voluit, quem Thorunium convocavit. Seſſione 3. hæc fidei Confeſſio proponitur: „ Profitemur itaque „ inprimis quidem, nos amplecti ſacras Canonicas ve„ teris, ac novi Teſtamenti Scripturas, in veteri, he„ bræa, in novo, græca lingua a Prophetis, & Apo„ ſtolis inſtinctu Spiritus Sancti primitus ſcriptas “. Hæc de libris Canonicis Confeſſio ſubdola, aut ſaltem ambigua videri debet: ejus Profeſſores Sacras Scripturas, veluti Canonicas amplectuntur, quæ in veteri Teſtamento hebræa lingua olim conſcriptæ ſunt. Proxime ad Orthodoxorum ſententiam de numero Scripturarum veteris inſtrumenti accederent, ſi in ſua Confeſſione inter libros veteri lingua hebræa exaratos Tobiam, Judith, ceteroſque Deutero-Canonicos complecterentur: quod enim iſti codices lingua hebræa primum conſcripti fuerint, fuit hæc plurimorum Interpretum opinio. Scripſit olim Origenes ad Africanum accepiſſe ſe ab Hebræis geminum Tobiæ, & Judithæ codicem Hebraice delineatum. Suffragatur Huetius illuſtriſſimus Abricenſis Præſul, qui quamvis fateatur, primigenium libri Sapientiæ exemplar græce duntaxat extare; contendit tamen, ex hebræo archetypo converſum fuiſſe. Hebræo primum ſermone elaboratum fuiſſe librum Eccleſiaſtici, id clare teſtatur prologus. Librum hunc hebraica lingua ſcriptum aſſeverat Hieronymus a ſe viſum fuiſſe. Græca tantum libri primi Machabæorum ad nos pervenit interpretatio; ex hebraico tamen archetypo, quod annorum diuturnitate conſumptum eſt, derivatam fuiſſe evincunt hebraiſmi complures, quibus opus integrum conſperſum eſt. Libri ſecundi Machabæorum primigenius textus non ita notus eſt; nonnulli tamen hebræa lingua primum elucubratum fuiſſe contendunt: quippe veriſimile eſt, ad id conſarcinandum opus adhibitum fuiſſe priorem librum Machabæorum ſimul cum memoriis ex Hieroſolymitano tabulario deſumptis: porro ſcripta in eo tabulario aſſervata hebraica fuiſſe nullus ambigit.

Prop. 4. Dem. Evang. Tit. 2. lib. Tobiæ, Judith, Sap.

Præf. in lib. Salom.

Hebræo ſermone elaboratum primo fuiſſe Baruchi codicem, certis manifeſtum fit indiciis: hinc græca, qua fruimur, prodiit interpretatio: hinc latina, quæ ad hanc diem extat: quippe hebraiſmis utraque adeo oblita eſt, ut hebræam prorſus originem ſapiat. Inde conjicierent plurimi, in Confeſſione allata admitti veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos, quaſi de Sacrarum Scripturarum numero forent; aut, quod certius eſt, hanc fidei Confeſſionem eſſe ſubdolam, & decipiendis animis idoneam.

Quod ſi Authores Confeſſionis id unum afferant, a ſe tantum recipi libros, qui hodierna die hebraice comparent, debent, ſi ſuis velint ſtare principiis, ſaltem Tobiæ codicem ſacris Scripturis accenſere. Extat enim illius libri editio hebræa, quam Munſterus, & Fagius publici juris fecerunt. Germanam, & ſua canitie multum venerandam eſſe hanc editionem aſſerere non dubitat doctiſſimus Huetius; temeritatis ſimul, & ineptiæ arguit R. Davidem Ganz, qui editionem hanc ab ipſo Munſtero veluti confictam fuiſſe docuit.

Prop. 4. Demon. Evang. tit. de lib. Tobiæ art. 3.

Reſponſionem ex hebræo textu petitam, ut divina authoritas libro Tobiæ concilietur, olim adverſus Miniſtrum Dumoulin adhibuit pius, & eruditus Coeffetæus. Miniſter Dumoulin in ſuo Clypeo Gallico dixerat, hebræum Bibliorum ſermonem eſſe primigenium veteris Teſtamenti textum: unde eruebat e ſacrorum librorum indice Tobiam, Judith, Eccleſiaſticum, &c. eſſe expungendos, quia lingua hebræa Judæis vernacula conſcripti non erant.

Sect. 1. p. 4.

Miniſtro Dumoulin non aliam a noſtra ſubjecit reſpon-

Digitized by Google

ſponſionem Coeffetæus Maſſilienſis Epiſcopus ; ſcilicet libros Deutero-Canonicos olim hebræo ſermone fuiſſe conſcriptos ; quoſdam etiamnum, ut Tobiam, & Juditham eo idiomate eſſe ſuperſtites. Verba Coeffetæi gallica refero, ne quid roboris deperdant, ſi a me fidei latinæ credantur.

Coeffeteau Apol. art. 5. premiere édition vel libro primo cap. 54. pag. 228.

„ Je repond que ce n' eſt pas une ſuffiſante raiſon „ pour les rejetter (Deuterocanoniques de l' Ancien „ Teſtament) vû que les originaux hébraïques peuvent „ avoir été perdus, & ces livres avoir été conſervez „ en d' autres langues. D' ailleurs, il montre (Du „ Molin) qu' il a peu curieuſement recherché ſes ma- „ tieres, & qu' il s' eſt contenté des labeurs d' autrui : „ Il a peut-être leu en Vuitaquer ce qu' il dit, que „ tous ces livres ne ſe trouvent pas en Hébrieu : mais „ qo' il lui a dit que Tobie & Judith ne ſe trouvent „ point in hébrieu? Qu' il liſe Munſter, & il appren- „ dra de lui que les Juifs les ont fait imprimer en cette „ langue il y a fort longtems à Conſtantinople, même le „ Tobie que Saint Jerôme temoigne avoir été premie- „ rement écrit en langue Chaldaïque, a été imprimé „ en Allemagne en Hébrieu depuis 50. ou 60. ans : „ Que dirai-je plus ? Saint Jerôme en ſon Epitre „ 106. témoigne avoir vû ce premier livre des Macha- „ bez en langue Hébraïque ; & de notre tems Scaliger „ un des plus doctes hommes, qui ait été parmi les „ Adverſaires de l' Egliſe, témoigne, qu' il a été pre- „ mierement écrit en cette langue par celui, qui en eſt „ l' Autheur “.

En mihi Coeffetæus reſponſionis meæ patronus, ac defenſor eſt.

De Scripturarum Canone, quem Waldenſes XVI. ſæculo confecerunt.

Duodecimo ſæculo cum primum exorti fuere Waldenſes, noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritati detrahere non viſi ſunt. D. Thomaſſin de Mazaugue filius Senatoris Aquenſis ſcripſit olim ad R. P. le Long eruditum Oratorii Presbyterum, in ſua minori Biblioteca extare lingua partim Pedemontana, partim Provinciali, imperfectum Scripturarum codicem, quo antiquitus uſi ſunt Waldenſes. In eo autem codice leguntur quatuor Evangelia, ſeptem Epiſtolæ Canonicæ, quatuordecim Epiſtolæ ſancti Pauli, & Actus Apoſtolorum. Deinde Proverbia Salomonis, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum ; priora decem capita libri Sapientiæ, & quindecim priora Eccleſiaſtici. Inſuper D. Thomaſſin de Mazaugue contendit, ſuo codici ineſſe canitiem 400. annorum, verſionem vero eſſe antiquiorem. Codicis hujus MSS. aut ſaltem cujuſdam huic ſimilis mentionem fecerat D. Remerville de ſaint Quentin in Epiſtola, quam anno 1704. ſcribebat : edita illa fuit in collectione gallica, quæ vulgo dicta eſt *Pieces fugitives de l' Hiſtoire, & de Litterature II. Part. an. 1704. pag.* 270.

Codex laudatus aperte demonſtrat, Waldenſes prioribus ſectæ ſuæ ſæculis divinæ noſtrorum Deutero-Canonicorum auctoritati non fuiſſe adverſatos ; codex equidem iſte ex veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis recenſet tantum Sapientiam, & Eccleſiaſticum, nimirum quia mancus, & imperfectus eſt, ut recte advertit D. Thomaſſin ; nec enim illa imperfecta enumeratio oritur ex eo, quod Waldenſes de noſtrorum Deutero-Canonicorum divina origine perverſe olim ſenſerint.

Ad XVI. Sæculum intemerata noſtrorum Deutero-Canon. in ſecta Waldenſium manſit fides, & authoritas, donec tandem cum Lutheranis ſocietatem inierint : hæc vero facta eſt ope cujuſdam Confeſſionis fidei, quam Waldenſes Bohemi, Lutheri, & Melanctonis approbatione munitam

Syntag. Conf.

Regi Ferdinando anno 1535. obtulere. Articulo I. hanc de Scripturis Sacris profeſſionem ediderunt : „ Principio „ noſtri omnes unanimi conſenſu docent, Sacras Scri- „ pturas, quæ in Biblis ipſis continentur, & a Patri- „ bus receptæ, autoritateque Canonica donatæ ſunt, „ pro inconcuſſe veris certiſſimiſque habendas “. Huic Waldenſium Confeſſioni honorifice præfatus eſt Lutherus, eamque ſuis elogiis exornarunt Melancton, & Bucerus, prior in Epiſtola quam ad ipſos Waldenſes Bohemos direxit ; alter in libello cui titulum hunc appoſuit, *Scripta duo adverſaria Latomi &c.* Ex his laudibus facile eruitur, idem a Lutheranis, & Waldenſibus Bohemis latum fuiſſe de noſtris Deutero-Canonicis Judicium. Quid vero olim ſenſerint, & nunc ſentiant Lutherani, ſuperius diximus, relegere non pigeat.

Confeſſio Helvetiorum Zuinglianorum.

In Harmonia Confeſſionum fidei Genevæ anno 1581. edita, duæ leguntur fidei Confeſſiones, quas Helvetii Zuingliani peregerunt ; poſterior hanc illorum de Sacris Scripturis ſententiam exhibet : „ Nihil diſſimulamus ; „ inquiunt, quoſdam veteris Teſtamenti libros a veteribus nuncupatos eſſe apocryphos, ab aliis Eccleſiaſti- „ cos ; utpote quos in Eccleſiis legi voluerunt quidem, „ non tamen profiteri ad authoritatem ex his fidei con- „ firmandam : ſicuti & Auguſtinus in libro 18. de Ci- „ vit. Dei cap. 38. commemorat, in libris Regum ad- „ duci quorumdam Prophetarum nomina, & libros, „ ſed addit, hos non eſſe in Canone “.

Confeſſionem hanc a Pſeudo-Paſtoribus Tigurinis anno 1566. confectam volunt : eam amplexi ſunt Bernenſes, Scaphuſiani, Sangallenſes, Rhetici, Mylhuſiani, & Biennenſes. Non determinat præciſe quinam libri ſint apocryphi ; innuit tamen in apocryphorum claſſe eos eſſe conſtituendos, qui olim Eccleſiaſtici tantum dicebantur, nec *ad authoritatem fidei confirmandam* inſerviebant.

Quod de noſtris Deutero-Canonicis ſubobſcure tantum indicavit Confeſſio Helverica ; id aperte profeſſus eſt Chuonradus Pellicanus Eccleſiæ Tigurinæ Miniſter. Hic votis Zoinglianorum annuens editionem ſacrorum Bibliorum ſuſcepit, quæ inter Scripturas Canonicas veteris Teſtamenti, Deutero-Canonicas non repræſentat. Titulum, quem iſta editio in fronte gerit, hic deſcribimus, ut lectori ætas, author, & ceteræ editionis circumſtantiæ innoteſcant, adeoque eam editionem in Bibliothecis poſſit ille facilius reperire, ſi ea indigeat.

„ Biblia e ſacra Hebræorum lingua, Græcorumque „ fontibus, conſultis ſimul orthodoxis interpretibus re- „ ligioſiſſime tranſlata in ſermonem latinum per Theo- „ logos Tigurinos, unde verſio Tigurina dicta, ſcilicet „ vetus Teſtamentum ex hebræo per Leonem Judæ, „ exceptis octo poſtremis capitibus Ezechielis, Danie- „ le, Jobo, Pſalmis quadraginta octo ultimis, Eccle- „ ſiaſte, Cantico Canticorum, quos convertit Theodo- „ rus Bibliander. Libri Eccleſiaſtici ex græco per Pe- „ trum Cholinum, & novum Teſtamentum ex verſio- „ ne Deſiderii Eraſmi recognita ab eodem Cholino, „ & Rodolpho Gualtero . . . . Omnia hæc recognita „ ſunt a Chuonrado Pellicano cum ejus Præf. in fol. „ Tiguri. Excudebat Chriſtophorus Froſchoverus an- „ no 1543. “

Librorum Eccleſiaſticorum nomine intelligit Pellicanus Tobiam, Judith, ceteroſque veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos, quos tamen e canone excludit, ut conſtat commentariis ab ipſo in eos editis.

Notæ in prædictas Confeſſiones.

Non erit ſupervacaneum obſervare, primo quarumdam Confeſſionum authores, cum libris apocryphis noſtros Deutero-Canonicos accenſent, non ſemper intelligere codices, qui fidem omnem amiſerunt, aut qui nævis ſcatent innumeris ; id unum duntaxat volunt, Tobiam, Judith, &c. apocryphos merito nuncupari, quia in canone hebræorum non leguntur, nec divinam apud eos authoritatem obtinent : fidem hac in re Gerhardo heterodoxo quis denegabit ? Enumeratis omnibus Scripturæ codicibus, qui in canone Judæorum continentur, de noſtris Deutero-Canonicis ſubjicit :

„ Reliqui omnes ſunt extra canonem, quos generali „ appellatione dicere poſſumus ἀναγνωσίμους. Dividuntur „ in duas claſſes, quarum prima eſt eorum, qui cano- „ nicis libris in corpore Bibliorum additi, non tamen „ parem cum illis authoritatem obtinent : tales ſunt „ tertius, & quartus Eſdræ, ſupplementum Eſther, o- „ ratio Manaſſis, Tobias, Judith, Baruch, &c. Altera eſt eorum, qui ſimpliciter ſunt rejectitii, & fa- „ bulas continent repudiandas. Libri ἀναγνώσιμοι prioris „ claſſis dicuntur . . . . apocryphi, nimirum habito re- „ ſpectu ad ſuperiores, qui ſunt indubitato canonici ; „ cum contra de horum authoribus non conſtet, quod „ ex immediato Spiritus Sancti afflatu ſcripſerint “.

De Scriptura Sacra cap. 1.

2. Calviniſtæ Galli a ſua Confeſſione enormiter, dum de veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis loquuntur, diſcedunt. Clamitat enim Molinæus in ſuo Clypeo gallico ſect. 1. pag. 5. noſtros Deutero-Canonicos falſis relationibus eſſe refertos ; & ſect. 2. pag. 11. eoſdem ſcatere mendaciis. Ejuſmodi convitia, ubi de noſtris Deutero-Canonicis agitur, non novit Confeſſio, quam Calviniſtæ Galli anno 1559. peregerunt.

3. In prædictis Confeſſionibus tacite ſaltem condemnatur ſtultitia quorumdam hæreticorum, qui non tantum de noſtris Deutero-Canonicis, ſed etiam de Proto-Canonicis flagitia plurima venditarunt. Omnium impudentior viſus eſt Lutherus, qui ſenio confectus „ in collo- „ quiis convivalibus de libris veteris, & novi Teſta- „ menti *effutiit* authorem Eccleſiaſtæ videri ſibi ocreis, „ & calcaribus deſtiturum . . . . nullam, inquit, ha- „ bet perfectam ſententiam ; equitat in arundine longa, „ ſicut & ego dum eram in Monaſterio “. Ad illud portentum cohorruerunt Miniſtri Confeſſionum Luthera-

narum,

Digitized by Google

narum, & Calvinianarum authores: ſui itaque muneris exiſtimavere, ut libros veteris Teſtamenti Proto-Canonicos, quos inter Eccleſiaſtem enumerant, ad canonis hebræi normam revocarent, & de cæteris, quos vocamus Deutero-Canonicos, non ita impie, & inique loquerentur, licet in Scripturarum ſacrarum indice eos non collocarent.

SECTIO SECUNDA.

Certum ex variis Scripturarum verſionibus eruitur argumentum, quo noſtrorum veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authentica probetur authoritas.

VErſionum antiquarum utilitas inde colligitur, quod earum collatione & integritati, & authoritati Scripturarum conſulatur. Mirus enim verſionum conſenſus inter omnes fere populos tantis terræ, mariſque intervallis diſſitos, ſoloque fidei vinculo connexos clare teſtatur, quinam a Chriſtianis libri canonici, & divini crediti fuerint; quinam apocryphi, & ſpurii.

CAPUT I.

De Verſione Itala.

Ex omnibus verſionibus latinis, quæ olim circumferebantur, una erat communior, & paſſim recepta; *vetus, & vulgata editio* idcirco dicta eſt. Italæ verſionis codex apud Caſſiodorum cap. 14. Div. inſt. noſtros Deutero-Canonicos inter divinas Scripturas eo repræſentat ordine; *Geneſis* ſcilicet, &c. *Jeſu Nave*, *Judices*, *Ruth*, *Regum* 4., *Paralipom.* 2., *Pſalmorum liber unus*. *Salomonis lib.* 5., *Proverbia*, *Sapientia*, *Eccleſiaſticus*, *Eccleſiaſtes*, *Canticum Canticorum*. *Prophetæ*, *Iſaias*, *Jeremias*, *Ezechiel*, *Daniel*, *Oſee*, *Amos*, *&c. Job*, *Tobias*, *Eſther*, *Judith*, *Eſdræ* 2., *Machabæi* 2. libri deinde novi Teſtamenti enumerantur.

S. Greg. in fine Epiſt. ad Leand.

Invictum ſane argumentum ad divinam noſtrorum Deutero-Canonicorum commendandam authoritatem ex ea verſione deſumitur. 1. Nemo neſcit, inter omnes latinas verſiones ipſi vindicatum fuiſſe principem locum, & a Latinis Eccleſiis fuiſſe uſurpatam. Hæc illa verſio eſt, quam ſanctus Auguſtinus lib. 2. de Doct. Chriſt. cap. 11. cæteris verſionibus antepoſuit: *In ipſis*, inquit, *Itala præfertur: eſt enim verborum tenacior cum perſpicuitate ſermonis*. 2. Editio Itala, qua vetus, & primitiva Eccleſia uſa eſt, libros tum Proto-Canonicos, tum Deutero-Canonicos promiſcue complectebatur. Quis autem credat, editionem illam, quæ Eccleſiam Occidentalem naſcentem fovit, & adoleſcentem ſuſtentavit, eam, aio, editionem promiſcue, & abſque ullo diſcrimine complexam fuiſſe libros canonicos, & apocryphos? Quis exiſtimet, Eccleſiam, quæ inconcuſſas fidei regulas tenetur fidelibus populis exhibere, ipſis tamen olim dediſſe libros, novis, & variis erroribus incluſos, nemine monente, nullo dirigente? Quis ſibi perſuadeat, primos Eccleſiæ proceres, & Epiſcopos ex libris apocryphis, ex editione non authentica fidei fundamenta jeciſſe, & hæreticorum errores confutaſſe? Quapropter nullus fere latinæ Eccleſiæ Pater appellari poteſt, qui noſtros Deutero-Canonicos veluti apocryphos rejecerit; nullus e contrario, qui eos non laudaverit, & citaverit, velut divinos, vel etiam canonicos; id ſumus Sectione tertia, & quarta demonſtraturi.

Noſtrum Waltonus confirmat ratiocinium prol. 9. num. 51. his verbis: „ Licet (verſio Itala) in vulgari „ uſu fuerit; poſtquam tamen nova Hieronymi in Ec„ cleſia poſt Gregorii tempora recepta fuit; vel pla„ ne evanuit (exceptis Pſalterio, partibus quibuſdam „ Eſtheræ, Danielis, Baruch, Epiſtola Jeremiæ, Li„ bris Machabæorum, Sapientiæ, & Eccleſiaſtici), vel „ una cum nova coaluit“. Ecce Waltoni teſtimonium, quod ſuſpectum eſſe non debet, cum ab hoſte noſtris Deutero-Canonicis infenſo profectum fuerit. Ipſe autem affirmare non dubitat, noſtros Deutero-Canonicos in verſione vulgata Hieronymi cum cæteris Scripturæ libris ſimul fuiſſe collocatos; at ſi de Scripturarum ſacrarum numero non extitiſſent, Eccleſia eos cum ſacris aliis libris, quos latinæ fidei crediderat S. Hieron. non repoſuiſſet, aut ſaltem monuiſſet fideles, tantam non eſſe eorum authoritatem, quantam Proto-Canonicorum; ſi tunc divinæ inſpirationis prærogativa non donati fuiſſent. Paſtores enim Eccleſiæ ſuæ præfecit Deus, ut ea ab ovibus ſummoveant, unde fidei integritas in diſcrimen adducatur: quid autem fidei magis nocivum, quam libros apocryphos ſimul cum Canonicis, libros humana arte elaboratos ſimul cum Scripturis afflante Spiritu Sancto confectis collocare? Quid Religioni infeſtum magis, quam utroſque eidem venerationi fidelium exponere? Abſit igitur, ut exiſtimemus ab Eccleſia in ſuis verſionibus nullum apponendum fuiſſe diſcrimen libros Proto-Canonicos inter, & Deutero-Canonicos, ſi par utrorumque, & æqualis ſpectata olim non fuiſſet authoritas. Ex his igitur concluſio genuina ſequitur, Eccleſiam tum in verſione Itala, tum in ea quæ ſubſecuta eſt, ad eundem authoritatis gradum Proto-Canonicos, & Deutero-Canonicos revocaſſe.

Id obſervandum nobis eſt, & ad rem quam tractamus appoſitum, Italam latinamque verſionem in uſu fuiſſe apud eos omnes, qui latinum idioma callebant. Porro incredibilis fuit linguæ latinæ amplitudo, ut refert Paulus Merula in Coſmographia pag. 791. 792. 796. 797. ubi oſtendit, eam Africæ partem, quam Romani incolebant, ſicut eam Italiæ partem, quam incolebant Græci, fuiſſe bilinguem. Sane Afros latine locutos fuiſſe confirmat Apulejus in Floridis. Ipſa etiam magna Britannia victricis Romæ linguam accepit: „ Si „ quis ſit, inquit Camdenus, qui non credat, Britan„ nos linguam latinam Provincialem uſurpaſſe: nec „ ille noverit, quantopere Romani laboraverint, ut „ Provinciæ loquerentur latine: nec viderit, quan„ ta vis latinarum dictionum in Britannicam linguam „ irrepſerit; ut Taciti authoritatem non urgeam, qui „ ſcribit, Britannos Domitiani tempore latinæ linguæ „ eloquentiam concupiſſe“. De Hiſpanis non abſimile quid loquitur Strabo lib. 3. „ Turdetani, inquit, ma„ xime qui ad Bœtim ſunt, plane Romanos mores aſ„ ſumpſerunt, ne ſermonis quidem vernaculi memores; „ ac pleriquæ facti ſunt Latini“.

Pag. 83. edit. 1607.

Ex eo latinæ linguæ uſu in Occidentali Eccleſia recte concludimus, in eam obtinuiſſe latinam Scripturarum verſionem, & quidem vulgatam. Non diffiteor, ante ſancti Hieronymi ævum innumeras apparuiſſe verſiones latinas, ut ſanctus Doctor præfatione in Joſue teſtatur: verum inter eas una eminebat, ut ſupra monuimus, cujus uſus primum in Italia viguit, unde *Itala* dicta eſt: eam deinde ſuo uſui, teſte Hieronymo, conſecrarunt Eccleſiæ Occidentales, quas inter inprimis recenſeri debet Eccleſia Africana. Id ſaltem ſuppoſuit S. Auguſtinus lib. 2. *de Doctrina Chriſtiana*.

In cap. 14. & 49. Iſaiæ.

Una tamen, aut altera difficultas adverſus laudatam probationem cudi poteſt; nimirum ex uſu vulgatæ editionis recte non concludi, noſtros veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos agnitos fuiſſe ut divinos codices ab iis, qui hanc verſionem uſurpabant. Eccleſia Anglicana VII. Sæculo vulgatam Scripturarum verſionem adhibebat: ipſa tamen partes Danielis, & libros Machabæorum non agnoſcebat, ut genuinos divinæ inſpirationis fœtus: hujuſce facti teſtis eſt author librorum *de Mirabilibus Sacræ Scripturæ*, operibus S. Auguſtini inſertorum. Opuſculum illud a doctiſſimis operum S. Auguſtini editoribus tribuitur Anglo cuidam, vel potius gente Hiberno, qui inclinante VII. Sæculo ſcribebat. Libro autem 2. cap. 32. ad fabulas amandantur quædam Danielis partes, quæ cap. 14. hujus Prophetæ leguntur. Cap. 34. honorificam quidem utriuſque libri Mach. mentionem facit, ſed eum eſſe in Scripturarum canone negat. Advertit autem P. Martianæus, tres illos de mirabilibus Sacræ Scripturæ libros directos fuiſſe ad Præſules, & Presbyteros Eccleſiæ Anglicanæ: quæ quidem nota idcirco facta ab ipſo videtur, ut indicet, nec additamenta Danielis, ut divina; nec libros Machab. ut inſpiratos in Eccleſia Anglicana fuiſſe ſpectatos.

Par. 2. cap. 3. de can. p. 238.

Reſpondeo 1. incertum eſſe hujus opuſculi authorem; cujus tanta non eſt authoritas, ut non liceat ipſi quandoque refragari. Nec aliam S. Thomas ſolutionem exhibet, cum author de mirabilibus Scripturæ ipſi opponitur: „ Dicendum, inquit, quod Gloſſa illa dicitur „ eſſe ſumpta ex libro, qui intitulatur, de mirabilibus „ ſacræ Scripturæ, qui non eſt liber authenticus, ſed „ falſo adſcribitur Auguſtino; & ideo illi Gloſſæ non „ eſt ſtandum“.

Part. 3. quæſt. 45. art. 3. ad 2.

2. Eſto quod author de mirabilibus ſacræ Scripturæ additamenta Danielis, & utrumque Machab. librum e ſacrorum codicum numero expungat; perperam inde erueretur, ab ipſo idem judicium de cæteris antiqui teſtamenti Deutero-Canonicis latum fuiſſe, cum ne una quidem ab eo exarata fuerit litera, quæ illud innuat.

3. Non omnino conſtat, quod opuſculum de mirabilibus ſacræ Scripturæ ex vetuſto authore Anglicano profectum fuerit. Id enim aſſerunt Martianæus nixus conjecturis, quas Eraſmus, & doctiſſimi Benedictini admonitione in illud opuſculum acute quidem, ſed non ita certo excogitarunt. En eorum ratiocinium. Author ille „ videtur ſe gente Anglum, ſive Hibernum indica„ re in lib. 1. cap. 7. ubi quidpiam obſervans de inſu„ lis, Hiberniam ex omnibus unam appellat: paulo„ que

Digitized by Google

„ que poſt æſtum maris Ledonem, ac Malinam appel-
„ lat, verbis apud Anglos, vicinoſque accolas Bri-
„ tannici maris, præſertim ævo Bedæ uſu receptis “,
Porro ſi conjecturæ ſufficerent, ut quidam codex certo authori aut tribueretur, aut detraheretur; non deforent qui Græcam librorum Joſue, & Judith verſionem Gallo, aut Germano cuidam ſcriptori vindicarent. Etenim in Græca utriuſque codicis editione occurrit vox γαῖσος, Joſue enim cap. 18. ſic habetur: Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἰησοῦν, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου, ἐν τῷ γαίσῳ: *Et dixit Dominus ad Joſue, extende gæſum*, id eſt jaculum, verſio vulgata Clypeum, *qui eſt in manu tua*. Occurrit eadem vox apud Judith cap. 9. Ἠλπίκασιν ἐν ἀσπίδι καὶ γαίσῳ: *Qui confidunt in conto & gæſo*. Fuiſſe tamen gæſum Gallorum, vel Germanorum jaculum, ipſiſque olim proprium res eſt teſtatiſſima: unde Propertius lib. 4, de Virdomaro Germanorum rege elegia II,

(1) *Virdomari: genus hic Rheno jactabat ab ipſo*
Nobilis erectis fundere Geſa rotis.

Claudianus lib. 2, in Stiliconem.

Gallia crine ferox, evinctaque torque decoro
Binaque Geſa tenens.

Mallem igitur dicere in libros *de mirabilibus ſacræ Scripturæ* irrepſiſſe utramque hanc vocem *Hibernum*, & *Ledonem*; ut olim vox γαῖσος in geminam Joſue, & Judith verſionem græcam irrepſit. Starem vero ſolutioni S. Thomæ, ſcilicet & gente, & nomine ignotum eſſe librorum iſtorum authorem, qui apud eruditos maximum pondus numquam ſibi conciliavit.

4. Demus Martianæo, quod author prædictus gente Hibernus fuerit, ſuoſque libros ad Præſules, & Presbyteros Eccleſiæ Anglicanæ direxerit: numquid inde inferre licet, quod ipſi quæcumque in iſto opuſculo leguntur, approbaverint; recta ſane non foret conſequutio. Suum de Scripturarum canone librum *DD. Ludovico Gaſtoni* (2) *Floriot Epiſcopo tunc* (3) *Aturenſi* dicavit: numquid vigilantiſſimus ille Præſul, quæcumque in eo libro ſcripta ſunt, ſuo ſuffragio comprobavit? Id ſane nec ſibi adpromiſit Martianæus, nec poſſunt cæteri ſcriptores ſibi adpromittere ex iis, ad quos ſua opera dirigunt, vel quibus conſecrant,

CAPUT II,

De Græcis Scripturarum Verſionibus, & Codicibus, in quibus noſtri reperiuntur Deutero-Canonici.

Immenſus ſeſe aperiret campus, in quo latiſſime poſſem ſpatiari, ſi de omnibus Græcis codicibus, in quibus ſimul cum aliis Scripturis noſtri leguntur Deutero-Canonici, liceret mihi diſſerere: pauca duntaxat de plurimis dicam; nec enim omnes Græcos codices hic nuncupare poſſum, ſed præcipuos, eoſque, quorum notitia ad me pervenit: quibus non ſolum temporis ratione, ſed dignitatis prærogativa præpono codices, quos SS. Irenæus, Clemens Alexandrinus, Athanaſius, author Conſt. Apoſtolicarum, Euſebius Cæſarienſis, &c. adhibuerunt; laudant illi noſtros Deutero-Canonicos, ut divinæ inſpirationis opus: *Scripturæ divinæ, Sacrorum Librorum* nomina ils abſque ullo diſcrimine impertiunt. Unde igitur divino eo honore ſacriſque titulis noſtros Deutero-Canonicos, Sancti Patres inſignierunt? Sane ex Traditione, ex codicibus quos præ manibus habuerunt, in quibus & Proto-Canonici, & Deutero-Canonici ſimul permixti continebantur. Suus hic poſſet eſſe locus referendi loca, in quibus Græci Patres nominati inter Scripturas divinas collocarunt noſtros Deutero-Canonicos: ea referam in Sectione IV. quam traditioni Patrum Græcorum ad noſtrorum Deutero-Canonicorum ſtabiliendam authoritatem conſecravi. Itaque ad aliorum Græcorum codicum expoſitionem propero.

Florentiæ in Bibl. ſancti Laurentii cod. 1. antiquum monſtratur exemplar Græcum MSS. quod Pentateucho, aliiſque Scripturæ libris comitem adjungit 1. Mach. lib.

In Bibl. Bodleiana codex vetuſtus num. 292. præter complures Proto-Canonicos, Judithæ librum exhibet.

In Bibl. Colbertina codex etiam perantiquus num. 5609. cum plurimis Scripturæ libris recenſet libros Machab. Juditham, & Tobiam, cui conſentit codex X. Sæculi Bibl. Coisliniana.

In Bibl. Regia cod. 1875. leguntur libri, *Job*, *5. Sapientiales: libri Machabæorum*, *Tobit*, *Eſther*, & *Judith*.

Codex optimæ notæ, qui fuit P. Pithœi, & N. Fabri in Bibl. Colbertina cod. 3883. enumerat librum Job, 5. libros Sapientiales græce, cum Gloſſa interlineari latina-Job, Proverbia, Eccleſiaſtem, & Sapientiam.

In Bibl. Palatina codex mutilus num. 337. exhibet Job, Proverbia, Canticum Canticorum, Sapientiam Salomonis, & Eccleſiaſticum.

In Bibl. Regia codex 1905., & 2857. repræſentat *Proverbia Salomonis*, *librum Eccleſiaſtæ*, *Canticum Canticorum*, *Sapientiam*, & *Eccleſiaſticum*.

Doctiſſimus Bernardus de Montfaucon p. 11. Diarii Italici laudat membranaceum codicem X. Sæculi in Bibl. Ambroſiana aſſervatum, qui Proverbia Salomonis, & Eccleſiaſticum græce complectitur.

Bibl. Vaticana codicem chartaceum in fol. num. 239. inter MSS. recenſet: ubi catena Patrum in Job: Sapientia Salomonis, Eccleſiaſticus, Eſther, Tobias, & Judith reperiuntur; ut teſtatur eruditiſſimus Aſſemanus pag. 593. Bibl. Orientalis.

Aſſerit Clariſſimus Joannes Boivin Bibliothecæ Regiæ cuſtos fideliſſimus apud Bernardum Lamy in App. ad Comment. in Harmoniam Evangelicam pag. 656. conſervari in Bibl. Regia codicem 1905., qui novum Teſtamentum, Jobum, & 5. libros Sapientiales græce continet. „ Codex iſte, inquit D. Boivin, vetuſtiſſimus eſt,
„ conſtans foliis membranaceis novem, & ducentis,
„ quorum ſingulæ paginæ Scripturam duplicem exhi-
„ bent alteram novam, & lectu facilem, alteram ve-
„ tuſtate decolorem “.

Adeſt in Bibl. Regia codex 1789. indiculus Græce MSS. qui Anaſtaſii quæſtionibus ſubjungitur: hunc latine edidit perilluſtris Cotelerius ad calcem ſui judicii de Conſt. Apoſt. En illius Titulum. *De 60. Libris*; & *quinam extra illos ſunt*. Primum quidem indiculus ille computat 60. ſacræ Scripturæ libros, in quorum numero, qui novi Teſtamenti dicuntur Deutero-Canonici, includuntur. Eorum deinde enumeratione peracta, leguntur quæ ſequuntur:

Et qui extra LX. ſunt.

1. *Sapientia Salomonis*. 2. *Sapientia Sirach*. 3. *Machabæorum*. 4. *Machabæorum*. 5. *Machabæorum*. 6. *Machabæorum*. 7. *Eſther*. 8. *Judith*. 9. *Tobias*.

Et qui Apocryphi.

1. *Adam*. 2. *Enoch*. 3. *Lamech*. 4. *Patriarchæ*. 5. *Joſephi Oratio*. 6. *Eldad*, & *Medad*, &c. ubi indiculus ille in apocryphorum claſſe non reponit noſtros Deutero-Canonicos. Hos quidem non recenſet inter Proto-Canonicos, quia Eccleſia univerſa nondum ea ætate de illorum canonicitate apertum, & inconcuſſum tulerat judicium. De eorum divina authoritate a nonnullis ſalva fide catholica tunc diſputabatur; unde & propter judicium Eccleſiæ, quod nondum acceſſerat, & quia pauci numero Theologi tum tolerabantur ut de authoritate Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti diſſererent; idcirco author indiculi eos in Canonem Scripturarum non audet referre.

Silentio prætermitto Biblia græca typis excuſa; in quibus noſtri Deutero-Canonici ſimul cum Proto-Canonicis leguntur: quilibet ea Biblia conſulere poterit in Bibliis Polyglottis XVI. & XVII. Sæculo editis.

Ut huic Capiti clauſulam apponam, hoc pro certo communiore, & recepto magis ex ſenſu aſſeveraverim, 1. Græcos non latuiſſe divinam noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritatem. 2. Mentem eorum, qui codices græcos Scripturarum adornarunt, extitiſſe, ut noſtri Deutero-Canonici cum Proto-Canonicis pari gradu authoritatis incederent. 3. Eccleſiam græcam, quæ iis Scripturarum codicibus uſa eſt, eorum conſilio ſuffragatam fuiſſe, cum fideles de ipſius conſenſu, ac nemine refragante in codicibus prædictis Scripturas ſacras legerent.

Objicitur Cyrillus Lucar Patriarcha C. P. Hic ann. 1631. fidei ſuæ Confeſſionem latine a ſe conſcriptam Cornelio Hagæ illuſtriſſimorum Belgii fœderati ordinum ad

Tur-

(1) *Nominatur ab Amm. Marcellino Vadomarius quidam Germanorum rex. Plutarchus in Rom. Britomartum vocat. fol. 837.*
(2) *Illuſtriſſimi Præſulis nomen ita ſcripſit Martianæus* Floriot: *forſan mendum ejus eſt: vel, ut alii conjectant, ob cauſas vulgo ignotas, clariſſimum illud nomen conſecutis temporibus ita ſcriptum eſt* Fleurieau, *ut hodie ſcribitur.*
(3) *Aire.*

Turcicam Portam Legato tradidit. Porro in ea Confeſſione e numero Scripturarum expungit veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos: en ejus verba: „ Sacram „ Scripturam Canonicos libros omnes appellamus, quos „ tamquam fidei, ac ſalutis noſtræ regulam accepimus; „ atque ideo retinemus, eaque potiſſimum de cauſa, „ quod divinitus inſpiratam nobis ſuggerant doctri„ nam ..... hunc vero Canonicorum librorum nume„ rum eſſe credimus, quem Laodicenſis Synodus pro„ nunciavit .... At ii, quos apocryphos appellamus, „ hoc propterea cognomine inſigniuntur, quod eamdem „ a Spiritu Sancto authoritatem, & approbationem non „ acceperint, quam qui proprie & citra controverſiam „ pro Canonicis habentur: quorum ex numero ſunt Pen„ tateuchus, Hagiographa, & Prophetæ, quos Laodi„ cenſis Synodus legendos eſſe ſtatuit; veteris nempe „ Teſtamenti libros 22, ex novo vero inter opes noſtras „ recenſemus quatuor Evangeliſtas, acta Apoſtolorum, „ Epiſtolas ſancti Pauli, & Catholicas, quibus etiam „ addimus Apocalypſim dilecti a Domino: & hos qui„ dem Canonicos eſſe libros aſſerimus; & hæc ſacram „ appellari Scripturam confitemur “. Cyrillus Lucar eas tantum admittit Scripturas, quæ in Canone Laodiceno recenſentur: atqui in Canone Synodi Laodicenæ nulla Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti fit mentio; ergo &c.

Reſpondeo 1. Cyrillum Lucarem, cum Canonem de Scripturis ſacris a Synodo Laodicena ſtatutum amplectitur, non omnino conſentire cum Calviniſtis, quorum partes ardenter ſuſcepit. Etenim Canon Laodicenus Apocalypſim non commemorat, quam Calviniani inter ſacros libros recipiunt: qui Prophetiam Baruch ex oppoſito rejiciunt, quam tamen Laodicenus Canon ſacris libris accenſet. Senſit hanc difficultatem Cyrillus; quocirca Laodiceno Canoni Apocalypſim addere demum non dubitavit.

Reſpondeo 2. Cyrillum Lucarem ob aſſertas Calvini novitates a Græcis fuiſſe cenſura hæreſeos notatum, & anathematis fulmine percuſſum: ex variis monumentis, quæ zelum, quo adverſus Cyrillum Lucarem Græci flagrarunt, indicant, unum duntaxat laudabo Concilium, quod Græci anno 1672. Hieroſolymis celebrarunt. Cujus Synodi quanti facienda ſit authoritas, & quam non levibus conjecturis humaniſque judiciis pendenda, ſatis intelligit, qui novit, eam fuiſſe ex omnibus fere Orientis Eccleſiis convocatam. Quem vero in ea locum obtinet Cyrillus Lucar? In loco principe inter eos hæreticos, quorum hæreſis non ſolum circa Euchariſtiam, & alia Sacramenta, ſed etiam circa decurtatum Scripturarum canonem proſcripta eſt. Plura de authoritate Synodi Hieroſolymitanæ dicam inferius, & copioſius.

C A P U T III.

De Codicibus ſacræ Scripturæ Syriacis.

SUmmam certe in quæſtionibus, quæ fidem ſpectant, elucidandis authoritatem ſibi vindicat teſtimonium omnium Eccleſiarum, ubi præſertim antiquitus perſcriptum eſt, & temporum ſucceſſione continuatum, & renovatum. Inter Eccl. monumenta, quæ illud habent graviſſimum pondus, recenſeri poſſunt verſiones tum Latinæ, tum Græcæ, de quibus modo egimus; hæ totius quodammodo Eccleſiæ vocem, & teſtimonium exhibent ad declarandam divinam noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritatem, quia ubique cognitæ, & probatæ ſunt; & in illis non Epiſcoporum modo, ſed plebis etiam ſuffragia continentur. Poſt primarias illas verſiones prodire geſtiunt plurimæ aliæ, Syriacæ imprimis, & Arabicæ, quæ ſacræ Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti inſpirationi teſtimonium ſuarum Eccleſiarum perhibent: a verſione Syriaca initium facio.

Illud unum prius monuero, verſiones, quibus utuntur Eccleſiæ Orientales, maxima ex parte e Græca derivatas eſſe: non tamen accuratus eſt Voſſius, cum affirmat, „ quotquot toto orbe fuere, Eccleſias in LXX. ſolis „ acquieviſſe, nec oſtendi poſſe gentem ullam quantum„ vis barbaram, quæ Chriſti nomen ſuſcepit, quæ non „ ſimul horum ſuſceperit tranſlationem, & quidem ſo„ lam. Verſiones omnes Latinas, Syriacas, Arabi„ cas, Armenicas, Perſicas, Copticas & Æthiopicas ad „ ſolos LXX. Interpretes fuiſſe expreſſas “. Habent enim Syri verſionem etiam antiquiſſimam ex Hebræo confectam; nec non aliam ex Origenis editione juxta Hebræum ſub aſteriſcis ſuppleta, obeliſque notata traductam. Habent Arabes quoque verſionem nondum typis editam ex Hebræo ipſo factam; & aliam ſimiliter ex editione Origeniana cum obelis aſteriſciſque expreſſam, cujus extat Pentateuchus una cum commentariis in Biblia Bodlejana.

Præf. App. libri de LXX. Interpret.

Ut ut ſit de verſionum Orientalium origine, conſtat, S. Ephræm Syrum, qui IV. Sæculo Syriace ſcribebat, plurima ex *Eccleſiaſtico*, tamquam ex ſacræ Scripturæ libro deprompta teſtimonia laudaſſe: illa retulit Cornelius a Lapide, cap. 3. prol. ad librum Eccleſiaſtici.

Jacobus Edeſſenus Epiſcopus, qui labente VII. ſæculo floruit, inter ſacras Scripturas, & opera Danielis Prophetæ enumerat Suſannæ hiſtoriam: quippe in ſuis Scholiis in Danielem ita loquitur: „ Joachimum autem „ Suſannæ virum, cujus in domo, tamquam in ædibus „ Principis, populum ſeniores judicabant, exiſtimo eum „ eſſe Joachimum regem, quem Nabuchodonoſor in car„ cerem detruſit; quo mortuo, cum Evilmerodach re„ gnaret, e carcere dimiſſus fuit, uxorem duxit, & „ ædes poſſedit. Quia vero regia dignitate fulſerat, „ in ejus domo populus conventus faciebat, ut a ſe„ nioribus, qui Suſannam ipſius uxorem poſt calumnia„ ti ſunt, judicium quærerent, Principem enim omnium „ regemque eum habebant, etſi captivus eſſet. Sic de „ Joachim Suſannæ viro opinandum mihi videtur “. Idioma Syriacum typis mandari curavit Aſſemanus. Conſule, ſi vacat.

Aſſemanus Biblioth. Orient. T. 1. p. 400.

Jacobus Epiſcopus Sarugenſis metricam homiliam in Ananiam, Miſaelem, & Danielem elaboravit, quæ legitur codice MSS. Nitrienſi 13. fol. 187. codex autem ille aſſervatur in Bibliotheca Vaticana, ut Aſſemanus Tom. 1. Bibliot. Orient. pag. 339. ſicuti oculatus teſtis affirmat.

Uberius teſtimonium his omnibus eſt Gregorii Bar-Hebræi, qui Primas Orientis, & Scriptorum Jacobitarum facile princeps habendus eſt. Claruit XIII. Sæculo: hunc ordinem, cum ſacros libros commentaretur, obſervavit. 1. Expoluit Pentateuchum, deinde libros Joſue, Judicum, Samuelis primum, & ſecundum, Pſalmos, primum, & ſecundum Regum, Proverbia, Eccleſiaſticum, Eccleſiaſtem, Cantica, Sapientiam, Ruth, Suſannæ hiſtoriam, Job, Iſaiam, 12. Prophetas, Jeremiam cum Threnis, Ezechielem, Danielem cum hiſtoria Bel idoli, & draconis, quatuor Evangelia, &c. In ſuis Commentariis peragendis Gregorius Bar-Hebræus uſus eſt hebræo textu, verſione 70. Interpretum, verſione Syriaca, quam ſimplicem vocat, & cui preſſe inhæret. Citantur ab ipſo aliæ duæ verſiones Syriacæ, nimirum Heracleenſis, & Karkaphenſis, ideſt montana, qua videlicet incolæ montium utuntur. Laudat inſuper alias verſiones orientales, vetuſtoſque Patres, & Interpretes Scripturarum, inter quos Joannem Maronem in librum Sapientiæ recenſet. Hæc omnia teſtatus eſt Aſſemanus T. 2. Bibliot. Orien. pag. 282. 283.

His argumentis accedit probatio, quam Biblia Polyglotta nobis ſuppeditant. In Polyglottis Anglicanis leguntur Tobias, Sapientia, Eccleſiaſticus, Baruch, & fragmenta Danielis; quæ quidem opera tetraglotta exhibentur Syriace, Arabice, Græce, & Latine. Fatetur Waltonus præfatione Polyglottis Londinenſibus præfixa ſacros illos codices ex variis, & antiquiſſimis MSS. Syriaco idiomate deſcriptos fuiſſe.

Non deſunt tamen difficultates, quæ argumentum ex verſionibus Syriacis petitum comirantur. Prima quidem ſic proponitur. Sanctus Ephræm in commentariis, quæ de vaticinio Danielis edidit, additamenta, quæ huic Prophetæ tribui ſolent, non expoſuit.

Sed facilis ſolutio ſubjicitur, ſcilicet liberum fuiſſe ſancto Ephræm, ſicut aliis interpretibus, quaſcumque vellent Scripturas elucidare.

Secunda ita proponitur: Hymnum trium puerorum in dubium vocavit Eudoxius apud catenam in Cantica Scripturæ. „ Sciendum eſt, inquit, hunc hymnum, ne„ que apud Hebraicos libros, neque apud Syros inve„ niri. Dicunt enim Hebræi, & Syri, hunc a qui„ buſdam fuiſſe compoſitum “.

Tota difficultas poſita eſt in his vocibus, *dicunt Hebræi, & Syri, &c.* quæ quidem brevi evaneſcet, ſi cum Nobilio vertamus; *fertur autem a quibuſdam fuiſſe compoſitum*. Deinde Eudoxius iſte hæreticus Arianus, gente Armenus, Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui anno 370. obiit, nullam meretur fidem, cum docuit, apud Syros hymnum trium puerorum non reperiri; conſtat enim ex catalogo Hebedjeſu, hunc ut ſacrum cum aliis Scripturis a Syris ſpectatum fuiſſe; cui conſentit Jacobus Epiſcopus Sarugenſis, quem ſuperius citavimus; hic autem vixit exeunte circiter quinto, aut ineunte ſexto ſæculo. Utrique potius fides adhibenda eſt, quam Eudoxio veteratori Ariano, qui occulte, & palam nihil non molitus eſt, ut fidem catholicam ſuſdeque everteret.

Sch. in Dan.

CAPUT IV.

De Verſionibus Arabicis.

MAgna fuit verſionum Arabicarum copia. Tres præſertim uſui fidelium, qui vernaculam habent Arabicam, videntur conſecratæ. Primam uſurpant Jacobitæ, & Neſtoriani, quæ e Syriaca verſione expreſſa creditur. Secunda utuntur Syri; facta illa eſt ſecundum græcos codices; ejus inter Theologos Syros uſus eſt, cum Scripturas interpretantur, & diverſis lectionibus ſuas expoſitiones illuſtrant. Tertia alia eſt Arabica, facta, ut dicitur, κατὰ τοὺς Ο, authore Aretho filio Senan; iſtius verſionis uſus hæret in quibuſdam Melchitarum, ſeu Græcorum Orthodoxorum Eccleſiis, ubi ſacra græce fiunt. „ Tamen, inquit doctiſſimus Renaudotius, quantum „ adipiſci potuimus, publice inter officia non legitur; „ ſed tantum ab illis Chriſtianis, qui græcæ linguæ igna„ ri Arabicam vernaculam habent “.

Tit. 2. Comm. ad lit. Capt. S. Baſilii, p. 208.

MSS. Codex hujus verſionis extat admodum imperfectus Florentiæ in Bibliotheca Medicæa num. 8, nonnullos ſacræ Scripturæ libros eo ordine continet. „ Parabolas Salomonis, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Canticum canticorum, Tobiam, additamenta ad Danielem. Eſdræ librum, hiſtoriam Machabæorum “, ubi maxima pars noſtrorum Deutero-Canonicorum recenſetur.

Superiori ſæculo veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos acceperunt Orientales Eccleſiæ in verſione Arabica, quæ ſacræ Congregationis de Propaganda Fide juſſu edita eſt ad uſum fidelium Orientalium, additis e regione Bibliis latinis, prout in vulgata editione leguntur, cum prælatione latina 3. vol. in fol. Romæ, typis ejuſdem Congregationis anno 1671.

Hæc eſt fides Orientalium, qui linguam Arabicam vernaculam in legendis Scripturis adhibent, quod noſtri Deutero-Canonici in veteri Scriptutarum Teſtamento computati debeant; id iterum conſtat ex Concilio Hieroſolymitano, quod anno 1672. celebratum eſt. Decrevit illa Synodus, noſtros Deutero-Canonicos „ eſſe „ germanas ſacræ Scripturæ partes, & cum ceteris ge„ nuinis ejuſdem Scripturæ libris eſſe numerandos “.

Cap. 6. Capitulo 18. quæſt. 3.

Hæc definitio de conſenſu omnium, qui Concilio aderant, ſtatuta eſt; quos inter ſunt, qui lingua Arabica ſubſcripſerunt, uti teſtatur MSS. exemplar a Doſitheo Hieroſolymorum Patriarcha, & Concilii Præſide miſſum ad Chriſtianiſſimum regem Ludovicum XIV. quod quidem in Bibliotheca regia viſitur. Arabicas ſubſcriptiones, ſicuti in MSS. regio leguntur, ſi latinas referamus, nemo opinor arguere tentabit.

Papa Michael magnus Œconomus credit, & confitetur, hanc eſſe fidem noſtram, quam præcipit, & præſcribit Apoſtolica, & Orthodoxa Eccleſia: hic ſignavit Arabice.

Papa Iſaac magnus Scevophilax: ſignavit Arabice.

Papa Michael magnus Sacellarius: ſignavit Arabice.

Proto-Papas, Souroum ſacerdos: ſignavit Arabice.

Habib. Agapius ſacerdos Proto-Papas Lyddæ cum omnibus ſacerdotibus meis: ſignavit Arabice.

Georgius ſacerdos, Œconomus Cæſareæ Paleſtinæ: ſignavit Arabice.

Symeon ſacerdos, Ephemerius ſancti Eliæ in monte Carmelo: ſignavit Arabice.

Moyſes ſacerdos, Œconomus Neapoleos: ſignavit Arabice.

Joannes magnus Logotheta ſanctæ Reſurrectionis: ſignavit Arabice.

Chaleles filius Petri, magnus Proto-Notarius: ſignavit Arabice.

Non diffiteor quaſdam occurrere difficultates, quarum prima deſumitur ex Bibliis Arabice impreſſis, in quibus libri Tobiæ, Judith, Eſtheræ, & Machabæorum deſiderantur. Verum ratio hujuſce defectus ſuppeditari poteſt: nempe, exemplar in Bibliis Polyglottis Pariſienſibus, & Londinenſibus ejuſmodi eſt, quod e diverſis, atque inter ſe multum diſcrepantibus laciniis contextum ſit; ſive id agente, qui illud deſcriberet, ſive (ut magis veriſimile eſt) quod ipſi ad manum non fuerit omnium librorum ab uno quodam concinnata verſio. Deinde Arabica verſio in Polyglottis Pariſienſibus, & Londinenſibus, multum diſcrepat a verſione MSS. quæ juxta 70. Interpretum verſionem adornata eſt: hæc autem majorem apud Arabes authoritatem conſecuta eſt, quam altera. Conſulatur hac de re clariſſimus Edwardus Pocockius præf. ad comm. Michææ.

Altera conflatur difficultas ex manuſcriptis codicibus Arabicis, qui noſtros veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos ſæpius non exhibent. Aſſemanus enumerat varia commentaria, quæ Abdalla * Abulfaragius Benattibi compoſuit, quæque ab Aſſemano eo ordine referuntur: „ Commentaria in Pentateuchum, in Joſue, in Judices, „ in 1. & 2. Samuelis, in 1. & 2. Regum, in Sapientiam, in Eccleſiaſticum, in Eccleſiaſtem, in Canticum „ Canticorum “.

** Floruit XIV. ſæculo.*

T. 1. p. 611. 612.

Deſtruit hanc difficultatem ratio temporis omnia conterentis, atque conſumentis: norunt enim omnes, vaſtatas olim fuiſſe Orientalis Eccleſiæ Provincias, antequam in Arabum poteſtatem venirent, ſpoliatas pluries ab infidelibus Eccleſias, Chriſtianos a mille, & amplius annis duriſſimam in Oriente ſervitutem ſervire; Ordinem eccleſiaſticum ſuis facultatibus ſpoliatum fuiſſe, in anguſtiis extremis jamdudum Præſules, Clericoſque eſſe conſtitutos; inde factum eſt, ut Epiſcopi, viriqve clericalis ordinis vitam ex plebis eleemoſynis tolerare coacti fuerint. Ornamenta, ſacroſque libros, unde decus Dei domus ſuſtentari poterat, ægre admodum comparare potuerunt. Nullæ ſunt a multis ſæculis Eccleſiarum Bibliothecæ: vetuſti Scripturarum codices, qui olim fuerant, uſu quotidiano detriti, & conſumpti ſunt. Crevit illa calamitas per Eccleſiaſticorum Orientalium ignorantiam, qui veteres codices neglexerunt; nullus fere inter eos extitit, qui circa ſancta volumina Eſdræ operam, & diligentiam imitatus fuerit, nullus fere qui ſacrarum Scriptionum codicem conquiſierit, vel Scripturarum canonem recognoverit, & ex veteri exemplarium fide confirmaverit. Hinc mancæ illæ, & ſemilaceræ illæ verſiones Arabicæ, Syriacæ &c. quæ ex communi naufragio evaſerunt: hinc fragmenta illa admodum decurtata, in quibus complures Scripturarum libri tum Proto-Canonici, tum Deutero-Canonici deſiderantur. Nihil ergo mirum, ſi in Bibliothecis noſtris verſiones Arabicæ, & Syriacæ mutilæ, & ſemilaceræ aſſerventur.

Lectorem non debeo celare tertium, quod opponitur, argumentum. Fieri potuit, inquiet quiſpiam noſtrorum Deutero-Canonicorum adverſarius, ut verſiones Arabicæ, Syriacæ, imo & Perſicæ in commodum Judæorum, qui iſtas regiones habitabant, confectæ fuerint.

Nihil ea difficultate imbecillius. Fac enim iſtas verſiones in gratiam Judæorum Arabiæ, & Syriæ incolarum fuiſſe peractas; inde conſequetur, Judæos eandem tribuiſſe authoritatem noſtris Deutero-Canonicis, & Proto-Canonicis, quippe hi cum illis in verſionibus iiſdem ſimul contenti reperiuntur; hanc tamen authoritatem noſtris Deutero-Canonicis fuiſſe a Judæis tributam negant adverſarii; negent pariter, verſiones prædictas uſui Judæorum fuiſſe potiſſimum addictas. Quamquam qui editiones Arabicas, Syriacas, & Perſicas publici juris fecerunt, ne quidem de Judæorum commodo cogitavere; ſimul enim vetus teſtamentum cum novo Arabice, Syriace, & Perſice deſcripſerunt, quod ſane poſtremum a Judæis reſpuitur. Illud manifeſtum evadit ex codice, qui in Bibliotheca eruditi Renaudotii, dum viveret, aſſervabatur. MSS. iſtud exemplar non tantum Pſalterium, Proverbia & cæteros veteris inſtrumenti libros Proto-Canonicos, ſed etiam Judith, Tobiam, & quatuor Evangelia Perſico idiomate complectebatur.

CAPUT V.

De nonnullis Verſionibus, quæ noſtros Deutero-Canonicos repræſentant.

COmpendii cauſa plurimas verſiones in eodem capite includimus; in earum computo ordinem dignitatis, non originis ſequimur; a verſione Gallica initium ducimus. Biblia Gallice verſa a Guiarto des Moulins Canonico ſancti Petri Atienſis anno 1294. abſoluta, vulgo nuncupata *la Bible des hiſtoriaux, ou les hiſtoires Eſcolaſtres*, complectuntur libros hiſtoricos utriuſque Teſtamenti, tum Proto-Canonicos, tum Deutero-Canonicos, Gloſſis inſuper, ſeu poſtillis in textu inſertis, quas in hiſtoriam ſcholaſticam concinnarat Petrus Comeſtor: additi etiam ſunt Pſalmi, libri quinque Sapientiales; in novo autem inſtrumento acceſſerunt Epiſtolæ Apoſtolorum una cum Apocalypſi. Primum hujus verſionis volumen extat eleganter exaratum in Bibliotheca regia cod. 6820.

Biblia Gallica.

Ex codicibus, qui hanc verſionem continent, nullus antiquior eo videtur, qui in noſtra ſanctæ Genovefæ Bibliotheca aſſervatur. Codex eſt membranaceus in folio majori ſat polite deſcriptus: continet omnes Scripturæ libros præter Jobum, cujus Hiſtoria paucis refertur. Sanctorum Litaniæ Rithmicæ ad calcem Pſalterii poſitæ ſunt, in quibus S. Ludovici nomen inter Confeſſores non legitur, licet anno 1297. in album Sanctorum jam relatus fuiſſet; unde licet certo conjicere, hunc codicem eſſe vetuſtiſſimum, ejuſdemque eſſe ætatis, & canitiei, ac translatorem; qui in Prologo teſtatur, hanc verſionem Galli-

Digitized by Google

Gallicam a ſe perfectam fuiſſe anno ſalutis 1294. menſe Februario.

Pariſiis in Bibliotheca Minoritarum ſancti Franciſci, gallice *des RR. PP. Cordeliers* hodie cernitur Scripturarum codex imperfectus gallice exaratus. Fuit olim Conventus Sororum ſanctæ Claræ Urbaniſſarum dicti *de Longo Campo* prope Luteriam. In eo codice libros Regum excipiunt libri duo Machabæorum; quorum ſtylus, & codicis character XII. Sæculi fœtus eſſe videtur. Libri primi initium juvat deſcribere. *Il avint puiſqu' Alixandre fiz de Philippe de Macedoine qui primers regna en Grece, iſſant de la terre de Cethim, ont uſcis daire le Roi de Perſe, & de Medie; ſi fiſt ploſors batailles, & priſt les garniſons de toz & uſciſt les Reis de la terre &c.*

Cum extaret Bibliotheca Colbertina, in ea aderat Catalogus librorum Caroli V. Regis Francorum anno 1373. exaratus: hæc gallico idiomate in illo referuntur: *Un volume couvert de deux cus bluues, contenus aucuns des livres de la Bible en François; C' eſt aſſavoir les cinq livres Sallemon, Yſaie, & de Jeremie juſque au dix-huitieme Chapitre de l' expoſition ſur Yaux, faite par Maitre Jehan de Sy, du comandement du Roy, Jehan, dont Dieu eſt l' ame. L' autre volume ainſi couvert au quel ſont contenus les 5. livres de Moyſe, Jeſun & premier chapitre du livre des juges: le Confeſſeur les fit bailler a Monſeigneur d' Anjou Regent le Royaume.* Ibidem 72. *Cahiers de la Bible que començu Maitre Jehan de Sy, & la quelle faiſoit translater le Roy Jehan dont Dieu eſt l' ame.*

Biblia Italica. Inter MSS. codices Bibliorum Italicorum eminet codex 609. Dublini in Bibl. Collegii SS. Trinitatis conſpicitur libros 5. Sapientiales ab Anonymo italice verſos exhibens. Hunc Anonymum XIV. Sæculo vixiſſe conjectant nonnulli.

Certius aliquid proferri poteſt de ætate codicis, qui in Regia Bibl. 6899. numeratur, anno 1431. a Nicolao de Neritono Ordinis Prædicatorum italice, & eleganter deſcriptus eſt. Repræſentat Danielis & 12. Prophetarum vaticinia, quibus uterque Machabæorum liber cum novo teſtamento conjungitur.

Biblia Belgica. Bibliotheca Colbertina ante ſuam diviſionem cuſtos fida erat codicis Belgice deſcripti in fol. MSS. num. 2854. deſignabatur: en ſacrorum librorum ordo quem ſectatur: ſcilicet Pentateuchum, Joſuam, Judices, libros quatuor Regum, Tobiam, Danielem, Juditham, Eſdram, Eſtheram, Machabæos enumerat. Numerus librorum tum Proto-Canonicorum, tum Deutero-Canonicorum augetur ſimul, & perficitur in Bibliis, quæ anno 1475. 1477. 1479. in lucem edita ſunt.

Biblia Anglicana, & Saxonica. In Bibliotheca Bodleiana adeſt codex Anglice ſcriptus, quem eruditus Pater de Long Wiclefo antiquiorem exiſtimat. Computatur codex 2084. qui Tobiam, Ruth, Juditham, Eſtheram, & quinque libros ſapientiales includit.

Circa finem X. Sæculi Ælfricus Abbas ad Sigwerdum virum nobilem lingua Saxonica compendium veteris, & novi Teſtamenti ſcripſit: plures in eo ſacræ Scripturæ libri commemorantur pag. 11. Pentateuchus, & lib. Joſuæ pag. 12. lib. Ruth, pag. 15. pars librorum Regum, pag. 22. libri Eſther, & Judith, pag. 23. libri Machabæorum.

Infinitum me eſſe oporteret, ſi Lectoris ſtudioſi oculis ſubjicerem omnes manuſcriptos codices, qui ante Synodum Tridentinam Deutero-Canonicos cum Proto-Canonicis abſque ullo diſcrimine exhibebant. Omnes enim verſiones retexere neque fas eſt in tanta multitudine, neque porro neceſſe eſt, cum quæ a nobis relatæ ſunt, demonſtrent ſatis, Tobiam, Judith &c. ut divinæ authoritatis codices ſpectatos olim fuiſſe.

Differt. II. de verſione Belgica. Finem ergo huic Capiti, ac Sectioni impoſiturus, producam tantum, quæ Joannes Leuſden in Academia Ultrajectina Profeſſor circa noſtros Deutero-Canonicos annotavit. 1. *Nulla*, inquit, *Eccleſia eos* (Deutero-Canonicos) *a corpore Bibliorum adhuc ejecerant ante Lutherum, & Calvinum*. 2. Declarat Heterodoxus, Synodum Dordracenam, quæ anno 1618. habita eſt, *judicaſſe, ut melius a ſcriptis Canonicis diſcernerentur, eos ad calcem omnium librorum Canonicorum etiam novi Teſtamenti eſſe rejiciendos*. 3. Eadem Synodus ſtatuit, ut noſtri Deutero-Canonici a libris Canonicis *juſto interſtitio, & peculiari titulo* diſcernerentur. 4. Ut iis exacta præfigeretur præfatio, *in qua Lectores de authoritate horum librorum, & erroribus, qui illis continentur, accurate inſtruerentur*. 5. *Ut Deutero-Canonici peculiari paginarum numero diſtinguerentur, & minoribus typis imprimerentur.*

Agnoſcit itaque Joannes Leuſdeo, innovatum fuiſſe a Calviniſtis circa ordinem, quem in verſionibus, & codicibus antiquis obtinebant Deutero-Canonici: deinde hos e veteri loco, quem cum Proto-Canonicis ſibi vindicabant, dimotos fuiſſe a Synodo Dordracena; timebant ſcilicet Calviniſtæ, ne divina, & canonica authoritas Deutero-Canonicis veteris Teſtamenti tribueretur; timor ſane præpoſterus, ac novitate ſua ſuſpectus, qui nemini Catholico ad Calviniſtarum uſque tempora obtigerat. Hic Lectoris Catholici fidem obſecro: adeo ne Patres antiqui fuerunt ſtolidi, & ſupini, ut ejuſmodi metum non conceperint? Ergo Calviniſtarum ævo reſervatum erat, ut de noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate recte, & inconcuſſe definirent? Errarunt ergo Patres, Authoreſque verſionum, qui noſtros Deutero-Canonicos cum Proto-Canonicis abſque ulla diſcriminis nota recenſuerunt: ejuſdem erroris tenebræ incubuerunt Italiæ, Galliæ, Angliæ, Africæ, Aſiæ, univerſoque Orbi Chriſtiano, qui per ſexdecim ſæcula illas verſiones uſui ſuo conſecravit, ſuoque calculo comprobavit. Sed quam hæc abſurda ſint, nemo non videt; quæ fuſius exponere, quid eſt aliud, quam Lectoris benignitate, & patientia abuti?

SECTIO TERTIA.

De Patribus, qui noſtros veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos in Scripturarum ſacrarum Canone clare, & diſtincte collocarunt.

VEterum Patrum teſtimonia ad defendendam noſtrorum Deutero-Canonicorum divinam authoritatem allaturi, ab iis ordimur, qui eos expreſſe in Canone conſtituerunt. Memorabile illud eſt, & efficax nobis videtur argumentum, quod petitur e ſacrorum librorum Canonibus, quos vel Concilia condiderunt, vel Patres propoſuerunt: ideo huic argumento peculiariter immorantes, demonſtrare jam aggredimur, Scripturarum Canones, in quibus noſtri Deutero-Canonici continentur, non potuiſſe a ſanctis Patribus confici, niſi ejuſdem authoritatis cum Proto-Canonicis ab illis agniti fuerint.

CAPUT I.

De Conciliis Carthaginenſi, & Romano.

Conc. Carthag. NON una eſt Chronologiſtarum ſententia circa tempus, quo celebrata eſt Synodus Carthaginenſis; nonnulli eam referunt ad annum 397. plurimi ad annum 419. cæteri docent, Canones, qui huic Synodo tribuuntur, in variis Eccleſiæ Africanæ Synodis fuiſſe ſancitos. Trina hæc ſententia ſuos ſibi vindicat authores tum ex veteribus, tum e recentioribus, quorum hic ambitioſum catalogum texere, & rationum momenta ponderare nobis in præſens non vacat. Quidquid ſit, non erit arduum ex Canone 27. qui Concilio Carthaginenſi aſſignari ſolet, aperte demonſtrare, quænam IV. Sæculo circa noſtros Deutero-Canonicos Eccleſiæ Africanæ fuerit doctrina. Ecce Canon: „ Placuit, ut
„ præter canonicas Scripturas nihil in Eccleſia legatur:
„ ſunt autem Canonicæ Scripturæ, Gen. Jeſu Nave,
„ Judith, Ruth, Reg. 4., Paralip. 2., Job, Pſalt.
„ Salomonis libri 5., Proph. lib. 12., Eſai. Jeremias,
„ Ezechiel, Daniel, Tobias, Judith, Heſter, Eſdræ
„ lib. 2., Machabæorum lib. 2. “

Qui Conciliorum collectionem adornarunt, ubi laudatum Canonem referunt, hæc obſervant; ſcilicet ſacros Scripturæ libros dici Canonicos; 1. Quia fidei noſtræ, & morum regulæ ſunt; 2. Quia Canones Eccleſiæ eos recipiunt; 3. Quia in ſacrorum librorum indice ab Eccleſia ſunt deſcripti.

Duplicem hic objectionem præſentio. Prior petitur ex collectione Creſconii Africani Epiſcopi, in qua noſtri Deutero-Canonici non comparent. Verum hanc omiſſionem abunde compenſat collectio Dionyſii Exigui, in qua noſtri Deutero-Canonici ſimul cum Proto-Canonicis reperiuntur. Dionyſio ſuffragatur Juſtellus in ſua editione cum omnibus fere manuſcriptis, quæ integrum Canonem repræſentant. Nihil de illis editionibus Canonis Concilii Africani proprio marte ſcribimus: conſulantur, & veritas dictorum manifeſta fiet.

loco a. De ſacra Script. Poſteriorem objectionem eo proponit modo Gerhardus: „ Concilium Carthaginenſe eſt particulare; ergo
„ non poteſt fidem indubitatam de libris Canonicis facere “. Sed huic difficultati occurrimus aſſerentes, Concilium Carthaginenſe in determinando Scripturarum Canone non fuiſſe quidem inconcuſſæ authoritatis, quia Conciliis peculiaribus inerrantiæ privilegium Chriſtus non promiſit; maximi tamen pretii eſſe debet & maximæ utilitatis, quippe antiquam Eccleſiæ Africanæ fidem exhibet; quæ quidem fides ſi ſocietur cum authoritate Patrum, qui noſtris Deutero-Canonicis ut libris divi-

Digitized by Google

divinis, vel etiam Canonicis teſtimonium perhibent, potuit eſſe motivum legitimum, quo Synodus Tridentina Œcumenica eos in Canonem referret.

Anno 494. Synodus quædam Romana vulgo celebrata creditur Gelaſio Præſide; ſtatuit illud Concilium, tres eſſe librorum ordines; horum primus ſacros utriuſque Teſtamenti libros tum Proto-Canonicos, tum Deutero-Canonicos complectitur. Secundus libros non quidem ſacros, ſed probatos ab Eccleſia recenſet, ut decreta Synodorum Œcumenicarum, Nicænæ, Conſtantinopolitanæ, Epheſinæ, Chalcedonenſis, &c. quas excipiunt opera Sanctorum Patrum, ut Cypriani, Baſilii, Athanaſii, &c. Ordo tertius libros apocryphos, & ab hæreticis elaboratos includit. „ Cætera (inquit hujus Concilii decretum) quæ ab hæreticis, ſive ſchiſmaticis conſcripta, vel prædicata ſunt, nullatenus recipit Catholica, & Apoſtolica Eccleſia, e quibus pauca, quæ ad memoriam venerunt, & a Catholicis vitanda ſunt, credimus eſſe ſubdenda, in primis Ariminenſem Synodum, itinerarium nomine Petri Apoſtoli, &c.

Nono ſæculo Luitprandus, Ticinenſit Diaconus, egregio præditus ingenio, aperte teſtabatur, Synodi Romanæ Canonem, quem Gelaſianum vocat, univerſæ Eccleſiæ ſuffragio fuiſſe comprobatum. En Luitprandi verba: „ Idem Papa (Gelaſius) breviter adnotavit, quid de Scripturis divinis Catholica Eccleſia ſuſcipiat, &c. " Sacros deinde libros Scripturæ eodem ordine, & numero, quo Gelaſius, recenſet.

Anno 1528. Eminentiſſimus Cardinalis Duprat, Archiepiſcopus Senonenſis Pariſiis concilium habuit, cui Provinciæ Senonenſis Epiſcopi interfuere. Definierunt, ut qui „ Canonem Concilii Carthaginenſis, Innocentii, & Gelaſii non ſequerentur, inter hæreticos, & ſchiſmaticos eſſent computandi ".

De hoc tamen Synodi Romanæ, ſeu Gelaſii decreto nonnulli ambigunt; eorum dubium petitur ex eo quod in Dionyſii Exigui collectione inter alia Gelaſii ſummi Pontificis decreta non reperiatur; nec iſta pars Gelaſia-
Diſt. 15. ni decreti habeatur apud Gratianum, qui partem alteram laudavit, & retulit. Quid quod ſanctus Yvo Carnotenſis decretum illud Gelaſio ſummo Pontifici abjudicat? unde fit, ut iſtius decreti incerta admodum videri debeat authoritas.

Verum iſta difficultas non aliam ob cauſam urgeri poteſt, quam quia cauſæ a Calviniſtis ſuſceptæ incommodat decretum modo laudatum; volo illud e Gelaſio non fuiſſe profectum; numquid minoris erit authoritatis, ſi ab altero Pontifice, aut Concilio latum fuerit? Nemo ſane negaverit, ſacrum eſſe venerandæ antiquitatis monumentum. Vetuſtiſſimus codex collectionis a Dionyſio Exiguo continuatæ, quem ſecum communicatum a Luca Dacherio Baluzius aſſerit, hoc decretum Damaſo Papæ largitur. Codex Eccleſiæ Urgellenſis, teſte Baluzio, & Ivrenſis, teſte Chifletio, idem Hormiſdæ tribuunt. Codex antiquiſſimus, quo uſus eſt Joannes Pearſonius, Gelaſium agnoſcit authorem; hujuſce codicis cuſtos eſſe creditur Bibliotheca Collegii SS. Trinitatis Cantabrigiæ; cui concinunt Burchardus Wormatienſis Epiſcopus, & Lupus Ferrarienſis Abbas Epiſt. 128. Licet igitur author decreti laudati omnino non innoteſceret, nihil ipſi de ſua authoritate decederet; vi eadem confoderet hæreticos, quibus ſolemne illud eſt, ut quæ venerandæ traditionis decreta adverſari ſibi intellexerunt, hæc continuo negent eſſe legitima, clamentque, ne ſibi noceant, indigna eſſe, quæ fidem aliquam poſſint mereri.

Ex dictis hactenus claret, Eccleſiam Africanam in Synodo Carthaginenſi, & Eccleſiam Romanam ſive in Concilio ejuſdem urbis, ſive in decreto, quod a veteri quodam ſummo Pontifice latum eſt, definiiſſe, ut in indicem ſacrarum Scripturarum referrentur noſtri Deutero-Canonici. Porro, ut recte ſcriptum eſt a Leontio,
T. 4. parte 2. Bibl. Patrum 1049. „ qui Synodis repugnant, non jam contra aliquos, ſed contra omnes ſeditionem faciunt ". Seditioſi igitur habeantur Calviniſtæ, qui invitis Synodis Deutero-Canonicos veteris Teſtamenti e ſacroſancto Canone expungunt.

CAPUT II.

De ſententia S. Auguſtini circa veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos.

IN rejiciendis e Canone noſtris Deutero-Canonicis vix authoritate ſancti Auguſtini uſi ſunt Heterodoxi: ita perſpicue canonicam eorum authoritatem connotat, & defendit, ut nullum illuſtrius de ea veritate teſtimonium deprehendi queat: nec graphice tantum ordinem, quem veteris Teſtamenti Deutero-Canonici obtinent, exhibet; ſed etiam cauſas regulaſque certiſſimas proponit, quibus divina eorum inſpiratio adverſus Heterodoxos propugnari poteſt.

Ne autem gratis illud ita præfidenter ſtatuere videamur, locum ſancti Auguſtini deſcribere, & paulo accuratius excutere nobis liceat: extat lib. 2. *de Doctrina Chriſtiana* cap. 8. his conceptus verbis: „ In canonicis autem Scripturis Eccleſiarum Catholicarum quamplurium ſequatur authoritatem, inter quas ſane illæ ſint, quæ Apoſtolicas Sedes habere, & epiſtolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in Scripturis canonicis, ut eas, quæ ab omnibus accipiuntur Eccleſiis Catholicis, præponat iis, quas quædam non accipiunt; in eis vero, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures gravioreſque accipiunt, iis, quas pauciores, minoriſque authoritatis Eccleſiæ tenent. Si autem alias invenerit a pluribus, alias a gravioribus haberi, quamquam hoc facile inveniri non poſſit, æqualis tamen authoritatis eas habendas puto. Totus autem canon Scripturarum, in quo iſtam conſiderationem verſandam dicimus, his libris continetur ". Enumerat ibi ſanctus Doctor Proto-Canonicos hiſtoricos veteris Teſtamenti; „ qui, ut ipſe loquitur, ſibimet annexa tempora continent, atque ordinem rerum ". Deinde ſic proſequitur: „ Sunt aliæ (hiſtoriæ) tanquam ex diverſo ordine, quæ neque huic ordini, neque inter ſe connectuntur: ſicut Job, & Tobias, & Eſther, & Judith, & Machabæorum libri . . . . deinde Prophetæ, in quibus David unus liber Pſalmorum, & Salomonis tres, Proverbiorum, Cantica Canticorum, & Eccleſiaſtes. Nam illi duo libri, unus qui Sapientia, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur: nam Jeſus Sirach eos conſcripſiſſe conſtantiſſime perhibetur, qui tamen, quoniam in authoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi ſunt ". Recenſitis poſtea libris, qui proprie Prophetæ appellantur, ita ſanctus Doctor concludit: „ His quadraginta quatuor libris Teſtamenti veteris terminatur authoritas ".

Nemo non videt, ſanctum Auguſtinum Canoni Scripturarum tres præmiſiſſe regulas, quibus dijudicari facile poteſt, an Scriptura aliqua ſit Canonica, an non. Priores cum Synodo Carthaginenſi ſecutus fuiſſe videtur, ut Canonem a ſe deſcriptum confirmaret; tertiam vero regulam non adhibuit, cum ipſe aſſeruerit, vix quaſdam contingere circumſtantias, in quibus locum aliquem poſſet invenire. Supereſt igitur, ut prima aut ſecunda regula ſuffultus veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos in ſacrarum Scripturarum indice concluſerit. Quod ſi prima regula, quæ ex univerſo, & unanimi Eccleſiarum conſenſu petitur, motus non fuerit ſanctus Doctor, ut libros Tobiæ, Judith, &c. veluti Canonicos agnoſceret; ſaltem ſecunda regula uſus eſt, quæ ſic ſe habet: „ In eis vero, quæ non accipiuntur ab omnibus Eccleſiis Catholicis, præponat eas, quas plures, gravioreſque accipiunt, iis, quas pauciores, minoriſque authoritatis Eccleſiæ tenent ". Quocirca Auguſtini tempore multitudo Eccleſiarum graviorum inter canonicas Scripturas recenſebat Tobiam, Judith, &c. dum pauciores Eccleſiæ, nec tantæ dignitatis iſtos Deutero-Canonicos non ſuſciperent. Fuit ergo illa Eccleſiarum, ſanctorumque Patrum praxis, ac conſtans doctrina, ut paucitatem tanquam certum erroris argumentum conſpicerent; unde neglecta multitudinis Eccleſiarum traditione, & ſententia, fiunt divortia doctrinarum, naſcuntur perpetuæ de dogmatum fidei certitudine contentiones; ingens aperitur campus ad quamlibet novam, & erroneam opinionem, vel propugnandam, vel tolerandam.

Non me latet, quid ſit reſponſurus P. Martianæus, ſcilicet ſanctum Auguſtinum, & Concilium Carthaginenſe, quando Scripturarum Canonem exhibuerunt, non reſpectaſſe ad Proto-Canonicos, & Deutero-Canonicos, quaſi eamdem originem, eamdemque haberent authoritatem. Ecce Martianæi ratiocinium: *De eſſentia eſt Canonis*, inquit, *ut omnes libri, quibus Canon conſecratus conſtat, ab omnibus Eccleſiis accipiatur*. Atqui ſanctus P.2. Tract. de Can. Script. cap. 2. §. 2.
Auguſtinus ſupponit libros, quos in ſuo Canone enumeravit Concilium Carthaginenſe, non eſſe ejuſdem authoritatis, nec ab Eccleſia univerſa ut libros divinos ſpectatos fuiſſe; etenim in iis, quas præſcripſit, regulis expreſſe docet, quaſdam eſſe Scripturas, *quæ ab omnibus Eccleſiis Catholicis accipiuntur* .... quaſdam vero *quæ non accipiuntur ab omnibus, ſed quas plures, gravioreſque Eccleſiæ accipiunt*. Concludit ergo Martianæus, Scripturarum Canonem a ſancto Auguſtino, & Synodo Carthaginenſi *non fuiſſe ita determinatum, & conſecratum, ut omnes libri, quos complectitur, in eodem authoritatis gradu conſtituerentur*. Hanc difficultatem ex Rainoldo Anglo deſumpſiſſe videtur Martianæus; ſic enim ille loquitur prælect. 24. de Scripturis: „ S. Au- Pag. 202.
guſtinus gradus quoſdam ponit authoritatis ſacrarum

„ Scri-

,, Scripturarum, ut majoris ſint authoritatis hæ (Proto-Canonicæ), quam illæ (nimirum Deutero-Canonicæ) ". Similium argumentorum ſegetem apud Rainoldum reperies. Lege ſi licet, & vacat.

Libenter cum Martianæo fatemur, plures a S. Auguſtino, & Synodo Carthaginenſi recenſitos fuiſſe ſacræ Scripturæ libros, qui ab omnibus Eccleſiis pari veneratione, modoque æquali recepti non erant. Tunc temporis de divina noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate dubitarunt nonnulli Patres: at ex illo quorumdam dubio non recte concluderetur, omnes libros, quos ſanctus Auguſtinus, & Concilium Carthaginenſe recenſent, eodem modo ab Eccleſia Africana non fuiſſe receptos. Concilium Carthaginenſe in condendo Scripturarum Canone fecit, quod olim Stephanus Papa peregit in definiendo Baptiſmatis hæreticorum valore. Licet ſanctus Cyprianus, Firmilianus, aliique complures decretum Stephani non receperint, ipſe ſummus Pontifex de fide valorem Baptiſmi hæreticorum definiit. Pariter Synodus Carthaginenſis licet conſpiceret, nonnullas adhuc eſſe peculiares Eccleſias, quæ noſtrorum Deutero-Canonicorum divinæ inſpirationi non omnino patrocinarentur, nihilominus divinum illud privilegium eis competere in ſuo Canone ſtatuit, ac determinavit, prohibuitque, ne in Eccleſia Africana huic definitioni contrarium aliquid edoceretur.

Deinde admiſſo ſemel Martianæi ratiocinio, Auguſtinus, & Concilium Carthaginenſe fidelibus reliquiſſent jus, & poteſtatem diſcernendi, quænam Scripturæ ab omnibus Eccleſiis, quænam a pluribus, & gravioribus tunc reciperentur: ergo temporibus Concilii Carthaginenſis, & ſancti Auguſtini potuerunt fideles revocare ad examen, utrum Pentateuchus, utrum Prophetæ forent libri divinitus inſpirati? Quippe in hypotheſi Martianæa nullus tunc erat Canon, qui determinate Scripturas ſacras definiret; nullus, qui ad certum & conſecratum numerum eas præciſe revocaret: liberi itaque fuerunt fideles, ut numerum Scripturarum majorem pro arbitrio, vel minorem ſuſciperent. Quod ſi Martianæi opinio nitatur Auguſtini authoritate, ſibi contradixerit neceſſe eſt ſanctus Doctor, qui loco ſuperius laudato enumeratis omnibus veteris Teſtamenti libris, ſic iſtum claudit numerum: *His 44. libris veteris Teſtamenti terminatur authoritas*. Canonem Scripturarum ab Eccleſia ſaltem Africana ævo ſancti Auguſtini jam determinatum, & conſecratum fuiſſe expreſſius denotat lib. 2. contra Creſconium cap. 31. ,, Non ſine cauſa, inquit, ,, Canon Eccleſiaſticus conſtitutus eſt, ad quem certi ,, Prophetarum, & Apoſtolorum libri pertineant ". Et lib. 2. de Baptiſmate cap. 3. ,, Quis neſciat, ſacram ,, Scripturam tam veteris, quam novi Teſtamenti Canonicam certis terminis contineri "? Quo quid clarius ad demonſtrandum, in Concilio Carthaginenſi conſecratum fuiſſe Scripturarum Canonem, quem Paſtores, & Eccleſiæ Africanæ fideles acceptare tenebantur?

Quocirca ut paucis contrahatur noſtra ſolutio: prædictas regulas Canoni a ſe deſcripto præmiſit ſanctus Auguſtinus, non ut indicaret, nondum fuiſſe in Eccleſia Africana determinatum, & conſecratum Scripturarum Canonem; ſed ut oſtenderet quas regulas in determinando ſacrorum librorum Canone ſibi Concilium Carthaginenſe præſtituerit.

Quod ſi ipſa reſponſio quibuſdam non arrideat, altera nobis ſuppetit, quæ non minus Heterodoxorum ſententiæ, quam ſyſtemati Martianæi adverſatur. Etenim eo loci ſanctus Auguſtinus non ſolum ſtatuit regulas, quibus libri Canonici a non Canonicis ſecerni poſſent; ſed etiam præſcribit ordinem, quem fideles in legendis Scripturis obſervare debeant. Libro 2. *de Doctrina Chriſtiana*, oſtendit potiſſimum, quemadmodum animo comparatus is eſſe debeat, qui operam ſtudio, & lectioni ſacrarum Scripturarum navaturus ſit. Inter varios ſapientiæ gradus, quos Scripturarum divinarum ſtudioſus indagator aut comparare, aut habere debet, commendat in primis ſanctus Auguſtinus amorem Dei, & proximi cum aliis ſapientiæ gradibus, timoris, pietatis, ſcientiæ, fortitudinis &c. qui cap. 11. Eſaiæ recenſentur: deinde præſcribit ordinem, qui in pervolutandis Scripturis obſervari debet ab eo, qui amorem Dei, & proximi, cæteraſque diſpoſitiones ſibi comparavit: exigit ſanctus Doctor, ut iſte initium faciat ab iis libris, *qui ab omnibus Eccleſiis Catholicis accipiuntur*, poſtea eos legat, *quos plures, gravioreſque Eccleſiæ accipiunt*. Sed cum ſupervacaneum omnino fuiſſet diſpoſitiones legendis Scripturis idoneas aſſignaſſe, niſi inſuper declaretur Canon, in quo libri divini continerentur; ſtatim ſanctus Doctor ſcripturarum indicem a Synodo Carthaginenſi definitum proponit, in quo utriuſque Teſtamenti Proto-Canonicos, & Deutero-Canonicos enumerat.

Lib. 7. de Rep. Eccl. cap. 1.

Altera difficultas petitur ex libro *de Prædeſt. Sanctorum* cap. 16. quam Antonius de Dominis ita proponit: ,, Cum aliquando Auguſtinus contra Pelagianos libro Sapientiæ uſus fuiſſet, objecerunt ei adverſarii, in ,, Galliis librum Sapientiæ non eſſe Canonicum. Non ,, igitur omnes Eccleſiæ librum illum pro divino legebant; neque illum in Canone vere divinorum habebant. Nec Auguſtinus reſpondit, librum illum ab omnibus Eccleſiis ut divinum recipi; ſed tantummodo ,, librum illum ſua authoritate non carere, quia multi etiam divinam ei tribuunt authoritatem ".

Reſpondeo, Antonium de Dominis reum eſſe malæ fidei. Negat ille, poſt objectionem a Maſſilienſibus propoſitam de libri Sapientiæ authoritate divina a ſancto Auguſtino aſſertam fuiſſe ejuſdem libri inſpirationem. Nihil abſurdius, nihil a ſancti Doctoris conſilio alienum magis: ipſum loquentem audiamus: ,, Non debuit repudiari ſententia libri Sapientiæ, quæ meruit in Eccleſia Chriſti ,, de gradu Lectorum Eccleſiæ Chriſti tam longa annoſitate recitari, & ab omnibus Chriſtianis, ab Epiſcopis uſque ad extremos Laicos Fideles, Pœnitentes, ,, Catechumenos cum veneratione divinæ authoritatis ,, audiri ". Nullum utique ſanctus Auguſtinus excipit a debito cognoſcendæ authoritatis divinæ, quæ Sapientiæ libro tribui debet; non Epiſcopos, non Laicos fideles, non Pœnitentes, non Catechumenos: agnovit ergo ſanctus Doctor divinam iſtius codicis inſpirationem; hancque prærogativam non tantum conſenſu Eccleſiæ ſui temporis, ſed etiam vetuſta traditione, & *longa annoſitate* libro Sapientiæ vindicavit.

CAPUT III.

De ſententia ſancti Innocentii ſummi Pontificis, Caſſiodori, & Sancti Iſidori Hiſpalenſis.

Innocentius I.

ANno circiter 405. ſcripſit Innocentius primus ad Exuperium Toloſanum Præſulem: hæc Epiſtola reſponſoria eſt ad literas, quibus ſummum Pontificem de rebus tum fidei, tum diſciplinæ conſuluerat Exuperius. Laudatur in ea Epiſtola Præſul Toloſanus ,, quod ,, ſecutus inſtitutum (prudentium) præcedentium ad ,, ſedem Apoſtolicam referre maluerit, quid de rebus ,, fidei cuſtodire deberet, potius quam uſurpatione præſumpta, quæ ſibi viderentur de ſingulis obtinere ".

Elucidatis ab Innocentio variis difficultatibus, quas ipſi propoſuerat Exuperius, tandem ſummus Pontifex ſacrorum librorum Canonem, quem ſequebatur Eccleſia Romana, Epiſcopo Toloſano obſervandum præſcribit: ,, Qui ,, libri, ait Innocentius, recipiantur in Canone Scripturarum, brevis annexus oſtendit: Moyſis libri 5., Jeſus Nave, Jud. Regnorum 4. ſimul & Ruth, Prophet. lib. 16. Salomonis lib. 5. Pſalterium. Item hiſtoriarum, Job, Tobias, Eſther, Judith, Machab. ,, 2. Eſdræ 2. Paralip. 2. " Ex his perſpicuum eſt, ab Innocentio in numero Scripturarum relatos fuiſſe veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos.

Part. 2. du Canon c. 3. ſ. 3.

A vero aberrat Martianæus cum aſſerit ,, ex Epiſtola Exuperii evidenter concludi, nullum tunc in Eccleſia univerſa extitiſſe Canonem conſecratum. *La ,, conſultation de l'Evêque de Toloſe nous fait connoître, que il n'y avoit pas encore dans toutes les Egliſes un canon des Ecritures conſacré.*

At terrere non debet illa difficultas, quæ ad ſummum evincit, Canonicam noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritatem nondum omnino fuiſſe Exuperio compertam. Quamquam tamen Canon Scripturarum erat jam conſecratus, quem veluti perfectum plures gravioreſque Eccleſiæ præſertim Apoſtolicæ ſpectabant. Non diffitemur, Eccleſias quaſdam numero pauciores olim dubitaſſe de cæleſti Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti inſpiratione: at inde perperam concluderetur, nullum extitiſſe Canonem conſecratum, quo Scripturæ ſacræ a cæteris libris ſecernerentur: ſicut non recte concluderetur, Symbolum Nicænum minime eſſe conſecratum, quia in eo fidei omnes articuli non reperiuntur: Canon igitur Scripturarum in nonnullis Eccleſiis erat imperfectus; ſed ſemper conſecratus.

Caſſiodorus

Caſſiodorus Senator Romanus initio VI. Sæculi uſque ad annum 562. & ultra claruit: lib. *de Inſtit. divinar. Liter.* cap. 13. commemorat Scripturarum diviſionem, quam ſanctus Auguſtinus confecerat: ,, Scriptura ,, divina, inquit, ſecundum B. Auguſtinum in Teſtamenta duo ita dividitur, id eſt in vetus, & novum. ,, In hiſtoria ſunt libri 22. ideſt, Moyſi libri quinque, Jeſu Nave liber unus, Judicum liber unus, Ruth ,, liber 1. Regum libri 4. Paralipomenon lib. 2. Job liber unus, Tobiæ liber unus, Eſther liber unus, Judith liber unus, Eſdræ libri duo, Machabæorum libri duo. In Prophetis libri 22. David Pſalmorum ,, liber unus, Salomonis libri 4. Jeſu filii Sirach liber ,, unus, Prophetæ majores quatuor, & minores duodecim ". Recenſitis poſtea novi inſtrumenti libris, ſic

,, con-

concludit. „ Beatus igitur Auguſtinus Scripturas divinas „ ſeptuaginta unius librorum calculo comprendit; quibus „ cum ſanctæ Trinitatis addideris unitatem, fit totius „ libri complectens, & glorioſa perfectio “.

Cap. 14. inſtituit ſacrarum Scripturarum diſtributionem, prout in verſione Itala exhibebatur: de ea cap. 1. Sect. 2. diſſeruimus.

Verum quia poſſet objici Caſſiodoro, iſtas diviſiones redundare ſupra modum, quippe quæ libros ſacros majori numero contineant, quam quæ ab aliis Patribus de ſacris Scripturis adornatæ ſunt; paratam habebat hanc ſolutionem Caſſiodorus: „ Licet multi Patres, ideſt S. „ Hilarius Pictavienſis urbis Antiſtes, Rufinus Presbyter „ Aquilejenſis, & Epiphanius Epiſcopus Cypri . . . . „ non contraria dixerint, ſed diverſa: omnes tamen per „ diviſiones ſuas libros divinos Sacramentis competenti- „ bus aptaverunt; ſicut & in Evangeliſtarum concordia „ probatur effectum: ubi una quidem eſt fides rerum, „ ſed diverſa ratio ſermonum. Sed quoniam prædictus „ pater Auguſtinus in lib. 2. memorati operis (id eſt, „ *de Doctrina Chriſtiana*) commonet ita dicens: Lati- „ ni codices, ideſt veteris novique inſtrumenti, ſi ne- „ ceſſe fuerit, Græcorum authoritate corrigendi ſunt: „ unde ad nos poſt hebræum fontem translatio cuncta „ pervenit: ideoque vobis Græcum pandectem reliqui „ comprehenſum in libris 74. &c. “ Huc uſque Caſſiodorus, cujus verba ita clara ſunt, ut cujuſvis oculos, animumque opportune feriant.

Pene e memoria exciderant, quæ cap. 6. Caſſiodorus retulit de quodam Presbytero, quem Bellatorem nuncupat: hic, teſte Caſſiodoro, libros Tobiæ, Eſtheræ, Judith, Machabæorum ingenti cum labore expoſuerat. „ Tobiæ, inquit Caſſiodorus, in libris ſex, Judith in „ libris ſeptem, Eſther in libris ſex, & Machabæo- „ rum in libris 10. “.

S. Iſidorus Hiſpalenſis. Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis, fratri ſuo Leandro in ſede Hiſpalenſi ſucceſſit anno 595., obiit vero anno 636. Libr. 6. *Originum* plurima occurrunt, quæ divinam noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritatem apprime commendant. Accipe quæ cap. 1. docuit: „ Quartus eſt, „ inquit, apud nos ordo veteris Teſtamenti, eorum- „ que librorum, qui in Canone hebraico non ſunt. Quo- „ rum primus Sapientiæ liber eſt; ſecundus Eccleſiaſti- „ cus; tertius Tobias; quartus Judith; quintus & ſex- „ tus Machabæorum: quos licet Hebræi inter apocry- „ pha ſeparent, Eccleſia tamen Chriſti inter divinos li- „ bros honorat, & prædicat “. En noſtri Deutero-Canonici inter ſacras Scripturas ab Eccleſia relati. Cap. 2. enumeratis utriuſque Teſtamenti & Proto-Canonicis, & Deutero-Canonicis ſubjungit: „ Hi ſunt Scripto- „ res ſacrorum librorum, qui per Spiritum Sanctum lo- „ quentes ad eruditionem noſtram, & præcepta viven- „ di, & credendi regulam conſcripſerunt “. Hæc ſanctus Iſidorus præclare, ut videtur, & magno cum judicio ſcripſit, tum iis quæ ſupra ex Sancto Auguſtino, Synodo Carthaginenſi &c. retulimus conſentanea, tum ad Concilii Tridentini definitionem de noſtris Deutero-Canonicis roborandam utiliſſima.

Mentem ſuam clarius adhuc aperit ſanctus Præſul. *Lib. Proœmiorum* ipſum audiamus: „ Ex quibus qui- „ dem libros Tobiæ, & Judith, & Machabæorum „ Hebræi non recipiunt; Eccleſia tamen eoſdem inter „ Canonicas Scripturas enumerat “. De gemino Sapientiæ, & Eccleſiaſtici libro paulo poſt aſſerit „ quod in „ Eccleſia parem cum reliquis Canonicis libris tenere „ noſcantur authoritatem “. Unde illud certo conficitur, noſtros Deutero-Canonicos ſi non ab univerſa Eccleſia, ſaltem a majori, & nobiliori parte in Scripturarum Canone fuiſſe conſtitutos.

Nono ſæculo ſanctum Iſidorum ſecutus Rabanus Maurus primum Abbas Fuldenſis, deinde Archiepiſcopus Moguntinus. Hic ſacrarum Scripturarum indicem a ſe relatum, & ex ſancto Iſidoro, aliiſque Patribus derivatum *Comment. in Script.* concludit ipſis ſancti Iſidori verbis: *Hi ſunt Scriptores ſacrorum librorum, qui per Spiritum Sanctum loquentes, &c.* Unum hic obſervare juvat, religioſiſſimum illum Præſulem opera ſua, ea præſertim, quæ in ſacras Scripturas edidit, ex ſanctorum Patrum ſententiis, & placitis contexuiſſe: quocirca cum Rabanus Maurus noſtros Deutero-Canonicos in claſſe divinorum librorum repoſuit, ad nos tranſmiſit, quæ de illis vetus admodum traditio ſenſit.

CAPUT IV.

De quibuſdam Eccleſiæ Latinæ monumentis, quæ veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos in Canone repoſuerunt.

Humfredus Hody cap. 4. col. 74. *de librorum Biblicorum numero, & ordine* citat quoddam Sacramentarium Gallicanum ante annos mille exaratum, in quo quatuor veteris Teſtamenti codices Deutero-Canonici ſimul cum Proto-Canonicis diſtincte recenſentur. Ita legitur: „ Incipit capitulus de vetere (Teſtamen- „ to) canonizatus. Liber Geneſis, Exodus, Leviti- „ cum, Numeri, Deuteronomium, Joſue, Judicum, „ libri Mulierum, Ruth, Eſther, & Judith, Macha- „ bæorum libri duo, Job, & Tobias libri ſinguli. Re- „ gum 4. Prophetarum libri 16. Davidicum 5. Salo- „ monis 3. Proverbia, Eccleſiaſtes, & Canticum Can- „ ticorum, Eſdra unus. Fiunt libri veteris Teſtamenti „ numero 44. “ Deſunt in eo Canone libri Sapientiæ, & Eccleſiaſtici; ſed advertendum eſt, imperfectam eſſe enumerationem, quippe capitulus ille aſſerit 44. eſſe veteris Teſtamenti libros, cum tamen 43. duntaxat recenſuerit.

Columna 75. refert Humfredus Hody alterum Scripturarum indicem, quem Eugenio III. Toletano tribuit; ejus tamen ætatem non ſatis exploratam habet. In eo Indiculo ita ſacri codices ordinantur: „ Regula quos fi- „ dei commendat noſcere libros, hæc noſtra præſens „ Bibliotheca tenet. Legis 5. vol. Joſ. Sophtim, Ruth; „ Reg. 4. Proph. 16. Job. Pſalt. Salomon. Verba die- „ rum. Eſdræ, Eſther. Sap. Jeſu, Tobia, Judith, „ Machabæorum: hic Teſtamenti veteris finiſque, mo- „ duſque “.

S. Yvo Cœnobii ſancti Quintini Bellovacenſis Canonicus Regularis, poſtmodum ejuſdem Abbas, ac tandem Epiſcopus Carnotenſis conſecratus geminam decretorum collectionem in lucem emiſit: unam breviorem, quæ *pannormia*, vel *pannomia* inſcribitur: prolixiorem alteram in partes 17. diſtinctam, quæ Yvonis decretum ſimpliciter nuncupatur. In hac ſecunda collectione Canon Scripturarum exaratus ita cernitur: „ De ordine „ librorum veteris Teſtamenti Gen. &c. Jeſu 2. Jud. „ Reg. 4. Ruth. Paralip. 2. Pſalmi 150. Salomonis 3. „ Job, Tobiæ, Eſdræ, Heſter, Judith, Machabæo- „ rum &c. “ Deſunt quidem Sapientia, & Eccleſiaſticus; quod vitio Amanuenſis factum videtur, qui ubi agitur de libris Salomonis numerum 3. ſcripſit pro numero majori 5. Hæc conjectura nititur authoritate Yvonis, qui teſtatur ſe in Burchardi Canone acquieviſſe. Porro in Burchardi editione id legitur: Salomonis 5. & Machabæorum 2.

Doctiſſimus Cotelerius in ſuo de Epiſtola ſancti Barnabæ judicio latinam edidit Stichometriam, quæ extat manuſcripta in duobus codicibus, altero olim Puteanorum Fratrum, nunc Chriſtianiſſimi regis; altero eruditorum Benedictinorum ſancti Germani Pratenſis. *T. 1. p. ?* Illic ſimul cum Proto-Canonicis veteris Teſtamenti libris comparent Deutero-Canonici, ſcilicet Sapientia, Sapientia Jeſu.... Machabæorum liber primus, & ſecundus, Judith .... Eſther .... Tobias.

Petrus a Natali, Galliæ ad Ligerim oppido cognomento Bleſenſis, Bathonienſis in Anglia Archidiaconus, & Cantuarienſis Archiepiſcopi Cancellarius circa finem XII. Sæculi floruit. Author ille eſt opuſculi cujuſdam *de diviſione, & Scriptoribus ſacrorum librorum*. Diviſioni, quam in tres ordines ab Hebræis fuiſſe inſtitutam dicit, ſubjungit quartum hunc ordinem: *Quartus*, inquit, *eſt apud nos veteris Teſtamenti ordo eorum librorum, qui in Canone Hebræorum non ſunt: quorum primus Sapientiæ liber eſt; ſecundus Eccleſiaſticus; tertius Tobias; quartus Judith; quintus & ſextus Machabæorum, quos licet Judæi inter apocryphos ſeparent; Eccleſia tamen Chriſti inter divinos libros & honorat, & prædicat.*

In immenſum creſceret illud caput, ſi cæteros Eccleſiæ latinæ Scriptores, noſtrorumque Deutero-Canonicorum Patronos longiori agmine producerem, infiniti quippe numero ſunt, quos in promptu habeo; ne vero lectori faſtidio ſint, ad eorum tantum nomina intendam digitum. Conſulantur itaque Alexander Necham in libro verſibus ſcripto, cui tit. *Libri Bibliothecæ*. Guillelmus Brito in correctionibus nominum hebræorum. Manuſcriptum Lambeth. Liber dictus *Mamotrectus ſuper Biblia* Ven. anno 1479. typis editus. Alphonſus Toſtatus Epiſcopus Abulenſis paſſim in ſuis commentariis, & Præfatione in Scripturas. Antonius Dathus orat. de laud. ſancti Hieron. Joannes Picus Mirandula in ſuis quæ ſuperſunt operibus. Pluribus haud opus eſſe reor, cum præſertim cuivis in Traditione fideliter verſato notum ſit, me nihil hac in re ſine majoris partis veterum conſenſu aſſeruiſſe.

CA-

CAPUT V.

De mente Concilii Florentini, ſeu Bullæ Eugenii IV. ad Jacobitas.

BArtholomæus Carrança Dominicanus, & Archiepiſcopus Toletanus Summam Conciliorum publici juris fecit, quæ pluries, & vario volumine fuit edita. Decreto ad Armenos inſeruit alterum decretum, quod ad Jacobinos, ſeu Jacobitas direxit Eugenius IV. In hoc autem Scripturis Canonicis accenſentur noſtri Deutero-Canonici: inde nata eſt illa opinio Theologorum, quod decretum ad Armenos authoritatem Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti aſtrueret. Secerni igitur debet decretum ad Armenos a decreto ad Jacobitas; hoc unum poſtremum fidei profeſſionem de libris Canonicis complectitur, quæ conceptis verbis ita exhibetur: „ Sacroſancta Romana Eccleſia Domini, & Salvatoris „ noſtri voce fundata .... unum, atque eundem Deum „ veteris, & novi Teſtamenti .... profitetur authorem: quoniam eodem Spiritu Sancto inſpirante utriuſque Teſtamenti Sancti locuti ſunt, quorum libros „ ſuſcipit, & veneratur, qui titulis ſequentibus continentur. Quinque Moyſis .... Joſue, Judicum, „ Ruth, quatuor Regum, duobus Paralipomenon, Eſdra, Nehemia, Tobia, Judith, Eſther, Job, Pſalmis David, Parabolis, Eccleſiaſte, Canticis Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſtico, Iſaia, Jeremia, „ Baruch, Ezechiele, Daniele, duodecim Prophetis „ minoribus, ideſt Oſea, Joele, Amos, Abdia .... „ duobus Machabæorum, &c. “

Circa decretum ad Jacobinos, ſeu Jacobitas geminam movemus quæſtionem; in prima inquirimus, utrum cum decreto ad Armenos unum ſit & idem decretum. In ſecunda, an ſit genuinum vel Eugenii IV. vel Synodi Florentinæ opus, an vero adulterinum, & ſpurium.

Prima Quæſtio.

Non otioſe movetur iſta difficultas, an decretum ad Jacobitas ſit unum, & idem cum decreto ad Armenos. Carrança utrumque primus confudiſſe viſus eſt; hunc Theologi ſine examine ſecuti ſunt, qui authoritate decreti ad Armenos Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti fidem Canonicam propugnarunt: attamen non in iſto, ſed in decreto ad Jacobitas divina authoritas Deutero-Canonicorum definita eſt.

Diſcrimen, quod inter utrumque decretum exiſtit, facile deprehenditur. 1. Quidem ex initio: decretum ad Armenos ita incipit, *Exultate Deo adjutori noſtro &c.* ad Jacobitas autem ſic exorditur, *Cantate Domino, quoniam magnifice fecit &c.* 2. Ex tempore: decretum ad Armenos datum eſt decimo Kalendas Decembris anno 1439. quatuor poſt Græcorum diſceſſum menſibus: alterum ad Jacobitas datum fuit pridie nonas Februarii anno 1441. 3. Ex rebus contentis: in decreto ad Armenos ritus Sacramentorum novæ legis ad normam Eccleſiæ Occidentalis præſcribuntur, qui tamen in decreto ad Jacobitas omittuntur. 4. Ex ſubſcriptionibus: etenim major Epiſcoporum numerus decreto ad Armenos, quam decreto ad Jacobitas ſubſcripſit. Demum ſola, ac ſimplex utriuſque decreti lectio differentiam utriuſque evidenter denotat; quam ſi velim fuſius proſequi, res erit magni operis, mihi, & Lectori forſan injucunda.

Secunda Quæſtio.

Rainoldus Anglus prælectione 41. de libris apocryphis pag. 390. audacter aſſerit, decretum ad Jacobitas non eſſe genuinum vel Eugenii IV. vel Concilii Florentini fœtum. Ecce loquitur Rainoldus: „ Non „ fuiſſe hoc decretum a Concilio Florentino, ſed „ ab impudenti aliquo falſatio ſub Eugenii nomine ſuppoſitum, teſtantur omnia exemplaria “. Hæc aſſerit Rainoldus, & (quod moleſte fero) multa cum fiducia dicit: ſpecioſis quidem nititur conjecturis, quæ tamen authenticis monumentis repugnant, quas nec temere, nec ſine ſolutione nec dubitanter rejicimus.

Primum monumentum petimus ex tomo 1. Actorum Concilii Tridentini, quæ in Arce ſancti Angeli Romæ aſſervantur. 26. Februarii anno 1546. cum Epiſcopus Dodienſis in Congregatione Generali de Bulla unionis Jacobitarum difficultatem moviſſet, quaſi a Concilio Florentino non perfecta fuiſſet; Cardinalis a Monte reſpondit, Bullam Jacobitarum manu Eugenii IV., & Cardinalium ſubſcriptam, fuiſſe a ſe viſam una cum aliis actis, quæ Romæ in Arce ſancti Angeli aſſervantur. 23. Martii ejuſdem anni, cum eandem difficultatem attigiſſet Epiſcopus Caſtelli Maris, eadem dixit Cardinalis ſanctæ Crucis: addidit inſuper, „ Bullam „ Jacobitarum fuiſſe editam in publica ſeſſione, præſentibus Cardinalibus Beſſarione, & Rutheno “.

2. Feſulis prope Florentiam extat in Conventu Fratrum Ordinis Minorum ſancti Franciſci Bullæ ad Jacobitas archetypum, ſubſcriptionibus Eugenii IV. & Cardinalium munitum. Adeſt etiam in codice Vaticano exemplar ejuſdem Bullæ tranſumptum de mandato, & authoritate Apoſtolica Leonis Papæ X. Accedit quod decretum ad Jacobitas cum inſertione decretorum pro Græcis, & Armenis editum typis fuerit Venetiis *apud Lucam Antonium de Giunta* anno 1514.

Unio Jacobitarum cum Eccleſia Romana verſibus deſcripta legitur in valvis æneis Baſilicæ ſancti Petri tempore Eugenii IV.

Sunt hæc Eugenii monumenta illuſtria quarti:
Excelſa hæc animi ſunt monumenta ſui.
Ut Græci, Armeni, Æthiopes, hic aſpice, ut ipſam
Romanam amplexa eſt gens Jacobita fidem.

Hæc dubitare non ſinunt, ſicut ad Græcos, & Armenos, ita ad Jacobitas ab Eugenio IV. decretum fuiſſe directum.

4. Ludovicus Hartmannus tom. 4. *Conciliorum illuſtratorum Pericope* 15. *Syllogæ* 5. *de Concilio Ferrarienſi-Florentino*, cenſet, decretum ad Jacobitas in eadem Synodo confectum fuiſſe. „ Multa, inquit, jactant Scri„ ptores Pontificii de unione Armenorum, & Jacobitarum in hoc Concilio (Florentino) cum Eccleſia „ Romana .... primum conſtitutus eſt Canon Scripturæ libros apocryphos (ita vocat veteris Teſtamenti „ Deutero-Canonicos) complectens “. Adeſt Heterodoxus, qui decretum ad Jacobitas, in quo cum cæteris Scripturis recenſentur Deutero-Canonici, Concilio Florentino adſcribit; non igitur cenſet Summæ Carrançæ adulterina manu fuiſſe inſertum.

Quominus in noſtram ſententiam tot firmatam argumentis pede tardo, vel timido deſcendat quiſpiam: nunc ad ea quæ objici poſſunt totis viribus incumbamus.

Horum omnium eſt quod opponit Rainoldus prælect. 41. p. 391. „ Petrus Crab, inquit, in prima ſua editione ante Carrançam ait, ſe pluſquam quingentas Bi„ bliothecas perluſtraſſe per varias regiones. In ſecunda editione dicit, alia conquiſiviſſe exemplaria, iiſque „ conſultis multa priori editioni adjeciſſe, idque poſtquam Carrança Summam ſuam ediderat, & tamen „ nullam ille hujus decreti mentionem facit “. Pag. 392. Rainoldus hæc habet: „ Joverius Theologus Pariſienſis Conciliorum, & Pontificum decreta in compendium redegit cum hac inſcriptione, ſanctiones „ tam ſynodicæ, quam Pontificiæ. Is Carrançam laudat ut non minus pium, quam eruditum; tum reddit rationem, quare poſt eum hoc opus aggreſſus fuerit; tametſi multa ab aliis comportata adjecerit; hoc „ tamen ad Jacobinos decretum non putavit adjungendum “. Unde concludit Rainoldus, decretum ad Jacobitas fuiſſe Summæ Carrançæ peregrina manu inſertum, adeoque eſſe ſuppoſititium.

Ab ea difficultate, ſpecioſa licet, non eſt quod multum metuamus; quippe ſi Petrus Crab codices Vaticanos, & Bibliothecam Fratrum Minorum Feſulanorum adiiſſet, is ſane & Bullam ad Jacobitas primigeniam, & ejus exemplar authenticum reperiiſſet, ut ſupra monuimus.

Mirum ſane nobis non videtur, quod Joverius decretum ad Jacobitas ſuis ſanctionibus non inſeruerit; potuit enim illud ſuppoſitionis ſuſpicari; quia, teſte Horatio Juſtiniano, iſtius Bullæ archetypum inter acta Concilii Florentini non fuit primo editum, tardiuſque ad cognitionem pervenit: quocirca cum illud decretum in primis Concilii Florentini editionibus non compareret: veriſimile eſt, quod Joverius iſtius decreti *veritatem* in dubium revocaverit. Ut ut ſit de Joverii judicio, certe adverſus authoritatem monumentorum, quæ modo laudabamus, prævalere non debet. Adde tamen, quod ſupervacaneum non erit adnotare, omnia Concilii Florentini acta ſimul & eodem tempore manibus publicis non fuiſſe credita. Ætate iſtius Synodi ars typographica nondum omnino reperta erat, paulo poſt reipſa apparuit: at immenſa actorum Concilii prolixitas, quæ ex temporis diuturnitate, qua duravit Synodus, vel ex rerum multiplicitate, quæ agitatæ fuerunt, profecta eſt, propter typorum minorem, ac rerum numerum cito typis mandari non potuit. Cæterum, qua par eſt cura in archivis Pontificiis, & Florentinis aſſervantur, non tamen inacceſſis aditis, ut nonnulli inique affirmarunt, quin eadem pluribus per varias occaſiones & communicata, & commodata fuerint.

Præf. in Coll. act. Concil. Flor.

Ad noſtram ſententiam labefactandam alterum arietem

Digitized by Google

tem admovet Rainoldus pag. 394. En ejus momentum: „ Dicam, imperitiam falſarii illius convinci ex eo, quod „ dicit Manichæus duo conſtituiſſe principia, unum vi„ ſibilium, alterum inviſibilium .... non tam imperiti „ Patres Concilii Florentini fuerunt, ut dicerent, Ma„ nichæos ſtatuere duo principia, alterum viſibilium, „ alterum inviſibilium: non tam imperiti fuerunt, quos „ Eugenius dicit viros juris divini, & humani doctiſ„ ſimos, ut in re tam aperta fallerentur “. (Loquitur Rainoldus de Oratoribus quos Eugenius delegerat, ut unionem cum Jacobitis pertractarent); pergit deinde Rainoldus: „ Quis enim neſcit, Manichæos non aliud „ principium viſibilium, aliud inviſibilium poſuiſſe; ſed „ aliud boni, aliud mali, ut Auguſtinus docet de hæ„ reſibus ad Quod-vult-Deum cap. 46.? “

Authores decreti ad Jacobitas calumniatur Rainoldus, dum aſſerit, eos lapſos fuiſſe in determinanda Manichæorum hæreſi. Quis enim ignorat, Manichæos fluctuaſſe omni vento doctrinæ? Nemo neſcit, hanc eſſe hæreſeos indolem, ut in ſuis dogmatibus ſit inconſtans, & verſatilis: illa ad omnes de religione ſententias inhiat; fluctuat tot abrepta doctrinarum ventis in diverſa pellentibus, quot varias pugnanteſque ſectas una ſequitur; tot partibus lacera diſtrahitur hæreſis, quot illam formæ ſuperſtitionum contrariæ dividunt: atque hujus in ſuis dogmatibus inconſtantiæ, & contradictionis merito inter cæteros accuſari poſſunt Manichæi, qui nova identidem excogitabant ſyſtemata, nec unum quidem ſpecioſum adinvenire potuerunt; qui relicto priori dogmate erroneo ad alterius pejoris defenſionem ſæpius properabant. Hujus rei teſtem appello Baylium. Hic articulo *Manichéens* noſtræ ſolutioni gallico idiomate ita ſuffragatur. *On rapporte en pluſieurs manieres la doctrine & la conduite des Manichéens; ce qui vient ſans doute, ou de ce qu' ils ont varié d' un ſiecle à l' autre, ou de ce que leurs Docteurs contemporains ne s' expliquoient pas de la même ſorte .... Par les fragmens de leur ſyſteme que l' on rencontre dans les Peres, il paroit évidemment que cette Secte n' étoit point heureuſe en hypotheſes quand il s' agiſſoit du détail. Leur premiere ſuppoſition étoit fauſſe, & elle empiroit entre leurs mains par leur peu d' adreſſe & d' eſprit à l' expliquer & à l' appliquer.* Hæc Baylius, cujus teſtimonium Rainoldo ſuſpectum eſſe non debet, cum ex hoſte fidei noſtræ Catholicæ proficiſcatur: hoc equidem demonſtrat, Manichæos non ita in ſuis principiis fuiſſe conſtantes, quin pro ingenii vel defectu, vel levitate ſæpius ea mutaverint.

Dict. Hiſtor.

Urget Rainoldus pag. 397. veriſimile non eſſe, ſanctum Antoninum Archiepiſcopum Florentinum, qui Concilio Florentino interfuit, Alphonſum Abulenſem .... Ludovicum Vivem, Theologos deinde alios a tempore Concilii Florentini fuiſſe hos libros in apocryphis numeraturos, ſi Concilium Florentinum ſententiam hanc damnaſſet; præſertim quod habeatur Œcumenicum.

Reſpondeo 1. S. Antoninum ad mentem Hebræorum locutum fuiſſe, cum Deutero-Canonicos veteris Teſtamenti nuncupavit apocryphos. Ipſum audiamus ſumma Theol. part. 3. tit. 18. cap. 6. §. 2. poſtquam diviſionem Scripturarum juxta Hebræos inſtituit, ſcilicet in legem, Proph. & Agiogr. hæc ſubnectit: „ Quartam partem, quam tamen non ponunt ipſi Hebræi in „ Canone Scripturarum ſanctarum, ſed appellant apo„ crypha, faciunt de aliis quinque libris, ſcilicet Sap. „ Eccleſ. Judith, &c. “ Et chron. part. 1. tit. 3. cap. 9. §. 12. „ Dividunt Hebræi vetus Teſtamentum in qua„ tuor partes ..... quartam partem appellant apocry„ pha, ſcilicet librum Sap. Eccl. Judith, &c. “ Quocirca ſanctus Antoninus exponit quid de noſtris Deutero-Canonicis Judæi ſenſerint, ubi in ipſius operibus appellantur apocryphi.

2. Quod ſi ſanctus Antoninus noſtros Deutero-Canonicos in Canone Scripturarum non collocaverit, uti decretum ad Jacobitas ſtatuerat; id non contigit, quaſi illud decretum veluti ſpurium exiſtimaret; abſit a ſancto Antonino illud nefas: ſed id factum eſt eo quod ſanctus Antoninus arbitraretur decretum ad Jacobitas a Concilio Florentino numquam fuiſſe peractum; etenim duobus annis poſt diſceſſum Græcorum e Concilio datum fuerat, nec munitum erat ſubſcriptionibus Præſulum omnium Concilii Florentini, ſed duntaxat Eugenii IV. & quorumdam Cardinalium; unde S. Antoninus decretum ad Jacobitas Eugenio IV, ipſius authori, non Synodo Florentinæ tribuebat.

3. Etſi ſanctus Antoninus noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritati Canonicæ non faveret; ſaltem divinæ ſuffragatus eſt plurimis in locis; aliquod enim diſcrimen reponi debet inter Canonicam, & divinam authoritatem. Prior ab Eccleſia oritur, cum declarat, librum aliquem fuiſſe divina inſpiratione conſcriptum, & in Canonem Scripturarum eſſe referendum. Poſterior ex divina inſpiratione oritur; ſed de eo diſcrimine agemus inferius Sect. 4. Cap. 1. quamquam ſanctus Antoninus videtur veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos in Canone repoſuiſſe. Summ. Theol. p. 3. tit. 18. cap. 6. §. 2. hæc habet de libro Judith: „ Sed tamen Sy„ nodus Nicæna in numero ſacrarum Scripturarum le„ gitur computaſſe. Hoc dicit Hieronymus de libro: „ & idem de aliis quatuor videtur dicendum “. Fatendum tamen eſt, incertum fuiſſe ſanctum Antoninum, an huic poſtremæ de noſtris Deutero-Canonicis ſententiæ omnino adhæreret. De mente Alphonſi Abulenſis dicemus Sectione ſeptima, Capite ſecundo.

CAPUT VI.

De nonnullis Eccleſiæ Græcæ monumentis, quæ noſtros Deutero-Canonicos in Canone Scripturarum collocant.

BEveregius in vindiciis Canonum Eccleſiæ primitivæ manuſcriptum codicem laudat, quem ſuperiori ſæculo Cyrillus Lucar Pſeudo-Patriarcha Conſtantinopolitanus Carolo I. Anglorum Regi dono dedit, in cujus Bibliotheca aſſervatur. Antiquiſſimum illud eſt Manuſcriptum ante mille (ut Beveregio videtur) & trecentos annos exaratum, atque ex antiquiori codice tranſcriptum; omnes utriuſque Teſtamenti libros, veluti ab Eccleſia primitiva receptos exhibet, quos inter noſtri Deutero-Canonici recenſentur. Catalogum hunc ſacrorum librorum typis mandari curavit Beveregius pag. 119. utpote, inquit, magnam Canoni Scripturarum lucem afferat, & egregium antiquorum Bibliorum ſpecimen repræſentet.

Extat Stichometria codicis græci Prophetarum Rupefucaldiani, ſcripta ante annos mille, literis majuſculis, latinis quidem, ſed ad Biblia græca ſpectans: ſuum ita de ſacris libris computum inſtituit. „ Geneſis ... „ Sapientia, Sapientia Jeſu .... Machabæorum li„ ber primus, liber ſecundus, Judith, Eſdras, Eſt„ her, Job, Tobias “. Servatur iſtud Prophetarum exemplar apud Jeſuitas Pariſienſes Claromontanos ſub titulo codicis Rupefucaldiani: in Bibliothecam Eminentiſſimi, & de nobis meritiſſimi Cardinalis Rupefucaldii ex Marchaliana tranſlatum fuerat.

Cenſent plurimi, græcam hanc Stichometriam eamdem eſſe cum latina, quam capite quarto hujuſce Sectionis laudavimus, quamque Cotelerius edidit. Iſtis ſi aſſentirer, majoris eſſet ponderis argumentum ex illa Stichometria petitum; oſtenderet enim in utraque Eccleſia, Latina, & Græca noſtros Deutero-Canonicos eamdem ſibi cum Proto-Canonicis olim vindicaſſe authoritatem.

Fides illa Græcorum circa noſtrorum Deutero-Canonicorum divinam authoritatem ad initium circiter XVII. ſæculi integra manſit, & illibata; quo tempore Cyrillus Lucar Pſeudo-Patriarcha Conſtantinopolitanus illam labefactare tentavit. Hic confecto prius Patavii ſuorum ſtudiorum curriculo, peragravit nonnullas Europæ Provincias, eas potiſſimum, in quibus error Calvinianus graſſabatur. Novitatis Calviniſticæ lenociniis deceptus Cyrillus probavit, amavitque errorem, quem reverſus in Patriam timide, ac meticuloſe primum docuit; (novitatis enim infirma, & timida ſunt principia:) habuit deinceps error Calvinianus illecebras ad invitandos nonnullorum Orientalium animos.

Differt. prælim. ad monumenta authent. Relig. Græcæ authore Aymone.

Cunctorum, inquit Poeta, novitas gratiſſima rerum.

Quidam, quibus rei familiaris mediocritas non placebat, ad novitatem Calviniſticam tamquam ad ſpem melioris alicujus conditionis exarſerunt, conducti ſcilicet promiſſis, vel pecuniis, quas ad Portam Otthomanam Orator Batavorum ipſis largitus eſt. Alii amore uno contentionis tradiderunt ſe litigioſiſſimo errori, ut contradicendi, rixandique cauſam ſemper haberent.

Verum dum novitate ſua ſic error animos allectabat, dum Cyrilli ſtudio, & induſtria diſſeminabatur: Præſules Græcæ Eccleſiæ non ſederunt ſpectatores otioſi; fidei defendendæ ſtudio incenſi, ſcriptis fidei profeſſionibus, decretis, & fulminibus Synodorum adverſus Cyrillum pugnaverunt.

Anno ſalutis 1642. Conſtantinopoli Synodus a Græcis celebrata eſt Præſide Parthenio Patriarcha Conſtantinopolitano. In eo Concilio producta quædam ſunt capitula nomine Cyrilli Lucaris, quæ a Præſulibus, & Curatoribus Synodi, ut *ab orientali, & Apoſtolica Chriſti Eccleſia longe aliena rejecta ſunt*. Capitulo 18. Cyrilli Lucaris ſententia de noſtris Teſtamenti veteris Deutero-Canonicis ita exponitur, & reprobatur: „ Non „ ſolum Scripturæ interpretationes a Patribus noſtris ela„ boratas, ut prius rejicit (Cyrillus) ſed & libros „ ejus aliquos abrogat, quos ſanctæ Œcumenicæ Sy„ nodi

Conc. Conſtant.

„ nodi ut Canonicos receperunt “. Libri illi, quos ſeſte Synodo abrogabat Cyrillus, ii ſane erant, quos veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos nuncupamus; cum inter Scripturas ſacras Cyrillus libros Proto-Canonicos tantum recenſeret. Habemus itaque in ea Synodo certiora divinæ inſpirationis, quam noſtri Deutero-Canonici ſibi vindicant, argumenta: ac ne diutius immorari videamur, claret, fuiſſe hanc Synodi mentem, ut traditio de divina noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate ad Apoſtolorum tempora revocaretur: deinde ut juris eorum habitandi in Canone vindices laudaret ſanctas, & Œcumenicas Synodos; non quod ab iis momentum aliquod divinæ authoritatis acceperint noſtri Deutero-Canonici; ſed quod paulatim agniti fuerint velut a Spiritu Sancto dictati, quod lapſu temporum, communi fidelium conſenſu, Conciliorum authoritate, & ſummorum Pontificum reſponſis in arcem librorum Canonicorum relati fuerint.

Conc. Hieroſolymit. Clariora ſunt, quæ adverſus Cyrillum Lucarem de noſtris Deutero-Canonicis definiit etiam Concilium Hieroſolymitanum cap. 6. Capitulo 18. quæſtione 3. Habita illa eſt Synodus anno 1672., Præſide Doſitheo, ut jam diximus, Hieroſolymorum Patriarcha. Defi itionem integram juvat referre: „ Eccleſiæ Catholicæ regulam ſequentes ſacram Scripturam eos omnes appellamus libros, quos ab Laodicena Synodo Cyrillus, ipſo quidem corrogante, probatos recenſet; iis inſuper additis, quos inſipienter, inſcite, aut magis malitioſe vocavit apocryphos; Sapientiam videlicet Salomonis, librum Judith, Tobiam, Draconis hiſtoriam, hiſtoriam Suſannæ, Machabæos, & Sapientiam Sirach. Hos etenim cum cæteris genuinis ſacræ Scripturæ libris, ſeu germanas ejuſdem Scripturæ partes, cenſemus eſſa numerandos. Quoniam quæ ſancta Evangelia, alioſque Scripturæ libros ut genuinos tradidit antiqua conſuetudo, ſeu magis Eccleſia Catholica; & iſtos hæc ipſa ſeu ſacræ Scripturæ partes proculdubio tradidit; quatenus illos qui neget, & illos recuſaverit. Sin vero ab cunctis haud recenſeri omnes fortaſſe videantur; iſti nihilo ſecius ab Synodis, nec non & a multis cum antiquiſſimis, tum nominatiſſimis Catholicæ Eccleſiæ Theologis recenſentur, & ſacras inter Scripturas numerantur. Quos omnes & nos judicamus eſſe Canonicos, & ſacras eos eſſe Scripturam confitemur.

A præcipuis hujus decreti circumſtantiis (ordine nimirum, connexione, & authoribus) non imbelle petitur argumentum. Ordine, nam obſervatu dignum arbitror, Tobiam, Judith, &c. eundem inter Scripturas obtinere locum, ac cæteros Scripturarum libros. Connexione; Præſules enim Synodi contendunt, negari non poſſe noſtros Deutero-Canonicos, quin cæteri libri V. G. Evangelia recenſentur. Nec tantum connexio, ſed etiam hujus decreti Authores invictum nobis præbent argumentum. Græci ſcilicet adverſus Latinos ſemper hoſtile geſſerunt animum: nihil non moliti ſunt, ut eorum authoritatem elevarent, & labefactarent: quocirca facile concludimus, ex Eccleſia Latina ad Græcos doctrinam de noſtris Deutero-Canonicis non fuiſſe derivatam: proindeque niſi ad Apoſtolorum tempus illa revocetur, arduum prorſus erit Traditionis de divina noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate initium apud Græcos deſignare, cum ad ætatem ſubſequentem revocari non poſſit.

Ad confirmandam Concilli Hieroſolymitani definitionem, momenti non parum habet Dionyſii Conſtantinopolitani Patriarchæ ſuper Calviniſtarum erroribus reſponſio. Facta eſt anno 1672. ſubſcripta vero a 45. Eccleſiæ Epiſcopis: directa ſubinde fuit ad D. Olier de Nointel Regis Ludovici XIV. ad Portam Otthomanam Oratorem, ut in Regiam Bibliothecam tranſmitteretur. Adeſt illa conceptis verbis: „ Variam ſacrorum Bibliorum enumerationem cum in Canonibus Apoſtolicis, tum in ſacris Synodis Laodicena, & Carthaginenſi legimus, Clementis quidem conſtitutionibus, quas … ſextæ Synodi Canon ſecundus exemit. Quos & neminem latere poteſt ad eos, quos ceu Canonicos Eccleſia ſuſcipit, libros attendentem “. Igitur Dionyſii Patriarchæ ſuorumque Epiſcoporum judicio Eccleſia Græca inter Canonicas Scripturas recenſet libros, qui in Canone Concilii Carthaginenſis continentur: noſtros autem veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos in eo Canone includi ſuperius oſtendimus; proinde recte concluditur, quod Dionyſius Patriarcha Conſtantinopolitanus, ipſiuſque Epiſcopi comites Canonicam authoritatem noſtris Deutero-Canonicis debitam eſſe crediderint.

Lib. 8. perp. fidei tom. 3. Aymonius in opere Gallico *Monumens authentiques de l' Egliſe des Grecs, &c.* teſtimonia, quæ fidei Catholicæ a Græcis ſuperiori ſæculo perhibita ſunt, elevare, ac deprimere conatur. Pag. 452. contendit, Græcos Præſules, qui prædictam Dionyſii Conſtantinopolitani reſponſionem ſuis chirographis munierunt, divinam authoritatem noſtris Deutero-Canonicis non detuliſſe. En textus reſponſionis nobis oppoſitus. „ Etſi, inquiunt Græci, nonnullos veteris Teſtamenti libros ea, quæ a ſacris Scriptoribus facta eſt, recenſio non habeat; nuſquam tamen profanis Gentilium ſcribus propterea ſunt accenſendi, imo vero ut optimi, & ob virtutem utiliſſimi habendi ſunt “. Ex his concludit Aymonius, Tobiam, Judith, &c. ad divinæ authoritatis gradum apud Græcos nondum aſſurrexiſſe.

Verum hæc mera eſt Aymonii conjectura, quæ facile evaneſcet, modo vel leviter attendatur ad ea, quæ Græci Præſules in eadem reſponſione confeſſi ſunt. Docuerunt enim, librorum ſacrorum Canonem cognoſci potiſſimum ex Synodis Laodicena, & Carthaginenſi: ſatis autem demonſtravimus, Tobiam, Judith, &c. inter Scripturas ſacras a Concilio Carthaginenſi fuiſſe recenſitos. Deinde quæ obſcura in iſta reſponſione leguntur, elucidari facile poſſunt teſtimonio, quod divinæ authoritati Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti anno 1671. dederant ſeptem ex Præſulibus, qui reſponſioni Dionyſii Conſtantinopolitani ſubſcripſerunt. Illud vero teſtimonium, quod lib. 8. *Perpetuitatis* cap. 2. refertur, hæc habet: „ Libri Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Baruch, & Machabæorum Scripturarum partem ingrediuntur “.

At inquit Aymonius, reſponſio de fidei articulis dari non debuit a Præſulibus degradatis, & paternæ pietatis deſertoribus. Dionyſium deinde Patriarcham Conſtantinopolitanum, & reſponſionis authorem exagitat velut Tyrannum, qui ſedem Conſtantinopolitanam violatis juribus conſcendit, cæteros quoque Præſules Græcos contumeliis onerat, quales evomeret Pannucea Baucis, veluti aſſumenta quædam attexit.

Huc ſemper redacti fuere Heterodoxi: cum deſunt rationes, ad convicia confugiunt. At illis pingue iſtud, quod hæreticis vernaculum eſt, maledicendi, & reſpondendi genus relinquimus. Semotis igitur injuriis, reſpondeo 1. Præſules Græcos, qui Dionyſii Conſtantinop. reſponſioni ſubſcripſerunt, degradatos numquam fuiſſe: id ſane teſtantur acta, & teſtimonia, quæ eorum chirographis munita ſunt, quæque lib. 8. Perpetuitatis fidei leguntur.

2. Ubi teſtes? Ubi literæ tum degradationis iſtorum Præſulum, tum Tyrannidis, qua Dionyſium Conſtantinop. infamat Aymonius? Ubi fidejuſſores iſtarum calumniarum? Nullos ſane hactenus potuerunt proferre Calviniſtæ: Catholicis vero ſuppetunt innumera teſtimonia, quibus Dionyſius Conſtantinop. acceptus Græcis ſemper fuiſſe declaretur: extat præcipuum in Epiſtola, quam D. de Nointel 16. Nov. anno 1671. ad Regem Ludovicum XIV. direxit: teſtatur enim quod Dionyſius ſedem Conſtantinopolitanam non ambierit; quod a Græcis omnibus expetitus, ipſe ſolus illam non petierit. *Lib. 8. Perp. Fidei cap. 2.*

3. Norunt omnes, non ex moribus Præſulum pendere Eccleſiarum fidem, ſed ex eorum conſenſu, & decretis cum Eccleſiæ Catholicæ doctrina.

Opponit nobis Aymonius Græcorum fidei confeſſionem, quam ex manuſcripto Græco Cyrilli Lucaris deſumptam dictitat. *Ταῦτα δὲ τὰ κανονικὰ Βιβλία τοσαῦτα τὸν ἀριθμὸν εἶναι πιστεύομεν, ὅσα ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος ἀπεφήνατο, ἣ ἡ τοῦ Χριστοῦ καθολικὴ καὶ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὑπὸ τοῦ παναγίου πνεύματος φωτιζομένη, μέχρι τοῦ παρόντος ὑπαγορεύων.* Latino idiomate: „ Credimus, numerum librorum Canonicorum hunc eſſe, qui in Concilio Laodiceno legitur, quique hactenus acceptus eſt in Eccleſia catholica Chriſti, & orthodoxa, atque a Spiritu Sancto illuminata “. Conſtat autem, noſtros Deutero-Canonicos a Synodo Laodicena inter Scripturas ſacras non fuiſſe enumeratos: quocirca ſi fides ſit Aymonio, Eccleſia Græca, quæ Scripturarum canonem in Laodiceno Concilio adornatum ſuſcepit, numquam in ſuo indice Deutero-Canonicos veteris Teſtamenti collocavit.

Reſpondeo, merito in dubium revocari poſſe, utrum iſta confeſſio fuerit olim Græcis cognita. 1. Unius tantum Cyrilli Lucaris manu conſignata videtur, qui, ut norunt, ſuum Calvinianæ militiæ nomen dederat. 2. Compertum omnibus eſt, hanc fidei confeſſionem diu a Calviniſtis fuiſſe emendicatam; precibus repetitis, pecuniis ad prodigalitatem uſque effuſis fuiſſe comparatam, non quidem primum Græco idiomate; hoc non audebat Cyrillus; verebatur enim ne ſua fraus Græcis innoteſceret; ſed Latino idiomate conceſſam. Importuni tamen Calviniſtæ iterum acceſſerunt, ut iſtam fidei confeſſionem Græca lingua deſcriptam obtinerent; eorum precibus muneribuſque victus Cyrillus annuit eorum votis; dedit Græcam confeſſionem ſua duntaxat manu ſubſcriptam, ſigillo Patriarchali viduatam, quæque publica etiam Principis, vel Magiſtratus authoritate carebat. Hæccine eſt fidei confeſſio, quæ conſenſum noſtrum, fidemque noſtram ſibi debeat conciliare?

Præterea adulterinæ huic confeſſioni innumeras notis optimis munitas poſſemus opponere; tot enim ſunt authenticæ confeſſiones, quæ noſtros Deutero-Canonicos inter Scripturas divinas referunt, ut multitudo delectum impediat: eas conſulere non pigeat lib. 8. *Perpetuitatis fidei* tom. 3.

Norandum eſt, Cyrillum Lucarem, antequam in Calvinianorum caſtra tranſiret, de noſtris Deutero-Canonicis recte ſenſiſſe. Quippe *homil. pro Dom. 4. Junii*, librum Tobiæ inter ſacras Scripturas abſolute recenſet: *in ſuis etiam Comment, fol. 387.* eamdem prærogativam libro Sapientiæ tribuit, uti *etiam homilia in prodigum* Suſannæ hiſtoriæ largitus eſt. Hæc referuntur in actis Concilii Hieroſolymitani anno 1672. celebrati tom. II, Conciliorum collectionis Harduini.

C A P U T VII.

De Canone 85. Apoſtolorum, quem Cotelerius interpres 76. computat.

INter vetera Græcæ Eccleſiæ monumenta non minorem ſibi vindicant locum Canones, qui olim dicti ſunt Apoſtolici; primas in ea Sectione Canoni 85. dediſſemus, ſi integrum Scripturarum catalogum repræſentaſſet; quia vero imperfectum duntaxat exhibet, idcirco integros ſacrorum Librorum indices prius laudare operæ pretium judicavimus.

Non eſt otii noſtri Canonum vulgo Apoſtolicorum vetuſtatem accuratiori examine ventilare: ab aliis jam hæc occupata provincia eſt. Unum tamen breviter monebimus, quod licet ad Apoſtolos authores revocari non poſſint, plurimi tamen II. labente, & ineunte III. ſæculo conſtituti videantur. Exeunte V. ſæculo, & incipiente VI. 85. illi Canones Græcis non tantum innotuerunt, ſed etiam ab Orientalibus Eccleſiis ut ſacri recepti ſunt: id prolixe teſtatur Juſtinianus Imperator in Conſtitutione ad Epiphanium Patriarcham Conſtantinopolitanum directa. Canone 85. vel interprete Cotelerio, Canone 76. hic legitur Scripturarum Index: „ Sint vobis omnibus Clericis, & laicis libri venerandi, & ſancti, veteris quidem Teſtamenti, Moſis quinque, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Jeſu filii Nave unus, Judicum unus, Ruthæ unus, Regnorum quatuor: Paralipomenon libri dierum duo. Eſdræ duo. Heſteræ unus; Judithæ unus, Machabæorum tres. Jobi unus. Pſalmi 150. Salomonis libri tres, Proverbia, Eccleſiaſtes, Cantica Canticorum: Prophetæ ſexdecim: (extra hos vobis inſuper commemoratum ſit,) ut juvenes veſtri diſcant Sapientiam admodum eruditi Sirach. Noſtra autem, ideſt novi Teſtamenti; Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis: Pauli Epiſtolæ 14.; Petri Epiſtolæ duæ; Joannis tres: Jacobi una: Judæ una: Clementis Epiſtolæ duæ: & Conſtitutiones vobis Epiſcopis per me Clementem in octo libris nuncupatæ; non oportet coram omnibus eas divulgare, propter ea quæ ſunt in eis myſtica; & Acta noſtra Apoſtolorum “.

E noſtris Deutero-Canonicis codices Judithæ, & Machabæorum recenſentur. Dubium vero exoritur, an liber Judith primigenia manu, an peregrina, & poſthuma Canoni laudato fuerit additus? Ingenue enim fatendum eſt, in Canonum Apoſtolicorum codicibus octo manu exaratis, quos Cotelerius in Gaza Regia conſuluit, non comparere, excepto tamen uno non malæ notæ, atque membraneo, qui numeratur 1326.

Non eadem ratio dubitandi nobis obvenit de libris Machabæorum, quos Canon 85. exhibet: licet in Græca Canonum Apoſtolicorum collectione, quam Joannes (1) Antiochenus adornavit, non reperiantur; comparent tamen in illis octo codicibus Græcis, quos in Gaza Regia conſpexit Cotelerius. Matthæus Blaſtares in Canonem 85. Apoſtolorum, authoritatem librorum Machabæorum ſtrenue defendit; quem ſi quis conſulat, operæ fructum feret.

Nec quemquam movere debet Dionyſii Exigui authoritas, qui Canonem 85. in quo Scripturarum ſyllabus cernitur, e Græco non tranſtulit: 1. Notum omnibus eſt, Dionyſium Exiguum vertendis duntaxat 50. Canonibus Apoſtolicis animum adjeciſſe. 2. Si propter hanc difficultatem noſtrorum Deutero-Canonicorum nutaret authoritas, pariter & vacillare debet divina Proto-Canonicorum inſpiratio; qui in Canone 85. computantur. 3. Tanti momenti non eſt illa omiſſio. Demus etenim, quod codex Græcus, quem latinæ fidei credidit Dionyſius, non plures quam 80. Canones complexus fuerit; iſte profecto defectus abunde compenſatus eſt exemplari, quod Joannes Antiochenus Dionyſii Exigui coætaneus nactus eſt, in quo quidem Canon 85. exiſtebat.

Urget Dallæus, non magis ex Canone 85. concludi poſſe, libros Judith, & Machabæorum agnitos fuiſſe ut inſpiratos, quam duas Clementis Epiſtolas, & octo libros conſtitutionum Apoſtolicarum, quæ ſub eodem feruntur nomine. „ Quis, inquit, quæſo vetuſtiorum *Lib. 3. de Pſeudepigraphis Apoſtolicis.*
„ non dico Latinorum, ſed & Græcorum Patrum 3. librum Machabaicum in ſacrum veteris Teſtamenti, vel Clementinarum conſtitutionum octo volumina, in novi Canonem ante hujus ſylloges Patrem retulerat? “

Hæc objectin prima fronte mihi aliquando viſa eſt validiſſima; attendenti tamen facilis videtur ejus ſolutio. 1. Non ægre fert Dallæus, quod plurimi tum Latini, tum Græci Interpretes duos priores Machabaicos in Scripturarum indice collocaverint: iraſcitur duntaxat adverſus eos, qui nimium liberaliter libro 3. Machabæorum ſedem aliquam in Canone dederunt. Et ſane ſi conſulamus vetera Scripturarum manuſcripta, duos duntaxat, non tres in iis Machabæorum libros deprehendemus: in antiquo illo Romano verſionis τῶν ό Manuſcripto ante mille & ducentos annos exarato, libri duo Machabaici, ut cuique notum eſt, inter aliquos veteris Teſtamenti libros annumerantur; nec in eo ſolo, ſed & in altero, dictum Vaticanum codicem annis ſaltem æquante, ſi non ſuperante, Manuſcripto, per Cyrillum Lucarem ad Carolum primum Anglorum Regem miſſo, libri Machabaici duo reliquis veteris Teſtamenti libris ſubnectuntur. Suffragantur Editiones Veneta, & Complutenſis, cum antiqua verſione Syriaca.

2. Argumentum Dallæi id unum oſtendit, quod liber tertius Machabæorum a quibuſdam olim Canoni Scripturarum fuerit inſertus: id quidem non diffitemur. Verum traditin de libris Canonicis non ex uno aut altero Manuſcripto, ſed ex omnibus antiquitatis venerandæ monumentis ponderanda eſt;

. . . . Neu lubricus error
Fors agat incautum . . . .

Quocirca ſi legantur Scripturarum Canones, qui V. & VI. ſæculo conditi ſunt, Liber tertius Machabæorum, ſicut Conſtitutiones Apoſtolicæ, & duæ Clementis Epiſtolæ in ſacrorum librorum indice non comparebunt.

3. Ex iis, quæ ſuperius de Canone 85. dicta ſunt, illud etiam eruitur, quod Eccleſiæ Orientales, quæ hunc Canonem receperunt, exiſtimaverint, libros Machabaicos, & Judithæ codicem ejuſdem momenti fuiſſe cum cæteris Scripturarum libris.

S E C T I O Q U A R T A.

De Sententia Patrum, qui noſtros veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos ut divinos conſpexerunt, licet eos in Canone Scripturarum expreſſe non repoſuerint.

ID operæ hactenus potiſſimum dedi, ut noſtros veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos a nobiliori, & maxima Eccleſiarum parte in Scripturarum Canone fuiſſe collocatos demonſtrarem. Hæc tamen fidei Catholicæ veritas firmiori ſtabit pede, ſi quoque probavero, plurimos extitiſſe Patres, qui noſtros Deutero-Canonicos tamquam divina authoritate præditos ſpectarunt. Eos in Scripturarum indice quidam non ropoſuere; ſed id forſan contigit, quia ſacrorum librorum Canonem non adornaverunt. Ut huic Sectioni fidem, & lucem afferam: oſtendam 1. diſcrimen, quod reponi ſolet inter librum divinum, & librum Canonicum. 2. Ex variis denominationibus, quæ olim Deutero-Canonicis tributæ ſunt, concludere mihi licebit, agnitam fuiſſe divinam eorum authoritatem. 3. & 4. Plurima antiquitatis monumenta, quæ cæleſtem eorum inſpirationem certo evincunt, recenſebo.

C A P U T I.

Diſcrimen aliquod ſtatuitur inter librum Divinum, & librum Canonicum.

NE pars aliqua præſentis argumenti minus a nobis curata videatur, neceſſe eſt ut diſcrimen, quod divinam inter, & canonicam authoritatem reperitur, ſtatuamus. Scriptura quidem a die, quo primum ſcri-

pta

(1) *Joannes ille dictus eſt Scholaſticus, primo Antiochiæ Presbyter (unde Antiochenus dicitur) deinde ad Sedem Conſtantinopol. a Juſtiniano Imperatore aſſumptus eſt.*

Digitized by Google

pta eſt, divinam in ſe habuit authoritatem, Deique verbum extitit; ſed in aliquem Verbi divini Canonem non ſtatim relata eſt. „ Eſt, inquit Stapletonus, liber „ in ſe ſacer, & divinus antequam in Canonem reci- „ piatur: Canonicus autem non eſt, nec proprie, & „ vere loquendo dici poteſt, niſi qui in Canonem rece- „ ptus fuerit “. Authoritas quippe divina, & authoritas canonica plurimum differunt. Authoritas divina ejus rei eſt, quæ per ſe talis eſt. Authoritas canonica ejus rei eſt, quæ certo canone & regula ab Eccleſia declarata, & definita talis eſt. Unde enim Canonica, niſi a Canone? Et unde Canon, niſi ab Eccleſia?

Lib. 2. in defenſ. authorit. Eccleſ. pag. 1012.

Licet Antiqui, in propugnanda ſacrarum Scripturarum authoritate, iſtam divinæ authoritatis a canonica differentiam non tam enucleate, ac ſubtiliter expoſuerint, quam qui deinceps ſecuti ſunt Theologi: nihilominus illud diſcrimen pro inſtituto, & ſuo commentandi genere ſatis tradiderunt. Epiſtolam ad Romanos, ſtatim atque e calamo ſancti Pauli profecta eſt, ut divinam agnovere priores Chriſtiani; hæc tamen ut Canonica propoſita, & credita tantum eſt, poſtquam Eccleſiæ judicium acceſſit, quo in ſacrorum codicum indicem referri debuit. Non dubitarunt priores Chriſtiani, quin Evangeliſtæ & Apoſtoli omnia ex ſpiritu Dei vel docerent, vel ſcriberent; at Eccleſiæ definitionem expectarunt, ut Evangelia, & Epiſtolæ Paulinæ in numerum Scripturarum recenſerentur: unum de hac veritate Auguſtinum teſtem appellabo. *Ego vero*, inquit Sanctus Doctor, *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ commoveret authoritas*. Sed de Eccleſiæ authoritate ad declarandas Scripturas ut Canonicas fuſius, & opportunius diſſeruerunt Stapletonus, Bellarminus, Serarius, &c. qui maximo cum fructu poſſunt conſuli.

Non ita certum eſt quo præciſe tempore Scripturarum Canon ordinatus fuerit: cenſent plurimi, tunc primum adornatum fuiſſe, cum primis Eccleſiæ ſæculis innumera opera apocrypha ſub venerandis Apoſtolorum nominibus prodiere. Tunc viſa ſunt Evangelia ſanctis Bartholomæo, Thaddæo, Thomæ, Barnabæ, aliiſque viris Apoſtolicis maligne attributa: tunc a nonnullis evulgabantur acta quaſi Apoſtolorum Andreæ & Pauli, Apocalypſes Pauli, & Petri, itinerarium ejuſdem, Teſtamentum Moſis, aliaque bene multa quaſi Prophetica, & Apoſtolica ſcripta tam veteris, quam novi Teſtamenti, quorum ulterioris enumerationis piget me, & pudet.

Quocirca Eccleſia, quæ longe a Fidelium manibus arcere debet libros, qui morum puritatem, vel fidei integritatem inquinare, aut lædere poſſunt: ut codices apocryphos e Catholicis manibus longius removeret, operæ pretium judicavit ſacrarum Scripturarum Canonem contexere, eaſque in certum ordinem redigere, ut libros ſacros, & genuinos a profanis, & ſpuriis, veros a falſis certo fideles ſecernerent. Unde dubitatione ſemel exorta apud veteres Chriſtianos, quinam eſſent libri ſacri, vel profani, quinam divini, vel divina authoritate indigni, certum Scripturarum Canonem confecit, quem populo Chriſtiano tradidit, & conſignavit.

IV. Sæculo cum nonnulli in Eccleſiis vulgaria, aut privata carmina ſimul cum Pſalmis Canticiſque ſacris decantarent, prohibuit Concilium Laodicenum Canone 59. ne ejuſmodi carmina, neve alii legerentur libri, quam ii, quos in Canone a ſe ſignato collocavit. Idem etiam a ſe peractum fuiſſe teſtatur S. Athanaſius in ſua Epiſtola quæ Feſtalis dicitur. Sancti etenim Doctoris ævo fuerunt hæretici, quibus hæc erat impia indoles, vel libido pernicioſa, ut ſua opera velut e divino Spiritu profecta buccinarent: ne ergo virus ejuſmodi in animos Fidelium amplius ſerperet, Canonem ſacrorum librorum indicavit, ut demonſtraret, quinam codices eſſent divini, vel apocryphi; quinam genuini, vel ſpurii.

C A P U T II.

Ex denominationibus, quæ noſtris olim Deutero-Canonicis tributa ſunt, recte concluditur divina eorum authoritas.

NEmo Chriſtianus neſcit, ſacros codices, quoties ab antiquis Patribus citati ſunt, denominatos fuiſſe, nunc *Verbi divini*, nunc *Dei oraculorum*, modo *Scripturarum* nominibus: ſæpius etiam ita laudati duntaxat fuere *ſcriptum eſt*. Iſti ſunt tituli, quibus ſententias e Scripturis inſpiratis depromptas cohoneſtarunt veteres; nec quiſquam id in dubium revocare poteſt, niſi rudem ſe, & peregrinum in vetuſtis Patrum operibus exhibeat. Patribus in hoc citandarum Scripturarum modo prævierunt Evangelici, & Apoſtolici Scriptores, qui in laudandis e veteri inſtrumento ſententiis haſce nuncupationes adhibuere. Inter innumera, quæ in novo Teſtamento exempla conquirenti, & fidem illius appellanti ſeſe offerunt, ea ſeligo, quæ in Evangeliſtis, & Paulinis Epiſtolis paſſim deprehenduntur. Chriſtum audiamus Matth. cap. 4. *Scriptum eſt: non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*. Quæ quidem ſententia ex cap. 8. Deut. derivata eſt. Eodem citandi genere Chriſtus apud Marcum utitur: *Scriptum eſt: percutiam paſtorem, & diſpergentur oves*. Quod Zachariæ cap. 13. legitur. Apoſtolus ad Galatas cap. 4. *Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam, & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ*. Quæ ex cap. 21. Geneſeos deſcripta ſunt. Judæis etiam familiares extiterunt modi illi, cum ſententias ex Scripturis deſumptas laudarunt. Aben Ezra Hiſpanus, qui anno circiter Chriſti 1240. mortuus dicitur, ſimilem loquendi formulam uſurpavit: exponit enim quid in Jacobi vaticinio Gen. cap. 49. nomine *Shilo* intelligi debeat: *Donec*, inquit, *veniat finis Silo, nam ita ſcriptum eſt, & rejecit tabernaculum Silo*: quod e Pſal. 77. deſumptum fuit. Rabbi Salomon Becchai, qui floruit 1291. ſic in Pentateuchum ſcripſit fol. 73. *Moſes Magiſter noſter fuit redemptor primus, qui regnavit ſuper Iſrael, ſicut ſcriptum eſt, & fuit in rectitudine Rex cum congregarent ſe capita, &c.* id vero legitur Deut. cap. 33.

Bibl. Maſ. fol. 53.

Mitto infinitos, & ſimiles citandi veteris Teſtamenti modos, qui non ſolum in novo inſtrumento, ſed etiam in Judæorum operibus occurrunt, ut ratiocinium illud in noſtrorum Deutero-Canonicorum gratiam poſſim conficere. Chriſtus, & Apoſtoli, cum oracula veteris Teſtamenti retulere, ſæpius illud citandi genus adhibuerunt, *Scriptum eſt*, *Scriptura dicit*: atqui Patres vetuſti, ac Theologi iiſdem loquendi modis non raro uſi ſunt, cum veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos laudavere: ergo arbitrati ſunt, hos fuiſſe divino Spiritu afflante conſcriptos: adeoque non minus judicarunt, eos eſſe de Scripturarum ſacrarum numero, quam Chriſtus, & Apoſtoli crediderunt, veteris Teſtamenti codices Proto-Canonicos eſſe divinorum librorum Canoni aggregandos.

Hic igitur fuit harumce vocum, *Scriptum eſt*, *Scriptura dicit*, publicus apud veteres uſus, hæc Apoſtolorum, ac Patrum veteris memoriæ inſtitutio, ac conſuetudo, ut per eas intelligerent tantum Scripturas divinas, libroſque Deo inſpirante compoſitos. Id Apoſtolorum ſcripta, id Judæorum opera, id Canones Apoſtolici, Cyprianus, Euſebius, vetuſtique Patres inferius citandi evincunt: neque hos aliter ſenſiſſe mihi perſuadere quis poterit: etenim qui ſapiunt, neque ſolent, neque profecto debent, cum loquuntur, vel ſcribunt, aliter uſurpare verba, quam fert publicus, ac communis eorum Scriptorum, quorum exempla, præcepta, ac principia ſequuntur, uſus

Quem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loquendi.

Patres autem fuiſſe ſapientiſſimos nemo diffitetur; fateamur ergo neceſſe eſt has voces, *Scriptum eſt: Scriptura dicit*, in Chriſti, & Apoſtolorum uſu, & ſenſu fuiſſe a Patribus uſurpatas, quatenus libros a Deo inſpiratos denotarent. Nonnulli forſan opponent, Patres hiſce loquendi formulis uſos fuiſſe, ut libros duntaxat pios, minime vero inſpiratos indicarent.

Specioſæ huic objectioni color omnis adimitur, aſſerendo, ſenſum hunc a SS. Patrum mente remotum omnino eſſe: fidelibus populis Scripturas ſacras ſuis in ſermonibus exponebant; præcepta, ac monita e ſacris codicibus deprompta ſuis ovibus conferebant: uti ergo Scripturarum more, audientibus obvio, & ſacris Scriptoribus familiari debuerunt; loquendi mos in utroque Teſtamento uſitatus debuit ab iis communiter adhiberi, ne ſi forte ab eo receſſiſſent, a genuino pariter Scripturarum ſenſu fuiſſent alieni. Deſerto enim loquendi more, qui in ſacris Scripturis obtinet, fluctuans animus in dubitationum ſyrtes non raro devehitur, & a veris, ſolidiſque Scripturæ ſenſibus indagandis avocatur; abſit ut de ſanctis Patribus ſiniſtram hanc ſententiam habeamus: communi etenim Chriſti, & Apoſtolorum ſenſu voces has, *Scriptura dicit*, *Scriptum eſt*, uſurparunt, quoties illas noſtris Deutero-Canonicis citandis accommodaverunt. Id Capita, quæ ſubſequuntur, certo demonſtrabunt.

C A P U T III.

De Conſtitutionibus Apoſtolicis.

IN Eccleſia Græca nihil antiquius ſcriptum videtur, quam opus Conſtitutionum, quæ vulgo Apoſtolicæ dicuntur: earum antiquitas incaſſum aſtrueretur, cum ipſis dotem hanc non invideant Heterodoxi. Non deſunt in illis Conſtitutionibus exempla, quibus oſtenditur, noſtros Deutero-Canonicos, vel ipſo naſcentis Eccle-

ſiæ exordio, divinæ inſpirationis titulo fuiſſe decoratos.

Libro etenim 2. cap. 25. promiſcue cum cæteris ſacræ Scripturæ libris laudatur Tobias; ex ipſius cap. 4. illa derivatur ſententia: *Sicut ſcriptum eſt . . . . eleemoſynis, & fide emundantur peccata*. Capite 37. earundem Conſtitutionum plurima e Scripturis argumenta depromuntur, quibus falſi accuſatores condemnantur: potiſſimum vero citantur duo illi ſenes, qui Babylone adverſus Suſannam falſam inſtituerunt accuſationem: porro illud deſumptum eſt ex cap. 13. Danielis inter Deutero-Canonica opera computato. Lib. 3. Conſt. oratio aſſidua Judithæ ad fidelium imitationem proponitur, quaſi ex authoritate Scripturæ profecta ſit. Lib. 4. cap. 6. citatur tanquam divina lex, illud Eccleſiaſtici, quod cap. 6. legitur: *Non juſtificabitur campo a peccato*. Lib. 5. cap. 7. futura corporum reſurrectio ita demonſtratur. „ Qui ſe juſſu patris poſt triduum excitavit, „ qui eſt arrhabo reſurrectionis noſtræ; ego enim, in„ quit, ſum reſurrectio, & vita: qui Jonam poſt tres „ dies vivum nullo incommodo læſum extraxit; item „ pueros illos tres ex fornace Babylonis, & Danielem „ ex ore leonis; & non indigebit viribus ad ſuſcitan„ dum nos ". Ex his ſponte fluit, quod hiſtoria trium Puerorum, & Danielis in lacu leonum inter ſacras Scripturas collocanda ſit. Lib. 5. cap. 20. divinæ Scripturæ

Bar. cap. 3. privilegium Baruchi vaticinio adſcribitur. „ Scriptum eſt, „ hic Deus noſter non reputabitur alius ad eum: in„ venit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Jacob pue„ ro ſuo, & Iſrael dilecto ſibi: poſt hoc in terris vi„ ſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt ". Id vero majorem vim obtinebit, ſi diligenter attendamus, authorem Conſtitutionum Apoſtolicarum totum in eo eſſe capite, ut Scripturis probet Chriſtum oſtentis præſignificatum, viſis cæleſtibus præmonſtratum, vetuſtis juxta, ac recentibus Prophetarum oraculis fuiſſe adpromiſſum. Ad capitis laudati finem, jejunium commendatur exemplis Eliæ, Danielis, Annæ, Ninivitarum, Eſthere, Mardochæi, quibus Judithæ jejunium conjungitur: promiſcue etiam cum plurimis Scripturæ locis, lib. 6. Conſt. cap. 23. citatur illud Baruchi cap. 4. *Beati ſumus Iſrael; quoniam quæ placita ſunt Deo, nota ſunt nobis*. Et lib. 8. Conſt. cap. 25. Annæ exemplum ex cap. 2. Lucæ, ſicut Judithæ ex cap. 8. ipſius libri deſumitur in graviſſimarum fœminarum imaginem, quæ in gradum vidualem cooptari meruerunt, id eſt, ad ordinem viduarum, quarum frequentem in ſuis Epiſtolis mentionem facit Apoſtolus.

Infinitum me eſſe oporteret, ſi recenſerem loca omnia, quæ pro divina authoritate Tobiæ, Judith, Eccleſiaſtici, hiſtoriæ Danielis in lacu leonum, & hiſtoriæ trium puerorum, in octo Apoſtolicarum Conſtitutionum libris militant. Fateor, nulla ex libris Sapientiæ, & Machabæorum loca fuiſſe a me deprehenſa: forſan nonnulla ſunt, quæ aciem oculorum meorum fugerunt; quamquam ſi deſiderarentur, perperam inde concluderetur, quod Apoſtolicarum Conſtitutionum author divinam illorum librorum authoritatem, aut negaverit, aut in dubium revocaverit: iniquum foret illud judicium, quippe, *qui tacet, neque conſentire, neque diſſentire videtur*. Adde quod plurimis in locis iſtæ Conſtitutiones fuerint interpolatæ, nec ab hæreticis modo, quod a Patribus nonnullis obſervatum eſt, ſed etiam a Librariis,

Tom. 1. ut cenſet eruditus Renaudotius diſſertatione de Liturgiarum Orientalium origine, & authoritate cap. 2.

Diſſimulandum non eſt illud effugium, quod adverſarii captant: quanto enim major eſt vis argumenti ex Conſtitutionibus Apoſtolicis petiti, tanto majores ſunt eorum conatus ad illud eludendum: quocirca facile probare poſſe ſe exiſtimant, divinam noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritatem nequaquam ex illis Conſtitutionibus erui: quia earum author in Scripturarum Catalogo, quem texuit, noſtros veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos non repoſuit. En Canon prout in editione

Lib. 2. cap. 57. Cotelerii legitur. „ Medius Lector in quodam loco ex„ celſo ſtans, legat libros Moſis, & Jeſu filii Navis, „ Judicum, & Regnorum; item Paralipomenon, & „ quæ de populi reditu conſcripta ſunt: ad hæc Jobi, „ & Salomonis volumina, ſimulque ſexdecim Prophe„ tarum, peractiſque per binos lectionibus, quidam „ Davidis hymnos pſallat, & populus extrema verſuum „ ſuccinat ".

Verum hujuſce omiſſionis invidia facile emollitur: quippe Apoſtolicarum Conſtitutionum author eos ſolum Scripturæ libros proponit, quos Eccleſia univerſa veluti Canonicos ſpectabat; quod non vetat, quin in iiſdem Conſtitutionibus noſtris Deutero-Canonicis jus divinæ inſpirationis tributum fuerit; quippe liber aliquis Scripturæ, afflatu Sancti Spiritus conſcribi potuit, nec tamen in ſacro Canone locum ſemper habuerit.

CAPUT IV.

De mente ſancti Irenæi, Origenis, & Euſebii circa Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti originem.

Quanti facienda ſit ſancti Irenæi authoritas in Scripturis indagandis, nemo Theologus ignorat: is ille eſt, cujus antiquitatem ſi ſpectemus, *qui vir Apoſtolicus fuit*, & ab Apoſtolorum diſcipulis inſtitutus: ſi doctrinam, *recte ſemper Catholicæque doctrinæ propugnator* acerrimus: ſi ſanctitatem, *vir omnino Spiritus Sancti donis, ac cæleſtibus ornamentis inſtructus fuit*. *S. Irenæus. Hier. in cap. 64. Eſaiæ. Euſebius l. 3. hiſt. cap. 23.* Tantus vir nonnullis in locis quorumdam veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authoritatem aſſeruit. *Epiph. hær. 31.* Lib. 5. contra hæreſes cap. 35. finem capitis 4. & caput 5. Prophetiæ Baruch, velut Jeremiæ expreſſis verbis retulit: *Significavit*, inquit, *Jeremias Propheta; circumſpice, dicens ad Orientem Hieruſalem, & vide lætitiam, &c.* Tobiam in pluribus Eccleſiis inter Prophetas locum II. ſæculo habuiſſe, colligitur ex cap. 30. libri primi adverſus hæreſes: ubi Sethianorum, & Ophitarum deliria enumerans Irenæus aſſerit, ab iſtis Hæreticis ita diſtributos fuiſſe prophetas, ut ſuo *Jaldabaoth*, *Num. 11.* *Moyſen, Jeſum Nave, Amoſum, & Abacum* aſſignarent . . . . ſuo autem *Eloei Tobiam, & Aggæum, &c.* Belis hiſtoriam tanquam divino, & Prophetico ſpiritu exaratam agnovit Irenæus lib. 4. cap. 5. En ſancti Doctoris textus: *Quem & Daniel Propheta, cum dixiſſet ei Cyrus rex Perſarum, quare non adoras Bel? annunciavit, dicens: quia non colo idola manufacta, &c.* *2. Num.* Iſta evincunt, integram Belis hiſtoriam, qualis cap. 14. Dan. refertur, jam Irenæi ævo in ſacro Bibliorum indice non modo extitiſſe, ſed & divinam atque indubitatam ſancto Doctori viſam fuiſſe.

Cæteros veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos neque laudat, neque nominat ſanctus Doctor, quod quidem horum authoritati non magis nocere debet, quam dignitati Paralipomenon, Eccleſiaſtæ, Cantici Canticorum, Job, &c. quorum nuſpiam apud ſanctum Irenæum occurrit mentio. Verbo tenus, iſta omiſſio hoc unum duntaxat oſtendit, a ſancto Irenæo ſacrorum librorum Canonem non fuiſſe definitum; at ne quidem apparenter innuit, noſtros Deutero-Canonicos ex divinorum librorum ſyllabo fuiſſe olim expunctos.

Origenes. Plurima ex Origene mutuari poſſumus teſtimonia, quibus divinæ inſpirationis privilegium noſtris Deutero-Canonicis vindicetur. Primum petimus ex Epiſtola ad Africanum, quæ clare innuit, Suſannæ, Belis, & Draconis hiſtorias a 70. Interpretibus cæterarum Scripturarum more fuiſſe converſas. Conqueritur enim Origenes quod duo poſtrema Danielis capita, quibus prædictæ hiſtoriæ continentur, in Hebræis fontibus ſuo tempore non comparerent, ſed duntaxat in verſione ſeptuaginta Interpretum legerentur. *Judæi ea ademerunt*, inquit Origenes, *quæ continebant ſeniorum populi accuſationem ad populum. Non eſt ergo mirum, ſi veram hiſtoriam Suſannæ . . . . ſuffurati ſunt, & ſubtraxerunt e Scripturis*. Divinæ authoritati libri Sapientiæ aſſentitur Origenes tom. 20. Commentariorum in Evang. ubi plurima ex eo volumine loca deſumpta profert, quæ promiſcue cum aliis Scripturis ab ipſo laudantur. Meminit etiam Eccleſiaſtici ut divina firmitate prædiri tomo 32. Commentariorum in Joannem: *Scriptum eſt*, inquit, *& hoc quoque (ne comprimas cum eo in catino)*. *Cap. 31. Eccl.* Nec oblitus eſt inſpirationis divinæ, cujus auſpiciis ſcriptus fuit Judithæ liber. *Vola* (ait ille homil. 19. in Jeremiam) *exemplum dare a Scriptura juſti fœdera revocantis . . . . Judith fœdera ſanciverat cum Holopherne, &c.* Ex gemino Machabæorum codice redarguit Valentinianos, *Hom. in cap. 5. Epiſt. ad Rom.* qui neminem in veteri Teſtamento pro Deo mortem oppetere auſum eſſe effutiebant; eos potiſſimum refellit exemplo matris, & ſeptem filiorum ex libris Machabæorum deprompto; ne vero quis dicat, libros Machabæorum ab Origene ita citatos fuiſſe, ut tamen ipſe non indicet, eos fuiſſe de Scripturarum numero, Origenem audiamus lib. II. periarchon cap. 1. „ Ut autem „ ex Scripturarum authoritate hæc ita ſe habere doceamus, audi quomodo Machabæorum libris, ubi ma„ ter ſeptem martyrum unum ex filiis cohortatur ad „ toleranda tormenta, ait ei; Rogo te, fili, &c. "

Quod ſi ſingula, quæ e noſtris Deutero-Canonicis velluti e divina Scriptura deſumpſit Origenes, conſectaremur, in immenſum creſceret iſtud opus, & ultra circumſeptos lucubrationi huic cancellos excurreret. Fatendum etiam, quædam de Origene referri, quæ primo aſpectu divinam veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authoritatem non nihil labefactarent, niſi æqua accurati judicii lance textus integer perpenderetur: iſta vero eruuntur ex cap. 25. lib. 6. Hiſt. Eccl. quam Euſebius

ſebius

Digitized by Google

ſebius Cæſareenſis adornavit. De Origene ita loquitur: „ Cæterum in expoſitione primi Pſalmi, librorum veteris Teſtamenti indicem exhibet: ita ſcribens ad verbum: ſciendum eſt, veteris Teſtamenti libros duos eſſe ac viginti, ſicuti ab Hebræis traditur: qui numerus etiam literarum apud eos habetur .... ſunt autem viginti duo libri juxta Hebræos hi: primus, qui a nobis Geneſis dicitur, ab Hebræis autem ex ipſius libri initio deſumpta appellatione vocatur Bereſith &c. “ Enumeratis viginti duobus libris, quos Canon Hebræus complectitur, ſubjungit: „ Extra horum cenſum ſunt libri Machabæorum, qui inſcribuntur Sarbet, Sarbaneel, &c. “

Verum fruſtra ex eo loco, & conſimilibus Scriptoris ejuſdem teſtimoniis adverſus divinam noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritatem præſidium arceſſunt Hæretici. Codices in Canone Hebræo contentos recenſet Origenes; mirum igitur videri non debet, ſi Deutero-Canonicos ſilentio prætereat, cum Hebræi in ſuo Canone nuſquam eos conſtituerint. Beveregius inter Proteſtantes author non ignobilis in ſuo de Canonibus Apoſtolicis judicio art. 16. noſtræ reſponſioni ita ſuffragatur: „ Is (Origenes) apud Euſebium hiſt. Eccleſiaſticæ lib. 6. cap. 25. poſtquam vigintiduos veteris Teſtamenti libros juxta Hebræos recenſuiſſet: protinus hæc addit, quæ Valeſius ſic vertit, extra horum cenſum ſunt libri Machabæorum ...... verum quomodocumque iſta Origenis verba intelligantur, aperte ſaltem ex iis, ut etiam Tertulliani, Clementis Alexandrini, aliorumque ejuſdem ætatis libros Machabaicos paſſim laudantium, ſcriptis conficitur, aliquot Machabæorum libros 22. Hebraicis tunc temporis ſubjunctos eſſe “. Dixerat antea Beveregius: „ Quin etiam Origenes .... tres Machabæorum libros reliquis ſacræ Scripturæ libris non obſcure ſubjungere videtur “.

Quod ſi quis huic ſolutioni contradicat, alteram accipere non pigebit. Origenes in eo Canone de noſtris Deutero-Canonicis tacet, quia eas Scripturas duntaxat appellat Canonicas, quas Eccleſia univerſalis in ſuo Canone tunc recipiebat: ætate porro Origenis Eccleſia univerſa nondum Tobiam, Judith, Sapientiam, Eccleſiaſticum, geminumque Machabæorum codicem inter Canonicos collocarat: quod tamen non vetat, quin Origenes divinam eis authoritatem tribuerit; quippe, ut ſæpius monuimus, liber in ſe potuit eſſe divinus, licet canonicus ab Eccleſia declaratus nondum fuerit.

Euſebius Hiſtoricus.

Divinæ noſtrorum Deutero-Canonicorum inſpirationi patrocinatur Euſebius. Extat quidem lib. 1. adverſus Marcellum Ancyranum pro libro Sapientiæ conſignatum teſtimonium: ex capite enim 7. libri Sapientiæ tanquam e ſacra Scriptura authoritatem deſumit Euſebius, ut probet adverſus Marcellum, Dei filium eſſe vivam Patris ſui imaginem: „ Hoc & Scriptura teſtatur inquiens (verba ſunt Euſebii) lucis æternæ eſt emanatio, & ſpeculum immaculatum Dei operationis, & imago ipſius bonitatis “. Lib. 2. adverſus eundem Marcellum ita laudatur Baruchus ſub Jeremiæ nomine. „ In progreſſu demum cum Jeremias de Servatoris Incarnatione diceret: poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt, &c. “ Quæ quidem e cap. 3. prophetiæ Baruch derivata ſunt. Hæc ſunt, quæ Euſebii fidem circa veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos demonſtrant: non potuit ille Sapientiæ librum Scripturæ titulo inſignire, nec Baruchum ſub Jeremiæ vocabulo laudare, quin fuerit arbitratus, utrumque codicem ſuggerente Spiritu Sancto fuiſſe exaratum.

Edit. Valeſiana.

Elicitur difficultas ex cap. 25. lib. 3. hiſtoriæ Euſebianæ. Poſtquam Euſebius de Proto-Canonicis novi Teſtamenti affirmavit, quod communi omnium conſenſu recepti ſint, ſubjungit de nonnullis, quos Deutero-Canonicos vocamus: „ Ex iis vero, quæ in dubium revocantur, a multis tamen commemorari videmus, eſt Epiſtola, quæ dicitur Jacobi, & quæ Judæ, ſecunda Petri .... pro ſpuriis etiam habendi ſunt Actus Pauli, & liber Paſtoris titulo conſcriptus, &c. “ Ex his effloreſcit illud argumentum. Deutero-Canonici Teſtamenti novi non tantum dubiæ fidei olim extiterunt, ſed etiam ſpuriæ, quales reputabantur Actus Pauli, liber Paſtoris, &c. a fortiori Deutero-Canonici, qui veteri Teſtamento aſſignari ſolent.

At argumentum illud veri tantum ſpecie eſſe fucatum, vel hebes oculus percipit. 1. Euſebius nuſquam aſſeruit, Novi Teſtamenti Deutero-Canonicos fuiſſe dubiæ fidei, ſed *a quibuſdam in dubium revocari*, *a multis vero commemorari*. 2. In textu Euſebiano adverbium *etiam* parit duntaxat difficultatem propoſitam. Quod ſi redundet, ſtatim evaneſcet objectio. Illud autem eſſe ſuperfluum indicat textus Græcus; *Ἐν τοῖς νόθοις κατατετάχθω καὶ τῶν Παύλου πράξεων ἡ γραφή*: *ideſt*, *& in ſpuriis habenda eſt Scriptura actuum Pauli*.

CAPUT V.

De Sancto Epiphanio, Græciſque aliis Patribus.

S. Epiphanius hær. 76.

SAnctus Epiphanius hæreſi 76. noſtris Deutero-Canonicis non uno in loco favet: unum aut alterum e multis ſeligam: ut verbi divinitatem adverſus Aetium propugnet, non ſolum ad Proto-Canonicos, ſed etiam ad Deutero-Canonicos tanquam ſacræ Scripturæ libros provocat. „ Etenim, inquit Confutatione 5. ſi a Spiritu Sancto genitus eſſes, facere te illud oportebat, ut factis omnibus codicibus pervolutis, a Geneſi ad Eſtheris tempora, qui ſunt ſeptem & viginti libri veteris Teſtamenti, & viginti duo numerantur: tum ſacroſanctis quatuor Evangeliis, & ſancti Pauli quatuordecim Epiſtolis, & Apoſtolorum Actis, Catholicis item Epiſtolis Jacobi, Petri, Joannis, Sapientiæ quoque libris, hoc eſt Salomonis, & filii Sirach; omnibus denique percurſis temetipſum damnares “. Nihil eo teſtimonio dilucidius reperiri poteſt: utrumque Sapientiæ, & Eccleſiaſtici librum in eodem authoritatis gradu cum Proto-Canonicis reponit. Præter utriuſque Teſtamenti Proto-Canonicos a ſancto Epiphanio recenſitos, ſupponit ſanctus Præſul, alios eſſe Scripturæ libros: *Omnibus*, ait, *denique Scripturæ libris percurſis &c.* quid clarius? Ut iſti, ſcilicet Tobias, Judith, &c. inter Scripturas ſacras a ſancto Epiphanio collocati dicantur. Prius huic veritati ſuffragatus fuerat ſanctus Doctor, cum veluti Spiritus Sancti placitum laudavit hanc ſententiam ex cap. 3. Sapientiæ deſumptam: *Beata ſterilis incoinquinata, quæ neſcivit torum in delicto, & ſpado, qui non operatus eſt manibus ſuis iniquitatem*. Cæteris ſancti Epiphanii locis referendis ſuperſedeo: clara ſunt quæ ex eo laudavi, nullumque de divina noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate dubium patiuntur.

Unus nobis objicitur ſancti Epiphanii locus e libro de ponderibus, & menſuris deſumptus num. 4. Primum quidem ſanctus Doctor viginti duos, quos Canon Hebræus complectitur, libros recenſet: deinde hæc de quibuſdam veteris Teſtamenti codicibus ſubjicit: „ Quod ad duos illos attinet, qui verſibus diſtincti ſunt, Salomonis videlicet Sapientiam, quæ Panaretus inſcribitur, & Jeſu filii Sirach librum.... tametſi utiles, ac fructuoſi illi ſint, in Scripturarum numerum nequaquam referri ſolent: unde nec in Teſtamenti Arca collocati ſunt “. In eo teſtimonio duo notatu digna ſunt. 1. Sanctus Epiphanius e Deutero-Canonicis veteris Teſtamenti duos tantum Sapientiæ & Eccleſiaſtici libros enumerat; de cæteris autem ſilet. 2. Nullatenus innuit, eos ab authoribus divino afflatu præditis fuiſſe elaboratos; ſed ex ea tantum parte illos commendat, qua *ſint utiles*, *ac fructuoſi*.

Brevis, & ſufficiens huic difficultati præberi poteſt reſponſio. Agitur eo loci de Hebræorum Canone, in quo noſtri Deutero-Canonici non apparent: at nihil inde adverſus divinam eorum originem adſtrui poteſt: ſanctus Epiphanius librorum indicem, quos ſeptuaginta ſenes græcæ fidei tradiderunt, computat: verum catalogum Scripturarum, quæ ab Eccleſia recipiuntur, nec texuit, nec texendi conſilium ejus fuit.

Levius, & mollius urget, quod ſubnectitur, utrumque Sapientiæ, & Eccleſiaſtici librum utilem, ac fructuoſum a ſancto Epiphanio haberi, nec in Canone collocari. Hoc ſcilicet unum demonſtrat ſanctus Doctor, quod in Scripturarum Canone, quem Eccleſia tum condiderat, hoſce libros non comparuiſſe: & ſane S. Epiphanius ſcribens eos in Scripturarum numerum nequaquam referri ſolere, innuit, a quibuſdam ſaltem Eccleſiis peculiaribus jus illorum codicum habirandi in Canone fuiſſe agnitum. Quod ſi ſanctus Doctor utilitatem ex utroque Sapientiæ, & Eccleſiaſtici libro percipiendam commendet; non idcirco divinam utriuſque inſpirationem negat. Locus ille ſancti Epiphanii paulo obſcurior clarioribus ejuſdem authoris teſtimoniis elucidari debet: porro ſanctus Præſul divinæ authoritatis prærogativam libris Sapientiæ, & Eccleſiaſtici ſuperius conceſſit; quid ni illud hujus ſententiæ patronum arbitramur?

Theodotus p. 523.

Theodotus Ancyranus Epiſcopus in Epheſina Synodo aſſeruerat, *Deum hominem ita factum eſſe*, *ut maneret Deus*, *& Verbum*. Neſtorianos, ut moris eſt hæreticis, quinam iſta poſſent fieri ſciſcitantes, divinæ Omnipotentiæ, & miraculorum commemoratione reprimit. „ Quomodo, inquis, & qua ratione? Non ſicut cogitando aſſequi tu potes; ſed ut ille (Deus) ad miracula facienda eſt idoneus: nam cum miraculum dico, omitte rationes, &c. “ Deinde miracula e ſacris Scripturis (ut aſſerit) petita recenſet, quibus factum ipſum ſine effectionis ratione conſtat: ut quod Ægypti fluvius Moſis imperio in cruorem converſus ſit;

quod

Digitized by Google

quod cum lux eſſet Iſraalitis, id ipſum nox fuit Ægyptiis: quod in camino ardenti tres pueri læti canticum Deo cecinerint, & fornacis Babylonicæ flamma ros eis facta ſit. Quæ, ut dixi, in eum finem e Scripturis adduxit potiſſimum Theodotus, ut doceret, non Myſteriorum, quæ geſta ſunt, rationem eſſe inquirendam. Exiſtimavit itaque Theodotus, hiſtoriam, & hymnum trium puerorum in fornace, ejuſdem authoritatis eſſe ac Exodum, unde cætera deſumpſit miracula. Fuit quoque hæc ſententia Patrum Epheſinorum, qui iſtis comparationibus a Scriptura ſacra deſumptis annuerunt: nec etiam Theodotus quoad divinam hymni trium Puerorum authoritatem diſſentientes habuit Neſtorianos, quorum errorem miraculis ſupra laudatis impugnabat: qui tamen nihil non tentarunt, ut Catholicorum rationes, & argumenta elevarent, & peſſumdarent.

Sanctus Joannes Damaſcenus. Patribus Græcis, quos hactenus laudavi, addere mihi liceat S. Joannem Damaſcenum, quem in Doctorum Catholicorum albo collocat Eccleſia. Is pluribus in locis divinam Baruchi authoritatem comprobat, præſertim lib. 4. de fide orthodoxa cap. 6. *Quod ſi*, inquit, *in divinis quoque Scripturis dicitur, poſt hæc in terra viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt, &c.* Hæc leguntur Baruchi cap. 3. Ad commendandam cæleſtem libri Sapientiæ originem apprime facit quod capite 3. ejuſdem codicis citat ſanctus Doctor: *Dominus dicit, quod juſtorum animæ in manu Dei ſint, nec mors eos attingat.* Nec minorem hiſtoriæ trium puerorum in fornace tribuit authoritatem: quippe hanc hiſtoriam cum plurimis e ſacra Scriptura petitis lib. 4. de fide orthodoxa cap. 24. adducit. Oratione de iis, qui in fide dormierunt, librum 2. Mach. divinam Scripturam *Θεῖαν γραφὴν* nuncupat. In parallelis ſacris, quæ a ſancto Joanne Damaſceno adornata ſunt, innumeræ occurrunt ſententiæ ex Eccleſiaſtico aliiſque Deutero-Canonicis deſumptæ, proferuntur autem paſſim cum aliis, quæ ex Proto-Canonicis excerptæ reperiuntur; eas ſigillatim referre nec vacat, nec opus eſt: ſat erit dicere, ſua multitudine legenti curſim obvias fieri.

Lib. 4. de fide orthodoxa cap. 15.

Daniel, cap. 3.

Obiter monendum eſt, quod S. Joannes Damaſcenus lib. 4. orthodoxæ fidei cap. 17. in ſacrarum Scripturarum Canone Deutero-Canonicos veteris Teſtamenti non conſtituat: cujus quidem omiſſionis ratio hæc legitima videri debet, quod Joannes Damaſcenus integrum ſancti Epiphanii de ponderibus, & menſuris locum tranſcribat, in quo noſtri Deutero-Canonici non deprehenduntur. Epiphanius autem hoc unum ſibi propoſuit, ut Hebræorum Canonem publici juris faceret, non Chriſtianorum: unde ſubjungit, Sapientiam Salomonis, & Eccleſiaſticum, *tametſi ſint fructuoſi, & utiles, in Scripturarum numerum nequaquam referri, nec in Aron, ſeu Teſtamenti Arca collocari*. Ubi voce *Aron* armarium ſignificatur, quod in Synagogis Judæorum erat uſitatum. Hujus armarii Tertullianus meminit lib. de cultu fœmin. in quo librum Enoch non eſſe ſacrum oſtendit, quod nec *in armarium Judæorum admittatur*.

Ad armarium Judæorum libenter referrem originem ſecretarii, quod in nonnullis olim Eccleſiis inſerviebat recondendis ſacris, & Eccleſiaſticis libris. Sanctus Paulinus Ep. 12. ad Severum meminit duorum ſecretariorum ad utrumque ſanctuarii latus collocatorum, quorum unum inſerviebat ad recondendam ſacram Euchariſtiam, ut quibuſdam viſum eſt, vel, ut eſt aliorum opinio, erat ipſa quæ nunc vocatur Sacriſtia: alterum vero ſecretarium aſſervandis ſacris, & Eccleſiaſticis libris erat deſtinatum: teſtatur enim Paolinus ſe, quod ad lævam erat, ſecretarium hoc inſcripſiſſe diſticho:

Si quem ſancta tenet meditandi in lege voluntas:
Hic poterit reſidens ſacris intendere libris.

Sed hæc breviter dicta ſint.

CAPUT VI.

De Tertulliano, S. Cypriano, plurimiſque Patribus Latinis divinam noſtrorum veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authoritatem aſtruentibus.

SAtis e jam dictis manifeſtum arbitror, quid de veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authoritate ſenſerint Patres Græci: ordo jam me eo vocat, ut Patrum Latinorum de eadem veritate mentem exponam, eorum præſertim, qui in ſuis operibus nullum Scripturarum indicem poſteritati reliquerunt.

Tertullianus. A Tertulliano, qui Apoſtolorum temporibus proximus floruit, duco initium. Hic lib. de *Monogamia* cap. 17. Monogamiam laudat; ſecundas autem improbat nuptias exemplis e Scriptura repetitis, *imprimis Iſaac Monogami, & Judithæ filiæ Merari*. Lib. de præſcript. Hæreticorum cap. 7. Librum Sapientiæ commendat ex eo, quod, ut ipſe putat, a Salomone conſcriptus fuerit. *Ipſe* (Salomon) *tradiderat Dominum in ſimplicitate cordis eſſe quærendum*, quod habetur Sap. cap. 1. v. 1. Ad probandam cæleſtem libri Eccleſiaſtici inſpirationem non minoris virtutis eſt, quod ex cap. 15. ejuſdem libri profert Tertullianus: *Sicut ſcriptum eſt: ecce ego poſui ante te bonum, & malum, guſtaſti enim de arbore agnitionis*. *Lib. de exhort. Caſt. cap. 12.*

S. Cyprianus. Tertullianum excipit S. Cyprianus lib. de Mortalitate: ſententiam ex cap. 4. Sapientiæ decerptam ita laudat: „ Sed & per Salomonem docet Spiritus Sanctus, „ eos, qui Deo placent, maturius iſthinc eximi, & citius liberari; ne dum in iſto mundo diutius immorantur, mundi contactibus polluantur. Raptus eſt, inquit, ne malitia mutaret intellectum illius, &c. “. Eadem loquendi ratione utitur, cum Epiſtola 65. ad Rogatianum Eccleſiaſtici mentionem facit: „ Sed & Salomon in Spiritu ſancto conſtitutus teſtatur, & docet „ quæ ſit Sacerdotalis authoritas, & poteſtas dicens: „ ex tota anima tua time Deum, & Sacerdotes ejus „ ſanctifica “. *Eccl. cap. 7.* Et libro de Opere, & Eleemoſynis: „ Loquitur in Scripturis divinis Spiritus ſanctus, & dicit . . . . ſicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna „ extinguit peccatum. “ Conſimilis eſt citatio libri Tobiæ libro de opere, & eleemoſynis, ubi ait Sanctus Cyprianus: „ Loquitur in Scripturis divinis Spiritus „ ſanctus, & ait: eleemoſynis, & fide delicta purgantur “. *Eccl. cap. 3.* Et lib. 3. ad Quirinum Scripturis oſtendit ſanctus Doctor, homines a Deo tentari ut probentur. „ De hoc ipſo, inquit, in Machabæis; Abraham nonne in tentatione inventus eſt fidelis, & deputatum eſt „ ei ad juſtitiam? “ *Lib. 1. Mach. cap. 2.* Liber ille tertius ſancti Cypriani ad Quirinum capitula duntaxat complectitur de Scripturis ſacris excerpta, *præcepta dominica*, & Magiſteria Divina.

Si quis igitur ad locorum Tertulliani, & ſancti Cypriani contemplationem animum adjungere velit, intelliget ſane, eam fuiſſe II. & III. ſæculo Eccleſiæ Africanæ mentem, ut noſtri Deutero-Canonici velut divinæ authoritatis libri ſpectarentur. Ad illam traditionem reſpectarunt Patres Concilii Carthaginenſis, cum Canoni Scripturarum veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos adſcripſerunt: id etiam noſſe viſi ſunt Heterodoxi, qui in exponendo Tertulliano, vel Cypriano ubi de noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate agitur, ingenia ſua numquam macerarunt. Senſerunt optime utriuſque Patris Africani authoritate nimium ſe premi, quocirca id unum effutiere, Tertullianum æſtu diſputationis abreptum lineas neceſſariæ veritatis exceſſiſſe.

Si per conſequentes ætates noſtra decurrat diſquiſitio, offerent ſeſe ſtatim Lucifer Calaritanus, ſanctus Ambroſius, ſanctus Optatus Milevitanus, ſanctus Fulgentius, innumerique alii, qui in variis ſuorum operum locis divinam noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritatem prædicabunt. Sed ex iis utpote paſſim obviis, nos pauca tantum ſeligemus, ne lectori faſtidium ferant. Primus occurrit animo ſanctus Ambroſius lib. de Tobia cap. 1. „ Lecto, inquit, prophetico libro, qui inſcribitur Tobias, quamvis plene vobis virtutes ſancti „ Prophetæ Scriptura inſinuaverit, &c. “ Lib. *de Viduis* prolixum Judithæ ita adornat elogium: „ Sed ut „ diſcas maturæ viduitatis affectum, ſeriem ipſam perſequere Scripturarum. A diebus enim viri ſui, quibus „ ille defunctus eſt, veſtem jucunditatis depoſuit Judith, „ mœroris aſſumpſit; per omnes dies intenta jejunio, „ ſabbato ſacrarumque temporibus Feriarum, non refectioni indulgens, ſed Religioni deferens &c. “ Lib. 3. *de Spiritu ſancto* cap. 19. „ Authoritatem requirunt „ (Pneumatomachi) ut lectione doceamus, quia non „ peccavit Spiritus ſanctus, ſicut de Filio lectum eſt, „ quia peccatum non fecit: & hoc accipiant Scripturarum authoritate nos docere. Scriptum eſt enim: quia „ in Sapientia eſt Spiritus intelligentiæ ſanctus, unicus, „ . . . . immaculatus. *Cap. 7. Sap.* Immaculatum dicit Scriptura: „ nunquid mentita eſt de Filio, ut de Spiritu credas „ eſſe mentitam “? Triplex illud ſancti Ambroſii teſtimonium aperte demonſtrat ejuſdem Doctoris mentem in aſſerenda cæleſti noſtrorum Deutero-Canonicorum origine; ſi quis in favorem libri Eccleſiaſtici, & utriuſque Machabaici, teſtimonium ſancti Ambroſii deſideret, adeat pro Eccleſiaſtici codice librum de bono mortis cap. 8. & librum 4. de Fide cap. 4. Pro aſtruenda utriuſque libri Machabæorum divina authoritate, legat librum 2. de Jacob, & vita beata, cap. 10. 11. 12. nec ſilentio omittendus erit liber primus de officiis cap. 40. & 41.

Ad vindicandam noſtrorum Deutero-Canonicorum dignitatem, ſuus etiam erit Optato Milevitano locus. Libro 4. contra Parmenianum Donatiſtam inſignis locus, ac notatu, ſi quis alius in Optato, digniſſimus legitur: „ Et illud quod in Salomone Propheta lectum „ eſſe

Digitized by Google

„ eſſe dixiſti, filios adulterorum inconſummatos, & ſpuria vitulamina altas radices dare non poſſe “. Hæc habentur Sap. cap. 3. v. 16. & cap. 4. v. 3. ubi ſanctus Optatus & ſuam, & Donatiſtarum, quos impugnat, ſententiam de divina libri Sapientiæ inſpiratione aperte deſignat, Libro 3. *Deinde ſcriptum eſt: quemadmodum aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum*. Id deſumptum eſt ex cap. 3. Eccleſiaſtici cap. 33. Teſtimoniis aliis ex ſancto Optato, Fulgentio, &c. deſumptis poſſet oſtendi, quod noſtri Deutero-Canonici afflatu Sancti Spiritus fuerint elucubrati; ſed pedem in agrum illum ulterius inferre ſupervacaneum foret, in quo tot ſeduli operarii mihi nec meſſem, nec ſpicilegium reliquerunt: lectores itaque hujuſce probationis expoſitionem longiorem inquirentes, conſulant eruditum Cardinalem Bellarminum, Natalem Alexandrum, Fraſſenium, complureſque alios, qui in defendendo ſacrarum Scripturarum Canone deſudarunt.

Ex dictis ſatis apertum arbitror, Patres, quos in 3. & 4. Sectione appellavi, eſſe totidem fidejuſſores venerationis, & divinæ authoritatis, quæ noſtris Deutero-Canonicis antiquitus tributa eſt. Prodiit tamen nuper libellus Frickio authore, qui divinam hanc prærogativam noſtris Deutero-Canonicis abjudicare auſus eſt. Suo operi Frickius titulum fecit, *De cura Eccleſiæ veteris circa Canonem ſacræ Scripturæ, & conſervandam codicum puritatem, commentatio Theologico-Critica*. Ulmæ anno 1728. edita eſt. Caput 2. hujus operis eo collimat, ut venerationem, qua ſacras Scripturas Patres antiqui proſequebantur, integram in Proto-Canonicos transferat, noſtris Deutero-Canonicis nullam omnino aſcribere videatur. Sed quam iniquum illud ſit judicium, facile recognoſcitur ex Patribus in 3. & 4. Sectione laudatis, quos veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum divinæ inſpirationi propugnandæ veluti fœderatos exhibuimus. De mente vero ſanctorum Cyrilli Hieroſolymitani, Athanaſii, Gregorii Nazianzeni, &c. quos in ſui erroris patrocinium advocat Frickius, inferius ſuo loco diſſeretur.

SECTIO QUINTA.

Ex eo, quod noſtri Deutero-Canonici in Miſſis, & antiquis olim Officiis lecti fuerint, divina eorum authoritas demonſtratur.

NON inutile erit ſtatim e limine hujus Sectionis rem ſummopere neceſſariam perſpicue docere, quo facilius noſtra probatio procedat, ſenſuſque ejus aperiatur: ſcilicet ex Miſſalibus, & Breviariis venerandæ antiquitatis, in quibus Deutero-Canonici noſtri legendi in Eccleſia præſcribuntur, eorumdem divinam authoritatem demonſtrare aggredimur. Ut vero certa cum methodo diſputemus. 1. Non abs re erit breviter oſtendere, ſemper e Scripturis, non ex aliis libris deſumptas fuiſſe lectiones, quæ in Miſſis celebrandis recitandæ præcipiuntur. 2. E noſtris Deutero-Canonicis uſu antiquiſſimo in Miſſalia, & Breviaria lectiones tranſmiſſas fuiſſe.

CAPUT I.

Semper e ſacris Scripturis deſumptæ tantum ſunt lectiones, quæ in Miſſalibus ad Miſſas, & quæ in Breviariis ad primum Nocturnum recitandæ præcipiuntur.

LEctio ſacrarum Scripturarum ex utroque Teſtamento antiquitus ſemper facta eſt, & in omnibus Officiis præſcripta: hunc uſum ſuo tempore invaluiſſe declarat Tertullianus: „ Coimus ad divinarum litterarum commemorationem, ſi quid præſentium temporum qualitas aut præmonere cogit, aut recognoſcere “. Sanctus Chryſoſtomus, vetereſque Liturgiæ meminere duntaxat operum utriuſque Teſtamenti, quorum partes lectæ intra Miſſarum ſolemnia legebantur: „ Non expaveſcis, inquit Chryſoſtomus, dum iiſdem auribus audis obſcœna, & Prophetam, Apoſtolumque ad arcana Scripturæ introducentem “.

Hom. de ſpect. David, & Saul.

Uſum Eccleſiæ Africanæ teſtatur ſanctus Auguſtinus lib. 2. de Civ. Dei cap. 8. „ Salutavi, inquit, populum; facto tandem ſilentio, divinarum Scripturarum ſunt lecta ſolemnia “. In antiquis Miſſalibus duæ reperiuntur lectiones in Miſſæ Sacrificio dicendæ; prima e veteri Teſtamento, e novo altera petita eſt. Geminam hanc lectionem ab Orientalibus Eccleſiis fuiſſe decantatam Pachymeres diſerte oſtendit. „ Per lectores, inquit, divinarum Scripturarum, Prophetarum, Apoſtoli, & divini Evangelii lectio fit “. Hæc conſuetudo legendarum duntaxat Scripturarum intra Miſſas celebrandas clarior evaſit ſæculis, quæ ſanctum Auguſtinum, & ſanctum Chryſoſtomum ſubſecuta ſunt. Muſæus, teſte Gennadio, ſingulis anni diebus debitas lectiones e Scripturis tantum decerptas aſſignaverat. „ Hortatu, inquit, ſancti Venarii Epiſcopi ſui excerpſit e ſacris Scripturis lectiones totius anni, feſtivis aptas diebus “.

De viris illuſtribus cap. 79.

Ubi Gennadius ex iſtis lectionibus excludit eas, quæ ex Patrum operibus in Miſſalia tranſcribi potuiſſent: contendit enim, illas duntaxat lectiones ſingulis *totius anni* diebus a Muſæo fuiſſe aſſignatas, quas Muſæus ex ſacris Scripturis excerpſerat. Non minus clarum eſt, quod refert Anaſtaſius in vita Benedicti III. qui medio circiter IX. Sæculo ſummum geſſit Pontificatum. Reſtituit, teſte Anaſtaſio, lectionarium, „ in quo erant Scripturarum lectiones, quæ a Subdiaconibus more ſolito leguntur, per cunctas Eccleſiarum ſtationes “.

Fuit quidem mos iſte vetuſtiſſimus, ut lectiones intra Miſſarum ſolemnia legendæ ex Epiſtolis ſancti Pauli tantum peterentur: hinc in antiquiſſimis Liturgiis nomen *Epiſtolæ* lectionibus impoſitum eſt. Hinc in Liturgia ſancti Baſilii legitur, *cumque lecta fuerit Epiſtola Pauli coptice, dicet orationem ſequentem ſecreto*.

Renaud. tom. 1. liturg. S. Baſil.

Deinceps variæ pro variis temporibus, variiſque circumſtantiis Miſſæ ordinatæ ſunt, quibus Epiſtolæ Paulinæ, ob pauciorem numerum, ſufficere non potuerunt: quocirca confugere neceſſe fuit ad vetus Teſtamentum, ex quo derivatæ ſunt lectiones, quæ in Miſſarum celebratione legerentur.

Nec tantum in Miſſarum ſolemniis, ſed etiam in Breviarii recitatione lectiones primi nocturni, ut ajunt, e ſacris Scripturis ſemper deſumptæ ſunt. Ratio, quæ meam mentem huic ſententiæ devinctam tenet, petitur ex Honorio Auguſtodunenſi Presbytero; floruit ille ineunte XII. Sæculo; plurima opera Philoſophica, & Theologica ſcripſit, inter quæ illud merito recenſetur, quod Gemmam animæ nuncupavit: complectitur iſte codex libros quatuor de divinis officiis, & antiquo ritu Miſſarum, &c. lib. 4. cap. ultimo monet, quid de Scripturis divinis annuatim Clericis legendum incumbat. Juvat illius referre teſtimonium: „ Hi libri ſunt authentici, & hi ſunt in divinis officiis legendi. In ſeptuageſima uſque in Paſſionem legatur Pentateuchus, quem ſcripſit Moyſes, & liber Joſue, quem ipſemet ſcripſit, & liber Judicum, & Ruth, quos Gedeon, & Samuel ſcripſiſſe dicuntur. A Dominica Paſſionis Domini uſque in Cœnam ejus legatur Jeremias Propheta, quem ipſe ſcripſit. Tribus diebus ante Paſcha legantur Lamentationes ejuſdem. Ab octava Paſchæ per tres hebdomadas legatur Apocalypſis, quam ſcripſit Joannes Apoſtolus. Deinde per duas ſeptimanas legantur canonicæ Epiſtolæ, quas ſcripſerunt Jacobus, Petrus &c. Ab Aſcenſione Domini uſque in Pentecoſtem legantur Actus Apoſtolorum, quos ſcripſit Evangeliſta Lucas. Ab Octava Pentecoſtes uſque in Kalendas Auguſti legantur libri Regum; quorum primum ſcripſit Samuel, ſecundum Nathan, tertium, & quartum Jeremias: & duo libri Paralipomenon, quos Sapientes Synagogæ ſcripſerunt. A Kalendis Auguſti uſque in Septemb. legantur Parabolæ Salomonis, & Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum, & liber Sapientiæ, quos omnes Salomon ſcripſit, & Eccleſiaſticus, quem Jeſus filius Sirach compoſuit. A Kalendis Septembris per duas ſeptimanas legatur liber Job, quem ipſemet ſcripſit: deinde per unam ſeptimanam liber Tobiæ, quem ipſe ſcripſit: deinde per unam hebdomadam legatur liber Judith, quem ipſa vel Achior ſcripſit: deinde per unam legatur liber Eſther, quem Mardochæus compoſuit, ſed potius ab Eſdra ſcriptus creditur, & ipſius Eſdræ liber recitetur, quem ipſemet edidiſſe non ignoratur. A Kalendis Octobris uſque ad Kalendas Novembris legantur libri Machabæorum. A Kalendis Novembris, uſque in Kalendas Decembris legantur Ezechiel, Daniel, & duodecim minores Prophetæ, qui a Senioribus Synagogæ ſcripti dicuntur, ſed melius ab ipſis editi creduntur. Ab Adventu Domini, uſque in Nativitatem Domini legatur Eſaias, quem ipſe ſcripſiſſe non dubitatur. Poſt Octavam Epiphaniæ legantur Epiſtolæ Pauli Apoſtoli uſque in Septuageſimam “. Huc uſque Honorius Auguſtodunenſis, quem latius adhuc retuliſſem; ſed ne nimium in citando Lectori tædium procrearem (quod ne tamen aliquando contingat metuo) curioſiores ad Honorium ipſum remitto.

Si quis tamen dicta Honorii bene penſitaverit, ſibi facile perſuadebit, 1. ex ſacris Scripturis primas divini Officii, quod Matutinum vocant, lectiones fuiſſe decerptas. 2. Noſtros Deutero-Canonicos authenticarum, & divinarum Scripturarum titulo, ab Honorio Auguſtodunenſi fuiſſe inſignitos. Sic enim omnium Galliæ Eccleſiarum

rum

rum ferebat uſus; & hæc de noſtris Deutero-Canonicis fides, ex antiquo tempore, in Gallorum animis radices altiores egerat, cum Honorius iſtos codices veluti authenticos, & in divinis Officiis legendos confidenter præſcribat.

CAPUT II.

E noſtris veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis, uſu antiquiſſimo, in Miſſalia, & Breviaria lectiones tranſmiſſæ ſunt.

MIſſalia non ſunt unius Doctoris voces, ſed Eccleſiarum, quarum uſui deſtinata ſunt: legis illa vim obtinent, qua, ſi ſacras literas excipimus, major nulla reperiri poteſt: nec id recenter excogitatum fuit, cum precum Eccleſiæ, ſeu Liturgiarum, ac Miſſalium teſtimoniis ſanctus Auguſtinus Pelagianos confutaverit, ut a Cæleſtino ſummo Pontifice, & aliis compluribus peractum eſt. Ita quidquid potiſſimum in Miſſali cujuſdam Eccleſiæ legitur, teſtimonium ejuſdem Eccleſiæ eſt; ſcire, verbi gratia, vellem, num Eccleſiæ Orientales recte antiquitus de præſentia reali corporis, & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia ſenſerint: ad earum Liturgias & Miſſalia provocare poſſum: in quibus cum deprehendo, conſecratione panem fieri corpus, & vinum fieri ſanguinem Chriſti, cum illæ rectam & catholicam de præſentia reali fidem tenuerint, dubitare non poſſum.

Cum tanta ſit Miſſalium authoritas, nemo, opinor, moleſte feret, quod ad eam confugiamus, ut veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum inſpiratio poſſit demonſtrari.

Pariſiis in Bibliotheca ſanctæ Genovefæ num. 878. aſſervatur Miſſale manuſcriptum, quod XII. Sæculo Eccleſiæ Pariſienſis uſui conſecratum erat. In eo autem Miſſali ad Miſſam ſabbati tertiæ hebdomadis in quadrageſima legitur integra Suſannæ hiſtoria, qualis a Daniele refertur. Pariter in Miſſa ſancti Joannis Baptiſtæ annotatur inſtar Epiſtolæ, lectio ex cap. 2. Eccleſiaſtici petita, quæ ſic incipit: *Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius*, &c. In octava SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli altera lectio deſignatur: deducitur e capite 44. Eccleſiaſtici: illius hoc eſt exordium: *Hi ſunt viri miſericordiæ*, &c. Miſſæ, quæ in celebrandis ſanctorum Martyrum diebus feſtivis decantari ſolent, repræſentant varias lectiones, quæ ex cap. 5. Sapientiæ petuntur: inter quas ſæpius hæc citatur: *Stabunt juſti in magna conſtantia*, &c. Cum Miſſa pro defunctis celebratur, prædictum Miſſale in Bibliotheca San-Genoveſana depoſitum, præſcribit lectionem, *Vir fortiſſimus Judas* &c. cap. 12. lib. 2. Machab.

In eadem Bibliotheca num. 843. vetus Miſſale manuſcriptum oſtenditur, quod XIII. Sæculi canitiem ſuperare veriſimile eſt: in quo eædem e noſtris Deutero-Canonicis deſumptæ lectiones imperantur in iiſdem Miſſis recitandæ.

Extat etiam in eadem Bibliotheca Miſſale manuſcriptum, quod XIV. Sæculo exaratum eſt; notatur num. 841. ſunt eædem numero lectiones, eædem pro eodem loco, iiſdemque Miſſis appoſitæ: nec ullum obſervatur diſcrimen inter lectiones, quæ in Miſſalibus ſupra dictis deſignatæ ſunt, & illas, quas codex iſte exhibet.

Alterum in Bibliotheca ſanctæ Genovefæ Miſſale conſpicitur num. 861. Circa finem XIII. ſæculi fuiſſe exaratum conjectare licet; repræſentat Miſſarum ordinem, quem antiquitus Eccleſia Conſtantienſis obſervabat, e qua ſuos etiam ritus olim ſuſcipiebant Canonici Regulares ſancti Laudi Rothomagenſis, quorum manibus detritum illud Miſſale eſt. Feria quarta hebdomadis ſecundæ in quadrageſima, lectio habetur petita ex cap. 13. Heſteræ Deutero-Canonico. En illius lectionis initium: *Oravit Mardochæus* &c. In ſabbato hebdomadis 3. Suſannæ integra hiſtoria legitur. Lectiones ex libris Sapientiæ, Eccleſiaſtici, utriuſque libri Machabæorum paſſim in eo Manuſcripto occurrunt, quæ Miſſis ſive propriis, ſive ut vocant communibus alligatæ ſunt. Eas recenſere poſſem, niſi quod mihi laboris compendium hic eſſe faciendum Lector admoneat: adeſt in Bibliotheca ſanctæ Genovefæ Miſſale iſtud manuſcriptum, a curioſis ſi vacat facile conſulendum.

Cernitur in eadem Bibliotheca manuſcriptum Miſſale num. 843. in quo ritus, & ordo Miſſarum in Eccleſia ſanctæ Genovefæ celebrandarum præſcribuntur: dignum ſane, quod propter ſuam vetuſtatem in noſtrorum Deutero-Canonicorum vindiciis locum aliquem ſibi vindicet. Miſſa pro defunctis lectionem e cap. 12. lib. 2. Machabæorum ſibi aſſumit, ſcilicet, *vir fortiſſimus Judas*, &c. In Miſſa pro pace obtinenda deſignatur lectio, quæ cap. 1. lib. 2. Machab. ita legitur, *orationem faciebant Sacerdotes*, &c. Feſtum ſancti Auguſtini ſuam lectionem Miſſale mutuatur ex cap. 44. Eccleſiaſtici: *Ecce Sacerdos magnus* &c.

Lectorem non pigeat audire me ſemper citantem Miſſalia quæ Bibliotheca ſan-Genoveſana diligenter aſſervat: dives illa eſt in ejuſmodi codicibus & haud ſcio an ulla ſit ditior: quod quidem non ad vanam, & inanem oſtentationem a me dicitur; ſed ut eruditis iſtorum codicum indagatoribus detegatur locus, in quo Theſaurus ille pretioſus reperiri, & uſurpari facile poſſit. Quæ ſuperius enumeravimus Miſſalia, cum aliis non paucis perhumaniter ſuppeditabuntur: quippe recenſitis Miſſalibus conjungimus illud, quod ex Abbatia Beatæ Mariæ de Parco in Normandia in noſtram Bibliothecam advectum eſt: notatur num. 808. Alterum etiam ſanctæ Genovefæ comparet num. 840. deinceps alia computantur ſuis, propriiſque numeris indicata, quæ in ſuo Miſſarum ordine varias ex veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis lectiones deſignant. Horum Miſſalium poſtremum eſt, quod exaratum legitur anno 1404. Cernuntur in eo lectiones eædem ex noſtris Deutero-Canonicis derivatæ, quæ hodie in Miſſis juxta uſus Eccleſiæ Romanæ celebratis vel recitari, vel decantari ſolent.

Quid de veteris inſtrumenti Deutero-Canonicis Hiſpaniarum Eccleſia olim ſenſerit, demonſtrat ſatis Miſſale, quod *Mozarabes* nuncupari conſuevit. Dominica in Ramis ad Miſſam deſignatur lectio petita e cap. 3. Jeſu Filii Sirach, ideſt Eccleſiaſtici; en illius exordium: *Judicium Patris audite Filii dilecti*, &c. Feria quinta in cœna Domini in Miſſa cantatur lectio, quæ cap. 1. lib. Sapientiæ hiſce verbis initialibus comparet: *Fili, Deus mortem non fecit*, &c. Quæ vero in Miſſa pro defunctis *Vir fortiſſimus Judas*, &c. aſſignatur, ſuam etiam in eo Miſſali ſedem obtinet. Lib. 2. Mach. cap. 12.

E libris, qui vulgo Breviaria dicuntur, alterum erui poteſt argumentum, quo divina noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritas propugnetur: una enim omnium vox eſt, quod lectiones primi Nocturni ex ſacris Scripturis ſemper excerptæ ſint; id ita certum eſt, ut is, qui Breviaria vel a limine ſalutavit, id ignorare non poſſit. Hæc ea fuit ſemper Eccleſiæ mens, ut in primi Nocturni lectionibus Scripturas ſacras Clericis legendas proponeret, & imperaret. Porro e noſtris Deutero-Canonicis lectiones primi Nocturni ſæpius repetiit olim Eccleſia. Hujus rei teſtem advocare fas mihi ſit Honorium Auguſtodunenſem, cujus locum uberiorem cap. 2. hujuſce Sectionis protuli. Is, cum divinum Officium a Clericis rite perſolvendum ordinat, inter Scripturas ab ipſis ſuo tempore in divino officio recitandas commemorat noſtros Deutero-Canonicos. Vetus admodum eſt Breviarium Mozarabes, nec ſterilem largitur probationem, qualem eam pro noſtris Deutero-Canonicis expetimus. Prima die jejuniorum Kalendarum Januarii lectionem ex cap. 13. Sapientiæ in divino Officio recitandam præſcribit. Ita orditur: *Fili, benedictum eſt lignum*, &c. Dominica quinta poſt Octavam Epiphaniæ ſuam pro matutinis lectionem ex cap. 1. Eccleſiaſtici deſumit; ecce ejus initium: *Omnis ſapientia a Domino Deo eſt*, &c. Lectiones ex utroque libro Sapientiæ, & Eccleſiaſtici recitandæ deſignantur Feria quinta poſt ſecundam Dominicam in Quadrageſima; ſabbato poſt Dominicam quintam in Quadrageſima; & Feria tertia poſt Dominicam Palmarum.

Non nemo forſan & hac objectione contra ſententiam noſtram pugnaturus eſt, quædam ſcilicet ex libris, qui divini non ſunt, in divina officia tranſiiſſe. Eccleſia enim introitui, qui Feria tertia Pentecoſtes ad Miſſam canitur, inſeruit illud, quod cap. 2. lib. 4. Eſdræ legitur: *Accipite jucunditatem gloriæ veſtræ gratias agentes Deo, qui vos ad cæleſtia regna vocavit*: nemo tamen dixerit, librum hunc inſpiratione ſancti Spiritus conſcriptum fuiſſe. Notum omnibus eſt, e Sedulio Poeta excerptum eſſe, quod diebus Beatæ Mariæ Virginis feſtivis initio Miſſæ decantari ſolet: *Salve Sancta Parens*, &c. Quocirca infirmum omnino eſt, ac luſcum illud argumentum, quod e divinis Officiis petitur, ut veteris Teſtamenti divina authoritas ſtabiliatur.

Haud operæ pretium eſſe duco, objectionis hujus vanitatem deprimere, quæ nihil firmi, nihilque etiam ſpecioſi continet. Non diffiteor, introitus, gradualia quoque, & offertoria deduci aliquando ex operibus, quibus divina authoritas non competit; at de iſtis Miſſæ partibus non agitur, has enim non adhibeo, ut noſtrorum Deutero-Canonicorum cæleſtem originem oſtendam: mea conquieſcit tantum probatio in Epiſtolis, & lectionibus, quæ ab ortu Miſſalium ad hanc uſque ætatem a Scripturis ſemper deſumptæ ſunt: uſus ille illæſus ſemper manſit, ac illibatus; interruptum vero, aut cuidam mutationi fuiſſe obnoxium, nemo, opinor, demonſtrabit.

Digitized by Google

SECTIO SEXTA.

Solvuntur objectiones, quas Heterodoxi adverſus veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos e Patribus eruere conquirunt.

RARI apparent Patres, & Theologi, qui divinam noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritatem vel negaverint, vel in dubium revocaverint: ſi qui ſint, hi abſque diſpendio pacis, & unitatis Eccleſiaſticæ ſuam ſententiam propugnarunt: parati tamen ut eam deponerent, ſi contraria ſententia definiretur authoritate Eccleſiæ, vel graviori rationum pondere vindicaretur. Quod S. Auguſtinus de ſancto Cypriano, & Epiſcopis, qui Hæreticos ad Eccleſiam redeuntes rebaptizandos eſſe contendebant, id Patribus quibuſdam, quos nobis oppo-
Lib. 5. de Baptiſ. cap. 2. nunt hæretici, applicare mihi liceat. ,, Illud erratum ,, cooperiebat unitatis Charitas, quandiu inerat iſta ,, non diabolica diſſenſio, ſed humana tentatio; donec ,, eis, ſicut dicit Apoſtolus, ſi quid aliter ſapiebant, ,, Dominus revelaret". Si quidam Patres de noſtris Deutero-Canonicis non ita recte ſenſerunt, eorum error innocuus fuit. Nec mala fide egerunt nonnulli ante Synodum Tridentinam Theologi, qui divinam eorum authoritatem in dubium revocaverunt: ,, Hoc autem fecit ,, ſanitas pacis, ut cum diutius aliqua obſcuriora quæ,, runtur, & propter inveniendi difficultatem diverſas ,, pariunt in fraterna diſcrepatione ſententias, donec ad ,, verum perveniatur, vinculum permaneat unitatis, ,, nec in parte præciſa remaneat inſanabile vulnus erro,, ris". Ita ante Eccleſiæ definitionem, quæ potiſſimum in Concilio Tridentino peracta eſt, controverſia de Deutero-Canonicis veteris Teſtamenti diverſas in fraterna diſcrepatione pepererat ſententias: donec ea difficultas hinc, & inde diſputationibus pertractata ad veritatem definitam a Patribus Tridentinis perducta fuerit.

CAPUT I.

Hæretici Patrum authoritatem ſibi incaſſum arrogant.

IN cæteris fidei quæſtionibus authoritatem Patrum parvi pendunt Heterodoxi: in aſſignando autem Scripturarum ſacrarum numero ad Patrum traditionem confugiunt. Ut enim Deutero-Canonicos e veteri Teſtamento excludant, nihil non moliuntur, ut in ſui patrocinium erroris numerum Patrum augeant: verſant eorum libros, non veritatem, ſi forte occurreret, amplexaturi, ſed quo ſanctos Doctores etiam obtorto collo ſuam in ſententiam trahant, & Patres ipſorum potius diſcipuli, quam magiſtri eſſe videantur.

Verum etſi Patres tanquam magiſtros in præſenti quæſtione conſulerent, id mirum & paradoxum nobis ſemper videretur: quid enim certi Calviniſtæ reperirent apud eos? quorum libri, & ſenſus, uti contendunt, nulli certo poſſunt innoteſcere: nihil dico, quod ipſorum ſcriptis conſignatum non extet. Dallæum audiamus. Is libro 1. *de vero Patrum uſu*, integris undecim capitibus ſtatuit, ægre conſtare poſſe, quid circa noſtras de religione controverſias Patres ſenſerint. Cap. 4. oſtendere conatur argutulus ille Patrum cenſor, certo non poſſe Theologos aſſequi, quæ vera, & genuina fuerit Patrum ſententia, eo quod temporum injuria, rudium imperitia, fraudibus tum piis Chriſtianorum, tum malignis Hæreticorum, germana Sanctorum Patrum opera variis in locis immutata, & adulterata fuerint. Nonnullas ejuſmodi interpolationes Dallæus Dionyſio Exiguo tribuit, quem reum facit, quod ſuppreſſerit Canonis Concilii Laodiceni partem, quæ librorum Canonicorum utriuſque Teſtamenti indicem continet.

Quocirca ſi ſuis velint Calviniſtæ inhærere principiis, incaſſum confugiunt ad Canonem Laodicenum, ad ſcripta Melitonis, Origenis, Gregorii Nazianzeni, & cæterorum, quos ſuæ ſententiæ circa Scripturarum numerum Patronos tam ambitioſe, quam falſo venditant. Ubique teſtantur, quod eorum oculos mentiumque aciem fugiat vetus, & ſincera Patrum lectio; fruſtra igitur Patrum ſcripta evolvunt, ut ſuam de Canonicis libris ſententiam perſuadeant.

Præterea alterum nobis ſuppetit argumentum, quo invicte demonſtramus, ſanctos Patres non poſſe in gratiam Calviniſtarum de libris Canonicis mulctare. Prædicant ubique Heterodoxi ſpiritum illum internum, quo tamquam lapide lydio, & unico Scripturæ ad fidelium notitiam pervenire poſſint: hunc arbitrum, & judicem conſtituunt, ut contentiones componat, ut verum Scripturæ ſenſum, & ſacrorum librorum numerum definiat: hic ille eſt apud Calviniſtas ſolus controverſiarum arbiter, ex cujus unctione, & lumine fidei oracula ſuſpenſa ſunt. Ut quid ergo Heterodoxi, ubi agitur de recenſendis Scripturæ libris, Patrum opera tam ſedulo inquirunt, & ad eorum præſidium tam diligenter convolant?

Tam pugnantes inter ſe Hæreticorum ſententias retuliſſe huc ſaltem juverit, ut probe innoteſcat omnibus, quam inique in ſui patrocinium advocent veterum Patrum authoritatem; tum quantum interſit inter Catholicos, qui ſuis ſemper ſtant principiis, & Hæreticos, qui ubique inſtabiles in ſuis erroribus evulgandis vacillant, & inermes remanent.

Antequam divinam noſtrorum Deutero-Canonicorum originem ex Patribus, qui ſubſequuntur, probare aggrediar: id Lectoris animo defixum volo: ſcilicet, cum de authoris, vel operis cujuſpiam ſtatu dijudicando movetur quæſtio, non ad paucas utrobique periochas reſpectum habeamus, ſed complures inter ſe comparemus, quarum aliæ ſunt aliarum interpretes. *Quocirca non* Lib. 9. pag. 383.
aſpiciamus (ut ſapienter monet Facundus) *in furtivas ſententiarum particulas, quas ideo præcidunt Hæretici, ut in eis non appareat intentio dicentis.* Noſtra igitur hæc erit methodus, ut non ex Patrum operibus decerptis, aut decurtatis ſententiis judicium feramus, ſed ex continenti illorum oratione, ac mente, eorumque propoſito, quod per univerſi operis corpus, tamquam ſuccus quidam vitalis diffunditur.

CAPUT II.

De Melitonis, S. Cyrilli Hieroſolymitani, SS. Amphilochii, & Gregorii Nazianzeni ſententia circa veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos.

RAynoldus Anglus prælectione 36. de libris apocryphis, opponit nobis authoritatem Melitonis, qui Sardium Epiſcopus extitit; *Vir*, inquit ille, *vetuſtate* Pag. 323.
antiquiſſimus, authoritate graviſſimus, judicio, doctrina, 324. 325.
& ſanctitate præſtans. Hus omnes titulos Melitoni non negamus. Quid ſcripſerit adverſus noſtros Deutero-Canonicos non refert Raynoldus; id igitur ex Gerhardo accipiamus. ,, Extat (verba ſunt Gerhardi) apud Eu- Loco 1. De
,, ſebium lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 25. Epiſtola Meli- ſcript. pag.
,, tonis Sardenſis Epiſcopi ad Oneſimum, in qua me- 34.
,, morat, ſe ad Eccleſias Judææ hoc fine profectum, ut ,, de Canonis ſinceritate certi quid cognoſceret; is ,, eumdem omnino Canonicorum librorum numerum ,, cum noſtris Eccleſiis recenſet. Rogatus erat hic Me,, lito ab Oneſimo, ut veterum librorum certam ſummam ,, præſcriberet, quo illi ſint numero, & quo ordine ,, diſpoſiti; illi igitur inter alia ſic ſcribit: Diligens ,, in hoc fui, ut tibi id præſtarem .... Ego igitur ,, cum in Orientem profectus eſſem .... Veteris Te,, ſtamenti libros diligenter didici, eorumque indicem ,, infra ſubjectum ad te miſi: eſt autem ejuſmodi. Mo,, ſis libri quinque, Geneſis, Exodus, Leviticus, Nu,, meri, Deuteronomium, Jeſus Nave, Judices, Ruth, ,, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon duo, Pſalmi ,, Davidis, Salomonis Proverbia, quæ, & Sapientia, ,, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Job; Propheta,, rum Iſaiæ, Jeremiæ, & 12. Prophetarum liber unus; ,, Daniel, Ezechiel, Eſdras .... Magni igitur facien,, dum hoc Melitonis teſtimonium, ait Gerhardus, cui ,, quod obvertant Pontificii, non habent, niſi quod li,, brum Sapientiæ Canonicis annumeraverit, quem tamen ,, noſtræ Eccleſiæ pro Canonico non agnoſcunt".

Verum quod e Melitone nobis objicit Gerhardus, vereor ne ſagacioribus veritatis indagatoribus perſuadere non poſſit. Quippe Melito eos duntaxat recenſet libros, qui omnium Eccleſiarum conſenſu recepti erant in Canone; id ſuperius de Melitone monuerat Euſebius.
,, Univerſos, inquit ille Hiſtoricus, veteris Teſtamenti Lib. 4. Hiſt.
,, libros, qui omnium conſenſu recepti ſunt, ſtatim in cap. 26.
,, principio operis recenſet Melito, quem quidem indi,, cem hoc loco apponere neceſſarium putavi, &c. Euſebio in exponenda Melitonis mente ſuffragatur Nicephorus Calliſtus lib. 4. Hiſt. cap. 10. ,, In iis autem, ,, inquit, quas ſcripſit (Melito) eclogis, & Scripturarum compendiis ſtatim a principio .... veteris in,, ſtrumenti extra controverſiam poſitos libros recen,, ſet".

Euſebius & Nicephorus Calliſtus aſſerere non potuerunt, Canonem librorum, qui *extra controverſiam erant poſiti*, a Melitone fuiſſe contextum, quin ſuppoſuerint, tempore Melitonis, & ſua ætate recenſitos fuiſſe libros alios, quibus plurimi divinam authoritatem tribuerent, licet nonnulli Patres hanc prærogativam forſan ipſis negarent. Numquam affirmavi, unanimem extitiſſe olim ſanctorum Patrum de noſtris Deutero-Canonicis ſententiam; fuerunt enim qui illæſa unitate Eccleſiæ circa ſacram veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum prærogativam penduli, & ancipites viſi ſunt; quia nondum

Digitized by Google

lux integra huic quæſtioni affulſerat, nec Eccleſiæ acceſſerat judicium. Divinum illud jus librorum Deutero-Canonicorum olim paulo obſcurius, deinceps diſputationum ſtudiis evolutum eſt: ipſius cognitio provectioris ætatis uſu, ac meditatione concocta, tandem Eccleſiæ univerſæ patuit, & in Concilio Tridentino inconcuſſe aſſerta.

Authoritate ſancti Cyrilli Hieroſolymitani confidenter utitur Raynoldus prælectione 36. pag. 328. 329. Ne lectori verba dediſſe videar, textum Heterodoxi neceſſarium refero: „ Cyrillus ubi expoſuit, qui libri ſint Canonici, admonuitque lectorem, ne quidquam legeret „ apocryphum: Lege, inquit, divinas Scripturas, ideſt „ viginti duos libros veteris Teſtamenti; tum obiter „ quibuſdam inſertis recurrit eodem: hos ergo lege viginti duos libros. Cum apocryphis autem nihil habe „ negotii, ſed divinas Scripturas meditare, quas in Eccleſia confidenter legimus; multo te prudentiores, & „ religioſiores fuerunt Apoſtoli duces veritatis, qui hos „ nobis libros tradiderunt; tu cum filius ſis, ne tranſgredere præcepta Patrum tuorum. Hi autem ſunt libri, quos legere oportet. Ita recenſet libros ſigillatim, ſubiicitque veteris Teſtamenti libros his omnibus omiſſis, de quibus controvertitur; iterum inculcat 22. illos libros eſſe legendos, audiendos, meditandos, cæteros autem reſpuendos “.

Dura ſunt hæc, fateor, quæ Raynoldus e catecheſi 4. ſancti Cyrilli num. 33. &c. adverſus noſtros Deutero-Canonicos objicit: nec invitus conceſſerim, a ſanctiſſimo Præſule ut dubios ſaltem fuiſſe ſpectatos: quoſdam tamen, ubi ſe dedit occaſio, laudavit: quippe catecheſi 9. num. 2. & 16. nonnullaa e Sapientiæ libro ſententias mutuatus eſt: & catecheſi 6. num. 4. ſicut 13. num. 8. Eccleſiaſtici verba adhibuit. Idem arbitror Cyrillo contigiſſe, quod nonnullis Patribus, qui noſtros Deutero-Canonicos nec pro divinis, nec pro Canonicis certo habuerunt, eo quod ab omnibus Eccleſiis, ut divini non reputarentur: attamen cum de eorum bonitate, & utilitate certa traditio haberetur, de eorum vero divinitate non ita eſſet explorata; factum eſt, ut quidam e Patribus codices Deutero-Canonicos, nunc tanquam utiles, nunc tanquam divinos laudarent: cæterum expectabant quid in poſterum hac de re pronunciandum ab Eccleſia foret, ut in ejus oraculo acquieſcerent, cujus ex voce fidei definitiones ſuſpenſæ ſunt.

S. Amphilochius. Optandum foret ut ſanctus Amphilochius Iconenſis Epiſcopus veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis divinæ inſpirationis prærogativam evidenter tribuiſſet; quod quoniam optare fas eſt, ſperare certe non licet: ut mens Amphilochii facilius innoteſcat, locum ex ejus Epiſtola Jambica deſumptum ſubjicere non pigebit:

Non tuto cuivis eſſe credendum libro,
Qui Biblici prænomen auguſtum ferat:
Quandoque falſo nominati ſunt libri.
Quidam intermedii, vel propinqui terminis
(Ut ſic loquar) ſunt veritatis dogmati:
Quidam ſpurii, periculoſi admodum.

Deinde paulo poſt adjungit:

. . . . *Tibi ſingulos*
Divinitus inſpiratos numerabo libros,
Primumque priſci fœderis ſcripta eloquar
Moſaica, Pentateuchum, Geneſim, Exodum,
Et cæt.

Atque ita omnes libros in Canone Hebræorum incluſos computat, omiſſis his, de quibus Catholicos inter, & Heterodoxos controvertitur. Homiliis etiam, quas græce & latine edidit Combefiſius, loca ex noſtris Deutero-Canonicis veluti e libris divinis accepta non inſeruit Sanctus Amphilochius. Nec idcirco criticum Raynoldi acumen triumphabit: abeſt enim plurimum ſanctus Præſul a ſententia quorumdam Heterodoxorum, qui noſtros Deutero-Canonicos, ut periculoſos admodum, ac ſpurios reprobant. Amphilochius vero de illis pronunciat, quod *terminis, & veritatis dogmati ſint propinqui*: ideſt quod ad divinarum Scripturarum authoritatem proxime accederent. Hæretici innumeros errores propugnant, homines pertinaciſſimi, & veritati nunquam ceſſuri: Amphilochius in cæteris orthodoxus, in errore nondum condemnato hæſit dubius, manumque veritati daturus, ſi fuiſſent, qui erroris ipſum conviciſſent, vel Eccleſia decretorie definiiſſet.

S. Greg. Nazianzenus. Raynoldus præl. 36. pag. 332. alterum Eccleſiæ lumen nobis opponit, ſanctum ſcilicet Gregorium Nazianzenum, qui carmine 33. Librorum ſacrorum Canonem adornavit; eo indice extorres fecit noſtros Deutero-Canonicos, quos deinde inter dubios Scripturarum codices repoſuit; ſuum etenim poſtquam clauſit Canonem, ita loquitur;

. . . . *Sunt hæc*
Omnia divinæ germana volumina chartæ.
Quidquid præterea eſt, haud inter certa locandum.

„ Omiſit igitur, inquit Raynoldus, libros, de quibus „ nunc controvertitur . . . . id autem adeo manifeſtum „ eſt, ut Jacobus Billius annotationibus in hunc locum „ fateatur, multos libros hic e verorum, & genuinorum catalogo excludi, quos tamen Eccleſia ſancta admittit, & velut natalibus ſuis reſtituit “.

Verbis ſancti Gregorii ne quid ambigui, vel obſcuri hæreat, fateri non vereor, dubiam ſancti Doctoris mentem ortam tantum fuiſſe ex eo quod in Scripturarum Canone noſtri Deutero-Canonici ab Eccleſia univerſa non fuiſſent tunc collocati. Dubium tamen ejuſmodi dubitare non patitur, quin ævo ſancti Gregorii Nazianzeni plurimi extiterint, qui noſtris Deutero-Canonicis divinam firmitatem conceſſerint; quin & ſanctum Doctorem de eorum authoritate non ſemper inceſſit dubia mens: ipſe enim e noſtris Deutero-Canonicis, præſertim ex utroque Sapientiæ, & Eccleſiaſtici volumine ſententias petitas citat, quas modo Scripturæ, modo Salomonis authoris titulo inſignivit. Oratione 34. duplicem locum, unum ex cap. 39. Jeremiæ, alterum ex cap. 1. Sapientiæ deſumptum expreſſis verbis adducit: „ Jam „ vero quomodo illud tueri poterimus, quod ait Scriptura, Deum omnia pervadere, atque implere juxta „ illud, nonne Cœlum, & terram ego impleo, dicit „ Dominus? Et ſpiritus Domini replevit orbem terrarum “. Ubi uterque & Jeremiæ, & Sapientiæ locus indiviſim ſub Scripturæ nomine laudatur: quod ſanctus Doctor non peragerer, niſi utrique eadem competeret authoritas. Oratione 49. ut doceat, verbum eſſe Dei inviſibilis imaginem, unum ex Pſalmo 35. & alterum e cap. 7. Sapientiæ teſtimonium decerpit, *vel cum Salomon dicit candor eſt lucis, & ſpeculum ſine macula, &c.* Nec aliter ſanctus Gregorius eadem oratione, Proverbiorum codicem nuncupat, quem Salomoni authori tribuit. Inde non levis conjectura ducitur, hanc fuiſſe ſancti Doctoris mentem, quod ſicut Proverbiorum liber a Salomone divinitus afflato fuerit elaboratus, ita & Sapientiæ codex.

CAPUT III.

De Concilio Laodiceno, & ſancto Athanaſio.

Stapletonus tomo 1. controverſia 5. lib. 9. cap. 6. contendit, in Canone Synodi Laodicenæ numerari Sapientiam, Eccleſiaſticum, Baruchum, Epiſtolam Jeremiæ, orationem Azariæ, hymnum trium Puerorum, Suſannæ, & Draconis Belis hiſtoriam. En illius verba: „ Concilium quoque Laodicenum prædictos omnes „ libros (exceptis Machabæorum libris, Tobiæ, & „ Judith, & Joannis Apocalypſi) inter Canonicos recenſet, eoſque legi, & in authoritatem recipi oportere decernit “. *Conc. Laodic.* Hæc gratis aſſerta dici poſſunt, atque e penu Stapletonis deprompta: quælibet Synodi Laodicenæ editio conſulatur; libri Sapientiæ, & Eccleſiaſtici oculatioribus non comparebunt. Neque etiam expreſſe legitur, quod orationem Azariæ, hymnum trium Puerorum, hiſtoriam Suſannæ, & Draconis Belis, Concilium illud in ſuo Canone poſuerit, niſi Danielis nomine contineri dicantur.

Dionyſius Exiguus, cætera magnus, natione Scytha, profeſſione Monachus, Romæ degens, ingenti doctrinæ fama florebat: nam & Græcorum Conciliorum Canones latino idiomate donavit, & Epiſtolas plurium ſummorum Pontificum in unum codicem coegit. Ex ejus interpretatione Canones Concilii Laodiceni ad nos uſque pervenerunt, quam ultra Canonem 59. non proſecutus eſt. Omiſit ille ſexageſimum Canonem, in quo ſacrorum librorum catalogus deſcribitur. Dionyſii Exigui expoſitionem ſubſequitur ea, quam Iſidorus Mercator elaboravit: Canonem ſexageſimum edidit, in quo tamen expreſſam de Barucho, & Epiſtolis mentionem non fecit; forſan nonnullos remotioris ævi Patres ſecutus, haſce Scripturas nomine Jeremiæ complexus eſt.

In Epitome Conciliorum Carrançæ Evangelium ſancti Lucæ non legitur, quæ quidem omiſſio in errorem librarii potius, quam in Patrum Concilii Laodiceni culpam refundenda eſt. Etenim in editione Colonienſi, in qua elaboranda ore, & calamo deſudavit Severinus Binius, inter novi Teſtamenti Canonicos diſerte computatur; debitum etiam ordinem obtinet in manuſcriptis codicibus, qui e vetuſta ætate ad noſtram uſque incolumes tranſierunt.

His de Concilio Laodiceno præmiſſis, occurrit nunc difficul-

Digitized by Google

Loco t. de Scripi.pag. 33. 34. difficultas, quam Gerhardus adverſus noſtros Deutero-Canonicos ex eadem Synodo inquiſivit. Illius Canon 59. prohibet quidem, ne vulgaria, aut privata carmina decantentur, neve alii legantur, quam ſacri, & Canonici libri, quos Canon 60. recenſet; attamen e ſuo computo libros Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum excludit, vel ſaltem oblivioni dedit.

Verum ictus ille noſtram de veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis ſententiam intactam, & inconcuſſam relinquit. Satis quippe eſt, nihil Laodiceæ adverſus divinam eorum authoritatem fuiſſe definitum. Hæreticis hoc proprium, & ſingulare eſt, ut Eccleſiæ definitionibus præfracte reluctari auſint; cum tamen per inſignem moderationem Eccleſia Chriſti, dum res nondum ei omnino innoteſcunt; ſuum ſoleat ſuſpendere judicium, donec pleniori luce divinus eam Spiritus dignetur colluſtrare: neque cenſet temere præveniendum, ſed ſagaciter potius expectandum Dei beneplacitum, quo omnis ambiguitas diſpellatur: quemadmodum poſt Laodicenæ Synodi tempora prælucente Deo conſtabilita eſt Deutero-Canonicorum authoritas, de quibus hactenus in Eccleſia dubitatum fuerat.

Quid quod infelix Calviniſtarum patronus evadit Gerhardus, cum ad rejiciendos noſtros Deutero-Canonicos ſuorum gregalium nomine ad Concilium Laodicenum provocat. Canonem enim 60. iſtius Concilii ſuſcipit Gerhardus? Contra ſe & Calviniſtas facit; ipſe enim cum illis Baruchum, & Epiſtolas Jeremiæ rejicit, dum Concilium Laodicenum illos codices ſacris Scripturis accenſet. Eo igitur Gerhardi patrocinium recidit, ut ſibi, & Calviniſtis contradicat, dum ad Concilii Laodiceni authoritatem pro reprobandis omnibus veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis confugit.

S. Athanaſius. Locum ex Epiſtola Feſtali ſancti Athanaſii, ut ſuæ cauſæ conducibilem profert Raynoldus præl. 37. p. 339. ea ſancti Doctoris verba exſcribit: „ Sunt veteris Teſtamenti libri omnes numero viginti duo ..... Gen. „ Exod. Lev. Num. Deut. Jeſus Nave. Judices, Ruth, „ Regnorum libri quatuor, quorum primus, & ſecundus in unum librum connumerantur, tertius, & „ quartus ſimiliter in unum. Poſt Paralipomena, Eſdræ primus, & ſecundus ſimiliter in unum librum „ connumerati; Pſalmi, Proverbia, Eccleſiaſtes, Cantica, Job, & reliqui Prophetæ, &c. Ad hos uſque „ conſiſtit vetus Teſtamentum “. Tum enumeratis libris novi Teſtamenti: „ Hi ſunt, inquit ſanctus Athanaſius, fontes. In his ſolis pietatis doctrina annunciatur, nemo his addat &c. Sed extra hos ſunt alii „ non in Canonem redacti: ſed quos legi a Patribus „ decretum eſt iis, qui nunc accedunt, & volunt in „ pietatis, verique cultus ratione initiari. Sapient. Sal. „ Sirach, Eſther, Judith, & Tobias, &c. Adeo manifeſtum eſt, ait Raynoldus, Athanaſium non ſolum „ rejeciſſe hos libros e Canone, ſed & quaſi prævidiſſet futurum, ut aliqui illos Canonicis immiſcere contenderent, diligenter præmonuiſſe auditores ſuos, ut „ caverent ſibi, ne deciperentur, quin pro Canonicis „ tantum haberent eos libros, quos a Patribus acceptos „ fuiſſe conſtaret “.

Hæc ſancti Athanaſii de noſtris Deutero-Canonicis doctrina a vulgari quidem Theologiæ noſtræ ratione non mediocriter abhorret; non tamen Heterodoxis omnino ſuffragatur. Sanctus enim Doctor nuſquam apocryphorum cenſura noſtros Deutero-Canonicos notavit, in quo a recentioribus hæreticis plurimum diſcrepat, qui ſacros illos codices inter ſpurios, & apocryphos amandare non verentur.

Quod ſi ſanctus Athanaſius prædictum loquendi modum de noſtris Deutero-Canonicis uſurpaverit, id ſane ortum eſt ex eo quod eorum divina inſpiratio nondum Eccleſiæ pateret univerſæ; non auſus ille eſt in Scripturarum Canonem illos referre libros, quos Eccleſia nondum retulerat.

CAPUT IV.

De ſancto Hieronymo.

CReſcunt cum Patribus difficultates: adeſt ſanctus Hieronymus, cujus mentem de noſtrorum Deutero-Canonicorum inſpiratione facile non eſt detegere. Conatur Raynoldus ſuum de veteris Teſtamenti Deutero-*Prælect. 38. pag. 340.* Canonicis errorem integumento Hieronymi involvere, ut in lectorum animos facilius obrepat;

.... *Veri ſub imagine falſum Influit, & ſenſim turbatas occupat aures.*

(1) Ambroſius Catharinus, (2) Sixtus Senenſis, (3) Andradius, compluresque alii Catholici Theologi varias tentarunt vias, ut ſanctum Hieronymum in præſenti quæſtione ſuffragatorem haberent, rati ſcilicet deſeri non poſſe Hieronymum, ubi agitur de noſtris Deutero-Canonicis, quin veritati Catholicæ magnum columen detraheretur. Hac de cauſa, & ſcribendi inſtituto excitatus ad diſputationem accedo, quadam ſpe non temere concepta de patrocinio Hieronymi veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis conciliando.

Præfatio, quam libro Tobiæ præpoſuit ſanctus Hieronymus, poſſet nobis perſuadere, quod ſanctus Doctor Tobiam in Canone collocaverit, aut ſaltem a plurimis Epiſcopis ut liber ille divinus tum fuerit agnitus. *Arguunt*, inquit, *nos Hebræorum ſtudia: & imputant nobis contra ſuum Canonem latinis auribus iſta* (Tobiam) *transferre: ſed melius eſſe judicans Phariſæorum diſplicere judicio, & Epiſcoporum juſſionibus deſervire, inſtiti, ut potui.* Præfatione in Judithæ librum occurrit locus, qui divinam, & canonicam authoritatem huic codici decretorie vindicat: *Hunc librum*, ait ſanctus Hieronymus, *Synodus Nicæna in numero ſacrorum Scripturarum legitur computaſſe.* Novi textum hunc difficile conciliari cum aliis ſancti Doctoris textibus, ubi de codice Judithæ diſſerit; ſed de eo inferius, & uberius.

Quid ſenſerint Judæi de lib. Tobiæ clare aperit ſanctus Doctor in ejuſdem libri Præfatione: *Librum Tobiæ*, inquit, *quem Hebræi de catalogo Scripturarum divinarum ſecantes, his, quæ hagiographa memorant, manciparunt.* Et Præf. in Juditham: *Apud Hebræos liber Judith inter hagiographa legitur.* Sedent de utriuſque loci ſenſu genuino varii interpretes. Humfredus Hodi lib. 4. cap. 4. *de Librorum Bibliorum numero, & ordine*, cenſet genuinum locum mendo eſſe contactum; ſcilicet pro *hagiographa*, legendum eſſe *apocrypha*. Mendum illud antea conjectaverant author Gloſſæ ordinariæ Petrus Comeſtor, Hugo Cardinalis, Author Præfationis Bibliorum una cum Gloſſa ordinaria, & Lyrano editorum, adſtipulantibus etiam Driedone, Catharino, Simonio, aliiſque ſacræ Scripturæ Interpretibus. In Biblio quodam MSS. Lambeth. ad prologum Judith, notatur in margine manu ſupra 200. annos vetuſta: *Apocrypha, eſt verior lectio.* Neque deſunt, teſte Humfredo, exemplaria canitiei venerandæ, in quibus loco iſtius vocis *hagiographa*, legitur *apocrypha*. Nempe in prologo Judith alterius Biblii Lambethani 2. vol. legitur *apocrypha*; ſicut in Biblio Bodlejano (fol. 3. 25.) in utroque prologo comparet vox *apocrypha*.

Negant alii in utroque ſancti Hieronymi loco mendum deprehendi; nec ſibi contradicere ſanctum Doctorem aſſerunt, cum refert, libros Tobiæ, & Judithæ ut hagiographos ab Hebræis fuiſſe ſpectatos, licet utrumque codicem in ſuo Scripturarum indice numquam conſtituerint. Non ſatis attendunt, qui exiſtimant nulla apud Hebræos extra Canonem eſſe hagiographa: iſta enim apud Judæos duplicis erant conditionis: erant hagiographa, quæ Hebræi dictata per Spiritum Sanctum arbitrabantur; & hæc in Canone referebantur; id teſtatur Maimonides in more Nevochim parte 2. cap. 25. Verum poſt ſolutam Captivitatem nobiliore hujuſce prophetiæ gradu deſito, ut putant Hebræi, eo uſi ſunt, quem filiam vocis nuncupant, cujus ope alias ediderunt ſcriptiones, & quidem hagiographas, & a Deo inſpiratas. Quoniam autem genus hoc Prophetiæ inferius habebatur iis, propter quæ libri ſacri in Canone fuerant incluſi; ideo aperire Canonem, eumque reſignare non auſi ſunt Judæi, ut Proto-Canonicis Scripturis Tobiam, & Juditham, &c. adjungerent; qui quidem libri, ut Judæi putaverunt, inferiori genere inſpirationis *Prop. 4. Demonſt. Evang. de lib. Judith.*
ſcripti ſunt.

Huic ſolutioni, quam ex doctiſſimo Huetio fere totam deſumpſimus, juvat comitem addere reſponſionem Iſaaci Voſſii *ad iteratas P. Simonii objectiones* 370. ſic vero loquitur: „ In emendando gemino Hieronymi loco, ubi libros Tobiæ, & Judithæ inter hagiographa ab Hebræis recenſeri ſcribit, nec in hoc quidem „ eruditorum ſuffragiis donabitur Simonius. Putat nempe vocem *hagiographa* illis in locis mutandam eſſe „ in *apocrypha*; ſed profecto criticæ periti norunt, notiora „ vocabula a Librariis non permutari ignotioribus: ſi „ omnia, quotquot reperiuntur, antiqua conſulat exemplaria, ubique conſpirantem cum vulgatis libris le-

(1) *In examine dogm. excerpt. a Cajet.* (2) *Lib. 5. Sect. 2.*
(3) *Defenſio Fidei Trident. lib. 3.*

„ ctionem inveniet. Itaque manifeſtum eſt, iſtam hagio„ graphorum vocem latius apud Judæos Interpretes pa„ tuiſſe, quam Canonicorum librorum appellationem; „ & duplicis apud illos generis fuiſſe hagiographa, alia „ quidem Canonica, alia vero extra Canonem, ſeu „ *ἀπόκρυφα* “.

Hæc conjectura roboratur teſtimonio Joſephi lib. 1. contra Appionem. Duos ille, & viginti libros in Canone Hebræorum repoſuit; deinde ſic proſequitur: „ Ab imperio Artaxerſis ad noſtram uſque memoriam „ ſunt quidem ſingula literis mandata; ſed nequaquam „ tantam fidem, & authoritatem meruerunt, quantam „ ſuperiores ii libri, quia minus explorata fuit ſucceſ„ ſio prophetarum “. Quaſi diceret, poſt Artaxerxem deſiit nobilius Prophetiæ genus; ſed fuerunt identidem Scriptores, qui Spiritu Sancto afflante ſingula literis mandaverunt: at cum iſta inſpiratio in minori gradu haberetur, nec tam certo, ac antea detegeretur, ideo eorum ſcripta tantam reſpectu noſtri authoritatem non meruerunt, quantam Canonici; licet maximam, & quidem ſacram, & hagiographam quoad ſe ſibi vindicent.

Inter vetuſtos Scriptores, quotquot lectionem, *hagiographa*, de libris Judithæ, & Tobiæ germanam eſſe crediderunt, ii ſtatuunt vocem, *hagiographa*, largiori ſenſu eſſe uſurpandam: ita ut libros Tobiæ, & Judithæ tamquam hagiographos ſpectaverint, qui tamen nondum erant Canonici: ita Dionyſius Carthuſianus; & in 3. quodam Biblio MSS. Biblioth. Bodlej. (fol. 107.) ad vocem *hagiographa* in prologo Tobiæ notatur illud, *hagiographa dicuntur large*. Ibidem in prologo Judithæ ſupra vocem *hagiographa*, advertitur hæc nota interlinearis, *large*.

Hic vero non erit extraneum ſolutionem doctiſſimi Bellarmini apponere: extat lib. 1. cap. 1. his concepta verbis: „ Ad locum Hieronymi dico, duo genera ha„ giographorum Judæos habuiſſe, quædam intra arcam, „ & quædam extra arcam, ut docet Epiphanius lib. „ de Menſ. & Pond. Quæ erant intra arcam, hagio„ grapha dicebantur, ad diſtinctionem Hiſtoricorum, & „ Propheticorum voluminum, & hæc Canonica habe„ bantur: & de his loquitur Hieronymus in Prologo „ Galeato: quæ autem erant extra arcam, dicebantur „ hagiographa, ad diſtinctionem Canonicorum, & ſa„ crorum, & de his loquitur Hieronymus in Præfatione „ Tobiæ, & Judith “. Antiqua igitur illa eſt inter Canonicos, & hagiographos libros diſtinctio, quæ authoritate ſancti Epiphanii nititur; hic ſancti Hieronymi amicus ab ejus ſententia in doctrina, & opere numquam diſceſſiſſe viſus eſt; merito igitur ut ſancti Hieronymi interpres in locis obſcurioribus haberi debet.

Præf. in Tob. Quamquam quod ſanctus Hieronymus dixit de Tobiæ codice, quem invitis Judæis, & jubentibus Epiſcopis ſtylo latino credidit, ſatis indicat, librum hunc ut hagiographum ab ipſo fuiſſe ſpectatum: idem pari jure de libro Judith judicium tulit, cum teſte ſancto Do-
Præf. in Jud. ctore *Synodus Nicæna in numero ſanctarum Scripturarum computaverit*.

Rixantur adverſarii eoquod ſanctus Hieronymus non unico, ſed pluribus evertat teſtimoniis illud, quod ſuperius ſtabilire tentavimus. Quippe negat in Prologo Galeato librum Judith eſſe hagiographum, quem inter apocryphos cum noſtris Deutero-Canonicis referendum expreſſe decernit. Ad cap. 1. Aggæi e Scripturis divinis librum Judith expungit. Ep. 115. ſuam non ſolum, ſed etiam Eccleſiæ ſententiam aperit his verbis: *Judith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Eccleſia, ſed eos inter Canonicas Scripturas non recipit*.

Verum *de lana caprina rixantur* Heterodoxi. Vox hæc (apocrypha) apud ſanctum Hieronymum non ſemper id denotat, ut, quidquid inter apocrypha cenſetur, ſtatim id *adulterinum*, aut *κίβδηλον*, aut *ψευδεπίγραφον*, aut ſequiori ævo fictum cenſendum ſit. Eo etenim loci vox (apocrypha) opponitur duntaxat Canoni Hebræorum; at S. Hieronymi mens ea non fuit, ut voce (apocrypha) veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis divinam authoritatem negaret: id unum voluit, quod illi in Canone ſuo tempore repoſiti non fuerint. Ut ſolutionis veritas dilucide pateat, textum ſancti Doctoris ſubjicio: „ Quidquid extra hos (Canonicos) eſt, in„ ter apocrypha ponendum eſt. Igitur Sapientia, quæ „ vulgo Salomonis inſcribitur; & Jeſu Filii Sirach li„ ber, & Judith, & Tobias, & Paſtor non ſunt in „ Canone. Machabæorum librum primum hebraicum „ reperi, ſecundus græcus eſt “. Itaque ne quis in malam partem acciperet vocem hanc (apocrypha); ſubjecit ſtatim de noſtris Deutero-Canonicis, *quod non ſint in Canone*. En ſancti Hieronymi ratiocinium: Tobiam, & Juditham, &c. apocryphos nuncupo, quia *non ſunt in Canone*; at perperam inferretur, quod divina authoritate præditi non ſint; licet illa lateat pluribus ignota, aut a quibuſdam neglecta. Hoc ratiocinium menti ſancti Doctoris eſſe conſonum facile deprehendet, qui ipſius locum attente legerit, non raptim, curſimque peragraverit, ut ſolent præjudiciis, aut rebus aliis occupati.

Inquirunt curioſius nonnulli, unde ſanctus Hieronymus ſumpſerit, quod Nicænum Concilium inter libros Canonicos Judithæ codicem conſtituerit; præſertim cum ſanctus Athanaſius in Epiſtola Feſtali, ſanctus Gregorius Nazianz. in ſuo de ſacris Scripturis carmine, ſanctus Amphilochius in ſua ad Seleucum Epiſtola, cæterique Patres, qui poſt Synodi Nicænæ celebrationem Canonem Scripturarum adornarunt, librum Judith, & cæteros Deutero-Canonicos e Canone amandent. His adde, neque ſtudioſiſſime conquiſita olim per Dalmatium Cyzici Epiſcopum Nicæni Concilii acta quidquam de libro Judith, vel de librorum ſacrorum Canone prodidiſſe.

Hæc difficultas aliquid negotii faceſſere poteſt, præſertim cum vetuſta caligine circumfuſa ſit, quam diſpellere non ſine labore plurimi conati ſunt. Quod ſi in tenebris micare liceat, originem illius ſancti Hieronymi opinionis revocabo ad quoſdam librorum ſacrorum indiculos, qui ſub nomine Concilii Nicæni quarto inclinante ſæculo falſo comparuerunt. Indiculi, qui vulgo Nicænæ Synodo tribuebatur, meminit Caſſiodorus lib. *De Inſtit. Divin.* cap. 4. ubi potiſſimum diſſerit de ſancti Hieronymi Bibliis, ac de librorum ſacrorum Canone & diviſione: „ Licet multi Patres, inquit, ſanctus Hila„ rius, Rufinus, ſanctus Epiphanius, Synodus Nicæ„ na, & Chalcedonenſis non contraria dixerint, ſed di„ verſa; omnes tamen per diviſiones ſuas, libros divi„ nos ſacramentis competentibus aptaverunt “. Quin & verba ſancti Hieronymi ſatis indicant, ſibi numquam fuiſſe certo perſuaſum, quod Nicæna Synodus Canonem Scripturarum adornaſſet, in quo liber Judithæ fuiſſet collocatus: ſic enim loquitur: *Synodus legitur computaſſe librum Judith in numero ſanctarum Scripturarum*: hæc porro ſunt dicta viri dubitantis, vel ex more vulgi loquentis, non certo affirmantis fuiſſe a Concilio Nicæno ſacrorum Librorum indicem confectum. Cum eo tamen dubio optime concinit ſententia, quam de Deutero-Canonicorum divinitate S. Hieronymo tribuimus: cum, ut ſæpius docuimus, liber aliquis potuerit eſſe divinus, qui in Canone olim non fuerit poſitus.

Witacherus objicit, ſanctum Hieronymum præfatione *Diſput. de Script. Quæſt. 3.*
in libros Salomonis teſtari, quod nullum Religionis dogma ex Judith, Tobia, &c. demonſtrari poſſit. Porro ſi Deutero-Canonici ad arcem divinæ authoritatis aſſurgerent, ex iis firma pro fidei articulis comprobandis authoritas produceretur: ſanctum Doctorem audiamus: „ Sicut Judith, & Tobiæ, & Machabæorum libros le„ git Eccleſia, ſed eos inter Canonicas ſcripturas non „ recipit: ſic hæc duo volumina legat ad ædificationem „ plebis, non ad authoritatem eccleſiaſticorum dogma„ tum confirmandam “.

Verum quidem illud eſt, ævo ſancti Hieronymi ex libris Deutero-Canonicis invictum pro defenſione fidei Catholicæ petitum non fuiſſe argumentum; quia Scripturarum Canoni nondum ab Eccleſia univerſa adſcripti erant: id tamen authoritati ejus, quæ a Sancto Spiritu primo authore dependet, nihil derogat: quocirca quod catalogo de Scriptoribus Eccleſiaſticis aſſeruit Hieronymus, nimirum ſancti Jacobi Epiſtolam *paulatim tempore* procedente obtinuiſſe authoritatem Canonicam; id etiam pari jure veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis applicari poteſt, qui vetuſtate, & uſu meruerunt, ut in Scripturarum indice locum ſibi debitum tandem obtinerent.

Demum opponitur nobis locus ex procemio commentariorum S. Hieronymi in Danielem. „ Unde, inquit „ ſanctus Doctor, & nos ante annos plurimos cum ver„ teremus Danielem, has viſiones obelo prænotavimus, „ ſignificantes eas deeſſe in Hebraico: & miror quoſdam „ *μεμψιμοίρους* indignari mihi: quaſi ego decurtaverim „ librum: cum & Origenes, & Euſebius, & Apolli„ naris, aliique Eccleſiaſtici viri, & Doctores Græ„ ciæ, has, ut dixi, viſiones non haberi apud Hebræos „ fateantur, nec ſe debere reſpondere Porphyrio pro „ his, quæ nullam Scripturæ ſanctæ authoritatem præ„ beant “. Quæ quidem aperte indicant, ſancti Hieronymi ætate utramque Suſannæ & Belis hiſtoriam in Canone nondum extitiſſe.

Nec illud diffitemur; quippe ut ſæpius ad nauſeam notavimus, IV. & V. ſæculo Eccleſia ad arcem Canonicæ authoritatis veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos nondum erexerat: id tamen non prohibuit, quominus plurimi ſancto Hieronymo indignati eſſent, eo quod geminam hanc Hiſtoriam ad Scripturarum catalogum non revocaverit: habemus ſanctum Hieronymum fatentem ſe hujus omiſſionis authorem; quid plura deſideramus?

Cona-

Digitized by Google

Conatur quidem ſanctus Doctor ſuum emollire nævum exemplo Origenis, qui, teſte Hieronymo, aſſerit in libro adverſus Porphyrium elaborato, hiſtorias Suſannæ, & Belis in Hebræis fontibus non reperiri; unde concludit ſanctus Doctor, eas *nullam habere Scripturæ ſanctæ authoritatem*. At liber ille, qui adverſus Porphyrium ab Origene ſcriptus dicitur, non ita certus eſt: ſcripſit quidem Origenes adverſus Celſum, ipſum autem contra Porphyrium ſcripſiſſe ſancto Hieronymo affirmanti, nonniſi timidam, & vacillantem fidem tribuimus. Suis non caruit nævis ſanctus Doctor; de noſtris Deutero-Canonicis non eodem ſemper modo in ſuis operibus locutus eſt; nec ita recte, dum nimio impetu adverſus verſionem ſeptuaginta virorum, quæ illos continebat, ferebatur: ſic qui citatiori curſu rapiuntur, etiam abripiuntur ultra metas; ubi vero paſſu moderato gradiuntur, intra præſcriptos limites juſte conſiſtunt.

C A P U T V.

De ſancto Hilario Pictavienſi, Rufino, & ſancto Philaſtrio.

S. Hilarius.

IN ſuæ hæreſeos de noſtris Deutero-Canonicis confirmationem adducit ſanctum Hilarium Gerhardus loco 1. de Scriptura ſacra pag. 36. Extat prologo in Pſalmos illud ſancti Doctoris teſtimonium de Scripturarum Canone. „ Et ea cauſa eſt, ut 10 22. libros lex veteris „ Teſtamenti deputetur .... ut Moyſi ſint libri 5. Jeſus Nave ſextus; Judicum, & Ruth ſeptimus; primus & ſecundus Regnorum in octavum; tertius & „ quartus in nonum; Paralipomenon duo in decimum „ ſint; ſermones dierum Eſdræ in undecimum; liber „ Pſalmorum in duodecimum; Salomonis proverbia, „ Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum in tertium decimum, in quartum decimum, & quintum decimum; „ duodecim Prophetæ in ſextum decimum; Eſdras deinde, & Jeremias cum lamentatione, & Epiſtola, „ ſed Daniel, & Ezechiel, & Job, & Eſther viginti, & duum librorum numerum conſumment. Quibuſdam autem viſum eſt additis Tobia, & Judith viginti quatuor libros ſecundum numerum Græcarum „ literarum connumerare “. Hæc ad verbum ſanctus, & eruditus Præſul, qui veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos nullatenus in ſuo Canone recenſet.

Incaſſum ſuas in partes ſanctum Hilarium pertrahunt Heterodoxi: dum ſancti Præſulis authoritate, & armis adverſus noſtros Deutero-Canonicos militant, ita ſe ipſos exercent, ut inſtar Madianitarum, *unius ſemper*

Jud. cap. 7. Lib. 1. Reg. cap. 31.

gladius in alterum obvertatur: nonnulli etiam inſtar Saulis, *in ſuos ipſorum gladios incumbant*. Quapropter ſanctus Hilarius nedum Deutero-Canonicorum authoritatem divinam evertat: imo variis in locis eam ſtabilit. Ac primo quidem in loco, qui nobis opponitur, non læditur eorum authoritas: quippe, ſi doctiſ-

Notis ad Prologum

ſimis e Congregatione ſancti Mauri Benedictinis credatur, ſanctus Hilarius Scripturarum Canonem pro Hebræorum more tantum deſcripſit: aut, ſi mavult Lector, ſanctus Hilarius in Canone eos duntaxat enumeravit libros, qui tunc in Eccleſia univerſa Canonici reputabantur. Nihilominus ſanctus Doctor divinæ Deutero-Canonicorum authoritati plurimis in locis teſtimo-

Num. 5.

nium perhibuit. Commentarius in Pſ. 125. librum Judith inter legis libros recenſet. Tobiæ quoque liber ut divinus citatur in Pſ. 118. num. 6. Librum Sapientiæ ut Propheticum agnovit ſanctus Hilarius, cum ex eo tamquam e Prophetia divina plurima laudaverit teſtimonia, in primis lib. 1. de Trinit. num. 7. in Pſ. 118. num. 8. nec non in Pſ. 135. num. 11. Idem profecto tulit judicium de Eccleſiaſtico, quem vulgo adſcribi Salomoni Regi, & Prophetæ teſtatus eſt ſanctus Præſul in Pſ. 140. Tandem in Pſ. 68. num. 19. Jeremiæ

Dan. 3. v. 4.

nomine Baruchum laudavit. Citaverant Ariani locum ex Hiſt. Suſannæ tamquam e Scriptura depromptum, quem ejuſdem eſſe authoritatis ad finem lib. 4. de Trinitate agnoſcit ſanctus Hilarius.

Rufinus.

Rufini auſpiciis noſtros impugnant Deutero-Canonicos Raynoldus præl. 38. pag. 357. &c. & Gerhardus loco 1. de Scriptura ſacra pag. 36. Rufinus in ſymboli expoſitione, quæ ſancto Cypriano minus recte tributa eſt, hæc ſcripſit: „ Quæ ſunt novi, ac veteris Teſtamenti „ volumina, quæ ſecundum majorum traditionem per „ ipſum Spiritum Sanctum inſpirata creduntur, & in „ Eccleſiis Chriſti tradita, competens videtur in hoc „ loco evidenti numero, ſicut ex Patrum monumentis „ accepimus, deſignari “. Recenſitis Proto-Canonicis ſubjungit: „ Hæc ſunt, quæ Patres intra Canonem „ concluſerunt, & ex quibus fidei noſtræ aſſertiones „ conſtare voluerunt: ſciendum tamen eſt, quod & alii „ libri ſunt, qui non Canonici, ſed Eccleſiaſtici a majoribus appellati ſunt; id eſt Sapientia, quæ dicitur „ Salomonis, & alia Sapientia, quæ dicitur filii Sirach „ .... Ejuſdem vero ordinis libellus eſt Tobiæ, & „ Judith, & Machabæorum libri .... quæ omnia legi quidem in Eccleſia voluerunt, non tamen proferri „ ad authoritatem in eis fidei confirmandam: cæteras „ vero Scripturas apocryphas nominarunt, quas in Eccleſia legi noluerunt. Ubi videtis, inquit Raynoldus, „ quam ille convenienter Hieronymo etiam de Patrum „ ſententia teſtetur, hos (Tobiam, Juditham, &c.) „ in Eccleſia Occidentali libros ſejunctos fuiſſe a Canone “.

Hoc argumentum, quod prima fronte aliquid momenti habere videtur, in nihilum facile recidit; plurima enim occurrunt, quæ noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritati non parum favent: 1. quidem Rufinus affirmat, ea tantum in Canone enumerari volumina, quæ ex traditione Patrum conſtanti, per Spiritum Sanctum inſpirata creduntur. Tritum illud eſt ſancti Auguſtini, *Diſtribuite tempora, concordabit Scriptura*. Quod ille

De verbis Apoſtoli ſerm. 16.

de circumſtantia temporis locutus eſt, id poteſt latius accipi; etenim diſtribuantur non ſolum tempus, ſed loca, perſonæ, & cauſæ; tunc concordabunt in Rufino, & Patribus, quæ noſtris Deutero-Canonicis videntur adverſari. Rufinus veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos in Scripturarum indice non conſtituit, quia ſuo tempore non certo apud omnes conſtabat, utrum Spiritu Sancto inſpirante eſſent exarati; quia de eorum cæleſti origine quædam peculiares Eccleſiæ dubitabant, nec iſta quæſtio ad ſupremum orbis Chriſtiani tribunal perducta fuerat, ut inconcuſſo judicio definiretur; non vero eo quod divinam eorum authoritatem negaverit. 2. Teſtatur Rufinus, noſtros Deutero-Canonicos in omnibus olim Eccleſiis lectos, fidelibuſque erudiendis propoſitos fuiſſe:

Nam licet elingues, docto ſermone magiſtri
Vera docent, Cælique edunt oracula.

Hinc illud Eccleſiaſticorum librorum nomen, quod illis impoſitum antiquitus fuit; hinc illa populorum veneratio, qui ſuam operam bene collocatam eſſe putaverunt, ſi in Eccleſia, ſi domi veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos manibus tererent.. 3. Rufinus eoſdem ab apocryphis accurate ſecernit, nec opus eſt ipſius verba iterum exarare, quæ in textu laudato id ſatis indicant. Iſta igitur Rufiniani textus expoſitio aperte demonſtrat, nihil Gerhardo, nihil Raynoldo, cæteriſque Heterodoxis ſuppetere, unde in rejiciendis noſtris Deutero-Canonicis de Rufini authoritate glorientur.

Sanctus Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus V. floruit ſæculo. Cap. 40. & 41. de Hæreſibus ſcripſit nonnulla, quæ Raynoldus Prælect. 39. pag. 362. catholicæ de veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis ſententiæ opponit: *Sanctus Philaſtrius.*

„ Statutum eſt, inquit Philaſtrius, ab Apoſtolis, & „ eorum ſucceſſoribus, non aliud in Eccleſia Catholica „ legi debere, niſi legem, & Prophetas, Evangelia, „ & Actus Apoſtolorum, & Pauli 13. Epiſtolas ... „ Scripturæ autem abſconditæ, id eſt apocryphæ, etſi „ legi debent morum cauſa a perfectis, non ab omnibus legi debent, qui non intelligentes multa addiderunt, & tulerunt, quæ voluerunt Hæretici. Nam „ Manichæi apocrypha B. Andreæ Apoſt. ideſt actus, „ quos fecit veniens de Ponto in Græciam, quos conſcripſerunt tunc Diſcipuli ſequentes Apoſtolum: unde & habent Manichæi, & alii tales Andreæ Beati, & Joannis actus Evangeliſtæ &c. “. Ex his ita concludit Raynoldus: „ Philaſtrio igitur abſconditæ ſunt „ Scripturæ, ideſt apocryphæ, quæ non comprehenduntur his libris legis, & Prophetarum, his (inquam) „ quos Judæi in Canone habuerunt “.

Ex eo ſancti Philaſtrii teſtimonio adverſus noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritatem nihil certo erui poteſt, cum inter apocryphos codices nullum e Deutero-Canonicis recenſeat. Apocryphorum enim nomine deſignare duntaxat videtur adulterinos illos actus, qui SS. Petro, Joanni, & Andreæ maligne tributi ſunt; quippe, ut putat Philaſtrius, ex hæreticorum officina prodiere.

Urget Raynoldus: „ Philaſtrius cap. 9. de Prodinianitis (Prodianitis, ut per errorem excudit Typographus) ait, eos illud adjeciſſe ad priorem hæreſim, „ quod uterentur Sapientia Sirach illius, qui ſcripſit „ poſt Salomonem “.

Quamvis deferi difficile debeat S. Philaſtrius, celare non poſſumus, ipſum non ita accuratum fuiſſe, ubi de numero Scripturarum ſcripſit. Contendit verbi gratia ſanctus Præſul, Epiſtolam ad Hebræos non tantum non eſſe Canonicam, ſed etiam in Eccleſia non legi ſolitam: quod non congruit Synodis Laodicenæ & Carthaginenſi, Patribuſque hactenus laudatis, qui conſenſu unanimi prædicant, eam in Eccleſiis lectam fuiſſe,

ſuum-

Digitized by Google

ſuumque in Canone locum obtinuiſſe. Quod ſi Philaſtrio non aſſentiuntur Heterodoxi in iis, quæ de Epiſtola ad Hebræos conſcripſit, cur ſancti Doctoris ſuffragium per tranſennam dictum aſſumunt, ut veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis divinam originem abjudicent? Quin & Philaſtrius Hæreſi poſt Chriſtum 90. Hæreticis liberaliter accenſet eos, qui verſioni ſeptuaginta Interpretum aliam aliquam prætulerint. Quis tamen ſibi perſuadeat, Hæreticum fuiſſe ſanctum Hieronymum, qui novam e fontibus Hebræis verſionem latinam juſſu Damaſi Papæ adornavit? Hæc ſane editio Hieronymiana ante Philaſtrii tempora plurimis Catholicis allubeſcere cœpit: ipſe Auguſtinus, cui ſtatim non arridebat, illam deinde commendavit. Lib. 18. de Civit. Dei cap. 48. „ Quamvis non defuerit, inquit, temporibus noſtris „ Presbyter Hieronymus, homo doctiſſimus, & trium „ linguarum peritus, qui non ex Græco, ſed ex Hebræo in Latinum eloquium eaſdem Scripturas converterit “. Concludere igitur liceat, definiendo Scripturarum numero imparem eſſe Philaſtrium: cum ubi de Epiſtola ad Hebræos, & verſione ſancti Hieronymi agitur, tantopere a ſanctorum Patrum mente receſſerit.

Commentatio Theologico-Critica de cura &c. cap. 2.

Frikchium in ſexta hac Sectione ad pugnam non provocavi, quamvis ille nuper in ſuo opere authoritate SS. Baſilii, Athanaſii, Gregorii Nazianzeni, Hilarii, Hieronymi, &c. uſus fuerit, ut divinam noſtris Deutero-Canonicis authoritatem negaret: nihil ille dixit, quod in ſcriptis Raynoldi, Gerhardi, &c. qui noſtros Deutero-Canonicos impugnaverunt, conſignatum non extet: nihil attulit præter recoctas veterum Hæreticorum objectiones, quas fuſius diluere patientia Lectoris non pateretur. Abſtineo igitur a refellendis argumentis quæ e SS. Baſilio, Athanaſio, &c. adverſus veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos deſumpſit Frikchius; nam hominibus eruditis, & bonæ voluntatis, quæ de illorum Patrum authoritate dicta a nobis ſunt, ſufficere debent: pertinacibus vero Hæreticis integra volumina non ſatisfacerent. Iſtud itaque caput claudere mihi liceat præclara Quintiliani ſententia, qua ſanctus Hieronymus in caſu non diſſimili uſus eſt: *Felices artes, ſi de iis ſoli artifices judicarent.*

SECTIO SEPTIMA.

Solvuntur cæteræ objectiones, quas Heterodoxi, nonnullique Catholici adverſus veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos proponere ſolent.

HOſtes noſtrorum Deutero-Canonicorum, præter difficultates e quibuſdam Patribus petitas, nonnulla alia objecta proponunt, quæ cum ipſe perpenderim, viſa mihi ſunt infirma prorſus, & in argumentum vix ducenda. Quoniam tamen a viris inter Proteſtantes eruditis proferuntur, non incommodum duxi in medium illa adducere, ut de iis Lector ipſe judicium ferat.

CAPUT I.

Declaratur adverſus Heterodoxos veneratio, qua Judæi veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos proſecuti ſunt.

NOrunt omnes, quanto impetu Hæretici ad teſtimonium Judæorum confugiant, ut veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis debitam authoritatem detrahere poſſint. Deſtituuntur, inquiunt, Deutero-Canonici illi Eccleſiæ Iſraeliticæ teſtimonio; nec Joſephus, cum librorum Judæorum meminit, ad eorum quidem nomina attingit: affirmat tantum, apud Judæos eſſe duo & viginti volumina; at de veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis altum ſervat ſilentium.

Lib. 1. contra Appionem.

1. Reſpondet Brianus Waltonius Prolog. 9. num. 13. veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos cum reliqua Scriptura e Judæis ad nos fuiſſe tranſmiſſos. Etſi Waltonius non ita antiquam horumce librorum verſionem Græcam faciat, ut ad 70. Seniores eam eſſe referendam exiſtimet; contendit tamen, vix credibile eſſe, quod Judæi Helleniſtæ, qui Græcam linguam melius quam Hebræam callebant, noſtros Deutero-Canonicos Græco idiomate conſcriptos tempore Joſephi Hiſtorici non habuerint, cum hiſtoriam gentis Judaicæ complectantur. Et ſane Clemens Romanus in ſua ad Corinthios Epiſtola loca quædam e noſtris Deutero-Canonicis deſumpta laudat, ut obſervat Grotius Epiſtola ad Gallos 154.; & Joſephus libro contra Appionem nonnulla ex his libris Græco idiomate honorifice citat. Author Judæus orationis panegyricæ in Machabæos fratres, quæ Joſepho Hiſtorico tribui ſolet, clare teſtatur, hiſtoriam tum Danielis in ſpecu leonum, tum Puerorum in fornace poſitorum eſſe partem Scripturæ ſacræ. Author vero hujuſce operis Machabæos juvenes a patre ſuo in divinæ legis ſcientia inſtitutos loquentes ſic refert: „ Ille nos docuit ſuperſtes adhuc legem, & Prophetas. Abelem a Caino occiſum prælegit nobis, Iſaacum victimæ loco ſacrificatum, Joſephum carceri incluſum. Narravit nobis zelorem Phineam. Edocuit nos res geſtas Ananiæ, Azariæ, & Miſaelis in ignem conjectorum. Laudavit & Danielem in ſpecu leonum, quem beatum prædicavit. Nobis in memoriam revocavit Iſaiæ Scripturam dicentem, &c. “

Circa finem operis.

Martianæus tractatu hiſtorico gallice conſcripto de Canone librorum ſacræ Scripturæ cap. 2. part. 3. Deutero-Canonicos veteris Teſtamenti refert acceptos Judæis Helleniſtis, e quibus ad Eccleſiam Catholicam tranſmiſſi ſunt. Quippe Helleniſtæ etſi parem Deutero-Canonicis, ac Proto-Canonicis venerationem non tribuebant; magno tamen cum honore, & diligentia eos aſſervabant, eo quod in illis plurimis & fidei conſervandæ, & ſanctitati populorum procurandæ utilia deprehenderent. Nec ſua certitudine caret iſta ſolutio, cum Joſephus lib. 1. contra Appionem de noſtris Deutero-Canonicis mentionem honorificam feciſſe videatur: „ Cæterum, „ inquit, ab imperio Artaxerſis ad noſtram uſque memoriam, ſunt quidem ſingula literis mandata, ſed „ nequaquam tantam fidem, & authoritatem meruerunt, „ quantam ſuperiores ii, propterea quod minus explorata fuit ſucceſſio Prophetarum “. Quid clarius ad noſtrorum Deutero-Canonicorum commendationem? Eos fide, & authoritate dignos agnoverunt olim Judæi: aucta in animis Judæorum fuiſſet iſta authoritas, eoque proceſſiſſet, ut Deutero-Canonicos in Canonicorum claſſe conſtituiſſent, ſi ipſis Prophetarum, ſeu Scriptorum divinitus inſpiratorum ſucceſſio innotuiſſet. Nobis deinceps de horumce librorum origine, & divina authoritate major, ac certior cognitio contigit; nihil igitur vetat, quin ad librorum ſacrorum indicem revocentur.

Ut autem appareat, quam æquitate cauſæ meæ confidam, volo illud Joſephi teſtimonium tam luculentum, tam grave, tam certum, infirmum tamen, & leve videatur, volo prope irritum, volo nullum. Profectum ſit e Scriptore, quem odio, & deſpectu proſequuntur Judæi. En Judæos alios teſtes profero: hoſtile illud teſtimonium eſt, minimeque ſuſpectum. Liber Sapientiæ in *Gemara* inter libros agiographos computatur; eumdem Salomoni tribuit Buxtorfius pag. 242. *Biblioth. Rabbinicæ*. Ejuſdem libri honorificam fecit mentionem Rabbi Moſes Bar-Nachman *in Præfatione Commentarii ſui in legem*. Judæi utrumque librum Machabæorum inter ſacros habent, teſte Eraſmo in Præfat. quam verſioni latinæ libelli de Machabæis, qui Joſepho adſcribi ſolet, a ſe adornatæ præmiſit. A Judæis cæteri libri propter ſuam canitiem venerandam græcæ fidei redditi ſunt. Conſulatur hac de re D. Ganz. Tzemach David ad annum 1448. pag. 66. Hæc autem omnia aperte denotant, a Judæis Deutero-Canonicos veteris Teſtamenti ſemper in veneratione habitos fuiſſe. Unde vero eam hauſerunt venerationem? Profecto non ab Eccleſia Catholica, cujus authoritati bellum perpetuum indixere; ergo ab antiqua Synagoga. Adeo verum eſt illud ſancti Irenæi lib. 4. cap. 14. oportere ab omnibus etiam adverſariis accipere teſtimonium; & eſſe judicium in ſalutem quidem credentium, in condemnationem autem non credentium.

Difficultatem alteram magna cum fiducia proponit Gerhardus loco 1. de Scriptura ſacra cap. 6. num. 7. Hæc ita adornatur. Illi libri inſpirati non ſunt, qui lingua ſacra, quæ hebræa erat, non fuerunt primum exarati: atqui Deutero-Canonici veteris Teſtamenti non fuerunt, &c. Ante captivitatem Babylonicam geminum apud Judæos extitiſſe characterem contendit Gerhardus; hudiernum ſcilicet, quem ſanctum Judæi nuncupant, & quo libri Canonici deſcripti ſunt; communem alterum, ſive prophanum, quem Judæi in civilibus negotiis uſurpabant.

Quod de ſancto, & profano charactere tam confidenter proponit Gerhardus, vereor ut ſagacioribus veritatis indagatoribus perſuadere non poſſit. Primo quidem hanc opinionem ſuſpectam facit altum de utroque charactere tum in Scripturis, tum in Philone, & Joſepho ſilentium. Joſephus enim, ut de librorum Canonicorum authoritate judicet, non confugit ad linguam, in qua conſcripti illi fuerunt; ſed authores, ſed tempus, quo illi editi ſunt, ſedulo perpendit: ut ſatis claret famoſo eo teſtimonio, quod ex libro contra Appionem deſumptum ſæpius citavimus.

2. Geminus apud Judæos character ſimul non viguit: mutationem paſſa eorum lingua eſt, dum captivi a Chaldæis detinerentur. Ex diuturno inter Chaldæos incolatu, & commercio factum eſt, ut linguæ patriæ uſum paulatim remitterent, & chaldaice loqui inciperent:

Digitized by Google

rent: vel ſi qui forſan hebraicæ notitiam retinerent, legendi tamen ſcribendive hebraice peritia apud eos fere exolevit, utpote diverſis characteribus apud Chaldæos receptis jam diu aſſuefactos. Veteres enim Hebræorum characteres, quibus ante captivitatem Babylonicam utebantur, alios fuiſſe ab illis, quibus hodie utimur, apud eruditos in confeſſo jam eſt. Quo melius itaque ſacra Scriptura populo innoteſceret, Prophetæ illius temporis, qui extra Judæam ſcripſerunt, Chaldaice etiam ſcribendum putaverunt. Hinc maxima Danielis pars Chaldaico idiomate exarata eſt; hinc & libri Eſdræ pars potior Chaldaice conſcripta: quin & poſt reduces e captivitate Judæos, Eſdras, quem divino motum afflatu norunt omnes, ut ignorantiæ popularium, qui linguam pariter & characterem Hebraicum Chaldaico commutarunt, ſaltem ex parte ſubveniret, ſacram Scripturam Chaldaicis literis exarandam curavit: depoſitis antiquioribus hebraicæ linguæ characteribus, qui populi notitiam jam effugerant.

CAPUT II.

Mens Theologorum Scholaſticorum circa veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos exponitur.

RAynoldus prælectione 40. Martianæus cap. 3. part. 2. de Canone Scripturarum, &c. & author diſſertationis cujuſdam gallicæ manuſcript. provocant ad veteres Theologos, quaſi divinæ noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritati non fuerint ſuffragati.

Hugo Victorin.

Ac primum quidem Hugo ſancti Victoris Pariſienſis Canonicus Regularis non eam de noſtris Deutero-Canonicis induit ſententiam, qualem huic affingunt noſtri adverſarii. Floruit ille XII. ſæculo: Scripturas, & Scriptores ſacros prænotationibus elucidatoriis illuſtravit: cap. 6. poſtquam Canonicos libros pari modo enumeravit, quo eos recenſuit ſanctus Hieronymus in prologo Galeato, tum ſubjicit: „ Sunt præterea alii quidam libri, ut Sapientia Salomonis, liber Jeſu filii Sirach, & liber Judith, & Tobias, & libri Machabæorum, qui leguntur quidem, ſed non ſcribuntur in Canone “. Iſta Hugonis verba indicant quidem, nondum in Scripturarum Canone, quem Eccleſia univerſa probat, noſtros Deutero-Canonicos fuiſſe collocatos; at non negat, eos fuiſſe in peculiaribus Canonibus, quos de ſacris Scripturis plurimæ Eccleſiæ tunc condiderant. Quamquam Hugo Victorinus Deutero-Canonicis antiqui inſtrumenti ineſſe divinam authoritatem exiſtimavit, cum eos veluti ſacræ Scripturæ codices in variis operum ſuorum locis commendet. Novem libros allegoriarum veteris Teſtamenti elaboravit ille Theologus: in Prologo ultius operis præmonet, ex myſteriis rerum geſtarum in Scripturis a ſe allegorias confici: porro inter Scripturas divinas, ex quibus ſuas ſubduxit allegorias, codices, qui ſequuntur memorat. *Nonus*, inquit, *earum allegoriarum liber tractat de myſteriis, quæ continentur in libro Eſther, Tobiæ, Judith, & Machabæorum*. Lib. 7. *in cæleſtem hierarchiam* cap. 7. locum hunc e cap. 15. Sapientiæ petitum ita citat: *Audi, quod ſcriptum eſt, habentem omnem ſaporem, & omne delectamentum ſuavitatis*. Demonſtravimus autem Sect. 4. cap. 2. hunc citandi morem, *Scriptum eſt*, a SS. Patribus & Theologis fuiſſe uſurpatum, ut ſacras Scripturas denominarent. Supereſt igitur ut eo loci liber Sapientiæ tanquam ſacer ab Hugone Victorino habitus fuerit. Adde quod Hugo de libris apocryphis diſſerens cap. 11. nullatenus noſtros Deutero-Canonicos eorum numero adſcribat.

Joannes Sarisb.

Eadem Joannis Sarisberienſis ſententia exiſtit. Hic natione Anglus creatus eſt Epiſcopus Carnotenſis anno 1172. Epiſtolas 303. ſcripſit. Epiſtola 172. fidem univerſalis Eccleſiæ circa Scripturarum Canonem expoſuit. *Sicut conſtat*, inquit, *eſſe viginti duas literas Hebræorum, ſic viginti duos libros veteris Teſtamenti in tribus diſtinctos ordinibus indubitanter credo*. De Proto-Canonicis veteris inſtrumenti loquitur. De noſtris vero Deutero-Canonicis ita diſſerit: *Liber vero Sapientiæ, & Eccleſiaſticus, Judith, Tobias, ut idem* (Hieronymus) *aſſerit, non reperiuntur in Canone, ſed neque Machabæorum liber, qui in duo volumina ſcinditur*. Hæc ſane denotant, Joannem Sarisberienſem credidiſſe, quod nullus ſuo tempore ab univerſa Eccleſia Canon acceptus exiſteret, qui noſtros Deutero-Canonicos complecteretur: at perperam inde argueretur, quod iſti codices a Joanne Sarisberienſi Scripturarum authoritate donati non fuerint; etenim inferius poſtquam diſputationem inſtituit de genuinis authoribus, qui Proto-Canonicos, & Deutero-Canonicos ſcripſerunt, ſic concludit: Hæc de numero, & authoribus librorum veteris Teſtamenti. Porro noſtri Deutero-Canonici non poſſunt eſſe de numero, atque ex authoribus librorum veteris Teſtamenti, quin ſint libri divini; Ergo, &c.

Gloſſa ordin.

Nec divinam Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti authoritatem labefactabit, quod opponitur ex *Gloſſa ordinaria* Bibliorum, & Gloſſa juris Canonici. Gloſſa quidem ordinaria prologo in Scripturas ſatis indicat, *pari veneratione non eſſe reverendos, & adorandos omnes libros, qui in Bibliis continentur*. Verum mens ipſius hæc eſt, quod Eccleſia decreto Œcumenico Deutero-Canonicos nondum in Canonem Scripturarum retulerit. Abſentia autem eorum ex Canone univerſalis Eccleſiæ non mediocriter imminuebat eam venerationem, quæ jure divino noſtris Deutero-Canonicis, ſicut & Proto-Canonicis debetur. Quod vero author Gloſſæ ordinariæ attendat duntaxat ad eorum abſentiam ex univerſali Scripturarum indice, ut diſcrimen aliquod Proto-Canonicos inter & Deutero-Canonicos ſtatuat, id evidenter eruitur ex præfatione, quam ſingulis Deutero-Canonicis appoſuit; cujus illud eſt initium: *Incipit liber Tobiæ, qui non eſt in Canone; incipit Eccleſiaſticus, qui non eſt in Canone*. Ubi claret, differentiam inter utroſque aſſignandam proficiſci ex eo, quod Eccleſia univerſalis in Scripturarum indice Proto-Canonicos collocaverit, non vero Deutero-Canonicos; quibus tamen author Gloſſæ ordinariæ divinam authoritatem nunquam negavit.

Gloſſa Juris Canonici.

Author Gloſſæ juris Canonici in C. Canones, diſt. 15. in verb. *Apocrypha*, ſic commentatur: „ Apocrypha, id eſt ſine authore, ut Sapientia Salomonis, liber Jeſu filii Sirach, qui dicitur Eccleſiaſticus, & liber Judith, & liber Tobiæ, & liber Machabæorum, hi apocryphi dicuntur, & tamen leguntur, ſed forte non generaliter “.

Defenſio fidei Trid. lib. 3.

Andradius elevat, ac deprimit hoc Gloſſatoris teſtimonium. „ Ineptiſſime, inquit, a Gloſſatore fuit traditum in capite Canones diſt. 15. apocrypha illa appellari, quæ ementitum præferunt authorum nomen, & incerto ſunt authore prodita: nam ita non ſolum Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Tobiæ, &c. quos ille hac de cauſa apocryphos ineptiſſime facit; verum Jobi etiam univerſam hiſtoriam, duos libros Paralipomenon, &c. quæ in ſacris Eccleſia ſemper habuit, in apocryphis numeravit “.

Raynoldus præl. 40. nimium ſevere carpit illud Andradii de Gloſſatore judicium; atque hæc reprehenſio, licet extra juſtitiæ limites non excurreret, Gloſſatorem tamen propitium non faceret ſententiæ Raynoldi de noſtris Deutero-Canonicis. Quippe cum Gloſſator inter apocrypha volumina noſtros Deutero-Canonicos collocavit, ad vocabuli vim, & naturam reſpexit, potius quam ad invidiam nominis. Apocryphi enim libri, ſi vis nominis ſpectetur, ſunt libri abſconditi, & occulti, vel quia ſunt *ſine certo authore*, vel quia in publicis Eccleſiæ Conventibus eos legere minime licebat: utramque hanc rationem adoptare videtur Gloſſator, ut noſtris Deutero-Canonicis denominationem apocryphorum tribuat. 1. Quidem eos apocrypha volumina nuncupat, id eſt, inquit, ſine authore. 2. Quia in omnibus Eccleſiis *generaliter non legebantur*. Nec recentem ſenſum vocabulo *apocrypha* tribuimus: fuit ille vetus, & legimus, olim ab Eccleſiaſticis authoribus ita intellectus. Unde hanc opinionem in animadverſionibus Euſebianis pag. 99. Joſephus Scaliger ſancto Epiphanio tribuit. Non itaque divinæ librorum authoritati ſemper derogat vox illa, *apocrypha*; præſertim cum ſano, & legitimo ſenſu, uti a nobis expoſita eſt, uſurpatur.

Raynoldus prælect. 43. & Gerhardus loco 1. de Script. cap. 6. num. 05. complures alios Theologos citant, qui ante Synodum Tridentinam noſtros Deutero-Canonicos inter apocrypha rejecerunt. Ex illis potiſſimum unum ſeligimus Toſtatum Abulenſem Epiſcopum; claruit ille, ut Sixto Senenſi placet, circa annum 1440. Ipſum vero noſtris Deutero-Canonicis patrocinatum fuiſſe eo loci oſtendimus; nec ab ejus ſententia diſcedunt cæteri Theologi, qui nobis a Raynoldo, & Gerhardo opponuntur. Prodeat igitur ſimplex, & inelaborata Epiſcopi Abulenſis expoſitio: prodeat, & offuſam mendaciſſima Raynoldi obtrectatione caliginem ſua luce diſſipet. Ecce Toſtatus loquitur, comm. in Hieronym. præf. Galeatam in Reg. Qu. 28. „ Dicitur, quod non eſt iſte liber (Sapientiæ) in Canone; quia Judæi illum inde ſecuerunt a principio, tamen in Canone recipiebant .... Nos tamen Eccleſiæ authoritate, inter libros authenticos illum ſuſcipimus ..... Librum Eccleſiaſtici quamquam Judæi nunquam habuerint in Canone Scripturarum, Eccleſia tamen ſuſcepit, atque legit. ... Etiam liber Judith non eſt in Canone, ſed oportet poni ſecundum præcedentia inter apocrypha. ... Hæc autem ſunt vera ſecundum Hebræos: apud nos ſecus eſt: nam liber Judith inter authenticos libros receptus eſt, cum approbaverit

„ il-

Digitized by Google

„ illum Eccleſia in Synodo Nicæna, & receperit in „ numero ſanctarum Scripturarum .... Alioquin enim „ Eccleſia non legeret illum in divinis Myſteriis, ſicut „ leguntur cæteri libri authentici “.

Quæſt. 29. „ Cum dicitur hic, quod non eſt To- „ bias in Canone, intelligendum eſt ſecundum Hebræos, „ & tamen Eccleſia ſuſcepit eum in canone ſuo, cum „ legat eum in divinis Myſteriis “.

Relatis iis, quæ veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authoritatem Canonicam ſpectant, hanc ſibi Toſtatus difficultatem proponit: „ Sed tunc dicet aliquis, „ quid proficit nobis hoc quod de Canone dicitur, „ quia non eſt idem Canon Scripturarum apud nos, & „ Hebræos, quia pleraque ipſi improbant, quæ nos „ tanquam authentica habeamus “?

„ Reſpondendum, quod proficit ad hoc, ut ſciamus, „ in quo poſſumus habere argumentum efficax contra „ Hebræos, & in quo non “.

Ex eo, quem fuſius retulimus, Toſtati loco ſatis elucefcit ipſius de veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis ſententia: aperte, & ſæpe declarat, ſe non aſſentiri Hebræis, qui divinos illos codices in ſuo Scripturarum indice non poſuerunt; quin etiam evidenter docet, hanc fuiſſe fidelium ſui temporis communem doctrinam, ut in librorum Canonicorum, & authenticorum numero haberentur.

CAPUT III.

An Eccleſia ante Synodum Tridentinam de noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate divina dubitaverit.

VEteris Teſtamenti Deutero-Canonicis ſua ſemper fuit divina dignitas, quæ nulla temporum iniquitate eripi potuit; latuit illa quidem antiquitus nonnullis ignota, & a quibuſdam neglecta: perperam tandem inde concluderetur, Eccleſiam de divina noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate dubitaſſe: ſuum quidem ſuſpendit judicium, at minime dubitavit: aliud porro eſt dubitare; aliud ſuſpendere, vel differre ſuum judicium. Eccleſia univerſa ante Concilium Tridentinum circa veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authoritatem nullum decretum ediderat; eos nondum omnino probaverat ut Canonicos, aut ſaltem de approbatione certo non conſtabat; ut propterea opus eſſet ſubſecuturo Eccleſiæ judicio, quæ rem nondum omnibus compertam definiret.

Hæc recte elucidantur a doctiſſimo Serario proleg. Biblioth. cap. 8. Quæſtiuncula 6. „ Eccleſia (inquit „ ille) librum aliquem vel immediate ab ejus authore „ accipit, vel ab alio. Si ab authore, dupliciter; „ vel enim exploratiſſima eſt authoris hujus divina in- „ ſpiratio, vel non; ſi eſt, alio libri examine opus „ non eſt; & de eo ſtatim teſtificari poteſt Eccleſia: „ ſi ab authore, cujus non item explorata ſit divina „ inſpiratio, & cognita, ſeu ab authore alio, quam „ ab authore primo, librum accipit; examine opus eſt „ antequam de illo teſtificari poſſit Eccleſia eum eſſe „ divinum: & tunc vel examen iſtud ſtatim adhibet, „ veritatemque ſtatim comperit, & de ea teſtificatur: „ vel examen non ſtatim adhibet, quia nihil in mora „ periculi, aut detrimenti: vel adhibet quidem ſtatim „ examen, ſed libri ejuſmodi veritatem, ſeu divinita- „ tem non ſtatim comperit, ideoque nec ſtatim de eo „ teſtificatur; ſed teſtificationem ſuſpendit, ac differt “. Suſpendebat ergo Eccleſia, ac ſuum olim judicium de noſtris Deutero-Canonicis differebat, non anceps dubitabat.

Etenim ſi Eccleſia dubia olim de veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authoritate extitiſſet, non poſſet hodie ex antiquis Patribus, ſuiſque vetuſtis Scriptoribus teſtimonia mutuari, ut illorum codicum probaret Canonicitatem: fruſtra adhiberet argumentum illud, quo uſus eſt S. Auguſtinus lib. 28. contra Fauſtum cap. 2. „ Sicut ego (ait S. Doctor) credo, illum librum eſſe „ Manichæi, quoniam ex ipſo tempore, quo Manichæus „ in carne vivebat, per diſcipulos ejus certa ſucceſſio- „ ne præpoſitorum virorum ad veſtra uſque tempora cu- „ ſloditus, & perductus eſt; ſic & iſtum librum crede „ eſſe Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus „ ipſe in carne vixit, non interrupta ſerie temporum, „ Eccleſia certa connexionis ſucceſſione uſque ad iſta „ tempora perduxit “. Non potuiſſet Eccleſia Tobiam, Judith, Eccleſiaſticum, &c. Canonicos declarare, ſi eorum authoritatem in dubium quondam revocaſſet; eo quod in hypotheſi adverſariorum a plurimis Patribus, ut libri divini, nec certa, nec interrupta temporum ſerie ſpectati fuiſſent.

Primum illud objiciunt adverſarii; de illorum codicum authoritate ſaltem dubitavit Eccleſia, quos olim Patres e ſyllabo Scripturarum expunxerunt, vel in dubium revocaverunt: atqui plurimi Patres Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti authoritatem in dubium revocavere; id ſuperius abunde demonſtratum eſt.

Eſto quod quidam Patres dubitaverint, an noſtris Deutero-Canonicis divina competeret authoritas; hæc eorum ſententia tribui non debet Eccleſiæ, quia hujus, vel illius, vel nonnullorum Patrum ſenſus cenſeri non debet Eccleſiæ placitum; ſicut errorem ſancti Cypriani, Firmiliani, & cæterorum tum Africanorum, tum Orientalium de rebaptizandis hæreticis univerſali Eccleſiæ adſcribere nefas foret.

Alterum hoc a Witachero cuditur argumentum: „ Qui „ dubitat, non acceptat; qui vero non acceptat, repudiat: quid, quæſo, intereſt inter non acceptare, ac „ repudiare? Plane nihil. Qui enim Deum non acce- „ ptat, is eum repudiat: & ſic quidem Eccleſia Scri- „ pturas illas, quas non acceptavit, olim plane repu- „ diavit. Quæro enim, quare eas non acceptaverit? „ Ratio ſane hæc fuit, quia adulterinas eas eſſe judica- „ vit: in quo ſane falli potuit “. Diſp. De Sacra Scri-pt. q. 3.

Sed nebulas haſce, quas Lucifuga ad obſcurandam veritatem obducere nititur, fugare difficile non eſt. 1. Quidem gratis ſupponitur, non probatur, nihil intereſſe *inter non acceptare, & repudiare*. Plurimi enim infideles nihil de Incarnatione Verbi, de Sacris Scripturis, de Primatu ſummi Pontificis audierunt, hos fidei articulos non acceptant; ergo eos repudiant: vitioſa ſane conſequentia. Alioquin nullum extaret diſcrimen inter eos, qui audito Dei Evangelio illud rejiciunt, & inter eos, ad quorum notitiam Evangelii gratia nondum pervenit. De prioribus ad Rom. cap. 10. loquitur Apoſtolus, *non omnes obediunt Evangelio*. Et ſane cum Chriſtus Judæis dicebat: *Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*; quod, quæſo, peccatum nuncupabat Chriſtus, niſi magnum illud infidelitatis poſitivæ flagitium, quo audientes credere noluerunt, ſeu quo Chriſti doctrinam repudiarunt? Idem profecto peccatum non admiſere, qui verbum Evangelii audire non potuerunt, adeoque non acceptarunt. Ipſe Chriſtus Dominus affirmat, Judæos ab ejuſmodi peccato futuros fuiſſe immunes, ſi ipſius prædicationem non audiviſſent: excuſantur ergo qui audire non potuerunt, non ita tamen ut ſalutem æternam conſequi poſſint, ſed rei non fiunt peccati, quod in Scholis, *infidelitas poſitiva*, denominari ſolet. Conſtat itaque, plurimum eſſe diſcriminis inter non acceptare veritatem Evangelii, & veritati cognitæ reſiſtere, eamque repudiare; illorum incredulitas, quæ *negativa* dicitur, non eſt peccatum novum, ſed peccati originalis pœna: horum incredulitas, peccatum *horrendum eſt, & quo tenentur cuncta peccata*: ut docet ſanctus Auguſtinus ſermone 11. de verbis Domini, & Tractatu 89. in Joannem. Joan. cap. 15.

2. Revera qui Deum non acceptat, cenſetur eum negare, quia nullo monitore ex intimis hominum animis erumpit Dei exiſtentis notitia, quæ attendenti ſtatim affulget: ita omnibus ratione præditis apertum eſt, Deum exiſtere, ut nullus excuſandæ ſuperſit ignorantiæ locus. Id conſtanter docuerunt antiqui Scripturarum Interpretes, Patres, & fidei Chriſtianæ Apologiſtæ. Hos inter eminet Tertullianus cap. 17. Apolog. Origenes lib. 1. contra Celſum circa initium; Minutius Felix in Octavio, innumerique alii, quos prima Eccleſiæ ætas tulit ingenio, & doctrina notiſſimos. At prætereiri ſilentio non debet ſanctus Auguſtinus, cujus verba deſcribere mihi liceat: *Hæc eſt*, inquit, *vis veræ divinitatis, ut creaturæ rationali jam ratione utenti non omnino, ac penitus poſſit abſcondi*.

Cognitio autem ſacrorum librorum non ita aperta eſt; ea Paſtoribus Eccleſiæ a natura inſita non fuit, nec ex intimis hominum pectoribus erumpit. Quæſtio de authoritate divina Deutero-Canonicorum olim nonnulla caligine involvebatur. Porro hæc eſt Eccleſiæ prærogativa, eo certe nomine commendanda, quod ea diducat, & evolvat, quæ apud veteres compreſſa & involuta latebant. Unde Eccleſia univerſa, quæ iſtam de noſtris Deutero-Canonicis quæſtionem antiquitus non expenderat, in Canonem Scripturarum hoſce libros non retulerat: ſed lapſu temporum, ſacrarum Synodorum authoritate, ſummorum Pontificum decretis, Patrumque teſtimoniis inter Canonicos libros computati ſunt: non quod ab hominibus authoritatis divinæ momentum acceperint; ſed quia in variis diſputationibus paulatim evoluta eſt eorum authoritas; traditionem enim de libris Deutero-Canonicis conſuluit Eccleſia, ſanctorum Patrum mentes, & opera ſcrutata eſt, ac tandem maturo examine habito libros Deutero-Canonicos in Scripturarum Canone certo, & inconcuſſe retulit Concilium Tridentinum; nec tamen egit, ut libri, quibus nulla compe-

teret

teret authoritas, divina deinde pollerent authoritate; ſed declaravit, divinam hanc prærogativam a ſua origine noſtris ineſſe Deutero-Canonicis. Lapis lydius non facit aurum, ſed probat, ſed declarat.

CAPUT IV.

Solvuntur variæ objectiones a ſe invicem disjunctæ.

CÆteras adverſariorum querelas paucis in eo capite refellere aggredior; longa enim confutatione non egent. Id primo ſtomachum eis, ac præſertim Gerhardo movet, quod noſtri Deutero-Canonici *Oracula de Chriſto, quæ in veteri Teſtamento promittitur, non continent*: atqui liber quilibet Canonicus antiqui Teſtamenti Oracula de Chriſto venturo complectitur: Ergo Tobias, Judith, & cæteri Deutero-Canonici immerito repoſiti ſunt in Canone.

Loco 1. de Script. cap. 6. n. 71.

Verum facile eſt hanc araneæ telam dirumpere. 1. Quidem in libro Ruth nullum de Chriſto Oraculum delineatum videtur; huic tamen codici tum Catholici, tum Proteſtantes divinam authoritatem communi ſuffragio decernunt. 2. Non omnis liber Canonicus abſolute complecti debet aliquod de Chriſto Oraculum. Præter hanc Scripturarum utilitatem, alia inſuper commoda ſacris paginis aſſignat Apoſtolus. *Omnis Scriptura*, inquit, *divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia*. Scriptura itaque utilis 1. eſt *ad docendum*, ſcilicet ſanam doctrinam; 2. *ad arguendum*, nimirum hæreticos; 3. *ad corripiendum*, Ideſt ad correctionem, qua Catholicos a vita Chriſtiana aberrantes poſſis emendare; 4. *ad erudiendum in juſtitia*, qua ſcilicet erudiamus alios ad quamlibet morum honeſtatem, ſanctimoniam, & perfectionem.

Epiſt. 2. ad Timo. th. cap. 3.

Demum ſi liber aliquis inter Canonicos collocari deberet, quia de Chriſto continet Oraculum; ſane in ſyllabo Canonicorum codicum reponendus erit liber 4. Eſdræ, in quo quædam de Chriſto prædicta leguntur: videant Heterodoxi, an libro 4. Eſdræ jus habitandi in Canone Scripturarum largiantur?

Loco cit. n. 72.

Urget Gerhardus. Omnis liber Canonicus veteris Teſtamenti a Chriſto, & Apoſtolis in novo Teſtamento ad confirmationem dogmatum adducitur. Conſtat enim Chriſti, & Apoſtolorum praxi; quod ad Prophetarum ſcripta in ſuis adverſus Judæos concertationibus provocaverint; conſulantur enim acta Apoſtolorum cap. 26. & Apoſtolus ad Rom. cap. 3. Atqui libri Deutero-Canonici a Chriſto vel Apoſtolis in dogmatum Catholicorum confirmationem non adducuntur: Ergo, &c.

Reſpondeo, iſtud Gerhardi ratiocinium non pluris altero eſſe pendendum. Si quid enim roboris huic argumento ineſſet, illud ſane eodem jure militaret adverſus libros Ruth, Regum, Eſdræ, Nehemiæ, Propheſias Abdiæ, Amoſi, &c. Libros Proverbiorum, & Cantici Canticorum: qui a Chriſto, vel Apoſtolis nuſquam laudati ſunt. Quamquam non paucæ e noſtris Deutero-Canonicis ſententiæ in novum Teſtamentum tranſierunt; quas doctiſſimus Huetius *propoſitione 4. Demonſtrationis Evangelicæ* collegit. Addam, Judith, Tobiæ, &c. libros Deutero-Canonicos a Chriſto, vel Apoſtolis ſilentio prætermiſſos forſan fuiſſe, eo quod in concertationibus, quas cum Judæis habebant, non ejuſdem ab iſtis haberentur authoritatis ac Proto-Canonici; fruſtra enim invictam ab illis libris petiiſſent Apoſtoli authoritatem, quibus Judæi eundem authoritatis gradum negaſſent.

Num. 95.

Inſtat Gerhardus: *Prologus Galeatus Hieronymi omnibus Bibliis latinis etiam iis, quibus Pontificii utuntur, præfixus eſt: jam vero in eo diſerte traditur diſtinctio Canonicorum, & apocryphorum*. Ut quædam lux huic difficultati affulgeat, mori ſcholaſticorum obſequens, ſic adorno argumentum. Prologus ſancti Hieronymi Galeatus in apocryphorum numero veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos conſtituit; atqui in vulgata noſtra editione prologus ille præmittitur Scripturis, tamquam teſſera tutiſſima, qua libri Canonici ab apocryphis diſtinguantur: Ergo &c.

Nec in ea difficultate Gerhardi acumen triumphabit. 1. Mentem ſancti Hieronymi de noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate divina expoſuimus ſuperius Sect. 6. cap. 4.

2. Etſi Gerhardo gratis daremus, a ſancto Hieronymo Prologi Galeati authore noſtros Deutero-Canonicos apocryphis libris fuiſſe annumeratos, nihil certi inde adverſus noſtram ſententiam erueret. Prologus enim Galeatus ex authoritate Eccleſiæ & Concilii Tridentini ad frontem Bibliorum appoſitus non fuit; id duntaxat factum eſt ex arbitrio Editorum, vel Typographorum, quibus tamen non contradixit Eccleſia, ea lege, ut Tridentinus Scripturarum Canon tamquam certiſſima norma a Theologis ſumeretur, cum de numero librorum ſacrorum diſputarent. Quocirca in Bibliis, quæ quotidie a Catholicis eduntur, catalogus librorum Canonicorum a Synodo Tridentina confectus reperiri ſolet.

Piget me in ſolvendis iſtis objectionibus poſitæ jam operæ: inſulſæ enim adeo ſunt, ut vel nomine refellente evaneſcant, ſibique fidem abrogent. Quid futilius ea difficultate, quam Heterodoxi ad nauſeam uſque decantant? *Traditio, & Canon Judæorum*, inquiunt, *numquam veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos agnovit*.

1. Mirum ſane videri debet, quod ad Canonem, & traditionem Judæorum provocent Heterodoxi, qui Eccleſiæ Chriſtianæ traditiones aſpernantur, & rejiciunt; pluris igitur faciunt Judæorum, quam Patrum authoritatem; & tamen Chriſtiani, Apoſtolorum, Patrumque ſucceſſores haberi & eſſe volunt Calviniſtæ, ac Lutherani. 2. Quis non videt, Eccleſiam Catholicam Canoni Judæorum non ita fuiſſe adſtrictam, ut eos duntaxat in Canone libros collocaret, ad quos Judæi veluti ad Canonicos reſpectarent? Adſunt in primis SS. Auguſtinus, & Iſidorus, qui refragantur: ille lib. 18. de Civit. Dei cap. 36. *Machabæorum libros non Judæi, ſed Eccleſia pro Canonicis habet*. Hic lib. Proœmiorum de libris veteris, & novi Teſtamenti: *Machabæorum libri duo, licet non habeantur in Canone Hebræorum; tamen ab Eccleſia inter divinorum voluminum hiſtorias annumerantur*.

3. Ad authoritatem Eccleſiæ, non ad Hebræorum Canonem confugiebant SS. Patres, ut de numero Scripturarum legitime judicarent. Huc pertinet celebre dictum ſancti Auguſtini: *Ego vero Evangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas*. *Contra Epiſt. fundamenti cap. 5.*

4. Judæi magna ſemper veneratione noſtros Deutero-Canonicos proſecuti ſunt: quæ quidem reverentia non mediocriter inſervire poteſt, ut Eccleſiæ agendi ratio a quovis Catholico & laudetur, & propugnetur, eo quod in Canone Scripturarum noſtris Deutero-Canonicis locum perpetuum dederit.

5. Demum, eſto veteris Teſtamenti Deutero-Canonici, aut quivis alius liber in Canone Hebræorum non extiterint, quantulum iſtud eſt, ut propterea a traditione, & definitione univerſalis Eccleſiæ recedatur? Una hæc ratio ſufficere poteſt, quod Apoſtoli peculiari revelatione doctrinam aſſecuti ſint pleniorem, quam olim Synagoga: adeoque etſi Synagogam latuiſſent libri aliqui Canonici, non debent propterea latuiſſe Apoſtolos. Itaque Eccleſia non debuit Canoni Judæorum eo uſque adſtringi, ut non potuerit in ſuo Canone non habere quoſdam veteris Teſtamenti libros, quos Judæi minime agnoverunt.

CAPUT V.

Mens Patris Martianæi circa veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos exponitur, & confutatur.

NUllatenus ambigo, quin Patris Martianæi authoritas, ubi de Scripturis agitur, permagnum apud eruditos habeat pondus. Ea tamen exiſtimatio ad librum, quem de Canone Scripturarum gallice conſcripſit vir doctiſſimus, porrigi non debet. Plurima in ejus opere, quæ Scripturarum Canonem ſpectant, mihi viſa ſunt nec accurate ſcripta, nec traditioni veterum Patrum conſona. Quin & Martianæus quoddam patrocinium videtur præſtare argumentis, quibus utuntur Hæretici, ut Canonem Scripturarum a Synodo Tridentina confectum impugnent.

Martianæus cap. 2. part. 2. tractatus Hiſtorici de Canone ſacrarum Scripturarum duplicem diſtinguit Canonem; unum, quem conſecratum vocat, alterum vero, quem deſignatum nuncupat. Canonis conſecrati nomine intelligit eum, qui libros ejuſdem authoritatis complectitur; at Canon deſignatus in hypotheſi Martianæi ille eſt, qui libros, qui eumdem authoritatis gradum non habent, indiſcriminatim complectitur, „ Poſita ea „ diſtinctione, meminiſſe debemus, in Eccleſia uſque ad „ Concilium Tridentinum nullum extitiſſe Canonem „ conſecratum; Canones autem Scripturarum a Synodis tum Laodicena, tum tertia Carthaginenſi confectos, „ licet plurimis in rebus diſcrepent, fuiſſe tamen ſimplicem librorum enumerationem, & collectionem deſignatam “. Hæc Martianæus.

1. Inanis illa eſt diſtinctio inter Canonem conſecratum, & Canonem ſimpliciter deſignatum: ignota ſemper illa fuit Catholicis Theologis: etenim ante Synodi Tridentini tempora fiebat Canonis diſtributio inter Scripturarum Canonem imperfectum, & perfectum: at Canon imperfectus numquam dictus eſt ſimplex librorum catalogus, ſive ut ſacri proponerentur, ſive non. Quod enim Canoni imperfecto ſacrorum librorum acceſſerint

Digitized by Google

libri, quos Deutero-Canonicos vocamus; id non prohibet, quominus ante iſtam acceſſionem quidam Scripturarum Canon extiterit conſecratus. Norunt omnes, a Concilio Nicæno 1. Catholicorum dogmatum indicem, ſeu fidei Symbolum fuiſſe conditum, & conſecratum; huic tamen deinde alia fidei dogmata acceſſerunt. Quod teſtatur Synodus Chalcedonenſis in Proſphonetico ad Marcianum Auguſtum: affirmat enim, „ poſt novos quoſ„ que errores ab Hæreticis inductos, Symbolo Nicæno „ adjectiones ab aliis poſtea Synodis factas fuiſſe, non „ tamquam fidei novas regulas, ſed veluti novas veteris „ ſtæ fidei explanationes “. Nemo tamen dixerit, Symbolum Nicænum quantumvis imperfectum fuiſſe duntaxat ſimplicem indicem dogmatum, quæ a Concilio Nicæno fidelibus credenda non proponerentur: ergo a pari affirmare nemo poteſt, ab utraque Synodo Laodicena, & Carthaginenſi Canonem Scripturarum non fuiſſe ſtatutum, & propoſitum tamquam indicem, qui indifferenter complecteretur libros cujuſdam authoritatis, ſive illi a viris inſpiratis elaborati crederentur, ſive non.

2. Si ante Synodi Tridentinæ tempora index Scripturarum fuiſſet duntaxat ſimplex librorum enumeratio, quorum divina authoritas ab authoritate aliorum codicum non fuiſſet diſtincta, Scriptura olim haberi non potuiſſet ut una e fidei noſtræ regulis: incaſſum Patres, ut confutarent Hæreticos, adhibuiſſent Canonem Scripturarum tamquam normam inconcuſſam, quæ complures eorum errores everteret.

3. Si Concilia Laodicenum, & Carthaginenſe in uno eodemque Canone indifferenter, & ſine diſcrimine enumeraverunt libros, qui non ſunt ejuſdem authoritatis; rectam, & accuratam definitionem conficere non potuerunt: conglobatim enim in uno eodemque indice enumeraſſent libros omnes & dubiæ, & divinæ authoritatis: porro conſtat ex S. Auguſtino, qui, teſte Martianæo, Concilio Carthaginenſi interfuit, Patres hujus Synodi in Canone Scripturarum determinando accuratam confeciſſe definitionem. Audiatur ſanctus Doctor, cujus verba, quia potiſſimum ad rem noſtram faciunt, deſcribere hic non pigebit: deprompta ſunt ex lib. 2. contra Creſconium cap. 31. quem S. Auguſtinus an. 406. elucubravit. „ Neque, inquit, ſine cauſa tam ſalu„ bri vigilantia Canon Eccleſiaſticus conſtitutus eſt, ad „ quem certi Prophetarum, & Apoſtolorum libri per„ tineant; quos non omnino judicare non audeamus, „ & ſecundum quos de cæteris libris vel fidelium, vel „ infidelium libere judicemus “.

In eo S. Auguſtini teſtimonio quot verba, tot ſunt adverſus Martianæum fulmina. 1. Quidem, ut teſtatur Martianæus, S. Auguſtinus ad Canonem Concilii Carthaginenſis alludit. 2. Aſſerit ſanctus Doctor, ſalubri vigilantia conſtitutum fuiſſe Canonem, ad quem certi Prophetarum, & Apoſtolorum libri pertineant; ergo Canon Concilii Carthaginenſis erat *conſecratus*. 3. Librorum Prophetarum nomine intelligit Codices veteris Teſtamenti tum Proto-Canonicos, tum Deutero-Canonicos; ſicut librorum Apoſtolorum nomine novum Teſtamentum integrum denotat; etenim, teſte Martianæo, ſanctus Doctor proculdubio de Scripturarum Canone, quem Synodus Carthaginenſis confecit, loquitur; in quo omnes libri Proto-Canonici, & Deutero-Canonici recenſentur. 4. Addit, *quos omnes judicare non audeamus, ſecundum quos de cæteris libris .... judicemus*. Ubi ſanctus Doctor aperte demonſtrat, Canonem Scripturarum ſua ætate fuiſſe legem inconcuſſam, quam conſulere debebant Epiſcopi, cum de ſacris Paginis ageretur. Itaque quidquid dicat Martianæus, non exiſtimavit S. Auguſtinus, in Scripturarum Canone extitiſſe libros, quorum quidam invictæ, quidam dubiæ authoritatis fuiſſent, cum aſſerat, libros omnes in Canone contentos, ne uno quidem excepto, fuiſſe cæterorum regulam.

Alterum Martianæi paradoxum legitur parte 2. de Canone Script. cap. 2. §. 3. pag. 194. cujus hæc ſunt verba: „ Ætate Innocentii, & Gelaſii, Concilii Car„ thaginenſis, & Romani de authoritate, & veritate „ Deutero-Canonicorum non agebatur: hoc unum ſum„ mi Pontifices, & Patres utriuſque Concilii intende„ bant, ut libros germinos a ſuppoſititiis ſecernerent, „ prioreſque in indicem librorum Canonicorum refer„ rent: interim arbitrio fidelium permittebant, ut diſ„ crimen Canonicorum ab aliis peragerent “.

Verum id non eſt Innocentii I. Gelaſii, & Conciliorum Canones de Scripturis exponere; ſed occupatam ſemel opinionem velle quocumque modo defendere. Sane Martianæus non attendebat, cum docuit, in condendis Scripturarum Canonibus eam non fuiſſe ſummorum Pontificum, & Conciliorum mentem, ut noſtros Deutero-Canonicos inter Scripturas referrent, ſed duntaxat ut eos ab adulterinis, & ſuppoſititiis operibus diſtinguerent. *Interim arbitrio fidelium permittebant, ut illud diſcrimen peragerent*: ideſt utrum libri forent Canonici, necne. Quis ſibi perſuadeat, Eccleſiam olim arbitrio fidelibus reliquiſſe, ut Canonicos libros ab apocryphis ſecernerent? Ab una igitur Eccleſia, quæ tam ſacri depoſiti cuſtos eſt fidelis, non repetebatur tunc vera, ac genuina ſacrorum librorum notitia? Errabat itaque Auguſtinus lib. 1. contra Creſconium cap. 33. contendens *Scripturarum a nobis teneri veritatem, cum hoc facimus, quod univerſæ jam placuit Eccleſiæ?* Potuitne aliquid eſſe conſtans ac certum in Religione, ſi ex libidine, & nutu fidelium penderet librorum Canonicorum fides? Hæc Martianæi doctrina patronos ſibi vindicabit in caſtris Heterodoxorum, qui in dignoſcendis genuinis Scripturis ſpiritu privato tamquam certa, & fixa regula diriguntur. Martianæo gratulari debent, quod in remota antiquitate repererit Pontifices, Patreſque in Synodis congregatos, qui libertatem, qua gaudent Calviniſtæ in rejiciendis, vel admittendis nonnullis Scripturarum libris, ſua authoritate confirmarunt.

Nec ſuam hanc de vetuſto Scripturarum Canone ſententiam deinceps emollivit Martianæus: etenim quaſi ſua mens ſatis jam explicata, & evidens non eſſet, ſubjungit: „ Gelaſii Papæ intentionem numquam extitiſſe, „ ut Scripturarum Canonem conſecrares; nec ſummum „ hunc Pontificem voluiſſe legem Catholicia imponere, „ ut Scripturas in Canone collocatas tamquam divini„ tus inſpiratas ſpectarent “. Quippe unum hoc fuit propoſitum Gelaſii, Romani Concilii, & Patrum, qui Canones Scripturarum condiderunt, ſi Martianæo credatur, ut Tobiam, Juditham ab adulterinis, & hæreticis libris ſeponerent; at de eorum divina authoritate definienda non cogitarunt: ergo Concilium Tridentinum uti non potuit antiqua traditione, ut ſuum de divinis Scripturis indicem conficeret: quo pacto Patres, & concilia conſuluiſſet, cum, teſte Martianæo, nihil de librorum ſaltem Deutero-Canonicorum divinitate in ſuis Canonibus vel dixerint, vel definierint?

Mirum ſane quod Martianæus hæc ſuæ doctrinæ incommoda non præviderit; ex ipſius tamen principiis ſponte fluunt, omnibuſque ſunt obvia.

Martianæus dum contendit, nullum ante Synodum Tridentinam conſignatum fuiſſe Scripturarum Canonem, patrocinatur Witachero. Hic quippe *diſput. de Scriptura adverſus Stapletonum quæſt.* 3. ita ratiocinatur: „ Sed velim ut reſpondeat (Stapletonus) utrum Scri„ pturæ Canon fuerit antea conſtitutus, necne. Con„ ſtitutum fuiſſe negare non poteſt; nam & prius con„ feſſus eſt ex Auguſtino; & Concilia etiam quædam „ nobis objiciunt Papiſtæ, in quibus ajunt, Scripturæ „ Canonem conſignatum fuiſſe. Si ergo fuerit Scriptu„ ræ Canon antea conſignatus; certè nec mutari Ca„ non tanta authoritate ſtabilitus, ac conſtitutus, nec „ iſte, aut alius liber quiſquam in Canonem introduci „ poteſt “.

Vana profecto illa eſt difficultas, quæ nullo fundamento nixa, prona in exitium ruit. Reipſa Canon ſemel ab Eccleſia univerſa conſignatus mutari non poteſt, eo ſenſu quod nihil ei detrahi poſſit. At abſurdum eſſe nequit, ſi liber divina authoritate exaratus, qui ut talis conſecutis temporibus agnoſcitur, deinceps in Canonem ſacrorum codicum introducatur; non ſecus ac in Symbolum articuli fidei, qui ſucceſſive fuerunt definiti, relati olim fuere.

Nec Witachero tantum patrocinatus eſt Martianæus, proxime etiam acceſſit ad Kemnitium, præſertim ubi agitur de ſententia S. Auguſtini circa libros Deutero-Canonicos: quæ enim Martianæus de S. Doctoris mente dixit, hæc ſumpta videntur ex Kemnitio, *Exam. Concil. Trid. pag.* 52. *col.* 2. Antonius quoque de Dominis *lib.* 7. *de Rep. Eccl. cap.* 1. *pag.* 16. nonnulla Martianæo ſuppeditare mihi viſus eſt; ſicut Gerhardus *loco* 1. *de Script. Sacra cap.* 6. *num.* 103. ab ejus ſententia non multum recedit.

Plurima ſunt in eo opere, cui Martianæus titulum hunc fecit *Canon des Ecritures, &c.* quæ fuſiorem confutationem mererentur. Quædam notavi *Sect.* 3. *Capp.* 1. 2. & 3. ac potiſſimum *Cap.* 2. ubi expoſui, quo pacto Martianæus S. Auguſtinum, alioſque Patres, qui Scripturarum Canones poſteritati tranſmiſerunt, perperam expoſuerit. Parco cæteris, quæ vel nemine refellente evaneſcunt, ſibique fidem abrogant.

S E-

SECTIO OCTAVA.

De ſenſu Decreti, quod de Canonicis Scripturis Synodus Tridentina Seſſione Quarta confecit.

INcidit non ita pridem in manus meas quædam de libris Canonicis Diſſertatio Gallica MSS. Illius authoris mens una illa eſt, ut doceat, veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos non eſſe ejuſdem authoritatis cum Proto-Canonicis, & divinam hanc prærogativam a Synodo Tridentina Deutero-Canonicis tribui non potuiſſe: hoc fuerat commentum Raynoldi, Gerhardi, complurium Heterodoxorum, quos excripſiſſe videtur Diſſertator. Patiatur vir eruditus, & κριτικώτατος ſuam a me ſententiam, ac rationes urbaniter impugnari; ut autem illud certa cum methodo peragatur, ſit

CAPUT I.

Concilium Tridentinum parem Deutero-Canonicorum cum Proto-Canonicis authoritatem vere ac recte definiit.

GEmina in eo capite veritas incumbit demonſtranda: Prima quidem, utrum Tridentina Synodus Proto-Canonicos, & Deutero-Canonicos authoritate æquales vere definierit; ſecunda an ejus hac de re definitio legitima ſit.

Prima Veritas.

1. Arduum non eſt oſtendere, in Decreto Tridentino & Proto-Canonicis, & Deutero-Canonicis parem aſſignari authoritatem: etenim ſi verba, phraſes decreti, menſque Concilii in illo condenda ſpectentur; nullum ſane diſcrimen in utrorumque librorum authoritate a Synodo ſtatutum fuiſſe reperietur. En Concilii definitionem ſubjicio:
„ Sacro-ſancta Œcumenica, & Generalis Synodus Tri-
„ dentina .... Orthodoxorum Patrum exempla ſecuta,
„ omnes libros tam veteris quam novi Teſtamenti,
„ cum utriuſque unus Deus ſit author, nec non tradi-
„ tiones tum ad fidem, tum ad mores pertinentes,
„ ipſas tamquam vel ore tenus a Chriſto, vel a Spiri-
„ tu Sancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccle-
„ ſia catholica conſervatas, pari pietatis affectu, ac re-
„ verentia ſuſcipit, ac veneratur; ſacrorum vero libro-
„ rum indicem huic decreto adſcribendum cenſuit; &
„ ne cui dubitatio ſuboriri poſſit, quinam ſint, qui ab
„ ipſa Synodo ſuſcipiuntur; ſunt vero infra ſcripti:
„ Teſtamenti veteris, quinque Moſis .... Joſue, Ju-
„ dicum, Ruth, quatuor Regum ... Tobias, Judith,
„ Eſther, Job ..... Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias,
„ Jeremias, cum Baruch .... duo Machabæorum pri-
„ mus, & ſecundus, &c. Si quis autem libros integros
„ cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia catholi-
„ ca legi conſueverunt, & in veteri vulgata editione
„ latina habentur, pro ſacris, & Canonicis non ſuſce-
„ perit, & traditiones prædictas ſciens, & prudens
„ contempſerit, anathema ſit". Iſtud Concilii Tridentini Decretum latum eſt Seſſ. 4. quæ die 8. Aprilis anno 1546. celebrata narratur: ubi adverſus Heterodoxos nonnulla occurrunt attentione digna: ſcilicet Sectarii geminum circa libros ſacros inveterant errorem; 1. quidem integros aliquot e ſacratum Scripturarum Canone expunxerant, nimirum Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Baruchi, & Machabæorum codices. 2. Cæteros veteris Teſtamenti libros ſuſcipiebant Heterodoxi; at nonnullos magnopere decurtabant, eo quod partes illæ, quas rejecerunt, in Hebræis, aut Chaldæis voluminibus non habeantur. Id potiſſimum videre eſt in ſeptem ultimis Eſtheræ capitibus, & in libro Danielis, in cujus capite 3. leguntur continui ſexaginta ſeptem verſus, quos Novatores ex opere Danielis eradere tentarunt. Pariter explodere moliti ſunt 13. & 14. caput ejuſdem Danielis, ubi Suſannæ, Draconis Belis, carceriſque ipſius Danielis, & translationis Habacuch hiſtoriæ referuntur. Quare ſacra, & Œcumenica Synodus Tridentina huic Novatorum circa ſacras Scripturas errori judicavit occurrendum, quando anathema vibravit in eos, qui *ſacros codices integros cum ſuis omnibus partibus pro ſacris, & Canonicis non ſuſciperent*.

2. Theologi, qui Concilio Tridentino interfuerunt, vel illud proxime ſubſecuti ſunt, teſtantur, hanc fuiſſe Synodi mentem, ut par, & eadem authoritas Proto-Canonicis, & Deutero-Canonicis tribueretur. Satis nobis ſit quoſdam laudare Theologos, & Præſules, quorum agmen ducet Staniſlaus Hoſius Cardinalis S. R. E. & Concilii Tridentini Præſes. Is lib. 3. de authoritate ſacræ Scripturæ non diffitetur: „ dubitatum olim fuiſ-

„ ſe de libris Judith, Tobiæ, Sapientiæ, Eccleſiaſti-
„ co, duobus primis Machabæorum, & Baruch; at
„ non ideo perpetuo eſſe dubitandum .... Et ex quo
„ tempore totius Eccleſiæ conſenſu recepti ſemel, &
„ inter Canonicos in Concilio Tridentino numerati
„ ſunt, dubitari amplius deinceps non debere". Melchior Canus, qui Julio III. Summum Pontificatum gerente Concilio Tridentino adfuit, ordinem, quem noſtri Deutero-Canonici inter ſacras Scripturas obtinent, aperte ſic declarat: „ Tobiam, Judith, Sapientiam, Eccleſia- *Lib. 2. de locis Theol. cap. 9. concl. 2.*
„ ſticum, duoſque Machabæorum libros a Canone re-
„ jicere, multo magis erroneum eſt, ne dicam hæreti-
„ cum". Doctiſſimus Didacus Payva ab Andrada, ſeu Andradius noſtræ ſententiæ patrocinatus eſt, cum indicis Scripturarum a Tridentinis Patribus confecti, & verſionis vulgatæ defenſionem adverſus Hæreticos ſuſcepit: *Def. Conc. Trid. lib. 4.* ac licet inter Theologos tantum recenſitus ſit, fuit tamen magna cum opinione ſapientiæ auditus. Eandem quoque præ ſe tulit ſententiam Scriptor alter religioſiſſimus in Synodo Tridentina Epiſcopi Abulenſis vices gerens, Gaſpar, inquam, Cardilus; præſens enim argumentum in ſua adverſus Fabricium Montanum Apologia nitide pertractavit. *Tom. 14. Conc. col. 1912. ed. Labbè.* Confluunt ad me certatim complures alii Theologi, qui vel Concilio Tridentino interfuerunt, vel ejus ætati vicini admodum extitere; illos inter enumerare poſſe Iſidorum Clarium Benedictinum, Petrum de Soto Dominicanum, Alphonſum Salmeronem Societatis Jeſu Presbyterum, Gentianum Hervetum Cardinalis a Lotharingia Theologum, Michaelem Medinam Minoritam, &c. quorum opera non leve momentum ſententiæ, quam propugnamus, conferunt.

3. Hæretici norunt optime, hanc fuiſſe Concilii Tridentini mentem, ut par Deutero-Canonicorum, & Proto-Canonicorum definiretur authoritas. Id agnoverunt Raynoldus, Witacherus, Molinæus, Gerhardus, &c. Hic ſcilicet *loco 1. de Scriptura ſacra num.* 103. contendit, *Concilia Florentinum, & Tridentinum nimis eſſe recentia*, ut in ſuis indicibus divinam noſtris Deutero-Canonicis authoritatem decernerent. Concinunt etiam ineptæ Bibliaci Canonis diviſiones, quæ ex Hæreticorum officina prodiere. Primæ diviſionis artifex creditur Kemnitius: *Canon*, inquit, alius *infallibilis*, alius *fallibilis*: 2. a Junio profecta eſt, quæ Cont. cap. 10. Canonem diſtribuit in *proprium*, & *improprium*; ſeu (ut ante ipſum dixerat Witacherus 16.) in *germanum* & *improprium*. Recenſent Hæretici alias diviſiones, quæ ab ipſis idcirco confectæ ſunt, ut Scripturarum Canoni, quem Synodus Tridentina condidit, opponerentur. Eam ſane mentem a Tridentino Scripturarum indice alienam non induerunt Hæretici, niſi quod iſta Synodus noſtros Deutero-Canonicos pares Proto-Canonicis declaraverit: *complures enim Hæretici* Tobiam, Judith, Eccleſiaſticum, &c. magna authoritate præditos agnoſcebant: id quidem faſſus eſt Gerhardus, quem Sect. 1. hujuſce opuſculi, nota 1. in Confeſſiones Hæreticorum citavimus: at divinam eis authoritatem negabant: ab ipſis Scripturarum index Tridentinus petebatur: ajebant, prioribus Eccleſiæ ſæculis ita completum, & conſignatum fuiſſe ſacrorum librorum Canonem, ut augeri amplius non poſſet, quocirca Patres Tridentinos ut reos ſuperſtitionis exagitabant, eo quod Hebræorum Canoni aliquos veteris Teſtamenti libros addiderint. Quis igitur non videt, Hæreticos arbitratos etiam fuiſſe, quod Synodus Tridentina utriuſque Teſtamenti Deutero-Canonicos cum Proto-Canonicis æquales authoritate declaraverit?

Unum hic remoram injicit, quod Melchior Canus Hæreticis non audeat eos accenſere, qui libros veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos e Scripturarum ſyllabo rejiciunt. *Lib. 2. de locis Theol. cap. 9.* De Prophetia Baruch dixerat, *eſſe erroneum eximere librum hunc e Canone: at*, inquit, *hæreſim non audeo vocare*. Sixtus Senenſis in eo opere, cui, *Bibliotheca ſancta*, nomen fecit, ſex poſtrema Heſteræ capita inter Scripturas nedum recenſeat, imo ea *ut adcititia, & apocrypha negligit*. Liberum itaque fuit poſt Synodum Tridentinam veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis divinam negare authoritatem, aut ſaltem ſine hæreſeos nota in dubium revocare.

Ut recte, & omni ambage ſemota argumento propoſito occurram, nego, poſt Synodum Tridentinam Theologis fas adhuc fuiſſe ſine hæreſi de noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritate divina ambigere. Revera Melchior Canus non auſus eſt Hæreticos nuncupare, qui Baruchum e Canone eximebant, quia, quo tempore hæc ſcripſit, nondum erat abſolutum, ac promulgatum Concilium Tridentinum: obiit enim anno 1560., at Synodo finis duntaxat impoſitus eſt anno 1563. Tunc omnia Synodi Tridentinæ decreta chirographis Patrum omnium munita ſunt. Nec Canus Concilio intererat, cum Scripturarum index adornatus eſt: adfuit quidem deinde ſub Julio III.: verum aberat, quando antea Pau-

 lo III.

lo III. Pontifice ſacrorum librorum catalogus confectus eſt.

Sixti Senenſis nævus fuit, dum ſex poſtrema Eſtheræ capita rejecit: hunc & complures alios Poſſevinus in ſuo apparatu recte notavit. Unde doctiſſimus Dupin, qui hanc ſententiam in ſua *Bibliotheca* aſſeruerat, ab Illuſtriſſimo Harlejo Pariſienſium Archiepiſcopo hunc errorem compulſus eſt revocare, declaratione data: *J'avois crû pouvoir ſoutenir*, inquit, *après Sixte de Sienne que l'on pouvoit douter de la canonicité de ſix derniers chapitres d'Eſther, & dire avec lui, que c'étoit une addition au livre d'Eſther, la quelle n'étoit pas compriſe dans le Canon du Concile de Trente. Mais comme l'on m'a fait connoître que l'on ne pouvoit pas appliquer cette ſolution aux termes précis du Concile qui admet tous ces livres contenus dans ſon catalogue pour Canoniques entierement, & dans toutes leurs parties ... j'ai changé de ſentiment & les reconnois pour canoniques: d'autant plus que l'Egliſe en a tiré des Epitres pour ſon Office* &c. Jus tamen illud & Sixto Senenſi, & Elliæ Dupin tribuendum eſt, quod de ceteris veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis catholice ſenſerint. Sixtus enim in Præfatione, quam Bibliothecæ ſanctæ præpoſuit, Hæreticis ſceleratis annumerat, qui Tobiam, libros Sapientiæ, Eccleſiaſtici, &c. e Canone Scripturarum eliminare aggreſſi ſunt; quod etiam lib. 8. Biblioth. ſanctæ peregit. Si quis vero Elliæ Dupin ſententiam hac de re ſcire deſiderat, conſulat neceſſe eſt illius Diſſertationes gallicas, quas *præliminares* nuncupari voluit.

Secunda Veritas.

Diſſertator Gallus in ſuo MSS. nonnulla ſcripſit, quæ Tridentino Scripturarum Canoni non ita ſunt conſona. Gallicum idioma referam, ut nuda, & aperta prodeat
Num. 53. ipſius ſententia. *Le Canon des livres divinement inſpirez doit neceſſairement être appuyé ſur le conſentement unanime des Peres: à moins que de vouloir tomber dans une contradiction manifeſte; & il ne ſerviroit de rien d'alleguer que le canon des livres ſacrez donné par le Concile de Trente eſt le même que celui du troiſieme Concile de Carthage tenu ſur la fin du quatrième ſiecle. Car, quand il ſeroit certain que ce Canon auroit été veritablement fait, & publié dans ce Concile; on ne le pourroit entendre dans un autre ſens que celui de S. Auguſtin, qui a été bien eloigné de faire tous les livres compris dans ce Canon de la même autorité*, paris authoritatis; *puiſqu'il établit trois differens ordres de ces livres, les uns d'une plus grande autorité que les autres*. Num. 54. *Outre cela, il y a deux livres qui ſont Judith & Tobie dans la Vulgate qui ſont entierement differens de ceux que l'ancienne Egliſe tant Orientale qu'Occidentale a eu; en ſorte qu'il paroit que les livres, qui ſont dans la Vulgate, & les anciens ſont d'Auteurs fort differens*. Illud diſcrimen conatur oſtendere Diſſertator comparatione inſtituta inter verſionem Græcam, & Latinam Tobiæ, ac Judith: quædam enim ex utraque verſione refert teſtimonia, ut demonſtret, unam eſſe alteri longe diſſimilem. Cæteris vero Criticis alia ſubit ſententia: aſſerunt enim, filiam numquam melius forma ſua matrem referre, aut germanos fratres eſſe ſimiliores, quam verſio latina Tobiæ, & Judith ſit Græcis fontibus ſenſu & genere dicendi ſimilis.

Num. 56. ad Concilii Tridentini de ſacris Scripturis Canonem hæc refert: *Cependant pour faire une telle deciſion, un Concile général eſt obligé de conſulter les monumens de la Tradition, autrement il tomberoit dans la prévarication du Concile d'Arimini, comme le ſoutient Vincent de Lerins dans ſon* Commonitorium cap. 42. Ejus loco relato, ita concludit: *Suivant ces principes un decret ſeroit nul, auſſi bien que les anathemes qui y ſeroient joints, comme l'aſſure Vincent de Lerins*; quæ quidem eo fine docet Diſſertator, ut Scripturarum Canonem Tridentinum emolliat, vel etiam elevet, ac deprimat.

Ad calcem Diſſertationis id ſtatuit illius author: *Nous devons toûjours revenir à cette grand maxime que la Tradition touchant les Livres Canoniques doit être appuyée ſur le temoignage clair, & net de SS. Peres, l'Egliſe ne devant, & ne pouvant point faire ou produire des livres ſaints, mais les conſerver fidelement ainſi que la Foy .... Il ſemble donc que le plus ſûr ſoit de rejetter toutes ces nouvelles découvertes qu'on pretend faire dans les dogmes, & qu'on donne pour Traditions Apoſtoliques, ſans qu'on puiſſe prendre prétexte que l'Egliſe ſe perfectionne dans la foy comme dans le reſte*. Huc uſque Diſſertator, qui ſuam hanc ſententiam authoritate Vincentii Lirinenſis incaſſum nititur confirmare: ſui enim conatus vanitatem inferius demonſtrabo.

Interim duo mihi videtur intendiſſe author Diſſertationis, aut noluiſſe, aut non potuiſſe Synodum Tridentinam conficere aliquem Scripturarum Canonem, in quo noſtri Deutero-Canonici, & Proto-Canonici pares tum authoritate, tum origine declararentur, niſi in manifeſtam Ariminenſis Concilii prævaricationem incideret, ad traditionem SS. Patrum non reſpectando. Genuinus itaque Diſſertatori ſenſus tribui poteſt. 1. Concilium Tridentinum veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos pares authoritate cum Proto-Canonicis non definiit. 2. Si definiis, Patrum veterum traditionem non conſuluit, adeoque *in Patrum Ariminenſium prævaricationem incidit*. Siccine vel ſenſit, vel loquitur Catholicus de Concilio Œcumenico, in quo collectum fuerat, quidquid ſapientia, authoritate, prudentia excellebat? Cui celebrando, & abſolvendo viros in ſuis ditionibus præſtantiſſimos deſtinarunt Pontifices, Reges, Principes innumeri, ac Dynaſtæ. Cujus arbitrio cauſam ſuam adverſus Hæreticos Deus ipſe permiſit. An prævaricator extitit ille Antiſtitum conventus, qui dictantis, & loquentis Sapientiæ reſponſa reddebant, quorum judicium utpote inconcuſſum, eodem ac divinum loco habendum cenſent omnes genuini Catholici? Sane non attendebat author Diſſertationis; cui, ſi ſemel demonſtravero, antiquam Patrum traditionem a Synodo Tridentina fuiſſe enucleatam, antequam Scripturarum Canonem conderet, cadat ejus ſententia neceſſe eſt.

Quid hac in re peregerit Concilium Tridentinum, non aliunde certius derivari poteſt, quam ex ejus actis, vel authoribus, qui illius hiſtoriam adornarunt.

1. Quidem acta ſuperius laudavimus; horum initio profitetur Synodus, ſe ſecutam fuiſſe *exempla orthodoxorum Patrum*, quando Scripturarum indicem confecit. Traditioni igitur antiquæ ſtuduerant Patres Tridentini; hanc ut ducem & ſui decreti moderatricem ſibi propoſuerant; ſuam ergo diligentiam in ea perpendenda, ſuamque operam in ejus monumentis contemplandis collocaverant.

2. Eminentiſſimus Cardinalis Pallavicinus lib. 6. Hiſt. Conc. Trid. cap. 11. refert, Cervinum Cardinalem plurima de noſtris Deutero-Canonicis diſſeruiſſe; potiſſimum vero dixiſſe, „ ad comprobanda ea volumina, quæ Canonica cenſerent, invitari Patres Tridentinos exemplo, & Canone poſtremo Apoſtolorum, ac Trullano Concilio, in quo illorum pleraque recenſentur, & Laodiceno eadem plane commemorante, ac tertio Carthaginenſi, quod libros Judithæ, Tobiæ, & Apocalypſis inter divinos agnoſcit: conſimilem etiam ſyllabum fuiſſe confectum a SS. Athanaſio, & Gregorio Nazianzeno, a 4. Synodo Toletana, ab Innocentio I. & Gelaſio Romanis Pontificibus, ac denique a Concilio Florentino ". Ad finem iſtius capitis ſic proſequitur Pallavicinus: „ Cervinus, cum advertiſſet, librum illum (Baruch) ab aliquo etiam Catholicorum in dubium revocari, admonuit, nihil obſtare ſyllabo ſacrorum voluminum a Synodo Florentina confecto, inter ea ibi connumeratum eſſe Baruch, tametſi a pleriſque antiquorum de ipſo mentio non ſit habita; illorum ſiquidem mentem fuiſſe, non hunc librum excludere, ſed comprehendere in libro Jeremiæ, cujus amanuenſis fuerat Baruch ".

Pallavicino hac in re conſentit Suavis Polanos, licet in plurimis contrarius: lib. 2. Hiſt. Conc. Trident. refert, Patres Tridentinos in eo unanimes extitiſſe, ut inſtar Concilii Laodiceni, ac Concilii tertii Carthaginenſis, catalogus quidam librorum Canonicorum inſtitueretur, in quo fixam haberent ſedem ſacri libri, qui a Judæis non fuerunt admiſſi. De modo conficiendi iſtius indicis fatetur quatuor natas eſſe opiniones: primæ opinionis patroni cenſebant, duo in Scripturarum indice latercula eſſe deſcribenda, quorum primum libros ab omnibus ſemper receptos, alterum vero libros, de quibus dubium olim motum fuerat, exhiberet. Relata deinde 2. & 3. ſententia, quarta tandem ſuperior, & victrix decernebat, nullum inter utroſque codices admittendum eſſe diſcrimen, idque a Concilio Carthaginenſi aliiſque Conciliis & Patribus fuiſſe peractum. Poſtrema hæc ſententia, teſte Suavi Polano, ſtatuebat, libros Proto-Canonicos, & Deutero-Canonicos authoritate æquales eſſe declarandos.

Tandem cum dies Seſſioni 4. celebrandæ determinata
veniſſet, Archiepiſcopus Turretinus peroravit, decretaque confecta legit: horum primum ſpectabat indicem De Saſſari.
librorum divinorum, quem ſuperius laudavimus. Huic decreto, ſicut cæteris, quæ in Seſſione 4. lata ſunt, *cuncti abſolute conſenſerunt*, inquit Pallavicinus lib. 6. hiſt. cap. 16. Quod ſi nonnulli refragari viſi fuerint, hi ſane noſtrorum Deutero-Canonicorum authoritatem non
impugnarunt. Etenim „ Epiſcopus Caputaquenſis, ut Lib.6. hiſt.
„ notat Pallavicinus, dixit, placere ſibi decretorum ſen- cap. 16.
„ tentiam, oblique ſignificans titulum non placere. Fe-

„ ſula-

Digitized by Google

„ ſulanus conſuetam de inſcriptione ſchedulam protulit: „ Pacenſis, & Petrus Auguſtinus Oſcenſis reſponderunt, „ ea ſibi probari, modo liberum eſſet Concilio epigra- „ phem addere, repræſentantis Eccleſiam univerſalem „ ubi ipſi videretur “. Porro iſtæ difficultates nullum authoritati Canonicæ Tobiæ, Judithæ, Sapientiæ &c. detrimentum inferre poſſunt; ſed potius in declaranda Canonica eorum authoritate unanimem Patrum Tridentinorum ſententiam evidenter demonſtrant.

Hanc de Tridentino Scripturarum indice controverſiam hic ſecare omnino juvaret, niſi difficultates quædam occurrerent, quas diluere non erit operoſum.

CAPUT II.

Tridentini Scripturarum indicis æquitas defenditur, ſimulque difficultates, quæ proponi ſolent, ſolvuntur.

Complures in eo opuſculo adverſus noſtros Deutero-Canonicos difficultates ab Heterodoxis propoſitas pro modulo noſtro jam ſolvimus: ſuperſunt eæ duntaxat diluendæ, quæ Scripturarum indicem a Synodo Tridentina confectum impugnant. Opponunt ſcilicet adverſarii, noſtros Deutero-Canonicos in Concilio Tridentino authoritate pares Proto-Canonicis non potuiſſe declarari, quin nova Patribus Tridentinis adfuerit revelatio: abſurdum porro eſt arbitrari, novæ revelationis luce mentes Patrum in Concilio collectorum illuſtrari, dum Chriſtus integram omnium fidei noſtræ dogmatum revelationem Apoſtolis fuiſſe apertam teſtatur. En ejus Oraculum: „ Paracletus autem Spiritus „ Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille „ vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcum- „ que dixero vobis “.

Joann. cap. 14.

Ni me vana fides aut mendax ludat imago;

agnoſco, conſimilem ab erudito Diſſertatore fieri difficultatem. Etenim poſtquam fuſius probare tentavit, traditionem authoritati divinæ Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti non favere, ita ſuam diſſertationem concludit. *Il ſemble donc que le plus ſûr ſoit de rejetter toutes ces nouvelles découvertes qu'on pretend faire dans les dogmes, & qu'on donne pour traditions Apoſtoliques ſans qu'on puiſſe prendre le prétexte que l'Egliſe ſe perfectionne dans la foy, comme dans le reſte.* In hujus ſententiæ patrocinium advocat Vincentium Lirinenſem, cujus teſtimonium ex cap. 28. Commonitorii deſumptum laudat.

Verum eo argumento, quod a multis ſæpius obtritum eſt, leviter admodum pulſantur Catholici. Etenim non concedunt, Synodo Tridentinæ novas adveniſſe revelationes cum Scripturarum Canoni Deutero-Canonicos comites addidit. Fatentur tamen, a Patribus Tridentinis auxilio Spiritus Sancti adjutis peractas fuiſſe novas fidei explicationes, novaſque dogmatum declarationes, & definitiones in Synodo Tridentina fuiſſe prolatas; quæ quidem dogmata a Chriſto vel Spiritu Sancto Apoſtolis revelata ſunt, & eorum ſucceſſoribus continua ſucceſſione tradita, quamvis non perfecte pleneque prioribus Eccleſiæ ſæculis explicata.

Miror quod author Diſſertationis ſibi vindicet Vincentium Lirinenſem, quem tamen ipſi adverſari facile judicabit lector, ſi in cap. 29. & 30. Commonitorii oculos etiam rapide conjiciat: „ Chriſti, inquit Vincentius, Eccleſia ſedula, & cauta depoſitorum apud ſe „ dogmatum cuſtos, nihil in his unquam permutat, „ nihil addit, nihil minuit; non amputat neceſſaria, „ non apponit ſuperflua, non amittit ſua, non uſurpat „ aliena: ſed omni induſtria hoc unum ſtudet, ut vete- „ ra fideliter ſapienterque tractando, ſi qua illa ſunt „ antiquitus informata, & inchoata, accuret, & po- „ liat; ſi qua jam expreſſa, & enucleata, conſolidet, „ firmet; ſi qua jam definita, & confirmata, cuſtodiat. „ Denique quid unquam aliud Conciliorum decretis „ eniſa eſt, niſi ut quod ſimpliciter credebatur, hoc „ idem poſtea diligentius crederetur; quod antea lentius prædicabatur, hoc idem poſtea ſolicitius excoleretur? Hoc, inquam, ſemper .... Hæreticorum novi- „ tatibus excitata Conciliorum ſuorum decretis Catho- „ lica perfecit Eccleſia; niſi ut quod prius a majoribus „ ſola traditione ſuſceperat, hoc idem poſteris etiam „ per Scripturæ chirographum conſignaret “. Hæc Vincentius diſerte, copioſe, & ita dilucide in noſtræ ſententiæ defenſionem, ut nihil clarius & appoſitum magis laudari poſſit.

Alterum petunt adverſarii argumentum ex traditione, quam veluti inſufficientem nobis exhibent, ut ea rite perſpecta Concilium Tridentinum inter ſacras Scripturas potuerit noſtros Deutero-Canonicos referre: unanimem enim & clarum de divina Deutero-Canonicorum authoritate conſenſum in vetuſtis Patribus deſiderant; cum autem ille Deutero-Canonicis deſit, contendunt, Patrum traditionem, quam in eo opuſculo adornavimus, non fuiſſe legitimam regulam, quam Patres Tridentini in conficiendo Scripturarum Canone ſecuti fuerint. Authori Diſſertationis arriſit illud argumentum: *Quelle apparence*, inquit, *y a-t il donc de declarer pour canoniques des livres, que l'ancienne Egliſe n'a point reconnus ou lus, & dont l'origine eſt entierement incertaine .... Nous devons toujours revenir à cette grande maxime que la tradition touchant les livres canoniques doit être appuyée ſur le temoignage clair & net des ſaints Peres.* Unde concludit author Diſſertationis, Deutero-Canonicos veteris Teſtamenti in Scripturarum Canonem non eſſe referendos. Num. 55.

Illud Diſſertatoris ratiocinium, quod ipſi cum Heterodoxis commune eſt, mihi renovat memoriam declamatoris Vectii, de quo Juven. cum,

Eadem cantaret verſibus iiſdem, Satyr. 4.
Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.

Quæ enim fuſius Raynoldus adverſus veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos, hic brevius retulit, ſeu potius quod Gerhardus latino idiomate, hic gallico deſcripſit: ſicut enim Raynoldi, & Gerhardi mens ea fuit, ut oſtenderent, vetuſtam traditionem veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis adverſari, ita & Diſſertationis author ad eundem conſequendum finem ſuam omnem operam collocavit, ſed infauſto admodum exitu. Quæ enim in plurimis iſtius opuſculi Sectionibus diximus, aperte demonſtrant, Canonicam, divinamve authoritatem a majori ſanctorum Patrum parte noſtris Deutero-Canonicis fuiſſe conceſſam; quod Synodo Tridentinæ ſatis erat, ut in Scripturarum Canonem eos referret: neque enim unanimis de quodam dogmate traditio requiritur, ut Eccleſia certo poſſit de eo judicare. Conſtat, unanimem non fuiſſe Patrum traditionem circa valorem Baptiſmi ab hæreticis collati: S. Cyprianus in Africa cum quibuſdam Eccleſiæ Africanæ Conciliis, & Firmilianus in Oriente cum duabus Synodis, decreverant, Baptiſmum hæreticorum eſſe irritum; dum S. Stephanus, & Occidentales Epiſcopi ejus valorem aſſererent: nihilominus, teſte S. Auguſtino, Concilium plenarium definiit valorem Baptiſmi ab Hæreticis collati ad fidem pertinere. Lib. De Baptiſm. cap. 7.

At ne quis exiſtimet, in uno duntaxat Baptiſmi hæreticorum negotio unanimem Patrum traditionem requiſitam non fuiſſe, ut ratus declararetur; legat quid de Deutero-Canonicorum controverſia Nicephorus ſcripſerit: „ Sed enim libri illi, *inquit*, Epiſtola ſcilicet Ja- „ cobi, altera Petri, unica Judæ, altera, & tertia „ Joannis, & Epiſtola ad Hebræos; tametſi contro- „ verſi ab antiquis ſint habiti, poſtea in omnibus, quæ „ ſub cælo ſunt, Eccleſiis authoritatem Sacro-ſan- „ ctam, & irrefragabilem obtinuerunt “. Quod de Epiſtolis SS. Jacobi, Judæ, &c. dixit Nicephorus, id potiori jure de veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis cenſendum eſt. Lib. 2. hiſt. cap. 46.

Dicet aliquis, Vincentium cap. 3. Commonitorii hanc ſtatuere regulam: „ In ipſa Catholica Eccleſia „ magnopere curandum eſt, ut id teneamus, quod ubi- „ que, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt: „ hoc eſt enim proprie, vereque Catholicum, quod ipſa „ vis nominis, ratioque declarat “. Atqui hæc Vincentii regula genuina non foret, ſi unanimis traditio non requireretur, ubi potiſſimum agitur de fidei dogmatibus traditionis auxilio probandis; quocirca concludere fas erit, periclitari dogmata, niſi clara, & unanimi Patrum traditione nitantur.

Sed hæc anguſtæ mentis concluſio eſt, quaſi vero Vincentius Lirin. unam hanc fidei noſtræ dogmatibus regulam proponeret. Equidem hæc illa regula eſt, quam adhibuit Vincentius, ubi dogmata, quæ aperte in Scripturis, & traditione revelata continentur, probare voluit. Hanc illam uſurpavit, ubi Verbi divinitatem adverſus Arium, unam in Chriſto perſonam adverſus Neſtorium, geminam in Chriſto naturam adverſus Eutychetem propugnavit; quippe ea dogmata fide ſemper explicita credita ſunt, & ad nos uſque clara, ac unanimi Patrum traditione pervenerunt. Verum quando agitur de fidei dogmatibus, quæ in Scriptura ſacra deliteſcunt, aut Patrum traditione non ita unanimi, & clara nituntur, ad aliam confugit regulam, quam cap. 4. Commonitorii hiſce commendat verbis: „ Si in ipſa „ vetuſtate duorum, aut trium hominum, vel certe „ civitatis unius, aut etiam Provinciæ alicujus error „ deprehendatur; tunc omnino curabit, ut paucorum „ temeritati, vel inſcitiæ univerſalis Concilii decreta, „ ſi qua ſint, præponat. Si tale aliquid emergat, ubi „ nihil ejuſmodi reperiatur, tunc operam dabit, ut col-

„ latas

Digitized by Google

„ latas inter ſe majorum ſententias conſulat, interrogetque eos duntaxat, qui diverſis licet temporibus, & locis, in unius tamen Eccleſiæ Catholicæ communione, & fide permanentes, magiſtri probabiles extiterunt; & quidquid non unus, aut duo, ſed omnes pariter eodem conſenſu aperte, frequenter, perſeveranter tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe cognoverit, id ſibi quoque intelligat abſque ulla dubitatione credendum". Iſtam Vincentii normam ſecuti ſunt Patres Tridentini, cum veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos in Scripturarum Canone poſuerunt: ad examen varias de illis Deutero-Canonicis Patrum ſententias revocarunt; antiquos Scriptores conſuluerunt, interrogaverunt; obſcura eorum loca colluſtrarunt; ac tandem neglecta veterum quorumdam ſententia, qui de noſtris Deutero-Canonicis non ita recte cogitabant, cæterorum Patrum authoritate abrepti certam, & immobilem ſedem in Scripturarum ſyllabo Deutero-Canonicis tribuerunt.

C A P U T III.

Diluuntur poſtremæ difficultates, quæ mentem Concilii Tridentini in condendo Scripturarum Canone ſpectant.

QUÆ Capite 1. iſtius Sectionis dicta ſunt, aperte declarant, hoc unum Patribus Tridentinis fuiſſe propoſitum in conficiendo Scripturarum indice, ut veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos pares authoritate Proto-Canonicis definirent. Ut autem difficultas, quæ huic veritati opponitur, clarior pateat; fas ſit mihi in ea proponenda Scholarum morem uſurpare. Pallavicinus, inquiunt adverſarii, lib. 7. hiſt. Concilii Tridentini cap. 10. refert, Patres Tridentinos declaraſſe, fore ut in ſuis decretis abſtinerent a definiendis quæſtionibus, quæ inter Theologos agitari ſolent: atqui quæſtio de divina, & canonica librorum veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum authoritate inter Theologos ante Synodum Tridentinam controvertebatur: liberi quippe tunc noſcebantur Theologi ut negarent, vel affirmarent, hoſce codices eſſe Canonicos; ergo Concilium Tridentinum nunquam ſibi propoſuit, ut noſtris Deutero-Canonicis debitam eſſe authoritatis divinæ prærogativam decerneret.

Argumentum illud, quod ſpecioſum videtur, nullius eſſe ponderis, multa ſunt quæ certo demonſtrant. 1. Cardinalis Cervinus, unus e Patribus Tridentinis fatebatur quidem, veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos,
Pallavicinus lib. 6. hiſt. Conc. Trident. cap. 11. *non ab Hereticis modo, ſed ab aliquo Catholicorum in dubium vocatos fuiſſe*; at ſimul affirmabat, *incompertum eſſe, undenam ea dubitatio exorta fuerit: ac veriſimile eſſe, illam exhauſtam ex hæreſeos cloacis*. Porro Cervinus non ita locutus fuiſſet de ſententia Theologorum, qui Deutero-Canonicorum authoritatem in dubium revocaſſent, ſi eorum divina origo in utramque partem fuiſſet tunc agitata. Saltem nonnullos expertus fuiſſet Theologos adverſarios. Cum igitur nemine contradicente ita ſuam de libris Deutero-Canonicis ſententiam expoſuerit, facile concluditur, quod & omnium Theologorum illa extiterit.

2. Pallavicinus narrat: „ Re ad ſuffragationis formam redacta, Patres de cunctis ſacræ Scripturæ libris recipiendis concorditer conveniſſe: in eo, inquit, diſcordabant Patres Concilii, an affigendum anathema cuicumque eos recuſanti, quo audacia comprimeretur quorumdam etiam Catholicorum adverſantium, inter quos Cajetanus quoque connumeratus". E quibus ſic argumentari licet. Cajetanus ante Concilium Tridentinum obiit: Patres Concilii decreverunt *concorditer*, in veteris Teſtamenti Deutero-Canonicis eamdem eſſe agnoſcendam authoritatem, ac in Proto-Canonicis: anxii & dubii duntaxat fuerunt, utrum Cajetani operibus anathema affigendum foret, eo quod Deutero-Canonicorum divinæ authoritati non patrocinentur: ergo ante Synodum Tridentinam non ea erat Theologis conceſſa libertas, ut pro arbitrio quamlibet de noſtris Deutero-Canonicis complecterentur ſententiam.
Lib. 6. hiſt. Conc. Trid. cap. 11.

Ibid. 3. Pallavicinus aſſerit, die 22. Februarii „ Tria in peculiaribus cœtibus propoſita fuiſſe: 1. An omnia utriuſque Teſtamenti volumina eſſent comprobanda: 2. An ea comprobatio per novum examen peragenda: 3. A Bertrando, & Seripando propoſitum, an expediret ſacros libros in duas claſſes partiri; alteram eorum librorum, qui ad promovendam populi pietatem pertinent, ut Sapientiæ, Eccleſiaſtici, &c. alteram eorum, quibus fidei dogmata innituntur: ſed hæc diviſio, (pergit Pallavicinus) nec ſua ſpecie Patres allexit, nec nacta eſt laudatorem". Porro nanciſci potuiſſet laudatorem aliquem, ſi præciſa ante Synodi Tridentinæ definitionem Theologi de divina Deutero-Canonicorum noſtrorum authoritate libere diſceptaſſent, ergo &c.

4. Suavis Polanus lib. 2. Hiſt. Concilii Tridentini ad annum 1546. refert, Theologos ex operibus Lutheri hunc decerpſiſſe articulum; ſcilicet *inter libros veteris Teſtamenti, eos duntaxat eſſe computandos, qui in Hebræorum Canone leguntur*. Porro articulus ille a Theologis iden deſumptus eſt ex Lutheri codicibus, ut a Synodo Tridentina damnaretur, ergo, &c.

5. Nec Theologi plurimis ante Synodum Tridentinam annis hanc ſibi veniam permiſerunt, ut de authoritate Deutero-Canonicorum veteris Teſtamenti libere diſceptarent. Eraſmus vir liberioris ingenii in rebus Theologicis ante Synodi Tridentinæ tempora floruit; nec tamen auſus eſt illorum codicum authoritatem in dubium apertum revocare. Etenim catecheſi 4. Symboli ſub finem veteris Teſtamenti Canonem exponens, de noſtris Deutero-Canonicis ita diſſerit: *An Eccleſia receperit hos libros eadem authoritate qua cæteros, novit Spiritus Eccleſiæ*. Equidem divinæ authoritati Deutero-Canonicorum non multum patrocinatur; imo ſi conjecturis uti liceat, adverſatus ei fuiſſet Eraſmus, ſi tunc temporis ea libertate donati fuiſſent Theologi. Verum ætate Eraſmi aderat conſenſus Theologorum, qui inter Scripturas ſacras veteris Teſtamenti Deutero-Canonicos referebant; aderat unanimis Scriptorum Catholicorum, qui tunc florebant, ſententia, quæ inſtar legis erat, & quam diſſenſu ſuo nullus tunc temerare poterat. Ad hunc ſane Theologorum conſenſum vetuſta traditione nixum reſpectavit Albertus Pighius, cum in opere de traditionibus humanis, quod anno 1542. prodiit in lucem, Deutero-Canonicos veteris Teſtamenti inter ſacras Scripturas enumeravit. „ Quod autem, (inquit Controverſia 2.) vana non fuerit hæc eorum fides, divina Scriptura comprobat.... in Samuele, Davide, Ezechia, Eſdra, Juditha, Eſther, Machabæis, &c.

Erunt fortaſſe, qui nihil me profeciſſe exiſtimabunt, niſi argumentum alterum, quod eo proponunt modo, elucidem. Habetur in decreto Tridentino, Scripturas ſacras, ac traditiones *æquali pietatis, ac reverentiæ affectu recipiendas*. *Seſſ. 4.* Notat Pallavicinus lib. 6. cap. 14. *Hanc æquationem quibuſdam, ac præſertim Bertano non fuiſſe probatam*. Decretum tamen communi omnium ſuffragio deinceps receptum eſt, ac comprobatum. Porro, aiunt nonnulli, ſi index Tridentinus Scripturis a Deo inſpiratis duntaxat conſtaret, Concilium Tridentinum nunquam ſtatuiſſet, ut libris in indice contentis, & traditionibus eadem veneratio impertiretur: quis ſibi perſuadeat Patres Tridentinos voluiſſe, ut in eodem honoris, & dignitatis gradu haberentur ſacræ Scripturæ, & traditiones?

Reſpondeo 1. hanc difficultatem nullius eſſe momenti: peccat enim vitio, quod in Scholis ita ſolet argui; *Qui nimis probat, nihil probat*. Illud autem argumentum oſtenderet, in Tridentino Scripturarum indice nullum eſſe librum divinitus inſpiratum: ſiquidem Synodus traditiones libris omnibus in eo ſyllabo incluſis indiſcriminatim exæquat: quocirca in hypotheſi adverſariorum Geneſim, Exodum.... quatuor Evangelia, &c. veluti codices Deo afflante elaboratos in ſuo indice Concilium Tridentinum non collocaſſet; cum in veneratione, & pietate, quæ eis debentur, æquales eis adjungat comites traditiones. Quam abſurdum ſit hoc argumentum, nemo ſane non videt.

2. Synodus Tridentina traditionum nomine non tam intelligit ſanctorum Patrum opera, quam quædam fidei dogmata, quæ in ſacris paginis ſcripta non reperiuntur, ſed tamen Patrum ſubſidio ad nos uſque pervenerunt. Genuinam eſſe iſtam ſolutionem teſtatur decreti Tridentini tenor, cujus hæc verba ſunt: „ Omnes libros tam veteris, quam novi Teſtamenti, cum utriuſque unus ſit Deus author; nec non traditiones ipſas tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel oretenus a Chriſto, vel a Spiritu Sancto dictas, vel continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervatas, pari pietatis affectu, ac reverentia ſuſcipit, & veneratur (Synodus)". Quænam porro illæ ſunt traditiones, quæ *oretenus a Chriſto, vel a Spiritu Sancto dictæ ſunt*, niſi articuli quidam fidei in Scripturis vel minime delineati? Hos inter recenſeri poſſunt, numerus ſacrorum librorum, valor Baptiſmi hæreticorum, ſeptenarius Sacramentorum numerus, &c. qui in Conciliis Patrumque operibus inconcuſſe, & certo aſſervantur: unde Patrum ſcripta ad Concilii Tridentini mentem dici potius deberent traditionis cuſtodes fidi, & incorrupti, quam traditiones ipſæ, quæ a Chriſto uſque ad nos tranſmiſſæ ſunt.

Nonnulla levioris momenti diluenda adhuc ſuperſunt, quæ mihi ad finem properanti ſuperflua videntur. Quod ſi ex feſtinatione mihi quid humanitus acciderit; ſi in aliorum ſententiis referendis cæſpitaverim; aut ubique ſumma diligentia uſus non fuerim, (etſi fere uti volui) erit æquitatis lectoris, id quale eſt mihi condonare, vel ſaltem amica manu corrigere. Interim illud teſtatum velim, me in Eccleſia Catholica, Apoſtolica, & Romana natum ſemperque educatum vixiſſe: cujus authoritati, & cenſuræ non has modo veteris Teſtamenti Deutero-Canonicorum vindicias, ſed & ſi quæ forſan opera alia ſum editurus, libenter ſubjicio.

Digitized by Google

DE
LEGALI PASCHATE

A J.C. peracto, ad eorum defenſionem quæ habet Concilium Tridentinum Seſſ. XXII. cap. I.

DISSERTATIO

P. NICOLAI AUGUSTINI CHIGNOLII O. P.

In Taurinenſi Academia olim Prof.

ADVERSUS PP. TOURNEMINIUM S. J., ET LAMIUM ORAT. PRESB.

CELEBRASSE Chriſtum legale Paſcha, omnium primus negaſſe legitur Marcion Hæreſiarca; Moſaicam etenim legem Diabolo authori adſcribens, ad quam deſtruendam Chriſtus in phantaſtica carne veniſſet, quid mirum, ſi præcipuum hoc veteris legis caput prætermiſſum, & poſthabitum a Chriſto fuiſſe, contenderet? Etſi a Marcionis errore de Moſaicæ legis authore procul abeſſet Joannes Philoponus agnomine Grammaticus, a quo Tritheitæ ſæculo ſexto enati ſunt, negavit tamen perfeciſſe Chriſtum poſtremum Judaicum Paſcha, quem errorem ſæculo nono inſtaurarunt Græculi quidam, quos inter Anonymus *in diſputatione adverſus Judæos*, & alter ignotus Scriptor in libro, cui titulum fecit *de Sancto Paſchæ Feſto*, multis probare conati ſunt, Chriſtum in mortis ſuæ pervigilio legalem cœnam non peregiſſe, inepte tamen, & infeliciter; eodem enim ferme tempore Photius Græcorum doctiſſimus, licet in Latinos peſſime animatus, veritate tamen teſtimonium extorquente Bibliothecæ ſuæ codice 116. ſcripſit, temere, & inconſulto id ab eis fuiſſe prolatum, „ quoniam Chryſoſtomus, & Eccleſia docent, Chriſtum Dominum pridie, quam pateretur, legitimum Paſcha perfeciſſe, antequam myſticam inſtitueret cœnam “.

Primus inter Latinos in hanc Græcorum opinionem conceſſit Marcus Antonius de Dominis, quem poſtea excepit Hugo Grotius, & cum eo plerique ex Arminianis, & Socinianis. Dolendum eſt, Catholicos quoſdam eoſque doctrina, ac pietate ſpectabiles placitum hoc præpoſterum, atque falſum adoptaſſe. Apud Italos illud invehere molitus eſt Hieronymus Vecchiettus Florentinus in libro *de anno primitivo ab exordio mundi ad annum Julianum accommodato*, infauſtis tamen avibus; vix enim prodiit male conſarcinata ſcriptiuncula, ut a ſupremis Judicibus proſcripta fuit, & flammis adjudicata, ejuſque imprudens author in vincula datus, inter quæ ærumnis, & ſquallore confectus obiit. E Gallis vero illud præ cæteris avide arripuerunt, & conſtabilire conati ſunt Bernardus Lamy Gallicani Oratorii Presbyter tum in peculiari, quam de hoc argumento edidit, Diſſertatione, tum in aliis ſuorum operum locis, Auguſtinus Calmet in Diſſertatione *de noviſſimo Jeſu Chriſti Paſchate*, in qua non omnem ſolum falſitatis, & novitatis notam a ſententia hac abſtergere nititur, ſed æqualem ei authoritatis, firmitatiſque gradum tribuit, quem oppoſita inter Catholicos receptiſſima ſemper habuit, Pater denique Tourneminus in ſuis Theologicis Theſibus, quas anno 1691. & 1692. Pariſiis vulgavit, & in ea, quam ad Patrem Honoratum a Sancta Maria dedit, Epiſtola.

Etſi Pater Suarez in Commentariis ad tertiam Divi Thomæ partem quæſt. 50. ſect. 3. hæc habeat: „ Statuendum primo eſt, Chriſtum Dominum ante paſſionem ſuam legalem cœnam cum Diſcipulis celebraſſe, agnumque Paſchalem ritu Judaico immolaſſe, ac comediſſe, quæ res tam aperta eſt in Evangeliſtis, ut mirum ſit, non defuiſſe hoc tempore Hæreticos, qui eam negarent; hæc ſententia eſt plane hæretica “; ab hac tamen cenſura abſtinemus, quum nolimus Eccleſiæ judicium antevertere, neque Patrem Lamy reprehendimus, quod in ſecunda parte Tractatus hiſtorici *de veteri Judæorum Paſchate* probandum ſibi ſumpſerit, quæſtionem hanc fidei caput non eſſe, & imprudentes illos Theologos ſectetur, qui fidei definitiones ad arbitrium cudunt, & catholicis Scriptoribus, quibus Eccleſia hactenus pepercit, hæreſeos notam inurunt. Quid vero? Eidemne Lamy dabimus, quod minus religioſe ille ſcribit, quæſtionem hanc, cum in earum numero collocanda non ſit, quæ ad fidem, moreſque ſpectant, iis accenſendam eſſe, in quibus integrum cuique eſt a communi Patrum ſenſu recedere? Statuimus imo ex adverſo, & contendimus eſſe illam, ſi non hæreticam, falſiſſimam tamen, nec temeritate vacare; ſi enim temeraria adſertio (ut eam definit Melchior Cano) ea eſt, qua quidpiam effertur confidenti audacia, & jactatione ſuperba, etſi non contra Fidem, contra Eccleſiaſticæ tamen modeſtiæ regulam, an non habet Lamy, Tournemini, aliorumque opinio ſuperbam Eccleſiaſticæ regulæ contemptionem, quam a Hieronymo Vecchietto olim inductam ſummi Fidei Judices confixerunt, quod videretur illa *contra ſacrarum litterarum Fidem, contra Eccleſiæ univerſæ authoritatem, contra Sanctorum Patrum doctrinam adſerta?* Singula Romanæ hujus cenſuræ capita totidem propoſitionibus confirmanda ſuſcipimus.

PROPOSITIO I.

Patris Lamy, aliorumque opinatio a ſacrarum litterarum fide videtur aliena.

TRium Evangeliſtarum Matthæi, Marci, & Lucæ idem iiſdem ferme verbis narrantium teſtimonia exſcribenda ſunt, ut propoſitionis noſtræ veritas perſpecta fiat: *Prima die azymorum*, ait Matthæus cap. 26. *acceſſerunt Diſcipuli ad Jeſum dicentes: ubi vis paremus tibi comedere Paſcha? At Jeſus dixit: ite in Civitatem ad quemdam, & dicite ei, Magiſter dicit, tempus meum prope eſt, apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis; & fecerunt Diſcipuli, ſicut conſtituit illis Jeſus: & paraverunt Paſcha. Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim Diſcipulis ſuis, & edentibus illis dixit* &c. Gemina habet Marcus cap. 14. ſcribens: *Et primo die azymorum quando Paſcha immolabant, dicunt ei Diſcipuli, quo vis eamus, & paremus tibi, ut manduces Paſcha? Et mittit duos ex Diſcipulis .... & paraverunt. Veſpere autem facto venit cum duodecim, & diſcumbentibus* &c. Non abſimiliter rem geſtam cap. 22. deſcribit Lucas: *Venit dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha, & miſit Petrum, & Joannem dicens, euntes parate nobis Paſcha, ut manducemus .... paraverunt Paſcha; & quum facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo, & ait illis, deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar.* Quis hæc legens non ſibi videre videtur Chriſtum ſtatuta die, atque hora cum Diſcipulis legali menſæ accumbentem, atque agnum Paſchalem ex legis præſcripto edentem? Preſſius tamen rem urgere volumus, atque ex Evangelicis verbis hanc (de qua agimus) veritatem ratiocinando conficere.

Chriſtum die legitima de manducando typico Paſchate ſerio cogitaſſe, ejuſque parandi provinciam duobus Diſcipulis demandaſſe extra litem eſt; clariora enim ſunt Evangeliſtarum verba, quam ut ulla tergiverſatione eludi poſſint; vere ergo comedit legale Paſcha, quod comedere propoſuerat, quodque Apoſtoli ab eo juſſi paraverant; alioquin Diſcipulis ſuis illuſiſſe dicendus erit, quibus feriam celebrandi ex veteri inſtituto Paſchatis voluntatem ſignificavit, quoſque ad paranda omnia conſulto miſerit, ſi, quod animo propoſuerat, quod ſe velle declaraverat, quod parari juſſerat, non implevit; quis autem ne fingere quidem poſſit citra impietatem, Chriſtum quidpiam per ſimulationem egiſſe, & Diſcipulos, & Patrem familias, apud quem Paſcha parari juſſerat, feſelliſſe? Rurſum, quis negare, aut in dubium vocare poſſit, diem, qua Apoſtoli de parando Paſchate ſolliciti Dominum interrogarunt de loco, in quo vellet illud ſibi, ſuiſque parari, diem fuiſſe Moſaicæ legis ſanctione immolando, & edendo Paſchati addictam, quum Marcus, & Lucas ſcribant, *prima die azymorum, quando Paſcha immolabant, in qua neceſſe erat occidi Paſcha*, dixiſſe Jeſu Diſcipulos: *ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Si ergo ea die Chriſtus legale Paſcha non edit, peccavit in legem, quam tamen ipſe,

etſi

Digitized by Google

etſi legis Dominus, non venerat *ſolvere*, *ſed adimplere*, imo Diſcipulis ſuis ejus violandæ author fuit; non enim aliam ea die cœnam Apoſtoli celebrarunt præter illam, quam una cum Magiſtro ſuo egiſſe leguntur in Evangelio; quare ſi illa legalis cœna non fuit, legem transgreſſus eſt Chriſtus, ſecumque Apoſtolos in transgreſſionem induxit.

Fac etiam, Chriſtum a Moſaici Paſchatis celebratione die illo legitimo abſtinuiſſe, num Principes Sacerdotum, & Scribæ, qui omnem perdendi Jeſu occaſionem anxie quæritabant, a Juda proditore certiores facti de violato recenter ab eo præcipuo hoc legis capite omiſiſſent inter cætera criminationis capita, quæ illi per ſummam calumniam, ut ejus necem urgerent, coram Pilato, & Herode affinxerunt, recentiſſimam tanti præcepti tranſgreſſionem objicere? Commentitia ergo & hæc de prætermiſſo a Chriſto ſupremo Paſchata opinio. Poſtremo: *veſpere facto*, *facta hora* Chriſtum cum duodecim non diſcubuiſſe ſolum, ſed una cum eis cœnaſſe, atque ediſſe ſcribunt Evangeliſtæ, Matthæus quidem narrans, hoc proditorem indicio a Chriſto cæteris Diſcipulis deſignatum: *Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradit*; Marcus vero: *Unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum*: quid porro eſt: *Qui intingit mecum manum* &c. niſi qui & diſco eodem, unde ego ſumo, cibos ad edendum petit? Quid eſt: *Qui manducat mecum* &c. niſi qui cum me ſimul edente manducat? Suprema itaque nocte cœnavit cum Diſcipulis Jeſus; quum ergo integra Evangelicæ narrationis ſeries non alios, de quibus cum Apoſtolis ederit Chriſtus, cibos exhibeat, quam qui fuerant a Petro, & Joanne jubente Chriſto parati, quum hi non alios cibos inſtruxerint, quam quos prima azymorum die apponi, comedique jubebat lex, niſi velimus temerariam vim ſacris litteris inferre, negare non poſſumus, Chriſtum Euchariſtiæ inſtitutioni Judaici Paſchatis celebrationem præmiſiſſe.

Audiendus nunc Tourneminus hæc in memorata ad Patrem Honoratum Epiſtola habens: „ Evangeliſtarum „ nullus diſerte ſcribit, a Chriſto propediem morituro „ celebratum legale Paſcha “. Lepide vero. Aliquemne proferet Tourneminus, qui prætermiſſam ab eo hujus Paſchatis celebrationem affirmet? Quid ſi contenderet aliquis, Chriſtum nullo mortalis vitæ ſuæ anno Judaicum Paſcha peregiſſe, quia Evangeliſtarum nullus conceptis verbis id tradit? Nonne ſolide reponeret Tourneminus, nefas eſſe ex Evangeliſtarum ſilentio falſam hanc conſecutionem inferre? Etſi enim Evangeliſtæ non omnia, quæ Chriſti ſunt, articulatim retulerint, ex iis tamen, quæ litteris mandarant, alia plura legitime, & neceſſario ducuntur; quare ſi nemo abſque ſacrilegio adfirmarit, neglectum fuiſſe a Chriſto apud Judæos agendi legalis Paſchatis ritum, quia ipſe non ad ſolvendam, ſed ad implendam legem ſe veniſſe teſtatur, quia autem legalia religioſe ſervaſſe, perſæpe legitur, quia numquam a Phariſæis, & Scribis etſi profeſſis ejus hoſtibus id ei poſitum fuit in crimine, quomodo & ſibi perſuadere potuit, & aliis voluit Tourneminus, Chriſtum jamjam agendum in crucem a noviſſimi Paſchatis celebratione abſtinuiſſe, quia nullus Evangeliſtarum id expreſſe memorat? An non Chriſtiano, cordatoque homini ſatis ſuperque eſſe debuerat, ea a tribus Evangeliſtis diſtincte notari, quæ inter probandum expendimus, ex quibus neceſſario conſequitur, Chriſtum etiam ſuprema vitæ ſuæ nocte, potiſſimo huic legis mandato obtemperaſſe?

Pergit Tourneminus: Chriſtus Paſchalem agnum edere non potuit, niſi veſpere quartæ decimæ diei Niſan, feria ſcilicet ſexta ad veſperam, qua die, & hora a cæteris edebatur; atqui ea feriæ ſextæ hora ſpiritum jam in cruce tradiderat, agnum ergo Paſchalem edere non potuit: quidquid de hoc Evangeliſtæ ſcripſerunt, ſi legitime intelligatur, ac explicetur, fidem facit, non celebraſſe illum legalem cœnam: habet itaque in Evangelio fundamentum opinio mea. Ruinoſum eſt tamen hoc fundamentum, quia principii loco ponit Tourneminus, quod in quæſtione eſt, & veluti certum ſumit, quod non ambiguum ſolum, ſed plane falſum eſt, quinta ſcilicet feria illa, quæ Chriſti necem præceſſit, & cujus veſpere a Chriſto cœnatum eſt, incœpiſſe lunam, ſeu diem menſis Niſan quartamdecimam, nec niſi ſequenti feria ſexta poſt Chriſti obitum deſiiſſe; in lib. enim de ratione temporum cap. 45. ſcribit Venerabilis Beda: „ Quod Dominus quintadecima luna feria ſexta „ crucem aſcenderit, & una ſeu prima ſabbatorum, „ ideſt die Dominica reſurrexerit a mortuis, nulli licet du„ bitare Catholico, ne legi, qua agnum Paſchalem de„ cimaquarta die primi menſis ad veſperam immolari „ præcepit, pariter & Evangelio, quod Dominum ea„ dem veſpera tentum a Judæis, & mane ſexta feria „ crucifixum, & ſepultum prima ſabbati reſurrexiſſe per„ hibet, videatur incredulus “. Si ergo Catholicorum nemini dubitare licet, luna quintadecima menſis primi eo anno in feriam ſextam incidente Chriſtum in crucem fuiſſe ſublatum, nonne fallitur Tourneminus Chriſti obitum luna quartadecima, quæ eo anno cum feria ſexta conjuncta fuerit, deſinente conſignans? Si vero in lunæ quintædecimæ exitu Chriſtus certo mortuus eſt, præcedenti ergo veſpere, quo cœnaſſe cum Apoſtolis legitur, vere Paſchalem agnum ab Apoſtolis paratum edit, qui & veteri inſtituto luna quartadecima ad exitum vergente, & ad quintamdecimam accedente immolandus, atque edendus erat.

Cæterum ne quidquam adverſus Bedam cauſetur Tourneminus, Evangeliſtarum teſtificationem iterum advocamus. *Primo die azymorum*, ait Marcus, *quando Paſcha immolabant*, vel ut habet Syriaca verſio, *quando ſacrificant Judæi Paſcha*, vel ut legit Perſica, *quo Judæi Paſcha mactant*: *venit dies azymorum*, inquit Lucas, *in qua neceſſe erat occidi Paſcha*: prima itaque azymorum die Diſcipulos Chriſtum interrogaſſe, ubi Paſcha ſibi parare vellet, eodemque die cœnatum a Chriſto cum Diſcipulis in diverſorio, in quo Paſcha paraverant, exploratum eſt: azymorum autem ſolemnitatem, ſeu primum azymorum diem cum luna menſis Niſan quintadecima concurriſſe Levitici 23. manifeſte docemur: *Menſe primo quartadecima die menſis ad veſperam Paſcha Domini eſt*, & *quintadecima die menſis hujus ſolemnitas azymorum Domini eſt*. Quem porro latet, Judaicas ſolemnitates a veſpera ad veſperam duci, ſeu, ut in laudato Levitici loco habet Hebraica & Samaritana lectio, *inter duas veſperas*, & Chaldaica *inter duos ſoles* celebrari? Quare azymorum ſolemnitas, ſeu prima azymorum dies a die decimaquinta, non quartadecima, & a luna quartadecima non incipiente, ſed exeunte ducebat initium. Si ergo primo azymorum die inſtante Diſcipuli Paſcha pararunt, ſi eo poſt ſolis occaſum jam incipiente cum Chriſto cœnarunt, jam quartadecima luna, ſeu dies declinabat, in cujus clauſula immolandum erat, atque edendum Paſcha, jam quintadecima illuceſcebat, a cujus initio azymorum ſolemnitas, ſeu prima dies capiebat exordium. Hæc vero preſſa demonſtratio adverſus Tourneminum exurgit: Chriſto a Diſcipulis paratum eſt Paſcha prima azymorum die, eademque die cum Diſcipulis ab eo cœnatum: ita tres Evangeliſtæ: prima azymorum dies non quartadecima menſis Niſan, ſed quintadecima eſt: ita Levitici 23.; errat ergo, qui Chriſtum ante quartædecimæ diei terminum, & quintædecimæ initium morte ſublatum eſſe ſcriptitat.

At ſi Chriſtus Paſcha peregit, prima azymorum die id implevit: quomodo autem ea die legale hoc perficere potuit, quod ante primam azymorum diem Levitici lege implendum fuerat? Hac tamen difficultate non permovebitur, qui animadvertet, quartamdecimam diem, cujus ſecundis veſperis celebrandum erat Paſcha, ſimul fuiſſe primæ azymorum diei poſt ſolis occaſum illuceſcentis initium, ideoque vocari primam azymorum diem, nempe ineuntem, quia quo tempore Judæi typicum agnum edebant, excluſo prorſus fermentato, azymis panibus veſci incipiebant, quorum uſus ad ſeptem ſolidos dies, a veſpera ſcilicet diei quartæ decimæ menſis primi *uſque ad diem vigeſimam primam ejuſdem menſis ad veſperam* protrahebatur, ut legere eſt Exodi 18.; ſi quis autem a veſpera diei vigeſimæ primæ Menſis Niſan ad quartædecimæ ejuſdem menſis veſperam calculos ineat, ſeptem inveniet integras dies, quibus apud Judæos vetitus erat fermentati uſus, deprehenderque evidentiſſime, azymorum ſolemnitatem ſeptiduo apud Judæos celebrem a quartædecimæ diei veſpera initium habuiſſe, ita ut veſpera eadem & quartædecimæ diei, qua agnus edebatur, clauſula fuerit, ſimulque quintædecimæ initium, quæ erat prima dies, & ſolemnitas azymorum incipiens. Intrante itaque prima die azymorum diſcipuli de loco parandi Paſchatis Dominum interrogarunt, & in deſignato cœnaculo epulum inſtruxerunt, *factaque hora*, facto ſcilicet veſpere, quo dies quartadecima claudebatur, & quintædecimæ fiebat initium, Paſcha celebrarunt.

Regerit Tourneminus: quorſum nonnulli Chriſtum ſuprema vitæ ſuæ nocte vetus Paſcha ediſſe contendunt, quod Chriſtus ipſe a ſe non edendum aperte teſtatus eſt? Ita enim eum diſcipulos alloquentem Lucas inducit: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum; dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei*, quibus verbis duo Paſchata denotavit, alterum, quod edere concupiverat, alterum, quod comeſturus non erat, & cujus figura in regno Dei complenda erat: primum, ſi Clementem Aleſandrinum, Tertullianum, Chryſoſtomum, aliosque plures audimus, non aliud ab Euchariſtia fuit, interprete Hippolyto Martyre in tract. de Paſchate. Ve-

rum

Digitized by Google

rum quum integra narrationis ſeries, quam ex Evangeliſtis jam dedimus, dubitare non ſinat, quin Diſcipuli legitima die Moſaicum Paſcha pararint, quin *hora facta* ad illud edendum cum Chriſto accubuerint, ea Chriſti verba: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum*, ad quod Paſcha referre ſapiens, & prudens poteſt, niſi ad illud, ad quod ab Apoſtolis paratum celebrandum una cum Diſcipulis Chriſtus tunc recumbebat? Nonne τὸ *hoc Paſcha* manifeſte illud deſignat, de quo ſolo in antecedentibus fuit ſermo, de quo ſcilicet parando Apoſtoli ſolliciti fuerant, quod in commonſtrata ſibi domo inſtruxerant, & cujus edendi jam hora advenerat? Recte ne τὸ *Paſcha* ad Euchariſtiam traxeris, de qua ne verbum quidem hactenus Lucas habuerat? Quum Grammaticis omnibus ratum ſit, pronomen *hoc* rem præſentem demonſtrare, quomodo verbis iis *hoc Paſcha* indicare Chriſtus Apoſtolis potuit Euchariſtiam, quam nondum eis manifeſtaverat? Pronomen ergo *hoc* Euchariſtiam nondum inſtitutam denotare non potuit, agnum vero legalem præſentiſſimum demonſtrabat, quem vere cum Apoſtolis Chriſtus tunc comedebat.

Quis autem ferat Tournemini fidentiam ea Chriſti verba: *Dico autem vobis, quia ex hoc non manducabo illud*, ita interpretantis: Dico autem vobis, quia ex hoc non manducabo aliud Paſcha, ideſt poſt inſtitutam Euchariſtiam Paſcha legale non comedam? Hæc vero Scripturæ verba ad alienos ſenſus marte ſuo torquere licet? Cum pronomen *illud* ad idem omnino ſpectet, quod Chriſtus *hoc Paſcha* mox appellarat, nonne legitimus verborum Chriſti ſenſus menti ſtatim occurrit, præſens hoc Paſcha, quod vobiſcum edere deſideraveram, quodque nunc ſimul peragimus, non amplius manducabo, cum pronomina *hoc*, & *illud* ad idem omnino Paſcha, de quo Chriſto tunc erat ſermo, ſpectare, tam perſpicue ex verbis ejus appareat, ut apertam eis vim inferat, quiſquis alium iis ſenſum affingit? Quid etiam eo falſius, quod idem addit, hujus Paſchatis nomine memoratos Patres ſolam Euchariſticam cœnam intellexiſſe, quum iidem ii Patres, ac Interpretes celebraſſe Chriſtum ſupremum Paſcha diſerte ſcribant, & laudata Chriſti verba de Moſaico Paſchate interpretentur? Referunt ea quidem, & recte, etiam ad Euchariſticam cœnam, quia Chriſtus eadem nocte cœnam utramque peregit, &, ut ait eleganter Sanctus Leo Magnus, *antiquam obſervantiam novo excluſit Sacramento, vetus teſtamentum conſummavit, & novum Paſcha condidit*, magno idcirco celebrandi ultimi Paſchatis, quod in multo ſanctius, & ſalubrius commutare decreverat, ardebat deſiderio, quoniam, ut ſcribit Theophylactus in Lucam, *legali* cœna peracta, magna myſteria Diſcipulis traditurus *erat*. Quam denique inſcite Hippolyti Martyris interpretationes protegat Tournemìnus, propoſitione tertia patebit.

Poſtremo urgenti illi, obeſſe poſitioni noſtræ Evangeliſtarum narrationem, qui tradunt celebratam a Chriſto, & Apoſtolis diſcumbentibus cœnam, quæ ſi legalis fuiſſet, celebranda erat a ſtantibus, ſicut Exodi 12. mandatum legitur, reponimus cum Buxtorphio, & Grotio apud Matthæum Polum in ſua Criticorum Sacrorum Synopſi, primo ſentire multos, ſtationem in agno edendo non in perpetuum fuiſſe præceptam, ſed pro eo inſtantis exitus de Ægypto tempore: ita Cajetanus, Baronius, Tremellius, & Beza, omneſque Hebræi tum antiqui, tum recentiores: ſecundo quum in celebratione Paſchatis duplex Judæis uſitata eſſet cœna, *Sacramentalis*, in qua agnum edebant, & *vulgaris*, in qua aliis cibis veſcebantur, Chriſtum primo ſtantem comediſſe agnum, deinde ad vulgarem cœnam accubuiſſe, & in hoc ſuo accubitu Euchariſtiam inſtituiſſe, & miniſtraſſe, ſicut etiam Chryſoſtomus interpretatur.

PROPOSITIO II.

Eadem opinio univerſæ Eccleſiæ authoritati contraria eſt.

Quamquam plurima in promptu ſint momenta, quibus evincitur, hanc quam exagitamus opinionem ab univerſæ Eccleſiæ conſenſu alienam eſſe, ideoque redundare temeritate; paucula tamen ſeligimus cæteris validiora, magiſque perſpicua. Primum ex Quartadecimanorum errore petitur, qui vergente ad exitum ſecundo ſæculo pugnaciſſime ſentiebant, dominicum Paſcha luna quartadecima, in quamcumque hebdomadæ diem incidiſſet, Judaico more celebrandum eſſe, unicum opinionis ſuæ fundamentum in hoc collocantes, quia Chriſtus, & Apoſtoli luna quartadecima Paſcha peregerant, & Polycarpus Smyrnæorum Epiſcopus Joannis Apoſtoli auditor, aliique plures Apoſtolorum ævo propiores idem in more habuerant: Aſianis ergo perſuaſum erat, Chriſtum morti proximum legale Paſcha perfeciſſe, cum exemplo Chriſti, Apoſtolorum, & Apoſtolicorum hominum conſuetudini ſuæ auctoritatem, firmitatemque prætexerent. Quid adverſus eos Romani Pontifices, ſancti præſertim Anicetus, Pius, & Victor, reliquæ Orientis, & Occidentis Eccleſiæ, Magni denique Nicæni Concilii Patres, a quibus hæc controverſia certo judicio dirempta eſt? Num, quod intemperantes quidam Scriptores ab Apoſtolorum ætate remotiſſimi incredibili licentia auſi ſunt, repoſuit aliquis, falſum, aut ſaltem incertum eſſe, Chriſtum cum Apoſtolis legitimum Paſcha celebraſſe? Quam fuiſſet id ad refellendos Quartadecimanos, eorumque conſuetudinem profligandam expeditum, & efficax? Nemo tamen id negaſſe, aut in dubium vocaſſe legitur: eccur vero? Quia omnes in ea perſuaſione erant, legale Paſcha vere a Chriſto morti proximo ex veteri inſtituto celebratum fuiſſe; quare cum nihil ſit antiquiſſima hac Latinæ, Græcæque Eccleſiæ conſenſione magis teſtatum, nonniſi temere pauculi, recentiſſimique Scriptores ab ea recedere ſibi fas eſſe duxerunt.

Alterum conſtantis hujus, perpetuique conſenſus, & publicæ Eccleſiæ profeſſionis argumentum ducitur ex Tridentino Concilio, ex ejuſdem Concilii catechiſmo, & ex publicis precibus, quibus in Corporis Chriſti ſolemniis, quid de capite hoc crediderit hactenus, atque credat, teſtatum facit Eccleſia; Tridentinum namque Concilium ſeſs. 22. (quæ de Miſſæ ſacrificio eſt) cap. 1. hæc habet: *Chriſtus celebrato veteri Paſchate, quod in memoriam exitus de Ægypto multitudo filiorum Iſrael immolat, novum inſtituit Paſcha, ſeipſum ab Eccleſia per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum* &. Gemina habet Catechiſmus ejuſdem Concilii appendix, & explicatio part. 2. cap. 4. num. 2. *Celebrata*, ajens, *cum Diſcipulis agni Paſchalis cœna &c.* Quid iis demum inſignius, quæ in laudatæ ſolemnitatis hymnis canit Eccleſia? *In ſuprema nocte cœnæ recumbens cum fratribus obſervata lege plene cibis in legalibus, cibum turbæ duodenæ ſe dat ſuis manibus .... Noctis recolitur cœna noviſſima, qua Chriſtus creditur agnum, & Azyma dediſſe fratribus juxta legitima priſcis indulta Patribus: Poſt agnum typicum expletis epulis, Corpus Dominicum datum Diſcipulis &c.* Cum ergo, quæ ſemper fuerit, ſitque adhuc univerſæ Eccleſiæ perſuaſio, publica hæc, omniumque maxime authentica monumenta ſatis, ſuperque declarent, an non cum Eccleſiæ authoritate aperte pugnat adverſariorum opinio? Nequit idcirco a temeritatis labe purgari.

Nihil non agunt Lamy, & Tourneminus, ut ſe turpi hac nota liberent, noſtrorumque momentorum firmitatem infringant; quoniam vero eos maxime urit laudatum Tridentini teſtimonium, ambo in illud elevandum, aut eludendum præſertim incumbunt. P. Lamy tum in tract. de Paſchate, tum in reſponſo ad epiſtolam Tillemontii reponit: „ Nemo eſt, qui ambigat,
„ canones tantum Tridentini Concilii, quibus hæreſes
„ anathemate percelluntur, fidem noſtram neceſſario po-
„ ſtulare: porro locus hic in canonibus non continetur ..... Quamquam etiam confiterer, Doctores,
„ qui huic Concilio interfuerunt, ab opinione mea diſ-
„ ſenſiſſe, quod nullo negotio credo, quid tandem il-
„ huc rei eſſet? Cum loquerentur illi de re, in qua
„ non erat illis propoſitum veritatem ſcrutari, pro cer-
„ to id poſuerunt, quod nemini controverſum erat,
„ quodque paſſim apud omnes obtinuerat: non eſt au-
„ tem cur illos redarguamus; ſed etiam id ſequitur,
„ cum res hæc minime fuerit ab eis examinata, atque
„ obiter tantum memorata, nihil inde colligi poſſe,
„ niſi communem temporum illorum opinionem tuliſſe,
„ quod Chriſtus poſt celebratum legitimum Paſcha Eu-
„ chariſtiam inſtituerit". Hæc Lamy, qui a clariſſimo Boſſueto commonefactus reſponſum hoc ſuum paulo petulantius, & religioſo homine indignum emolliens, & quadantenus corrigens, in parergo Tract. de Paſchate inter errata addidit, quæ ſequuntur: „ Mihi vi-
„ ſa fuerat opinio optime conſtituta, qua ſcripſeram,
„ ſolos Tridentini canones ejuſdem deciſiones contine-
„ re; at iis, quæ mihi ante oculos objicere placuit
„ Jacobo Benigno Boſſuet, perſuaſum, ut ſentiam, ſic-
„ ut canones damnant, quæ credenda non ſunt, ita ca-
„ pita præcedentia docere, quæ ſunt credenda".

Quid vero, ſi P. Lamy prioris reſponſi ſui petulantiam viſus eſt temperaſſe? Cum in ſua opinione tamen perſtiterit, nec in communem Eccleſiæ ſententiam deſcenderit, manifeſtæ, neque excuſandæ temeritatis ſua illum confeſſione revincimus. Si acerbiori Suareſii ſenſu utentes P. Lamy, aliorumque opinionem plane hæreticam pronuntiaremus, non eſſet, cur de nobis ille conquereretur; cum enim ſcribat ipſe, perſuaſum ſibi a Boſſueto, capita Tridentini Concilii canonibus præmiſſa docere, quæ ab omnibus credenda ſunt, ſi hoc

univerſim, & abſolute ſit verum, quis aperta hæreticam opinionem ejus eſſe non videat, quippe quæ directe pugnat cum iis, quæ laudato capite Tridentina Synodus credenda propoſuit? Cæterum cum nobis generatim, & abſolute non prohibetur, ſpectare ſcilicet ad fidem, & credenda eſſe omnia, quæ capitibus Canonum editioni præfixis Tridentinorum declarat, ſolius temeritatis Lamianam poſitionem arguimus, hocque vel ſolo nomine a Catholico viro non poſſe innoxie propugnari contendimus. Doctores, & Patres Tridentinæ Synodi ab opinione ſua diſſentire confeſſus, addit: Quid tandem iſthuc rei eſſet? Quid rei eſt? Inſignis temeritatis eſt crimen in opinione perſiſtere, cui oppoſitam ſenſiſſe noſtri Patres omnes in Concilio Œcumenico congregatos. Das communem ejus temporis opinionem tuliſſe, nonniſi poſt legalis Paſchatis celebrationem inſtitutam a Chriſto Euchariſtiam, nec tamen quidquam tibi negotii faceſſit communis, & notiſſima ſententia, quam ſponte concedis fuiſſe tunc temporis receptiſſimam? Nihil ergo te Eccleſiæ univerſæ conſenſus movet, nihil defers tot Epiſcoporum, Doctorumque auctoritati, qui in laudato capite numquam certe id veluti ratum, exploratumque conſtituiſſent, niſi veritas hæc a primis Eccleſiæ ſæculis ad ea uſque tempora pervulgata, & tranſlatitia fuiſſet traditione deducta? Quæ porro temeritas erit, ſi hæc non eſt?

Neque hanc labem abſtergere poteſt Lamy ajens: Tridentinos Patres eo loci de re ſermonem habere, cujus veritatem penitius ſcrutandam ſibi non ſumpſerant, quamque diligenti examini non ſubjecerant, ſed obiter tantum attigerant; illud enim extra litem eſt, quod Lamy, aliique concedunt, Tridentinos Patres in eo capite de explicanda, atque illuſtranda Euchariſtiæ inſtitutione ſollicitos certæ, & ab omni controverſia remotæ rei loco conſtituiſſe, Chriſtum nonniſi poſt Judaici Paſchatis eſum novum condidiſſe Paſcha ab Eccleſia per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum in memoriam tranſitus ſui ex hoc mundo ad Patrem, opus idcirco non fuiſſe, ut rem omnibus teſtatiſſimam, nec a quoquam eo tempore in dubitationem adductam accuratiori indagatione diſquirerent; ſi ergo id erat Tridentinis Patribus perſuaſum, ſi ea tum ſententia ubique obtinebat, ſi Eccleſiæ conſenſus non alio locupletiori teſte probari poteſt, quam Œcumenico Concilio, innoxie ne diſſidere adverſarii poſſunt ab hoc Eccleſiæ conſenſu, & ſingulare placitum adoptare, quod Tridentinorum Patrum ſenſui aperte repugnare ipſi probe intelligunt? Soli ne ſapient adverſarii, quotquot vero ad habendum Tridenti Concilium ex univerſo Occidente confluxerunt Epiſcopi, atque Doctores, pietate, litteris, & Eccleſiaſticarum rerum peritia ſpectatiſſimi, erraſſe dicendi erunt, falſamque opinionem retinuiſſe, atque vulgaſſe? Si hoc temeritate vacat, non video, in quem temeritatis culpa conferri jam poſſit.

Meliorane vero Tourneminus? „ Angelorum natura, ait ille, corporis expers cum hoc aſpectabili mundo facta & nihilo legitur in decretis quarti Concilii Lateranenſis tam perſpicue ſaltem, quam ſententia meæ oppoſita in Tridentino Concilio; ſancti tamen Thomas, & Bonaventura, licet paulo poſt ejuſdem Concilii celebrationem ſcripſerint, diſerte tradunt, neutrum caput ad fidem pertinere, quia, ut animadvertit Suarezius, Concilium non ex inſtituto ad definiendum, ſed obiter, & quaſi aliud agens id dixit; & Vaſquezius adnotat, Concilium his opinionibus certitudinem non contuliſſe, ſed majorem tantum probabilitatis gradum, cum Eccleſia eam controverſiam definire tunc nollet: idem de opinione a me propugnata &c. “ Totus tamen hic Tournemini ſaltus eſt extra ſtadium: ſicut Lateranenſis quarta Synodus ceu fidei articulum non definivit, Angelos ſuapte natura incorporeos, atque una cum hoc viſibili mundo a Deo fuiſſe conditos; ita ultro concedimus, Tridentinum inter fidei capita non retuliſſe, noviſſimum Paſcha fuiſſe celebratum a Chriſto: quid porro? Sicut Angelos cum aſpectabili hoc mundo cœpiſſe, & corporis omnino expertes eſſe, licet fidei dogma non ſit, poſt tamen eam Lateranenſis Concilii declarationem eo authoritatis, majoriſque authoritatis, utraque hæc ſententia deducta eſt, ut ſola ei opponatur inconſiderata temeritas, quemadmodum cum Melchiore Cano cenſent plurimi, graviſſimique Theologi, ita etſi divina fide ratum non ſit, peregiſſe Chriſtum ultimum legale Paſcha; poſt luculentum tamen Tridentini teſtimonium, quo ſenſus univerſæ Eccleſiæ declaratur, abeſſe a temeritate non poſſunt, qui oppoſitum conſtanter ſentiunt.

Æque futilia ſunt, quæ adverſus Catechiſmi Romani, hymnorumque, qui in Corporis Chriſti ſolemniis Eccleſiæ in uſu ſunt, authoritatem regerunt adverſarii, plura ſcilicet Catechiſmum habere, quæ ſapientibus merito non probantur, quod ſint illa vel ex Ariſtotelicæ Philoſophiæ principiis, vel ex Scholæ ſuæ opinionibus a Catechiſmi authoribus in eum derivata, laudatos hymnos Divi Thomæ Aquinatis, ideoque privati Doctoris opinionem ſuam a priſcis Scholaſticis hauſtam exprimentis foetum eſſe. Eſto enim aliud ſentire liceat, quam quod ex Scholæ præjudicio Catechiſmi editoribus quandoque viſum eſt, temere tamen ea quis rejicit, quæ cum Tridentini doctrina apprime conveniunt, imo ipſam Concilii doctrinam exhibent, inter quæ certiſſime locum habet ſententia, quam tuemur. Cum etiam eos D. Thomæ hymnos in ſacris precum officiis uſurpet Eccleſia, ejus quoque ſententiam hymnis iis probaſſe cenſenda eſt. Ii certe non ſumus, qui certitudinem, & veritatem omnibus velimus adſerere, quæ in Romano Breviario lectitantur: hoc tamen caput merito excipiendum eſſe contendimus; non enim mera facti hiſtorici quæſtio eſt, ad quod rerum genus definiendum nec majeſtatem ſuam demittit Eccleſia, nec judicium interponit, ſed nonnihil dogmatis admixtum habet, quippe quod a ſacris litteris haud obſcure colligitur, in quod Patrum traditio conſpirat, quodque ad vindicandam Latinæ Eccleſiæ de azymorum uſu in Euchariſtiæ celebratione diſciplinam mirifice confert; quare etſi nonnulla ad res pure hiſtoricas adtinentia minus certa, minus etiam vera in publicas Eccleſiæ preces irrepſiſſe, non abnuamus, negamus tamen, idem de propoſitione hac noſtra cenſeri abſque piaculo poſſe, cum unanimem, & perpetuam Eccleſiæ ſententiam præferat, quemadmodum ex dictis patet.

PROPOSITIO III.

Eadem opinio cum ſanctorum Patrum doctrina aperte pugnat.

PAtres in duas claſſes tribuimus juxta accuratam temporum ſeriem, atque a Græcis exorſi primum appellamus Origenem hom. 9. in Levit. & hom. 35. in Matth. diſerte ſcribentem: *Apoſtolos ſecundum Moſaicæ legis præceptum Paſcha cum Domino proxime morituro manducaſſe.* Secundus adeſt Euſebius Cæſarienſis, cujus inſigne fragmentum e Chronico petitum in fine Chronici Paſchalis exhibet Ducangius in hæc verba: *Cum una cum Diſcipulis umbratile Paſcha comediſſet Dominus noſter, inducto alio authentico Paſchate feria quinta hebdomadis, in qua erat luna quartadecima &c.* Idem non uno ſuorum operum loco tradit Chryſoſtomus hom. præſertim 81. in Matth., in qua quæſtionem, *cur Chriſtus Paſcha ſervare voluerit*, dirimens ait: *Ut omnibus ſemper uſque ad ultimum Paſſionis diem oſtenderet, ſe legi non adverſari*; hom. quoque 82. & 83. in eundem difficultatem expediens, quæ ex iis Evangeliſtæ verbis enaſcitur: *Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim &c.* hæc habet: *Quomodo ſi Paſcha comedebant, adverſus legem recumbentes manducabant? Sed dicere poſſumus, quia poſtquam comederunt Paſcha, ad cœnandum recubuerunt.* Epiphanius Chryſoſtomo coævus in lib. adverſus hæreſes hæreſi 30. Ebionitas carnium uſum damnantes argumento e Chriſti Domini exemplo ducto refellit, quia ſcilicet Dominus Judaicum *Paſcha comedit, quod conſtabat agno, & panibus ſine fermento ſubactis.* Cyrillus Alexandrinus Epiphanio ſuppar in epiſt. ad Patres Carthaginenſis Concilii ſcribit: *Dominus noſter Jeſus Chriſtus una die conjunxit agnum Judæorum, & verum manna, quando benedixit panem, & vinum dicens: hoc eſt corpus meum, & ſanguis meus.* Miſſis denique aliis pluribus, qui a Græcis laudari poſſent, Proterius in Alexandrina ſede Cyrilli ſucceſſor a Leone I. Imperatore de ratione celebrandi Paſchatis interrogatus in hæc verba reſpondit: *Dominum Jeſum quinta feria, quintadecima luna menſis primi in cœnaculo cum Diſcipulis Paſcha manducantem paullo poſt a Juda traditum, & ſequenti die, luna quintadecima crucifixum &c.*

Inter Latinos agmen ducit Tertullianus lib. 4. adverſus Marcionem cap. 42. ſceleſtiſſimum illum Moſaicæ legis adverſarium cum aliis argumentis, tum hoc potiſſimum retundens, *quod Dominus ipſe Paſcha a Moſe promulgatum ſervavit*, eaque recitans, quæ Lucæ 22. Chriſtus dixiſſe legitur: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum &c.* ironice ſic exclamat: *O legis deſtructorem, qui concupierat etiam Paſcha ſervare!* Idem ſentiunt Ambroſius in epiſt. ad Epiſcopos Æmiliæ, Auguſtinus epiſt. 36. Hieronymus lib. 4. in Matth. cap. 10. Quorſum vero alios ſingillatim recenſeamus, & compellemus ex nomine, cum ipſe Lamy præfat. in tractatum de Paſchate fateatur ingenue, ſententiam noſtram totius antiquitatis ſuffragio fultam eſſe, ſuam vero omni proſus præſidio deſtitutam? „ Quia opinio, ait ille, quam tueri aggredior, in univerſum deſerta erat, congredi cogor cum Theologis, Scripturæ in-

„ ter-

Digitized by Google

„ terpretibus, Hiſtoricis Eccleſiaſticis, Chronologis, &
„ generatim cum iis omnibus, qui ſive inter Catholi-
„ cos, ſive Heterodoxos eruditione præſtiterunt. Cun-
„ cti adverſarii mei ſunt, quos partim adorior, partim
„ refello, ut de me dici poſſit, quod de Iſmaele ſan-
„ ctæ litteræ tradunt, *manus ejus contra omnes*, &
„ *manus omnium contra eum*". Hæccine Chriſtianam modeſtiam ſapiunt? Hæccine digna viro religioſo gloriatio? Conqueri jam ergo ille non poterit, opinionem ſuam communiter temeritate notari, quam fatetur ipſe a ſanctorum Patrum, ac Interpretum doctrina abhorrere.

Ab unanimi porro Patrum, Sapientumque ſententia gravibuſne, ſolidiſque momentis abſtractus eſt Lamy? Licere ſibi, ait, a Patrum traditione recedere, quod nemo illorum cauſam hanc accurate diſcuſſerit, penituſque expenderit, integrum icciroo ſibi jus eſſe, ab eorum ſententia appellandi, atque petendi, ut cauſa iterum cognoſcatur. Origenes hac de re ſcripſit obiter, Hieronymus de hoc capite non diſputavit, ſed verbo, ut ita dicam, uno curſim tranſgreſſus eſt, Ambroſius id pro certo poſuit nullis adhibitis probationibus, Auguſtinus eadem ratione ſe geſſit, nec quæſtioni huic operam conſulto dedit &c. Verum qui fieri potuit, ut non ſecum animo reputaverit Lamy, ſuum hoc reſponſum non in Patres ſolum contumelioſum eſſe, ſed & Catholicæ Eccleſiæ infeſtum, & percommodum novatoribus? Si Lamy iis Chriſti Domini verbis: *Hoc eſt corpus meum*, realem ejus in Euchariſtia præſentiam adverſus Calvinianum adſereret, hic vero ad ſolam figuram ea verba torqueret, nonne Lamy ad traditionem provocans longiſſimum Patrum ſyllabum inſtrueret, qui ab Apoſtolorum ævo ad hoc noſtrum teſtes ſunt, Eccleſiam Chriſti non de figura, ſed de veritate ea verba interpretatam eſſe, quod argumento eſt, ſenſum hunc a Chriſto ipſo Apoſtolis traditum, & continua ſibi invicem ſuccedentium ſæculorum teſtificatione ad nos uſque traductum? Quid ſi Calvinianus reſponſum Lamy arripiens reponeret: *Eccleſiaſticos authores id ponere, non probare, de capite hoc obiter, & ſine probationibus loqui, eorum, qui inter Eccleſiæ Patres jure cenſentur, neminem proferri poſſe, qui de hoc argumento libros ediderit, illudque ſibi ſumpſerit accurate explicandum?* Hæreret aqua Lamy, tumque intelligeret, quam inſcite, & imprudenter, ne temere dicam, & arrogantet, reſponſum hoc ſuum Patrum teſtimoniis opponat, & vincendam fidei cauſam Eccleſiæ adverſariis exhibeat.

Tournemінus in ſua ad P. Honoratum epiſtola perſuadere legentibus volens, dari ſibi vitio non poſſe, ſi Patrum teſtimoniis a præconcepta opinione ſua non deducitur: „ illud, ait, initio animadverte, nullum
„ ex Patribus ante Origenem dixiſſe, Chriſtum poſtre-
„ mo vitæ ſuæ anno Paſcha celebraſſe; non ignoramus
„ autem, qua eſſet Origenes authoritate, ut nullus ſit
„ admirationi locus, traxiſſe illum in ſententiam ſuam,
„ quotquot illum ſequuti ſunt, & Scripturarum expli-
„ cationes ab eo mutuarunt ..... Satis tamen erit in
„ rem meam trium Eccleſiæ Doctorum Origene anti-
„ quiorum authoritas, Clementis ſcilicet Alexandrini,
„ S. Apollinaris Hieropolitani Epiſcopi, & S. Hippo-
„ lyti Portuenſis Epiſcopi, & Martyris; quorum teſti-
„ monia Chronicon Paſchale Heraclio imperante con-
„ fectum ad nos uſque traduxit. Patres hi in tractati-
„ bus adverſus Hæreticos quartadecimanos rem ea, qua
„ decebat, accuratione excutientes Chriſtum extremo
„ vitæ ſuæ anno Paſchalem agnum comedere non po-
„ tuiſſe teſtantur, & probant": Excandeſcit in hoc reſponſum Joannes Harduinus ejuſdem Societatis Scriptor, illudque acerbiſſimo ſtylo divexat. Fervidiſſimi ingenii hominem non imitabimur, neque cenſuram, & convicia adoptabimus, quibus Tournemini, aliorumque opinionem laceſſit. Solas receptiſſimæ, ſanioriſque criticæ regulas tenentes mitiori quidem, efficaciori tamen ſtylo hoc Tournemini reſponſum profligabimus.

Quæcumque de Chronici Paſchalis authore ferenda ſententia ſit, certo certius eſt, falſo, & per ſupinum errorem ab eo laudari Clementis Alexandrini, Apollinaris Hieropolitani, Hippolyti Portuenſis, Petri Alexandrini teſtimonia de prætermiſſa a Chriſto noviſſimi Paſchatis celebratione; quis enim exempli gratia non deprehendat, Petro Alexandrino, qui Diocletiano imperante Martyr occubuit, falſo adſcribi librum, in quo Conſtantini Magni, Nicæni Concilii, & S. Athanaſii poſt Nicænam Synodum Alexandrini Patriarchæ fit mentio? Quis, ut alia argumenta mittamus, de ſuppoſitione non dubitet teſtimoniorum, atque operum Hippolyti, Clementis Alexandrini, atque Apollinaris, cum Calmetus ipſe, oppoſitæ licet opinionis approbator, in diſſertatione de Paſchate ſcribat, neceſſe fore, ut inter omnes conveniat, loca hæc eorum non eſſe Scriptorum, quibus adjudicantur? Hæc cum ita ſint, an non quaſcumque prudentiæ, & ſanioris criticæ leges poſthabuit Tournemіnus nolens ſententiæ ſubſcribere, quam plurium græcæ latinæque Eccleſiæ Patrum ſuffragio fretam eſſe fatetur, oppoſitam vero arripiens, a qua paucos ſtare contendit, quorum teſtimonia, atque opera, ſi non certiſſime falſa ſunt, vehementer ſaltem falſitatis, & ſuppoſitionis ſuſpicionem eruditis omnibus commovent? Si Cicerone teſte gravitatis, & conſtantiæ ſapientis indignum eſt aut falſum ſentire, aut quod non ſatis explorate perceptum ſit, ſine ulla dubitatione defendere, ſapientes ne Tourneminus, aliique, qui græcorum, latinorumque Patrum teſtimoniis ipſorum etiam confeſſione certiſſimis lubrica, & ambigua præferunt, & ſolo novitatis amore illud rejiciunt, quod veterum Patrum pleriſque conſtitutum fuiſſe fatentur, idque ſine ulla dubitatione defendunt, quod non ſatis explorate perceptum eſt, an alicui priſcorum Patrum umquam in mentem venerit? Eſt certe, cur majorem in Lamy, Tournemino, eorumque aſſeclis & modeſtiam, & prudentiam deſideremus.

JACOBI BENIGNI
BOSSUET
EPISCOPI MELDENSIS
TRACTATUS
DE DOCTRINA CONCILII TRIDENTINI

Circa dilectionem in Sacramento Pœnitentiæ requiſitam.

CUM in Eccleſiaſticis & ſolemnibus collationibus noſtris, per annos proxime elapſos ſæpe multumque quæſitum ſit de dilectione Dei, præſertim ea, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ requiratur: Nos quidem, rogantibus Fratribus & Compresbyteris noſtris, polliciti ſumus futurum, ut quæ de tanta re per diverſos conventus viva voce reſponſa protulimus, eadem ſcripto traderemus ad rei memoriam. Itaque otium nacti liberamus fidem noſtram, & conſcientiam gravi onere relevamus. Sane quæſtionem totam, ſi opus fuerit, ex altiſſimis traditionis fontibus repetemus: hic autem ne noſtra in immenſum tractatio excurrat, eo omne ſtudium conferemus, ut Sacro-Sancti Concilii Tridentini expreſſa decreta, quanta fieri poterit brevitate ac ſimplicitate ſermonis, accurate exponantur. Sic autem procedimus.

Ac primum præmonemus quædam, quæ ad rei intelligentiam neceſſaria videantur, quæque apud omnes jam in confeſſo ſint: nempe illud, divino de dilectione mandato directe imperari ipſum per ſe diligendi actum. Sane non defuerunt, qui docerent, imperari tantum, ut diligendi habitum, charitatis infuſæ & habitualis opera, per diſpoſitiones ad id requiſitas, comparare, ſive potius impetrare ſtudeamus. Sed id ſtare non poteſt, cum, ut cetera omittamus, ſufficiat iſtud, quod relato illo ſummo de charitate mandato: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, ſubdat ipſe Dominus: *Hoc fac, & vives*: quo directe & perſpicue ipſe actus, ipſum diligendi exercitium imperatur. Itaque ab Alexandro VIII. hæc prolata cenſura eſt, quam ad verbum referimus, ut nuperrime Romæ eſt typis edita Innocentii XII. vere optimi ac maximi Pontificis juſſu: *Sufficit ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative. Hunc (finem ultimum ſcilicet) homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decurſu vitæ moralis*. Qua de re Pontifex ſic cenſuit: *Hæc propoſitio eſt hæretica: die Jovis 24. Aug. anno 1690.* Quod autem quidam, loco vocis *Hunc*, alii repoſuerunt *Hinc*, eundem ſenſum, eandem cenſuram effert, neque de hac re litigare eſt animus.

In eam hæreſim impingunt, qui negant, verbo *Diliges*, reſpondere ſpecialem dilectionis actum, qui a Deo imperetur. Sane extiterunt qui dicerent, *præceptum amoris Dei & Proximi, non eſſe ſpeciale, ſed generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem ſatisfit*. Quam propoſitionem alii aliter exprimunt; nempe ſic, ut mandato charitatis imperetur tantum dilectio illa, quam *effectivam* vocant, in executione omnium mandatorum contenta; non autem imperetur dilectio *affectiva*, ſive ſpecialis actus & affectus diligendi Dei propter ſuam excellentiſſimam dignitatem atque bonitatem. Hæc autem doctrina a ſacra Facultate Theologica Pariſienſi, erroris, impietatis, & repugnantiæ cum mandato maximo condemnata, nec defendi, nec tolerari poteſt. Nam dari aliquem ſpecialem dilectionis actum, vel hæc Davidis probant: *Diligam te Domine*: & in Oratione Dominica illud: *Sanctificetur nomen tuum*, quo Dei glorificandi ſtudium continetur: & illud: *Adveniat regnum tuum*, quo Deus non tam regnare nos facit, quam ipſe in nobis regnat: denique illud: *Fiat voluntas tua*, quæ eſt humanæ voluntatis cum divina, ut eſt inter cælites, mira & perpetua conſenſio: atque is eſt ipſiſſimus dilectionis actus. Neque omittendum illud: *Dimitte nobis ..... ſicut dimittimus*, qui eſt expreſſiſſimus fraternæ dilectionis actus, cum Dei dilectione neceſſario conjunctus. Cum ergo detur ſpecialis dilectionis actus, eum deſignari voce, *Diliges*, nemo pius diffitetur. Ac revera non poteſt Deus toto corde diligi, ſi nullus unquam ſpecialis ac proprius actus dilectionis elicitur, nullaque ejus actus obligatio agnoſcitur. Unde hæc propoſitio: *In rigore loquendo, non videtur, quod homo teneatur unquam per totam vitam ſuam elicere actum amoris Dei*, a ſacra Facultate Lovanienſi, *ut impia, & primam legem Chriſtianæ vitæ evertens*, proſcripta eſt, rite interrogantibus & approbantibus Epiſcopis: & clare inducit hæreſim ab Alexandro VIII. condemnatam, quam memoravimus.

Nec minus neceſſario damnatæ propoſitiones iſtæ. Prima: *Præceptum amoris Dei per ſe tantum obligat in articulo mortis*. Altera: *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus*. Denique: *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum*. Revera enim nulla cauſa ſubeſt, cur per quinquennium is actus approximatur, potius quam ſemel editus omnino prætermittatur. E contra ſi vel ſemel obligat, obligat centies, obligat millies, obligat nullo termino numeroque: neque anxie diſputandum, quo præciſe tempore & loco, quod ex variis circumſtantiis, inſpirationibus ac tentationibus pendet; ſed eo enitendum eſt, ut tanta diligentia curemus tantæ neceſſitatis actum elici, ut nullum ſit in omittendo aut negligendo periculum.

Eo igitur nos adigunt tot damnatæ a celeberrimis Academiis, imo vero a ſummis Pontificibus, propoſitiones: nec refert qua decreti formula; cum in eam damnationem & ipſa rei natura, & totius Eccleſiæ conſenſio nos inducat.

Unde etiam merito reprobatur hæc propoſitio: *Tunc ſolum obligat de Deo diligendo mandatum, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus*: quaſi Deus ſe velit diligi tantum a peccatoribus, non autem a juſtis; aut tanti præcepti obſervantia ad juſtificationis gratiam impetrandam tantum, non autem ad conſervandam, augendamque pertineat: quo neglecto, ipſa incuria, gratiam juſtificationis amittant.

Hæc igitur erronea & hæretica procul a fidelium mentibus propulſanda ſunt. Quantum autem, & quanto ſub diſcrimine oporteat tantum actum frequentare, ipſa Dominica oratio, quæ quotidiana dicitur, ſatis docet, quippe quæ vero & pleno ſenſu ſine actu dilectionis proferri non poſſit; cum hæc ipſa vox, *Pater noſter*, ſi recte, & ut a Chriſto pronunciata eſt, dicitur, teſte Apoſtolo, inducat *Spiritum non timoris, ſed adoptionis & charitatis, in cordibus noſtris clamantem, Abba, Pater*.

Sin autem objicitur illud æque impium ac nugatorium de præceptis poſitivis, non ſemper iis teneri nos, atque adeo nunquam, vel vix unquam: eo res recidit nobis, ut omnis intercidat fidei & ſpei exercendæ obligatio, imo Dei metuendi, cogitandi de Deo, ac de ſalute ſua aut fide; ex quo vita Chriſtiana oblivioni Dei, atque inde conſecutæ omni injuriæ ac nequitiæ relinquatur. Quem in gurgitem jam demerſi ſunt, qui hæc dicunt: *Homo nulla unquam ſua vitæ tempore tenetur elicere actum fidei & charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium. Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale ſecundum ſe. Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere*.

His igitur generatim præmiſſis de mandato diligendi Dei, jam quæ ſint ejus partes ad juſtificandum impium, maxime in Sacramento Pœnitentiæ, ex decretis Tridentinis explicare aggredimur. Quam diſputationem ita partiemur, ut primum agamus de Sacramentorum, quibus juſtificamur, efficientia; quo loco demonſtrabimus ad illa non requiri eam dilectionem, quæ cum Sacramentorum ſuſcipiendorum voto ſemper juſtificet. Deinde tractabimus de incipiente dilectione ſaltem ad juſtificationis gratiam in Sacramentis impetrandam omnino neceſſaria. Denique ex certis principiis difficultates reſolvemus; atque is erit hujus Tractationis finis.

PARS I.

Digitized by Google

P A R S I.

AC primum, Sacroſancta Synodus de Sacramentorum, quibus juſtificamur, effectu ſive efficientia, hæc tradidit: *Hanc diſpoſitionem ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur.* Quæ verba ſancta Synodus ſubdit poſt expoſitam præcedente capite illam diſpoſitionem ſeu præparationem, quæ in fide, atque inde profecto *divinæ juſtitiæ timore, in ſpe propter Chriſtum, atque in ipſo incipientis dilectionis* motu reponatur; *ex quo peccatorum odium ac deteſtatio* exiſtat, *per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet: denique in propoſito ſuſcipiendi Baptiſmi, inchoandi novam vitam, & ſervandi divina mandata.*

Non ergo hæc omnia juſtificationem includunt; non fides, non ſpes, non illa dilectio incipiens, non illud ex dilectione odium ac deteſtatio peccatorum, non illa pœnitentia, aut illud ſuſcipiendi Baptiſmi propoſitum ac votum, quamvis cum novæ vitæ propoſito, & quadam etiam inchoatione conjunctum: non illa, inquam, omnia, optima licet & ſancta, juſtificationem includunt, ſed ſunt ejuſmodi, ex quibus, teſte Sacro-ſancto Concilio, *ipſa juſtificatio conſequatur.*

Huc accedunt ex eodem capitulo verba ſequentia: *Inſtrumentalis item cauſa* (juſtificationis,) *eſt ipſe Baptiſmus, qui eſt Sacramentum fidei.* Quibus verbis conſtat, ipſum Sacramentum, non acceptæ juſtitiæ ſigillum, ut Hæretici volunt, ſed ejus accipiendæ atque adipiſcendæ cauſam & inſtrumentum eſſe.

Id autem luculentius ac firmius docet alterum capitulum ex Seſſionis VII. procemio repetitum, quod eſt ejuſmodi: *Ad conſummationem ſalutaris de juſtificatione doctrina, conſentaneum viſum eſt de ſanctiſſimis Eccleſiæ Sacramentis agere, per quæ omnis juſtitia vera vel incipit, vel cœpta augetur, vel amiſſa reparatur.* Ex quo conſtat, quædam ſane Sacramenta ea eſſe, per quæ juſtitia jam antea per ſuſceptum Sacramentum accepta tantum augeatur; quæ nos Sacramenta vivorum ſive juſtorum appellamus: ſed alia etiam Sacramenta ea eſſe, per quæ *juſtitia incipiat, vel amiſſa reparetur,* ſive recuperetur: qualia omnino ſunt Baptiſmi ac Pœnitentiæ Sacramenta; quæ ſane peccatoribus dentur, & mortuis, ſed per eadem Sacramenta cum fide ſuſcepta revicturis. Quo etiam pertinent ex eadem Seſſione ſeptima Canones VI. VII. & VIII. ubi ſub anathematis pœna prohibetur, ne quis dixerit, eadem Sacramenta *ſigna quædam eſſe ac notas jam acceptæ juſtitiæ, non vero in iiſdem gratiam contineri, dari, & reipſa conferri: idque ex opere operato, quantum eſt ex parte Dei, ſi rite ſuſcipiant, nec obicem ponant.*

Quæ dogmata atque decreta, ſive ut vocant, principia generalia, ut Sacramento pœnitentiæ applicentur, eadem Sacro-ſancta Synodus docet: *Etſi contritionem hanc,* quam deſcribit, *aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare, priuſquam hoc Sacramentum actu ſuſcipiatur; ipſam nihilominus reconciliationem ipſi contritioni, ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam.* Quo liquet, non id ſemper, aut ex natura rei fieri, ſed tantum *aliquando contingere,* ut illa contritio *charitate perfecta ſit;* unde ſubdit, quamcunque aliam contritionem, eum eſſe *motum, quo pœnitens adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat, quique ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit.* Cæterum contritionem eam, quæ ſtatim Deo reconciliet, etiam ante ſuſceptum actu Sacramentum, eam eſſe tantum, *quam aliquando charitate perfectam eſſe contingat;* atque adeo alios eſſe caſus, eoſque vulgatos atque communes, quibus abſolutio Sacerdotis hominem adhuc reperiat obligatum lethalibus culpis, neque juſtificatum ſupponat, ſed faciat.

Huc ſpectat etiam ejuſdem Seſſionis Canon IX. *Ne quis dixerit, abſolutionem Sacramentalem Sacerdotis non eſſe actum judicialem, ſed nudum miniſterium pronunciandi & declarandi remiſſa eſſe peccata:* quod non ſatis pro ſancti Concilii intentione fixum haberetur, ſi omnis abſolutio actu ſuſcepta hominem jam juſtum, jamque Deo gratum ac reconciliatum reperiret, idque ex natura rei, ſive ex inſtitutione divina, fieri oportere, pro certo crederetur: ſic enim Sacramenta, quibus juſtificari credimus, opus juſtificationis ac remiſſionis peccatorum jam perfectum ſupponerent, hominemque nullius alterius rei indigentem, quam ut ei jam remiſſa eſſe annuntiaretur ac declararetur. Ipſa quoque abſolutionis formula, quod abſit, mendax eſſet, ſi nunquam peccata ſolveret, ſed ſoluta reperiret; nec miniſtri Chriſti vere unquam exercerent conceſſam ſibi ligandi ac ſolvendi, remittendi ac retinendi poteſtatem, ſi nunquam ſolverent, atque remitterent: ſed ſemper ſoluta vincula, ſemper dimiſſa peccata ſupponerent. Et quemadmodum ad vere exercendam ligandi ac retinendi poteſtatem, intelligere debemus non ſupponi ligatos, & actu judiciali ſub nexu retentos, ſed effici, ut vere ligati, vere & poſitive ſub nexu retenti habeantur; ita de poteſtate ſolvendi ac remittendi credendum eſt, nec ſupponi tantum jam ſoluta & dimiſſa, ſed vere effici, ut actu ſolvantur, ac remittantur.

Quæ omnia in hunc ſyllogiſmum concludi poſſunt. Qui ſpecialis eſt Sacramenti effectus, is ante Sacramentum actu ſuſceptum non neceſſario ſupponitur, ſed per illud efficitur. Atqui in Baptiſmo & Pœnitentia, ſpecialis Sacramenti effectus eſt ipſa juſtificatio, ſeu remiſſio peccatorum. Ergo juſtificatio, ſeu remiſſio peccatorum in Baptiſmo & Pœnitentia actu ſuſceptis non neceſſario ſupponitur, ſed per illud efficitur. Ergo ulterius, quod *aliquando* id fiat, non eſt neceſſarium, ſed caſuale & accidentarium, nempe *cum contritionem* charitate perfectam eſſe contingit, ut ex Tridentino diximus.

Hæc ergo dogmata circa Sacramentorum efficaciam ſive efficientiam, non niſi læſa fide Tridentina, negari poſſunt. Quare diligentiſſime cavit ſanctiſſima & doctiſſima Synodus, ne quam tanta authoritate ac perſpicuitate aſſeruit virtutem ac vim, eandem, quod abſit, evertere videretur. Itaque, cum clare definierit, uti prædiximus, & mox luculentius declarabimus, ad juſtificationem in Sacramentis requiri, ut ad eam moveamur non ſolo timore pœnæ, ſed etiam dilectione juſtitiæ; ne tamen putarent, eam dilectionem ſaltem cum voto Sacramenti ſtatim eſſe vivificam, ſive reconciliatoriam, ac juſtificantem, eam certis characteribus, a viva & reconciliatoria, ſive juſtificante contritione diſcrevit; quod hæc quidem ſit, ut diximus, *charitate perfecta;* illa autem ſit dilectio tantum *incipiens*, nec ad eum deducta finem, ut charitate perfecta ſit. Unde etiam fit, ut ſit præparatoria, non perficiens, aut juſtitiam inducens, ſed ea, quam ipſa juſtitia conſequatur, ut ſit denique non nova vita, quod eſt opus contritionis charitate perfectæ, ſed novæ vitæ propoſitum, ejuſdemque inchoatio quædam.

Quos incipientis dilectionis characteres nunc explicare aggredimur: atque hæc erit ſecunda pars noſtræ diſputationis, haud obſcurioribus aut inferioribus Sacro-ſancti Concilii firmata decretis, & pari utique fide retinenda.

P A R S II.

PLacet igitur primum ex Seſſione VI. cap. VI. ſequentia recitare: *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam, dum excitati divina gratia .... libere moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ divinitus revelata & promiſſa ſunt; atque illud imprimis, juſtificari impium per gratiam ejus ..... & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, a divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur; fidentes, Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt.* Quibus verbis neceſſariæ diſpoſitiones tres diſtincte & ordine proponuntur: primum *fides*, eique conjunctus divinæ juſtitiæ *timor*: deinde *ſpes* per Chriſtum: tertio ipſa *dilectio*, ſed tantum *incipiens*. Quarum diſpoſitionum ſi quis vel unam detraxerit, tanti Concilii integram perfectamque doctrinam truncaſſe judicetur.

Quid ſit autem illud, quod *Deum tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiant*, facile intelliget, qui illam juſtitiam, quæ Deus eſt, per ſe ac propter ſe diligendam, ac nobis communicandam per Chriſtum, noſque efficienter juſtificantem conſideraverit, quemadmodum ait Paulus: *Ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum, qui eſt ex fide Jeſu Chriſti.* Diligitur ergo *Deus ut fons juſtitiæ*, cum diligitur ut juſtus atque juſtificans: quam juſtitiam nos eſurire ac ſitire oportet, dicente Domino: *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam*, atque inde præparari ad juſtitiam capeſſendam, cum eam eſurire & ſitire pœnitentes incipimus: quod eſt piæ & ſanctæ dilectionis initium, juſtificandis hominibus penitus neceſſarium: ne ſcilicet, quod ait idem Apoſtolus: *Ignorantes juſtitiam Dei, qua ipſe* juſtus eſt, atque juſtificans; *& ſuam*, id eſt, operum ac meritorum ſuorum, *volentes conſtituere, juſtitiæ Dei non eſſent ſubjecti.* Qua voce jubemur veræ juſtitiæ ſubjacere libera voluntate, & in eam conſentire; quod ſine aliquo incipientis ſaltem dilectionis voluntario ac libero motu eſſe non poterat.

Stante ergo illo, fideique ac ſpei diſtincte ſuperaddito incipientis dilectionis ſenſu, quid inde conſequatur, ſacra Synodus docet his verbis: *Ac propterea* (eo ſcilicet quod Deum juſtitiæ fontem diligere incipiant) *moveantur adverſus peccata per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante*

baptiſ-

Digitized by Google

baptiſmum agi oportet; ut inde exoriatur peccati odium & deteſtatio, quod author juſtitiæ Deus diligi ac placere incipiat: qua in *se* ſita eſt illa pœnitentia, ſina qua prævia neminem juſtificari poſſe, aut unquam juſtificari potuiſſe, conſtat.

Summa autem hujus rei eſt, quod homo peccator, poſt peccata commiſſa, hoc eſt, poſt tot dicta, facta, & concupita contra legem æternam, in quo, poſt B. Auguſtinum, omnes Theologi rationem peccati conſtituunt, jam incipiat convertere ſe ad ipſam juſtitiam, quæ Deus eſt, hoc eſt ad legem æternam, quæ eſt ſuper omnia, ac præſidet rebus humanis; nec tamen ei perfecte conjungi, qui eſt ipſe juſtificationis effectus; ſed tamen ad eam aſſurgere, eamque rebus omnibus velle anteponere: unde incipit quæri & reduci ille ordo, quem, eodem Auguſtino teſte, *lex æterna obſervari jubet, perturbari vetat*.

Subdit ſancta Synodus: *Denique dum proponunt ſuſcipere Baptiſmum, inchoare novam vitam, & ſervare divina mandata*: quod confirmat ſancta Synodus, etiam relato hoc Chriſti mandato: *Euntes docete omnes gentes, &c. Docentes eos ſervare omnia quæcunque mandavi vobis*: quo fiat etiam illud. *Præparate corda veſtra Domino*.

Eſt igitur, teſte Scriptura ſacra, Synodo interprete, omnino neceſſarium, quo ad juſtificationem homines præparentur, ut corde gerant non inane, ſed firmum ac verum propoſitum ſervandi *omnia* mandata quæcunque Chriſtus impoſuit: quibus omnibus maxime comprehendi primum illud ac maximum omnium mandatorum, quo Dominum Deum noſtrum diligere toto corde, tota mente, totis viribus, hoc eſt, propter ipſum ac ſuper omnia jubeamur, nemo ſanus negaverit. Hujus ergo tanti præcepti niſi quis veram ac ſinceram executionem & obſervationem firmo propoſito intendat, nec ſervare mandata, omiſſo omnium maximo, nec juſtificari vult: ut profecto conſtet, juſtificationis propoſitum nullum eſſe poſſe, niſi cum vera Dei ſumme ac ſuper omnia diligendi voluntate conjunctum: quo ſanctæ dilectionis ſaltem aliquod initium continetur; nec fruſtra Synodus *novæ vitæ inchoandæ propoſitum* ineſſe oportere decernit, quod mox ſuo loco ex ejuſdem Synodi ſententia perpendemus. An autem ſine aliquo inceptæ & inchoatæ dilectionis initio ſtare poſſit voluntas implendi divini de ſumma dilectione mandati, certiſſime credimus dubitare poſſe neminem.

Hæc ex ſexto capite ſextæ Seſſionis. Septimum vero ſic incipit: *Hanc diſpoſitionem, ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur; quæ non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio & renovatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum, unde homo ex injuſto fit juſtus, & ex inimico amicus*. Nemo ergo vereatur, ne præmiſſæ a Concilio tot ac tantæ diſpoſitiones ac præparationes juſtificationem contineant; cum eadem Synodus aperte præcaveat ne id ſentiamus, ac monitos nos velit, has eſſe præparationes ac diſpoſitiones tantum, quas ipſa juſtificatio conſequatur.

Jam illa verba perpendant: *Juſtificatio non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & renovatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum, quibus homo efficitur ex injuſto juſtus, & ex inimico amicus*. Quæ ſi conſideraverint, profecto intelligent, in ipſo renovationis interioris actu ineſſe liberum actum, qui ſit *voluntaria ſuſceptio gratiæ*. Addit, *& donorum, unde homo ex injuſto fit juſtus, & ex inimico amicus*. Ut certum omnino ſit, dum juſtificamur, atque interius renovamur, plane conſentire nos in ipſam juſtitiam atque amicitiam ipſa juſtificatione reparatam ac redintegratam: quod nihil aliud eſſe poſſit, quam fructus & actus veræ ac perfectæ dilectionis ex ipſa juſtificationis gratia conſecutæ: cum præſertim ſancta Synodus illam ipſam juſtitiam in charitate collocet, *quæ*, inquit, *diffunditur in cordibus eorum, atque ipſis inhæret*; quod etiam clare ac ſub anathematis pœna repetitum & inculcatum ejuſdem Seſſionis canone XI.

Hanc doctrinam ex ſancto Thoma depromptam eſſe, imo ex ejus verbis pene contextam poſtea demonſtrabimus. Nunc ne diſtrahatur animus, mox relata verba Concilii notatu digniſſima paulum penſitanda ſunt. Nam reſpiciunt animam ſub ipſa gratiæ infuſione, in ipſo juſtificationis ac renovationis inſtanti conſtitutam; actu enim ſuſcipit gratiam non modo peccata remittentem, ſed etiam interius renovantem ac ſanctificantem; actu, inquam, hanc ſuſcipit. Quid autem? An mortuo modo? Imo, inquit, *voluntaria ſuſceptione gratiæ*; hoc eſt, libera & actuali conſenſione in illam ut actu inhærentem.

Hæc eſt enim Concilii mens, hoc eſt fidei Catholicæ ab Hæreticorum perverſa credulitate diſcrimen. Nec tacet Concilium. Eſt enim illa *ſuſceptio voluntaria gratiæ & donorum*. Cujus autem gratiæ, quorumve donorum? Horum certe, quibus homo fit *ex injuſto juſtus, & ex inimico amicus*. Hæc eſt ergo illa actualis & voluntaria conſenſio in amicitiam Dei, hoc eſt, profecto in ipſam inter nos & Deum mutuam charitatem. Nihil enim eſt aliud iſta amicitia, ex conſenſu Theologorum, quam mutua charitas. Fit ergo conſenſio in ipſam inter nos & Deum mutuam charitatem. An ſine ullo charitatis actu? Quis hoc vel cogitare poſſit? Addit vero Synodus, eſſe conſenſionem in gratiam, ex qua *homo fit de injuſto juſtus*. Quomodo autem juſtus? Nempe ut ex Synodo diximus, *diffuſa ineus charitate per Spiritum Sanctum*, atque animis *inhærente*. Conſenſio autem libera & actualis in illam habitualem inhærentemque charitatem, eſt ipſe elicitus charitatis actus. Quare juſtificatio non ſine habituali & actuali ſimul charitate tranſigitur.

An igitur neceſſe eſt, ut omnes juſtificati inhærentem & habitualem charitatem diſtincta cogitent, cum tot ſint veri pœnitentes, qui ne has quidem voces intelligant? Recte, ſi de vocibus, non autem de ipſis rebus ageretur. Non enim, ſi tam multi ſunt, qui neſciant prope *inhærere* quid ſit; ideo ignorare oportet pœnitentes, fieri aliquid in eis operatione divina per Spiritum Sanctum quo excitetur animus intus, fiatque vere ſanctus ac juſtus, non imputata ab extrinſeco Chriſti juſtitia, ut Hæretici ſomniant, ſed vere communicata & infuſa, imo etiam ſtabili ac permanente, unde habitualis dicitur. Non ergo voces illæ theologicæ, ſed ipſa ſumma rerum cogitanda eſt pœnitentibus, *ut ſciamus quæ a Deo donata ſunt nobis*: ne cæcam, infructuoſam, totque acceptorum in ipſa juſtificatione donorum ac beneficiorum immemorem agamus pœnitentiam.

Verum ulterius procedendum eſt: neque enim ſtatim, ac nulla congrua diſpoſitione prævia, fit tranſitus ad ipſam charitatem habendam & exercendam; imo vero neceſſe eſt, ipſum habitum aliquid antecedat per modum diſponentis atque tranſeuntis; quæ eſt ipſa diſpoſitio a Synodo agnita dilectionis illius incipientis ſupra memoratæ: ſic ſane, ut illud diſponens, atque incipiens, in verum, fixum, perfectumque actum deſinat connaturali progreſſu, fiatque ſimul in nobis, & exerceatur charitas, quam ultro & libere juſtificari ac renovati ſuſcipimus.

Hæc ſane vera ſunt, & ex Concilii clara definitione certa. Verum profecto nobis hic id vel maxime cogitandum eſt, non quod juſtificationem comitetur aut conſequatur, ſed quod antecedat ac præparet; hoc eſt ipſe conſenſus liber ac voluntarius in futuram juſtitiam & charitatem in cordibus diffundendam eiſque inhæſuram. Quam autem ſit libera illa conſenſio, jam quidem ex Cap. VI. Seſſionis VI. retulimus, dicente Concilio: *Diſponi ad juſtitiam, dum libere moventur in Deum*. Verum id ex capitis V. antecedentis adhuc clariore & expreſſiore doctrina repetendum. Verba autem Sanctæ Synodi hæc ſunt: *Nempe*, inquit, *ipſius juſtificationis exordium in adultis a Dei per Chriſtum Jeſum præveniente gratia ſumendum eſſe, hoc eſt, ab ejus vocatione, qua nullis eorum exiſtentibus meritis, vocantur: ut qui per peccata a Deo averſi erant, per ejus excitantem & adjuvantem gratiam ad convertendum ſe ad ſuam juſtificationem, eidem gratiæ libere aſſentiendo & cooperando, diſponantur: ita ut, tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omnino agat inſpirationem illam recipiens, quippe qui illam & abjicere poteſt, neque tamen ſine gratia Dei movere ſe ad juſtitiam coram illo libera ſua voluntate poſſit*. Quod item ejuſdem Seſſionis Canone IV. & IX. confirmatum omnes norunt.

Sic quam libera fuit ac voluntaria ſuſceptio gratiæ actu juſtificantis atque renovantis, tam liberam & voluntariam eſſe oportet *converſionem* hominis *ad ſuam juſtificationem futuram*, tam libero motu *ad juſtitiam*, hoc eſt ex antedictis, ad amicitiam atque charitatem *movere ſe*, Deique vocationi *libere aſſentiri & cooperari*, neceſſe eſt. Hæc Sancta Synodus claris verbis decernit. His autem actibus illud comprehenditur, ut pœnitentis animus vocanti *ad gratiam, ad juſtitiam, ad amicitiam, ad ipſam charitatem* Deo ſe præparet liberrimo motu, vera electione, & Spiritui Sancto ad juſtitiam, hoc eſt, ad ipſam charitatem moventi & excitanti, ſe totum libere ſubdat. His etiam efficitur, animam pœnitentem eidem Spiritui Sancto adducturo juſtitiam, ac diffuſuro intus in cordibus charitatem, ultro occurrere, & aſſentiendo cooperari, venturam charitatem arripere, inhæſuræ aptare ſe, invitantem & oblatam eligere, acceptare, complecti; quæ ſine aliquo jam incipientis ſive tranſeuntis ac diſponentis dilectionis motu non fiunt.

Huc accedit illud ex ejuſdem Seſſionis VI. cap. VII. repetitum; nempe ut ii, qui ſe ad juſtificationem præpara-

paratos volunt, *petant fidem*, non illam *mortuam & otioſam*, quam Jacobus memorat, ſed vivam & actuoſam, de qua dicit Paulus: *In Chriſto Jeſu neque circumciſionem aliquid valere, neque præputium; ſed fidem, quæ per charitatem operatur*. Hoc enim atteſtatur idem Concilium Tridentinum, cum his recitatis Apoſtoli verbis, ſubdit: *Hanc fidem ante Baptiſmi Sacramentum, ex Apoſtolorum traditione Catechumeni ab Eccleſia* (docente & orante) *petunt, cum petunt fidem vitam æternam præſtantem*: petunt, inquam, fidem eam, quæ per charitatem operatur vivam & ſalvificam, quam petere & expectare nonniſi ex quodam ejuſdem initio poſſumus, quod eſt illud a Synodo prædicatum, piæ poſt fidem ac ſpem præparatoriæ dilectionis initium.

Hæc igitur nobis ex ſexta Seſſione deprompta ſint, maxime ex capite ſexto, cui reſpondet Canon III. his verbis: *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit*. Sane conſtat ex perpetua ſacri Concilii conſuetudine, ita Canones inſtitutos, ut ſinguli ad ſingula quædam decreta referantur. Hunc ergo Canonem ad caput hoc VI. referri oportere, & confitentur omnes, & ipſa verborum demonſtrat ſeries. Ecce enim hujus capitis decreto diſtincte & ordine memorantur, ut vidimus, primum fides, deinde ſpes, tertio ipſa dilectio, qua *incipimus diligere Deum, ut omnis juſtitiæ fontem*: ex qua denique *ea pœnitentia* conſequatur, *quam ante Baptiſmum agi oportet*. Hæc ergo quatuor eodem ordine recenſita Canone III. pro more Concilil in pauca contrahit, & ſolita brevitate complectitur; decernitque, ut cuicunque *juſtificationis gratia conferatur*, eundem *oporteat* credere, ſperare, diligere, his tribus actibus in unum pœnitentiæ actum recollectis, neque unquam a ſe in ipſa juſtificationis præparatione divulſis.

Dicent, hæc tam plana, tam liquida, tam ex intimo Concilii ſpiritu prompta, de Baptiſmo quidem eſſe tradita, nec pertinere ad Pœnitentiam, quaſi ad hanc minora requirantur: ſed hoc ſtare non poteſt. Primum enim, qua ratione id ſtatuunt? Nulla prorſus. Quid enim? An quod ex parte Dei major ſit Pœnitentiæ, quam Baptiſmi virtus, ut propterea ad illam, quam ad hunc minor ex parte noſtra diſpoſitio requiratur? Sed contra: virtus Baptiſmi ex parte Dei major & uberior, quippe cum ſimul omnem & culpæ & pœnæ reatum abſorbeat; quod Pœnitentiæ non eſt conceſſum. Eſt ſane Pœnitentia ſecundus Baptiſmus, ad quem minora requiri, quam ad primum, nulla vel levis conjectura ſuadet. Unde ſacra Synodus utriuſque Sacramenti differentiam bis aſſignans, Seſſ. VI. cap. XIV. & adhuc expreſſius Seſſ. XIV. cap. II. de hoc diſcrimine ex obligatione incipientis dilectionis orto nequidem cogitat. Clarum iſtud. Extant duo capita, alterum ſub hoc titulo: *De lapſis & eorum reparatione*, Seſſ. VI. in quo utriuſque Sacramenti diſcrimen traditur: alterum Seſſ. XIV. ſub hoc titulo: *De differentia Sacramenti Pœnitentiæ & Baptiſmi*. Utraque accurate relegantur: circa diſpoſitiones nullum diſcrimen invenies: cum id eo loco vel maxime memorato oporteret. At ſi in alterutro Sacramento majora requirerentur, pro Pœnitentia judicandum eſſet, in qua jam violato Baptiſmo, major injuria, majore proinde ſtudio reparanda.

Huc accedunt verba Chriſti pronuntiantis: *Cui plura donantur, eum magis diligere*. In Pœnitentia autem plura dimittuntur, cum ipſum violati Baptiſmi facinus dimittenda augeat. Eo ergo exoritur major diligendi obligatio, nedum ex parte dilectionis aliquid imminutum eſſe intelligatur. Quanquam enim allegata Chriſti ſententia ad conſequentem dilectionem directe pertinet; æquo jure referenda eſt ad præparatoriam; cum petentis & expectantis remiſſionem haud alia ſit ratio, quam de impetrata gratia agentis.

Denique, quid cauſæ eſſet, cur a Pœnitentia potius quam a Baptiſmo dilectionem illam abeſſe oporteret? An quia illa dilectio per ſeſe juſtificationem inferret, vacuo poſtea Sacramento, aut ſaltem ſuum effectum jam ſupponente? Atqui de Baptiſmo idem dicendum eſſet, cui remiſſionis & juſtificationis effectus haud minus efficacibus verbis a Scriptura, Patribus, Conciliiſque, adeoque ab ipſo Tridentino tribuatur. Quare hæc opinionum ludibria procul a Scholæ gravitate & authoritate amandari deceret; ac revera certum, reſponſionem hanc, ne quid dicam gravius, haberi improbabilem ac temerariam, nullo quem ſciam hujus authore nominato.

Quærunt, quare igitur ſancta Synodus Seſſ. XIV. de Pœnitentiæ Sacramento tractans, dicta de Baptiſmo circa dilectionis initium non iterat? In promptu cauſa eſt, ideo factum, quod ſemel dicta ſufficiant: neque metuendum videbatur, ne de Baptiſmo dicta ad Pœnitentiæ Sacramentum prono velut ac ſuo curſu deduci non poſſent. Quin ipſa Synodus in proœmio Seſſionis XIV. id ultro præmonuit his verbis: *Quamvis in decreto de Juſtificatione multus fuerit de Pœnitentiæ Sacramento, propter locorum cognationem, neceſſaria quadam ratione ſermo interpoſitus: tanta nihilominus circa illud, noſtra hac ætate, diverſorum errorum eſt multitudo, ut non parum publicæ utilitatis retulerit, de eo exactiorem & pleniorem definitionem tradidiſſe*. Quibus verbis duo videmus: Primum, illud ipſum de Juſtificatione decretum communis fundamenti loco eſſe poſitum. Deinde, propter multiplices errores, e re videri, ut de eo argumento plenior tractatio habeatur, ad errores ſcilicet detegendos, ut ipſa Synodus profitetur, communi, ut diximus, fundamento ſtante: quod etiam a nobis mox ordine perpendetur, ubi ad eum locum noſtra diſputatio devenerit.

Id interim obſervabimus, in utriſque decretis & Seſſ. VI. & XIV. æquo jure poſtulari *vitæ novæ propoſitum & inchoationem*. Id autem ita explicatur Seſſ. VI. ut in illo propoſito expreſſe intelligatur contineri voluntatem, qua quiſque proponat *ſervare divina mandata*: quod licet Seſſ. XIV. prætermiſſum, tamen in Pœnitentia valere nemo negaverit; ut profecto clarum ſit, duo illa decreta non inter ſe opponenda, quod abſit, ſed alteri ex altero quærendam lucem; & Seſſionem VI. pro Seſſionis XIV. certo ac ſtabili fundamento habendam.

Jam abſoluta Seſſione VI. veniamus ad Seſſionem XIV. ubi de Sacramento Pœnitentiæ ſpecialis tractatio inſtituitur. In hac autem ſtatim notavimus ex ipſo proœmio id, quod ad Seſſionis VI. quæ fundamenti loco ponitur, commendationem pertinet. Nunc autem in decretis obſervamus primum illud, ex cap. 1. *Fuit quidem pœnitentia univerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quovis tempore ad gratiam & juſtitiam aſſequendam neceſſaria*. Quo ex loco claret, præire omnino in hoc quoque Sacramento eam pœnitentiam, quam ex Seſſ. VI. ante Baptiſmum agi oportet, ut ſupra memoravimus: cui quidem pœnitentiæ ineſſe neceſſe ſit illud credere, illud ſperare, illud diligere, atque inde profectam peccati deteſtationem eam, in qua ex eadem Seſſione VI. præeuntis pœnitentiæ ratio collocetur.

Deinde ex capite ſecundo notamus *differentiam Sacramenti Baptiſmi & Pœnitentiæ*, nulla mentione diſcriminis circa antedictas diſpoſitiones, ut profecto eaſdem in utroque Sacramento pariter retineri ac requiri neceſſe ſit, quemadmodum ſupra memoravimus. Interim de utriuſque Sacramenti æqua neceſſitate, ita eſt definitum: *Ut ſit hoc Pœnitentiæ Sacramentum lapſis poſt Baptiſmum æque neceſſarium, ut nondum regeneratis ipſe Baptiſmus*; hoc eſt, neceſſarium non modo neceſſitate præcepti, verum etiam neceſſitate medii.

Poſtea ex capite tertio: *Rem & effectum hujus Sacramenti, quantum ad ejus vim & efficaciam attinet, reconciliationem eſſe cum Deo*. Quare hoc Sacramentum merito definire poſſis, redintegratæ gratiæ ac reconciliatæ amicitiæ Sacramentum, quod nemini, niſi optanti & volenti Dei amicitiam, & cum eo gratiam, concedi poſſe liquet, ut ſupra diximus: unde etiam addidimus, huic Sacramento demi efficaciam, ſi quid his detraxeris, neque in pœnitente Dei amicitiam, hoc eſt, charitatem ipſam efflagitante, aliquid agnoveris, unde Deum ipſius gratiæ juſtificationis auctorem amare jam cœperit.

Hactenus apparuit, Seſſionem XIV. Seſſioni VI. veluti fundamento ſuperſtructam eſſe. Sed res erit clarior, ſi caput quartum, hoc eſt, illud ipſum, quod vel maxime nobis objicitur, diligenter perpenderimus. Sic autem habet: *Contritio, quæ primum locum inter pœnitentis actus habet, animi dolor, ac deteſtatio eſt de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero*. Ac paulo poſt: *Declarat Sancta Synodus, hanc contritionem non ſolum ceſſationem a peccato, & vitæ novæ propoſitum & inchoationem, ſed veteris etiam odium continere*. Quis autem negaverit, novæ vitæ firmo validoque propoſito contineri firmam de obſervando primo & maximo diligendi ex toto corde, hoc eſt, ſuper omnia, Domini Dei noſtri, voluntatem? De quo præcepto dicit Dominus: *Hoc fac, & vives*: ne quis novam vitam abſque charitate eſſe poſſe præſumat. Unde Sacra Synodus in novæ vitæ propoſito, nihil minus quam Dei ſuper omnia diligendi propoſitum potuit intelligere; neque tantum exigit *vitæ novæ propoſitum*, ſed etiam *inchoationem*; eo quod amaturo Deum, idque jam firmiter apud ſe proponenti ac volenti, ipſum illud propoſitum non niſi vitæ novæ inchoatio quædam atque initium ſit: cum quo, teſte Synodo, anteactæ vitæ turpis illius, ac vero proque amore deſtitutæ, ſimul

mul

ſimul inordinato amore laborantis, odium conjungatur.

Sane obſervavimus, hanc vitæ novæ inchoationem in Sacramento Pœnitentiæ requiſitam præceſſiſſe in Baptiſmo, ex Seſſione VI. Cap. VI. atque ita eſſe conſtitutam, ut conjuncta intelligatur cum propoſito ſervandi omnia mandata divina, adeoque vel maxime illud primum. Quod ſane propoſitum implendi omnia mandata, niſi alte ac firmiter animo conſtitutum atque infixum geras, nulla juſtificatio eſt.

Ex his igitur verbis facile intelligimus, quam fuerit illud neceſſarium, fidei ac ſpei ſuperadditum, ſecundum Synodum, dilectionis initium: cum abſque illo, in Baptiſmo, ac Pœnitentia æquo jure requiſitum obſervandi omnia mandata, & omnia peccata deteſtandi propoſitum nec intelligi poſſit.

Fixum ergo, firmumque eſt, vere pœnitenti ac juſtificationem expectanti id ineſſe propoſitum, quo Dei amorem velit: item amicitiam Dei quærat & velit, eamque cuivis amicitiæ anteponat; ejuſdem juſtitiæ ſe ſubdat, Deumque ejus fontem diligere incipiat: reconciliatam cum Deo gratiam plus omnibus bonis optet: Dei charitatem animo ſuo inhæſuram ultro advocet & accerſat, eamque petat fidem, quæ per charitatem operatur. Quæ ſi quis negaverit cum voluntate quadam Dei toto corde & ſuper omnia diligendi eſſe conjuncta, ibique omnino ineſſe aliquid charitatis, atque actum aliquem, qui in eam virtutem & ex ſeſe tendat, & ad eam neceſſario reducatur, etſi nondum ſit illa contritio, quam *charitate perfectam*, atque adeo juſtificantem eſſe contingat: ille ſe abſurdum, atque a ſeipſo diſſentientem, & ab omni charitatis officio alieniſſimum ſe præbeat.

Antequam ulterius progrediamur, hic tantiſper ſiſtamus gradum, ut ſerio conſideremus jam totam hanc abſolutam eſſe quæſtionem, niſi quodam litigandi ſtudio teneamur. Rogo enim, an illud propoſitum vitæ novæ inchoandæ a Sancta Synodo in Sacramento Pœnitentiæ requiſitum, non ſit illud ipſum in Baptiſmo requiſitum propoſitum, quod in Seſſione VI. Cap. VI. complectatur voluntatem omnia implendi divina mandata, juxta illud Dominicum: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos .... docentes ſervare omnia quæcunque mandavi vobis*. Rem plane putamus ſupra jam a nobis clare eſſe confectam, neque quemquam exiſtimamus futurum, qui negare poſſit, per illud propoſitum in Pœnitentia æque ac in Baptiſmo requiſitum, haberi expreſſiſſimam implendi omnia Chriſti mandata, neque unquam adverſus illa peccandi voluntatem. Hoc firmum, hoc fixum eſt. Tota ergo quæſtio jam in eo verſabitur, an totet mandata, quæ implere volumus ac firma voluntate proponimus, contineatur illud mandatum, quod eſt omnium primum; quod ſi negaverint, credo bona fide, ipſi ſibi erubeſcent.

Nec tamen diſſimulandum eſt quid reponant. Quærunt enim & ipſi a nobis, an igitur nulla futura ſit Pœnitentiæ, nulla Baptiſmi vis, quantum ad juſtificationem attinet, niſi de omnibus ſingulatim præceptis acto & expreſſe cogitetur? Non ita, inquiunt, ſed ſufficit confuſe & implicite velle ſervare mandata: ac ſi de aliquibus ſpecialiter cogitandum, ſane de iis tantum, contra quæ peccaveris.

Mirum autem illud, quia poſſibile non ſit de ſingulis quibuſque mandatis cogitari ſemper, ex eo inferre nec de illo primo diſtincte cogitandum, cum e contra ſic potius argumentandum eſſet: Ex eo quod omnia & ſingula divina mandata ſimul cogitare, nec ſæpe poſſibile ſit, nec neceſſarium; ideo requiri ſaltem ut illud præceptum animo & voluntate complectamur, quo, teſte Domino, ipſa præceptorum ſumma conſiſtat.

Quod autem fateris, ea ſaltem expreſſe cogitanda præcepta adverſus quæ peccaveris, arripio ut meum, cum plane nemo peccet niſi ex eo fonte, quod non dilexerit.

Dices, peccatores omnes violare illud de dilectione mandatum implicite tantum, eo quod cætera mandata contempſerint, quibus implendis illa continetur dilectio Dei, quam effectivam dicunt.

Contra, illa, ut vocant, effectiva dilectio facit obſervari mandata propter ipſum Deum, tanquam propter finem ultimum, non interpretative, ſed proprie; & id negare eſt hæreticum, ut ab initio, Alexandro VIII. auctore, diximus. Ergo in eo peccas vel maxime, quod mandata propter Deum implere nolueris ſive neglexeris. Quam ſane injuriam reſarcire non potes, niſi firmiter ſtatuas, propter ipſum Deum implere mandata, hoc eſt, effectivam exercere dilectionem.

Jam attente conſideratis omnibus compertum erit nobis, atque fide certam obligationem noſtram ad ſpecialem ac proprium dilectionis actum. Nam pro explorato ac fide certo poſuimus, ita ut contrarium hæreticum haberetur, vi mandati hujus, *Diliges*, omnino teneri nos ad illum ſpecialem ac proprium dilectionis actum; ad id, inquam, teneri nos, nec ſemel in vita, nec per ſolidum ſaltem quinquennium, ſed per annos, per dies, ita ut ejus uſus ſit frequentiſſimus, imo vero tam frequens, ut familiaris nobis ac velut quotidianus eſſe videatur: cum abſque illo nec orationem Dominicam, quæ velut quotidiana eſſe debeat, ſuoque vero ſenſu intelligere aut proferre poſſimus. Quo poſito, ſi rem altius ſcrutemur, atque intimos reſecemus tantæ veritatis ſenſus; certum item erit nobis, inde exortam eſſe ipſam effectivæ, ſive mandata propter Deum adimplentis dilectionis ceſſationem, quod effectivam ſuo loco & tempore æque neceſſario ſervandam omiſerimus. Hinc tota mali labes. Hinc peccandi principium, ac recte Auguſtinus: *Per hanc dilectionem peccata ſolvuntur. Hæc ſi non teneatur, & grave peccatum eſt, & radix omnium peccatorum*. Nec immerito; ex hoc enim debent ſolvi peccata, ex cujus defectu orta ſunt. Si enim, ut fieri oportebat, debitum affectum in Deum provocaſſes, neque omiſiſſes tam neceſſarium ſanctæ dilectionis exercitium, profecto nec effectivæ & mandata propter Deum adimplentis dilectionis officium intercidiſſet. Peccas ergo, quiſquis es, contra ipſum debitæ dilectionis affectum; quod ut reſarcias, ipſam voluntatem, ipſum propoſitum ſpecialis & propriæ ſive affectivæ dilectionis exercendæ excitari oportet.

Dices id nimiæ ſubtilitatis eſſe, neque vulgatibus hominibus venire in mentem. Contra; nam has voces, *affectivum*, *effectivum*, aliaſque ſimiles vulgares homines neſciunt; ſed rem ipſam, hoc eſt & præcepta omnia implenda eſſe propter Deum, & ipſam quoque dilectionem ſingulari ſtudio in Deum incitandam, idque divino de dilectione mandato cautum eſſe, tenere omnes, omnes docere debent; nec omitti poteſt tanta res ab eis, qui Deo placere volunt.

Ac revera, ſi quis attendat tot poſt pœnitentiam lapſus, facile deprehendet horum eſſe fontem, quod de Deo diligendo nec in frequentanda pœnitentia cogitant, frigidamque & exſuccam agant pœnitentiam. Hæc illa eſt pœnitentia, quam *indifferenter*, nulloque vero ac ſincero affectu *actam* Synodus Nicæna improbavit, fontem & altricem peccatorum, non verum ac firmum eorum remedium.

Jam ut accuratius perpendamus diſtinctionem impliciti & expliciti: illa ipſa eſt, qua præceptum charitatis abſolute eluditur ab iis, quos inter Hæreticos computari diximus. Nempe ajunt, ipſum diligere, nihil aliud eſſe, quam impleri ſingula divina præcepta; quibus impletis præcepto charitatis ibidem implicite contento ſatisfacias, ac nihil neceſſe ſit, ut de illo explicite cogites. Sic eludunt præcepti vim, cujus erroris gratia ab Eccleſia merito condemnantur. Quare diſtinctionem illam ſuſpectam ac periculoſam habere nos oportet, cum in illa diſtinctione errorem exitioſiſſimum, quique ad tollendam præcepti maximi obligationem pertineat, latere conſtiterit.

Ut ergo is error in ipſo Pœnitentiæ Sacramento retegatur, rogo, quid ſit illud, quod voluntate ac propoſito implendi mandata, ipſum dilectionis mandatum comprehendi quidem, ſed tantum implicite velis. Rogo, inquam, quid ſit illud implicitum? Nempe, inquies, illud vocamus implicitum in aliquo actu contineri, cum, verbi gratia, rogati an volendo implere divina mandata, ea voluntate contineri intelligamus ipſum de Dei dilectione mandatum, ſtatim reſpondemus omnino id velle nos. Sic enim interpretari ſolent illud implicitum. Ajunt omnes uno ore Philoſophi ac Theologi, ideo nos in omni actu velle beatitudinem ſaltem implicite, quod roganti quid velimus in unoquoque actu ſtatim reſpondeamus nos velle eſſe beatos, idque a nobis maxime intendi. Eſto, ſi velis, aliud exemplum familiarius ac magis obvium. In profectione Romana, etſi non ſemper, nec omni, ut ajunt, paſſu, Romam actu expreſſo cogites, tamen certum omnino eſt ipſam Romam implicite velle te, cum rogatus quo pergas, nihil niſi Romam retuleris. Itaque quod implicite volumus, revera & ſumme volumus, tametſi non ſemper eam voluntatem reflexe & formaliter exprimamus. Ergo ſic interpretandum, cum in Pœnitentia implicite volumus implere præceptum de diligendo Deo, illud reipſa & ſumme velle nos, licet non exprimamus, aut ullum ea de re actum reflexum aut expreſſum elicere cogitemus, quod recte intellectum fortaſſe ſufficiat.

Quid quod ſi illud implere ita velis, ut rogatus, an velis, ſtatim reſpondeas velle te; nihil eſt, quod Confeſſionis Miniſter id rogare gravetur, aut quod pœnitentem ſeipſum rogare pigeat. Cur enim verearis idipſum clare confiteri, quod jam intus mente conceptum geras? aut quis eſt Chriſtianus, qui de Chriſto amando non ſe admoneri gaudeat, vel uſque adeo alieno ſit ani-

animo a Chriſto, ut nec admonitus amare nitatur? Et hunc Chriſtianum aut pœnitentem vocas? Abſit. Cur ergo hic taces, & ab amore ſuadendo ceſſas? Quaſi metuas ne citius amet quam oporteat, aut ne juſtificetur ante ſuſceptum actu Sacramentum. Quo vel uno argumento litigantium ac in re graviſſima tam vana reſpondentium ora concludere ac velut opprimere poſſis.

Sed fortaſſis alio modo illud implicitum intelligas; quo ſenſu omnium dicuntur antiqui ante Chriſtum juſti, Deo miſericordi ac remuneratori credentes, pariter credere in Chriſtum, ſed implicite tantum, cum ipſum neſciant. Huc ergo recidet omnis ratiocinatio, ut Chriſtianus, iſque pœnitens ac profeſſus ſe recuperandæ divinæ amicitiæ ſtudioſum, haud magis de Dei amicitia cogitet, quam antiqui juſti de Chriſto cogitabant, quem nondum noverant.

Verum id & per ſeſe eſt abſurdiſſimum, & quocumque te vertas, fruſtra eris. Semper enim occurret illud ex Seſſione VI. Cap. VI. ut credas, ut ſperes, ut diligere incipias: neque aliter quam a Synodo explicetur, diſtincte & expreſſe, diſtinctis & expreſſis actibus; neque magis dilectionem habebis implicitam, quam ipſam fidem ac ſpem. Illud etiam ex Seſſ. VI. Canone III. certum erit, quemdam eſſe modum quo credere, ſperare, diligere oporteat juſtificationis gratiam adepturos: quibus verbis, diſtinctos actus, ut credendi, ac ſperandi, ita diligendi eſſe neceſſarios, luce meridiana eſt clarius.

Neque illud minus clarum, a quovis Pœnitente diſerte poſtulari, ut Dei amicitiam, reconciliatam gratiam, hoc eſt, ipſam in cordibus diffuſam charitatem, denique fidem eam, quæ per charitatem operatur, optet ac velit: quæ ſi quis implicita tantum eſſe contenderit, jam eo nobis redibit res, ut in pœnitentia nihil actuale, nihil vividum, verumque habeatur, ſed confuſa omnia & interpretativa: quo etiam fiat, ut paſſim peccatores inani aut etiam noxia, nec tollente aut eradicante, ſed potius alente peccatum, pœnitentia perfungantur: quibus profecto credimus cauſam eſſe finitam.

Ne tamen objiciant, a nobis prætermiſſam Tridentinorum decretorum potiſſimam partem, quæ eſt de attritione, eam integram referimus, & ex antedictis jam eſſe explicatam oſtendimus. Sic autem habet: *Illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ, declarat non ſolum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam donum Dei eſſe, & Spiritus Sancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantum moventis, quo Pœnitens adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat.* Quæ plane valeant adverſus Lutheranos, qui pœnarum metum non modo ut inutilem rejicere ſolebant, ſed etiam ut noxium & ex carnali ſenſu, non ex Spiritus Sancti motu & impulſu venientem. Fixum ergo, immotumque ſit, ex pœnarum metu attritionem ortam a Spiritu Sancto movente & impellente eſſe, eadem adjuvari, non gravari pœnitentes, eadem parari viam ad juſtitiam; neque quidquam amplius: quod & Synodus decernit, & omnes confitentur.

At enim vim faciunt maximam in ſequentibus verbis: *Et quamvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit.* Hic ergo ſiſtimus: attritionem illam ad juſtitiam diſponere profitemur, ſanctæque Synodi verbis atque ſententiis ut nihil detrahi, ita nihil addi volumus.

Fateamur ergo, hoc timoris metu adjuvari nos: viam parari nobis ad ipſam juſtitiam, ad eandem nos diſponi: hoc firmum, hoc ſtabile. Addamus, ſi placet, eodem authore Concilio: *Pœnarum timore utiliter concuti Pœnitentes*, ex Seſſ. VI. eodem timore *utiliter concuſſos eſſe Ninivitas*, ex Seſſ. XIV. atque ex cognatis locis ſelecta ac ſtudioſe repetita verba penſemus, neque ultra proſilire conemur. Adſtringunt enim nos toties inculcata, imo etiam ſelecta verba *utilitatis*, *adjumenti*, *præparationis ac diſpoſitionis*: ubi illud *ſufficere*, quod erat obvium, ſi Patres Tridentini ita ſenſiſſent, non modo ubique tacetur, ſed etiam ſtudioſe devitatur, ut oſtendit ipſe verborum tenor, & geſta Concilii mox referenda pandent.

Nec dicant illud *diſponere*, eſſe vocabulum, quod ſufficientiæ æquivaleat: non enim vocem tam obviam, tam neceſſariam Synodus refugiſſet, ſi ſuæ intentioni reſpondere, ſuis verbis æquipollere videretur.

Quin ipſa Synodus mentem ſuam & intentum, ut vocant, jam inde a prooemio Seſſ. XIV. palam profitetur, nempe propter multiplices errores exactiorem & pleniorem definitionem tradi oportuiſſe, ut ſupra retulimus.

Quos autem errores? Illos Lutheranorum ſcilicet, qui malum, qui noxium, qui carnalem putarent eſſe pœnarum metum. Eum autem errorem Tridentini Patres, ſtabilita ejuſdem timoris utilitate, pietate ex Spiritu Sancto profecta, ipſaque præterea tam utili, tam neceſſaria ad juſtitiam impetrandam præparatione ac diſpoſitione ita confutarunt, ut nihil aliud requiratur. Sin autem ad illud decurrunt, hic omiſſam dilectionem, ac tantum expreſſam *ſpem veniæ*: jam reſpondimus, non proinde excluſa, ſed potius ſuppoſita fuiſſe cætera ex Seſſ. VI. An enim excluſam putant ibi requiſitam ſervandi omnia præcepta voluntatem, cujus hic nulla mentio eſt? An vero ipſam fidem, quam Synodus non magis expreſſit? Abſit. Hæc ergo ſuppoſita ut aliunde certa & alibi definita. *Spes* autem *veniæ* exprimitur, quippe quæ pertineat ad exprimendam timoris illius naturam, qui abſque ſpe veniæ triſtis omnino eſſet, & anxius nimis, ac deſperationi quam timori propior.

Synodi autem exponendæ rationem ac regulam tradimus eam primum, quæ hæreat proprietati ac ſimplicitati verborum: cui ſcilicet, *parare*, *diſponere*, ſit parare, diſponere: non autem ſufficere. Tum, quæ Synodi mentem intentumque reſpiciat, ut modo fecimus. Tertio, quæ Synodi dicta non disjungere, & inter ſe collidere, ſed coaptare & conciliare intendat; quod huc uſque præſtitimus. Quarto, quæ ejuſdem Synodi geſtis per optimos relatores, Sede Apoſtolica probante, digeſtis fidem adhibeat: quod mox præſtabimus, teſte doctiſſimo Cardinale Pallavicino. Denique, quæ exempla ab eadem Synodo propoſita, quidve ex iis elici velit, diligenter attendat: neque ſupponat, verbi gratia, Ninivitas ſolo *timore concuſſos*, aut per *pœnitentiam ſolis terroribus plenam*, nullo interveniente actu charitatis, *ad Jonæ prædicationem miſericordiam a Domino impetraſſe*: quod eorum temporum ratio ne cogitare quidem ſinit.

Hactenus ex tenore verborum: nunc ipſa Synodi geſta ex prædicti Cardinalis hiſtoria relegamus. Neque neceſſe eſt, ut hujus authoritatem commendemus, cum id abunde ſufficiat, quod Sedis Apoſtolicæ juſſu hanc hiſtoriam ſuſceperit, ejuſdem approbatione ediderit, viſis perpenſiſque actis Synodalibus munierit; eo præſertim conſilio, ne falſa & aliena tantæ Synodo ſupponerentur: qui etiam futurus eſt hujus tractationis fructus.

Quo in argumento ita verſari nos oportet, ut a Cardinalis ſententia, ipſa Synodi geſta diligentiſſime cernamus, cum illa ſit, magni licet, ſed tamen privati Doctoris, hic ipſe Concilii ſenſus.

Ergo ad Seſſionis VI. cap. VI. hoc dignum obſervatu refert: timore & fiducia conſtitutis, eo proceſſum eſſe a Patribus, ut hoc adderent, quod nempe his poſitis, *incipiunt diligere Deum tanquam omnis juſtitiæ fontem, & propterea moventur adverſus peccata per odium aliquod & deteſtationem*. Cæterum narrat Cardinalis, *quod ad dilectionem attinet, in prima formula nullam hujus actus mentionem factam; ſed admonitos Patres a quatuor graviſſimis authoribus, ut adderetur etiam aliquis charitatis actus, idque ita approbatum & confectum fuiſſe*. Ex quo plane conſtat, voces illas de diligendo Deo ut juſtitiæ fonte, *ad quemdam charitatis actum apponendum*, ex Patrum inſtituto fuiſſe additas: adeo non refugerunt, quod nunc recentiores faciunt, quin in juſtificationis diſpoſitionibus aliquem actum charitatis agnoſcerent, ut eum potius ſtudioſe apponendum curarent.

Quam ſententiam a viginti tribus Patribus expreſſe approbatam, cum aliis non placeret, memorat Cardinalis acriter *a Theologis fuiſſe defenſam, qui hoc etiam ſcriptum reliquerunt, non ibi actum de ipſo habitu charitatis; ſed quia in illa parte, ubi de Pœnitentia* (diſponente ad juſtificationem) *agebatur, nulla erat amoris facta mentio, viſum eſſe, cum actis fidei & ſpei, addendum etiam dilectionis actum aliquem, cum Pœnitentia, ſi tota timoris eſſet ſine amore juſtitiæ, aut dolor de peccatis totus eſſet ex metu, & non ex Dei offenſa*, infructuoſa eſſet. Certum ergo eſt, ſtudioſe additum *de amore juſtitiæ*, qui ad actum charitatis pertineret, ac ſine illo actu irritam ac ſterilem Pœnitentiam futuram fuiſſe: quo quid eſt clarius?

Quin etiam Cardinalis id firmat ex actis in Caſtello ſancti Angeli diligenter aſſervatis, in quibus hæc verba reperiuntur: *Similiter propoſitum eſt, an peccatorum deteſtatio in præparatione ſpem præcedat? & poſt accuratiſſimum rei examen, fuit concluſum, quantumvis aliqua peccatorum deteſtatio ſpem præcedat, nihilominus ſequi poſtea eam peccatorum deteſtationem, quæ ad juſtificationem diſponat; de qua Seſſ. VI. cap. VI. eo quod ſine aliqua ſpe ac dilectione fieri non poſſit.*

His ergo clare liquet, in ipſa Tridentina Synodo nemini dubium fuiſſe, quin actus ille dilectionis in Deum

ut omnis juſtitiæ fontem ad aliquem charitatis actum per ſeſe referretur, idque omnino conſtare ex intento Patrum, & Theologorum defenſionibus, atque ex ipſius Concilii geſtis.

Procul ergo faceſſant illa recentiorum Theologorum objecta: dilectionem illam ad amorem concupiſcentiæ ſeu ſpei ablegandam eſſe; imo Tridentini Patres aliquem dilectionis actum ab ipſa ſpe contradiſtinctum decernunt & agnoſcunt. Ac revera Theologi, cum de dilectione abſolute loquuntur, nihil aliud quam illam in charitatis actu repoſitam intelligunt. Quin Patres Tridentini nulla unquam amoris illius ſpei & concupiſcentiæ mentione dilectionem agnoſcunt, non eam, quam cum ſpe confundant, ſed eam quam ſpei addant, ac diſtincte ſuperponant.

Faceſſat etiam illud a quibuſdam inventum, de dilectione Dei, ut eſt fons juſtitiæ, non poſſe pertinere ad charitatem, cum hæc ſpectet Deum ut in ſe perfectum, nullo reſpectu ad nos. Quod ita a Theologis intelligi conſtat, ut nos ipſos propter Deum; non autem Deum propter nos diligamus, omniaque noſtra ad eum, ut in ſe eſt abſolute & propter ſe, referamus: non autem ut ab amandi cauſis ſive motivis excludamus ea, quæ nos adjungunt Deo, Deumque noſtrum faciunt. Nam nemo negaverit, ad Deum ex charitate diligendum pertinere illud Davidicum: *Diligam te, Domine, fortitudo mea: Dominus firmamentum meum & refugium meum, Deus meus.* Quas voces ex intimo ſenſu mandati charitatis: *Diliges Dominum Deum tuum*, depromptas eſſe conſtat: ac proinde ab amandi cauſis non niſi per manifeſtum errorem ſecludi ea quæ ad nos etiam ſpectent: quaſi etiam iſtud: *Deum tuum*, in ipſo dilectionis mandato tam expreſſe, tam directe ab ipſo initio poſitum, non referatur ad nos: quæ tam abſurda ſunt ac toties confutata, ut jam nec memoratu digna ſint.

Quin ex antedictis conſtat, Tridentinos Patres ad ipſum charitatis actum retuliſſe celebratiſſimum illum ex ſancto Auguſtino *amorem juſtitiæ*, quo nempe diligatur Deus ut ipſa juſtitia, atteſtante Propheta: *Et hoc eſt nomen, quod vocabunt eum, Dominus juſtus noſter, ſive juſtitia noſtra.* Et iterum; *Benedicat tibi Dominus pulchritudo juſtitiæ.* Eſto forte de templo, propter inhabitantem Deum: quanto magis de ipſo Deo dictum? Denique illud: *Nomen meum ſol juſtitiæ:* hoc eſt profecto fons luminis: lumen ipſum idemque illuminans, juſtus atque juſtificans, ut ſupra ex Apoſtolo retulimus.

De Seſſionis XIV. actis primum illud ex doctiſſimo Cardinale referemus: inter articulos ſive Hæreticorum errores, de quibus deliberandum eſſet, illum recenſeri: *Contritionem, quæ diſponitur per examen, per recollectionem, aut per peccatorum deteſtationem, non diſponere ad gratiam Dei, nec remittere peccata, ſed potius facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, eamque contritionem eſſe dolorem coactum, non liberum.* Hic igitur diligentiſſime obſervandus eſt ipſe hæreticorum error, quem Synodus damnare voluit, ut ſcopo quo tendebat cognito, totam ejus mentem facile aſſequamur.

Id autem altera obſervatione firmamus ex ipſis Cardinalis verbis; nempe ita memorat: *Revera quantum ex actis comperit Theologorum intentam fuiſſe, ut damnarent Hæreticorum ſententiam, qui pœnæ metum ut malum reprobarent, non autem ut deciderent quæſtionem ſcholaſticam, an talis timor non ſolum ſine contritione perfecta, de qua vix ulla contentio fuerit, verum etiam ſine ullo ſtudio excitandi amorem imperfectum ſufficiat ad impetrandam in ipſo Sacramento remiſſionem peccatorum.* Unde conſtat in hac Seſſione XIV. a Synodo vix dum eſſe tractatam, nedum definitam putemus eam de qua nunc agimus quæſtionem.

Tertio obſervamus ex iiſdem geſtis, in ea Seſſione adeo temperatum fuiſſe *ab eo articulo, ut vix aliqua hujus ſignificatio fuerit in duabus ſingularibus & oppoſitis opinationibus: altera quæ amorem negabat neceſſarium; altera ad aliud extremum oppoſita, quæ contritionem perfectam neceſſariam ſtatueret.* Quo perſpicuum eſt, procul a vero aberrare eos, qui ſuæ de ſufficientia ortæ ex metu attritionis opinioni hujus decreti authoritatem obtendunt.

Quartum & ultimum, idque manifeſtiſſimum ex eodem Cardinale accepimus iſtud: in decreto de doctrina primum fuiſſe poſita duo: alterum, *contritionem eam, quam Theologi attritionem dicerent, eo quod imperfecta eſſet, conceptam eſſe ex ſola conſideratione turpitudinis peccati, aut gehennæ metu:* alterum, *eandem attritionem eſſe ſufficientem ad Pœnitentiæ Sacramentum:* quæ duo in ipſa Synodi definitione ſublata ſunt: cum, loco illius ſententiæ: *ex ſola conſideratione turpitudinis peccati aut gehennæ metu concipi attritionem;* ipſa Synodus non ex ea conſideratione *ſola*, ſed ex ea *communiter* concipi in ſua definitione repoſuerit. Quod autem attritionem *ſufficere* eſſet poſitum, id a ſancta Synodo adeo eſſe rejectum, ut illud *ſufficere* in ipſum *diſponere* fuerit commutatum.

Ex his ergo perſpicue demonſtrantur duo, quæ jam aſſerimus: primum, ut mentem atque intentionem Synodi aſſequamur, ſpectandos eſſe errores Lutheranos, quos Patres condemnare voluerunt: alterum, ſtudioſe evitatum fuiſſe ipſum *ſufficientiæ* in attritione vocabulum: quæ quidem manifeſta erant ex tenore decreti: nunc autem ex actis a doctiſſimo Cardinale relatis, ad certiſſimam & ineluctabilem demonſtrationem adducta ſunt.

Verum ad majorem rei evidentiam placet referre quaſdam ſententias in ipſa Synodo dictas. Prima eſt Jacobi Lainez ad Sacramentum requirentis *pœnitentiam, timorem, dilectionem, contritionem, abſolutionem:* quo ſatis indicat dilectionem timori additam, & inde profectam contritionem, quippe ex aliqua dilectione conceptam.

Clarius a Ferruſio Hiſpano Epiſcopi Segovienſis Theologo dilectio requiſita ex verbis Dominicis: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum:* ubi vox illa, *dilexit*, præterito tempore antecedentem dilectionem infert. Addebat Ferruſius, eodem pertinere illam Pauli *ſecundum Deum*, hoc eſt ſecundum Deum amatum *triſtitiam: unde*, inquiebat, *Auguſtinus negaret abſque amore dari gratiam: primam occurrere fidem ipſam, ex qua peccati deteſtatio; mox erectus animus in ſpem, tam amare incipiat; unde prima gratia*, ſeu prima juſtitiæ infuſio. Hæc ſumma doctrinæ Ferruſii.

Ajebat alius, *primum dolere homines propter pœnam, exinde propter Deum, poſtea confiteri.* Alius requirebat *ut rem neceſſariam, primo pœnæ timorem, deteſtationem, fidem, ex qua ſpes oritur, & ex hac dilectio.* Cæteri in eundem fere morem. Et quidem duæ tantum extitere ſupra memoratæ ſententiæ ſingulares, quarum altera amorem excludebat omnem: altera perfectum neceſſario repoſcebat. Queis conſtat, uno fere dempto requiri ab omnibus ipſam timori, fidei, ac ſpei dilectionem ſuperadditam, eam aſſidue in ore Theologorum ac Patrum haberi; ejus frequentiſſimam, imo perpetuam in hac quoque Seſſione, ut etiam in ſexta, fuiſſe mentionem.

Quæ cum ita ſint, ex optimo actorum relatore conſtat, quod de dilectione in Seſſionis XIV. decreto taceatur, non inde ortum eſſe, quod ea prætermitteretur, ſed quod ſupponeretur; nec opus fuiſſe, ut hac de ea ſpecialis quæſtio ſive tractatio haberetur, nempe alibi tranſacta re: neque ex pœnitentiæ natura, ſed ex communioribus de juſtificatione decretis ac principiis repetenda.

Nec Patres metuerunt, ne, ſi dilectionem præparatoriam ut neceſſariam admitterent, juſtificatione jam per illam inducta, Sacramentorum efficientiæ detrahere viderentur, aut eam hæreticorum more, ut acceptæ gratiæ pignus, non ut accipiendæ cauſam agnoſcerent. Non id, inquam, metuebant, qui dilectionem illam ubique ſonarent, atque inculcatam vellent. Quo metu ſi tenerentur, primum ipſi Baptiſmo metuendum eſſet, pari utrimque incommodo, parique futuro errore, ſi Pœnitentiæ tantum, non autem ipſi Baptiſmo conſulerent. Atque hæc ſunt, quæ ex geſtis Pallavicini Cardinalis repetenda eſſe duximus.

Auditis Synodi decretis ac perquiſitis geſtis, ad introſpiciendam penitus ſancti Concilii mentem, Catechiſmi quoque Romani ad Parochos ejuſdem juſſu editi ſententiam recenſemus; nec immerito, cum ipſe titulus Catechiſmi ſatis indicet, doctrinam vel maxime neceſſariam ibidem eſſe traditam. Hæc igitur habet ſub titulo, *de Pœnitentiæ Sacramento:* quæ nos ex editione Romana exſcripſimus, ea quæ poſt confectam Synodum prima eſt edita.

1. Ac primum fundamenti loco ponit ipſam nominis notionem, ubi illud legitur: Pœnitentiam eam, quam *tertiam* vocat, haberi: *cum*, inquit, *non ſolum admiſſi ſceleris cauſa intimo animi ſenſu dolemus; vel ejus doloris externum etiam aliquod ſignum damus; verum unius Dei cauſa in eo mœrore ſumus.* Atque hanc, inquit, *tertiam* Pœnitentiam, *tum ad virtutem pertinere, tum Sacramentum eſſe dicimus.* Ubi notanda illa verba, *unius Dei cauſa*, quæ ex ſequentibus declarantur.

2. His ergo generatim de Pœnitentiæ & virtute & Sacramento dictis, jam illud de Pœnitentia, ut eſt virtus, ſecundo ſtatuit: *Quia hujus virtutis actiones tanquam materiam præbent, in qua Pœnitentia Sacramentum verſatur, ideo niſi prius quæ ſit Pœnitentia virtus recte intelligatur, Sacramenti vim ignorari neceſſe eſt.*

3. Unde tertio docet; *Intimam animi pœnitentiam,*

quam

Digitized by Google

quam virtutem dicimus, eſſe illam, cum ad Deum nos ex animo convertimus.

4. Quid ſit autem illud, *ex animo converti*, & *quibus gradibus ad hanc divinam virtutem liceat aſcendere*, quarto loco commemorat. Primum nos præveniri a Deo corda noſtra convertente. Tum adeſſe fidem, *qua ad Deum animo tendimus*. Hinc *motum timoris conſequi ſuppliciorum acerbitate propoſita*. Deinde, *accedere ſpem impetrandæ a Deo miſericordiæ*. Quibus conſtitutis ſubdit: *Poſtremo charitate corda noſtra accenduntur, ex qua liberalis ille timor probis & ingenuis filiis dignus oritur: atque ita illud unum vereri, ne qua in re Dei majeſtatem lædamus, peccandi conſuetudinem omnino deſerimus*. Unde concludit: *Hiſce quaſi gradibus ad hanc præſtantiſſimam Pœnitentiæ virtutem perveniri*. Huc ergo pœnitentem contendere neceſſe eſt, ut profecto conſtet ex mente Catechiſmi, non niſi horum conjunctione haberi integram veramque Pœnitentiam, quam præire oportet ad Sacramenti fructum.

5. Sic ergo explicata illa quam dixit *intima pœnitentia*, ſive *animi converſione*, quinto pergendum erat *ad externam, in qua*, inquit, *Sacramenti ratio conſiſtit*, docendumque per eam *haberi externas quaſdam res ſenſibus ſubjectas, quibus declarantur ea, quæ interius in anima fiunt*, hoc eſt profecto, *illud intimum* anterius poſitum, quod fide, ſpe, & charitate conſtaret. Quod confirmat his verbis: *Deinde quod caput eſt, cum illa quæ extrinſecus tum a pœnitente, tum a Sacerdote fiunt, declarent ea quæ interius efficiuntur in anima*: niſi ergo vere inſunt uti declarantur, fides, ſpes, charitas, vanam & falſam Pœnitentiam eſſe conſtiterit.

6. Neque propterea credendum eſt, ante abſolutionem vi contritionis ſemper condonata eſſe peccata: imo ſexto ſtatuendum eſt, hanc formulam, *Ego te abſolvo*, non minus vere pronuntiari a Sacerdote de illo etiam homine, *qui ardentiſſimæ charitatis vi, accedente tamen confeſſionis voto, peccatorum veniam a Deo conſecutus ſit*: ubi notandum eſt, illum ex voto Sacramenti juſtificationis effectum referri *ad ardentiſſimam charitatis vim*: ut profecto conſtet, aliis, qui non ſtatim ex ipſa contritione gratiam conſequuntur, defuiſſe non contritionem cum incipiente *charitate ſive dilectione* conjunctam; ſed tantum *ardentiſſimam contritionis illius vim*, quam non *incipientem*, *ſed charitate perfectam* a Synodo appellatam ſæpe vidimus.

7. Hinc ſeptimo ſubdit: *Quanquam ſi id minus conſequi nobis liceat ut perfecta ſit, vera tamen & efficax contritio eſſe poteſt*: ubi vera contritio a perfecta perſpicue diſtinguitur.

8. Et ultimo illud concluditur: *Ex fidei catholicæ doctrina omnibus credendum & conſtanter affirmandum: ſi quis ita animo affectus ſit ut peccata admiſſa doleat, ſimulque in poſterum non peccare conſtituat, etſi ejuſmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam ſatis eſſe poſſit; ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confeſſus fuerit, vi clavium ſcelera omnia remitti ac condonari*: quod & Patrum traditione certa & Concilii Florentini decreto ſancitum ſit.

Hæc igitur Catechiſmi Romani ſumma doctrinæ eſt: unde liquet, in eo diligentiſſime eſſe verſatum, ut Sacramento ſua conſtaret efficientia, idque ſedulo actum, ne in Pœnitentiæ Sacramento requiri videretur illa completa ac perfecta contritio, quæ ſtatim juſtificet: quare charitas ea, quam ſcilicet cum virtute Pœnitentiæ præire voluit, incipiens, inchoata, non proinde neceſſario perfecta ſit. Cæterum de attritionis ex ſolo timore conceptæ ſufficientia nullum verbum, in quo nunc omnem reponunt Sacramenti efficaciam: & tamen prætermiſſum in ea tractatione, in qua ea quæ eſſent populo prædicanda ut maxime neceſſaria tradi oportuiſſe vidimus.

Hæc igitur doctrina eſt, quam in Catechiſmis Chriſtianæ plebi tradi neceſſe ſit: præire oportere cum fide & ſpe motum propter Deum ex ipſa charitate, non tamen neceſſario perfecta illa & ardentiſſima, quæ ſola juſtificet cum Sacramenti voto: ſed quæ tamen ad Deum ſumme & unice diligendum impellat; & ideo quoque peccata deteſtetur, quod, ipſo Catechiſmo teſte, *ut maxime diligendus eſt Deus, ita quæ nos alienant a Deo, maxime deteſtari debeamus*.

Hic autem ultro confiteor, non omnes Catechiſmos ita eſſe compoſitos, ut hanc doctrinam explicent: nec deeſſe qui ſolo terrore contenti, ſpem etiam prætermittant a Synodo Tridentina, Seſſione quoque XIV. tam diligenter expreſſam, his vocibus: *cum ſpe veniæ*. Quare negare non poſſumus, in ipſis Catechiſmis interdum prætermiſſa quædam imprimis neceſſaria, neque tantum in hoc argumento, ſed in aliis vel maximis: eo quod in illa doctrinæ ſumma puerilibus animis vulgaria quæque & capitalia tradenda ſuſciperent, quibus intenti quædam reſervarent aliis, uſque amplioribus tractanda documenta. Nec pudeat confiteri quamdam forte intelligentiam accuratiore opera ſarciendam. Nunc autem diligentiores Epiſcopi hæc etiam addunt, eam formam ſecuti, quam Romanus ille, ac totius velut Eccleſiæ Catechiſmus, auctore Concilio, ad ejus mentem ediderit.

Ad Inſt. Alex. Suppl. P. I.

Contraria vero ſententia, quæ in ſuſcipiendo Pœnitentiæ Sacramento nihil doceat intervenire charitatis, ſive caſtæ dilectionis propter Deum ejuſque juſtitiam ſempiternam, præter alia, quæ diximus, duobus inſuper laborat incommodis. Primum ut Chriſtianus non modo nullo unquam vel ſemel edito charitatis actu, ſed etiam nulla Dei toto corde diligendi cura, nullo vero conatu, nulla hujus rei conſequendæ voluntate, poſſit fieri non modo juſtus, verum etiam ſalvus: quo omnis omnino & in Sacramento, & extra Sacramentum obligatio diligendi Dei ſolvitur, tantumque mandatum, non ad vitæ Chriſtianæ neceſſitatem, ſed ad conſilium & ad perfectionis memoriam in lege & in Evangelio remaneat. Alterum incommodum: *ut non ſit illicitum in Sacramentis conferendis, ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore*: quod utrumque, & ex ſeſe eſt peſſimum, & decretis Pontificiis ex adverſo pugnat.

Ecce enim quæritur, quiſnam dolor de peccatis ſit materia neceſſaria Sacramenti Pœnitentiæ: an ille ex ſolo gehennæ metu: an ille etiam ex incipiente ſaltem dilectione ortus: unde, teſte Synodo Tridentina, exoriatur motus adverſus peccata per odium aliquod ac deteſtationem? Ergo de ipſa Sacramenti materia quæritur. Sequenda ergo pars tutior. Tutius autem eſt diligere incipere: nullum in eo periculum. Ergo vel id ſequendum: vel in Innocentiani decreti perſpicuam condemnationem incurris.

De primo autem incommodo, circa ipſum de Dei ſumma dilectione mandatum, hæc ſubjungimus. Quæ doctrina illius mandati obligationem ſolvit, aut etiam eam ad paucos actus redigit, eam vidimus ex Alexandro VIII. non modo eſſe falſam, ſed etiam hæreticam. Atqui huc tendit ſententia, quæ a Pœnitentiæ Sacramento omnem etiam incipientem dilectionem excludit. Quod ut perſpicue pateat, placet hanc unam proponere quæſtiunculam: an ab obligatione communi diligendi Dei eximantur ii, qui per peccata mortui gratia exciderunt?

Si eximi putas: rogo iterum paucis, quo jure? quo titulo? An eo quod peccaverint, non ſunt Chriſtiani, non ſunt ſaltem res Dei, non ſunt opus Dei, creaturæ Dei, ad eum diligendum a Deo inſtitutæ? Abſit. Ergo lege teneri, neceſſe eſt ut dicas.

An forte reſpondebis, teneri quidem ex ſeſe, ſed peccatis irretitos ad tam ſublimem actum non poſſe conſurgere? Atqui tum locum habet Tridentinum illud ab Auguſtino, atque ab omni Patrum traditione repetitum: *Et facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, adjuvat, ut poſſis*.

Ne vero ſuſpiceris, nullos occurriſſe caſus, quo poſitivum amoris actum exercere teneretur. Id velim cogites, laxiſſimos authores conceſſiſſe ſaltem, ne ultra totum rigoroſe quinquennium ab amore ceſſaretur. Atqui ille peccator tot annis obduruit, ut nihil ex Evangelio terere videatur præter illud Apocalypſis: *Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc*: & illud: *Sus lota, in volutabro luti*. Ergo dum hic luto hæret, vel centies adfuerit oportet caſus obligationis ad amandum Deum. Ergo & caſus & tempus vel amandi Dei, vel petendi amorem. Ac ſi ad extremum urgeas illud de præcepto poſitivo, nempe id fiet, ut nec credere, nec ſperare, nec judicia divina contremiſcere, nec horrere ſeipſum, aut de Pœnitentia curare debeat: niſi poſitivos inter actus unum amorem ſeligas, ad quem liceat nobis eſſe tardiſſimos, cum contra ſit. Rogo autem, cum illa obligatio ſemper incumbat, cur tempus illud excipias, quo ad Eccleſiæ claves, & ad Pœnitentiæ Sacramentum accedit, & pro peccato ſuo cogitare cœpit. Non poteſt, inquies. Poteſt ergo magis excitare gehennæ metum: nec ideo provehendus eſt Spiritus Sancti motu & impulſu ſpeciali, ut eſt a Tridentina Synodo definitum? Nempe, inquies, impellit Deus ad illum timorem, cui reſiſti ſine gravi culpa non poteſt. Non ergo Deus ad amorem ipſum impellit Pœnitentes? Non corda intus ciet? Aut vero Pœnitens ad id unum obſurduit? Quin ipſi Doctores, nedum ad amandum erigant, magis deprimunt mentes, cum docent lege amoris non teneri. Id quidem quid eſt aliud quam cæci cæco ducatum præſtent? Quod cum ſit abſurdiſſimum, interdum inculco: vel amet vel amorem petat, & petendo amare incipiat, ut Synodus ſtatuit.

At nimis laborioſum eſt. Ad id reſpondere piger. Sed ultro reſpondent omnes: hoc actu nihil dulcius, quo omne jugum leve, omne onus ſuave fiat. Imo cum Pœnitentia laborioſus ſit Baptiſmus, ideoque primis ſæculis Eccleſia Catholica tot ac tantos labores,

Digitized by Google

tamque diuturnos imponeret pœnitentibus; eo magis neceſſarius, qui tantum onus levaret, ſanctæ dilectionis fructus.

Nunc, ne quid effugiat inquiſitionem noſtram, diligentius conſiderandum eſt, quid ſit illa quam ſæpe memoravimus incipiens dilectio, & quomodo ſecernatur ab ea contritione, quam Synodus vocat *charitate perfectam*. Multum enim inter illas intereſſe diſcriminis, vel hinc conſtat, quod incipiens illa dilectio ad juſtificationem *præparare* dicatur tantum; quæ per contritionem charitate perfectam jam plena & tota inducatur.

Sane incipit diligere qui deſiderat, qui petit, qui enititur ut dilectionem habeat. Neque enim quis fidem aut petit aut deſiderat, aut ad eam enititur, niſi ex quibuſdam fidei initiis: ita de dilectione dicendum eſt. An autem jam habeat dilectionem qui cupit, vult, & petit: quis ſapiens, & intelliget hæc? Habet enim ſuo modo, quippe deſiderans, petens, & enitens ex quibuſdam ſane dilectionis initiis. Nondum autem habet, ut habere oportet ad juſtificationem actu obtinendam. Nondum enim plene habet, qui deſiderat, qui petit, qui enititur, ut habeat. Quis ergo ejus ſtatus? Nempe is quem ex ſacro Concilio delineavimus. Nam & petit, quod nondum poteſt, nempe ut diligat; & facit quod poteſt, deſiderare enim optat, enititur: necdum plene fruitur amore juſtitiæ, ſed ad eam tamen præparatur.

An autem is impleat ſummum illud de dilectione mandatum? Implet, & non implet: ſed diverſo ſenſu. Implet ſane ſuo modo, qui cum omnes adhibeat quas tunc habet vires, & jam totis viribus diligit, & tamen non plene diligit, cui vires ad id præſtandum deſint. Is ergo & intelligit præcepti neceſſitatem, & adeo conatur, ut impleat: & ſuo modo implet qui quod poteſt, jam incipit: & ad juſtitiam capiendam ſe accingit ac præparat. At is qui nihil tale cogitat, ſolo pœnarum timore concuſſus, nec ſe ad implendum ſummum de dilectione mandatum diſponit ut debet, qui nec deſiderat, nec conatur, nec petit, adeoque nec ſe præparat, ut in eo fiat illa, quam a Synodo poſtulari vidimus, *voluntaria ſuſceptio donorum, quibus homo efficitur ex injuſto juſtus, & ex inimico amicus*.

An ergo vult ille noſter dilectionem ſummam? Vult plane, ad quem enititur totis quas tunc habet viribus; non vult autem, qui adhuc & deeſſe ſentit, & habere deſiderat. Denique in motu eſt ad amandum, potius quam ab ipſo amore poſſidetur, qui firmo licet amorem habendi & exequendi propoſito, eum & vult & habet per modum cujuſdam tranſeuntis diſpoſitionis, nondum autem per modum fixi jam, ſtabiliſque habitus, quæ plena juſtitia eſt. Etſi enim, quod diligentiſſime obſervari volumus, illa diligendi & mandatum charitatis implendi voluntas ſuo quodam modo firma ſit, non tamen ad eam pervenit firmitudinem, quæ ſit habitualis. Unde firma eſt, ſane in ratione propoſiti, deſiderii, niſus, ſive incipientis voluntatis; non autem in ratione jam comparati & conſtabiliti habitus. Quo loco valere videtur illa Scholæ diſtinctio; aliud eſſe virtutem quandam, puta dilectionem, in fieri, ſive in moto, ut diximus; aliud in facto eſſe; quo etiam pertinet illud dominicum: *Si quis diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eum*: quod ſane ſit illius jam factæ dilectionis, quæ ipſam juſtificationem, hoc eſt, ſummam cum Deo conjunctionem inducat per charitatem illam, quæ, Apoſtolo teſte, *nunquam excidit*: quippe quæ in ratione habitus firmiſſima, ad id valet, ut nos in æternum conjungat Deo, niſi ab ea ſponte deficimus.

Contingit autem, ut volens & enitens, & petens, rem ipſam interdum neſcius aſſequatur; contingit, inquam, ut *concupiſcens deſiderare juſtificationes* prono velut curſu revera deſideraret: & ut hic quoque valeat notum illud ac tritum Gregorii Magni, nempe ut, *dilata deſideria creſcant, & creſcentia capiant*. Sic autem ex igniculis occulte ſerpentibus, ac velut hac illac diſcurrentibus, flammeſcit verus ignis, qui jam intima corda corripiat, his inſideat, hæc poſſideat, ſolo Deo teſte: atque hæc illa contritio eſt vera, & ſtabili charitate perfecta, quæ ſtatim juſtificet cum ſolo Sacramenti voto. Quando autem id contingat, aut quomodo, quam expedito a concupiſcentia & inolitis cupiditatibus animo, aut quam intenſo, quam fixo dilectionis gradu ſciri nec poteſt nec expedit. Sufficit autem ut fieri certa fide credamus, neque ulterius progredi cæci & curioſi conemur. Sic teſte Joanne: *Perfecta charitas foras mittit timorem*, eum, *qui pœnam habeat*, ſive inquietudinem & anxietatem quandam: certum illud. Quo autem & quam intenſo gradu is effectus conſequatur, nos fugit, ac Deo ſuum opus inſpicienti relinquendum. Hanc doctrinam ante Synodum Tridentinam S. Thomas tradidit. Primum, in Supplemento Summæ ex 4. in Sententias repetito. Tum in ipſa Summa 1. 2. Denique in tertia parte.

Ergo in Supplemento hæc tria ſtatuit: primum in Sacramento Pœnitentiæ contritionem amoris expertem eſſe non poſſe, probatur ex his locis: Primus, *attritionis principium eſt timor ſervilis: contritionis autem, timor filialis*, quem charitatis eſſe conſtat, q. 1. art. 3. ſed contra: quin etiam ſupra inter objectiones dicit, & in reſponſione ſupponit: *attritionem non eſſe actum virtutis*: ſubditque: *ut ab omnibus dicitur*, ut hæc ſententia nemine diſcrepante, ut certa valeat: at vero q. 1. art. 2. objectione 2. *Contritio eſt actus virtutis*; ibid. ſed contra.

Secundus locus, q. 1. art. 1. *ſed contra: Pœnitens .... non dolet de pœna; & ſic contritio, quæ eſt dolor pœnitentialis, non eſt de pœna*. Et in corpore: *De malis pœnæ poteſt eſſe dolor, ſed non contritio* pœnitentialis illa, & ad virtutem Pœnitentiæ pertinens: alio ergo motivo concepta.

Eſſe autem charitatis hæc probant tertius & quartus locus. *Omnis dolor in amore fundatur: ſed amor charitatis, in quo fundatur dolor contritionis, eſt maximus*, q. 3. art. 1. *ſed contra*: & iterum art. 3. object. 3. *De peccato præcipue eſt contritio, ſecundum quod avertit a Deo*, quod eſt charitatis, & in reſponſione conceſſum manet.

Hoc primum ex Supplemento. Alterum: non omni contritione, quæ ſit ex amore, remitti peccata. Primus locus, iſque evidentiſſimus: *Quæ intenſio contritionis poteſt attendi dupliciter: uno modo ex parte charitatis .... & ſic contingit tantum intendi charitatem in actu, quod contritio inde ſequens merebitur non ſolum culpæ remiſſionem, ſed etiam abſolutionem ab omni pœna*; q. 5. art. 2. in corp. item q. 10. a. 5. c. *Contingit autem quandoque, quod per contritionem præcedentem peccatum aliquod deletum eſt, quoad culpam*; ergo iterum atque iterum *contingere* docet id quod non ſemper eveniat. Qua etiam voce in eundem finem uſos eſſe Tridentinos ſuo loco obſervavimus: ſed ex ſequentibus maxime ſtabilitur inter ſanctam Synodum & ſanctum Thomam doctrinæ cognatio.

Sit ergo hoc tertium ex ſancto Doctore conſtitutum: inde contingere, ut non omnis contritio juſtificet, quod amor in ea contentus ad perfectionem non pervenerit: pro quo eſt hic locus evidentiſſimus ac longe certiſſimus: *Dolor eſſe poteſt adeo parvus, quod non ſufficiat ad actum contritionis, ut ſi minus diſpliceret ei peccatum, quam debeat diſplicere ſeparatio a fine: ſicut etiam amor poteſt ita eſſe remiſſus, quod non ſufficiat ad rationem charitatis*; q. 5. a. 3. c. En amor non juſtificans, nec conterens, eo quod ad rationem charitatis non devenerit: non quidem quod ſit alterius generis aut alterius objecti: ſed quod in eodem genere & eodem objecto ſit remiſſus. Ergo non perfectus, ſed tantum incipiens: quæ noſtra, imo ſacri Concilii ſententia eſt.

Sic ergo omnia conſtant: nempe & contritionem charitate fundari, & peccata remittere: non aliter tamen, quam ſi tantus ſit amor, ut ad rationem charitatis, adeoque & contritionis devenerit. Mitto alios locos eod. art. ad 1. & q. 10. art. 1. c. & alibi paſſim.

Jam ex 1. 2. q. 113. ubi de juſtificatione agitur, pauca ſed illuſtria ſumimus, imprimis illud: *Ita infundit donum gratiæ juſtificantis, quod etiam ſimul cum hoc movet liberum arbitrium ad donum gratiæ acceptandum, in his qui ſunt hujus motus capaces*; a. 3. c. En illa acceptatio ſive ſuſceptio libera gratiæ, quam Tridentina Synodus decernebat. Gratia autem juſtificans, de qua hic agitur, neceſſario cum charitate conjuncta eſt, ſine qua non poteſt eſſe juſtitia. Ergo illa ſuſceptio eſt actualis & libera ſuſceptio & acceptatio charitatis, in eamque conſenſio: qui motus charitatis eſt.

Sed ne ratiociniis ſit opus, ſanctus Doctor clare exprimit charitatem, his verbis: *Quod motus fidei non eſt perfectus, niſi ſit charitate informatus: unde ſimul in juſtificatione impii, cum motu fidei, eſt etiam motus charitatis*. Art. 4. ad 1. ſubdit: *Movetur autem liberum arbitrium in Deum ab hoc, quod ei ſe ſubjiciat: unde etiam concurrit actus timoris filialis, & actus humilitatis*. Sic actus charitatis, & ex ea profectus actus timoris filialis cum actu fidei concurrit ad juſtificandum hominem.

Tertius locus: *Quod per cognitionem naturalem homo non convertitur in Deum, in quantum eſt objectum beatitudinis & juſtificationis cauſa*. Ibid. ad 2. Ad charitatem autem pertinet moveri in Deum, ut eſt objectum beatitudinis, ut ſanctus Doctor aſſerit, 2. 2. q. 23. quæ eſt de charitate: & in ea quæſtione centies. Nec minus eſt charitatis reſpicere Deum *in quantum eſt juſtificationis cauſa*, hoc eſt, in quantum *eſt*

fons

Digitized by Google

fons omnis juſtitiæ, ut ſancta Synodus loquitur. Quod etiam incidit in illud Apoſtoli, in quantum *eſt juſtus, atque juſtificans eum qui ex fide eſt*, ut ſupra diximus.

Denique eadem quæſt. 113. art. 5. quæritur: *Utrum ad juſtificationem impii requiratur motus liberi arbitrii adverſus peccatum*. Reſpondetur autem, requiri expreſſiſſimum motum charitatis: *eo quod ad eundem actum pertinet, proſequi unum oppoſitorum & refugere aliud: & ideo, ſicut ad charitatem pertinet diligere Deum, ita etiam deteſtari peccata, per quæ anima ſeparatur a Deo*. Ibid. ad 1. Hactenus ex 1. 2.

Jam ex tertia parte, quo loco expreſſe tractatur de Sacramento Pœnitentiæ, deque Pœnitentia ut eſt virtus prævia ad illud Sacramentum, hæc habemus: Primum, *quod Pœnitentia virtus eſt ſpecialis*: in qua quippe ſit *ſpecialis ratio actus laudabilis, ſcilicet operari ad deſtructionem peccati præteriti, in quantum eſt Dei offenſa*: ac poſtea, *quod Pœnitens dolet de peccato commiſſo, in quantum eſt offenſa Dei*: id autem eſt charitatis. Unde art. 5. in corp. enumerantur ſex actus pœnitentis. *Primus* eſt animi cooperantis cum Deo *convertente: ſecundus eſt fidei; tertius timoris ſervilis; quartus ſpei, ſub ſpe* ſcilicet *veniæ: quintus charitatis, quo alicui peccatum diſplicet ſecundum ſe ipſum, & non jam propter ſupplicia: ſextus timoris filialis propter reverentiam Dei*. Ergo ex ſancto Doctore, in Pœnitentiæ virtute, actus charitatis eique conjunctus filialis timoris actus intervenit. Atqui ſine Pœnitentiæ virtute, Pœnitentiæ Sacramentum eſſe non poteſt. Ergo ſine charitate, eique conjuncto timoris filialis actu, Sacramentum illud eſſe non poteſt. Unde ſubdit: Ad 1. *quod peccatum prius incipit diſplicere peccatori propter ſupplicia, quæ reſpicit timor ſervilis, quam propter Dei offenſam vel peccati turpitudinem, quod pertinet ad charitatem*. Ergo iterum Pœnitentiæ virtuti, adeoque Sacramento actus quidam charitatis adjungitur: non autem ille actus perfectæ charitatis, qui ſtatim juſtificat, ut dictum eſt. Ergo incipiens & præparatorius, qualem ſæpe memoravimus.

Hinc articulo 6. in corp. idem ſanctus Thomas docet: *quod actus & habitus charitatis ſimul ſunt tempore cum actu & habitu Pœnitentiæ*: Subdit: *Nam, ut in ſecunda parte habitum eſt, in juſtificatione impii ſimul eſt motus liberi arbitrii in Deum, (qui eſt actus fidei per charitatem formatus) & motus liberi arbitrii in peccatum*, (ut eſt offenſa Dei, ut vidimus:) *qui eſt Pœnitentiæ actus*. Ergo iterum ac tertio, non eſt Sacramentum iſtud ſine charitatis actu.

Quæſtione vero 86. ejuſdem tertiæ partis art. 3. in c. *Peccatum mortale non poteſt ſine vera Pœnitentia remitti, ad quam pertinet deſerere peccatum, in quantum eſt contra Deum*, & quidem *contra Deum ſuper omnia dilectum*, ut habetur in ſequentibus.

Denique ejuſdem quæſtionis 86. art. 6. item in c. *Sicut remiſſio culpæ fit in Baptiſmo, non ſolum virtute formæ, ſed etiam virtute materiæ, ſcilicet aquæ, principalius tamen virtute formæ, ex qua & ipſa aqua virtutem recipit: ita etiam remiſſio culpæ eſt effectus pœnitentiæ, principalius quidem ex virtute clavium, quas habent Miniſtri, ex quorum parte accipitur id, quod eſt formale in hoc Sacramento, (ut ſupra dictum eſt:) ſecundario autem ex vi actuum Pœnitentis*, quos inter enumeratus eſt Pœnitentiæ virtutis actui conjunctus charitatis actus.

Idem autem ad 1. Nempe, inquit, in juſtificatione *non ſolum eſt gratiæ infuſio & remiſſio culpæ: ſed etiam motus liberi arbitrii in Deum, qui eſt actus fidei formata, & motus liberi arbitrii in peccatum, qui eſt actus Pœnitentiæ*.

Ex his igitur patet, concurrere ad juſtificationem, liberi arbitrii actum ex charitate perfectum, eique tribui minus quidem principaliter, ſed tamen conjunctim & neceſſario, remiſſionem peccati, ut dictum eſt.

Sane fatendum eſt, videri ſanctum Doctorem de iis actibus locutum, qui juſtificationis actum comitentur, non qui antecedant, & præparent. Verum id ſufficit. Nam primum certum erit, ſine actu charitatis juſtificationem non poſſe tranſigi, quod illi refugiunt. Deinde ex illo actu veræ ac plenæ charitatis cum juſtificatione conjuncto, certa erit conſecutio ad anteriorem actum, quo anima præparetur, ne fiat tam ſubita ſine congrua diſpoſitione mutatio. Denique illa diſpoſitio congrua in eo eſt, quod amor imperfectus, necdum ad rationem perveniens charitatis, antecedat ac præparet perfectum in ipſa juſtificatione futurum charitatis actum, ut ſuperiori capite ex ſancto Doctore retulimus.

Non ergo immerito diximus, tantam eſſe ſacro-ſanctæ Synodi Tridentinæ cum ſancto Thoma doctrinæ conſenſionem, ut ex hac illa quodammodo contexta eſſe videatur. Nam ut alia omittamus, quæ non ſunt ad hunc locum neceſſaria, quæque diligens lector per ſeſe facile recognoſcet, in id concinunt, ut cum Sacramento Pœnitentiæ ſimul Pœnitentiæ virtutis actus conjungendus ſit, in quo actu Pœnitentiæ ineſſe neceſſe ſit aliquid charitatis, quo anima pœnitens & ad gratiam ſe moveat, & eam voluntarie ſuſcipiat & acceptet: neque tamen propterea omnis illius dilectionis actus ſtatim juſtificet etiam cum Sacramenti voto, ſed id contingat tantum, cum perfecta eſt charitas. Itaque ex Sancto Thoma, in juſtificatione impii neceſſario intervenit & voluntaria ex libero arbitrio per motum charitatis ſuſceptio gratiæ, & prævius quidam, nec ſtatim juſtificans imperfectioris dilectionis ſenſus: quæ ſunt præcipua, quantum ad hunc attinet locum, fidei Tridentinæ capita.

Hactenus S. Thomam Synodo contulimus; neque difficilis eſſet ejuſdem ſancti Doctoris cum Catechiſmo Tridentino collatio: ſed nobis eam ſupra indicaſſe ſuffecerit. Cæterum de varietate quadam Operis in Sententias ac Summæ, locutione magis quam re, non eſt hic differendi locus.

Nunc ex antedictis aliquot corollaria, quæ huic operi lucem afferant, colligemus.

Primum illud: omnia quæ communi Theologorum ſententia ad juſtificationem in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponunt, ſanctum & caſtum ſpirare amorem.

Incipimus autem ex fide, cujus hæc ſumma eſt: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam*. Hæc ergo fides Chriſtianorum: hæc fides in Jeſum Chriſtum, quam totam magiſter diligendi Joannes Apoſtolus recollegit ac inſtauravit in hoc verbo: *Et nos credidimus charitati, quam habet Deus in nobis*. Hæc igitur fides ex ſeſe in Dei charitatem provocat: dicente eodem Apoſtolo: *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos*. Quare jubemur Chriſtiani, non tantum credere Deo, quod credere Deum, *& Dæmones credunt & contremiſcunt*, quæ eſt fides mortua: ſed credere in Deum, qui omni theologia atteſtante, poſt ſanctos Auguſtinum & Thomam, eſt affectus pius animæ ex dilectione tendentis in Deum, ſeque conjungentis Deo: ut ipſa fidei ratio ex ſe apta nata ſit ad inſpirandam dilectionem caſtam.

Nec minus ad eundem affectum concitandum ſpes apta nata eſt: parique, imo etiam majore affectu ſperamus in Deum, atque in illum credimus. Hæc igitur omnia charitatem ſpirant, ut profecto, qui nullam piæ dilectionis, idem nullam quoque fidei ac ſpei rationem habeat: ſterili & infructuoſa pœnitentia.

Ipſa etiam oratio, quam fideles omnes peccata confitentes in ipſum ſinum Sacerdotis effundunt, pium tibi ac vehementiſſimum ex ſancta dilectione dolorem ſonat. Hoc enim dolore percita fidelis anima primum advocat ſuorum graviſſimorum peccatorum teſtes, non modo ipſum Deum cordium ſcrutatorem, ſed etiam Sanctos omnes, imprimis autem cum Paulo electos Angelos, totamque cœleſtem aulam, Maria ipſa duce: quod facit & ad verecundiam, & ad opem, mox eoſdem adhibitura apud Deum optimos precatores: tum ad illud devenit: *quia peccavi nimis mea culpa*: bis terque illud ingeminans tunſo ſimul pectore. Sic autem imitatur *peccavi* illud Davidicum, quo ſtatim ejus peccata tranſlata ſunt: tanquam cum eodem Davide diceret: *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper: tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci*: ſic enim explicatur, & in Dei amorem vertitur illud ipſum *peccavi*. Nec minus imitatur dolorem Publicani illius percutientis pectus, Deumque exorantis, ac ſtatim juſtificati, quo nos etiam eniti par eſt, nec minus propterea fiſos Eccleſiæ clavibus, quæ, quod deſit, ſupplent. Hæc igitur, nulla licet dilectionis expreſſæ mentione, tamen dilectionem inſinuant. Hic enim agi omnia non vocibus, ſed rebus & affectibus, & David, & Publicanus ille, & illa Peccatrix ad Domini pedes, & alii vere Pœnitentes teſtantur: nec ullum in Scripturis reperitur exemplum peccatoris abſque dilectione reconciliati Deo.

Quin etiam fateri nos oportet, ad amorem excitandum, terroris gehennæ maximam eſſe vim: imminuta quippe per inculſos terrores concupiſcentiæ vi, facilius juſtitia diligitur. Ergo ipſe peccator, quo vehementius agente & impellente Spiritu Sancto, per metum commovetur, tanto eſt aptior ad concipiendos dilectionis actus. Hoc enim illud eſt a ſancto Auguſtino dictum, nempe ut ipſe timor pœnæ, tanquam ſeta linum, amorem juſtitiæ introducat. Quare cum hi terrores invaleſcunt, tum tempus eſt opportuniſſimum, concuſſis jam peccati radicibus, inſinuandi dilectionem, quæ tum prono curſu in animum influat. Quare iſta

cogna-

Digitized by Google

cognata ſunt, & gehennæ metus & amandi cupido, nec a ſe dividenda: verumque eſt illud ejuſdem Auguſtini de Deo, qui ſolus timeri ſine amore non poteſt: amore timorem proxime inſecuto, atque ejus veluti extrema premente veſtigia.

Ipſa denique Synodus Tridentina id ſuadet, & attritionem ad charitatem trahit, cum ſtatuit, eam ex duobus *communiter concipi, nempe ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ pœnarumque metu*. Atqui turpitudo peccati præter innatam ſibi probroſam infamiam quam animus ex ſeſe horreat, alio quoque motivo odio haberi poteſt, nempe oppoſito illi turpitudini pulchri & honeſti ſtudio, cujus Deus & fons & regula eſt. Gehennæ quoque & pœnarum metus, ſi quantus eſſe poſſit elicitur, id habet luctuoſiſſimum, quod nos alienet a Deo, quod ipſa per ſe charitas reformidat. Unde fit illud jam ex Catechiſmo Romano recenſitum, ut quemadmodum debemus illud Deo, ut illum diligamus, ita peccata, quæ a Deo alienant, eique adverſantur, maxime deteſtari debeamus; qua parte nulla eſt attritio, quæ non in ſe habeat cauſas dilectionis admixtas.

Quod autem nunc affectant quidam, ut inter attritionis motiva ſive incentiva & cauſas, etiam referant ſalutis, beatitudinis, gloriæ deſiderium; primum quidem id faciunt nulla Concilii Tridentini authoritate fulti, cum non alia ejus motiva commemoret, quam peccati turpitudinem & pœnarum metum: cæterum gloriæ deſiderium ſuo velut curſu ad charitatem ducit, atteſtante Concilio, id recti ſanique moris eſſe, ſi Chriſtiani *ſuam ipſi ſocordiam excitando, & ſeſe ad currendum in ſtadio exhortando, cum hoc, ut imprimis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam*: qui finis expreſſiſſime ad charitatem ſpectat.

Addamus & illud ex ſancti Thomæ expreſſa doctrina, fidem ac ſpem ab ipſa dilectione præciſas, ac per mortale peccatum *informes* jam factas, nec eſſe virtutes. Eundem Angelicum præceptorem mox docentem audivimus: *attritionem non eſſe virtutis actum*, idque *ab omnibus dici*: nec dolorem ex pœnarum metu ortum *pœnitentialem eſſe*. Ergo ex illis præciſe motivis, ſecluſo diligendi ſtudio, ſtare non poteſt virtus pœnitentiæ, quam tamen in Sacramento præire oportere, & omnes Theologi ſentiunt, & ſacroſancta Synodus ſæpius definivit, ut diximus.

Denique in animo ſemper habere debemus Apoſtolicum illud, *Finis præcepti charitas*: quo conſtat, omnia præcepta ut reginæ ſuæ ac fini ultimo charitati ſervire: quare ex omni parte cauſis amandi circumdati, amandi ſtudium omittere non poſſumus. Hæc doctrina quam tradimus: jam vero procedamus ad tertiam partem hujus opuſculi, atque objecta ſolvamus.

PARS III. ET ULTIMA.

OBjiciunt primo ſic: attritio ea eſt, quæ ſolo metu concepta voluntatem peccandi excludat. Atqui ea excluſio ad juſtificationem in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam ſufficit. Ergo ad eam ſufficit attritio. Majorem probant ex ipſius Conc. Trident. verbis. 2. Ex authoritate ſancti Auguſtini ſæpe id aſſerentis: puta cum dicit: *Non bona deſideras, ſed mala caves, ſed ex eo quod mala caves, corrigis te, & incipis bona deſiderare. Cum bona cœperis deſiderare, erit in te timor caſtus*: multaque in hunc ſenſum. 3. Ex ratione certa, nempe ex diſcrimine inter metum ab hominibus, & metum ex Deo ſive divini judicii. Cum enim homines non penetrent arcana cordis, non niſi externos actus cohibere poſſunt: Deus autem omnia cordis arcana pervadit. Ergo metus ex Deo cordis quoque motus occultiſſimos & intimas cogitationes cohibet, ac peccati voluntatem in ipſo fonte extinguit, hoc eſt, in ipſis intimis cordis penetralibus. Sic majorem probant: minorem vero ſic: ſublato enim obice, ſua remanet Sacramento efficacia, cum ex Tridentino *gratiam conferat non ponentibus obicem, & quantum eſt ex parte Dei*: Seſſ. VII. can. VI. & VII. Atqui excluſa voluntate peccandi obex tollitur: *Iniquitates enim veſtræ diviſerunt inter vos & Deum veſtrum*. Et iterum: *Conſiderans enim & avertens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis, quas operatus eſt, vita vivet*. Ergo ſua conſtat Sacramentis efficacia: adeoque plenus per Sacramentum juſtificationis effectus.

Magna mihi copia eſt diſſerendi de attritionis natura, & ſecundum antiquiores Theologos, & ſecundum recentiores: & quærendi imprimis, an ut metu concipitur ex ſua ſola vi, an ex comitantibus & adjunctis peccandi voluntatem excludat: an tantum ex ejus vi id fiat, quod ait Auguſtinus, ut *volentem peccare*, hoc eſt profecto ex ipſa jam voluntate peccantem, *interiorem animum non ſinat*: hoc eſt, non ſinat in actus exteriores ſeu magis expreſſos prorumpere; & an, ſi excludat peccandi voluntatem, id efficere poſſit durabili ſtatu ſine ea triſtitia, quæ *ſecundum Deum ſtabilem*, ex Apoſtolo, ac firmam *Pœnitentiam* operetur: an tantum diſpoſitione mobili & fluxa, peccantibus in vitia prono ac prompto animo relapſuris. Sed ne eat in longum noſtra diſputatio, quam brevem & præciſam eſſe, ac ex Concilii Tridentini decretis conſtare volumus, utcunque habeat major propoſitio, minorem negamus, nempe ſufficere excluſam peccandi voluntatem, cum ipſa Synodus talem excluſionem *non ſufficere*, ſed *diſponere* ac *viam parare* dixerit, ut toties præmonuimus, nec tantum ex geſtis, verum & ipſo tenore verborum, quibus decreta contexta ſunt.

De obice, quod dicunt, vanum eſt. Duplex enim obex in peccato: primus ex averſione a Deo, alter ex converſione ad creaturam: & hanc quidem excluſa peccandi voluntas forte ſuſtulerit; averſionem vero a Deo non niſi converſio ad Deum, hoc eſt, ipſa dilectio. Non ergo excluſa peccandi voluntas tollit obicem, quin imo non tollit maximum: eſt enim obex maximus averſio Dei, ſive peccatum in quantum eſt offenſa Dei: quod ſic probat ſanctus Thomas: *Quia homo debet magis Deum quam ſeipſum diligere; ideo plus debet odire culpam, in quantum eſt offenſa Dei, quam in quantum eſt nociva ſibi*. Quare ad tollendum verum maximum obicem, neceſſe eſt ut aliquid dilectionis interveniat.

Inſtabis: excluſa peccandi voluntate, manere ſane averſionem a Deo, ſed habitualem, ad quam tollendam dilectio habitualis per Sacramentum infundenda ſufficit. Reſpondeo: ſufficit non in quantum eſt habitus, ſed in quantum certis actibus ſanctæ dilectionis comitata procedit. Si enim charitas tantum daretur ut habitus, daretur mortuo modo, qualis eſt in dormientibus. Atqui non ſic datur in juſtificationis actu: nam ibi debet eſſe voluntaria ſuſceptio ſive acceptatio infuſæ charitatis, ut ſupra ex Tridentino & ex ſancto Thoma diximus: ex quodam actuali motu liberi arbitrii ſe convertentis ad Deum. Ergo charitas habitualis, non ut eſt habitualis, ſed ut eſt conjuncta cum actu, ſufficit ad tollendam averſionem a Deo.

Jam ad Scripturæ locos: ſolæ iniquitates dividunt inter nos & Deum: ſane. Ergo ſufficit excludi peccandi voluntatem: quatenus quidem dividit, & eſt offenſa Dei diſſolvens amicitiam, quod ex antedictis ſine aliquo dilectionis motu eſſe non poſſit: fatemur; & ſic objectus Scripturæ locus nobis commodo vertit.

Ex Ezechiele autem: *Avertens ſe ab omnibus iniquitatibus quas operatus eſt, vita vivet*. Fateor; ſi & illud adjungat ibidem poſitum, atque a Tridentina Synodo allegatum: *Projicite a vobis iniquitates veſtras, & facite vobis cor novum & ſpiritum novum*; inducto quodam ſaltem dilectionis initio.

Cum vero, teſte Pſalmiſta, his duobus juſtitia Chriſtiana conſtet: *Si declinemus a malo, & faciamus bonum*; ad illud quidem voluntas non peccandi forte ſufficiat: ad hoc autem requiritur, ut ſaltem incipiamus diligere juſtitiam, ejuſque fontem Deum.

Neque vero metuendum eſt, ne evacuetur Sacramenti efficacia, ſi præmitti oporteat aliquem incipientis illius dilectionis effectum. Fruſtra ergo objiciunt illud de Sacramentorum efficacia, & Synodum cum Synodo pugnare faciunt, magno veritatis ac Eccleſiaſticæ dignitatis damno.

At enim, inquiunt, habent charitatis actus non ex gradu, ſed ex natura, ut & peccatum expellat, & animum conjungat Deo. Sic Patres; ipſe Auguſtinus pro juſtis habet indiſtincte, qui amore juſtitiæ teneantur. Nos autem ad ea objecta ex antedictis facile reſpondemus, imo etiam ſæpe reſpondimus. Neque enim ſanctus Thomas voluit juſtificari peccatorem ex ea dilectione, quæ quidem, eo quod ſit remiſſa, ejuſdem licet generis, non tamen ad rationem charitatis & perfectæ contritionis aſſurgat: neque, quod majus eſt, Concilium Tridentinum peccatorem ſtatim juſtificatum docet per incipientem dilectionem illam, ſed profecto per eam, quæ ſit charitate perfecta. Etſi enim dilectio ex ſeſe ad id tendit, ut nos conjungat Deo, non proinde omnis id efficit ad dilectionem niſus, licet ille niſus ſit aliqua dilectio, ſed incipiens, non juſtificans; inchoata & præparatoria, non conſummans, ut ſæpe diximus, imo vero ut ſancta Synodus decernit. Ac ſi res altius perſcrutanda eſſet, non equidem crediderim, omnis dilectionis expertem fuiſſe eum, qui vitæ æternæ cupidus, ac de mandatis a Domino interrogatus, magna fiducia reſpondit: *Magiſter, hæc omnia obſervavi a juventute mea*. Neque id ab eo ficto animo dictum fuiſſe ſatis indicant verba Evangelii: *Jeſus autem intuitus eum, dilexit eum*: videbat enim in illo aliquod piæ ac ſanctæ dilectionis initium: interim quam ſuis pecuniis

jam

Digitized by Google

jam tum animo inhæreret, quippe his prohibitus ne vocantem Dominum ſequeretur, ſequentia declarant. Procul ergo a juſtitia abeſſe videbatur. Quid ille, qui tanta vi, tanto affectu dixit: *Bene, Magiſter, in veritate dixiſti, quia unus eſt Deus: & ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam ſeipſum, majus eſt omnibus holocautomatibus & ſacrificiis?* Hic ergo veritatem illam tenebat mente penitus comprehenſam, & in illam inclinabat animus, cui tamen nihil aliud Dominus reſpondebat, niſi illud: *Non longe es a regno Dei*: ut acceſſiſſe tantum, non tamen perveniſſe videatur. Nec ſi quis alicujus ſtudio tenetur ob ejus merita & præclaras virtutes, ideo amicus ejus aut eſt aut futurus eſt. Etſi enim illud ſtudium ejuſdem generis eſt, ac ipſa amicitia jam pectori infixa, nondum eam firmitatem & ſtabilitatem obtinuit, quæ amicitiæ nomine commendetur. Atque, ut alia ejus fere generis exempla referamus, non ſi quis caſtæ virginis honeſto quodam amore accendi cœpit, eam propterea deperire, aut connubio ſtabili jungi ſibi velit. Nec ſi ſanctus Auguſtinus pro juſtis habet eos, qui amore, qui delectatione juſtitiæ teneantur, propterea neceſſe eſt ſtatim atque incipit Deus placere, dulceſcere, delectare, ut idem Doctor loqui amat, uno velut ictu confectam eſſe rem, ac perfectum opus juſtificationis noſtræ; habent enim iſta quandam latitudinem & pro actuum perfectione & gradu ſuos effectus. Quin in omni virtute aliud eſt ejus actus tranſiens ac diſponens, aliud actus firmus & ſtabilis, tantæque virtutis, ut ſtatim in habitum vertat. Homo autem juſtificatus non eſt tantum homo juſte agens diſpoſitione & actu mobili, ſed ſtabili modo: nec ſtatim uno actu ad habitum motus, niſi ſit ille actus ea vi præditus, qua aptus natus ſit, Deo bene vertente, ut tranſeat in habitum juſtitiæ, cujus generis actus nec Philoſophia ignorat, nec Theologia refugit. Sit ergo dilectionis actus ſtatim juſtificans, is qui eſt ejuſmodi, ut quaſi ſuo jure poſtulet habitum charitatis infundi; non autem id poſtulat quivis dilectionis actus, ſed is tantum qui firmo & valido conſiſtit gradu.

At enim, inquies, is actus, quem ponimus, validus ac firmus eſt, quippe cum, ut ſæpe diximus, validum ac firmum inducat propoſitum implendi mandata, ac diligendi Dei. Certe: ſed diſtinximus: firmum ac validum in ratione propoſiti ac deſiderii: non proinde in ratione habitus conſiſtentis. Eſt enim ille amoris actus prævius ſive incipiens, per ſeſe & in ratione amoris exilis & tenuis, ac facile mutabilis; ſed fide ſuſtentatus, ac timore vallatus, fractis cupiditatibus ac vitioſis habitibus, velut illiſis fluctibus, ſe tuetur, & ipſi charitati habituali & perfectæ libereque acceptandæ viam parat.

Atque hæc quidem alibi diligentius expendemus, quæremuſque, quid ſit illud a beato Auguſtino toties inculcatum: *Omnes amare aliquid*: quo proinde neceſſe ſit, ut nullo vel tenui momento interpoſito, aut in amore creaturæ tanquam in luto hæreamus, aut ad diligendum Deum ſaltem initiali quodam amore adſurgere incipiamus. Nunc autem cum in eo ſimus, ut Tridentina decreta certa per ſe ſe & firma penſemus, ab aliis abſtinemus, nec neceſſe habemus hic quidem recludere Traditionis fontes.

Quod autem dicatur omnis charitatis actus ex ſeſe & natura ſeu vi ſua nos Deo conjungere, ex eodem Concilio ita interpretamur, ut præter vim natura inſitam charitati, ſimul ex ſpeciali inſtitutione Chriſti adjungendum intelligatur Pœnitentiæ Sacramentum, idque non tantum neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate Sacramenti & medii, reſque ita ex Concilii decretis temperanda, ut incipienti dilectioni providerit Deus per neceſſarium Sacramenti actu ſuſcepti præſidium, contritioni vero charitate perfectæ reſervavit, ut adjuncto Sacramenti voto ſtatim hominem Deo reconciliaret.

Ne tamen, vetante Paulo, contendamus verbis ad ſubverſionem audientium: ſi quis recuſarit aliam vocare charitatem, quam eam quæ diffuſa ſit in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, atque his inhæreat, ſitque habitualis, quæ facile ex habitu gratiæ concomitantis auxilio, actus perfectæ charitatis eliciat: haud iniquo animo ferimus. Sane admonuimus ex Concilii geſtis, plurimos e Patribus atque Theologis in explicando illo prævio incipientis dilectionis actu non reformidaſſe charitatis vocem. Nec prætermiſimus Sancti Thomæ locum, in quo abſtinere ab ea voluiſſe viſus. Utcunque eſt, certum illud, ne de vocibus litigetur: modo ne extinguant in pœnitentibus per gratiam revicturis illos actus, quos poſt ſanctam Synodum memoravimus, aut eos, incipientes licet ac præparatorios ſive diſpoſitivos, ad Deum ſumme ac ſuper omnia diligendum ferri, idque omnino velle, atque adeo ad ipſam reduci charitatem, ut ſupra eſt expoſitum, nemo negaverit.

Poſtremo quidam objiciunt Alexandri VII. decretum, feria V. die 5. Maji 1667. quo, auditis votis ſacræ Inquiſitionis, ad conſervandam pacem, hæc habet. Primum exponit ſententias duas, quarum altera *attritioni ex metu gehennæ conceptæ, ac excludenti voluntatem peccandi cum ſpe veniæ, in Sacramento Pœnitentiæ requirat inſuper aliquem actum dilectionis Dei, aſſerentibus quibuſdam, & negantibus aliis, & invicem adverſam ſententiam cenſurantibus.*

2. Vetat, ne quivis, etiam Epiſcopi, imo & Cardinales, ſi eo de argumento ſcribant, *prædicent, aut doceant, libros aut ſcripturas edant, pœnitentes aut ſcholares erudiant, audeant alicujus Theologicæ cenſuræ, alteriuſve injuriæ aut contumeliæ nota inurere alteram ſententiam ſive negantem neceſſitatem aliqualis dilectionis Dei in præfata attritione, ſive aſſerentem dictæ dilectionis neceſſitatem, donec ab hac ſancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum.*

3. Interſerit: *Sententiam negantem neceſſitatem aliqualis dilectionis hodie inter Theologos communiorem videri.* Hactenus Alexandri VII. decretum.

Nos autem nihil hic agimus de ejus formula: ſed tantum reſpondemus, nihil nocere nobis. Quid enim? Vetat Pontifex, ne ſe invicem *cenſurent, taxent*, Theologicas cenſuras, &, ut ajunt, qualificationes inurant; neve injuriis & contumeliis mutuo ſe proſcindant: jubet ut charitatis vinculum ſervent. Id quidem vel maxime pertinet ad eos coercendos, qui quotidie noſtram, hoc eſt Tridentini Concilii, de incipientis dilectionis neceſſitate doctrinam paſſim infament, tanquam eam, quæ purum putumque Lutheraniſmum aut Calviniſmum inducere, aut redolere videatur. Sane contrariam partem a talibus quoque abſtinere oportet. Hæc quidem Alexander VII. non propterea, quod abſit, prohibet Epiſcopos, ne ſanam doctrinam aſſerant, doceant, ſua authoritate ac prædicatione confirment, eamque non tantum libris editis, ſed etiam alio quovis ſcripti genere commendatam, tutam ac munitam præſtat.

At enim indicat Pontifex, *ſententiam negantem neceſſitatem aliqualis dilectionis Dei hodie inter Scholaſticos communiorem videri*. *Videri* ſane, non eſſe: *opinionem*, non autem Scholæ decretum aut dogma: *communiorem*, non proinde ſtabilem ac certam: *hodie*, non ab antiquo: inter *Scholaſticos* hodiernos certe, non Patres: quid tum poſtea? Melchior Canus, vir doctiſſimus libro de locis Theologicis, de loco ab opinione eaque communi tractans, clare pronuntiat, nemine repugnante, aliud eſſe Scholæ decreta ac firma dogmata: aliud opiniones mobiles ac fluctuantes. Nunc autem confitendum eſt, multas invaluiſſe opiniones, quæ ab anteactæ ætatis authoritate deficiant, pronis ad laxiora ingeniis, & ad nova prurientibus auditorum auribus. An propterea putemus, illi nunc quidem forſitan communiori opinioni aliquam conciliatam eſſe vel tenuiſſimæ probabilitatis authoritatem? Abſit: alioqui non ſatis caveremus ab extrinſeca illa probabilitate: qui nunc inter novitios Caſuiſtas omnis laxitatis & corruptelæ fons eſt. Quin ipſe Alexander VII. in celeberrimo illo & omnibus acceptiſſimo decreto feriæ 5. die 24. Septembris 1665. de illis corruptelis ita fatur: *Summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alienus omnino ab Evangelica ſimplicitate, ſanctorumque Patrum doctrina, & quem ſi pro recta regula fideles ſequerentur, ingens irruptura eſſet vitæ Chriſtianæ corruptela.* En ſubinde & *in dies excreſcentem ſummam luxuriantium ingeniorum licentiam.* En non tantum reprehenſas aliquot laxiores ſententias; *ſed modum ipſum opinandi alienum ab Evangelica ſimplicitate, ſanctorumque Patrum doctrina irrepſiſſe.* En ex hoc fonte ingentem Chriſtianæ vitæ corruptelam, non ſecuturam tantum, verum etiam facile ac facto velut impetu irrupturam, quam cohibere vix poſſis. Hæc Alexander VII. An hoc rerum ſtatu communiorum hodie in ſchola opinionum habere nos aliquam rationem is Pontifex velit? Abſit, inquam, abſit. Non enim tantum a perverſis aliquot opinionibus, ſed ab ipſo opinandi modo cavendum eſt: ubi nempe non quæritur de vero & falſo, deque juſto & injuſto, quod erat rei caput; ſed de probabili, quod novis quotidie commentis augeatur.

Ne ergo nos moveant communiores hodie, ſi forte opiniones, cum etiam liceat oculis intueri, gliſcente licentia quot prava quotidie communiora fiant: quæ quidem nobis quaſi majoris numeri authoritate deterritis diſſimulanda non ſunt: imo vero quo magis invaleſcunt, eo validius confutanda. Ipſa certe minoris probabilitatis aſſertio tam nova eſt, ut ultro confitentibus illius authoribus, vix demum anteacto ſeculo in hac temporum fæce natam eſſe conſtet; antiquioribus ac ſan-

ctis

Digitized by Google

ctis Scholaſticis, Thomæ, Bonaventuræ, Antonino, cæteriſque plane ignotam & inauditam. An ergo eo quod pronis in laxiora ac paradoxa animis communior hodie videatur; an, inquam, propterea eam invaleſcere ſinant Epiſcopi, non autem omni ope propulſandam ac profligandam curent? Ita de excluſa incipientis dilectionis neceſſitate dicendum. Neque enim tanta in re hominum opinionibus, ſed Eccleſiæ fide regi jubemur. Nec ſi vel maxime felicis memoriæ Alexander VII, decreto validiſſimo, notaque & omnibus acceptiſſima Sedis Apoſtolicæ authoritate prolato vetuiſſet, ne illam ſententiam ulla Theologica cenſura prohibeamus: ideo nos tantam veritatem, tam clare, tam perſpicue a ſacroſancta Tridentina Synodo declaratam tacere debemus: imo vero, quo a pluribus impugnatur, tanto magis, modeſte quidem ac pacifice, ſed interim magno animo aſſerenda eſt: ut adverſari Concilii Tridentini decretis, ſi non Theologica qualificatione, veridica tamen aſſertione dicatur.

Nec fas eſt, Epiſcopos, tanto accepto depoſito judicare ſecundum aliorum communiorem licet forte ſententiam; quod nihil aliud eſſet, quam ut illis auctoribus per inanem probabilitatis ſpeciem falſa ſecuritas induceretur, & contra Domini interdictum traditiones ac mandata hominum invaleſcere ſinerentur.

Liceat & illud reverenter addere, utcunque Alexander VII. ab inferendis neganti ſententiæ cenſuris propter bonum pacis continendos exiſtimavit Epiſcopos, certe noluiſſe eam opinionem a ſucceſſorum quoque ſuorum Innocentii XI. & Alexandri VIII. decretis ac notis præſtare ſalvam: in quas incidiſſe, dum amandi obligationem generatim ſolvunt, dumque in Sacramentorum materia probabilem tantum, non autem tutam ſequuntur ſententiam, ſupra demonſtravimus.

Hæc igitur ex antedictis concludimus.

I.

Conſtat, Pœnitentiæ Sacramentum lapſis æque ac Baptiſmum omnibus, etiam adultis nondum regeneratis, eſſe neceſſarium, hoc eſt non tantum neceſſitate præcepti, verum etiam neceſſitate medii, (cum voto).

I I.

Conſtat, utrumque Sacramentum non acceptæ gratiæ aut juſtitiæ ſignum, ſed accipiendæ cauſam inſtrumentalem eſſe.

I I I.

Neutrum eorum Sacramentorum dum actu ſuſcipitur, etiam voto Sacramenti conjunctum, ſemper ſupponit jam acceptam juſtitiam & gratiam: his contrariæ ſententiæ Concilio Tridentino adverſantur.

I V.

Non minores aut inferiores diſpoſitiones requiruntur ad juſtificationis gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam, atque in ipſo Baptiſmo cum adultis traditur: contraria ſententia eidem Concilio & ſanæ Theologiæ repugnat.

V.

De amore in Baptiſmo extat canon expreſſus e Concilii Arauſicani cap. 25. *Hoc etiam ſalubriter profitemur, & credimus, quod ipſe Deus nobis, nullis præcedentibus meritis, & fidem & amorem ſui prius inſpirat, ut Baptiſmi Sacramento fideliter requiramus, & poſt Baptiſmum, cum ejus adjutorio ea, quæ ſibi ſunt placita, implere poſſimus.* En ad recipiendum Baptiſmum amor neceſſarius, ad minimum incipiens, ut tradit Concilium Tridentinum.

V I.

Supponuntur ergo in utroque Sacramento diſtincti actus præparatorii fidei, ſpei, ac dilectionis, qua Deum ut omnis juſtitiæ fontem diligere incipimus.

V I I.

In utroque Sacramento pariter requiritur propoſitum firmum ac validum implendi præcepta omnia quæcunque Chriſtus tradidit, adeoque vel maxime primum illud de Deo toto corde ac totis viribus diligendo, hoc eſt, ſuper omnia.

V I I I.

In utroque Sacramento pari neceſſitate, petenda eſt fides, quæ per dilectionem operatur.

I X.

In utroque Sacramento æque requiritur voluntaria ſuſceptio gratiæ, & donorum, quibus homo efficitur ex injuſto juſtus, & ex inimico amicus; æque neceſſarius conſenſus in juſtitiam inhærentem, quæ eſt ipſa charitas: æque voluntario motu quærenda, volenda, procuranda Dei amicitia. Contrariæ ſententiæ ejuſdem Concilii decretis adverſantur.

X.

Neque tamen omnis etiam incipiens Dei propter ſe dilectio ſtatim juſtificationem inducit, ſed ea tantum contritio, quam charitate perfectam eſſe contingat.

X I.

Qui ſolvit obligationem Dei ſuper omnia diligendi per ſpeciales actus, aut ad certum numerum redigit, hæreſim docet, aut inducit.

X I I.

Qui negaret, hoc præcepto teneri etiam peccatores, etiam Pœnitentes, eandem hæreſim induceret.

X I I I.

Neque pœnitentes a conatu ſaltem eximendi, cum jubeantur & moneantur & facere quod poſſint, & petere quod non poſſint, Deo adjuturo ut poſſint.

X I V.

Qui docent Pœnitentes, ſufficere attritionem ex ſolo metu conceptam, non tantum diſponere aut parare viam ad juſtitiam, Concilio Tridentino addunt, eoſque periculoſe fallunt.

X V.

Iidem niſi Pœnitentes provocent ad dilectionem præparatoriam, eamque tanquam non neceſſariam ſi negligant, in Sacramentis conferendis de valore Sacramenti ſequuntur opinionem probabilem, relicta tutiore: probabilem autem non ex vera, ſed ex ſua ſententia.

Hæc igitur ſunt capita, quæ a Tridentino Concilio accepta, ut vera, ut tutiora, ut certa ab Epiſcopis doceri, ab iiſdem contraria prohiberi debeant.

Hæc nos, ſecuri doctiſſimos ac maximos in Italia, Gallia, aliiſque provinciis Epiſcopos, fratribus & Compresbyteris noſtris Eccleſiarum rectoribus, aliiſque ibidem verbum & Sacramenta adminiſtrantibus, Epiſcopalis reſponſi loco, in manus docenda & utenda tradimus: his ab univerſa fraternitate obediri oportere admonemus, ne ſchiſmata in Eccleſiis fiant, neve falſa ſecuritate ſimplices animæ deludantur.

DIS-

DISSERTATIO DOGMATICA

DE GERMANO AC AVITO SENSU

SANCTORUM PATRUM,

UNIVERSÆ SEMPER ECCLESIÆ, AC SACROSANCTÆ PRÆSERTIM TRIDENTINÆ SYNODI

CIRCA

CHRISTIANAM CONTRITIONEM

ET ATTRITIONEM.

Admodum Reverendis, Ampliſſimis, Nobilibus Dominis, Dominis,

PRÆPOSITO, DECANO,

CANONICIS,

Exemptæ Eccleſiæ Cathedralis ſancti Bavonis Gandavenſis.

Adm. Reverendi, Ampliſſimi, Nobiles Domini.

GENERALES *Eccleſiæ Synodos in deviæ ſuæ mentis patrocinium detorquere, atque ita incruſtare calumniis, eſt antiqua Errantium machina & conatus. Etenim Apollinarius Laodicenſis in prima Syria Epiſcopus, dum ex Nicænæ fidei verbis,* Conſubſtantialem Patri, *humanæ ac Divinæ in Chriſto Domino naturarum confuſionem ſtabilit, magnum Athanaſium in literis ad Epictetum Corinthiorum Epiſcopum coegit cum ſtomacho exclamare :* Quis infernus iſta eructavit? *Neque enim adſumptum hominem, ſed adſumens Verbum eſſe Patri conſubſtantiale definierat ſacroſancta Synodus Nicæna. Longe majorem injuriam paſſa ſunt glorioſa Sancti Cyrilli, Patriarchæ Alexandrini, adverſus Hæreſiarcham Neſtorium Capitula, eorumque comprobatrix & confirmatrix ſacroſancta Epheſina Synodus, dum ipſa non Errones aut Hæretici, nec ſolus cum cætera Joannis Antiocheni Patriarchæ inquieta Factione Theodoretus Cyrenſis in Eufrateſia Provincia Epiſcopus, ſed etiam cum magnis in orthodoxo dogmate & pace Collegis S. Gennadius, Patriarcha Conſtantinopolitanus, adſertæ in Chriſto Domino confuſionis infamavit, atque ita & Arianis & Apollinariſtis præbuit fomenta, Œcumenicam Synodum reddidit ſuſpectam prævaricationis, ac ſemetipſum ſtatuit ejuſdem inimicum & defenſorem. Eumdem hodie impetum patitur ſacroſancta Synodus Tridentina. Caſtam Dei dilectionem eſſe unicum novi a vetere Teſtamenti diſcrimen, unicam Chriſtianæ vitæ regulam, unicum legis & Prophetarum finem, unicum Dominici Sanguinis & Paſſionis fructum, unicam Juſtitiæ & peccatorum remiſſionis obtinendæ januam, cujus ſervilis gehennæ aut aliarum pœnarum metus ſit quidem quandoque utile, quandoque neceſſarium, ſemper tamen extrinſecum duntaxat exordium, ex Apoſtolica & perpetua omnium ſub cælo Eccleſiarum traditione docet laudata Synodus, & declarat diſertiſſime; & ecce a quibuſdam, ſimplicitate aut imperitia circumſcriptis, in Eccleſiæ nobis pace dilectis Fratribus dicitur & proclamatur ſolum ſervilem gehennarum metum, adeoque ſolum judaicæ ſervitutis ſpiritum, quem Apoſtolus ac ipſe in Evangelio Dominus conteſtantur infirmum, impetrandæ per mortuorum Sacramenta Juſtitiæ adſerere ſufficientem: Adſerere, quod ipſa adverſum Martini Lutheri calumnias nunquam ſenſiſſe ac docuiſſe palam proteſtata eſt, peccatores ſine bono converſæ mentis, ſeu caſtæ in Deum dilectionis motu per Pœnitentiæ Sacramentum juſtificari. Non eſt quæſtio de tribus capellis, aut de lana caprina. Solo namque ſervili metu actos peccatores eſſe marſupia vacua, ac vivificantibus Domini noſtri Jeſu Chriſti Signaculis perperam inſigniri, olim ad ſanctum Petrum, Eccleſiæ Alexandrinæ Patriarcham & Martyrem, iſtiuſmodi Catechumenos ex cauſſis baptizantem, clamavit a ſancto Sophronio, Patriarcha Hieroſolymitano, in Prato ſpirituali laudatus Angelus :* Quamdiu huc mittitis marſupia iſta, ſignata quidem, inania autem prorſus, vacua, & nihil intus habentia? *Et quidem hunc, quandoquidem evenire oportuerit, ſimplicitatis lapſum,* Viri Adm. Reverendi, *gaudeo in creditam vobis Eccleſiam irruiſſe. Hæc enim non ſuper arenam, ſed ſuper ſolidiſſimam Evangelicæ Prædicationis & veſtri Apoſtolici Pectoris petram ædificata circumferri non metuit omni vento doctrinæ : Nullus motus, nullus fluctus, nullus impetus, nulla inferorum porta ſperet adverſus ipſam prævalere. Hæc eſt Eccleſia, quæ Francorum olim ſub Carolo magno & ejus pio Filio Ludovico Epiſcopis, ſacras imagines definito per ſeptimam Synodum cultu partim ſpoliantibus, partim cum Claudio Taurinenſi damnantibus uti idola, & frangentibus, conſtantiſſima reſtitit, laudataſque Synodum ac imagines multorum ſuorum Clericorum & Monachorum ſanguine defendit. Quæ Philippi*

primi Burgundiæ Ducis, Principis ſui, & Philippi ſecundi Tornacenſis ſui Epiſcopi, Pſeudo-Clementis ſeptimi Factionem & Schiſma ſequentium, maculoſam communionem abjecit intrepida, & proprium ſibi Epiſcopum, Urbani ſexti legitimi Pontificis & Paſtoris verba audientem, elegit & conſecravit. Quæ inter varias fœdiſſimarum hæreſeon in Flandria procellas ſemper ſtetit illæſa, Romanæque communioni ac fidei immota adhæſit. Abſit ut talis, quam ſpiritus unctione doctam lucet, Eccleſia egeat literis foris ſonantibus. Quocirca quorumdam duntaxat circumſcriptæ ſimplicitati inſtruendæ, & ſacroſanctæ Tridentinæ Synodo a pravis ipſorum ſuſpicionibus liberandæ conſtavi Scriptum hoc ex antiquis Eccleſiæ Patribus, de quibus ad neotericos ſui temporis Doctores comparatis inſigniter ſcripſit ad Pharitium, Habendonenſis Cœnobii Abbatem, in literis apud Lucam Dacherium exſtantibus, Theobaldus Stampenſis: „ De nativitate ſententiarum hoc ſolum vobis reſpondeo, quia multo magis gratulor imitari „ non errabunda priorum Doctorum vigilantium veſtigia, quam modernorum dormitantium „ ſequi falſas opiniones & ſomnia. Quod enim veteres Doctores vix pertingere potuerunt „ vigilando, hoc quoque juniores docere præſumunt dormitando. Vigilantes autem Docto-„ res dicuntur, qui ſane referunt quod a ſanctis Patribus rationabiliter audierunt. Doctores „ vero dormitantes appellantur, qui ex parte ſua ſemper aliquid novitatis adſerre laborant. „ Unde Hilarius Pictavienſis ait in libro, quem de Trinitate compoſuit: *Optimus quidem* „ *Lector eſt qui refert*. Sciatis igitur me, non de aſſerentibus, ſed de referentibus eſſe; & „ quamdiu vita comes fuerit in hoc diligenter perſeverare “. *Studium hoc meum boni conſulere, & comprobare dignemini*, Viri Ampliſſimi & Admodum Reverendi, *quos Deus opt. max. ad Eccleſiæ tutelam & lumen dudum cuſtodiat*. Dabam Lovanii, Kalendis Juniis, Anno Domini 1666.

Minimus veſter in Domino famulus,

FR. CHRISTIANUS LUPUS.

DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO DOGMATICA
DE CHRISTIANA
CONTRITIONE
ET ATTRITIONE.

CAPUT PRIMUM.

Exponitur definitio Contritionis generatim ſumptæ, tradita per ſacroſanctam Synodum Tridentinam: *Contritio eſt dolor animi ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.* *Seſſ. 14. cap. 4.*

INIQUI ſordis pœnitentiam & converſionem ad Deum, quam nos Latini paſſim Contritionem, Græci Metanojam vocant, Martinus Lutherus aliud non eſſe vult quam novam vitam, juxta vocem popularem: *Optima Pœnitentia eſt nova vita.* Senſum ſuum edicit in ſermone de *Error Lutheri de Contritione.* Pœnitentia: *Plus tibi diſcutiendum confeſſuro, quantum diligas Juſtitiam, quam quantum odias peccatum, multoque majore, immo ſolo hoc labore tibi cogitandum eſt, quomodo futuram vitam agas bonam, quam quomodo odias aut deſeras præterita mala. Veriſſimum eſt enim proverbium, & omni doctrina huc uſque de Contritionibus tradita præſtantius:* OPTIMA PŒNITENTIA EST NOVA VITA. Et in ſuorum a Leone X. Pontifice damnatorum articulorum Apologia ſcribit in ſuos adverſarios: *Mirum, quid illis acciderit, ut contra omnium ſenſum & ſententiam audeant damnare* jam dictam totius mundi paræmiam. Fluctuat tamen, & in omne ſe verſat latus, modo adſerens veram Contritionem non eſſe aliud quam novam vitam, modo ipſam duntaxat non poſſe eſſe ſine nova vita, id eſt, ſine *Art. 7.* veterem hominem innovante ac reformante charitate. *Planum*, inquit, *Apoſtolus docet omnia vana eſſe, niſi ſimus nova creatura in Chriſto: At pœnitentia, quæ ſine amore Juſtitiæ agitur, vetus adhuc eſt creatura, non plus valens quam circumciſio aut præputium.* Errorem vero reſorbet in ſuarum reſolutionum prima concluſione: *Non ergo in uſu Scripturæ Pœnitentia dolor dicitur, ſed mutatio mentis & conſilii.*

Hoc ergo novæ doctrinæ monſtrum everſura ſacroſancta Tridentina Synodus ſancit Contritionem generatim ſumptam non tantum ceſſationem a peccato, & vitæ novæ propoſitum ac inchoationem, ſed veteris etiam odium & deteſtationem eſſe, atque ita incipit ejus defi- *Contritio debet eſſe dolor.* nitionem: *Contritio eſt dolor animi.* Loquitur cum Tertulliano in libro de Pœnitentia: *Exomologeſis proſternendi & humilificandi hominis diſciplina eſt, mandat* *Cap. 9.* *animum mœroribus dejicere, illa quæ peccavit triſti tractatione mutare.* Ejus opus eſſe dicit *ingemiſcere, lacrymari, mugire dies noctesque ad Dominum Deum* *Reg. 1. cap. 3.* *ſuum.* Quod ipſum in moralium ſententiarum regulis tradit magnus Baſilius ex facto Apoſtoli Petri, qui poſt negatum Dominum ſtatim exivit foras ex atrio Pontificis, & pœnitens flevit amare. Palmaris item, quam in inceſtuoſo Corinthio excitare conatus eſt Paulus Apoſtolus, Pœnitentiæ pars fuit mentis triſtitia, & quidem tanta, ut timuerit idem Apoſtolus, ne ipſa ille abſorberetur. Nihil frequentius ac ferventius quam lacrymas, & mœrorem divina Scriptura peccatoribus inculcat. Apud omnes olim ſub cælo Eccleſias prima Pœnitentium ac Pœnitentiæ claſſis fuit Flentium ac doloroſus Fletus. Et hinc in libris de Pœnitentia ſcribit *Lib. 2. c. 5.* ſanctus Ambroſius: *Qui agit Pœnitentiam, diluere lacrymis debet peccatum ſuum. Ergo lapſus noſtros mundemus fletibus, ut audiat nos Dominus noſter ingemiſcentes.* Et in literis ad Comitem Bonifacium ſanctus *Ep. 50.* Auguſtinus: *Niſi egeris Pœnitentiam, ſalvus eſſe non poteris. Quomodo enim gaudebis te eſſe correctum, niſi doleas fuiſſe perverſum?* Et infra: *Habeant Donatiſtæ de præterito deteſtabili errore, ſicut Petrus habuit de mendaci timore, amarum dolorem.* Et Severo Milevitano Epiſcopo, qui Lutherano dogmati quid in ſpeciem *Ep. 240. Et odium peccati.* ſimile inconſideratus ſcripſerat, reſpondet: *Quaſi non ſint dolenda quæ male geſta ſunt, etiamſi quantam poſſunt poſtea corrigantur.* Paradoxum & tot verbis indignum eſt iſtud Lutheri dogma: nam & ipſi hodie Lutherani illud abominantur.

Ad Nat. Alex. Suppl. P. I.

Pergit ſancta Synodus: *Et deteſtatio.* Alibi dicit: *Seſſ. 6. cap. 6.* *Odium & deteſtatio peccati.* Rurſum loquitur cum Tertulliano in libro de Pœnitentia: *Cap. 4.* *Pœniteat errorum reperta veritate; pœniteat amaſſe quæ Deus non amat, quando ne nos quidem ipſi ſervulis noſtris ea, quibus offendimus, non odiſſe permittimus.* Conſonat in regulis brevioribus magnus Baſilius: *Primum anima male ante actam vitam ſuam odiſſe debet, ejuſque memoriam abhorrere & deteſtari.* Loqui ſe adfirmat ex Regio Pro- *Reg. 11.* pheta: *Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum.* Et in literis ad Ruſticum Monachum ſanctus Hierony- *Epiſt. 4.* mus: *Niſi oderimus malum, bonum amare non poſſumus.* Et quidem mali odium & boni amor gaudent correlativorum privilegio, ſe ſe mutuo ponunt & tollunt, remittunt & intendunt, atque ita in unum præ alio exaltare Martinus Lutherus eſt fruſtra conatus.

Proſequitur ſacroſancta Synodus: *De peccato.* Etenim peccatum eſt unicum & adæquatum veræ pœnitentiæ objectum, & actam de boni operis officio pœnitentiam eſſe peſſimam rei & nominis prævaricationem, recte ſcribit in libro de pœnitentia Tertullianus, declamans *Cap. 2.* in Gentiles: *Quam in Pœnitentiæ actu irrationabiliter diverſentur, vel uno iſto ſatis erit expedire, cum illam etiam in bonis factis ſuis adhibent. Pœnitet fidei, amoris, ſimplicitatis, patientiæ, miſericordiæ: Prout quid in ingratiam accidit, ſemetipſos execrantur quia beneſecerunt, eamque maxime pœnitentiæ ſpeciem, quæ optimis operibus irrogatur, in corde figunt, meminiſſe curantes ne quid boni rurſum præſtent; contra pœnitentiæ malorum levius incubant.* Etiam in ſequenti capite eleganter oſtendit nequaquam de bono, ſed de ſolo malo opere, ſeu peccato eſſe pœnitendum. Noto interim hæc verba, *Seipſos execrantur*; adfirmat pœnitentiam debere eſſe odium ac deteſtationem.

Addit ſacroſancta Synodus: *De peccato commiſſo.* Et- *Eſſe debet odium peccati actualis.* iam hic cum Tertulliano loquitur in libro de Pudicitia: *Contendunt* Pſychici *non competere Ethnicis pœni-* *Cap. 10.* *tentiæ denuntiationem, quorum delicta obnoxia ei non ſunt, ignorantiæ ſcilicet imputanda, quam ſola natura ream Deo faciat. Porro nec remedia ſapere quibus pericula ipſa non ſapiant, illic autem conſtare Pœnitentiæ rationem, ubi conſcientia & voluntate delinquitur, ubi & culpa ſapiat & gratia; illum lugere, illum volutari, qui ſciat & quid omiſerit, & quid ſit recuperaturus, ſi pœnitentiam Deo immolarit, utique eam magis filiis offerenti quam extraneis.* Orthodoxos calumnioſe appellat pſychicos ſeu animales, perperam de erroneo taxat dogmate, recte tamen adſeverat de naturalibus ſeu originalibus, ideoque non voluntaria actione commiſſis, ſed neceſſario contagio contractis peccatis non eſſe veram pœnitentiam ſeu Contritionem. Quod ipſum apud ſanctum Auguſtinum multis eleganter tradit Au- *Cap. 8.* thor libri de vera & falſa pœnitentia, ajens originalis peccati contagium dolendum omnino ac deteſtandum, at dolore qui ex intentata in noſmetipſos & proprium noſtrum opus vindicta non procedat, adeoque non ſpectet ad ſolius proprii facti deteſtatricem & deſtructricem pœ- *Cap. 6. 14. 16.* nitentiam. In libro de Correptione & Gratia idem docet etiam ipſe ſanctus Auguſtinus. Ex hiſce fontibus ſacroſancta Tridentina Synodus ſanxit Contritionem oportere eſſe dolorem ac deteſtationem de peccato, non quovis, ſed commiſſo.

Concludit definitionem: *Cum propoſito non peccandi* *Contritio debet eſſe propoſitum deinceps non peccandi.* *de cætero.* Loquitur ex avito Eccleſiarum ritu, quo ipſi ſancti Apoſtoli baptizandos ac reconciliandos juſſerunt coram electis teſtibus ſolemniter diabolo, ejuſque cultui, pompis, & operibus renunciare, ac plenam ſub

Deo & Chriſto ejus obedientiam atque ſubjectionem profiteri. Eſſe Apoſtolicum inſtitutum affirmat diſerte in libro de Spiritu Sancto magnus Baſilius, ac in libro de Corona Militis Tertullianus. Diaboli cultum & pompas eſſe idololatriam ac ſpectacula ſcribit in prima myſtagogica catecheſi ſanctus Cyrillus Hieroſolymæ Epiſcopus, & addit de operibus: *Opera Sathanæ ſunt cujuſvis generis peccata, quibus te renunciare neceſſe eſt, ut cum aliquis fugit tyrannum, arma quoque illius vitare ſtudet. Omne igitur genus peccati ſub hoc operum diaboli nomine comprehenditur.* Eſſe noſtram cum Deo confœderationem, verba tremenda, horrendæ initiationis leges, pacta jurata, eiſque ejerari Epiſcoporum etiam vanitates, verba & cantica impudica, omne peccati genus & ſpeciem declamat frequenter S. Joannes Chryſoſtomus, & pergit in vigeſimaprima Homilia ad populum Antiochenum: *Sicut ſervos ementes, ipſos qui venduntur prius interrogamus, an nobis ſervire velint, ita facit & Chriſtus, quando debet te in ſervitutem capere. Prius interrogat, an velis illum crudelem tyrannum dimittere: Et ad fœdera ſuſcipit.* In oratione de Chriſti Domini Baptiſmo addit ſanctus Gregorius Epiſcopus Nyſſenus: *Pactum in traditione myſterii cum Deo homo facit, cum omnem pœnam, cruciatum, & voluntatem pro illius dilectione ſe neglecturum eſſe promittit.* Hæc igitur renunciatio aliud non eſt quam firma promiſſio, & ſtipulatorium cum Deo optimo maximo propoſitum deinceps ex nulla penitus cauſa, & in nullo penitus genere peccandi. Porro ipſam non in ſolo regenerationis, ſed & in reconciliationis Sacramento olim fuiſſe adhibitam, lucet ex regula, quam ſuis Canonicis ſcripſit ſanctus Crodogangus Epiſcopus Metenſis. Ejus, in Baptiſmo præſertim adhibitæ, cauſa cunctos fidelium lapſus nova & ſingulari malitia augeri adfirmant paſſim Patres, inſigniterque oſtendit in libris de laicali inſtitutione Jonas Epiſcopus Aurelianenſis.

Cap. 27. — *Baptiſmales Renunciationes exponuntur.* — *Olim fiebant etiam ante Reconciliationem.* — *Cap. 32.* — *L. 1. c. 3.*

Hinc item Eccleſiæ Patres paſſim adſeverant utrumque jam a Tridentina Synodo laudatum actum omnino requiri ad Contritionem. In oratione de Sancto Philogonio Patriarcha Antiocheno ſanctus Joannes Chryſoſtomus: *Diſcede*, utique per gemitus & fletus, *a malo, deſiſte a pravitate, pollicere te poſthac iſta non commiſſurum. Ego teſtificor & fidejubeo fore, ut ſi quis recedens a priſtinis malis, ex animo promittat Deo ſe nunquam ad illa rediturum, nihil aliud requirat Deus ad excuſationem majorem.* Et in libro de fide & operibus ſanctus Auguſtinus multis probat ad Pœnitentiam requiri veteris expoliationem ſeu deteſtationem, ac novæ vitæ indumentum, ſeu *diſceſſionem a peccatis, quam baptizandi profitentur.* Et in Homilia ſuper Evangelia Gregorius Magnus: *Pœnitentiam vere agere eſt perpetrata mala plangere, & plangenda*, ſaltem promiſſione & propoſito, *deinceps non perpetrare.* Quem locum ſuis de laica inſtitutione libris, & ſuis ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum literis inſeruerunt, & inſigniter exponunt Jonas Aurelianenſis Epiſcopus, & ſanctus Bernardus. Quare eorum, qui de uno duntaxat e pluribus commiſſis peccato dolent, fraternum odium in corde retinent, aut quovis alio ex capite plenum deinceps non peccandi propoſitum non habent, Pœnitentiam uti falſam merito damnarunt in quinta & ſeptima ſua Romana Synodo Gregorius VII. Pontifex, in Synodis Melphitana, Placentina, & Claromontana Urbanus II. & Innocentius II. in Synodo ſua Lateranenſi. Et hinc recte dicit Tridentina Synodus de Contritione: *Voluntatem peccandi excludat.* Et iterum: *Ac propterea moventur adverſus peccata ſua per odium aliquod & deteſtationem.* Declarat Contritionem eſſe oportere, non de uno duntaxat aut altero, ſed de cunctis commiſſis mortalibus peccatis. Dico, *Mortalibus*: Agitur enim hic de ſola illius, quæ Sacramenti Pœnitentiæ eſt eſſentialis pars, Contritionis neceſſaria materia, quam conſtat eſſe ſola mortalia peccata.

Etiam Patres ad Contritionem requirunt dolorem de peccatis, & propoſitum emendationis. — *Cap. 911.* — *Hom. 34.* — *Ep. 42.* — *Seſſ 14. c. 4.* — *Seſſ. 6. c. 6.* — *Propoſitum illud eſſe debet de ſolis peccatis mortalibus.*

Porro de mortalium peccatorum deteſtatione & odio ſcribit in libris de nuptiis & concupiſcentia ſanctus Auguſtinus: *Multum fallitur homo, qui conſentiens concupiſcentiæ carnis ſuæ, & quod ille deſiderat decernens facere & ſtatuens, putat ſibi eſſe dicendum*, NON EGO OPEROR ILLUD, *etiamſi oderit quia conſenſit. Simul enim eſt utrumque: Et ipſe odit quod malum eſſe novit, & ipſe facit quia facere ſtatuit.* Et tales pravæ ſuæ voluntatis & operationis oſores novimus multos. Verum iſta deteſtatio, illudque odium nequaquam ſufficiunt ad Contritionem. *Multum intereſt*, inquit in libris de Sermone Domini in monte laudatus Auguſtinus, *quali Pœnitentiæ ignoſcat Deus.* Eorum, qui ſtatim ſe peccaſſe fatentur, & ita ſibi ſuccenſent ut peccaſſe ſe vehementer nollent, & tamen quampiam iniquitatis ſuæ affectionem retinent, pœnitentiam damnat graviſſime, eſſe dicens non fidelis Chriſtiani, ſed Judæ proditoris. Quod ipſum alii Patres inculcant frequentiſſime, atque ex eadem regula requirit etiam Tridentina Synodus, ut germana Contritio peccatum mortale non duntaxat oderit, ſed & excludat omnem ejus affectum.

Excludere debet affectum omnis peccati mortalis. — *L. 1. c. 22.*

Dico ruſſus, *Affectum peccati mortalis.* Quod enim charitas illa, quæ nobis Chriſtum Dominum ponit in fundamento, ideoque & ad juſtificationem omnino ſufficit, ligna, fœnum, ſtipulas, id eſt, leviores creaturæ amores & ad venialia peccata affectus ſibi compatiatur, manifeſta eſt Apoſtoli in prioribus ad Corinthios literis doctrina. Quis non ſolum Catechumenus aut Pœnitens, ſed & electus fidelis ſemetipſum, propriam vitam aut famam, uxorem, filios, poſſeſſiones, aut alium quemvis humanum diem adfixiva etiam, quæ ſine dolore fruſtrari non poſſit, cupiditate non diligit? Nec perfecta hujus vitæ charitas poſſit omnem iſtum, ſaltem volaticum, adienſum excludere, adeoque ſi ea excluſio ſit de Contritionis eſſentia, omnes adhuc ſumus in peccatis noſtris, nulluſque aut certe rariſſimus adultus per regenerationis ac reconciliationis Sacramenta juſtificatur. Et hinc in libro de decem chordis declamat S. Auguſtinus: *Quotidiana peccata non poſſunt non ſurrepere in animam propter fragilitatem humanam. Aliud eſt ubi mutes, aliud ubi toleres vitam. Illa mutanda eſt, ſi eras mœchus, noli eſſe mœchus, &c.* A quovis mortali purgandum, in quibuſdam venialibus amoribus ac peccatis dicit vitam patienter tolerandam, illudque eſſe notabile inter iſta peccata diſcrimen. Porro patientia non eſt ſine odio & dolore. Et hinc venialibus iſtis amoribus omnino debemus illud ipſum, quod involuntariis libidinum motibus nos debere ſcribit in libris de nuptiis & concupiſcentia idem Auguſtinus: *Ut nec ipſi ſint velle debemus, etiamſi in corpore mortis hujus id obtinere non poſſimus.* Motus illos debemus deteſtari, & in illos clamare cum Apoſtolo: *Quod odi illud facio, Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Et hinc Contritio eſſe omnino debet etiam de venialibus peccatis & ad illa affectibus dolor, deteſtatio, odium, ſed quod ipſos excludi ſolummodo optet & expoſcat, cunctos non excludat. Item eorumdem omnium cavendorum nobis eſſe nequit efficax propoſitum, ſed deſiderium ſolummodo & votum. Et hinc Græci illis, dum ſola ſubjiciuntur clavibus, non ſacramentalem abſolutionem, ſed ſolam admonitionem impendunt: Quod nempe ipſa aliis etiam præter abſolutionem viis remitti Dominus conceſſerit, & concepta de illis Contritio ex jam dictis cauſis quandoque vacillet. Quare nos Latini Sacerdotes, dum ipſa ſola nobis aperiuntur, ſedulo agamus ut adſit firma Contritio, firmum ipſa deinceps vitandi propoſitum, plenaque cuncti ad ipſa affectus excluſio: Hæc enim omnia ſpectant ad Contritionis eſſentiam, ideoque & ad eſſentiam Pœnitentialis Sacramenti.

Non omnis peccati venialis. — *Cap. 11.* — *L. 1. c. 11.* — *Græci peccatis venialibus non impendunt abſolutionem.* — *Quomodo ſit a Latinis impendenda.*

CAPUT II.

Exponuntur Contritionis neceſſitas, & virtutes adnexa.

UNdecimus Martini Lutheri per Leonem decimum Pontificem damnatus articulus eſt hic; *Nullo modo confidas te abſolvi propter tuam Contritionem, ſed propter Verbum Chriſti*, QUODCUMQUE SOLVERIS. *Hoc, inquam, confide, ſi Sacerdotis obtinueris abſolutionem, & crede fortiter te eſſe abſolutum, & abſolutus vere eris, quidquid ſit de Contritione.* Hinc quidam exiſtimant quod ad obtinendam peccatorum remiſſionem negarit Contritionem eſſe neceſſariam. Falluntur. Lucet ex articulo duodecimo: *Si per impoſſibile confeſſus non eſſet contritus, ſi tamen credas ſeſe abſolutum, veriſſime eſt abſolutus.* Exponit articulum ipſe Lutherus in Apologia. *Dixi, per impoſſibile. Quia ſatis ſupra dictum eſt fidem ſine Contritione eſſe non poſſe, cum gratia non infundatur ſine magna concuſſione animæ. Volui enim fidei virtutem declarare, quoniam ſola faciat remiſſionem peccatorum. Quod dico, ne quis me putet Contritionem ſeu turbationem illam cordis in cogitatione peccatorum ſuſcitatam negare. Volo eam, ſed dico eam non operari juſtificationem ſeu remiſſionem peccatorum. Fides enim ſeu Verbum Dei juſtificat & purgat.* Ecce in juſtificationis opere neceſſitatem Contritionis nequaquam negat, ſed ſolam cauſſalitatem, hanc plene attribuens ſoli fidei, qua divinæ, per hæc verba, *Quodcumque ſolveris*, factæ promiſſioni fidis, & ejus vigore credis te abſolutum. Hinc & Leonis Pontificia diploma arguit, quod *doceat ſuper arenam ædificare, & abjecta fide, ſuper Contritionem, opus hominis, pluſquam ſuper Dei Verbum confidere.* Adſtipulatur in Inſtitutionum libris etiam Joannes Calvinus:

Error Martini Lutheri. — *Et Joannis Calvini L. 3. cap. 4.*

Digitized by Google

viſus: *Dicimus & nos quodam loco cum pœnitentia obvenire remiſſionem peccatorum, ſed ſimul addidimus pœnitentiam non eſſe cauſſam remiſſionis peccatorum.*

Seſſ. 14. cap. 4. Amborum errorem Synodus damnat.

Adverſum ambos Errores edixit ſacroſancta Synodus Tridentina: *Fuit quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic Contritionis motus neceſſarius.* Definit non quovis modo, ſed ad impetrandam, utique incongrue meritorii ac diſponentis principii genere, peccatorum veniam ſemper fuiſſe neceſſariam, ideoque ejus non ſolam neceſſitatem, ſed & cauſſalitatem ſpectare ad immobile dogma Chriſtianum. Ejus dignitatem ac meritoriam cauſſalitatem exponit eleganter in libro de Pœnitentia Tertullianus:

Contritio eſt cauſſa juſtificationis. C. 6.

Quam ineptum, quam iniquum, pœnitentiam non adimplere, & veniam delictorum ſuſtinere? Hoc eſt, pretium non exhibere, & ad mercem manum emittere. Hoc enim pretio Dominus veniam addicere inſtituit, hac pœnitentiæ compenſatione redimendam proponit impunitatem. Si ergo qui venditant, prius nummum, quo paciſcuntur, examinant, ne ſcalptus, neve raſus, ne adulter, etiam Dominum credimus Pœnitentiæ probationem prius inire; tantam nobis mercem, perennis ſcilicet vitæ, conceſſurum. Nequaquam de Pœnitentium ſatisfactione agit, ſed de Catechumenorum Contritione. Quod ipſum in libro de

Cap. 5.

Æthiopis Baptiſmo tradit ſanctus Fulgentius, aiens ad peccatorum veniam requiri & Contritionem & Baptiſma, & hoc illius eſſe mercedem: *Ideo quiſque dignus Baptiſmo judicatur, quando præcedit fidei confeſſioniſque meritum, cui tanquam in mercedem ſancti Baptiſmatis debeat tribui Sacramentum.* Et iterum:

Cap. 14.

Qua ille juſtitia, qui credulitatis & confeſſionis perſolvit officium, non conſequeretur ſanctæ regenerationis effectum? Quæ omnia adeo clara ſunt, ut in libro de duabus animabus ſcribat ſanctus Auguſtinus: *Vox eſt iſta naturæ, nullum ſtultum rei hujus notitia deſeruit. Hoc nobis etiam niſi penitus inſitum eſſet, periremus. Poteſt aliquis dicere ſe non peccare, non autem ſibi eſſe, ſi peccaverit, pœnitendum, nulla Barbaries dicere audebit.*

Contritio debet procedere ex fide. Seſſ. 6. cap. 6.

Porro Contritioni huic, ut ad peccatorum remiſſionem præparet, ſacroſancta Synodus mandat adeſſe varias virtutes. Prima eſt *concepta ex auditu fides*, qua credamus *vera eſſe quæ divinitus revelata ſunt & promiſſa, atque illud in primis, a Deo juſtificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu.* Licet illic de ſola Catechumenorum Contritione loquatur, eandem tamen fidem in Pœnitentibus palam ſupponit. Loquitur adverſus Martinum Lutherum, blaterantem a nobis abjici fidem ac Dei verbum, confidi in humano Contritionis opere, ideoque ſuper arenam ædificari. Ait fidem eſſe primum Contritionis exordium & imum fundamentum, proindeque nec iſtam a nobis abjici, nec hanc eſſe arenam humani operis, ſed cordibus noſtris per Jeſum Chriſtum a Deo infixam petram ſolidiſſimæ charitatis.

Et habere adjunctam ſpem. Seſſ. 6. cap. 6.

Altera Contritionis comes debet eſſe ſpes veniæ, & divinæ miſericordiæ fiducia, qua fidamus *Deum propter Chriſtum fore nobis propitium.* Loquitur Synodus ex prima ad Corinthios Epiſtola, ubi Apoſtolus linguarum, Prophetiæ, virtutum, aliorumque id genus chariſmatum gratias gratis datas adſeverat eſſe duntaxat uſque ad firme plantatam ac radicatam Eccleſiam temporales, ideoque ſuo tempore ceſſaturas, at vero fidem, ſpem, charitatem eſſe excellentiorem, perpetuam, & immobilem totius Eccleſiæ viam, quæ ſemper maneant, & ſine quibus nec acquiri valeat juſtitia, aut peccatorum remiſſio, nec conſervari. Et hinc ad impetrandam peccatorum veniam, non ſolam pœnitentiam

Cap. 20.

requirit in libro de fide & operibus ſanctus Auguſtinus, ſed & illam de divina bonitate fiduciam, qua *omnium omnino prætericorum remiſſionem in Baptiſmo non dubites te accepturum.* Ejus abſentia fratricidæ Cain & Judæ proditoris Pœnitentiam demutavit in intolerabilem conſcientiæ torturam, & laqueum temporalis ac ſempiternæ damnationis. Hinc Fletui, primo Pœnitentiæ gradui ſolemnem deprecationem veniæ, firmæque in Deum & Eccleſiam ſpei profeſſionem primitivus Patrum Canon merito adjunxit.

Et votum Sacramenti. Tertia Contritionis comes debet eſſe propoſitum ſervandi omnia Dei mandata.

Tertia Contritionis comes debet eſſe *votum præſtandi cetera, quæ ad rite ſuſcipiendum* Pœnitentiæ ſeu etiam Baptiſmatis *Sacramentum requiruntur.* Utique dum & Catechumeni & Pœnitentes *proponunt inchoare vitam novam, & ſervare divina mandata.* Loquitur Synodus ex ſancti Matthæi Evangelio, ubi Dominus mandat Apoſtolis, ut baptizandos doceant omnia ſua præcepta. Et hinc quod antiqua baptizandorum profeſſio non ſolum hæc, *Renuncio Diabolo, omnibuſque ejus pompis & operibus*, ſed & hæc contineret verba, *Et conjungor Chriſto*, teſtatur in pluribus locis ſanctus Joannes Chryſoſtomus. Omnem Chriſti legem plene ſervandam ſolenni pacto ac ſtipulatione ſpondebant. Et hinc quaſdam Eccleſias, profeſſionem iſtam non plene exigentes, de Sancto canibus dato & grandi Apoſtolicæ diſciplinæ neglectu culpat graviter & merito in libro de fide & operibus ſanctus Auguſtinus. Ex eodem principio Contritionem paſſim appellat converſionem cordis, quod nempe per ipſam mens noſtra a creaturæ dilectione transferri debeat, non ſolum ad peccati dolorem, odium, deteſtationem, & melioris vitæ deſiderium, ſed etiam ad puram Dei charitatem, & firmam de ejus mandatis exequendis conteſtationem & votum, de quo ſcribit in literis ad ſanctum Paulinum. *Noſtrum votum maximum eſt, quo nos novimus in Chriſto eſſe manſuros.* *Ep. 59. quæſt. 5.*

Quarta comes eſt deſiderium Sacramenti.

Quarta tandem Contritionis comes eſſe debet firma voluntas & ardens deſiderium ſuſcipiendi Baptiſmatis, aut reconciliationis, de quo ſacroſancta Synodus: Catechumeni *proponunt ſuſcipere Baptiſmum.* Et lapſorum Pœnitentia *continet non modo ceſſationem a peccatis, & eorum deteſtationem, aut cor contritum, & humiliatum, verum etiam eorundem ſacramentalem Confeſſionem, ſaltem in voto, & ſuo tempore faciendam & Sacerdotalem abſolutionem.* *Seſſ. 6. cap. 6. Seſſ. 14. cap. 4.* Loquitur ex ſancti Auguſtini ad Vitalem Carthaginenſem Epiſtola, *Ep. 107.* laudante Eccleſiam, orantem ſolemniter pro Catechumenis, *ut eis regenerationis deſiderium*, atque ita inchoatæ Contritionis plenitudinem *inſpiret.* Et in libris de Baptiſmo adverſum Donatiſtas ſcribit idem Auguſtinus: *Lib. 4. cap. 25.* *Baptiſmus poteſt ineſſe ubi converſio cordis defuerit; converſio autem cordis poteſt ineſſe non percepto Baptiſmo, ſed contempto non poteſt. Neque enim ullo modo dicenda eſt converſio cordis ad Deum, cum Dei Sacramentum contemnitur*, id eſt, negligitur, ac non deſideratur. Et ad Regii Prophetæ verbum, *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum*, ſcribit in explanationibus Pſalmorum: *Pſal. 41.* *Non male intelligitur vox eſſe eorum, qui cum ſint Catechumeni, ad gratiam ſancti lavacri feſtinant. Unde & ſolemniter*, utique in Sabbatho Sancto ad regenerantis fontis conſecrationem, *cantatur hic Pſalmus, ut ita deſiderent remiſſionem peccatorum, quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum.* Hocce deſiderium adeo neceſſarium ſemper judicavit Eccleſia, ut ſupremam Catechumenorum claſſem ex Apoſtolico inſtituto vocarit *Competentes*, id eſt, unum aliquid ſimul petentes, de quo laudatus Auguſtinus in Sermonibus de diverſis: *Serm. 8. cap. 1.* *Quid eſt illud unum, quod petunt vel concupiſcunt? Baptiſmi Sacramenta: ut qui erant vaſa Diaboli, mereantur eſſe vaſa Chriſti.* Parem ſemper de reconciliationis Sacramento fuiſſe rationem, lucet ex ſancto Cypriano, multis in locis adſeverante ipſum nulli lapſorum poſſe impendi, niſi qui ejus diſpenſatricem & cuſtodem Eccleſiam ferventer ac frequenter pulſaſſet. Rationem dant in libro de Baptiſmo Tertullianus, & in laudatis de eodem Sacramento libris laudatus Auguſtinus, adſerentes regenerationis, adeoque & reconciliationis Sacramenta ex Chriſti Domini inſtituto eſſe fidei & Contritionis veſtem, ſubſidiarium auxilium, & neceſſariam noſtræ juſtificationis concauſam, adeoque ſine ejus ſaltem voto & deſiderio nullum poſſe eſſe Contritionis effectum, nullam veram Contritionem.

CAPUT III.

Exponitur Contritionis actus fundamentalis, de quo ſacroſancta Tridentina Synodus: *Deum tanquam omnis Juſtitiæ fontem diligere incipiunt*, &c. *Seſſ. 6. cap. 6.*

Omnis Contritio eſſentialiter eſt Dei dilectio. Seſſ. 14. cap. 4.

OMnem veram, licet imperfectam, quæ paſſim Attritio dicitur, Contritionem eſſe eſſentialiter puram Dei charitatem, lucide edicunt verba iſta. Et licet de ſola Catechumenorum contritione loquantur, eandem tamen eſſe de Pœnitentium Contritione rationem, lucet ex ejuſdem Synodi de ipſa verbis: *Continet ceſſationem a peccatis, & eorum deteſtationem.* Utique deteſtationem ortam ex juſtitiæ dilectione. Item ex hiſce verbis: *Quamvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit.* Utique proxime & ſufficienter. At vero proximam, & licet non niſi cum Sacramento ſufficientem iſtiuſmodi diſpoſitionem debere eſſe charitatem definit alibi eadem Synodus: *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritus Sancti inſpiratione atque ejus adjutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* *Seſſ. 6. Can. 3.* Voces, *Sicut oportet*, deſumptæ ſunt ex Sancti Auguſtini Enchiridio: *Omnis præcepti finis eſt charitas, id eſt, ad charitatem refertur omne præceptum. Quod vero ita fit vel timore pœnæ, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad illam* chari-

Digitized by Google

charitatem, quam diffundit Spiritus Sanctus in cordibus noſtris, nondum ſit quemadmodum fieri oportet, quamvis fieri videatur. Eumdem in ſenſum exponit eaſdem voces in libro adverſus ſermonem Arianorum.

Cap. 25.

Quocirca quemadmodum oportet pœnitere eſt ex fide & charitate peccatum odiſſe ac deteſtari, quod quicumque necdum fecerit, juſtificationis gratia necdum eſt dignus. Dicit namque Sanctus Joannes Apoſtolus: *Qui non diligit, manet in morte*.

Probatur ex Scripturis.

Contritionem omnem eſſe eſſentialiter Dei dilectionem clamant Scripturæ omnes Canonicæ, omnes Eccleſiæ Patres, omnes Synodi, quorum omnium cuncta teſtimonia ſi velim adducere, oportebit grandia volumina complere. Et in re lucida piget & memetipſum & Lectorem quaſi fruſtra fatigari. Nonne Propheta dicit voculam, *Dilige*, eſſe breve verbum, in quo omnem legis ſuæ amplitudinem Deus concluſit? Hinc frequentiſſime edicit Auguſtinus: *Dilige, & fac quod vis*.

Et quia omnis Dei lex eſt de charitate.

Eandem fuiſſe Sancti Joannis Apoſtoli adſiduam atque extremam vocem adfirmat Sanctus Hieronymus in commentariis Epiſtolæ ad Galatas. Et ipſe Dominus dicit: *Qui non diligit, ſermones meos non ſervat*. Dei & proximi dilectionem ait eſſe unicum ſuum Præceptum, unicum ſuæ prædicationis & paſſionis finem & fructum, unicum ſuarum ovium ab hœdis diſcrimen, & in illo omnem pendere Legem ac Prophetas. Et Apoſtolus Paulus: *Plenitudo legis eſt dilectio. Qui diligit, legem implevit. Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus*, ABBA, PATER. Quæ plurima iſtiuſmodi loca conſiderans Tertullianus ſcribit in libro de Patientia:

Cap. 12.

Dilectio ſummum fidei Sacramentum, Chriſtiani nominis theſaurus, quem Apoſtolus totis viribus Sancti Spiritus commendat. Sine hac nullam impleri legem, nullum ſervari Domini mandatum, nullum mentis noſtræ opus aut motum eſſe quemadmodum oportet bonum clamat adſidue ſanctus Auguſtinus. Cum Apoſtolo adfirmat antiqui & novi Teſtamenti palmare diſcrimen eſſe timorem & amorem, ideoque cunctos, qui Deum adhuc uti Dominum duntaxat metuunt, & non uti Patrem caſte diligunt, etiamnum errare & hærere in veteri teſtamento, ac eſſe carnales minarum ſervos, a Divinæ, quæ ſola dilectione acquiritur, adoptionis & filiationis, ſeu Chriſtianæ juſtificationis gratia multum alienos. Et hinc Dominicam, *Pater noſter*, quam laudata Apoſtoli verba, *Abba Pater*, omnino reſpiciunt orationem non fuiſſe in veteri Teſtamento, & a ſolis Deum caſte diligentibus poſſe veraciter dici, frequenter leges apud Sanctum Joannem Chryſoſtomum. Proinde & per timorem non ſolum citra charitatem de peccatis concepta Contritio eſt Contritionis fucus, non eſt quemadmodum oportet, Evangelicæ Pœnitentiæ legem non adimplet, eſt dolor ſervilis & judaicus, non filialis & Chriſtianus.

Probatur ex Baptiſmali profeſſione.

Quod Baptiſmatis effectum ſine caſta Dei dilectione non poſſe accipi docuerint conſtanter Apoſtoli, lucet ex Baptiſmalibus per ipſos inſtitutis profeſſionibus, per quas omnis baptizandus ſolemniter profiteri debet ſe credere, non tantummodo Deum, aut Deo, ſed etiam in Deum, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum. Profeſſionem iſtam frequenter laudat & exponit ſanctus Auguſtinus:

Pſal. 77.

Credere in Deum plus eſt quam credere Deo. Nam & homini cuilibet plerumque credendum eſt, quamvis in eum non ſit credendum. Hoc eſt ergo credere in Deum, credendo adhærere ad bene operandum operanti Deo, QUIA SINE ME, *inquit*, NIHIL POTESTIS FACERE.

Pſal. 33.

Et iterum: *Omnes qui credunt in Chriſtum, ſic credunt ut diligant. Hoc eſt enim credere in Chriſtum, diligere Chriſtum, non quomodo dæmones credebant, ſed non diligebant. & ideo, quamvis crederent*, QUID NOBIS ET TIBI, FILI DEI?

Pſal. 77.

Hinc etiam ſcribit de carnali Judæorum populo: *Credidit Deo, ſed non credidit in Deum*. Et in tractatibus ſuper ſancti Joannis Evangelium.

Tract. 29.

Dei opus eſt ut credatis in eum, quem Deus miſit, ut credatis in eum, non ut credatis ei. Sed ſi credatis in eum, creditis ei, non autem continuo qui credit ei, credit in eum. Nam & dæmones credebant ei, & non credebant in eum. Ruſus etiam de Apoſtolis ipſius poſſumus dicere, Credimus Paulo, ſed non credimus in Paulum: Credimus Petro, ſed non credimus in Petrum. Quid eſt ergo credere in eum? Credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & ejus membris incorporari. Ipſa eſt fides, quam de nobis exigit Deus, & non invenit quod exigat, niſi donaverit quod inveniat. Non qualiſcumque fides, ſed qua per dilectionem operatur. Et in Sermonibus de verbis Domini:

Serm. 60. cap. 2.

Multum intereſt, utrum quis credat ipſum eſſe Chriſtum, & utrum credat in Chriſtum. Nam ipſum eſſe Chriſtum & dæmones crediderunt, nec tamen in Chriſtum crediderunt. Ille enim credit in Chriſtum, qui & ſperat in Chriſtum & diligit Chriſtum. Nam ſi fidem habet ſine ſpe ac ſine dilectione, Chriſtum eſſe credit, non in Chriſtum credit. Qui ergo in Chriſtum credit, credendo in Chriſtum, venit in Chriſtum, & quodam modo unitur in eum, & membrum in ejus corpore efficitur. Quod fieri non poteſt, niſi & ſpes accedat & charitas. Ex quibus lucide vides eos, qui Baptizandis ſine Dei dilectione promittunt remiſſionem peccatorum, longiſſime abire a doctrina Patrum atque Apoſtolorum, qui ſuo a cunctis Catechumenis ante Baptiſmum reddendo Symbolo dedere hoc caput: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*. Eadem eſt ratio Contritionis ad Reconciliationis Sacramentum requiſitæ: Quod enim etiam hoc præcedere olim conſuerit ſimilis fidei profeſſio, nobis ſupra dixit ſanctus Epiſcopus Crodogangus.

Quod ipſum lucidiſſime patet ex natura iſtius Sacramenti, ex natura præſertim ſacramentalis confeſſionis & abſolutionis, quam præfiguravit Dominus, dum ſua virtute ſuſcitatum e mortuis Lazarum Diſcipulis tradidit a cadaverinis inſtitis & ligamentis ſolvendum. Confeſſionem a ſolo jam per Deum vivificato ac ſuſcitato peccatore fieri poſſe tradit ſanctus Auguſtinus in Sermonibus de verbis Domini:

Et ex natura Sacramenti Pœnitentiæ. Serm. 8. cap. 1.

Quare jam confiteris in accuſatione peccati tui, niſi quia ex mortuo vivus factus? Scriptura quippe ait: A MORTUO, QUASI QUI NON SIT PERIT CONFESSIO: *Si perit a mortuo confeſſio, qui confitetur, vivit. Et ſi peccatum confitetur, atique a morte revixit. Si peccati confeſſione revixit a morte, quis eum ſuſcitavit? Spiritu mortuum quis ſuſcitavit, niſi qui remota lapide clamavit*, LAZARE VENI FORAS? *Quid eſt autem foras prodire, niſi quod occultum erat foras prodere? Qui confitetur, foras prodit. Foras prodire non poſſet, niſi reſuſcitatus eſſet.* Et in explicatione Pſalmorum:

Pſ. 102.

Dominus Lazarum voce de ſepulcro ſuſcitavit, ipſe clamando animam reddidit, ipſe terrenam molem terreno ſepulcro impoſitam vicit, & proceſſit ille vinctus. Fit hoc in corde Pœnitentis. Cum audis hominem pœnitere peccatorum ſuorum, jam revixit: Cum audis hominem confitendo proferre conſcientiam, jam de ſepulcro eductus eſt, ſed nondum ſolutus eſt. Et in alio de Domini Verbis ſermone:

Ser. 44. cap. 6.

Vide genus reſuſcitationis. Proceſſit Lazarus de monumento vivus, & ambulare non poterat. Et Dominus ad diſcipulos: SOLVITE EUM, ET SINITE ABIRE. *Ille ſuſcitavit mortuum, illi ſolverunt ligatum.* Pergit de quibuſque Pœnitentibus: *Reſurrexerunt jam iſti. Revixerunt quibus diſplicet quod fuerunt. Sed reviviſcentes ambulare non poſſunt. Hæc ſunt vincula ipſius reatus. Opus eſt ergo ut qui revixit ſolvatur, ut abire permittatur. Hoc officium Diſcipulis dedit quibus ait*, QUÆ SOLVERITIS IN TERRA, SOLUTA ERUNT IN CŒLO. Quæ eſt frequentiſſima & conſtantiſſima ſancti Auguſtini doctrina. Eandem in litteris ad Franconem Tungrenſem Epiſcopum ſequitur Nicolaus primus Pontifex:

Ep. 43.

Poſtquam vivificante gratia te foras vivificatum per confeſſionem exeuntem adſpicimus, quem introrſus labe mortuam putabamus, incomparabiliter exultamus. Et in litteris ad Lotharingiæ Epiſcopos:

Ep. 65.

Waldrada, Lotharii II. Regis pellex, *merito inter mortuos reputata eſt, quæ nimirum neque ut viva vocem prædicantium audit, neque in ſuis penetralibus occultata, immo jam fœtida jacens, per confeſſionem foras egreditur.* Apud Baldricum Noviomenſem Epiſcopum in Eccleſiæ Cameracenſis hiſtoria exſtat eruditiſſima Epiſtola, qua Gerardus Cameracenſis Epiſcopus ſcribit ad Archidiaconos Eccleſiæ Leodienſis:

Lib. 3. cap. 28.

Tunc vera eſt abſolutio Præſidentis, cum interni arbitrium ſequitur Judicis. Quod bene quatriduani mortui reſuſcitatio illa ſignificat, quæ videlicet monſtrat, quia prius mortuum Dominus vocavit & vivificavit dicens, LAZARE VENI FORAS, *& poſtmodum qui vivus egreſſus fuerat, a Diſcipulis eſt ſolutus. Illum porro Diſcipuli viventem ſolvunt, quem Magiſter reſuſcitavit mortuum. Si enim Diſcipuli Lazarum mortuum ſolverent, fœtorem magis oſtenderent quam virtutem. Ex qua conſideratione intuendum eſt, quod illos nos debemus per paſtoralem auctoritatem ſolvere, quos Auctorem noſtrum cognoſcimus per reſuſcitantem gratiam vivificare. Quo contra conſiderandum eſt noſtro non poſſe arbitrio ſolvi, quos internus arbiter nullo ſpiritu ſatisfactionis animavit.* De verbo ad verbum hæc deſumpſit ex undecima ſancti Eligii Noviomenſis ſeu Tornacenſis Epiſcopi ad Pœnitentes homilia,

Lib. 1. cap. 6.

quæ & ipſe Eligius adfirmat ſe a Sancto Gregorio Magno mutuatum. Quoad ſubſtantiam extant apud Gregorium in morali expoſitione Prophetæ Job,

Lib. 21. cap. 9.

de verbo autem ad verbum in ſancti Paterii Collectaneis ſuper Evangelium ſancti Joannis. Eodem exemplo & doctrina utuntur in libris de Lotharii Regis divortio etiam Hincmarus Metropolita Remenſis, & in litteris ad Goubertum Bonæ Spei Presbyterum ſanctus Ivo Epiſcopus

Lib. 2. cap. 16.

Car-

Digitized by Google

Ep. 228. Lib. 2. cap. 7.

Carnutenſis. Hanc a ſolo Domino reſuſcitati, & per Apoſtolos ſoluti Lazari allegoriam eſſe etiam ſancti Ambroſii in libris de Pœnitentia, ab omni ſemper Eccleſia fuiſſe probatam, ideoque hæreticas Joannis Wicleffi nugas etiam ab ipſa efficaciter expugnari, inſigniter & ample oſtendit in opere de Sacramentis Thomas Waldenſis.

C. 143. 144.

At vero vitam illam, quam non Diſcipuli per Eccleſiæ claves, ſed ſecreto ſuæ Majeſtatis opere ſolus in Pœnitentibus operatur Deus, eſſe caſtam Divinæ juſtitiæ dilectionem, natamque inde peccati deteſtationem & odium, tradit in Pſalmorum Commentariis Sanctus Auguſtinus: *Vita noſtra dilectio eſt.*

Pſal. 54.

Adſidua & nimium manifeſta eſt hæc ejus doctrina, deſumpta ex ſancto Joanne Apoſtolo: *Qui non diligit, manet in morte.* Qui ergo diligit, jam vivere cœpit.

Cap. 8.

In tractatu de utilitate jejunii dicit id eſſe adeo lucidum, ut etiam diabolus ſciat *& ſentiat vitam noſtram eſſe charitatem.* Hanc doctrinam non penetravit auctor aut conflator horum a Pio V. Pontifice juſtiſſime proſcriptorum articulorum: *In peccato ſunt duo, actus & reatus. Tranſeunte autem actu, nihil manet niſi reatus, ſive obligatio ad pœnam. Unde in Sacramento Baptiſmi aut Sacerdotis abſolutione proprie reatus peccati duntaxat tollitur, & Miniſterium Sacerdotum ſolum liberat a reatu. Peccator Pœnitens non vivificatur miniſterio Sacerdotis abſolventis, ſed a ſolo Deo, qui Pœnitentiam ſuggerens & inſpirans vivificat eum & reſuſcitat, miniſterio autem Sacerdotis ſolus reatus tollitur.* Vera animæ noſtræ vita eſt illi & per actualem charitatem, & per habitualem gratiam unitus Deus: Habitualis gratia, quia non a ſolis pœnæ, ſed etiam a culpæ reatibus liberat, plenamque confert remiſſionem peccatorum, eſt unio, inhabitatio, & vita principalior; atque ita peccator, quod illa per Sacramentum diffundatur in noſtris cordibus, nequaquam vivificatur a ſolo Deo, ſed etiam a miniſterio Sacerdotum. Solus ſine adſumpto in miniſteriale adjutorium Sacramento Deus ſolam actualem ſuæ dilectionis & contriti cordis vitam peccatoribus inſpirat, recipiendæ jam laudatæ habituali vitæ diſpoſitionem penitus neceſſariam: Atque ita lucet ſine hac ad iſtam nemini patere ingreſſum.

Probatur rurſum ex Tridentino Concilio.

Eamdem veritatem palam prædicat ſacroſancta Tridentina Synodus, definiens Contritionem eſſe dolorem, odium, & deteſtationem de peccato commiſſo. Eſſe debet non de incurſo peccati ſupplicio, aut ejus reatu, ſed de ipſo peccato, adeoque Dei ac Juſtitiæ dilectio. Etenim odium infamiæ ex dilectione famæ, morbi odium ex ſanitatis dilectione, odium captivitatis aut ſervitutis ex dilectione libertatis, & generatim quodvis cujuſvis mali odium naſcitur ex dilectione oppoſiti boni. At vero bonum commiſſo peccato directe adverſum eſt Divina juſtitia, ſeu animam noſtram ſua inhabitatione juſtificans Deus, adeoque iniquitatis deteſtatio & odium naſci non poſſunt, niſi ex ipſius caſto amore. Et hinc ad neſcio quem Anaſtaſium ſcribit beatus Auguſtinus:

Ep. 144.

Inimicus Juſtitiæ eſt qui pœnæ timore non peccat, amicus autem erit, ſi ejus amore non peccet. Tunc enim vere timebit peccare. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, ſed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipſum ſicut gehennas odit. Eſt Regii Prophetæ Philoſophia: *Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum, legem autem tuam dilexi.* Pergit Auguſtinus: *Tantum peccatum odit, quantum Juſtitiam diligit.* Et in libris de Dei Civitate ſcribit: *Quod quis ſine illiciente amore non habuit, ſine urente dolore non perdit. Ex ejus amiſſione tantum neceſſe eſt ut urat dolor, quantum hæſerat amor.*

Lib. 21. cap. 16.

Et de fidelibus Romanis, qui in Gothica urbis deprædatione amiſerant ſua omnia, ait in alio ejuſdem operis libro: *Quantum hæc amando peccaverint, perdendo ſenſerunt. Tantum quippe doluerunt, quantum ſe doloribus inſeruerunt.*

Lib. 1. cap. 10.

Loquitur ex Apoſtolo: *Omnium malorum radix eſt cupiditas, quam quidam appetentes inſeruerunt ſe doloribus multis.* Dolor & odium ſunt proprius, parenti inſeparabiliter nexus, & adæquate ſemper commenſuratus, dilectionis fœtus, ideoque commiſſæ iniquitatis dolorem, deteſtationem, & odium ex Juſtitiæ dilectione & naſci oportet, & ejuſdem cum ipſa eſſe modi, ponderis, menſuræ. Adeo fundata eſt definitio Tridentina. Quod ſola Dei dilectio Domini Diſcipulos & filios a mundi ſeu diaboli diſcipulis ac filiis diſcernat, quod ſola ab hœdorum ſiniſtra ad ovium dextram transferat, quod ſola nobis Sacramenta prodeſſe faciat, atque ita illam eſſe palmarem & fundamentalem Contritionis & pœnitentiæ actum, inceſſanter Auguſtinus, Patres omnes, ac res ipſa clamant; verum in re lucida nolim ego Lectorem pluribus fatigare.

CAPUT IV.

Sacræ Synodi verba, *Deum tamquam omnis Juſtitiæ fontem diligere incipiunt*, largius exponuntur.

Omnibus fidelibus immo omnibus hominibus nihil magis in voto eſt quam Deum optimum maximum, licet non intueri, ſaltem apprehendere, & nihil nobis eſt magis impoſſibile. Hanc infirmitatem adjuturus S. Auguſtinus, neſcio cui fratri Conſentio ſuadet prius concipere Juſtitiam, & ad ejus tunc ſpeciem ſeu ſimilitudinem concipere Deum. *Ep. 221. 222.*

Deus eſt ſuprema Juſtitia.

At ecce hinc novus error. *Mihi*, reſpondit ille, *qui ſubtilitatem diſputationis tepido percipere corde vix poſſum, videbatur nihil vivum ſecundum ſubſtantiam ineſſe Juſtitiæ, ideoque non poſſum adhuc Deum, id eſt, viventem naturam, Juſtitiæ ſimilem cogitare, quia Juſtitia non in ſe, ſed in nobis vivit, niſi forte non hujus humanæ æquitatis, ſed illa, quæ Deus eſt, ſola aſſeratur eſſe Juſtitia.* Exiſtimavit Juſtitiam non eſſe vivam atque incommutabilem ſubſtantiam, ſed inhærens nobis accidens & mobilem qualitatem, ideoque illi cum Deo nihil eſſe ſimilitudinis aut paritatis. Repoſuit vero S. Auguſtinus aliam eſſe participatam & cuivis homini propriam, aliam ſupremam & omni homini communem Juſtitiam, cujus æquali aut inæquali participatione æqualiter aut inæqualiter juſti aut juſta ſint juſti omnes & juſta omnia: Eam eſſe incommutabilem, ac mente noſtra longe ſuperiorem omnium juſtorum regulam, de qua nemo poſſit, & ſecundum quam omnes debeant judicare. *Eſt plane*, inquit, *ille ſummus Deus vera Juſtitia, vel ille verus Deus ſumma Juſtitia, quam profecto eſurire, & ſitire, ea eſt noſtra in hac peregrinatione Juſtitia, & qua poſtea ſaturari, ea noſtra eſt in æternitate plena juſtitia.*

Deus eſt ſuprema vita, & omnes virtus.

Eſſe dicit & vitam quandam, quæ eſſentialiter vivat, & ſui participatione vivere faciat viva omnia, quæ ſit omnis vitæ fons & vita vitarum. Dari item quandam ſupremam, ſubſtantialem, atque incommutabilem bonitatem, pietatem, veritatem, temperantiam, caſtitatem, ſanctitatem, pulchritudinem, cujus participatione & dono ſint bona, pia, vera, temperantia, caſta, ſancta, pulchra, quæcumque ſunt talia, & de quibus nemo judicet, ſed ſecundum quas judicari oporteat de iſtis omnibus, eſt ſublimis & conſtans ſancti Auguſtini Theologia.

Et ſuprema veritas.

Eam non intellexerunt etiam Sophiſtæ illi, qui apud Matthæum Pariſienſem docuerunt *multas ab æterno fuiſſe veritates, quæ non ſunt Deus.* Propoſitionum, quas Dialectici vocant æternæ veritatis, multitudo dedit anſam errori. Recte vero repoſuerunt ſynodaliter adunati Epiſcopi: *Hunc errorem prohibemus, & aſſertores ejus ac defenſores excommunicamus. Firmiter enim credimus & adſerimus, quod una ſola veritas fuit ab æterno, quæ Deus eſt, & nulla quæ non ſit Deus.* *Anno 1243.* Ea eſt incommutabilis ac ſuprema veritas, quæ omnes laudatas propoſitiones ſui participatione facit ab æterno veras.

Omittere nolim quædam ſancti Auguſtini verba in libro de vera Religione: *Quærendum eſt cur nos offendat, ſi duabus feneſtris non ſuper invicem, ſed juxta invicem locatis, una earum major minorve ſit, cum æquales eſſe potuerint, ſi vero ſuper invicem fuerint, ambæque de medio quamvis impares, non ita offendat iſta inæqualitas, & cur non multum curemus, quanta ſit una earum aut major aut minor, quia duæ ſunt. In tribus autem ſenſus videtur expetere, ut aut impares non ſint, aut inter maximam & minimam ita ſit media, ut tanta præcedat minorem, quanto a majore præceditur.* *Cap. 50.* Plures adducit ædificiorum ac fabricarum figuras & proportiones, quarum congruitate aut incongruitate ipſe ſtatim ſenſus delectatur aut offenditur, judicatque rectas eſſe aut vitioſas. Judicari id dicit ex quadam ſuprema ſupra omnem intellectualem creaturam lucente regula & arte, de qua concludit: *Ambigendum non eſt incommutabilem naturam, quæ ſupra rationalem animam ſit, Deum eſſe, & ibi eſſe primam vitam, & primam eſſentiam, ubi eſt prima ſapientia. Nam hæc eſt illa incommutabilis veritas, quæ lex omnium artium recte dicitur, & ars omnipotentis artificis.* *Cap. 31.* Hanc artem, hanc veritatem, hanc juſtitiam, hanc caſtitatem, hanc quamvis regulam adeo nulla humana iniquitas aut machina poſſit evertere, ut etiam grandes in propriis oculis Theologi, dum quidquam adverſum illas conantur facere probabile, revincantur a ſimplicibus ruſticis & imperitis cerdonibus, utique per lumen iſtud, de quo ſcriptum eſt: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine.*

Quid ſit diligere Deum ut o-

Quocirca Deum optimum maximum tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere eſt lumine iſto adſtari, ſuprema juſtitiæ & bonorum ope-

rum

Digitized by Google

mnis juſtitiæ fontem.

rum regula delectari, amplecti, & ſequendam decernere, omniaque adverſus illam facta a nobis flagitia ſeu facinora odiſſe, & deteſtari. Hoc, inquam, eſt Deum Patrem diligere, ejuſque cum Spiritu Sancto Divinum Verbum, de quo ad Corinthios ſcribit Apoſtolus: *Qui factus eſt nobis ſapientia a Deo, & juſtitia, ſanctificatio, & redemptio.*

Epiſt. 1. cap. 1.

Ea eſt vera Dei dilectio.

Hanc eſſe veram & germanam Dei dilectionem tradit frequentiſſime laudatus Auguſtinus. In libris ad ſanctum Pontificem Bonifacium: *Quid eſt boni cupiditas, niſi charitas?* Et in libris de ſanctiſſima Trinitate: *Quid eſt dilectio vel charitas, quam tantopere Scriptura commendat, niſi boni amor?* utique non boni Angeli, boni hominis, bonæ animæ, aut cujuſvis alterius privati, ſed generalis & ſupremi boni, de quo pergit: *Amandus eſt Deus, non hoc vel illud bonum, ſed ipſum bonum. Quærendum enim bonum animæ, non cui ſupervolet judicando, ſed cui hæreat amando. Et quid hoc niſi Deus? Non bonus animus, non bonus Angelus, aut bonum cælum, ſed bonum bonum.* Hoc eſt, ipſum ſupremum & incommutabile bonum, fontem omnis boni & bonitatis. Hunc amorem alibi vocat dilectionem & ſuavitatem juſtitiæ, bonam voluntatem, amorem honeſti, dilectionem gratis amplectendæ pulchritudinis, veri concupiſcentiam, amplexum caſtitatis. Omnia ſuot ejuſdem rei varia duntaxat nomina: Sunt vera & caſta Dei dilectio, at ſecundum aliud & aliud ejus attributum ſeu perfectionem. Opera noſtra, ut bona ſint & Dei legem impleant, ex fontium iſtorum quopiam debent omnino procedere.

L. 2. c. 9.
L. 8. c. 10.
Cap. 3.

Sufficit & requiritur ad implendam Dei legem.

Quæſtio eſt, An talis dilectio ſufficiat etiam ad Contritionem? Quæro, *Ad Contritionem?* Quod enim ad cuncta extra Contritionem bona opera, Divinarumque de ipſis legum adimpletionem ſufficiat, non poſſum hærere vel dubitare. Et hinc eos, qui expreſſam Dei ſub explicita Dei ratione dilectionem requirunt, exiſtimo falli. Eorum unus fuit Joannes de Rockyzana, Huſſitarum in Bohemia Princeps, ajens hominem omni temporis momento, inceſſanter & ſine interpolatione, ſub præcepto teneri ad Deum elicito & expreſſo actu contemplandum ac diligendum. Eamdem Divinæ contemplationis ac dilectionis perpetuitatem in literis apud Lucam Dacherium exſtantibus admodum commendat Odo, vir inſigniter eruditus & ſanctus, neſcio cujus in Gallia cœnobii Clericus Regularis, ſcribitque: *Hoc quod dico ſenſerunt eſſe veriſſimum, qui dixerunt fornicationem eſſe momentaneum a Chriſti contemplatione receſſum. Perfecti etenim viri internæ dulcedini tanto dilectionis ardore per contemplationem adhærent, ut cum per deſidiam, ſeu per negligentiam, vel modicum ab ea receſſerint, fornicatos ſe judicent.* Scribit ex Divina S. Auguſtini Patris ſui doctrina, recteque adjungit: *Sed hujuſmodi caſtitatem tenere fragilitati noſtræ eſt valde difficile, & pene impoſſibile.* Eam hac in vita eſſe dicit rem optationis & voti, non noſtrarum virium, aut Divini Præcepti. Joanni item Rockyzanæ in Synodo Baſileenſi recte reſpondit Fr. Joannes Raguſinus, Ordinis Prædicatorum tunc Procurator generalis, poſtea Baſileenſis Epiſcopus, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis: *Hoc eſt proprium Angelorum & Comprehenſorum in patria.* Sufficere adſerit ſupremi juſti aut boni dilectionem virtualem, quæ quid ſit exponi non poſſit uno verbo, nec eſt hujus loci. Expreſſam tamen Dei dilectionem requiri adfirmo ad Contritionem. Requiritur enim expreſſa profeſſio, qua Catechemenus credere ſe conteſtetur in Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum, qua expreſſe conteſtetur ſe conjungi Chriſto, & legem ejus in perpetuum ſervare; qua tamquam filius prodigus revertatur ad Patrem. Et hinc diſerte ait ſacroſancta Tridentina Synodus: *Deum diligere incipiunt.*

Sufficit licet non ſit expreſſa.
Tom. 2.
Epiſt. 1.
Ad Contritionem requiritur expreſſa Dei dilectio.

Verum quare addit, *Tanquam omnis juſtitiæ fontem?* Reſpondeo quod velit dilectionem illam eſſe gratuitam & caſtam, de qua in Pſalmorum commentario ſanctus Auguſtinus: *Deus noſter laudetur voluntate, ametur charitate. Gratuitum ſit & quod amatur, & quod laudatur. Quid eſt gratuitum? Ipſe propter ſe, & non propter aliud. Si enim laudas Deum, ut det tibi aliquid aliud, jam non gratis amas Deum. Erubeſceres, ſi te uxor tua propter divitias amaret, & forte, ſi tibi paupertas contingeret, de adulterio cogitaret. Cum ergo te a conjuge gratis amari velis, tu Deum propter aliud amabis? Quod præmium accepturus es a Deo, o avare? Non tibi terram, ſed ſeipſum ſervat, qui fecit cælum & terram.* Quis Judæus, quis Samaritanus, quis Platonicus, quis Marcioniſta non amat Deum? Verum de judaico amore dicit Regius Propheta: *Velut jumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum.* Exponit in libris de Dei civitate laudatus Auguſtinus: *Velut pecus, ſeu jumentum, dicit, utique non intelligens. Ea quippe a te deſiderare debui, quæ mihi cum impiis non poſſunt eſſe communia. Tamen ego ſemper tecum, quia etiam in carnalium rerum deſideria Deos alienos non quæſivi.* Canis dominum adeo diligit, ut ipſi non ſolum adſit ſemper & adhæreat fideliſſime, ſed & in invaſores pro ipſo pugnet uſque ad ſanguinem. Nempe offam ſibi diligit, & a domino ſperat, ideoque illum non diligit, ſed ſeipſum. Eodem modo idola fugit, & apud Domini altare fidus manſit carnalis Judæus: Ut pecus ob terrena gaudia & ſemetipſum, non ut homo ob bona rationalia & ipſum Deum, quem proinde tractabat non uti ſupremum ſuum Dominum, ſed uti ſatellitem ſuarum cupiditatum. Eodem modo illum diligunt Platonici, Marcionitæ, immo & Calviniſtæ, Lutherani, & cuncti generatim Hæretici, qui ſanctorum Angelorum in futuro ſæculo æqualitatem, & alia ſpiritalia bona ab ipſo quidem ſperant, verum ad illam formam, de qua in libris de libero arbitrio ſanctus Auguſtinus: *Qui æqualitatem Angelorum deſiderant propter inanem gloriam ſuam, non ideo volunt eſſe æquales Angelis, ſed Angelos ſibi. Itaque in tali voluntate perſeverantes æquabuntur ſupplicio prævaricatoribus Angelis, poteſtatem potius ſuam, quam Dei omnipotentis diligentibus. Talibus enim ad ſiniſtram conſtitutis, quia non quæſierunt Deum per humilitatis januam, & immiſericorditer ſuperbeque vixerunt, dicetur:* ITE IN IGNEM ÆTERNUM, QUI PRÆPARATUS EST DIABOLO ET ANGELIS EJUS. Æqualitatem iſtam ambiunt, non ut Deo, in quem rebelles & blaſphemi ſunt, per ipſam plene ſubjiciantur & ſerviant, ſed ut curioſæ ac elatæ ſuæ mentis libidinem expleant, ideoque ſemetipſos diligunt, non Dominum Deum, eumque & ipſi demutare conantur in miniſtrum & executorem ſuarum cupiditatum. Non caſtam benevolentiam, ſed impuriſſimam avaritiam & concupiſcentiam eſſe iſtiuſmodi dilectionem oſtendit eleganter in libris de vita contemplativa Julianus Pomerius: *Qui amicum propter commodum quodlibet amat, non amicum amare convincitur, ſed commodum. Et ideo Deus, quo nihil eſt majus aut melius, propter quid diligitur? Propter ſeipſum perfecte diligitur. Si vero ſaltem propter illa, quæ præſtat, amatur, non utique gratis amatur, quia jam illud, propter quod diligitur, ei, quod dictu quoque nefas eſt, antefertur.* Quam germane Chriſtianam doctrinam in litteris ad fratres Carthuſienſes multum prædicat, & inſigniter elucidat etiam S. Bernardus. Hinc ergo ſacroſancta Tridentina Synodus illum diligendum definit, non propter noſtrum temporale vel æternum commodum, ſed propter illummetipſum, tamquam omnis Juſtitiæ fontem, tamquam ſupremam & incommutabilem, cui nos plene ſubjiciamus & perpetuum ſervire profiteamur, diſciplinæ & vitæ humanæ regulam, & ex hac dilectione concipiendum commiſſorum peccatorum odium & deteſtationem: Hæc eſt pœnitentia, quam agi oportet ante Baptiſmum.

Pſal. 53.
Deum ut omnis juſtitiæ fontem diligere & ipſum diligere gratis.
Carnalis & judaica Dei dilectio exponitur.
Etiam vita æterna poteſt carnaliter diligi.
L. 3. c. 9.
L. 3. c. 25.
Ep. 11.

CAPUT V.

Exponuntur varii Divinæ dilectionis gradus ſeu ſpecies.

VArias Divinæ dilectionis claſſes ſeu gradus diſtinguit in libro de natura & gratia ſanctus Auguſtinus, dicens aliam charitatem eſſe inchoatam, aliam provectam, aliam magnam, aliam perfectam. In quinto & ſexto ſoper Joannis Apoſtoli literas tractatu diſtinguit charitatem natam, nutritam, adultam, robuſtam, & perfectam. Adultam, robuſtam, ac perfectam laudat in literis ad Anaſtaſium: Nunc hanc, nunc illam laudat ubique paſſim. Etiam nata ſeu inchoata charitas eſt illi duplex; Nempe & prima, qua legi Dei ſecundum interiorem hominem condelectari incipimus, charitatis ſcintilla, ſeu prima & adhuc bonæ voluntatis exordia; nec non & prima Divinæ bonitatis ſuper omnia, non quoad vires, & effectum, ſed quoad ſolum affectum dilectio. Grande eſt inter halce charitates diſcrimen, utramque tamen quandoque ex aliis & aliis principiis vocat natam duntaxat & inchoatam. Priorem ſubinde etiam vocat ſolummodo conceptam.

Cap. 70.
Diverſi Divinæ dilectionis gradus.
Ep. 144.

Dei item ſuper omnia charitatem in eam, quæ viribus & effectu, & in eam quæ ſolo adſectu talis ſit, diſtinguit admodum frequenter, præſertim in libro de gratia & libero arbitrio: *Qui vult facere Dei mandatum, & non poteſt, jam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc parvam & invalidam; poterit autem, cum magnam habuerit ac robuſtam. Quando enim Martyres magna illa mandata fecerunt, magna utique voluntate, hoc eſt, magna charitate fecerunt, de qua charitate ipſe Dominus ait:* MAJOREM HAC CHARITATEM NEMO HABET, QUAM UT ANIMAM

Alia quoad vires & effectum, alia quoad ſolum affectum eſt ſuper omnia.

MAM

Digitized by Google

MAM SUAM PONAT PRO AMICIS SUIS. *Ipſam charitatem Apoſtolus Petrus nondum habuit, quando temere ter Dominum negavit. Et tamen quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino:* ANIMAM MEAM PRO TE PONAM. *Putabat ſe poſſe quod ſe velle ſentiebat.* Dei ſuper omnia quoad ſolum adfectum dilectio eſt illa, qua Deo ſervire, obedire ejus mandatis, & mori potius quam in eorum prævaricationem labi volumus & ſpondemus; qua item mandata illa, dum nulla fortioris tentationis illecebra aut violentia nos pulſat, omnino adimplemus, verum tentationum iſtarum vincendarum vires needum habemus. Aptiſſimum ad hæc exponenda eſt ſancti Petri Apoſtoli exemplum. Etenim in noviſſima cœna, dum pedes ſeu leviores delictorum reſtantium reliquias a Domino ablutus ſpondebat cum eodem in carcerem & in mortem ire, Dominum ſuper omnia omnino diligebat; verum adfectu tantum, needum viribus & effectu: Quod enim quæ volebat ac ſpondebat needum poſſet ſeu valeret, oſtiaria Judaici Pontificis ancilla oſtendit. Eandem diſtinctionem ſanctus Auguſtinus laudat in libro de Paſtoribus: *Attendite illos homines volentes bene vivere, jam ſtatuentes bene vivere, & minus idoneos mala pati, ſicut parati ſunt bona facere.* Et de ſancti Petri promiſſione rurſum dicit in ſermonibus de tempore: *Petrus needum vires acceperat, quibus impleret promiſſum.* Et iterum in alio ſermone: *Fuit quidem Domini dilectio in voluntate, ſed non fuit in virtute, ſicut ipſe Dominus dixit,* SPIRITUS QUIDEM PROMPTUS EST, CARO AUTEM INFIRMA. Etiam apud ſanctum Paulum Apoſtolum alia velle duntaxat, alia gratia in nobis operatur & perficere; alius adhuc infirmus eſt in fide, alius autem adhuc robuſtius & firmus, ut neque mors, neque vita, neque infernus, neque Angelus, neque Poteſtas, neque ullius creaturæ amor aut metus ſeparare poſſit a charitate, quæ eſt in Chriſto Jeſu. Et hinc ſacroſancta Tridentina Synodus rectiſſime in fidei Canonem recepit hæc Auguſtini verba: *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat ut poſſis.* Hæc charitatis diſtinctio eſt bene notanda.

Quid ſit Dei ſuper omnia dilectio quoad ſolum adfectum.

Cap. 6.

Serm. 149. cap. 2.

Serm. 127.

Quid ſit adulta charitas, quid robuſta.

Quas nutritæ charitati vires ſanctus Auguſtinus præciſe adſcribat, longa eſt diſcuſſio, & noſtro propoſito non neceſſaria. Adultam vero & robuſtam charitatem patenter exponit in literis ad Anaſtaſium Epiſcopum, de Apoſtoli verbis: *Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ, ſicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati ad immunditiam, ita nunc exhibete membra veſtra deſervire juſtitiæ ad ſanctificationem,* ſcribens in hunc modum: *Quid eſt ſicut illud, ita & hoc, niſi quemadmodum ad peccandum nullus vos cogebat timor, ſed ipſius libido, voluptaſque peccati, ſic ad juſte vivendum non vos ſupplicii metus urgeat, ſed ducat delectatio charitaſque juſtitiæ. Et hæc quidem, quantum mihi videtur, nondum eſt perfecta, ſed quodammodo adulta juſtitia.* De verbis, *Humanum dico,* pergit: *Non fruſtra præmiſerat Apoſtolus,* HUMANUM DICO PROPTER INFIRMITATEM CARNIS VESTRÆ, *niſi quia plus aliquid dicendum fuit, ſi jam illi,* Romani, fideles, *ferre potuiſſent. Plus quippe ſervitutis debetur juſtitiæ, quam peccato ſoleant homines exhibere. Nam pœna corporis, etſi non a voluntate, tamen revocat ab opere peccati. Nec facile quiſquam eſt qui committat quo immundam percipiat voluptatem, ſi cruciatus vindictæ certum eſt continuo ſecuturos. Juſtitia vero ſic amanda eſt, ut ab ejus operibus etiam pœnæ corporales nos cohibere non debeant, atque inter manus crudelium inimicorum luceant opera noſtra coram hominibus, ut quibus placere poſſunt, glorificent Patrem noſtrum, qui in cælis eſt. Sicut ergo ille eſt nequiſſimus, quem nec pœnæ corporales deterrent ab immundis operibus ſordidæ voluptatis, ita ille juſtiſſimus, qui nec pœnarum corporalium terrore revocatur a ſanctis operibus lumino ſiſſimæ charitatis.* Eam, quæ ſolas mundi ſuaves libidines, adultam; quæ inſuper tormentorum quorumvis atque ipſius etiam mortis terrores & violentias ſuperare poſſit, ait eſſe charitatem robuſtam. Denſiſſima & lucidiſſima eſt hæc Auguſtini doctrina, cujus teſtimonia omnia qui deſcribere voluerit, implebit grande volumen. Et hanc charitatem habuere Martyres omnes, habereque debent Eccleſiæ Paſtores, utpote quorum ſit pro fratribus animas ponere, & habere non vana martyrii deſideria, ſed fidem Martyre dignam.

Ep. 144.

Schinde inter ſe varie commiſcentur.

Noſtro in corpore robuſta ætas ſemper ſupponit ac includit adultam, nemoque eſt plene validus, niſi plene adultus. Non ſic in charitate. Plures enim eſſe ac fuiſſe mulieres, quæ martyres eſſe poſſint, & tamen nequeant Virgines permanere, advertit in libro de bono conjugali, & in libro de ſancta virginitate B. Auguſtinus. Quoſdam item in equuleo, ungulis, cataſta, & aliis exquiſitis gentilium tormentis fuiſſe conſtantiſſimos, ad Regii autem fiſci minas, & inde ſecuturam ſuarum prolium perpetuam paupertatem defeciſſe a Divini nominis confeſſione, authentica Martyrum Acta teſtantur. Et adverſus Dioſcorum, qui Orthodoxos Epiſcopos ſub impoſitæ hæreſis fuco tamquam Orthodoxiæ Præſes damnarat in Epheſino latrocinio, in Synodo Chalcedonenſi exclamavit Baſilius Seleucienſis Epiſcopus, Iſaurorum Metropolita: *Si apud Judices habuiſſem, martyrium ſuſtinuiſſem.* Quod ipſum ad Conſtantium Auguſtum dixit Sanctus Hilarius Epiſcopus Pictavienſis. Maluiſſent a gentilibus tyrannis tamquam Chriſtiani trucidari, quam a ſimulantibus Orthodoxiam Epiſcopis aut Regibus tamquam hæretici damnari: Vita quam fama inique ſpoliari. Ejuſmodi varias adultæ & robuſtæ charitatis permixtiones in humanis mentibus fingit ex occultis ſuæ providentiæ rationibus Divina Majeſtas, ſcribitque de illis in libro de Sancta Virginitate Beatus Auguſtinus: *Latent iſta in facultatibus animorum, tentatione panduntur, experientia propalantur.*

Cap. 23.

Cap. 44-47.

Act. 1.

Cap. 47.

Quid ſit perfecta charitas.

Tract. 9.

Perfectam hujus vitæ charitatem exponit idem doctor in tractatibus ſuper Epiſtolam ſancti Joannis Apoſtoli: *Sunt homines qui cum patientia moriuntur, ſunt autem quidam perfecti, qui cum patientia vivunt. Quid dixi? Qui adhuc deſiderat iſtam vitam, quando illi venerit dies mortis, patienter tolerat mortem. Luctatur adverſum ſe, ut ſequatur voluntatem Dei, & hoc potius agit animo quod eligit Deus, non quod eligit voluntas humana. Ex deſiderio vitæ præſentis fit lucta cum morte, & adhibet patientiam & fortitudinem, ut æquo animo moriatur. Iſte patienter moritur. Qui autem deſiderat, ſicut dicit Apoſtolus, diſſolvi & eſſe cum Chriſto, non patienter moritur, ſed patienter vivit, & delectabiliter moritur.* Et in libro de Paſtoribus: *Numquid frumenta timent ne mittantur in horreum? Immo optant vehementer ac deſiderant. Nunquid oves timent ne ponantur ad dexteram? Immo nihil eis tam tardum eſt, quam donec fiat.* Et in commentariis Pſalmorum: *Si veniat tentatio martyrii ducendi. Perfecti quid dicunt ex hac opportunitate? Bonum eſt mihi diſſolvi, & eſſe cum Chriſto. Alacres currunt, aut nihil aut modice de terrena fragilitate contriſtantur.* Loquitur ex Apoſtolo loquente ad Philippenſes: *Deſiderium habeo diſſolvi, & eſſe cum Chriſto multo magis melius, permanere autem in carne neceſſarium propter vos.* Et hæc charitas tam adultam quam robuſtam ſemper includit. Etenim qui omnia mundi delectabilia & terribilia cum delectatione & deſiderio perdit ac ſubit, nulla eorum cupiditate aut metu poſſit a Dei dilectione ſuperari.

Cap. 6.

Pſal. 80.

Idem in libro Apologetico tradit Tertullianus: *Nos Chriſtiani* per quævis mundi hujus mala *nullo modo lædimur, quia nihil noſtra refert in hoc mundo, niſi de eo celeriter excedere.* Et in libro de ſpectaculis: *Mori cum voluptate debemus. Nam quid eſt aliud votum noſtrum, quam quod & Apoſtoli, exire de ſæculo, & recipi ad Dominum?* Et hinc primitivos fideles, quod admiranda hæc flamma paſſim arderent, a Gentilibus appellatos fuiſſe dicit *Expeditum mortis genus*. Integras ſane civitates quandoque ad martyrium ſe obtuliſſe, & quaſi ad ſolennes epulas gaudenter properaſſe, ſcribit in libro ad Scapulam, & plures alii authentici Scriptores confirmant. Chriſti Domini Sanguis in ipſorum præcordiis tunc bulliebat: ideoque cum Apoſtolis gaudebant, quoniam digni habebantur pro nomine Jeſu contumelias, carceres, mortem pati. Abſtruſum iſtud & admirabile gaudium animalis homo non percipit: Solus expertus poteſt credere quid ſit Jeſum diligere. Quod item in terræ motibus, horrenda mortis cauſa, parentes noſtri non timerent, ideoque gentilibus admirationi eſſent, adſerit in ſecunda Apologia Martyr Juſtinus. Defunctum fratrem ſuum Satyrum, ut ſeſe brevi ad Dominum ſequi impetret, obteſtatur S. Ambroſius. Et ad Eccleſiæ Theſſalonicenſis Clerum de defuncto nuper eorum Epiſcopo S. Acholio ſcribit: *Cupiebat Apoſtolico Spiritu jam dudum terras relinquere, ſed tenebatur votis univerſorum, ſicut de Apoſtolo legimus, quia remorari eum diutius in carne erat Eccleſiæ neceſſarium.* Et in literis ad Horontianum Epiſcopum: *Ubi perfecta charitas, ibi omnis fides, omnis ſpes. Hanc charitatem habens nihil timet. Non poteſt timere martyrium.* Inſigniter id oſtendit.

Cap. 4.

Cap. 18.

Epiſt. 22.

Epiſt. 44.

Patienter vivere omnino requiritur ad perfectam charitatem.

Patienter vivere eſt ad ipſam omnino neceſſarium: Futuræ vitæ deſiderium debet iſta patientia, quam patenter requirit & Apoſtolus, eſſe omnino temperatum. Et hinc ad ſanctum Antonium, cæleſtis regni longe cupidiſſimum, apud ſanctum Hieronymum dixit S. Paulus Eremita: *Non debes quærere quæ tua ſunt, ſed quæ aliena. Expedit quidem tibi, ſarcina carnis abjecta, Agnum ſequi; ſed & cæteris expedit fratribus, ut tuo inſtituantur exemplo.* Et ad Ancyranam Eccleſiam de

Epiſt. 61. defuncto ejus Epiſcopo Athanaſio ſcribit Baſilius Magnus: *O quoties animum meum non nihil contra hunc virum indignationis ſubiit, quod totus hoc deſiderio tenebatur, ut diſſolveretur & eſſet cum Chriſto, nec hoc pluris faciebat, ut diutius propter nos in carne maneret.* Et hinc ad lacrymoſas filiorum voces: *Cur nos Pater deſeris, aut cui nos deſolatos relinquis? Salva ſunt tibi præmia, noſtri potius miſerere quos deſeris*, reſpondit jam cælo vicinus ſanctus Martinus: *Domine, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem, fiat voluntas tua.* Juxta Apoſtolum charitas patiens eſt, & omnia ſuffert, ideoque nimium Chriſti Domini & futuræ vitæ ſine laudata jam patientia deſiderium neſcio quid vitii aut imperfectionis habet. Quærit quæ ſua ſunt, & oritur ex proprio ſui amore, qui eſt venenum charitatis. Eſſe nos oportet imitatores ſancti Salvii Albigenſis Epiſcopi, quem defunctum e cæli gaudiis ad Gallicanas, quod illis a ſanctis Angelis judicaretur neceſſarius, Eccleſias ac vitæ præſentis ærumnas prompte *Lib. 7. c. 1.* rediiſſe laudat in Francorum hiſtoria ſanctus Gregorius Epiſcopus Turonenſis. Eſſe item imitatores Apoſtoli, qui pro fratribus ſuis Judæis paratus erat ſeparari a futura in perpetuum beatitudine, & a Chriſto eſſe anathema: Ita locum iſtum, adſeverans fuiſſe exceſſivam charitatem, ſanctus Joannes Chryſoſtomus adſidue exponit. Perfecta charitas eſt perfecta ſub Deo obedientia, ideoque ad omnem ejus nutum debet eſſe expedita.

Perfecta charitas excludit omnem adfixivum creaturæ amorem. Omnem adfixivum creaturæ amorem non ſolummodo vincere, ſed etiam excludere a nobis debet atque extinguere. Adfixivum porro amorem exponit ſanctus Auguſtinus in libris de doctrina Chriſtiana: *Frui eſt amore alicui rei inhærere propter ſeipſam.* Et in trigeſimaſeptima homilia: *Ad uſum adſumenda ſunt bona tempo-* *Lib. 1. c. 4.* *ralia, non eis vinculo amoris quaſi glutino inhærendum.* *Quid ſit amor adfixivus.* *Non faciat tibi membra, quæ cum cœperint præcidi, dolebis atque cruciaberis.* Et in libris de libero arbi- *Cap. 4.* trio: *Inhæremus ac implicamur ſubditi eis rebus, quas* *Lib. 1. c. 15.* *nobis ſubditas eſſe oportet, quia eis conglutinamur, atque velut membra animi facimus, quod fit amando.* Adfixivus ergo amor eſt ille, quo poſſeſſis ſeu ſperatis temporalibus rebus, contra Regii Prophetæ mandatum, cor apponimus, quo eas menti noſtræ adglutinamus, & quaſi membra facimus, ideoque perdere aut non adipiſci non poſſumus ſine dolore. Ejuſmodi rerum amiſſio eſt quaſi animæ ex abſciſſo membro vulnus, ideoque illa ſtatim gemitus aut lacrymas fundit quaſi ſuum ſanguinem, atque ita indiget medicina officioſæ conſolationis. Eſt Apoſtoli ad Corinthios doctrina, amores iſtos eleganter vocantis ligna, fœnum, ſtipulas. Divino noſtro fundamento ſuperædificata ſeu adfixa, ideoque per pœnalem nati ex ipſorum amiſſione doloris ignem exurenda. Illiuſmodi amores omnes perfectæ charitati repugnare, & ab ipſa, ut perfecta ſit, debere abſumi, non ſolus Auguſtinus docet, aut Apoſtolus Paulus, ſed res ipſa clamat: Ea namque charitas debet delectabiliter mori, ideoque non ſolum aurum, argentum, uxorem, filios, poſſeſſiones, ſed & propriam vitam cum gaudio & deſiderio deponere, quod fieri non poſſit, niſi extinctus ſit omnis amor adfixivus.

Perfecta charitas expellere debet omnem timorem ſervilem. Et hinc in prima ſua Epiſtola ſcribit etiam ſanctus Joannes Apoſtolus: *Perfecta charitas foras mittit timorem.* Bonorum ac malorum temporalium timorem, de quo Auguſtinus in libro de Agone Chriſtiano: *Perfecta charitas nec cupiditatem habet ſæculi, nec timorem, id eſt, nec cupiditatem ut acquirat res temporales, nec ti-* *Cap. 33.* *morem ne amittat. Per quas duas januas intrat & regnat inimicus, qui prius Dei timore, deinde charitate pellendus eſt.* Notanda ſunt verba, *Prius Dei timore, deinde charitate pellendus eſt.* Per Dei quippe timorem intelligunt ſervilem gehennarum metum, adfirmantque etiam illum pelli a perfecta charitate. Quod ipſum lucidius idem Auguſtinus adſeverat in tractatibus ſupra laudatam S. Joannis Epiſtolam, & adjungit cauſam: *Perfecta charitas facit perfectam juſtitiam, & non habet quare timeat, imma habet quare deſideret, ut tranſeat iniquitas, & Regnum Dei.* Dat omnium peccatorum remiſſionem, ideoque & bonam ac ſecuram conſcientiam, cui firma ſit in Deum fiducia, proindeque nullus metus ſervilis gehennarum. Eſt porro alius timor caſtus, quem in ſæculum ſæculi permanere adfirmat Regius Propheta: Eſt charitatis non miniſter, ſed propria germana proles, ideoque ab illa nequaquam pellitur aut evacuatur.

Volaticos creaturæ amores non excludit. Dixi ſolos rerum temporalium adfixivos amores pelli a perfecta hujus vitæ charitate. Volaticos enim, quorum objecta ſine doloris ſenſu amittimus, illa non pellit. Quis enim hujus vitæ juſtus neceſſariam alimentorum menſuram quandoque non excedit? Quis amœna aura, eleganti fabrica, picto prato, aliiſque elegantiſſimis Dei operibus quandoque non delectatur? Nemo adeo ſanctus eſt, qui vario venialium peccatorum pulvere in dies non maculetur, & ſingulis momentis ad cæleſtem Patrem gemere non debeat: *Dimitte nobis debita noſtra.* Etiam in bono nos immobiliter & indeclinabiliter non figit hic perfecta dilectio, ideoque qui per ipſam ſtat, adſiduus vigilare debet ne cadat; cum timore & tremore operari ſalutem ſuam, ne quando iraſcatur Dominus, & pereamus de via juſta. Et hinc ad præſentem vitam redituro ſancto Salvio Dominus merito promiſit & fecit mali iſtius ſecuritatem: *Ego ſum cuſtos tuus, donec reducam te in hunc locum.* Inter noſtram, licet perfectam, & vitæ futuræ charitatem eſt grandiſſima diſtantia: Hæc nos non ſolum a volaticis etiam amoribus, ſeu ingeneratæ nobis concupiſcentiæ adſenſibus leviſſimis, ſed inſuper ab ejus motibus integre liberabit, ideoque erit pleniſſima ex toto penitus corde. Adeo firme nos Deo ac ejus legibus adfiget, ut ipſas infringere nec volituri ſimus, nec valituri. Et has & alias utriuſque charitatis differentias inſigniter & ample illuſtrant ſanctus Auguſtinus, ſanctuſque Bernardus. Verum hæc neceſſaria non ſunt propoſito præſenti.

CAPUT VI.

Quanta & qualis charitas requiratur ad Contritionem generatim ſumptam.

Quidam requirunt charitatem robuſtam. Fundare ſe *Aliqui ad Contritionem requirunt charitatem robuſtam.* poſſint in ſancti Joannis Chryſoſtomi ad populum Antiochenum homiliis, dicentis de prærequiſita ad Baptiſmum Pœnitentia: *Pœnitentiam agens non eadem* *Homil. 21.* *amplius attingit negotia, quorum pœnituit, ideoque jubemur dicere*, ABRENUNCIO TIBI SATHANA, *ne amplius ad eum revertamur.* Per Baptiſmum deleri dicit ſola peccata ſeu culparum reatus, nequaquam vitia aut vitioſas conſuetudines, ideoque illas longa virtutum ante Baptiſmum exercitatione delendas, parandaſque vires, quibus percipiendam in Baptiſmo gratiam & veſtem nuptialem cuſtodire valeamus. Eaſdem vires in homilia de non contemnenda Dei Eccleſia ac Divinis *Tom. 7.* Myſteriis requirit ad legitime percipiendam Euchariſtiam, utpote ignem cæleſtem & arcanam flammam, de qua pergit in homilia de ſancto Philogonio Patriarcha Antiocheno: *Ne igitur acceſſeris ſtipulam adferens, non ligna, non fœnum, ne augeat incendium, exuraſque animam, ſed accedens feras lapides pretioſos, aurum, argentum, quo puriorem reddas materiam, multoque cum lucro diſcedas.* Et in homiliis ſupra primam ad Corinthios Epiſtolam mandat communicationem eſſe a cupiditatibus immunem. At vero a ligno, fœno, ſtipulis, ſeu adfixivis creaturæ amoribus immunis, ſoloque bonorum operum auro, argento, & pretioſis lapidibus ornata charitas eſt patenter ad minus robuſta. Et ipſa profecto naturalis ratio portandum in vaſe fictili theſaurum nemini credat, niſi qui habuerit prudentiam & vires illius ab omni periculo conſervandi. Et hinc Regi, qui volens committere bellum adverſus alium Regem, ſedens prius computat ſumptus neceſſarios, ſi poſſit cum decem millibus occurrere millibus viginti, ne fœdam poſtea pacem cogatur ſupplicare, Baptizandum comparat in Evangelio Dominus, mandatque illi ad pugnandum cum diabolo & ejus Angelos expugnandos adeſſe non ſolummodo voluntatem & adfectum; ſed etiam robur & vires. Parabolam iſtam Sancti Eccleſiæ Patres ita paſſim exponunt, & nominatim in literis ad Hilarium Syracuſanum ſanctus Auguſtinus. Hinc item *Epiſt. 89. queſt. 4.* Catechumenos & Pœnitentes multis per annos probationibus exercuit olim & ſcrutata eſt Eccleſia, ut nempe illis validam, qua percipiendum donum cuſtodirent, charitatem conciliaret. Hinc item proxime ante doni impartitionem illos Sathanæ & ejus operibus renuntiare, & cum Deo Patre ac Filio ejus JESU CHRISTO ſolenniter coram multis teſtibus ſtipulari juſſit, non ſolum de prompta ad Evangelicæ vitæ cuſtodiam voluntate, ſed & de futura ejus ſub horrendis reatibus cuſtodia. Quæ ſtipulatio palam videtur ſupponere ſufficientes vires. Quis enim ſtipuletur rem, cujus ſibi non ſperet adeſſe poteſtatem? Et hinc illos, qui poſtea lapſi declararunt laudatas vires ſibi ſtipulantibus defuiſſe, Sanctus Cyprianus & alii Patres paſſim dicunt ſolis verbis, & non factis, adeoque doloſe & mendaciter renuntiaſſe. Hinc item Godeſcalcus, monachus miſerabilis, ſacratiſſima & veriſſima Exorciſmi, Baptiſmi, Chriſmatis, Euchariſtiæ, & manus impoſitionis Sacramenta illis, qui poſt eorum perceptionem pereunt, dixit fruſtratorie & perfunctorie fuiſſe data, ipſoſque per illa nec juſtificatos, nec redemptos. Ita eum adſeruiſſe ſcribit in litteris per Jacobum Sirmondum publicatis ſanctus Amolo Archiepiſcopus Lugdunenſis. Et apud ſanctum Auguſtinum incognitus, vetuſtus tamen, de ſalutaribus docu-

men-

Digitized by Google

mentis libri Author ſcribit: *Charitas, quæ deſeri poteſt, non fuit vera.* Exponit in litteris ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum ſanctus Bernardus: diſtinguens fidem mortuam, ſeu vivificantis dilectionis anima orbam, probatam, ſeu in bonis operibus finaliter perſeverantem, & fictam de qua pergit: *Fictam ego arbitror illam vocari fidem, quæ ſuſceptu quidem ex charitate moveri vita incipit ad operandum, ſed non perſeverans deficit ac moritur tamquam abortiva. Eo utique ſenſu fictam dixerim nominatam, quo vaſa figuli vocamus fictitia, non quia utilia non ſint quamdiu durant, ſed quia fragilia cum ſint, diu minime durant. De hac fidei fictione puto illos notari, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Ex hoc principio ſcribit in Præſcriptionum libro Tertullianus: *Nemo Chriſtianus, niſi qui ad finem uſque perſeveraverit.* Fragilis ergo, licet adfectu ad omnem Dei legem prompta, ſine viribus & robore charitas eſt etiam ficta, & nunquam videtur fuiſſe vera, id eſt, ſufficiens ad effectum Sacramenti.

Cap. 7. — *Ep. 42.* — *Cap. 3.*

Sufficit quævis licet ſolo adfectu, Dei ſuper omnia charitas.

Reſpondeo tamen omnino ſufficere. Etenim ſanctum Petrum Apoſtolum, dum cum Domino in carcerem & mortem ire ſpondebat, & pedes ablutus Euchariſtiam a Domino perceperat, quis dubitet fuiſſe in vera charitate, & ejus virtute in Baptiſmo juſtificatum? Quod tamen fragilis, parva, infirma, & ſolo adfectu, non robore & viribus ſuper omnia fuerit, ſupra audivimus a ſancto Auguſtino, adfirmatque ipſe Dominus; *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* Eidem infirmitati omnes uſque ad acceptum in Pentecoſte Spiritum Sanctum fuiſſe ſubjectos Apoſtolos, conſtantiſſime laudatus Auguſtinus tradit, & vario documento poſſit lucide oſtendi. Non ſolis aurum, argentum, ac lapides pretioſos, ſed & ligna, fœnum, ſtipulas ſuperædificantibus, varieque adhuc infirmam charitatem habentibus, Chriſtum Dominum eſſe fundamentum, id eſt, juſtitiæ & ſempiternæ vitæ per Sacramenta ſua impartitorem, ſcribit ad Corinthios Apoſtolus Paulus. Et Regius Propheta cantat: *Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes ſcribentur.* Exponit in libris de Baptiſmo laudatus Auguſtinus: *Sicut in Sacramentis veteris Teſtamenti vivebant quidem ſpiritales, ad novum ſcilicet teſtamentum, quod tunc occultabatur, occulte pertinentes; ſic & nunc in Sacramento novi Teſtamenti, quod jam revelatum eſt, plerique vivunt animales. Qui proficere ſi nolunt ad percipienda quæ ſunt Spiritus Dei, ad vetus Teſtamentum pertinebunt. Si autem proficiunt, & antequam capiant ipſo profectu & acceſſu ad novum pertinent, etſi prius, quam ſpiritales fiant, ex hac vita rapiuntur, cuſtoditi per Sacramenti ſanctitatem in terra viventium computantur, ubi eſt ſpes noſtra & portio Dominus. Nec invenio, quid verius intelligatur in eo, quod ſcriptum eſt,* IMPERFECTUM MEUM VIDERUNT OCULI TUI, ET IN LIBRO TUO OMNES SCRIBENTUR.

Lib. 1. cap. 15.

Et omnino requiritur.

Solum proficiendi ſtudium & promptum adfectum requirit, non robur aut actualem profectum. Iſtud vero proficiendi ſtudium & charitatis adfectum eſſe Baptizandis ac reconciliandis penitus neceſſarium affirmat palam & in hoc ipſo loco, & in aliis infinitis. Eandem ſemper fuiſſe univerſalis Eccleſiæ immobilem fidem edicunt ac evincunt Baptiſmales renuntiationes, quas ex caſto in Deum & ejus legem adfectu oportere, ac ſemper oportuiſſe fieri, nemo Chriſtianus auſit vel ambigere, longe minus inficiari. Et hinc de Catechumenis dicit ſacroſancta Synodus Tridentina: *Deum tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adverſus peccata,* utique omnia, *per odium aliquod & deteſtationem.* Hanc dicit eſſe pœnitentiam, quam ante Baptiſmum oportet agi.

Sanctus Joannes Chryſoſtomus exponitur.

Sancti Joannis Chryſoſtomi in oppoſitam partem adducta teſtimonia continent conſilium, non præceptum. Loquitur ex illis principiis, ex quibus parvulorum & Clinicorum Baptiſma non plene probavit, quod ambo paſſim tepide viverent poſtmodo, & a percepta gratia frequenter laberentur, utique ob non peracta Catechumenatus exercitia, perceptumque Sacramentum ante roboratam ac valide radicatam Dei ac divinæ legis dilectionem. Et quidem Clinicos eodem ex fundamento ſuſpectos olim habuit omnis ſub cælo Eccleſia, ideoque irregulares cenſuit, & arcuit a Clero. Eveniebat enim paſſim ipſis, quod evenire hodie videmus illis monachis, quibuſcum diſpenſatur in tempore aut rigore Novitiatus. Eos tamen fuiſſe, licet cum infirma & quoad ſolum adfectum ſuper omnia charitate, fructuoſe Baptizatos ac reconciliatos, donatoſque pleno utriuſque Sacramenti effectu, palam agnoſcit laudatus Chryſoſtomus, multis oſtendit in litteris ad Magnum Epiſcopum ſanctus Cyprianus, crediditque ſemper Eccleſia univerſa. Memoratum Chryſoſtomi conſilium quidam hodie Pœnitentiales Presbyteri æmulantes, grandes peccatores ſibi confeſſos ad reconciliationis, ac præſertim ad Euchariſtiæ gratiam non ſtatim admittunt, ſed prius in meliori vita roborari, a ſemetipſis in illo robore probari, & tunc ad ſuas aures & manus reverti jubent. Quæ diſciplina eſt omnino probanda: opus tamen omnino eſt etiam ſpiritu diſcretionis.

Et Gedeſcalcus.

Et ab hoc conſilio & ſenſu, longe abfuit miſerabilis monachus Gedeſcalcus, redargutus graviter a laudato Amulone Archiepiſcopo Lugdunenſi. Redargutus fuit delirare cum impuro Joviniano, adverſus quem ſcribit ſanctus Hieronymus: *Secunda Joviniani propoſitio eſt, eos, qui fuerint baptizati, a diabolo non poſſe tentari. Et ne hoc ſtulte dicere videretur, adjecit: Quicumque autem tentati fuerint, oſtendi eos aqua, & non ſpiritu baptizatos, Quod & in Simone mago legimus.* Fundamentum ejus erat male intellectus ſanctus Joannes Apoſtolus: *Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet; & peccare non poteſt, quia ex Deo natus eſt.* Quem errorem Joviniano adſcribit in libro de hæreſibus etiam ſanctus Auguſtinus. Eos ergo, qui poſt Baptiſma tentantur & cadunt, non ſolum robuſta, ſed omni penitus charitate & juſtitia caruiſſe ſemper, homo imperitus deliravit. Et hinc ſancti Auguſtini de victrice Dei gratia & efficaci Prædeſtinatione doctrinam de eodem errore infamare nitens Semipelagiana Gallorum factio, ei apud ſanctum Proſperum impegit hunc articulum: *Quod ab eis, qui non ſunt prædeſtinati ad vitam æternam, non auferat percepta Baptiſmi gratia originale peccatum.* Eandem infamiam, quin & omnem tunc nati Prædeſtinatiani erroris fabulam, Auguſtini diſcipulis improperare perrexit ejuſdem factionis progenies, atque hinc aliqui impactam volunt etiam miſerabili Godeſcalco. Eſt quæſtio inter eruditum Gilbertum Mangunium & Ludovicum Cellotium acriter agitata. Ex ipſa quicumque illorum vincat, nihil educi poſſit adverſus meam adſertionem.

CAPUT VII.

Exponuntur verba ſacroſancti Tridentini Concilii: *Etſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare priuſquam Pœnitentiæ Sacramentum actu ſuſcipiatur, ipſa nihilominus reconciliatio ipſi Contritioni ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſt adſcribenda.*

AN ſola ſine actuali Sacramento contritio quandoque juſtificet, donetque Catechumeno aut Pœnitenti remiſſionem peccatorum, eſt antiqua quæſtio, de qua in generali totius mundi hiſtoria ſcribit, de Valentiniano II. Imperatore agens, Otto Epiſcopus Friſingenſis: *Hic eſt Valentinianus, qui a Sancto Ambroſio Catechumenus factus, antequam gratiam Baptiſmi perciperet, morte præventus eſt. Qua de re prædictus Epiſcopus Epiſtolam lugubrem dictavit. In qua ab eodem reperitur dictum:* QUIA QUEM IN CHRISTO REGENERATURUS ERAM, AMISI, IPSE VERO GRATIAM, QUAM POPOSCERAT, NON AMISIT. *Ex qua authoritate quidam noſtri temporis Theologi divinantur poſt promulgatam ſententiam Evangelii qua dicitur,* NISI QUIS RENATUS FUERIT &c. *aliquos ſine Sacramento Baptiſmi, vel effuſione Sanguinis ob teſtimonium Paſſionis Chriſti, vel atteſtatione Dominica poſſe ſalvari, ſic ratiocinantes, quod non alligavit Dominus Sacramentis potentiam ſuam. Non bene conſiderantes quid ſecundum quid loquuntur auctores, quid opinando, quid aſſerendo, quid ex magnitudine doloris ſemet conſolando. Quod tamen etſi verum ſit, Dei potentiam regulis Eccleſiaſticis vel Sacramentis non cohiberi, mihi tamen, qui Chriſtiana regula ſtringor, neceſſarium erit credere, præter hoc neminem poſſe ſalvari. Quare quamvis Deo, tanquam omnipotenti, judæum vel gentilem, vel non baptizatum ſine effuſione ſanguinis vel atteſtatione propria poſſibile, & ita divina potentia in talibus, non ſibi, ſed mihi alligatur. Et mirum, ſi hoc pietate ducti dicunt, quare non eadem pietate hoc de parvulis ſentiunt. Quod ſi objiciant, quod iſti tanquam adulti credere poſſunt, quod non illi; audiant quod illi ſolo delicto originali obligati tenentur, quod non iſti. Reſtat ergo ut nos cum illis, & illi nobiſcum divinam admiremur in talibus, non diſcutiamus potentiam, exclamantes cum Apoſtolo* O ALTITUDO. Loquitur adverſus ſanctum Bernardum, qui ex laudato ſancti Ambroſii ſermone, & ſancti Auguſtini de Baptiſmo libris, tanquam ex duabus Chriſtiani dogmatis immobilibus columnis, oppoſitam ſententiam in litteris ad Hugonem de ſancto Victore conſtanter defendit. Verum uterque Doctor de

Lib. 4. cap. 18.

Otto impugnat Sanctum Bernardum Ep. 78.

ſolo mortis articulo, & obtinenda tunc per ſolam ſine actuali Sacramento Contritionem juſtificatione diſputat, atque ita & anterioribus & poſterioribus temporibus mota fuit & alia quæſtio, An detur quæpiam adeo perfecta Contritio, quæ ſola ſine Sacramento ex ſtata Dei lege juſtificet, donetque remiſſionem peccatorum.

Error veterum hæreticorum. Apud Tertullianum in libro de Baptiſmo Cajani, apud ſanctum Auguſtinum Manichæi, & apud Theodoretum in quarto hæreticarum fabularum libro Meſſaliani ſacroſanctum aquæ Sacramentum exſufflarunt uti ſuperfluum, ſalvari nos & juſtificari volentes ſola fide & charitate. Errorem reſumpſit Almaricus, Theologus Pariſienſis, qui tria tempora, primum veterum, ſecundum novorum Sacramentorum, ſine Sacramentis tertium diſtinguens, ſuis diebus dixit currere tertium, ideoque Baptiſmum, Confeſſionem, Euchariſtiam, aliaque externa ſalutis adjutoria ceſſare, & homines juſtificari *A. 1209.* per ſolam charitatem. Ita in Philippi Auguſti, Francorum Regis, vita ſcribit Rigordus. Et ſeptimus Joannis Wicleffi per Synodum Conſtantienſem damnatus articulus eſt: *Si homo debite fuerit contritus, omnis con- C. 147. feſſio exterior eſt ſuperflua & inutilis.* Errorem latius exponit Thomas Waldenſis. Etiam Petrus Oſma, per Sixtum IV. Pontificem damnatus, ſacramentalem peccatorum confeſſionem garrit eſſe humani duntaxat juris, ideoque ſolam Contritionem juſtificare. Et ab hiſce fabulis Martinus Lutherus & Joannes Calvinus admodum modice recedunt: Baptiſmi enim & Pœnitentiæ Sacramenta omni in noſtram juſtificationem cauſalitate ſpoliare conantur, eamque tranſcribere ſolam fidem.

Opinio quorumdam Theologorum. Quidam porro hodie in Eccleſia Theologi, licet laudata Sacramenta profiteantur media neceſſaria, Catechumenos tamen ac Pœnitentes quavis, quæ Dei dilectionem adfectu ſuper omnia & ſuſcipiendi ſuo tempore Sacramenti votum includat, Contritione exiſtimant ſtata atque infallibili lege juſtificari, & hanc eſſe quam ſacroſancta Tridentina Synodus dicit eſſe charitate perfectam. Fundant ſe in variis divinæ Scripturæ teſtimoniis. In Regii Prophetæ pœnitentiali voce, *Peccavi Domino*, cui ſtatim Propheta Nathan ſubjunxit: *Dominus tranſtulit peccatum tuum.* Et trigeſimo primo Pſalmo: *Confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei.* Ex Eſaja *Cap. 18.* Propheta juxta ſeptuaginta editionem: *Si reverſus in- Cap. 30. gemueris, tunc ſalvus eris.* Ex Propheta Ezechiele: *Si impius averterit ſe ab injuſtitia ſua, iniquitatum ejus Cap. 8. non recordabor amplius.* Ex Proverbiis: *Ego diligentes Epiſt. 1. cap. 4. me diligo.* Ex ſancto Petro Apoſtolo: *Univerſa delicta operit charitas:* Ex ſancti Joannis Apoſtoli litteris: *Tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Ex Domini verbo apud ſanctum Lucam Evangeliſtam: *Remittuntur ei peccata multa, quo- Cap. 7. niam dilexit multum.* Ex alio ejus apud ſanctum Joannem verbo: *Qui diligit me, diligetur a Patre meo.* Adducunt loca ſimilia plura, atque ex illis ſibi perſuadent nullam eſſe veram Dei ſuper omnia charitatem, cui ſtatim Deus non retribuat remiſſionem peccatorum.

Quædam Dei charitas ſine Sacramento omnino juſtificat. Dari talem charitatem, omnino profiteor. Diſerte enim ſacroſancta Tridentina Synodus docet definitam a ſe Contritionem aliquando eſſe charitate perfectam, hominemque per ipſam Deo reconciliari priuſquam Pœnitentiæ Sacramentum actu ſuſcipiatur. Notanda eſt vox, *Aliquando*: Edicit perfectionem iſtam non ſemper Contritioni, ſeu non omni, quæ veram tamen Dei ſuper omnia charitatem includere debet, Contritioni adeſſe. Dei ſuper omnia quoad affectum dilectio ineſſe debet ac ſemper ineſt etiam imperfectæ ex gehennarum aut aliarum pœnarum ſervili metu conceptæ Contritioni, quam tamen ſine Sacramento non juſtificare, eadem Synodus diſerte definit. Et quod aliquando duntaxat fit: raro fit. *Non omnis ad facit.* Quæ omnis doctrina eſt ſancti Auguſtini. Etenim in libris de Baptiſmo adverſum Dona- *Lib. 4. cap. 21.* tiſtas dicit quoſdam Catechumenos eſſe *Divina charitate flagrantes*; in libro de fide & operibus ſcribit pleroſque diebus illis, quibus catechizantur, exorcizantur, ſcrutinia ſubeunt, & præſertim quibus ſacrum Fontem competunt, eſſe vigilantiſſimos, charitatis ſtudio fervere, omni cura pendere ab ore Sacerdotum; in Confeſ- *Oſtenditur ex D. Auguſtino.* ſionum libris collegam ſuum Alipium laudat tanta divinæ dilectionis flamma caluiſſe, ut juvenis nobilis & Afer, frigoris per naturam impatiens, glaciatum Mediolanenſis territorii ſolum per omnem quadrageſimam auſu inſolito calcaret & ambularet nudis pedibus; etiam ſeipſum adfirmat fuiſſe amariſſima cordis Contritione donatum, ſagittatum Dei charitate, liberatum fœdis cupiditatibus, & antea tenaciter dilectas ſuavitates *Cap. 10.* cum gaudio dimiſiſſe; in ſexto adverſus Julianum Pelagianiſtam libro ait Catechumenos plures eſſe correctos a vitiis & recte vivere; in quarto ſuper Sancti Joannis Evangelium tractatu adſeverat quoſdam abſtinere ab omni concubitu, vale facere ſæculo, renunciare poſſeſſionibus in pauperes diſtributis, eſſe inſigni Eccleſiaſticorum dogmatum peritia inſtructos, & multis fidelibus per omnia meliores: Multos etiam cum Catechumenatu etiam monachiſmum percepiſſe, & eumdem cum Chriſtianitate fuiſſe profeſſos in Baptiſmo, laudati Auguſtini, Paulini Nolenſis Epiſcopi, & aliorum exempla demonſtrant. Quin & plures certaſſe uſque ad mortem pro Chriſto Domino, fuiſſeque glorioſos, ac in Dei dilectione non ſolum adultos, ſed & robuſtos Martyres quis Theologus ignoret? Et tamen de hiſce cunctis in adducto ſuper Sancti Joannis Evangelium tractatu pergit laudatus Auguſtinus: *Omnia peccata ſuper illos ſunt, & niſi venerint ad ſalutarem Baptiſmum, ubi peccata ſolvuntur, cum omni ſua excellentia non poſſunt intrare in regnum cælorum.* Et in tertio decimo tractatu: *Quantumcunque Catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat, non illi dimittitur, niſi venerit ad Baptiſmum.* Et in laudato adverſus Julianum libro pergit de Catechumeno: *Necdum per remiſſionem peccatorum eſt liberatus.* Et in libris de Symbolo ad *Lib. 1. cap. 8.* Catechumenos: *Catechumeni quamdiu ſunt, ſuper illos ſunt omnia peccata illorum.* Etiam ſemetipſum, quem divina dilectione & peccatorum Contritione inſigniter arſiſſe jam audivimus, non niſi in Baptiſmo fuiſſe a peccatorum maculis ſeu reatibus liberatum, palam profitetur in libris Confeſſionum. Lucida ſunt ejus verba: *Lib. 9. cap. 4.* *Ea per ſuperius laudatam charitatem operans fides me ſecurum non faciebat de præteritis peccatis meis, quæ mihi per Baptiſmum tuum remiſſa nondum erant.* Et iterum: *Nonne & hoc peccatum cum cæteris horrendis & funereis in aqua ſancta ignoviſti, & remiſiſti mihi?* Et rurſum: *Baptizati ſumus, & fugit a nobis ſollici- Cap. 2. tudo vitæ præteritæ.* Utique propter illic primitus perceptam remiſſionem peccatorum. Hic eſt enim magnus Baptiſmi effectus, quem etiam reconciliationis Sacramento adſcribit Sacroſancta Tridentina Synodus: *Res Seſſ. 14. cap. 3. & effectus hujus Sacramenti eſt reconciliatio cum Deo, quam interdum in viris piis, & cum devotione hoc Sacramentum percipientibus, conſcientiæ pax & ſecuritas cum vehementi ſpiritus conſolatione conſequi ſolet.* Pergit Auguſtinus in quarto ſuper Sancti Joannis Evangelium tractatu: *Quomodo non caruit populus Iſrael populo Ægyptiorum, niſi cum veniſſet ad mare rubrum, ita preſſuris peccatorum nemo caret, niſi cum ad Sanctum Baptiſma pervenerit.* Et in libro de fide & operibus: *Non ſufficit profeſſio receſſionis a peccatis morta- Cap. 11. libus, niſi etiam lavacro regenerationis cuncta præterita, quæ velut perſequuntur, peccata deleantur: ſicut non ſuffecit Iſraelitis recedere ab Ægypto, niſi ea, quæ inſequebatur, hoſtium multitudo ejuſdem maris fluctibus interiret, qui Dei populo tranſituro, liberandoque patuerunt.* Qua allegoria frequentiſſime utitur non ſolus ipſe, ſed omnis Sanctorum Patrum chorus, conſtanter adſeverans Catechumenorum reatus, ad Ægyptiorum perſequentium exemplar, nonniſi in aquis mori & ſuffocari.

Palmare hujus veritatis fundamentum producit ſan- *Datur ratio a priori.* ctus Auguſtinus in libris de Baptiſmo adverſum Donatiſtas adſerens cordis converſionem & Baptiſmatis Sacramentum eſſe duas invicem neceſſarias humanæ juſtificationis concauſas, & adjungens: *Alterum ſine altero parum eſt, utrumque perficit æternæ* poſſeſſionis *hæredem.* Et in libris adverſus Petilianum Conſtantinenſem *Lib. 4. cap. 21.* Donatiſtarum Epiſcopum: *Alterum ſine altero non perducit ad regnum cælorum.* Et in libro de unitate Eccleſiæ: *Utrumque neceſſarium eſt ad Dei regnum capeſ- Lib. 3. ſendum, & Baptiſmus & Juſtitia.* Ambas concauſas *cap. 56.* ait eſſe Evangelicam divinæ Majeſtatis legem, ideoque *Cap. 22.* ſine juncto utriuſque concurſu neminem regulariter juſtificari. Et jure merito. Etenim qui dixit: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cælorum*, etiam dixit, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei.* Quo argumento adſidue utitur ſanctus Auguſtinus. Quod ipſum adverſus Cajanos, garrientes, hominem ſola fide juſtificari tradit in libro de Baptiſmo Tertullianus: *Ubi fides Cap. 13. aucta eſt credendi in Nativitatem, Paſſionem, Reſurrectionemque Chriſti Domini, addita eſt ampliatio Sacramento, obſignatio Baptiſmi, veſtimentum quodammodo fidei, quæ retro in antiquo* Teſtamento *erat nuda, nec poteſt jam juſtificare ſine ſua* additi Baptiſmi *lege.* Et in libro de Spiritu Sancto magnus Baſilius: *Fides ac Cap. 12 Baptiſma ſunt duo modi parandæ ſalutis, inter ſe cognati & inſeparabiles. Nam fides perficitur per Baptiſmum, Baptiſmus vero fundamento fidei nititur, & utraque res per Evangelicas* trium divinarum perſonarum *invocatrices voces impletur.* Et in tertia catecheſi ſanctus Cyrillus Hieroſolymæ Epiſcopus: *Neque ſi quis aqua baptizatur atque Spiritu, perfectam habet gratiam,*

tiam, neque ſi quis etiam bene compoſitis probiſque ſit moribus, non recipiat autem ſignaculum per aquam, intrabit in Regnum cælorum. Audax eſt hic ſermo, ſed non meus: Jeſus enim eſt, qui hunc tulit ſententiam. Vario id divino teſtimonio confirmat. Et illis qui adoleſcentem Æthiopem, non per Baptiſmatis Sacramentum, ſed per prævia Catechumenorum myſteria, ſeu cæremonias volebant fuiſſe juſtificatum, reſpondit Ferrandus Eccleſiæ Carthaginenſis Diaconus: *Magna ſequitur abſurditas, ut putetur, illis tantum myſteriis ſufficientibus & plenam ſalutem conferentibus, aqua fontis æterni non renaſciturum ſuſcipere, ſed renatum.* Adoleſcens ille plene catechizatus, ac inſigniter contritus, antequam ad ſacrum Fontem perveniret, ex morbi violentia incidit in mentis impotentiam, in ipſa fuit baptizatus, & defunctus. Hinc quidam, Baptiſma in amente operari non poſſe rati, illum per laudatos Catechumenorum myſterioſos ritus opinati ſunt juſtificatum. Neceſſariam Baptiſmi cauſalitatem crediderunt ab his ſuppletam. At credulitatem iſtam uti abſurdam, utpote quæ non renaſciturum, ſed jam renatum ſuſcipi a ſacro fonte doceret, abjecit Ferrandus, iſtamque abjectionem ſanctus Fulgentius omnino probavit: *Ea myſteria, quæ ante Baptiſmum in Eccleſia geruntur, concipi ſpiritualem hominem faciunt, non renaſci. Hinc eſt quod perveniet ad ſalutem, ſi quem ſecunda nativitas educet ad lucem. Ad quam lucem illis homo myſteriis præparatur, ſed Baptiſmatis Sacramento perducitur. Hoc eſt, quod ſuperius dixi, illis myſteriis eſſe ſalutis officium, ut Baptiſmate ſalutis effectum.* Actualis Sacramenti cauſalitatem impetrandæ juſtificationi docet adeo neceſſarium, ut a nullo Vicario poſſit ſuppleri. Et hinc parvulorum, qui per ſolum ſine propria fide & charitate Baptiſmum, & quorumdam agonizantium adultorum, qui per ſolam ſine Baptiſmo aut reconciliatoria abſolutione Contritionem juſtificantur ob extremam neceſſitatem, juſtificationem eſſe quaſi heteroclytam, irregularem, privilegiatam, & ſingularem gratiam, multis in laudam adverſum Donatiſtas libro oſtendit S. Auguſtinus. Et hanc eſſe avitam & unanimem omnium ſub cælo Eccleſiarum doctrinam, poſſit etiam ex aliis lucidis principiis demonſtrari.

Cap. 9.

Sola perfecta charitas juſtificat ſine Sacramento.

Quocirca charitas, quæ etiam ſine actuali Sacramento hominem Catechumenum aut Pœnitentem infallibili lege donet remiſſione peccatorum, eaſque vires etiam Contritioni communicet, eſt ſola charitas perfecta, quæ vivit patienter, delectabiliter moritur, & omnem rerum creatarum adfixivum amorem in nobis extinguit. Hanc enim ſolam patenter laudat ſacroſancta Tridentina Synodus, audiens Contritionem aliquando eſſe charitatem non ſolum adultam aut robuſtam, ſed etiam perfectam, ideoque tunc hominem Deo, etiam ante ſuſceptum Sacramentum reconciliare. Loquitur ex ſancto Auguſtino in commentario ſexti Pſalmi: *Perfecta noſtra converſio paratum invenit Deum, ſicut Propheta dicit,* TANQUAM DILUCULUM PARATUM INVENIMUS EUM. *Dum enim nos convertimus, id eſt, mutatione veteris vitæ reſculpimus ſpiritum noſtrum, durum ſentimus & laborioſum ad ſerenitatem & tranquillitatem divinæ lucis a terrenarum cupiditatum caligine retorqueri, & in tali difficultate dicimus,* CONVERTERE DOMINE, *id eſt, adjuva nos, ut perficiatur in nobis converſio, quæ te paratum invenit, & fruendum te præbet dilectoribus tuis. Et ideo poſtquam dixit Propheta,* CONVERTERE DOMINE, *addidit:* ET ERUE ANIMAM MEAM, *tanquam inhærentem perplexitatibus hujus ſæculi, & ſpinas quaſdam dilacerantium deſideriorum in ipſa converſione patientem.* Aliam, quæ Deum paratum ad nobis donata peccatorum remiſſione & reddito ſuæ fruitionis jure miſerandum faciat, aliam cordis converſionem ſeu Contritionem, quæ illum ad gratias iſtas mox impartiendas non inveniat aut faciat paratum, palam diſtinguit Auguſtinus, & iſtam dicit eſſe ſolam converſionem perfectam, quæ animam eruat ab omni adfixiva cupiditate. Quouſque ad gradum iſtum non pertingit anima, quamvis gemebunda & contrita ad peccatorum remiſſionem anhelet, addit Deum, licet non donet, non eſſe crudelem, quod nondum anima tam perfecte oret, ut ei dicat: *Adhuc loquente te, dicam, Ecce adſum.* In nono ſuper ſancti Joannis Apoſtoli literas tractatu dicit non ab inchoata, ſed a ſola perfecta charitate pelli omnem, etiam gehennarum & futuri divini judicii timorem, & dat cauſſam: *Perfecta charitas perfectam facit juſtitiam, & non habet quare timeat, immo habet quare deſideret, ut tranſeat iniquitas, & veniat regnum Dei. Perfecta charitas foras mittit timorem, quia timor tormentum habet. Torquet cor conſcientia peccatorum? Nondum facta eſt juſtificatio. Eſt ibi quod titillet, quod pungat. Ideo in Pſalmo de ipſa perfectione juſtitiæ quid dicit?* CONVERTISTI LUCTUM MEUM IN GAUDIUM MIHI: CONSCIDISTI SACCUM MEUM, ET CINXISTI ME LÆTITIA, UT CANTET TIBI GLORIA MEA, ET NON COMPUNGAR. *Quid eſt,* NON COMPUNGAR? *Non ſit quod ſtimulet conſcientiam meam.* Peccatorum remiſſionem ſtata atque infallibili lege ſemper dari Contritioni perfectæ non poſſit lucidius pronunciare. Perfectam charitatem eſſe perfectam juſtitiam affirmat etiam in libro de natura & gratia, item frequenter aliis in libris adverſum Pelagianos. Eandem eſſe dicit laudatam a ſancto Petro Apoſtolo *bonam conſcientiam, & ſpem in Deum*, id eſt, conſcientiam ab omni peccatorum reatu liberam, quæ cum fiducia expectet a Domino vitam æternam. Ex eodem principio Dominicam orationem, non a Catechumenis aut Competentibus, ſed a ſolis jam per ſanctam aquam regeneratis dici permiſit antiqua Eccleſia. Quod nempe articulus, *Adveniat regnum tuum*, ſummum perfectæ charitatis votum, ſecure dici non poſſit, niſi a donatis remiſſione peccatorum. Et hinc articulos varios, qui perfectam charitatem ſeu Contritionem ſine peccatorum remiſſione, ſeu cum peccatorum reatu adſerebant poſſe conſiſtere, optimo jure Pius quintus Pontifex damnavit, abolevit, circumſcripſit.

Cap. 70.

Perfecta Contritio, ut juſtificet, requirit Sacramenti votum.

Recte vero ſacroſancta Tridentina Synodus addit: *Ipſam nihilominus reconciliationem ipſi Contritioni ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam.* Loquitur rurſum ex ſancto Auguſtino in libris de Baptiſmo adverſum Donatiſtas: *Deus ſanctificat Sacramentum ſuum, ut homo, ſive antequam baptizetur, ſive cum baptizatur, ſive poſtea quandocumque ad ſe veraciter converſo idipſum valeat ad ſalutem, quod ad perniciem, niſi converteretur, valeret.* Cordis converſionem, & Baptiſmatis, adeoque & Reconciliationis Sacramentum dicit eſſe duas juſtificationis noſtræ neceſſarias concauſſas, iſtamque mutuam neceſſitatem eſſe tantam, ut etiam illi, qui ante aut poſt ſuſceptum Sacramentum juſtificantur, juſtificentur per ipſum quod necdum eſt aut jam præterit: quia nempe nulla cordis converſio quidquam prodeſt ſine ipſius voto. Hocce adſeverat eſſe adeo neceſſarium, ut etiam bono latroni non poſſit defuiſſe. An actu baptizatus ille fuerit, fatetur ambiguum, deſiit tamen *ſine Sacramenti ſanctitate non fuiſſe, quia non ejus accipiendi voluntas defuit, ſed non accipiendi forſan neceſſitas adfuit.* Baptiſmi ſuſceptio eſt ſolemnis ac divinitus inſtituta Dominicæ Paſſionis profitendæ formula, ideoque ejus ſaltem votum omni penitus Contritioni, uti nobilis portio, debet eſſe incluſum. Etiam Contritioni Catechumenorum Martyrum. Hinc enim ad ſanctam aquam, tamquam cervi ad fontes, ſemper ardentiſſime anhelarunt; & ipſam ſibi per ſumma licet diſcrimina impendi procurarunt etiam intra carceres. Plurimis exemplis id poſſit oſtendi. Martyrium non eſt niſi Baptiſmi Vicarium, ideoque ejus per votum adjutorio habet omnino opus. Vicarium ſine Principalis influxu nequit operari.

L. 6. c. 25.
L. 4. c. 25.

CAPUT VIII.

Quæſtiones quædam circa juſtificationem per ſolam ſine actuali Sacramento Contritionem.

Contritio imperfecta ſine Sacramento quandoque juſtificat.

PRima quæſtio eſt, An imperfecta Contritio nunquam ante ſuſceptum actualiter Sacramentum conferat remiſſionem peccatorum? Reſpondeo affirmative. Etenim Sacramentorum effectus quandoque ſine ipſorum concurſu dari a ſolo Deo, multis tradit in quæſtionibus ſuper Numerorum librum, in libris adverſus Parmenianum, & in libris adverſus Petilianum, qui ſola Pontificiæ manus impoſitione dixerat Spiritum Sanctum inferi, Sanctus Auguſtinus. Factum id adfirmat & in veteri, & in novo Teſtamento. Et ſingulariter de peccatorum remiſſione dicit in libro Homiliarum: *Qui dimittit per hominem poteſt dimittere & præter hominem. Neque enim minus idoneus eſt per ſe dare, quam per alium.* Et ita frequenter, immo ſemper adultis factum fuit in veteri Teſtamento: *Retro*, inquit in libro de Baptiſmo Tertullianus, *erat ſalvus per nudam fidem ante Domini Paſſionem.* Per hanc addit fidei, utique per dilectionem operanti, acceſſiſſe Sacramentum tanquam veſtimentum: Veſtimentum efficax, quod fidei ad hominem Chriſto Domino induendum ac ejus juſtitia veſtiendum infirmæ atque inſufficienti præberet adjutorium ex opere operato. Antiqui ergo ante Domini in carne adventum homines erant in ſtatu illo, in quo Pœnitentes quoſdam poſuit in libro de Pudicitia lapſus ad Montanum Tertullianus: *Et nos pœnitentiam deberi agnoſcimus, ſed veniam Deo reſervamus.* Debebant de peccatis

Quæſt. 84.
L. 2. c. 15.
L. 2. c. 31.
Hom. 23. c. 10.

Frequent. id fecit in antiquo Teſtamento.
Cap. 13.

Cap. 19.

catis

Digitized by Google

catis per charitatem & varia ſatisfactionis opera contenti, at nullus erat in terris Sacerdos, nullum Sacramentum aut Sacrificium, quod eis daret veniam, quam ſibi ſoli Deus reſervabat. Perfecta per ſtatam legem, imperfecta Contritio eos per arbitrariam, cujus conſilia nemo hominum penetrat, Divinæ Bonitatis gratiam juſtificabat, uti factum exiſtimo in Rege David, homicida & adultero, quem in charitate perfectum non fuiſſe plures exiſtimant, nec ſine fundamento. Et peccati translatio, & translationis factæ revelatio fuerunt illi Dei beneficium ſingulare. Et hinc novi, quod infirmæ noſtræ contritioni Baptiſmi, & Reconciliationis Sacramenta, obtinendæ juſtificationis efficacia & infallibilia adjutoria providit; per JESUM CHRISTUM Teſtamenti gratia eſt incomparabiliter magna.

Quandoque etiam in novo. Quæſtio ſecunda eſt, An aliqui etiam in novo Teſtamento fuerint per ſolam ſine actuali Sacramento Contritionem imperfectam juſtificati? Reſpondeo adfirmative. Quidam id probant ex muliere Samaritana, Zacchæo, Maria Magdalena, bono latrone, & aliis id genus, quos Dominus omnino videtur ſine Sacramento juſtificaſſe. Res tamen incerta eſt, & in utramque contradictionis partem ab antiquis Eccleſiæ Patribus diſputatur. Quidquid ſit, ad propoſitum noſtrum non faciunt exempla iſta, duas ob cauſas. Primo, quod Pœnitentium illorum Contritioni, licet non alicujus Sacramenti, tamen Divinæ vocis, *Hodie mecum eris in Paradiſo; Remittuntur tibi peccata tua*, adjutorium acceſſerit, omnino æquivalens Sacramento. Deinde, necdum tunc, uti in libris adverſus Parmenianum ſanctus
L. 2. c. 15. Auguſtinus advertit, erat *conſtitutus ordo Eccleſiæ*: Ex arbitrio, non ex regula Dominus Jeſus agebat. Quocirca quærendum eſt, an poſt inſtitutum illum ordinem, fixoſque nobis novorum Sacramentorum Divinos Canones aliqui unquam fuerint juſtificati per ſolam ſine Sacramento actuali imperfectam Contritionem? Et reſpondeo adfirmative. Pergit enim laudatis adverſus Parmenianum libris S. Auguſtinus: *Conſtituto jam ordine Eccleſiæ, Centurionem Cornelium ante ipſum Baptiſmum, ante impoſitionem manus, cum eis qui ſecum aderant, Spiritu ſancto repletum Petrus ipſe miratus eſt.* In Cornelio hoc diſtinguenda ſunt duo tempora; primum a prima ejus fide uſque ad accerſitum & præſentem Apoſtolum Petrum, ſecundum a præſente Apoſtolo uſque ad actualem Baptiſmum: Nequaquam in primo, ſed ad ſecundi duntaxat temporis exordium fuiſſe peccatorum remiſſione donatum, eſt conſtans doctrina ſancti Auguſtini. Et tamen non ſine fundamento donum iſtud Petrus Apoſtolus & omnis cum illo novella Eccleſia ſunt admirati: Quod nempe extraordinarium, & Divini novelli Canonis diſpenſatorium eſſet, tantæque diſpenſationis cauſas & laudata Eccleſia, & ipſe etiam Apoſtolus ignorarent. Nullus uſque tunc incircumciſus fuerat donatus Baptiſmo, & e fidelibus Judæis plures circumciſionem eſſe neceſſariam ad Baptiſma viam opinabantur, idcoque errorem ſanaturus Deus optimus maximus Cornelio cuncta Chriſtianitatis chariſmata impartivit ante Baptiſmum, atque ita oſtendit circumciſionem illi non debere præmitti. Hanc fuiſſe germanam iſtius diſpenſationis cauſam lucide tradit in libris de ſanctiſſi-
Lib. 13. c. 10. ma Trinitate, in commentario Pſalmi nonageſimi ſexti, & in vigeſima tertia Homilia laudatus Auguſtinus,
Cap. 12. eque alii Patres conſtanter adſtipulantur, atque ita adſeverant ab ipſo Deo factam Divini Canonis ex tanta totius Eccleſiæ communi cauſa diſpenſationem non poſſe a nobis in regulam verti. Nihilominus Dominum Deum hac diſpenſatione fuiſſe etiam ex minoribus quandoque cauſſis uſum ſuadent varia per varios graviſſimos Scriptores laudata exempla, quibus alibi producendis ego nec velim nec auſim refragari. Domini miſerationes ſunt ſuper omnia opera ejus. Sunt interim diſpenſationes atque exceptiones, atque ita laudatam ſuperius Evangelii regulam ſtabiliunt ac firmant. Et hinc in eruditis ad Theodoſium Epiſcopum de Pythoniſſa litteris recte ſcribit ſanctus Gregorius Epiſcopus Nyſſenus:
Tom. 2. *Poſtremum caput propoſitarum quæſtionum, quomodo Spiritus ante Baptiſmam adveniat, ampliori indiget diſquiſitione atque conſideratione.* Quod nempe non regulare, ſed diſpenſatorium ſit opus iſtud, ideoque non fiat paſſim, ſed raro ex gravibus cauſſis.

Tertia quæſtio eſt, An in mortis articulo pius Dominus Deus per ſpecialem quandoque miſericordiam ſuppleat neceſſariam cauſalitatem ſine culpa noſtra deficientis Sacramenti, noſque juſtificet & ſalvet ex ſola imperfecta Contritione? Antiquiſſima eſt hæc quæſtio, orta vel potius aucta inſigniter ex errore ſancti Cypriani, volentis datum in hæreſi Baptiſma eſſe irritum & exſufflandum, ac inſuper fatentis quod exſuflandi ac repetendi mos ab Agrippino Anteceſſore ſuo per Tertullianum, qui Presbyter ejus fuiſſe exiſtimatur, perſuaſo & circumſcripto originem duxiſſet. Hinc enim quæſtio Jubajani Epiſcopi: *Quid fiet de his, qui in præteritam de hæreſi ad Eccleſiam venientes ſine Baptiſmo admiſſi ſunt?* Damnatos eſſe & periiſſe videntur in errronea Cypriani Synodo docuiſſe Nemeſianus Tubunenſis, Sedatus Tuburbenſis, & Secundianus Epiſcopus Tambeenſis, utique ex Evangelica regula, quæ cordis converſionem & Baptiſmatis Sacramentum ſancit eſſe neceſſarias ac individuas humanæ juſtificationis cauſas. Ad eandem ſententiam ex eodem fundamento accedit in oratione adverſum moroſos Baptiſmi in vitæ finem dilatores ſanctus Gregorius Nyſſenus Epiſcopus, argumentum ipſorum, quo ſuſceptum in viridi ætate Sacramentum a ſe lapſibus maculandum formidare allegabant, refutans: *In electione malorum magis eſt eligendum, ut ſalutare lavacrum adſecutus, rurſum ſit in peccato, quam ut gratia expers vitam finiat. Nam peccatum quidem veniam fortaſſe conſequetur aut clementiam, cujus magna eſt ſpes apud bonos; alteri autem eſt omnino vetita ſalus ex certa & definita ſententia. Nam cum audiero vocem, quæ non mentitur, dicentem*, AMEN, AMEN, DICO VOBIS, NISI QUIS NATUS FUERIT DESUPER, NON POTEST VIDERE REGNUM DEI, *nihil boni poſſum exſpectare eis, qui myſteriis non ſunt initiati. Quamnam enim revera veniam æquum eſt impartiri eis, qui Regis gratiam adfecerunt contumelia, æris alieni non admittentes reſciſſionem, nec amplectentes libertatem, quæ ſua ſponte ad eos e cælo deſcendit, per doni autem contemptum, eum qui donavit probro & dedecore adfecit? Animam minime illuminatam, & Regenerationis gratia non ornatam, neſcio an Angeli ſuſcipiant, poſtquam fuerit ſeparata a corpore. Quomodo enim, cum non ſit obſignata, nec ullum ferat ſignum ſui Domini, quam eſt veriſimile per aerem ferri errantem & vagantem, & minime quæſitam, ut quæ Domino careat, quærentem quietem & locum in quo maneat, & non invenientem, fruſtra deflentem, & inutiliter pœnitentem, non ſecus atque divitem qui induebatur purpura & byſſo, quemque lautus & delicatus omnis generis cibus alebat, materiam ignis, qui non poteſt extingui.* Agit in nobilem virum & ſtrenuum militem Archiam, natum apud Ponticos in civitate Comanorum, qui Catechumenus ex inita adverſum Scythas Nomadas pugna lethaliter læſus pro communi patriæ ſalute, & in extremis clamans, *Montes & ſylvæ baptizate, arbores & rupes date gratiam*, ſine Baptiſmi gratia fuerat defunctus. Et adjungit Gregorius: *Quas miſerabiles voces cum reſciſſet Comana, pro cujus ſalute pugnabat, civitas eas magis deflevit, quam caſum belli.* Quod nempe crederet Archiam per ſolam Contritionem ſuam, licet ardenti Baptiſmatis deſiderio veſtitam, non potuiſſe in extremo mortis articulo ſalvari. Pergit Gregorius: *Huic ſimiles ſunt ii quoque, qui a morbis repente opprimuntur*, qui oppreſſi ſanctam Aquam, Sacerdotem, aliaque ad Baptiſmum neceſſaria inclamantes ſine ipſo exſtinguuntur. Hinc ut omnes illuminationis Sacramentum ſani accipiant ſuo tempore, concludit & ſerio hortatur. Favet item in libro de adoleſcentis Æthiopis, qui poſt peractos exorciſmos, ſcrutinia, catechiſmum, poſt acceptum cum Dominica Oratione Symbolum, adeoque & poſt competitum Sacramentum ſubito ex infirmitate obmutuerat, amiſerat ſenſum, atque ita baptizatus obierat; in libro, inquam, de hujus adoleſcentis Baptiſmo favet ſanctus Fulgentius, Ferrando Eccleſiæ Carthaginenſis Diacono roganti: *Ergo ſalvus eſſet*, per propriam utique Contritionem & peractos in ipſo laudatos ritus Sacramentales, *ſi nec* *Cap. 8.*
ad ipſam corporis tinctionem perveniſſet, reſpondens: *Ne quis dicat quod ille ſalvus eſſet, ſi nec ad ipſam tinctionem corporis perveniſſet, cum utique non dicamus illum ſine Baptiſmi Sacramento ſola confeſſione potuiſſe ſalvari.* QUI ENIM CREDIDERIT ET BAPTIZATUS FUERIT, SALVUS ERIT. *Illum utique adoleſcentem, quia credidiſſe & confeſſum fuiſſe novimus, ideo per Sacramentum Baptiſmatis ſalvum fuiſſe firmamus. Qui ſi non baptizaretur, non ſolum neſciens, ſed etiam ſciens, nullatenus ſalvaretur. Via enim ſalutis fuit in confeſſione, ſalus in Baptiſmate.* Et in libro de fide ad Petrum ſcribit: *Firmiſſime te-* *Cap. 30.*
ne, & nullatenus dubites, exceptis illis qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic a malis fuerit per fidem pœnitentiamque converſus, & per Sacramentum fidei & pœnitentiæ, id eſt, Baptiſmum, *liberatus.* Eandem ſententiam tutatus eſt ille, de quo ad Hugonem de ſancto Victore reſcripſit ſanctus Bernardus: *Scribis quemdam adſerere, ex quo primum dictum* *Ep. 77.*
a Domino legitur, NISI QUIS RENATUS FUERIT EX AQUA & SPIRITU SANCTO, NON INTRABIT IN REGNUM CÆLORUM, *ex eo neminem abſque eodem actualiter percepto Sacramento, vel ejus vice martyrio, ullatenus potuiſſe ſalvari.* Sed

etſi

Digitized by Google

etſi forte illud quiſpiam cum vera fide & Contritione cordis expeteret, ſed præventus mortis articulo adſequi quod cuperet, non valeret, tamen omnino damnari. Doctor ille videtur fuiſſe Otto Epiſcopus Friſingenſis, a quo notatum fuiſſe ſanctum Bernardum, eſt ſupra dictum. Ambo fuerunt Ciſtercienſis Ordinis grandia luminaria, at non per omnia concordes. Et videtur Otto Catechumenis aut Pœnitentibus, cum ſola imperfecta Contritione ſine actuali Sacramento morientibus, æternam ſalutem definitive non negaſſe, ſed uti de re incerta & intra Divinæ miſerationis ſecretiſſimos theſauros occultata duntaxat hæſitaſſe. Duram tamen a ſancto Bernardo memoratam opinionem videntur omnino tenuiſſe neſcio qui Doctores, quos in literis ad Cremonenſem Epiſcopum, apud Gregorium IX. exſtantibus,
Lib. 3. tit. 43. cap. 2.
Innocentius III. Pontifex reprehendit.

Imperfecta Contritio ſine actuali Sacramento juſtificat in articulo mortis.

Ad noſtram ergo, etiam ſibi propoſitam a dicto Epiſcopo, quæſtionem reſpondet laudatus Innocentius adfirmative: *Presbyterum, quem ſine unda Baptiſmatis extremum diem clauſiſſe ſignificaſti, quia in ſanctæ Matris Eccleſiæ fide, & Chriſti nominis confeſſione perſeveravit, ab originali peccato ſolutum, & cæleſtis patriæ gaudia eſſe adeptum adſerimus incunctanter. Lege ſuper octavo libro Auguſtinum de Civitate Dei, ubi inter cætera legitur:* BAPTISMUS INVISIBILITER MINISTRATUR, QUEM NON CONTEMPTUS RELIGIONIS, SED TERMINUS NECESSITATIS EXCLUDIT. *Librum etiam ſancti Ambroſii de obitu Valentiniani idem adſerentis evolve. Sopitis igitur quæſtionibus Doctorum, Patrum ſententias, & in Eccleſia tua juges preces hoſtiaſque Deo offerri jubeas pro Presbytero memorato.* Circa Auguſtini locum, qui non in libris de Dei civitate, ſed in libris de Baptiſmo adverſum Donatiſtas exſtat, eruditiſſimus Pontifex fuit memoria lapſus.
Lib. 4. cap. 23.
Ejus autem definitioni non ſolus Auguſtinus & Ambroſius adſtipulantur, ſed & ſanctus Cyprianus, Jubajani Epiſcopi, quid de hæreticis pœnitentibus, & ſine Baptiſmo uſque ad Agrippini Epiſcopatum in Eccleſiam admiſſis credendum eſſet, interrogationi reſpondens: *Potens eſt Dominus miſericordia ſua indulgentiam dare, & eos qui ſimpliciter admiſſi in Eccleſia dormierunt, ab Eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare.* Quod Reſponſum magnis encomiis ſanctus Auguſtinus in ſuis adverſum Donatiſtas Scriptis frequenter exornat. Laudat & aliam ſancti Cypriani doctrinam, qua ex boni latronis, cui non baptizato dictum eſt, *Hodie mecum eris in Paradiſo*, ſalute concluſit Baptiſmi vicem aliquando ſuppleri a martyrio, & adjungit
Lib. 4. cap. 22.
in laudatis de Baptiſmo libris: *Quod etiam atque etiam conſiderans, invenio non tantum paſſionem pro nomine Chriſti id, quod ex Baptiſmo deerat, poſſe ſupplere, ſed etiam fidem converſionemque cordis, ſi forte ad celebrandum myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt.* Latronem illum nequaquam Martyrem, ſed duntaxat Confeſſorem fuiſſe oſtendit inſigniter, & pergit: *Sed tunc impletur inviſibiliter, cum miniſterium Baptiſmi non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit.* Eadem Evangelica lex, quæ Contritionem & Baptiſmum ſancit eſſe duas humanæ ſalutis neceſſarias concauſas, per ſolum ſine propria Contritione Baptiſmum dignatur ſalvare parvulos, & hanc exceptionem ſtatuit in aliam legem. Hinc ſimilem etiam miſerationem impendi imperfecte contritis, & Sacramenti copiam non habentibus moribundis adultis ſolide Auguſtinus concludit. Amborum juſtificationem fieri dicit aliquid neceſſarium per ſingularem miſericordiam *complente Deo*, atque ita eſſe privilegiatam quaſi irregularem, aut certe factam ex regula ſpeciali. Quam omnem doctrinam in laudatis ad
Epiſt. 77.
Hugonem Victorinum literis eximie illuſtrat & confirmat ſanctus Bernardus.

Cap. 79.
Confirmat & quarta Synodus Carthaginenſis: *Pœnitentes, qui attente leges Pœnitentiæ exequuntur, ſi caſu in itinere vel in mari mortui fuerint, ubi eis ſubveniri non poſſit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.* Et prima Vaſenſis:
Cap. 2.
Pro his, qui Pœnitentia accepta in bonæ vitæ curſu ſatisfactoria compunctione viventes, ſine communione inopinato nonnunquam tranſitu in agris aut itineribus præveniuntur, oblationem recipiendam, & eorum funera ac deinceps memoriam Eccleſiaſtico affectu proſequendam. Et ſecunda
Cap. 15.
Aurelianenſis: *Oblationes defunctorum, qui in aliquo crimine fuerint interempti, recipi debere cenſemus, ſi tamen non ipſi ſibi mortem probentur propriis manibus intuliſſe.* Quales Canones adduci poſſunt multi. Quod illud in ſubſtantia ipſum pro Catechumenis defunctis fieri poſſit, & recte fiat, circa Valentinianum II. Imperatorem docuit S. Ambroſius verbo & exemplo. Neque adverſatur prima Bracharenſis Synodus:
Cap. 3.
Placuit ut Catechumenis ſine Baptiſmi redemptione defunctis neque oblationis commemoratio, neque pſallendi impendatur officium. Nam & hoc per ignorantiam uſurpatum eſt. Nequaquam pro illis ſacrificia aut alia Eccleſiæ ſuffragia vetat, ſed duntaxat ipſorum nomina, quod certum adverſari antiquo Canoni, recitari. Neque id exiſtimo factum a ſancto Ambroſio. Nec item pro Presbytero non baptizato fieri juſſum ab Innocentio III. Etenim etiam hodie ipſum non facit Eccleſia Romana. Alia eſt Catechumenorum cauſa, alia Pœnitentium. Hi quandoque obtulerunt, perceperunt Euchariſtiam, & plena communione fuere gaviſi, ideoque tamquam in eamdem per extremam in vitæ extremo Contritionem, & a Divina miſeratione adjunctum deficientis Sacramenti ſupplementum reſtituti, poſſunt facta ad recitatum ipſorum nomen oblatione honorari; at vero Catechumeni morientes, licet eadem via juſtitiam acquirant, non acquirunt characterem Baptiſmalem, omnium Sacramentorum januam, ideoque pro ipſis offerri non licet, ſeu ipſorum nomen in ſacrificio recitari. Quidquid ſit, adducti Canones lucide confirmant noſtram hic adſertionem.

Effectus hic videtur non dari infallibiliter.

Quarta quæſtio eſt, An iſtud deficientis Sacramenti ſupplementum Divina miſeratio per ſtatam atque infallibilem legem faciat omni Contritioni imperfectæ, cunctiſque Catechumenis ac Pœnitentibus, licet tantum imperfecte, contritis? Hæc eſt quæſtio inter Ottonem Friſingenſem Epiſcopum & ſanctum Bernardum mota præſertim, cujus hic adfirmativam partem tenuit, ille negativam. Nec aliud ſenſiſſe exiſtimo S. Fulgentium, aut ſanctum Gregorium Nyſſenum. Agit enim hic adverſum moroſos Baptiſmi ultra conſuetum Catechumenatus terminum dilatores, & de ipſorum duntaxat, licet converſo ad Deum corde Sacerdotem & Sacramentum moribundi inclament, ſalute ſe multum dubitare dicit, ipſam eis diſerte non abjudicat. Et quomodo ſanctus Fulgentius, cujus tamen verba duriora fateor, poſſit a ſancto Auguſtino diſcordare? Sanctus quippe Auguſtinus pro ſolis illis, quos non contemptus ſeu gravis neglectus, ſed mera citra culpam neceſſitas Sacramento ſpoliat, in ſupra adductis locis definit, adeoque de negligentibus, licet in extremis negligentiam purgent, & ex animo ad Dominum clament, videri poſſit etiam ipſe dubitaſſe. Sane in literis ad Honoratum Tabennenſem Epiſcopum docet hoſtilis incurſionis tempore, quo plurimi Contritione ad Deum converſi Regenerationem aut Reconciliationem, omnes conſolationem ſolent expoſcere, Sacerdotes ac alios Eccleſiæ Miniſtros non poſſe fugere, & adjungit cauſam: *Si Miniſtri deſint,* Ep. 180.
quantum exitium ſequitur eos, qui de iſto ſæculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? Quantus eſt etiam luctus fidelium ſuorum, qui eos ſecum in vita æterna requie non habebunt? Eos a vita æterna non excludit, ſed ad Divinæ miſerationis incertum duntaxat ſuſpendit. Etiam in literis ad Theodorum Forojulienſem Epiſcopum ſcribit de infirmis Pœnitentiæ actionem & Reconciliationis gratiam ſimul poſcentibus, & ante hujus perceptionem defunctis, S. Leo Magnus: *Non neceſſe eſt* Ep. 91.
nos eorum, qui ſic obierint, merita actuſque diſcutere, cum Dominus Deus noſter, cujus judicia nequeunt comprehendi, quod Sacerdotale miniſterium implere non potuit, ſuæ Juſtitiæ reſervaverit, ita poteſtatem ſuam timeri volens, ut hic terror omnibus proſit, & quod quibuſdam tepidis aut negligentibus accidit, nemo non metuat. Multum enim utile ac neceſſarium eſt, ut peccatorum reatus ante ultimum diem Sacerdotali ſupplicatione ſolvatur. In Synodalibus item ad ſanctum Cornelium Papam literis omnes lapſos inſtante nova perſecutione reparandos & reconciliandos cenſuit ſanctus Cyprianus, addiditque cauſam: *Si quis relictis omnibus rebus ſuis fugerit, &* Ep. 54.
in latebris atque ſolitudine conſtitutus in latrones forte incurrerit, aut in febribus aut in languore deceſſerit, nonne nobis imputabitur, quod tam bonus miles, qui omnia ſua dereliquit, & contempta domo, & parentibus, ac liberis, ſequi Dominum maluit, ſine pace & ſine communicatione diſceſſit? Acriter urget ejuſmodi Confeſſores, licet inſigni charitate contritos, mori cum damnationis periculo, ideoque eorum, qui forſan perierint, animas a durioribus, Reconciliationis Sacramentum illis opportune denegantibus, Epiſcopis in Divino Judicio requirendas. Neque refert quod in aliis Ep. 59.
ad Thibaritanam Eccleſiam literis adfirmet fugitivos illos Confeſſores, ac in fuga morientes, eſſe vere ac plene Martyres: Loquitur enim de fugitivis integris, quibus Reconciliatione non ſit opus. Quare videtur incerta eſſe hæc res, neque profunde nimis inquirenda. Omni cura ſatagere nos oportet, ut neque ſine neceſſario Sacramento ad Dominum abeamus ipſi, & nemo per noſtram negligentiam abire cogatur.

Imperfecta Contritio in mortis articulo ſemper juſtificat.

Attamen apud Lucam Dacherium exſtat Theobaldi Stampenſis, qui ſub Paſchali II. Pontifice floruit, ad Lincolnienſem Epiſcopum non inerudita Epiſtola, cujus hoc exordium: *Si quis prædicat, & prædicando temere*
Tom. 3.

Digitized by Google

temere diſfiniat aliquem non poſſe ſalvari, quacumque hora manus ſuas Pœnitentiæ dederit, fallitur, nec Catholice ſentit. De conſequenda per ſolam ſine Sacramento in extremo vitæ ſpiritu Contritionem ſalute palam agit, ſuamque adſertionem vult eſſe certam, & adeo univerſalem, ut adjungat: *Auguſtinus de Sodomitis in lacu ſubmerſis tractans dicit, quod quidam ex illis ſalvati ſunt, per bonam compunctionem, & verum cordis gemitum, quia non ſolum ſuperflua cogitationes, ſed etiam prava actiones ante vim compunctionis fugiunt*. Verum non memini me iſtud in Auguſtino legiſſe. Multo interim Patrum teſtimonio omnia hæc confirmat Theobaldus, & concludit: *Patet quod quicumque bonam voluntatem habebit in terris, pacem indubitanter & gloriam conſequetur in cælis. Amen. Si quis hanc Epiſtolam improbare voluerit, & hos præfatos Doctores Catholicos recipere noluerit, lapide percutiatur, percuſſus comminuatur, comminutus in pulverem redigatur*. Eandem ſententiam in opuſculo de forma ſacramentalis Abſolutionis tradit Joannes Gerſon, & in ſupra laudatis ad Cremonenſem Epiſcopum literis Innocentius III. Pontifex videtur ſupponere. Quidquid ſit, pium hunc de Divina in nos peccatores clementia ſenſum paſſim omnes hodia tenemus.

CAPUT IX.

Diſcutitur doctrina Eminentiſſimi Domini Cardinalis Roberti Bellarmini.

Exponitur ſententia Cardinalis Bellarmini. DOminus Cardinalis Robertus Bellarminus, Eccleſiaſticæ non ſolum dignitatis, ſed etiam eruditionis ac omnis ſcientiæ eminentiſſimo gradu illuſtriſſimus, noſtræ, qua ſolam charitate perfectam contritionem ſine ſuſcepto actualiter Sacramento juſtificare dicimus infallibili extra Martyrii etiam aut extremæ neceſſitatis articulum lege, adſertioni plene concordat, agens adverſus Martinum Kemnitium, hominem Lutheranum, & neſcio quem alium in Catholica Eccleſia Doctorem ante annos paucos, *qui in libro, quem de charitate conſcripſit, adverſus communem ſententiam docuit Catechumenis & Pœnitentibus, quamvis perfecte converſis, & charitate flagrantibus, non remitti peccata, ſive reatum mortis æternæ, niſi cum vel baptizantur, vel reconciliantur miniſterio Sacerdotum, niſi forte in articulo mortis*. Etiam nos improbamus Doctorem iſtum, ejuſque dogma deteſtamur, atque ideo cum Domino Cardinali plene convenimus. Quia tamen inter veram, flagrantem, & perfectam, ſeu inter natam, nutritam, adultam, robuſtam, & perfectam charitatem, varioque iſto ejus gradu varie formatam Contritionem laudatus Antiſtes aperte & diſerte non diſtinxit, ſed ex quibuſdam verbis videri poſſit confudiſſe, labendi quaſi anſam quibuſdam præbuit, ideoque omnino opus eſt, ut ejus argumenta, quæ ad lapſum illum purgandum pondere & fundamento non penitus carent, adducam, enodem, aut potius exponam, oſtendamque Dominum Cardinalem ſolis verbis, non ſenſu mihi adverſari.

Exponitur Auguſtini locus ex 13. tractatu ſuper Joannem. Tom. 3. Contr. 4. l. 2. c. 14. Ad productum ergo S. Auguſtini ex tertio decimo ſuper ſancti Joannis Evangelium tractatu locum reſpondet Dominus Cardinalis: *Dico Auguſtinum loqui de eis Catechumenis, qui negligunt ad Baptiſmum accedere. Tales enim, quantumvis proficiant, nunquam ſunt vere juſtificati, cum nec in re, nec in voto Sacramentum Baptiſmi habeant, nec vera charitate flagrent. Vera enim charitas, & verum Baptiſmi votum non permittunt hominem eſſe negligentem, aut Baptiſmi contemptorem. Quare locum Auguſtini*, QUANTUMQUE CATECHUMENUS PROFICIAT, ADHUC SARCINAM INIQUITATIS SUÆ PORTAT, NON EI DIMITTITUR, NISI CUM VENERIT AD BAPTISMUM, *intellige de re aut ardenti & vero deſiderio. Nam apud Deum animus pro facto reputatur. Quare idem Auguſtinus ſcribit latronem, qui cum Chriſto crucifixus fuit, non caruiſſe Baptiſmo, quia non ejus accipiendi voluntas defuit, ſed non accipiendi neceſſitas adfuit.*

Aug. l. 1. de orig. animæ, c. 9. Reſpondeo latronis illius: *de quo nonnunquam præjudicium capitatur, ſive tentatur contra Baptiſmatis Sacramentum*, Baptiſma eſſe incertum. Variat non ſolus Auguſtinus, ſed Patres paſſim omnes. Ut ut ſit, non facit ad rem præſentem. Ejus enim, qui in Dominum Crucis maledicto adfixum, & omni ludibrio expoſitum credidit, fidem mire & merito extulit ſemper omnis Eccleſia, credidit perfectam fuiſſe, ideoque aptam juſtificare ſine Sacramento. Deinde, Domini ad illum gratioſa vox, *Hac die mecum eris in Paradiſo*, Sacramenti vicem poſſit omnino ſuppleviſſe. Præterea, necdum tunc erat conſtitutus ordo Eccleſiæ, ideoque nec Baptiſma obligabat. Addo de Baptiſmi contemptoribus aut neglectoribus Auguſtinum nequaquam loqui: Loquitur enim de Catechumenis Divina charitate flagrantibus, in operum juſtitia inſigniter proficientibus, & multos fideles præcedentibus, quorum juſtitia jam ſuperet Scribarum ac Phariſæorum juſtitiam, & cui *ad* capeſſendum regnum cælorum deſit ſolum Sacramentum. At vero *in contemptore Baptiſmi*, inquit in libro de unitate Eccleſiæ, *non poteſt eſſe juſtitia*. *Cap. 22.*
Et in quæſtionibus ſuper Exodum: *Contemptor Sacramenti inviſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt*. Nequis habere charitatem, aut veram Contritionem: quod ei Sacramenti votum ſit omnino pars eſſentialis. Longe minus poſſit charitate flagrans eſſe, aut in operum juſtitia fideles ſuperare. Immo Auguſtinus loquitur etiam de Competentibus, quos novimus tamquam cervos ad ſanctum Fontem anhelare. Et boni operis votum, non niſi dum facti deeſt facultas, pro facto reputatur. Notanda ſunt Auguſtini verba, *Quantumcumque Catechumenus proficiat*: Ajunt ſolam, quæ necdum perfecta ſit, tendentem adhuc & proficientem charitatem ſine actuali Sacramento paſſim non juſtificare. *Q. 84.*

Exponitur Auguſtini locus ex libris de Baptiſmo. Pergit Dominus Cardinalis de aliis ſancti Auguſtini locis: *Ad ſecundum dico Catechumenum charitate flagrantem non carere remiſſione peccatorum. Quod autem deſit illi Baptiſmi ſuſceptio ad capeſſendum regnum cælorum, non ideo eſt quia non habeat remiſſionem peccatorum, ſed quia tenetur Baptiſmum ſuſcipere, niſi neceſſitate aliqua excludatur. Et ſi contempſerit vel neglexerit accipere, reus eſt, & damnabitur, non quia nunquam habuerit remiſſionem peccatorum, ſed quia Sacramentum contempſit, in cujus virtute & voto juſtificatus erat. Ita Auguſtinus ibidem inquit*: VERUNTAMEN CORNELIUS, SI ETIAM SPIRITU SANCTO ACCEPTO BAPTIZARI NOLUISSET, CONTEMPTI TANTI SACRAMENTI REUS FIERET. Reſpondeo Catechumeno peccatorum remiſſionem habenti nihil deeſſe ad capeſſendum Dei regnum. Sola enim peccata ſeparant inter hominem & Deum, & ab ejus regno excludunt. Profiteor Baptiſma eſſe ab ipſo ſuſcipiendum, & ſine grandi crimine non poſſe negligi, longe minus contemni, verum antequam ita delinquat, & quamdiu charitate flagrat, quid ei, ſi peccatorum remiſſionem habeat, ad capeſſendum Dei regnum poſſit deeſſe? Aliquid tamen Baptiſmo acquirendum deeſſe adfirmat conſtanter ſanctus Auguſtinus: Utique remiſſionem peccatorum. Quare hæc Auguſtini verba: *Catechumenum charitate flagrantem*, rectius expoſuerunt noſtri olim Scholiaſtæ Lovanienſes: *Auguſtinus charitatem generatim accipit pro dilectione, qua Deum tamquam omnis Juſtitiæ fontem, ſummumque bonum diligimus, cujuſmodi & ante juſtificationem requirit Concilium Tridentinum. Eamdem tamen a charitate diſtinguens, ut quæ ſit amicitia cum Deo, quæ cum puro corde in nobis jam habitantem, ut Patrem noſtrum, ſummumque ac beatificum bonum diligimus. Hæc juſtorum tantum eſt & filiorum Dei, quoſque jam tota Trinitas inhabitat. Non ergo ante juſtificationem reperiri poteſt vel in Pœnitente, vel in Catechumeno, cui ad capeſſendum regnum cælorum deſit adhuc peccatorum remiſſio, Abſolutione vel Baptiſmo conferenda*. Habitualem & actualem charitatem diſtinguunt, & hanc licet flagret, dummodo adulta duntaxat aut robuſta, & nondum perfecta ſit, adfirmant in Pœnitente aut Catechumeno eſſe ante & circa remiſſionem peccatorum. *Pſal. 54.* *Ad l. 4. de Bapt. c. 21.*

Ad adducta ſancti Auguſtini e Confeſſionum libris loca Dominus Cardinalis hæc ſcribit: *Ad locum ex Confeſſionibus dico, merito Auguſtinum ante Baptiſma nunquam fuiſſe ſecurum, quia non certo ſciebat ſeveram charitatem & Contritionem habere. Nec fecerat totum quod poterat ad remiſſionem peccatorum accipiendam. Cum autem dicit* PECCATA MEA NONDUM REMISERAS, *loquitur ſecundum ſuam conſcientiam: Ipſe enim ita exiſtimabat, nec poterat homo pius & humilis aliter exiſtimare. Non tamen propterea ſequitur id verum fuiſſe. Nam & plerique Sanctorum dicunt ſe maximos peccatores eſſe, & dignos gehenna. Et licet mendaces non ſint, quia dicunt quod ſentiunt, falſum tamen ſine dubio dicunt.* Reſpondeo Auguſtinum de vera ſua charitate & Contritione fuiſſe omnino certum. Adfirmat id ipſe in octavo Confeſſionum libro: *Dicebam hæc, & flebam amariſſima Contritione cordis mei*. Et in ſequenti libro: *Sagittaveras tu cor meum charitate tua*: Et in libro de fide & operibus: *An uſque adeo diſſimulamus a ſenſibus noſtris, ut vel nos ipſos non recordemur, quam fuerimus attenti atque ſolliciti, quid nobis præciperent a quibus catechizabamur, cum Fontis illius Sacramenta peteremus, atque ob id* COMPETENTES *etiam vocaremur?* Et in Soliloquiorum Catechumenatus tempore ſcriptis libris, illuſtratæ divinitus rationi ajenti, *Cap. 12.* *Cap. 2.* *Cap. 6.*

Mul-

Digitized by Google

Lib. 5. cap. 11. *Multum profeciſti*, reponit: *Quamquam tibi reſpondere non poſſim, nunquam tamen mihi perſuadebis, ut hac affectione mentis, qua nunc me eſſe ſentio, nihil me profeciſſe arbitrer.* De ſua igitur vera in Deum charitate & Contritione erat certus ac ſecurus. Quocirca dum peccata ſua ante Baptiſmi ſuſceptionem ſibi necdum fuiſſe remiſſa, ſcripſit poſtea Epiſcopus, nequaquam ex errante olim privata conſcientia, ſed ex communi totius Eccleſiæ ſenſu ſcripſit, ex quo & prædicavit: *Quantumcumque Catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat, non ei remittitur, niſi dum venerit ad Baptiſmum.* Et ſane, fletus, cilicia, cineres, nudi pedes & cervices, ſubſtrationes, ſcrutinia, manus impoſitiones, & iſtiuſmodi varia plurium annorum duriſſima paratura, quam uti neceſſariam peccatorum remiſſioni accipiendæ præparationem, & juſtum tantæ mercis pretium exegit & a Catechumenis & a Pœnitentibus olim Eccleſia, lucide evincunt, quod tantum donum ad quemvis imperfectæ charitatis ſeu Contritionis actum dari ipſa non cenſuerit, adeoque & Auguſtini conſcientia nunquam errarit. Hinc & ſupra laudatam cum ſemetipſa pacem, quam eſſe effectum remiſſionis peccatorum definit Sacroſancta Tridentina Synodus, illa non ſenſit, niſi poſt egreſſum e ſalutaribus aquis.

CAPUT X.

Examinantur alia Domini Cardinalis fundamenta.

PAlmare Domini Cardinalis fundamentum ſunt ſuperius adducta, & alia plura ſimilia Divinarum literarum teſtimonia, quæ ad converſum peccatorem adfirmant ſtatim converti etiam Divinam miſericordiam, & omnem veraciter pœnitentem ac diligentem rediligi mox a Domino Deo, adeoque & donari remiſſione peccatorum. Reſpondeo omnia ejuſmodi loca exponi a ſancto Leone Magno in literis ad Theodorum Forojulienſem Epiſcopum: *His, qui in tempore neceſſitatis, & in periculi urgentis inſtantia, præſidium Pœnitentiæ & mox Reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec Reconciliatio deneganda, quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempore definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera converſio.* Nullas patitur veniæ moras, non ut ipſa per ſemetipſam ſtatim conſequatur remiſſionem peccatorum, ſed ut in ſupremæ neceſſitatis gratiam mox veſtiatur Sacramento, per quod iſta remiſſio detur. Omnia, inquam, Divinarum Scripturarum, contritis & ad Deum diligendum converſis peccatoribus dandam mox peccatorum veniam promittentium adducta teſtimonia ſoli, ſi quidem imperfecta ſit, Evangelicis novorum Sacramentorum veſtibus adjutæ charitati & Contritioni promittunt: Ea quippe ſola eſt quemadmodum in novo Teſtamento oportet. Aliam expoſitionem in libro de gratia & libero arbitrio adverſum Pelagianos, hocce Divino teſtimonio, *Si volueris conſervabis mandata*, ad errorem ſuum abutentes, tradit ſanctus Auguſtinus: Per Jeſu Chriſti gratiam fit, *Ut bona voluntas, quæ jam eſſe cœpit, augeatur, & tam magna fiat, ut poſſit implere Divina mandata quæ voluerit, cum plene perfecteque voluerit. Ad hoc enim valet, quod ſcriptum eſt,* SI VOLUERIS CONSERVABIS MANDATA, *ut homo, qui voluerit & non potuerit, nondum ſe plene velle cognoſcat, & oret ut habeat tantam voluntatem, quanta ſufficit ad implenda mandata. Certum eſt enim nos mandata ſervare ſi volumus, ſed quia præparatur voluntas a Domino, ab illo petendum eſt, ut tantum velimus, quantum ſufficit, & volendo faciamus.* Sola robuſtiſſima ac plena voluntas eſt valida ad omnes Dei leges. Etenim montium tranſlatio, & alia fidei per Dominum Jeſum promiſſa chariſmata fieri non poſſunt, niſi ab ampla illa quam in ſæculi fine vix inveniendam idem Dominus prædixit. Ita & peccatorum remiſſio eſt fructus & effectus nudæ etiam charitatis & Contritionis; non cujuſcumque, ſed ſolius perfectæ: Imperfecta omnis etiam adulta & robuſta, eget adjutorio actualis Sacramenti. Solius nobilioris ſpeciei dignitatem in totum genus tranſcribere eſt genus probatiſſimæ locutionis.

Laudatam ſancti Leonis Epiſtolam, hæc præſertim ejus verba, *Nullas patitur veniæ moras vera converſio*, adducit etiam pro ſe Dominus Cardinalis. Reſpondeo antiquum, qui Pœnitentiæ pro gravibus peccatis actionem ſeu ſatisfactionem non una cum data Abſolutione imponi poſtea adimplendam, ſed ante ipſam plene expleri juſſit, Eccleſiæ rigorem fuiſſe quoad moribundos mitigatum a tertio decimo Canone Nicæno, mandante nullum deinceps neceſſario, quod tribus antea peccatis fuerat uſque tunc negatum in quibuſdam Eccleſiis, poſtulatæ Reconciliationis viatico deinceps fruſtrari. Verum rigidiores quidam Epiſcopi mandari dixerunt de ſolis Pœnitentibus, qui ſani maternam Eccleſiæ pietatem imploraſſent, Pœnitentiam acceperant, & diligenter peregerant uſque ad infirmitatis adventum, ideoque ad alios, quos ſolus mortis timor ad Dominum coegerat, Lapſos gratiam iſtam non poſſe extendi: Eis Pœnitentiæ actionem & Reconciliationis donum non poſſe ſimul impendi, ſed quædam interſtitia etiam ab his eſſe ſervanda. Fundabant ſe in ſancto Cypriano, qui pacem Lapſis moribundis dum dandam ſanxit, ſanxit de ſolis qui vivi Eccleſiæ fores ad miſericordiam pulſarant flentes, addens in Epiſtola ad Antonianum Epiſcopum de cæteris: *Non eſt dignus in morte accipere ſolatium, qui dum vixit non cogitavit ſe moriturum.* Hanc duritiem improbat & proſcribit ſanctus Leo, dicens veræ, quæ etiam in taliter Pœnitentibus præſumi debet aut ſperari, converſioni nullas a Deo optimo maximo fieri veniæ moras, non ut ipſa per ſemetipſam ſine Sacramento accipiat veniam, ſed ut ſatisfactionis & Reconciliationis, a quibus illam accipiat, Sacramento & adjutorio veſtiatur. Veſtimentum illud & adjutorium ait illi eſſe adeo neceſſarium, ut dum non per contemptum aut gravem negligentiam, ſed per improviſam neceſſitatem adhiberi non potuerit, laudatæ converſionis fructus & ſucceſſus ſit nobis incertus, & Divino judicio reſervatus. Proinde ſanctus Leo palam eſt nobiſcum.

Etiam totius Eccleſiæ conſenſum producit Dominus Cardinalis, & ſcribit: *In Eccleſia ſæpe conceduntur a Pontificibus indulgentiæ habentibus Contritionem peccatorum ſuorum cum propoſito Confeſſionis Sacramentalis ſuo tempore faciendæ. Et eædem Indulgentiæ a fidelibus toto orbe libenter & cum gratiarum actione ſuſcipiuntur. At certum eſt indulgentias hoc requirere, ut qui eas ſumit jam ſit in ſtatu gratiæ, & liber a reatu mortis æternæ, & ſolum pro temporalibus pœnis ſatisfacere teneatur. Indulgentiæ enim a temporalibus pœnis homines liberant, ſi tamen prius ab æternarum reatu liberati fuerint. Quare univerſa Eccleſia credit per Contritionem cum voto confeſſionis a reatu peccati mortalis hominem liberari, atque in gratiam cum Deo redire.* Reſpondeo aliud eſſe indulgentiam, aliud ejus fructum ſeu effectum. Eam poſſe in ſtatu peccati mortalis donari atque acceptari, nemo dubitavit unquam: Eam enim ante Reconciliationem paſſim dedit Eccleſia antiqua, Sacramentales ſatisfactiones ori paſſim ante Reconciliationem impoſuit atque expleri juſſit, ita quoque indulſit & relaxavit. Verum tam expletionis quam relaxationis fructus ſeu effectus non niſi poſt remotum reatus ſeu peccati obicem in Reconciliatione, & per ipſam dato gratiæ ſtatu ſumebatur. Eodem modo fit etiam in laudatis per Dominum Cardinalem indulgentiis.

Dominus Cardinalis adducit etiam varia ſancti Auguſtini loca, ſimilia huic in quinto ſuper ſancti Joannis Apoſtoli literas tractatu: *Si quis in corde ſuo invenerit charitatem, ſecurus ſit quia jam tranſiit a morte ad vitam, jam in dextera eſt.* Et adjungit: *At num in dextera eſſe dici poteſt, qui adhuc reus eſt gehennæ & filius iræ ac perditionis?* Adducit & alium ex laudato tractatu locum: *Dilectio ſola diſcernit inter filios Dei & filios diaboli.* Et hæc omnino adſidua eſt ſancti Auguſtini doctrina. Reſpondeo primum cum aliis ſimilibus locum intelligendum & de perfecta charitate, & de imperfecta. Quod enim quævis etiam hæc, præſertim ſi adfectu ſit ſuper omnia, peccatorem reſuſcitet, vivere faciat, adeoque & a morte ad vitam transferat, ſuper ex authenticis teſtimoniis oſtendi. Transfert a morte, non quidem ad habitualem remiſſionis peccatorum, tamen ad actualem fidei & boni operis vitam. Eadem, licet non ſola, tamen per Sacramentum, quod Auguſtinus nequaquam excludit, adjuta, omnino transfert a ſiniſtra ad dexteram. Poſſit tamen & ſolam perfectam charitatem ſanctus Auguſtinus in iſtis verbis reſpicere. Quod enim perfectæ charitatis laudes & vires toti generi frequenter adſcribat probatiſſimum Canonicæ etiam locutionis genus, dixi jam ſupra, & eſt manifeſtum. Alium a Domino Cardinali adductum locum exponit frequenter ac patenter ipſe Auguſtinus dicens Dei filios a diaboli filiis nec per Sacramenta, nec per Eccleſiaſticas dignitates, nec per gratis data chariſmata, ſed diſtingui per ſolam charitatem, quod nempe alia omnia ſine hac ſint inutilia, & non proſint. Quocirca exinde non probes quamvis ſolam ſine Sacramento charitatem juſtificare, ſed ſine charitate neminem ab ullo juſtificari Sacramento, quod hoc in Scripto præſertim nitor perſuadere.

Pergit & urget Dominus Cardinalis: *Qui charitatem habet, legem implet, ut Auguſtinus oſtendit ex verbis Apoſtoli,* PLENITUDO LEGIS EST DILECTIO. *At nemo recte vivere, & legem implere poteſt, niſi regeneratus, & juſtificatus, & filius Dei effectus, dicente An-*

Digitized by Google

ſe Auguſtino: NON BENE VIVUNT HOMINES, NISI EFFECTI FILII DEI. *Sequitur igitur, ut qui charitatem habent, liberi fiant a peccato, quandoquidem ſancti ſint, & legem impleant, quod nemo poteſt, niſi a peccato juſtificatus.* Reſpondeo hæc Apoſtoli verba: *Qui diligit, legem implevit*, *Plenitudo legis eſt dilectio*, eſſe non cujuſcumque, ſed ſolius, utpote quæ ſola totius legis adimplendæ vires habeat, perfectæ charitatis encomium. Etenim Divina, quam in hac vita a nobis completam oportet, lex eſt, *Poſt concupiſcentias tuas non eas*, ſeu nulli cupiditati adſenſum, adfixivum præſertim, præbeas: Quod lucet fieri non poſſe, niſi per perfectam charitatem, quæ ſit patiens, fortis, benigna, non agat perperam, non cogitet malum, omnia ſufferat, credat, ſperet, & quam neque mors, neque vita, nec ulla creaturæ dilectio poſſit a Chriſto Jeſu ſeparare. Quare omnino profiteor legem adimpleri, ſeu integre obſervati non poſſe, niſi a regeneratis ac juſtificatis. Quiſquis enim legem adimplet, jam perfectam charitatem habet, adeoque eſt juſtificatus. Verum quod longe aliud ſit legem adimplere, ſeu totius legis adimplendæ viribus pollere, aliud recte vivere, ſupra abunde offenſum eſt, & res ipſa clamat. Petrus quippe Apoſtolus, licet viribus iſtis nondum inſtructus, uſque ad ancillæ oſtiariæ interrogationem & metum recte omnino vixit. Quinimmo plurimi, quos nempe a tentationibus infirma ſua charitate fortioribus cuſtodit Divina protectio, uſque ad extremum ſpiritum recte ſine illis agunt, ſancte moriuntur, feliciterque decedunt, licet non plene puri, tamen purgandi, ad Dominum Deum & ejus regnum. Et de illis ait Auguſtinus in libris adverſus Julianum: Poteſt homo *eſſe correctus, & recte vivere, necdum tamen remiſſione peccatorum liberatus.* Quoſdam Catechumenos multis fidelibus vivere ſanctius, aperte docet in nonageſimi Pſalmi commentatio, in quarto tractatu ſuper ſancti Joannis Evangelium, ac aliis in locis, & adjungit: *Et tamen omnia peccata ſuper illos ſunt, & niſi venerint ad ſalutarem Baptiſmum, ubi peccata ſolvuntur, cum omni* vitæ & morum *excellentia ſua non poſſint intrare in regnum cælorum.* Quod nempe iſta excellentia ſit duntaxat bona citra juſtam de gravibus lapſibus querelam vita, necdum totius legis adimpletio, ſeu perfectio charitatis. Et talis jam eſt filius Dei: Non per peccatorum remiſſionem, ſed per actualis exordia charitatis. Varia apud antiquos Eccleſiæ Patres eſt Dei filiatio, variique ipſius gradus: Nam & Hæretici ſunt illis filii Dei, ſed rebelles.

Lib. 6. c. 19.

Audiamus & ultimum Domini Cardinalis argumentum: *Poſtremo opponimus id, quod etiam adverſarius*, ſupra memoratus neſcio quis Doctor Catholicus, *admittit, in articulo mortis, ſi non adſit qui reconciliet Pœnitentem vel baptizet Catechumenum, poſſe eos per veram Contritionem cum deſiderio Sacramentorum percipiendi, non ſolum juſtificari, ſed etiam continuo ad æternam gloriam pervenire. At certe non eſt articulus mortis, qui homines juſtificat, ſed vera converſio & cordis contritio cum deſiderio Sacramenti percipiendi. Articulus enim mortis a prævaricatione præcepti excuſat, & facit ut non ſit reus Sacramenti non percepti, qui ideo Sacramentum non habuit, non quia noluit, ſed quia non potuit. Ergo ubicumque eadem cauſſa reperietur, id eſt, vera contritio cum voto Sacramenti ſuſcipiendi, idem etiam continuo ſequetur effectus.* Reſpondeo neceſſitatis articulum nec plenam eſſe, nec partialem noſtræ juſtificationis cauſſam, ſed eſſe occaſionem ſeu rationem Divinæ diſpenſationis & gratiæ, qua noſtrum figmentum miſeratus Deus optimus maximus legi ſuæ quaſi deroget, ſuppleatque Sacramenti per neceſſitatem ſine culpa noſtra deficientis cauſſalitatem. Deus enim, uti providus familiæ Pater, in Evangelicis ſuis legibus non ſolet ſine competenti cauſſa diſpenſare. Egregia & omni laude digniſſima eſt hæc Domini Cardinalis confeſſio: *Multa ſunt objectiones & graves adverſum ea, quæ diſputata ſunt.* Sunt omnino graviſſimæ atque irrefragabiles; verum quæ per adductos variæ charitatis gradus, vires, ſeu ſpecies facillime concilientur. Gradus iſtos quiſquis cum Auguſtino bene diſtinxerit, non poteſt nobiſcum non ſentire.

CAPUT XI.

Elucidantur quædam per Dominum Cardinalem adducta loca ſacroſancti Concilii Tridentini.

Dominus Cardinalis adſertionem ſuam fundat etiam in tribus locis ſacroſanctæ Synodi Tridentinæ. Primus eſt ex Seſſionis ſextæ capite quarto: *Concilium Tridentinum declarat poſt Evangelium promulgatum neminem juſtificari ſine Baptiſmo aut ejus voto; quo loco admittit poſſe hominem per veram Pœnitentiam cum voto Baptiſmi Deo reconciliari antequam Baptiſmum corpore recipiat.* Reſpondeo id omnino poſſe fieri, & actu fieri in caſu martyrii, in extremæ neceſſitatis caſu, in caſu perfectæ charitatis, & in quibuſdam etiam caſibus charitatis imperfectæ. Extra illos dico votum non ſufficere, ſed actuali Baptiſmatis aut Reconciliationis Sacramento eſſe omnino opus. Actuale Sacramentum cunctis imperfecte contritis judicatum olim ſemper fuit adeo neceſſarium, ut de laudata per ſanctum Jacobum Apoſtolum, *Confitemini alterutrum peccata veſtra*, Sacramentali oris Confeſſione ſcribat ad Lincolnienſem Epiſcopum etiam Theobaldus Stampenſis: *Hac auctoritate, ſicut quidam putant, non lædimur, quia hoc tantum ſane de valentibus & confiteri volentibus intelligitur. Quia nimirum ſi aliquis pro aliqua infirmitate, ſive etiam ab ipſa nativitate confiteri ore impotens efficiatur, cum bonam & diſcretam confitendi ore habeat voluntatem, ſi corde confiteatur, diſcretorum judicio prorſus alienus a ſalute non judicatur.* Notanda ſunt verba, *ſicut quidam putant*: Agunt in illos, qui laudatam confeſſionem homini lapſo in quovis penitus eventu & ſtatu cenſebant indiſpenſabiliter neceſſariam, ſoloſque naturalis impotentiæ aut extremæ neceſſitatis caſus audet Theobaldus facere exemptos. Et dat rationem ex ſancto Hieronymo: *Quidquid vis, & non potes, Deus factum computat. Sicut enim deliberatio cum nolimine vitiorum damnatur, ſic quoque bona voluntas, cum deeſt copia agendi, remuneratur; quia non ſecundum hoc, quod quiſque non potuit, vel non licuit, ſed ſecundum hoc, quod fuit, & propoſuit ex conſcientia, accuſatur vel defenditur, cum Deus judicabit occulta hominum.* Hoc eſt, nequaquam ſemper, ſed duntaxat ubi faciendi copia deeſt, votum & voluntas æquivalent facto. Et ſacroſancta Tridentina Synodus dicens, *Sine Baptiſmo aut ejus voto*, nequaquam inducit alternativam, aut locum facit electioni, ſed definit adverſus Cajanam & Wicleffiticam a Martino Luthero reſuſcitatam hæreſim, hunc præſertim ejus a Joanne Cochlæo memoratum articulum: *Baptiſmus neminem juſtificat, nec ulli prodeſt, ſed fides in verbum promiſſionis, cui additur Baptiſmus.* Definit ac firmat antiquam Eccleſiæ fidem, quæ actuale Baptiſma in ordinariis, ejus autem votum in extraordinariis eventibus credidit ſemper & docuit eſſe Contritioni neceſſarium auxilium, & conditionem ad impetrandam a Domino remiſſionem peccatorum. A. 1521.

Alter a Domino Cardinali adductus locus eſt in quartæ decimæ Seſſionis quarto capite: *Concilium diſertis verbis docet Contritionem charitate perfectam reconciliare hominem Deo, antequam Sacramentum Pœnitentiæ actu ſuſcipiatur.* Reſpondeo locum hunc eſſe noſtræ adſertionis palmare fundamentum. Iſtam enim ſine actuali Sacramento reconciliandi virtutem nequaquam natæ, nutritæ, adultæ, aut robuſtæ, ſed ſoli per charitatem perfectæ Contritioni adſcribit Synodus diſertis verbis, quos charitatis gradus ſeu ſpecies, earumque diſtinctionem quiſquis non callet aut advertit in hac materia, non poteſt non cæſpitare, immo & labi. Et ex ſola perfecta plenam & perfectam, ex quavis autem imperfecta, licet adulta aut robuſta, charitate imperfectam duntaxat Contritionem ſeu Attritionem naſci, quis non videat? Ipſa vocabula id clamant. Attritio enim carnale veteris aut lapſi hominis cor, regnanteſque in illo adfixivas cupiditates duntaxat atterit, frangit, ac vincit; Contritio conterit, redigit in nihilum, & extinguit: Quod ſine perfecta charitate fieri non poſſe novit omnis qui perfectæ charitatis ingenium & naturam novit. Porro nullam imperfectam Contritionem ſine actuali Sacramento juſtificare definit diſertis verbis Tridentina Synodus, ideoque definit noſtram adſertionem.

Tertius a Domino Cardinali adductus locus eſt in tertiæ decimæ Seſſionis capite ſeptimo: *Concilium declarat ad præparationem Euchariſtiæ confeſſionem Sacramentalem eſſe neceſſariam iis, qui conſcientiam habent peccati lethalis, & ſimul excipit eos, qui forte Miſſam celebrare tenentur, nec habent Sacerdotem cui peccata ſua confiteantur. Eis enim Contritionem cum propoſito confeſſionis ad Euchariſtiam non indigne ſuſcipiendam ſufficere judicavit. Itaque Concilium illud credidit per veram Contritionem, etiam ante Sacerdotis abſolutionem, & citra mortis articulum, peccata remitti. Neque enim ſuſpicari fas eſt, in illo caſu Catholicum Concilium permiſſurum fuiſſe, ut cum conſcientia peccati mortalis ad Sacramentum Euchariſtiæ accederetur.* Reſpondeo etiam locum iſtum patenter facere pro nobis. Iſtam quippe ſine prævia Confeſſione & Abſolutione celebrationem in ſolo illius, qua curatus Sacerdos, Confeſſorem non habens ad manum, ex officio celebrare tenetur, neceſſitatis articulo permittit ſacroſancta Sy-

Digitized by Google

ſta Synodus, in alio quovis eventu diſerte ac ſevere vetat: *Quantumcumque ſe contritum homo exiſtimet.* Quia nempe cenſet a ſola imperfecta Contritione paſſim non dari remiſſionem peccatorum. Eadem de cauſſa curato Presbytero, qui ex dicta neceſſitate ſine prævia Confeſſione & Abſolutione celebrarit, rigide mandat ut quamprimum confiteatur. Ut Confeſſarii occurſum non exſpectet, ſed illum quærat ſtatim, & accedat. Optimo jure Beatiſſimus Pater noſter Alexander ſeptimus per hoſce dies damnavit duos hoſce libertinæ moralis Theologiæ articulos: *Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quam primum, eſt conſilium, non præceptum. Illa particula,* QUAM PRIMUM, *intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.* In perpetua apud omnes ſub cælo Eccleſias benedictione erit laudatus, & nunquam ſatis laudandus Pater noſter Beatiſſimus, qui Evangelicam Chriſtianæ vitæ, Eccleſiaſticam præſertim, diſciplinam ab injectis per libertina & ſordidis hominibus placere geſtientia ingenia peſſimis maculis ac rugis inſigniter purgare jam cœpit, & adhuc pergit. Sacroſancta, inquam, Synodus curato Sacerdoti ob dictam neceſſitatem ſine prævia Confeſſione & Abſolutione celebrare permittit, non quia illum ſola ſua Contritione imperfecta juſtificatum cenſeat, ſed quod fidelem populum ob Paſtoris ſui culpam & defectum credat neceſſario ſibi ſacrificio non privandum. Divinam, quæ percipiendæ Euchariſtiæ præviam peccatorum confeſſionem & Abſolutionem requirit, legem cenſet & ſancit illo caſu per epikejam in fidelis populi gratiam non obligare. Hinc addidit, ut ejuſmodi Sacerdos ſtatim confiteatur. Utique juxta antiquum Eccleſiæ Canonem, ex quo quæſtioni huic, *Si puellus Catechumenus, utpote ſeptem annorum, vel homo etiam perfectus, dum fieret oblatio, opportune adfuerit, ejuſque neſcius particeps ſit factus, quid debeat de eo fieri,* reſpondit Timotheus Patriarcha Alexandrinus: *Debet illuminari. A Deo enim vocatus eſt.* Euchariſtiam enim adeo venerandam jubet divina JESU-CHRISTI Lex, ut neceſſaria per acceptam in Baptiſmo aut reconciliatione peccatorum remiſſionem præparatio, dum ex caſu vel cauſſis præmiſſa non fuerit, ſtatim ſubjungatur. Et hinc illorum, qui Tridentinam de ſtatim confitendo legem ſolis jam dictis Sacerdotibus, non autem aliis extra iſtam neceſſitatem ſine prævia Confeſſione & Abſolutione, ideoque palam indigne communicantibus imponi exiſtimant, opinionem erroneam arbitror & minime tutam. Hoſce ad quam primum confitendum exiſtimo longe ſtrictius obligari. Carent enim etiam fuco illo, ex quo Sacerdotes iſtos caſtigati per Beatiſſimum Patrem noſtrum Alexandrum VII. Theologi voluerunt non obligari. Eos, quod legitime & ſine peccato celebraſſent, dixerunt a ſacroſancta Euchariſtia juſtificatos, ac peccatorum remiſſione donatos per accidens, ideoque in primam opportunitatem poſſe ab ipſis Confeſſionem differri.

Euchariſtia dat primam gratiam per accidens. Hæc enim eſt omnino ratio, ex qua Sacerdotes iſtos ſine prævia Confeſſione & Abſolutione in dicta neceſſitate celebrare ſacroſancta Synodus permiſit. Eos nequaquam per ſuam imperfectam Contritionem, ſed per ſumendam Euchariſtiam ſperavit in tali caſu juſtificandos. Quod enim vivorum Sacramenta, Euchariſtia præſertim, legitime quandoque ſumantur a peccatoribus, & primam gratiam conferant per accidens, eſt antiquiſſima Theologia. Etenim Serapioni, civi Alexandrino, nuper in perſecutione lapſo, Pœnitentiam & alia extrema Sacramenta rogatus media nocte Parochialis Presbyter, quod per infirmitatem lecto adfixus non poſſet accedere, Euchariſtiam miſit per puerum, mandans ut madefactam Serapioni in os infunderet: quod & puer fecit. Atque ita Serapion eſt pie in Domino defunctus. De ipſo enim ad Fabium Antiochiæ Patriarcham ſcribit apud Euſebium Cæſareenſem Epiſcopum in Eccleſiaſtica hiſtoria ſanctus Dionyſius Patriarcha Alexandrinus: Lib. 6. cap. 36. *An non igitur ſatis conſtat Serapionem fuiſſe reſervatum, & uſque eo in vita manſiſſe, quoad eſſet penitus culpæ vinculis ſolutus, & ita labe, qua erat idolis immolando adſperſus, omnino deleta, poſſet pro multis bonis, quæ geſſiſſet in vita, in numerum Confeſſorum referri.* Palam adſeverat eum per Euchariſtiam ſine prævia confeſſione & abſolutione fuiſſe donatum remiſſione peccatorum. Et de ſancto Maximiano Monacho, Syracuſæ poſtmodum Epiſcopo, ejuſque variis ſociis, Monachis & ſæcularibus, quos inter haud dubie quidam erant maculoſi, in mari Adriatico horrende periclitantibus, in Dialogorum libris ſcribit ſanctus Lib. 3. cap. 36. Gregorius magnus: *Tunc in eadem nave reſidentes ſibimet pacem dederunt, Corpus & Sanguinem Redemptoris acceperunt, Deo ſe ſinguli commendantes, ut eorum animas,* remiſſione peccatorum donatas *benigne ſuſciperet, quorum corpora in tam pavenda morte tradiderat.* Et ad quinquageſimum Canonem Trullanum ſcribit de nobis peregrinantibus Theodorus Balſamon: *Latini Azyma adſidue in ſinu ferentes, etiamſi ſint laici, ea non ſolum ſibi ut Sacramenta impertiunt, ſed etiam aliis.* Et antiquus adverſum Græcos Tractatus, repertus in Conſtantinopolitano Conventu Patrum Prædicatorum: *Latini ſanctam Euchariſtiam negligentiſſime ſpectant. Nam qui caſtra ſequuntur, in marſupio ponunt, portant in veſtibus, in pileis.* Eam ita portabant adverſus mortis periculum, ut in Sacerdotis abſentia ipſi ſibi tunc darent, atque ita a Deo acciperent remiſſionem peccatorum. Notanda ſunt Theodori Balſamonis verba, *Azyma ut Sacramenta impertiunt.* Homo ſchiſmaticus ſpernit & damnat noſtram in Azymo Euchariſtiam, vultque non eſſe verum Sacramentum. Illam igitur antiquam Patrum Theologiam ſequitur ſacroſancta Tridentina Synodus, jam memoratum neceſſitatis articulum cenſet eſſe ſufficientem, ut in fidelis populi gratiam curatus tunc Sacerdos ſine prævia mortalium peccatorum Confeſſione & Abſolutione celebret, ipſumque ſperat Euchariſtia tunc juſtificandum.

Verum unus ea hujus Decreti conditoribus Melchior Canus, ex ſacro Prædicatorum Ordine Epiſcopus Canarienſis, in eruditiſſimo de locis Theologicis opere recte tradit omnia & ſingula generalium Synodorum Decreta non ſemper eſſe neceſſaria ac firma fidei dogmata, & pergit: *In Concilio Tridentino, Seſſione habita* Lib. 5. cap. 5. *undecimo Octobris, anni milleſimi quingenteſimi quinquageſimi primi de Euchariſtiæ Sacramento definitum eſt, Confeſſionem Sacramentalem Euchariſtia præmittendam eſſe, ſi conſcientia peccati mortalis gravat. Et protinus,* SI QUIS, *ait Synodus,* CONTRARIUM DOCERE, PRÆDICARE, VEL PERTINACITER ASSERERE, SEU ETIAM PUBLICE DISPUTANDO DEFENDERE PRÆSUMPSERIT, EO IPSO EXCOMMUNICATUS EXISTAT. *Sed hoc propter periculum cautum eſt. Erat enim opinio contraria perniciofa. Ideoque excommunicatio illa ad publicam doctrinam vel maxime refertur. Nam quod ſententia Cajetani non fuerit pro heretica condemnata, & nos teſtes ſumus, qui Concilio interfuimus, & contextus ipſe demonſtrat. Habet enim Canon undecimus, idemque poſtremus in hunc modum:* SI QUIS DIXERIT SOLAM FIDEM ESSE SUFFICIENTEM PRÆPARATIONEM AD SUMENDUM SANCTISSIMÆ EUCHARISTIÆ SACRAMENTUM, ANATHEMA SIT. *E veſtigio autem adduntur, mutata dicendi forma, hæc verba:* ET NE TANTUM SACRAMENTUM INDIGNE, ATQUE ADEO IN MORTEM ET CONDEMNATIONEM SUMATUR, STATUIT ATQUE DECLARAT IPSA SANCTA SYNODUS, ILLIS QUOS CONSCIENTIA PECCATI MORTALIS GRAVAT, QUANTUMCUMQUE ETIAM SE CONTRITOS EXISTIMENT, HABITA COPIA CONFESSORIS NECESSARIO PRÆMITTENDAM ESSE CONFESSIONEM SACRAMENTALEM. SI QUIS AUTEM CONTRARIUM DOCERE, PRÆDICARE, VEL PERTINACITER ASSERERE, SEU ETIAM PUBLICE DISPUTANDO DEFENDERE PRÆSUMPSERIT, EO IPSO EXCOMMUNICATUS EXISTAT. *Ubi vides Cajetani ſententiæ Anathema non dici, ſed quoniam non ſolum falſa, ſed noxia etiam erat, reprobari, & propter periculum publicam præſertim prædicationem & diſputationem interdici.* Thomas de Vio, Cajetanus, e ſacro Prædicatorum Ordine ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ad ſanctum Sixtum Presbyter Cardinalis, docuerat quavis vera Dei ſuper omnia charitate, & nata hinc Contritione juſtificari hominem, ideoque taliter contritum peccatorem ſine prævia Confeſſione & Abſolutione poſſe & communicare & celebrare. Hanc ſententiam, licet non uti hæreticam damnet, tamen uti falſam, noxiam, atque pernicioſam reprobat & proſcribit ſacroſancta Synodus, atque ita noſtram adſertionem uti neceſſariam ac penitus veram manifeſte confirmat. Nullum mortalis peccati reum vult deinceps ſine prævia Confeſſione & Abſolutione communicare, niſi ſolum curatum, qui ex officio celebrare tenetur, & Confeſſoris copiam non habet, Sacerdotem: Non quod illum ſua tunc Contritione, ſed ſumpta Euchariſtia ſperet juſtificandum. Dico, *Speret:* Neque enim id definit, ſed ex antiqua Patrum Theologia uti rem probatam, aut certe probabiliſſimam ſupponit. Quia tamen omnino certiſſima non ſit, ejuſmodi Sacerdoti rigide mandat ut quam primum confiteatur. Palam ergo cenſet nos a quavis Contritione, & quovis Sacramenti voto non ſemper juſtificari.

Digitized by Google

CAPUT XII.

Exponitur ſervilis gehennarum timor.

Varia timoris ſpecies.

PEtrus Lombardus, Petrus Pictavienſis, ac ſanctus Thomas timorem dividunt in quatuor membra: In timorem mundanum, ſervilem, filialem, atque initialem. Sanctus Auguſtinus & ſeniores ejus diſcipuli proxime dividunt in duo duntaxat membra: In timorem caſtum ſeu filialem, ac in ſervilem. Quidam addunt & mercenarium. Recte vero laudati Doctores Scholaſtici ſervilem pœnæ, filialem timorem dicunt eſſe culpæ. *Timor ſervilis*, inquit Petrus Pictavienſis, *eſt quando aliquis ceſſat a peccato tantum propter timorem gehennæ, & non propter amorem Dei. Filialis eſt quando homo ceſſat a peccato tantum propter amorem Dei.*

Quid ſervilis timor, quid filialis.

Loquitur ex ſancto Auguſtino in tractatibus ſuper ſancti Joannis Evangelium: *Eſt timor ſervilis, eſt & caſtus: Eſt timor ne patiaris pœnam, eſt alius ne amittas juſtitiam. Timor ille, ne patiaris pœnam, ſervilis eſt. Quid magnum eſt timere pœnam? Hoc nequiſſimus ſervus, hoc & crudeliſſimus latro. Non eſt magnum timere pœnam, ſed magnum eſt amare juſtitiam. Qui ergo amat juſtitiam, nihil timet? Timet plane: Non ne incidat in pœnam, ſed ne amittat juſtitiam. Amat aliquis veſtrum pecuniam; ex hoc ipſo quod amat, intelligit quod dico. Timet damnum. Quare timet damnum? Quia pecuniam diligit. Quantum amat pecuniam, tantum timet ne perdat pecuniam. Ergo invenitur aliquis amator juſtitiæ, qui plus in corde pertimeſcat damnum, qui plus extimeat ſpoliari juſtitia, quam tu pecunia.* Hoſce timores adſidue penes culpam & pœnam, uti penes objecta eorum materialia, diſtinguit, ſed non penes ipſa ſola diſtinguit, etiam penes ſervilitatem quam caſtus ſanet & extinguat, ſervilis timor compeſcat ſolummodo & frænet, ideoque uti doloſum in ſinu anguem permittat in cordis intimo latitare. Diſtinguit, inquam, penes fœdum animum, quo quis a conſpicuis peccatis ob adnexi illis mali pœnalis metum abſtinet, malens tamen & optans non fore juſtitiam, quæ peccata illa vetaret aut certe puniret. Hunc animum merito appellamus ſervilitatem: Eſt enim ſervilis mentis vilitas, qua ſolent ſervi, non ex animo & bona voluntate, ſed ſubdole ſervire ſuis dominis & coacti, optantes ſui juris eſſe, & non ſervire.

Hic anguis omnino latet etiam ſub timore gehennæ. Latet voluntas longe nequior, qua mallet homo non eſſe vetitum quod ſibi ſenſit eſſe libitum, ideoque divinæ legis ac juſtitiæ, quam apud hominum oculos obſervat, in cordis ſui ſecreto eſt oſor & inimicus. Eleganter hoc Auguſtinus docet in litteris ad Anaſtaſium:

Ep. 144.

Inaniter putat victorem ſe eſſe peccati, qui pœnæ timore non peccat. Quia etſi foris non impletur negotium malæ cupiditatis, ipſa tamen mala cupiditas intus eſt hoſtis. Et quis coram Deo innocens invenitur, qui vult fieri quod vetatur, ſi ſubtrahas quod timetur? Ac per hoc in ipſa voluntate reus eſt, qui vult facere quod non licet fieri, ſed ideo non facit, quia impune non poteſt fieri. Nam quantum in ipſo eſt, mallet non eſſe juſtitiam peccata prohibentem atque punientem. Et utique ſi mallet non eſſe juſtitiam, quis dubitaverit, quod eam ſi poſſet, auferret? Ac pee hoc quomodo juſtus eſt talis juſtitiæ inimicus, ut eam, ſi poteſtas detur, auferat, ne comminantem vel judicantem ferat? Inimicus ergo juſtitiæ eſt, qui pœnæ timore non peccat; amicus autem erit, ſi ejus amore non peccet. Tunc enim vere timebit peccare. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, ſed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipſum ſicut gehennas odit. Et in ſermonibus de verbis Apoſtoli:

Serm. 18. c. 6.

Hoc intereſt inter timorem tuum, & timorem latronis, quod latro timet leges hominum, & ideo facit latrocinium, quia ſe ſperat fallere leges hominum; tu autem leges ejus times, quem fallere non potes. Nam ſi fallere poſſes, quid non feciſſes? Ergo & concupiſcentiam tuam malam non amor tollit, ſed timor premit. In nono ſuper Sancti Joannis Epiſtolam tractatu elucidat hæc per caſtæ & adulteræ uxoris exemplum: *Non poteſt melius explicari, quid interſit inter duos iſtos timores, ut ſi penes duas mulieres maritatas, quarum unam ita conſtituas volentem facere adulterium, delectari nequitia, ſed timere ne damnetur a marito. Timet maritum, ſed quia adhuc amat nequitiam, ideo timet maritum. Hinc non grata, ſed moroſa eſt mariti præſentia. Et ſi forte vivit nequiter, timet maritum, ne veniat. Tales ſunt, qui timent, ne veniat dies judicii. Fac alteram amare maritum, debere illi caſtos amplexus, nulla ſe adulterii immunditia maculare; optat viri præſentiam. Et quomodo diſcernuntur iſti timores? Timet illa, timet & illa: Interroga, quaſi unum reſpondent.* Ambæ enim rogatæ, An virum timeant, reſpondent ſe timere. *Una vox eſt, ſed diverſus animus. Jam ergo interrogentur, Quare? Illa dicit, Timeo virum, ne veniat & damnet; illa dicit, Timeo virum, ne diſcedat.* Caſto animo altera pudicitiæ & viri offenſam, altera laſciviam diligit, velit eſſe nullas pudicitiæ leges, viroque nullam vindicandi voluntatem aut poteſtatem. Licet forte caſtum corpus habeat, habet mentem adulteram atque impuram. Ita & gehennarum ſerviliter fugax animus veſit eſſe nullas virtutum leges, nullas peccatis pœnas, nullam ipſarum intentatricem juſtitiam, ideoque hujus, id eſt, ipſius Dei optimi maximi eſt occultus inimicus & oſor. Quocirca Petrus Lombardus, ſanctus Thomas, aliique Doctores Scholaſtici, dum ſervilem ac filialem metum per pœnam & culpam definiunt ac diſtinguunt, intelligi debent hoc ſenſu: Servilis eſt ſolius pœnæ; filialis metus eſt etiam culpæ. Etenim & bonus filius pœnas, etiam temporales, omnino timet, ſed ex alio animi fonte. Utique ex charitate, quæ non ſolum Dominum Deum, ſed & ab illo inſtitutum in creatura, rationali præſertim, ordinem diligit, ideoque ipſum etiam odit ac metuit, uti per peccata, ita & per pœnas lædi aut turbari.

Quis ſit metus vanus, quis non vanus.

Timorem ſanctus Auguſtinus etiam dividit in vanum & non vanum, utique ex Evangelico Domini verbo: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, ſed potius eum timete, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* At malorum temporalium, præſertim mortis, qui rectos in Paradiſo Protoplaſtos a peccato deterruit, metum quomodo Dominus dixit eſſe vanum? Quod ea peccatricis noſtræ voluntatis poteſtati ſubtracta jam timendo evitare non poſſimus, ideoque vane & inutiliter, caſſo ſtudio & nullo fructu nos adverſum illa muniamus, ac ſi abluamus æthiopem. At vero gehennas inviti non poſſumus incurrere, ſed eas evadere eſt noſtræ voluntatis opus, ideoque noſter de illis timor aut labor non eſt inanis. Earundem metus eſt omnino utilis; temporalium vero malorum metum, quod ejus impulſu frequenter in lapſum agamur, noxium ſanctus Auguſtinus paſſim appellat. Dico, *frequenter*. Nam frequenter etiam ad bonum cogit: Quis enim ignoret per patibuli, Regii enſis, Regiarum pœnalium legum, infamiæ, degradationis, aliorumque temporalium malorum metu frequenter homines a peſſimis viis non ſolum coerceri, ſed & emendari? Æquivocum pro vario intentantis hominis fine effectum habent iſta omnia: A Decio aut Diocletiano, Eccleſiam ad lapſum, a Conſtantino aut Theodoſio intentata Arianos, Donatiſtas, & alios hæreticos cogebant ad ſurgendum & ſtandum. Gehenna igitur, utpote a Deo optimo maximo ſemper incuſſa, temporalia mala quandoque duntaxat compellunt ad bonum. Et hanc doctrinam firmat ſacroſancta Tridentina Synodus, dicens de metu gehennarum: Catechumeni *Divina Juſtitiæ timore utiliter concutiuntur*. Et iterum: *Per gehennæ metum ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abſtinemus.* Et de utroque timore ſimul: *Attritio ex gehennæ, & pœnarum*, utique temporalium, *metu concipitur.* Et de ſolo temporalium malorum metu: *Hoc timore utiliter concuſſi Ninivitæ, ad Jonæ prædicationem Pœnitentiam egerunt.* Eos ſolo temporalium malorum per Regem intentato metu fuiſſe concuſſos docet adſidue ſanctus Auguſtinus. Et hic eſt germanus ac proprius fructus, quem per adjectos Decalogo terrores extortum carnalibus Judæis voluit olim Divina Majeſtas: Eos voluit concuſſos, atque ita ad ejus omnipotentem, ſine qua legi adimplendæ ſe agnoſcerent invalidos, miſericordiam compelli & accelerare. Eſt magnus ille fructus, ex quo Apoſtolus legem ait fuiſſe noſtrum, qui terroribus ad Chriſtum Dominum & Juſtitiæ dilectionem cogeret, pædagogum.

Seſſ. 6. c. 6.

Can. 8.

Seſſ. 14. c. 4.

Et hinc patet ad famoſam quæſtionem, An ſervilitas a timoris ſervilis ſubſtantia diſtinguatur ac ſeparari poſſit, optimum eſſe Angelici Doctoris reſponſum: *Si ſervilitas eſſet de ratione timoris ſervilis, oporteret quod timor ſervilis eſſet ſimpliciter malus. Sed prædicta ſervilitas non pertinet ad ſpeciem timoris ſervilis, ſicut nec informitas ad ſpeciem fidei informis, & ideo timor ſervilis ſecundum ſuam ſubſtantiam bonus eſt, ſed ſervilitas ejus eſt mala.* Servilitas eſt fœdus ille animi adfectus, quo quis in bono opere tenetur invitus, quo cupiditates ſuas vellet nec prohiberi nec puniri, quo omnia ſibi libita vellet & licita. Eſt motus a timore non ſolum diverſus, ſed & adverſus: Alter enim concupiſcit & pugnat in alterum; alter alterum, licet non extinguat, compeſcit tamen & frænat. Quapropter ſervilitas a ſervili timore & ſeparari omnino poteſt, & per charitatem plene ſeparatur. Quare recte ſanctus Thomas ſervilem timorem ait eſſe non duntaxat utilem, ſed & ſubſtantia bonum. Loquitur cum ſancto Auguſtino in enarratione Pſalmorum: *Bonus eſt iſte timor.* Et

Pſ. 127.

in ſer-

Digitized by Google

in ſermonibus de verbis Apoſtoli docet gehennas nec vane nec male timeri, & concludit: *Plane time, nihil melius times, nihil eſt quod magis timere debeas.* Et in Enchiridio adfirmat hominem primum, in quo nullus fuit non rectus motus, a Deo ſic muneratum fuiſſe libero arbitrio, ut tamen regeretur imperio, ac tam primæ quam ſecundæ mortis exitio terreretur. Et hinc illum non ſolum fide, ſpe & charitate fuiſſe per peccatum, ſed & gehennarum metu ſpoliatum ſcribit diſerte ſanctus Proſper in libro adverſus Collatorem. Attamen hic timor non fuit ſervilis, ideoque ejus bonitas non plene juvat rem præſentem.

Serm. 18. c. 8.
Cap. 25.
Cap. 19.

Exponitur timor initialis.

Audienda hic item ſunt mens S. Thomæ & verba de timore initiali: *Timor initialis ex eo dicitur, quod eſt initium. Sed cum & timor ſervilis & timor filialis ſint aliquo modo initium ſapientiæ, uterque poteſt aliquo modo dici initialis. Sed ſic non accipitur initialis ſecundum quod diſtinguitur a timore ſervili & filiali, ſed accipitur ſecundum quod competit ſtatui incipientium, in quibus inchoatur quidam timor per inchoationem charitatis. Non tamen ineſt eis timor filialis perfecti, quia nondum pervenerunt ad perfectionem charitatis. Et ideo timor initialis hoc modo ſe habet ad filialem, ſicut charitas perfecta ad imperfectam. Charitas autem perfecta & imperfecta non differunt ſecundum eſſentiam, ſed ſolum ſecundum ſtatum. Et ideo dicendum eſt, quod etiam timor initialis, prout hic ſumitur, non differt ſecundum eſſentiam a timore filiali.* Compendioſius exponit Petrus Pictavienſis; *Initialis timor eſt, quando homo ceſſat a peccato partim virtutis amore, partim formidine pœnæ.* Eſt ergo quid ex ſervili ac filiali mixtum. Eſt ſervilis, qui charitatem imperfectam, unaque ab illa inſeparabilem, & adæquate ſemper commenſuratum filialem timorem introduxit. Eſt timor per introductam ſapientiam ſeu charitatem a ſervilitate purgatus. Hoc locutionis genus in Chriſtianas ſcholas introduxit Petrus Lombardus: ante ipſum nemo iſtam ex duplici timore mixturam videtur vocaſſe timorem initialem.

L. 3. c. 17.

CAPUT XIII.

Exponitur varia utilitas timoris ſervilis.

PRimam ſervilis timoris utilitatem jam audivimus a ſacroſancta Tridentina Synodo. *Per gehennæ metum a peccando abſtinemus.* A peccatis externis. *Timor iſte*, inquit in ſermonibus de Apoſtoli verbis ſanctus Auguſtinus, *quo gehennam times, & ideo mala non facis, continet te, & ſic volentem peccare animum interiorem non ſinit. Eſt enim quidam cuſtos timor, quaſi pædagogus legis*, qui debet puerum non duntaxat ad magiſtrum ducere, ſed & ejus carnalem animum ab adimplendis cupiditatibus cohibere. Latius hæc elucidat in eodem ſermone: *Et latro timet malum, & ubi non poteſt, non facit, & tamen latro eſt. Deus cor interrogat, non manum. Lupus venit ad ovile ovium, quærit invadere, jugulare, devorare. Vigilant Paſtores, latrant canes, nihil poterit, nihil aufert, non occidit; ſed tamen lupus venit, lupus redit. Nunquid quia ovem non tulit, ideo lupus venit, & ovis rediit? Lupus venit fremens, lupus redit tremens, lupus eſt tamen & fremens & tremens.* Eandem ad formam in quinto decimo ſermone utitur exemplo leonis. Gehennarum metum dicit eſſe catenas, cataractas, ferreos compedes, quibus pravæ, Regum præſertim ac Magnatum humanas leges aut vindictas non metuentium, cupiditates intra cordis clauſtra, tanquam intra ſuas caveas aut foſſas lupi, leones, tumultuantes aquæ coercentur. *Pœnarum timor*, inquit eleganter in libris de vita contemplativa Julianus Pomerius, *peccare volentes deterret a malo, & invitos tenet in bono.*

Seſſ. 6. Can. 8.
Serm. 18. c. 8.
Gehennæ timor corrcet a peccatis externis.
Cap. 8. 9.
Cap. 6.
L. 3. c. 41.

Altera ſervilis timoris utilitas eſt, quod non ſolum externa peccata, ſed & inveteratas etiam, ſub quibus tanquam ſub grandi lapide homo ſepultus jacet & fœtet, ipſorum conſuetudines auferat ac eradicet. Etenim de temporalium malorum timore ſcribit ad Vincentium Rogatiſtarum Cortennenſem in Mauritania Epiſcopum ſanctus Auguſtinus: *Homines ſalubriter excutit, ut tanquam de ſomno lethargico emergant, & in ſalutem evigilent.* Per eum dicit plurimos Donatiſtas ab inveterata & quaſi incorrigibili facinoroſi ſchiſmatis pertinacia evigilaſſe, & vivos ad Matrem Eccleſiam rediiſſe. Gehennarum timor eſt longe validior. Eſt quaſi Domini clamor ad quatriduanum Lazarum: *Veni foras.* Hoc clamore non ſolum mortuos, ſed & ſepultos excitari ſcribit idem Auguſtinus in ſermonibus de verbis Domini; etiam ſeſe a peſſima ac veternoſa ad ſingula verba jurandi conſuetudine reſurrexiſſe adfirmat in ſermonibus de verbis Apoſtoli, & adjungit modum: *Ex quo Deo ſervire cœpimus, & quantum malum ſit in proxima vidimus, timuimus vehementer & veternoſiſſimam conſuetudinem timore frænavimus. Frænata reſtringitur, reſtricta langueſcit, langueſcens moritur, & malæ conſuetudini bona ſuccedit.* Quomodo ex nimio immaturarum uvarum eſu quaſſati, & ad manducandum panem ſtupefacti dentes, reparantur pedetentim & reformantur per ſolam a dictis uvis abſtinentiam, ita & ex nimio cupiditatum uſu ad juſtitiam, veram ſuam eſcam, diligendam enervatus animus, per ſolam a peccatis externis abſtinentiam pedetentim revigoratur. Ample hanc ſimilitudinem in Pſalmorum commentario Auguſtinus exponit.

Gehennæ timor aufert malas conſuetudines.
Ep. 48.
Serm. 18. c. 12.
Serm. 28. c. 9.
Pſ. 42. com. 2.

Tertia ſervilis timoris utilitas eſt, quod ſit neceſſitas cogens ad bonum, de qua adagium populare: *Oportet de neceſſitate facere virtutem.* Exponit eleganter in libris de vita contemplativa Julianus Pomerius: *Licet voluntate impudicus ſit qui neceſſitate pudicus eſt, tamen ſi & ille, quem timor in bono pudicitiæ tenet, vivere pudice conſueſcat, in virtutem plerumque de neceſſitate proficit, & paulatim ipſius pudicitiæ delectatione creſcente pudicus veraciter ſit, & ipſa proficit, ut jam non ſermone, ſed virtute ſordes impudicitiæ deteſtans, non timore pœnæ carnalibus incentivis obſiſtat, quod eſt incipientium proprium, ſed execratione peccati compeſcat inquietos carnis affectus, quod eſt caſtitatis conſummatæ faſtigium.* Gehennæ metum eſſe non minus, quam Evangelici verbi prædicationem, cui Deus non raro donet germanæ juſtitiæ incrementum, divinæ legis in mente noſtra plantationem ac rigationem, in libris de vocatione gentium ſanctus Proſper demonſtrat. Eſt validiſſima illa juſtitiæ plantatio, quam laudat in Evangelio Dominus: *Compelle intrare.* Ejus modum in libris adverſus Petilianum, pœnalium legum, quibus Donatiſtæ ad Eccleſiam cogebantur a Romanis Imperatoribus, peſſimum oſorem, inſigniter exponit ſanctus Auguſtinus, ajens per laudatas leges ac pœnas admoneri hominem, *Ut cogitet quare patiatur: Ut ſi pro juſtitia ſe pati perſpexerit, idipſum bonum eligat pro juſtitia talia ſuſtinere; ſi autem viderit iniquitatem eſſe, pro qua patitur, ſe infructuoſiſſime laborare atque cruciari conſiderans, mutet in melius voluntatem, ſimulque careat & moleſtia ſterili, & ipſa iniquitate.* Quod iſtam voluntatis mutationem extorqueat longe potentius etiam gehennæ timor, docet in innumeris locis. *Facit*, inquit in libris ad Pollentium, *ut quod erat neceſſitate cœptum, fiat charitate perfectum.* Et hæ ſunt utilitates & fructus, ob quos timorem eſſe ſapientiæ ſeu charitatis, quam quaſi ſeta filum introducit, initium adfirmat Regius Propheta.

Et cogit ad bonam voluntatem.
Lib. 2. c. 17.
L. 2. c. 48.
L. 9. c. 19.

Porro ſicuti prædicatio juſtitiam non ſolum plantat, ſed & plantatam rigat, ita etiam timor: Introductæ a ſe atque initiatæ ſapientiæ ſeu charitatis infirmitatem adverſus tentationes illas fortiores roborat, a lapſu cuſtodit, ad eaſdem ſuperandas adjuvat, facitque victricem. Et hæc eſt quarta ejus utilitas, quam in Confeſſionum libris laudat ſanctus Auguſtinus, de ſemetipſo quibuſdam adhuc cupiditatum reliquiis ligato dicens ad Dominum: *Tenebar, & inſtabas tu Domine in occultis meis ſevera miſericordia flagella ingeminans timoris & pudoris, ne rurſus ceſſarem, & non abrumperetur idipſum exiguum & tenue quod remanſerat & revaleſceret iterum, & me robuſtius alligaret.* Et in ſecunda ſuper Pſalmum ſexageſimum ſecundum concione ſcribit de quibuſdam infirmæ adhuc charitatis Martyribus: *Majore timore minora contemnimus. Quis non bibat tribulationis temporalis poculum, metuens ignem gehennarum?* Ad Martyrium paſſim robuſta, qua ſaltem patienter mortem acceptemus, charitas requiritur, certumque etiam eſt & cum adulta, immo & cum nutrita aut nata duntaxat charitate quoſdam ad gloriam iſtam perveniſſe. Modum Auguſtinus exponit in commentario Pſalmi vigeſimi tertii. *Quomodo ſi videas avem jam cadere in muſcipulam, facis majorem ſtrepitum, & volat de muſcipula. Sic & Martyrum jam forte aliqui intendebant collum in dulcedinem hujus vitæ: Dominus, qui erat in illis, fecit ſtrepitum gehennarum, & erutus eſt paſſer de muſcipula venantium.* Per Domini clamorem: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, ſed potius timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Gehennarum timor non eſt invalidior vanæ gloriæ cupiditate, per quam acceptari & ſuperari poſſe crudeliſſima etiam tormenta ac mortem, & martyrii licet non veritatem, certe fucum conſummari, plura nos Hæreticorum & Schiſmaticorum exempla docuerunt. Quæ omnia eleganti compendio in monaſticarum inſtitutionum libris complectitur Joannes Caſſianus: *Principium noſtræ ſalutis, ejuſdemque cuſtodia, timor Domini eſt. Per hunc enim & initium converſionis, & vitiorum purgatio, & virtutum cuſtodia his,*

Adjuvat imperfectam charitatem.
L. 8. c. 11.
L. 4. c. 39.

qui

Digitized by Google

qui imbuatur ad viam perfectionis. Hinc cuſtos iſte hominem non deſerit. *Quouſque perveniat ad talem animum, ut plus amet Dominum, quam timeat gehennam, ut etiamſi dicat ei Deus, utere deliciis carnalibus ſempiternis, & quantum potes, pecca, nec morieris, nec in gehennam mitteris, ſed mecum tantummodo non eris; exhorreſcat, & omnino non peccet, non jam ut in illud, quod timebat, non incidat, ſed ne illum, quem amat, offendat*. Hoc eſt, donec in illo fiat charitas perfecta, a qua ſola timorem uti ſuperfluum pelli ſanctus Joannes Apoſtolus adfirmat.

Aug. l. de catechiz. rudib. c. 17.

CAPUT XIV.

Exponitur varia imperfectio ſervilis timoris.

SErvilem gehennarum metum de imperfectione frequenter notat ſanctus Auguſtinus. In ſermonibus de verbis Apoſtoli: *Cum ideo adulter non eſſe cœperis, quia times ardere in igne ſempiterno, nondum laudandus es. Non quidem ita dolendus ut ante, ſed tamen necdum laudandus. Quid magnum eſt timere pœnam? Magnum eſt amare juſtitiam*. Et in alio ſermone: *Si timore gehennæ non facis malum, nondum es perfectus. Eſt quidem in te fides: Gaudeo fidei tuæ, ſed adhuc timeo malitiæ tuæ*. Utique malitiæ ſervilitatis. Habet timor iſte imperfectiones varias. Primam laudatus Auguſtinus adſignat in eiſdem ſermonibus: *Qui adhuc ideo bene agit, quia pœnam timet, Deum non amat, necdum eſt inter filios*. Et in alio ſermone: *Si timore gehennæ non facis malum, non amore juſtitiæ facis bonum*. Et in ſermonibus de tempore: *Ille timor, quem charitas foras mittit, propterea pungit animam, ne amittatur aliquid quod in creatura diligitur, vel ipſa ſalus & requies corporalis, aut aliquid tale poſt mortem. Propterea enim & apud inferos timentur pœnæ, & dolores, & tormenta gehennarum*. Prima, inquam, hujus timoris imperfectio eſt imperfectio, ſeu vitium radicis: Oritur enim, non ex caſto Dei ſeu juſtitiæ, ſed ex mercenario amore ſui ipſius, quo homo ſibi ipſi bene vult eſſe, non ſolum in hac vita, ſed etiam in futura. Porro ſui ipſius amorem, quo homo non in Deo, ſed in ſe ipſum diligit, eſſe fontem impurum, & omnis diſtorti adfectus primam radicem, eſt unum e fundamentis doctrinæ Catholicæ & Auguſtinianæ.

Servilis timor eſt imperfectus.
Serm. 18. c. 7. 9.
Serm. 19. c. 9.
Oritur ex amore ſui.
Serm. 13. c. 1.
Serm. 19. c. 19.
Serm. 214. c. 3.

Alteram timoris imperfectionem producit in libro de natura & gratia ſanctus Auguſtinus; hanc Domini, *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve*, & hanc Regii Prophetæ, *Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodivi vias duras*, de divinis mandatis quaſi invicem adverſantes voces exponens & concordans: *Utrumque verum eſt; duræ ſunt* Domini leges ſeu viæ *timori, leves amori*. Amor meus, pondus meum, illo feror, quocumque feror, etiam per aſperrima atque duriſſima, & quidem ſine labore, immo cum voluptate. Plenæ enim, quam amor donat, vel potius quæ eſt amor, voluntati nihil eſt difficile; at vero timor, quia originalem noſtram, cui ſoli, non autem naturæ rectæ, Divina lex eſt oneroſa, infirmitatem non tollit, ſed invitam compellit ad ejus cuſtodiam, laborem habet & difficultatem duriſſimam. Nihil durius aut difficilius opere, quod facis compulſa & renitente voluntate. Et hanc timoris imperfectionem non ſoli Patres inculcant frequentiſſime, ſed & ipſe ſanctus Joannes Apoſtolus: *Timor tormentum habet*.

Cap. 69.
Dei legem non facit levem.

Tertia imperfectio eſt, quod per ſervilem timorem divina lex non plene adimpleatur. Lucide id Auguſtinus tradit in libro de fide & operibus: *Lex non timore pœnæ, ſed amore juſtitiæ completur*. Et in libro de ſpiritu & litera: *Mandatum ſi fit timore pœnæ, non amore juſtitiæ, ſerviliter fit, non liberaliter, & ideo non fit. Non enim fructus eſt bonus, qui de radice charitatis non ſurgit*. Et in Enchiridio: *Quod ita fit timore pœnæ, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad illam charitatem, quam diffundit Spiritus Sanctus in cordibus noſtris, nondum fit quemadmodum fieri oportet, quantumvis fieri videatur*. Et apud ſancti Proſperi ſententias: *Quantum ad opera attinet, quæ forinſecus aguntur, & qui timet pœnam, & qui amat juſtitiam, non facit contra mandatum, & ideo pares quidem ſunt manu, ſed diſpares corde. Similes actione, diſſimiles voluntate*. Et in quæſtionibus ſupra Deuteronomium: *Si forinſecus ea, quæ Deus jubet, manibus fiant, corde non fiant, nemo eſt tam inſulſus qui præcepta arbitretur impleri*. Deus enim optimus maximus non ſolo corpore, ſed & corde, utique caſto ſupremi atque incommutabilis recti, quod ipſe eſt, amore fieri mandat ſuæ legis opus; fieri mandat liberaliter, filialiter, prompta & ſpontanea voluntate. At vero qui ex timore facit, facit voluntate invita & averſa, cor ejus non eſt rectum cum Deo, eſt ex illis de quibus Regius Propheta: *Non cuſtodierunt teſtamentum Domini, & in lege ejus noluerunt ambulare*. Non dicit, *Non ambulaverunt*, ſed, *Noluerunt ambulare*. Supponit ambulaſſe, & tamen adjungit ambulare noluiſſe. Rationem dat in Pſalmi iſtius commentario ſanctus Auguſtinus. *Poterat putari lex operum quaſi ſufficere ad juſtificationem, cum ea, quæ præcipiuntur, forinſecus fiant ab iis hominibus, qui mallent non præcipi, quæ non ex corde faciunt, & tamen faciunt, & per hoc quaſi videntur ambulare in lege Dei, ſed nolunt ambulare. Non enim ea corde faciunt. Ex corde enim nullo modo fieri poteſt, quod fit formidine pœnæ, non amore juſtitiæ*. Eos eſſe dicit pravam illam generationem, quæ quidem externa opera, ſed *cor ſuum non direxit*; quæ dimidiatum duntaxat legis opus fecit, ideoque ipſam non complevit. Et ex iſto commentario laudatam ſuam ſententiam, paucis mutatis verbis ſanctus Proſper deſumpſit.

Tim. 21.
Cap. 14.
C. 121.
C. 243.
Q. 54.
Pſ. 77.

Quarta iſtius timoris imperfectio eſt, quod adjunctam ſibi ſervilitatem, ſeu latentem in corde cupiditatem & peccandi adfectum non extinguat & ſanet, ſed compeſcat ſolummodo & frænet. Tradit hoc ſanctus Auguſtinus in literis ad Anaſtaſium: *Inaniter putat victorem ſe eſſe peccati, qui pœnæ timore non peccat, quia etſi foris non impletur negotium malæ cupiditatis, ipſa tamen mala cupiditas intus eſt hoſtis. Et quis coram Deo innocens invenitur, qui vult facere quod vetatur, ſi ſubtrahas quod timetur? Ac per hoc in ipſa voluntate reus eſt, qui vult facere quod non licet fieri, ſed ideo non facit quia impune non poteſt fieri*. Et in libro de natura & gratia: *Sub lege eſt qui timore ſupplicii, non amore juſtitiæ ſe ſentit abſtinere ab opere peccati, nondum liber, nec alienus a voluntate peccandi. In ipſa enim voluntate reus, qua mallet, ſi fieri poſſet, non eſſe quod timeat, ut libere faciat quod occulte delectat*. Quod gehennarum metus ſolam manum & alia membra compeſcat, non cor a pravis cupiditatibus expurget, ſed ipſas intra illius clauſtrum duntaxat liget, eſt ſupra abunde oſtenſum. Quod deſideria iſta ſolo Dei amore exſtinguantur, eſt etiam conſtantiſſima ſancti Auguſtini doctrina. Etenim ſcribit in libro contra legis & Prophetarum adverſarium: *Deſiderium peccandi non extinguitur, niſi contrario deſiderio recte faciendi, ubi fides per dilectionem operatur*. Et in libro de gratia Chriſti: *Lex prohibendo auget peccati cupiditatem, niſi diffundat Spiritus charitatem*. Et in libro de Spiritu & litera: *Ubi ſanctus non adjuvat Spiritus, inſpirans pro concupiſcentia mala concupiſcentiam bonam, hoc eſt, charitatem diffundens in cordibus noſtris, profecto lex, quamvis bona, auget peccandi deſiderium*. Et in Enchiridio: *Regnat carnalis cupiditas, ubi non eſt Dei charitas*. Et in literis ad Horontianum Epiſcopum ſanctus Ambroſius: *Charitas peccandi excludit adfectum*. Vocem, *Sola*, licet non exprimatur, certum & clarum eſt a ſancto Doctore omnino ſubaudiri. Laudatam a Regio Propheta legem, *Lex Domini immaculata convertens animas*, eſſe charitatem adfirmat in literis ad fratres Carthuſienſes ſanctus Bernardus, & adjungit: *Quæ ſola videlicet eſt, quæ ab amore ſui & mundi avertere poſſit animam, & in Deum dirigere. Nec timor quippe, nec amor privatus convertit animam. Mutant interdum vultum*, ſeu actum externum, *affectum nunquam*. Veritatem iſtam inſigniter & copioſe demonſtrat.

Timor non excludit peccandi voluntatem.
Ep. 144.
Cap. 57.
Eam extinguit ſolus Dei amor.
L. 3. c. 7.
Cap. 6.
Cap. 4.
C. 117.
Epiſt. 44.
Ep. 11.

Obſtare videtur in ſermonibus de Apoſtoli verbis ſanctus Auguſtinus, de homine ſub lege poſito, ſeu per legis timorem bene agente, ſcribens: *Non furatur, non adulterat, non dicit falſum teſtimonium, non facit homicidium, non concupiſcit rem proximi. Poteſt hic, poteſt fortaſſis. Unde? Timore pœnæ*. Lucide dicit nos per gehennæ timorem, non ſolum ab externo opere, ſed & ab interna peccati concupiſcentia liberari. Etiam in tractatibus ſuper ſancti Joannis Epiſtolam ait: *Homo timendo corrigit ſe, vigilat adverſum hoſtes ſuos, id eſt, adverſus peccata ſua. Incipit reviviſcere interius, & mortificare membra ſua, quæ ſunt ſuper terram*. Quid eſt interius reviviſcere, niſi non concupiſcere? Conſonat in libris de vita contemplativa inſignis beati Auguſtini Diſcipulus, Julianus Pomerius: *Ad pœnam, quæ peccanti debetur, mens, antequam peccet, adſpiciat, & nihil eam peccati oblectat, nec ad peccandum ulla delectatio corporalis inclinat. Si eo tempore, quo quis peccare deliberat, ſana mente conſideret, quæ pœna exſpectet in ſuis facinoribus ac flagitiis deprehenſos, neſcio an poſſit quibuslibet vitiis accommodare conſenſum*. Palam adſeverare videtur per gehennæ metum evacuari internam peccati delectationem & conſenſum.

S. Auguſtini locus in ſpeciem contrarius.
Serm. 15. c. 0.
Tract. 9.
L. 13. c. 11.

Reſpondeo in primo ſancti Auguſtini loco producendum eſſe totum contextum. Sequitur enim: *Quamquam qui timore pœnæ concupiſcit, puto quia concupiſcit*.

Exponitur.

ſcit. Quid eſt, *Non concupiſcit*, &, *Puto quia concupiſcit*? Diſtinguenda eſt duplex peccati cupiditas. Alia patens, & poſita quaſi in cordis ſuperficie; alia latens, & in cordis profundo ac intimo receſſu occultata. Patens cupiditas eſt mentis imperium ſeu decretum, quo quis conſentit & ſtatuit furari, mœchari, in pravis cogitationibus aut operibus volutari. Et hæc cupiditas per ſervilem timorem, non ſolum in hominibus, ſed etiam in lupis ac leonibus, omnino evacuatur. Per hujuſmodi metum quodvis animal ab externo opere abſtinet, ideoque & ab imperio ſeu decreto in ipſum prorumpendi. At vero latens peccati cupiditas eſt intima & ſecreta mentis præparatio, qua homo ſervili gehennarum metu frænatus mallet eſſe licitum, quod dolet vetitum, qua velit non eſſe legem peccata prohibentem aut certe punientem, qua optet non eſſe gehennas, quibus a cupiditatum ſuarum ſequela & adimpletione retardetur. Et hæc eſt cupiditas, quam Patres adſidue dicunt per ſolam charitatem evacuari. Lucet ex pluribus huc uſque adductis ſancti Auguſtini locis. Homo timore actus dividitur in duas invicem pugnantes voluntates: alteram a metu extortam, qua decernit agere, & agit quidquid agit; alteram metu priorem, & ab ipſo ſuperveniente frænatam & compreſſam, qua mallet aliud agere, ſi poſſet impune. Et hinc ex metu factum eſt ex voluntario & involuntario mixtum, abſolute tamen voluntarium, quia extorta per metum voluntas eſt validior, aliamque ſibi adverſam compeſcit, ligat, ac in intimo cordis penetrali cogit latitare, & ſilere. Et hinc eleganter dicit Auguſtinus: *Qui timore pœnæ non concupiſcit, puto quia concupiſcit*. Non concupiſcit patenter, latenter vero concupiſcit. Alter Auguſtini locus expoſitione non eget. Etenim homo per ſervilem metum incipit intus reviviſcere, quomodo incipit ſapere: Quia nempe *initium*, extrinſecum tamen, *ſapientiæ eſt timor Domini*. Eoſdem in ſenſus eſt Julianus Pomerius exponendus.

Latens ſub timore cupiditas eſt ex ſuo genere peccatum mortale.

Et hinc oritur quæſtio, An latens iſta cupiditas ſit ex genere ſuo peccatum mortale? Rationem dubitandi præbet in libro de ſpiritu & litera ſanctus Auguſtinus, inter venialia fidelium peccata ponens etiam hoc: *Si quis in ipſo corde aliquid ita cogitet, ut mallet licitum quod male delectat, & per præceptum ſcitur illicitum. Etiam iſta quippe conſenſio ad peccatum eſt, quæ utique fieret, niſi pœna terreret.* Reſpondeo tamen affirmative. Diſertis verbis id tradit in Apoſtolicæ ad Romanos Epiſtolæ commentario ſanctus Joannes Chryſoſtomus: *Tam miſere animati, adfectique ſumus, ut niſi gehennæ timor eſſet, ne propoſitum quidem nobis ſit bono aliquo opere defungi. Quapropter ſi nullam aliam ob cauſſam, certe ob hanc unam gehennæ digni ſumus, quod videlicet plus gehennam, quam ipſum Chriſtum timeamus.* Gehennæ metus ex proprio ſui ipſius amore naſcitur, adeoque qui ob illam ſolam, & non Chriſtum Dominum a gravi peccato abſtinet, non ſolummodo plus illam timet, ſed & ſeipſum ſupra Dominum diligit: quod eſſe etiam cogitatu horrendum ſupra nobis Julianus Pomerius dixit. Gehennæ metus male agendi cupiditatem duntaxat compeſcit & frænat. Quod autem frænata & laxata cupiditas ſint fere ejuſdem fœditatis & noxæ, tradit Auguſtinus frequenter, exponitque patenti exemplo leonis aut lupi: ait lupum terrore paſtorum a vorandis ovibus frænatum eſſe adhuc lupum, & tam trementis quam frementis lupi animum eſſe ferocia penitus eundem. In litteris ad Anaſtaſium ait a latente iſta cupiditate conſtitui juſtitiæ oſorem ac inimicum, & quidem tantum, ut eam, ſi poſſet, auferret. Qui fratrem ſuum odit, & ablatum velit, homicida eſt, reuſque peccati mortalis: quanto magis tantus ſupremæ ac incommutabilis juſtitiæ, id eſt, ipſius Divinæ Majeſtatis adverſarius & hoſtis? Adductus in contrarium locus agit de venialibus juſtorum peccatis, de adfixivis, levioribus tamen, creaturæ amoribus, qui ſolo, quod imperfecta charitas ipſos non extinguat, ſervili timore preſſi, in ſimiles cogitationes & adfectus, ob materiæ levitatem duntaxat veniales, non poſſunt aliquando non ebullire.

Cap. 36.

Homil. 5.

Quinta tandem timoris hujus imperfectio eſt, quod ſit quidem ſapientiæ initium, ſed extrinſecum. Etenim ſapientia iſta aliud non eſt quam juſtitia noſtra, & ſupremæ incommutabilis juſtitiæ caſta dilectio, cujus partem intrinſecam non eſſe gehennæ ſervilem metum clamat res ipſa, & lucide tradit ſanctus Auguſtinus in libris ad ſanctum Pontificem Bonifacium: *Tunc bonum concupiſci incipit, quando dulceſcere incipit; quando autem timore pœnæ, non amore juſtitiæ fit bonum, nondum bene fit bonum*, adeoque intrinſeca juſtitiæ exordia nedum cœperunt. Divinæ juſtitiæ metus ſervilis, ejuſdemque juſtitiæ ſeu ſupremi & incommutabilis boni caſta dilectio ſunt extrema veterem finientia, & novum hominem inchoantia confinia, ideoque neutrum poſſit alteri eſſe intrinſecum, aut ad ipſum uti pars pertinere. Quæ eſt adſidua Auguſtini doctrina, inſigniter elucidata per Petrum Pictavienſem: *Servilis timor aliter dicitur initium ſapientiæ, aliter timor initialis. Quia timor ſervilis eſt initium ſapientiæ, id eſt, ad ſapientiam; initialis vero eſt initium ſapientiæ, id eſt, in ſapientia, quia eſt quaſi pars ſapientiæ, qui habetur cum charitate. Sed timor ſervilis eſt quaſi ſeta, quæ ducit filum per foramen, quia ipſe præcedit charitatem.* Loquitur ex magiſtro ſuo Petro Lombardo, qui & ipſe ſervilem ac initialem timorem docens aliter & aliter eſſe ſapientiæ exordium, pergit: *Servilis ideo dicitur initium ſapientiæ, quia præparat locum ſapientiæ, & ducit ad ſapientiam; initialis vero dicitur initium ſapientiæ, quia eſt inchoatu ſapientiæ: Quem cum quis habere incipit, ſapientiam & charitatem habere incipit.*

L. 3. c. 19.

Lib. 3. Diſt. 34.

CAPUT XV.

An ob iſtas imperfectiones ſervilis gehennarum metus ſit peccatum?

De timore mundano ſcribit Petrus Pictavienſis: *Nulli dubium eſt, quin ſit malus. De ſervili autem dubitatio eſt, & ubi eſt dubitatio, conſtituenda eſt diſputatio. Idea de iſto agendum eſt.* Adſerere videtur quoſdam ſuo tempore, fallacibus argumentis nixos, pro parte adfirmativa ſtetiſſe. Quidquid ſit, fallacia cum nato ex ipſis errore argumenta pertinaciſſime in dogma adſumpſit Martinus Lutherus. Favere videtur in libris de vita contemplativa Julianus Pomerius, qui poſt inſigniter expoſita ſervilis ac filialis timoris diſcrimina, adverſum Stoicos, omnem omnino timorem de vitio damnantes, adjungit: *Non omnis timor haberi debet in vitio, ſed ille tantum, de quo ſcriptum eſt*, QUIA TIMOR TORMENTUM HABET. Hoc eſt, timor ſervilis gehennarum. Fundat ſe Martinus Lutherus in ſancto Auguſtino, palam adſerente ſervilem gehennarum metum eſſe proprii, lucide vitioſi, amoris fœtum, ideoque vult illum non poſſe non eſſe vitioſum. Neque hic ſtetit hominis temeritas. Etenim ſextus ejus per Leonem X. Pontificem damnatus articulus eſt hic: *Contritio, quæ paratur per diſcuſſionem, collectionem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amiſſionem æternæ beatitudinis, & acquiſitionem æternæ damnationis. Hæc Contritio facit hypocritam, immo magis peccatorem.* Non ſolum gehennæ metum, ſed & conceptam ex illo Contritionem imperfectam, ſeu Attritionem blaterat eſſe peccatum. Et in ſua adverſus laudati Pontificis Bullam apologia mordaciſſime id defendit.

Lib. 3. c. 18.

Lib. 3. cap. 31.

Adverſus primum errorem ſtatuit ſacroſancta Tridentina Synodus: *Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores pejores facere, anathema ſit.* Quidam non de pure ſervili, ſed de initiali ſeu mixto, adeoque & ab adjuncta ſervilitate purgato metu exiſtimant ſtatui a Synodo: Et opinio non caret fundamentis. Ego credo ſtatui etiam de pure ſervili. Eum quippe eſſe non ſolummodo utilem, ſed etiam bonum audivimus ſupta a ſancto Thoma & ſancto Auguſtino, qui omnino nuſquam eum dixit peccatum, malum, vanum, aut vitioſum. Et hinc Juliani Pomerii pro ſuis de vita contemplativa libris verba, *Sanctum Auguſtinum pro poſſibilitate ſecutus ſum*, de ſolo ſenſu, non de ſententia ſeu loquendi formulis ſunt accipienda. Eis concordat Petrus Pictavienſis: *Bonum multipliciter dicimus, Bonum meritorium, bonum utile, bonum de genere bonorum. Servilis autem timor bonus eſt, id eſt, utilis, quia introductorius eſt ad charitatem. Sed non eſt bonus, id eſt, meritorius.* Dicit etiam eſſe bonum de genere bonorum, id eſt, officio, ſeu ut ſanctus Thomas ſupra locutus eſt, ſubſtantia bonum. Eſt ſimilis charitati illi, de qua in populari ſermone ſanctus Auguſtinus: *Licita eſt humana charitas, qua uxor diligitur.* Et qua filii & alii conſanguinei diliguntur. *Humana eſt, ſed licita. Non ſolum ita licita eſt, ut concedatur, ſed ita licita eſt, ut ſi defuerit reprehendatur. Sed videtis iſtam charitatem poſſe eſſe & impiorum, id eſt, Paganorum, Judæorum, Hæreticorum. Quis enim eorum non diligit uxorem, filios, fratres? Hæc ergo humana eſt.* Addit eam *non reprehendi*. Eſt tamen humana, ſeu humani arbitrii opus, non Divina, ſeu infuſum Dei donum, *quod nos perducat ad regnum.* Et hinc in alio ſermone dicit eam eſſe carnalem, & necdum laudandam. *Non enim laudandus eſt qui amat filios,*

Gehennæ metus non eſt peccatum. Seſſ. 6. Can. 8.

Lib. 3. cap. 31.

Lib. 3. cap. 15.

Serm. 52. de temp. c. 1. 2.

Homil. 38. c. 1.

Digitized by Google

filios; ſed deteſtandus qui non amat. Quod ipſum in vigeſima ſeptima ſuper Evangeliis Homilia tradit Gregorius magnus: *Sunt nonnulli qui diligunt proximos, ſed per affectionem cognationis & carnis, quibus tamen in hac dilectione ſacra eloquia non contradicunt. Sed aliud eſt quod ſponte impenditur naturæ, aliud quod præceptis Dominicis ex charitate debetur obedientia. Hi nimirum & proximum diligunt, & tamen illa ſublimia dilectionis præmia non adſequuntur: quia amorem ſuum, non ſpiritaliter, ſed carnaliter impendunt*. Eſt amor licitus, bonus, irreprehenſibilis, at ſolo officio & ſubſtantia, non fine & radice. Nec enim eſt propter Deum, ſed propter proprium ſanguinem; neque ex caſto Dei, ſed ax privato ſui amore procedit. Hinc humanus & carnalis eſt, non Divinus & ſpiritalis, nec meritorius regni. Radix ſeu origo iſta eſt omnino aliquid vitii, ſed quod nequeat inficere, aut malum reddere ipſum officium, ſed ſubſtantiam actus. Et hinc Julianus Pomerius, ſervilem gehennæ metum dicens eſſe in vitio, non eſt bene locutus.

Supponit fidem.

Hinc item laudatus timor, licet infuſum ac ſupernaturalem fidei actum frequenter præſopponat, non eſt tamen ipſe actus infuſus aut ſupernaturalis. Quod fidem iſtam frequenter ſupponat, diſerte tradit ſanctus Auguſtinus in ſermonibus de verbis Apoſtoli: *Si timore gehennæ non facis malum, eſt in te fides, quia times futurum eſſe Dei judicium. Gaudeo fidei tuæ, ſed adhuc timeo malitiæ*, ſeu ſervilitati *tuæ*. Et in ſermonibus de verbis Domini: *Evangelium eos ſolos terret, qui fidem habent, eos autem non terret, qui fidem non habent*. Et in tractatibus ſuper ſancti Joannis Epiſtolam: *Cœpit aliquis credere diem judicii. Si cœpit credere, cœpit & timere*. Et in libro contra Collatorem ſanctus Proſper lapſos in Paradiſo Protoplaſtos dicit fuiſſe ſpoliatos non ſola fide, ſpe, & charitate, ſed nec gehennarum illis manſiſſe metum, *Ut ab interdictis vel metu caverent pœnæ, qui abſtinebant amore juſtitiæ*. Quod nempe ſine aliqua fide timor iſte non poſſit eſſe. Et hinc de Catechumenis dicit ſacroſancta Tridentina Synodus: *Diſponuntur ad ipſam juſtitiam, dum excitati Divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, Divinæ Juſtitiæ timore utiliter concutiuntur*. Palam dicit infuſam fidem a timore præſupponi.

Serm. 19. cap. 9.
Serm. 4. cap. 1.
Tract. 9.
Cap. 19.
Seſſ. 6. Cap. 6.

Non ſemper ſupponit fidem infuſam.

Dico timorem hunc non poſſe eſſe *ſine aliqua fide*, & fidem infuſam ab ipſo *frequenter ſupponi*. Hæc enim non ſemper ſupponitur. Etenim Hæretici etiam, quin & quidam Pagani, a quibus remotiſſima eſt infuſa fides, gehennam omnino timent & timuerunt. Sufficit ergo animalis fides, & quævis humana credulitas aut perſuaſio, qualem carnalibus Judæis infuiſſe ſcribit in libro de ſpiritu & litera ſanctus Auguſtinus. Addo etiam illum, qui fidem infuſam præſupponit, non aſſe infuſum aut ſupernaturalem. Quod enim non ex ſpeciali Dei per Jeſum Chriſtum dono, ſed ex proprio ſui amore, adeoque ex puro libero arbitrio naſcatur, eſt ſupra oſtenſum ex ſancto Auguſtino. Et res ipſa clamat. Nam qui æque de infligenda peccatis ſuis per juſtum & optimum Deum gehenna, ac de infligendo per hominem Regem capitali ſupplicio non dubitat, utrumque malum non poteſt non æqualiter, immo iſtud longe magis fugere & horrere. Licet porro timor ille non ſit infuſus, eſt tamen a Deo incuſſus actus, quarum Divinarum cauſalitatum differentiam exponere non ſpectat ad quæſtionem præſentem. Gehennæ metum, uti ſanctum & Dei donum, laudari vario ſancti Auguſtini & aliorum Patrum teſtimonio novi. Nempe non omnis iſtius mali metus eſt ſervilis; aliquis etiam caſtus eſt, qualis fuit in Adamo ante lapſum, & in multis poſtea Sanctis, timentibus illud, non quia ipſis durum ſit, ſed quia intellectualis creaturæ a naturali ejus fine ſeparativum.

Cap. 32.
Nec ipſe eſt actus infuſus. Eſt tantum incuſſus.

Contritio imperfecta non eſt peccatum. Eſt Dei donum. Seſſ. 14. cap. 4.

Adverſus alterum Martini Lutheri errorem ſacroſancta Tridentina Synodus emiſit hoc Decretum: *Illam Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ, declarat* ſacroſancta Synodus *non ſolum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam Dei donum eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantum moventis, quo Pœnitens adjutus ſibi viam ad juſtitiam parat*. Et hunc Canonem: *Si quis dixerit, eam Contritionem, quæ paratur per diſcuſſionem, collectionem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum ſuorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amiſſionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incurſum, cum propoſito melioris vitæ, non eſſe verum ac utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, ſed facere hominem hypocritam & magis peccatorem; demum illum eſſe dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium; Anathema ſit*. Diſtinguit duplicem pœnitentis animi motum: Gehennæ ac aliarum pœnarum ſervilem, ex quo imperfecta Pœnitentium Contritio communiter concipitur, metum, & ex ipſo conceptam Attritionem: Hanc definit eſſe motum, non duntaxat utilem, ſed & licet non perfectam, tamen veram Contritionem, Spiritus ſancti donum ac impulſum, actum non incuſſum, ſed infuſum, impetrandæ peccatorum remiſſioni præparationem cum Sacramento aptam & omnino ſufficientem. Quæ omnia cæce ac impia Lutherus impugnarat. Laudatos inter motus eſt grande diſcrimen, ſtatim exponendum.

Can. 5.

CAPUT XVI.

Quæſtiones aliquot circa ſervilem gehennæ metum.

Gehennæ metus non facit magis peccatorem. Serm. 18. cap. 7.

QUæſtio prima eſt, An ſacroſancta Tridentina Synodus recte dicat, quod ſervilis gehennarum metus non ſolummodo peccatum non ſit, ſed nec hominem faciat magis peccatorem? Reſpondeo affirmative. Etenim loquitur cum S. Auguſtino in ſermonibus de verbis Apoſtoli: *Cum ideo adulter non eſſe cœperis, quia times ardere in igne ſempiterno, necdum laudandus es. Non quidem ita dolendus ut antea, ſed tamen nondum laudandus*. Quare non ita ut antea dolendus? Certe non alia de cauſa, niſi quia minor es quam antea peccator. Et in libro de patientia idem Auguſtinus ſcribit: *Si quis non habens charitatem, in aliquo ſchiſmate conſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes timore gehennarum & ignis æterni, nullo modo iſta culpanda eſt, immo vero & hæc laudanda patientia. Non enim dicere poterimus, melius ei fuiſſet, ut Chriſtum negando nihil eorum pateretur, quæ paſſus eſt confitendo, ſed exiſtimandum fortaſſe ei tolerabilius futurum judicium, quam ſi Chriſtum negando cuncta illa vitaret; ut illud, quod ait Apoſtolus*, SI TRADIDERO CORPUS MEUM ITA UT ARDEAM, CHARITATEM AUTEM NON HABEAM, NIHIL MIHI PRODEST, *nihil prodeſſe intelligatur ad regnum cælorum obtinendum, non ad extremi judicii tolerabilius ſupplicium ſubeundum*. Quia nempe iſte gehennarum timor facit minus peccatorem. Licet non interna, externa tamen peccata vitat, atque ita mediam Divinæ legis partem explet: quod quis non videt eſſe peccatum minus plena prævaricatione?

Cap. 26.

Lutheri argumentum ſolvitur.

Verum in ſua adverſus Leonis X. Pontificis Bullam apologia Martinus Lutherus objicit: Apoſtolus dicit legem fuiſſe gratia prævaricationis poſitam, & ut abundaret delictum; at vero per legem idem Apoſtolus intelligit palmarem ac fere unicum legis effectum, ab ipſa incuſſum gehennæ ac aliarum pœnarum metum; ergo etiam hic ad delicti abundantiam nobis incutitur, facitque nos magis peccatores. Reſpondeo falſam eſſa minorem. Etenim lex duos habet palmares effectus: Cognitionem peccati, & incuſſum pœnæ metum. Hinc peccatum & minuit & auget. Per datam ignoti antea peccati notitiam, ablatamque ignorantiam, ex ſimplici delicto facit prævaricationem, & quaſi intenſive auget; per incuſſum pœnæ metum graſſantes in vetere animo concupiſcentias, licet non auferat, tamen compeſcit ab externis operibus & frænat, ex media parte legem obſervat, peccati per multa extenſionem truncat & contrahit, atque ita palam nos facit minus peccatores. Cognitionis effectum doloſa in metum Martinus Lutherus tranſtulit, atque ita peſſime arravit.

Exponitur Canon Tridentinus.

Altera quæſtio eſt, cur ſacroſancta Synodus Canoni ſuo addiderit hæc verba: *Per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus?* Reſpondeo verba iſta eſſe combinanda cum his, *Si quis dixerit, gehennæ metum peccatum eſſe*. Et hinc quidam graviſſimi Doctores exiſtimant Synodum, non de pure ſervili, ſed definire de metu initiali, quem præſertim infamarat Martinus Lutherus. Nec loquuntur ſine fundamento. Etenim ſacroſancta Synodus definitas prius in ſuo fidei Decreto veritates rurſum poſtea ſuis in Canonibus ſeu Anathematiſmis paſſim repetit & confirmat, atque ita adducta octavi Anathematiſmi verba omnino correſpondent hiſce, de initiali timore palam agentibus, in ſexto capite Decreti: *A Divinæ Juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes ſibi Deum, propter Chriſtum, propitium fore, illumque tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adverſus peccata ſua per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt, per eam Pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet*. Purum ac plenum, cui adhuc

huc adnexa ſervilitas, ſervilem metum peccati quidem accuſavit, de ipſo tamen vix expreſſe diſputavit Martinus Lutherus, ideoque & ſancta Synodus videtur de ipſo nihil definiſſe. Fundata & probabilis eſt hæc opinio. Quod tamen adductus Anathematiſmus etiam de plene ſervili, & nedum purgato metu poſſit intelligi, & ſupra dixi, & rurſum hic adfirmo.

Exponuntur alia Synodi verba. Cap. 4.

Quæſtio tertia eſt, Cur ſacroſancta Tridentina Synodus Canoni admiſcerit etiam hæc verba, *Vel a peccando abſtinemus?* Reſpondeo iſta verba eſſe combinanda cum his: *Si quis dixerit, gehennæ metum peccatores pejores facere.* Eorum rationem adſignat in libro de ſpiritu & litera ſanctus Auguſtinus: *Ubi ſanctus non adjuvat Spiritus, lex, quamvis bona, auget prohibendo deſiderium malum, ſicut aquæ impetus, ſi in eam partem non ceſſet influere, vehementior fit obice oppoſito, cujus molem cum evicerit, majori cumulo præcipitatus, violentus per prona pervolvitur.* Et in literis

Ep. 144.

ad Anaſtaſium: *Pœnæ corporis, etſi non a voluntate, tamen revocant ab opere peccati. Nec facile quiſquam eſt qui committat, quo illicitam & immundam percipiat voluptatem, ſi cruciatus vindictæ certum eſt continuo ſecuturos. Hinc ille eſt nequiſſimus, quem nec pœnæ corporales deterrent ab operibus ſordidæ voluptatis.* Et in ſermonibus de verbis Apoſtoli:

Serm. 4. c. 5.

Minor erat concupiſcentia, quando ante legem ſecurus peccabas, nunc autem oppoſitis obicibus legis fluvius concupiſcentiæ quaſi frænatus eſt paululum, non ſiccatus. Sed creſcente impetu, qui te ducebat obicibus nullis, obruit te obicibus ruptis. Concupiſcentia tum minor erat, quando tuam movebat libidinem; omnis eſt, quando tranſcendit & legem. Vis noſcere quam magna ſit? Vide quid raperis: NON CONCUPISCES. *Non homo dixit, Deus dixit.* Servilis ergo gehennæ aut aliarum pœnarum metus, dum graſſantem in veteri corde libidinem frænare & cohibere non poteſt, omnino facit, duntaxat tamen occaſionaliter, aut potius oſtendit nos magis peccatores. Hinc addidit ſacroſancta Synodus: *Vel a peccando abſtinemus.* Notanda eſt disjunctio, *vel:* Definit duplicem gehennæ metum, & illum quo de peccatis dolendo ad Dei miſericordiam confugimus, & illum quo a peccando abſtinemus, nec peccatum eſſe, nec facere magis peccatores. At vero ille, quo ad Dei miſericordiam de peccatis dolendo needum confugimus, ſed ab externis peccatis duntaxat abſtinemus, needum eſt initialis, ſed palam adhuc plene ſervilis: Ergo etiam hunc ſacroſancta Synodus definit non eſſe peccatum.

Quarta quæſtio eſt, Cur ſacroſancta Synodus conceptam ex ſervili pœnarum metu Contritionem laudans dicat, *Si quis dixerit, eſſe dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium; anathema ſit?* Reſpondeo dicere adverſus Martinum Lutherum, in ſua memorata Apologia, ac in ſermone de Pœnitentia peſſimas iſtas Donatiſtarum nugas ſine fronte reſuſcitantem. Conceptam ex ſervili metu Contritionem cum ipſo metu ac ejus ſervilitate confundit homo cæcus & doloſus, ideoque & hujus & illius, quorum externa bona opera & a peccatis externis abſtinentia ſunt veraciter compulſa & ſecundum quid involuntaria, imperfectiones & vitia in illam nequiter & Donatiſte tranſcribit. Reſuſcitat a ſancto Auguſtino memoratum errorem Petiliani, Conſtantinenſis ſeu Cirthenſis Epiſcopi Donatiſtæ: *Dixit Dominus Chriſtus,* NEMO VENIT AD ME, NISI QUEM PATER ATTRAXERIT. *Cur vos non liberum arbitrium unicuique ſequi permittitis?* Agit Petilianus adverſum leges imperiales, gravibus temporalium malorum terroribus Donatiſtas ad matrem Eccleſiam redire cogentes: Ejuſmodi reditum garrit non eſſe liberum ac voluntarium, ſed coactum. Eandem fuiſſe Gaudentii Thamugadenſis Epiſcopi, Creſconii Grammatici, ac totius Factionis opinionem, poſſit facile oſtendi. Magiſtros ſuos Lutherus agnoſcat. Petiliano

Lib. 2. c. 84.

autem reſpondit S. Auguſtinus. *Sicut fieri poteſt, ut quos in libero dimiſit arbitrio, attrahat tamen ad Filium Pater, ſic fieri poteſt, ut ea, quæ legum coercitionibus admonentur, non auferant liberum arbitrium. Quidquid enim homo durum ac moleſtum patitur, admonetur ut cogitet quare patiatur: ut ſi pro Juſtitia ſe pati perſpexerit, id ipſum bonum eligat pro Juſtitia talia ſuſtinere; ſi autem viderit iniquitatem eſſe, pro quo patitur, ſe infructuoſiſſime laborare atque cruciari conſiderans, mutet in melius voluntatem, ſimulque careat & moleſtia ſterili, & ipſa iniquitate.* Quod ipſum

Lib. 1. c. 15. c. 48. L. 3. c. 51. Ep. 204. Ep. 61.

aliis & aliis verbis ſcribit etiam in libris adverſus Gaudentium; in literis ad Vincentium Rogatiſtarum Epiſcopum Cartennenſem; in libris adverſus Creſconium, in literis ad Donatum Presbyterum Donatiſtam, in literis ad Dulcitium Notariorum Tribunum, & alibi frequenter. In homine per ſervilem metum ad correctionem & Contritionem perducto diſtinguenda ſunt duo tempora. Primum, dum ſolo timore movetur; ſecundum, dum timor jam concepit ſapientiam ac peperit charitatem. Priori tempore fateor hominem eſſe invitum ac involuntarium. Quia enim timor veteres in ipſo cupiditates ſolum ligat & frænat, ejus voluntas adverſus ſemetipſam eſt in timorem & cupiditatem invicem pugnantes diviſa, hinc volens effugere peccati pœnam, hinc ejus ſuavitatem ſectari, ideoque quidquid agit, agit invitus, quia contra alteram iſtarum invicem compugnantium voluntatum. Poſteriori autem tempore eſt plene liber ac voluntarius. Tunc enim introducta eſt timorem adjuvans charitas, & expulſa timori repugnans cupiditas, omniſque prior neceſſitas verſa eſt in virtutem ac liberam electionem. Neque enim uti frænans timor & frænata cupiditas, ita introducens timor ac introducta charitas in invicem pugnant, animam trahunt in partes adverſas, aut eam faciunt idem objectum velle ſimul & nolle. Trahunt diverſa vi, timor odio pœnæ, charitas ſeu Contritio dilectione juſtitiæ, trahunt tamen in eandem partem, ideoque nihil habent, quo hominem involuntarium faciant aut invitum. Lutherus & Donatiſtæ confuderunt hæc duo tempora: Hinc purum Evangelicæ prædicationis vinum miſcuerunt & inquinarunt fœtida aqua ſuarum fabularum.

Imperfecta Contritio non facit hypocritam.

Conceptam ex ſervili metu Contritionem ſacroſancta Tridentina Synodus *declarat non facere hominem hypocritam aut magis peccatorem.* Et rurſum dicit: *Si quis dixerit, facere hominem hypocritam, aut magis peccatorem, anathema ſit.* Hinc quinta quæſtio hæc. Quo hæc tendant? Reſpondeo tendere in Martinum Lutherum, in ſermone de Pœnitentia & in jam ſæpius memorata Apologia errores iſtos, non ſolum de ſervili timore aut ejus ſervilitate, ſed & de concepta per iſtum Contritione garrientem, edicentemque ſua fundamenta & cauſas: *Ego hypocritam aliter definire non poſſum, quam eum, qui id, quod facit, non ex animo & ſincero corde facit. Animum autem talem & cor non dat natura, nec collectio peccatorum, ſed ſola charitas Spiritus.* Hypocriſis, inquam ego, non eſt aliud, quam ſimulatio juſtitiæ, ſeu juſtitia ſimulata; & hypocrita non eſt aliud, quam juſtitiæ ſimulator, ſimulatus juſtus, ſeu perſonatus juſtitiæ hiſtrio, & ſepulchrum dealbatum. Ita res ipſa clamat, plurimiſque in locis tradit ſanctus Auguſtinus. Quapropter vitium illud importat duo: Juſtitiæ carentiam, & ipſius mendacium ſeu fictionem. Eſt omnino, licet non oris, tamen operis genuinum mendacium, ideoque una ex ejus eſſentialibus partibus eſt voluntas fallendi. Et huic ſacroſancta Synodus voci, *Hypocritam*, ſemper addit, *magis peccatorem.* Loquitur ex ſancto Auguſtino, qui in libris de Baptiſmo adverſum Donatiſtas occultum Hæreticum aut Schiſmaticum dicit eſſe *tanto ſceleratiorem, quanto magis* hæreſeos aut ſchiſmatis pravitati *fallaciam ſimulationis adjungit.* Et in ſecundo ſermone de communi Clericorum vita occultos proprietarios Clericos aut Monachos dicit mortuos, manifeſtos autem apoſtatas eſſe duntaxat cæcos aut claudos. Omnem fictum juſtitiæ ſimulatorem eſſe mortuum ſcribit in libris adverſus Creſconium Donatiſtam. Aperta enim iniquitas eſt unicum duntaxat peccatum, at vero hypocriſis internæ iniquitati addit externam fictionem juſtitiæ, ideoque eſt peccatum duplex, & facit magis peccatorem. Porro ex pœnarum metu concepta Contritio neque carentiam neque ſimulationem includit juſtitiæ: Eſt enim, licet imperfecta, omnino tamen vera operis juſtitia, & germana ſpiritus charitas, operatur ex animo & ſincero corde, proindeque ex ipſis Lutheri principiis eſt remotiſſima ab hypocriſeos labe. Concipientem metum & conceptam Attritionem non diſtinxit cæcus & doloſus Lutherus, atque hinc adeo groſſe eſt lapſus.

L. 4. c. 16.

L. 2. c. 16.

Nec item ſervilis timor.

Sexta tandem quæſtio eſt, Cur ſacroſancta Tridentina Synodus, ſervilem gehennarum metum, quo a peccando ceſſamus, definiens non eſſe peccatum, nec magis peccatorem facere, non addiderit, quod de concepta per ipſum Attritione dixit, etiam non facere hypocritam? Quidam exiſtimant aliam concipientis timoris, aliam conceptæ Attritionis eſſe hac in parte rationem: Facta ex ſervili ante introductam charitatem timore bona opera exiſtimant hypocritica, & hanc eſſe radicem diverſæ illius locutionis. Hic namque timor hominem quidem formoſis exteriorum operum foliis ornat, at fœdum boni & recti odium, doloſam ſervilitatem & multam cupiditatem in corde relinquit, ideoque ſimulatam ſolummodo inducit juſtitiam, & facit ſepulchrum dealbatum. Et hinc eos, qui ſuam cum carnalibus Judæis, ex ſervili timore bona operantibus, juſtitiam ſtatuunt, in libris ad S. Bonifacium Pontificem S. Auguſtinus vocat fallaciter juſtos. Reſpondeo tamen nos a ſervili, cui adjuncta ſervilitas, timore non conſtitui hypocritas. Hypocriſis enim non quemvis internæ juſtitiæ defectum, ſed importat poſitivum operis mendacium, & hiſtrioni-

L. 3. c. 7.

Digitized by Google

eam ſimulationem, qua certum eſt omnem illum, qui ex ſolo timore operatur bona, non ſemper laborare. Recte enim in libro de patientia ſcribit ſanctus Auguſtinus: *Eccleſia tenet piam fidem, non eam, quæ per elationem aut timorem, ſed eam, quæ per dilectionem operatur.* Diſtinguit triplicem bona operandi modum: Per Dei dilectionem, per timorem, per elationem, qua utique homo vult ſuam conſtituere juſtitiam, & apud homines juſtus apparere & glorioſus. Hæc quæſtio videtur ad firmum ac immobile Eccleſiæ dogma non pertinere, ideoque ab illa definienda ſanctum Concilium abſtinuit.

Cap. 28.

CAPUT XVII.

Exponitur eſſentia Attritionis, ſeu Contritionis imperfectæ.

L. 4. Diſt. 15. §. 9. Attritionis vocabulum eſt novum.

ATtritionis nomen, inquit Gulielmus Eſtius, *Scriptura & Patribus incognitum, a Schola Doctoribus, diſtinctionis & doctrinæ gratia, fuit excogitatum, ad ſignificandum dolorem de peccata, ſeu pœnitentiam quamdam imperfectam. Sicut enim in corporalibus attritum dicitur, quod aliquo modo, nempe forinſecus tantum, læſum eſt aut comminutum, contritum vero, quod totum intus & foris fractione in minima reſolutum eſt; ita in ſpiritualibus Attritio ab illis dicta eſt quædam imperfecta, & aliquouſque tantum progreſſa Pœnitentia, Contritio vero Pœnitentia intima & perfecta.* Hæc tamen nominum diſtinctio videtur antiquis non plene fuiſſe ignota. Etenim *cordis obtritionem*, quæ videtur eſſe ipſiſſima Attritio, laudat ſanctus Auguſtinus in libris de ſermone Domini in monte. Quidquid ſit, hic non de ſervili gehennæ aut aliarum pœnarum metu, ſed de concepta exinde Contritione agimus, quæ planum eſt inſigniter diſtingui. Ejuſmodi porro Contritionem laudat ſanctus Auguſtinus frequentiſſime. In literis ad Honoratum Thabennenſem Epiſcopum ſcribit barbarica incurſione concuſſas urbes turmatim currere ad Eccleſiam: alios Baptiſmum petere, alios Reconciliationem, alios actionem pœnitentiæ, omnes conſolationem, Sacramentorumque confeſſionem ac erogationem. Et in ſermone de excidio Romanæ urbis. *Omnes ad Eccleſiam confugiunt, non cepit multitudinem locus, Baptiſmum extorquet quiſque a quo poteſt. Non ſolum in Eccleſia, ſed etiam per domos, per vicos ac plateas ſalus Sacramenti exigitur, ut fugiatur ira, non præſens utique, ſed futura.* Et in libro de catechizandis rudibus ait plurimos velle fieri Chriſtianos, *Ut non eant in ignem æternum cum diabolo, ſed in regnum æternum cum Chriſto.* Per quemdam terræ motum innumeros ad Baptiſma partim, partim ad Pœnitentiam fuiſſe converſos ſcribit etiam ac laudat ſanctus Joannes Chryſoſtomus. Et in libris de vocatione gentium ſanctus Proſper: *Quam multos, qui in tranquillitate pacis Sacramentum Baptiſmatis ſuſcipere differebant, ad aquam Regenerationis confugere inſtantis periculi metus impulit, & lentis tepidiſque animis, quod diu exhortatio quieta non ſuaſit, minax ſubito terror exegit.* Et hinc ſimilem Ninivitarum pœnitentiam ſacroſancta Tridentina Synodus ex laudati Auguſtini libris adverſus Gaudentium Donatiſtam, libris de civitate Dei, & literis ad ſanctum Evodium Uzalenſem Epiſcopum, merito canonizat.

Auguſtinus illud novit.
L. 2. c. 22.
Epiſt. 108.
Cap. 6.
Cap. 17.
Tom. 9. f. 360. 361.
L. 2. c. 33.
L. 1. c. 25.
L. 21. c. 24.
Ep. 99.

Et hinc conceptam ex metu ſervili Contritionem eſſe legitimam, ſanctam, ac veram, non eſt ambigendum. Ante Martini Lutheri tempora negarunt id cum Donatiſtis, volentibus ſolo amore, non timore duci homines, Pelagiani, quorum Dux & Goliath Julianus edixit: *Ab intentione propria* mala *non debet homo ulla neceſſitate revocari.* Reſpondit vero ſanctus Auguſtinus: *Cur Apoſtolus adhuc Saulus cædem ſpirans, & ſanguinem ſitiens, violenta corporis cæcitate, & terribili deſuper voce a ſua peſſima intentione revocatur, & ex perſecutore proſtrato illius Evangelii, quod oppugnabat, laborioſior cæteris futurus Prædicator exigitur?* Quo argumento etiam in literis ad Bonifacium Comitem utitur adverſum Donatiſtas, & adjungit: *Melius eſt quidem, quis dubitaverit, ad Deum colendum homines doctrina duci, quam pœnæ timore vel dolore compelli: Sed non quia iſti meliores ſunt, ideo illi, qui tales non ſunt, negligendi ſunt. Multis enim profuit prius timore vel dolore cogi, ut poſtea poſſent doceri, aut quod jam verbis didicerant opere ſectari.* Multis oſtendit hominem per timorem cogi, ac pedetentim introduci in juſtitiam & charitatem. Addit quod Apoſtolum Paulum deduxerit etiam ad charitatem perfectam. Ex metu conceptam in mortis lecto Contritionem & ipſe & alii Patres frequenter habent ſuſpectam; hinc enim Clinicos ſeu Grabatarios antiqua Eccleſia cenſuit irregulares. Quod tamen ipſorum Contritionem, Baptiſma, ac Reconciliationem rata ac formata poſſe eſſe cenſuerit eadem Eccleſia, lucidum eſt, neque ſpectat ad rem præſentem.

Eſt legitima ac vera.
L. 1. Oper. imperf. c. 95.
Epiſt. 50.

Et hæc Attritio ſeu imperfecta Contritio, ut vera ſit, omnino eſſe debet germana, & quidem adfectu ſaltem ſuper omnia, Dei dilectio. Lucide id in ſecundæ ad Corinthios Epiſtolæ commentariis tradit ſanctus Joannes Chryſoſtomus: *Cum peccaveris ingemiſce. Non quod pœnas daturus ſis, nihil enim hoc eſt; ſed quod Deum tuum offenderis, tam benignum, tam te amantem, tam denique ſaluti tuæ appenſum, ut Filium quoque ſuum tua cauſſa tradiderit.* Conceptam ex pœnarum metu Contritionem nullo pacto damnat: ait ſolum timorem ſervilem non ſufficere, ſed opus omnino eſſe, ut ex ipſo concipiatur caſta dilectio, qua Deum optimum maximum, tamquam ſummum Bonum & Juſtum, omniſque juſtitiæ & bonitatis fontem diligamus, ac ideo peccata noſtra oderimus, deteſtemur, de ipſis pœniteamus & conteramur. Etenim imperfecta ex metu concepta Contritio eſt germana ſpecies ſumptæ generatim, & ſuperius per ſacroſanctam Synodum definitæ Contritionis, quam ſine laudata charitate non poſſe eſſe, eſt ſupra abunde oſtenſum. Addit de ipſa ſanctum Concilium: *Si voluntatem peccandi excludat.* Hoc eſt, ſi ejus, a quo introducta eſt, timoris excludat ſervilitatem. Excluſionem hanc ſancit eſſe de Contritionis eſſentia. Porro voluntatem ſeu ſervilitatem iſtam excludi non poſſe, niſi per veram, adfectu ſaltem ſuper omnia, charitatem, etiam ſupra demonſtratum eſt.

Debet eſſe Dei ſuper omnia dilectio.
Hom. 4.

Pergit ſacroſancta Synodus: *Quamobrem falſo quidam calumniantur Catholicos Scriptores, quaſi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ abſque bono motu ſuſcipientium gratiam conferre. Quod numquam Eccleſia Dei docuit, nec ſenſit.* Agit adverſus Martinum Lutherum, qui in ſua adverſus Leonis X. Pontificis Bullam apologia multis blaterat & calumniatur Contritionem, quæ ſolo pœnarum timore, aut ſolo naturali Dei amore conſtet citra infuſam ac ſupernaturalem charitatem, a nobis prædicari uti ſufficientem cum Sacramento ad juſtitiam, & adjungit: *Quaſi ſi dixerint ſe loqui de Contritione in charitate facta, jam articulus*, a Leone Pontifice damnatus, *nihil ad me. Non enim unquam ſic docui, immo qui ut meum damnant, de Contritione naturali & impia extra fidem loqui eos oportet, quam eſſe hypocriſin, ſatis jam ex dictis conſtare puto.* Maledicus & contumax Hæreticorum ſpiritus ſemper accuſat Eccleſiam: ei imponit fœda & probroſa dogmata, ipſa impugnat, expugnatque aliquando, atque ita non de nobis, ſed de ſuis calumnioſis phantaſmatibus ſtulte & nugaciter triumphat. Quod ipſum hic egit Martinus Lutherus, ideoque merito ſe purgat Eccleſia, ſynodaliter edicens ſe nunquam ita credidiſſe aut docuiſſe. Semper defendit & conſtanter tenuit hanc ſancti Joannis Apoſtoli ſententiam: *Qui non diligit, manet in morte.* Semper docuit ſine Dei ſuper omnia charitate neminem poſſe juſtificari, ideoque & ſemper docuit conceptam ex ſervili metu Attritionem charitate, licet non perfectam, oportere tamen eſſe formatam. Quocirca quicumque aliud hodie in Eccleſia forſitan cogitant, cogitant Martini Lutheri de Eccleſia verificare calumnias, & ſacroſanctam Synodum reddere mendacem.

Eccleſia aliud nunquam docuit.

Verum inquies, Quare ſacroſancta Synodus diſerte non expreſſit ad imperfectam etiam Contritionem requiri Dei dilectionem ſuper omnia, atque ita omnem hodiernis quæſtionibus ingreſſum non præcluſit? Reſpondeo iſtud ipſum, quod olim Francorum Epiſcopis, de Synodo prima Conſtantinopolitana, cur ſuo Symbolo hanc vocem, *Filioque*, non addidiſſet, atque ita plurimas & miſerandas Eccleſiarum lites non præfocaſſet, poſtulantibus reſpondit olim Pontifex Leo III. *Sicut non audeo dicere non bene feciſſe* laudatæ Synodi Patres, *ſi feciſſent, quia proculdubio ſicut cætera, quæ vel omiſerunt, ſcientes utique, & non tam humana, quam Divina illuminati ſapientia fecerunt; ita quoque non audeo dicere iſtud eos nobis minus intellexiſſe, aut perpendiſſe, cur dimiſerint.* Quin immo ſacroſancta Tridentina Synodus non dimiſit. Etenim imperfectæ Catechumenorum Contritioni diſerte dixit neceſſariam atque eſſentialem eſſe eam charitatem, qua Deum uti omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt, ideoque peccata ſua oderunt & deteſtantur. Hominem quemvis, ut ei juſtificationis gratia conferatur, dixit debere *credere*, *ſperare*, *diligere*, *pœnitere*, *ſicut oportet*. Hoc eſt, ex vera in Deum fide, ſpe, & charitate pœnitere. Generatim ſumptam Pœnitentium Contritionem dicit eſſe peccati deteſtationem & odium cum propoſito non peccandi de cætero: quæ omnia certum eſt non poſſe fieri ſine vera dilectione. Perfectam Contritionem dicit eſſe charitate perfectam, hoc eſt, illam quæ includat perfectam charitatem, & ex ipſa procedat: Atque ita palam ſupponit tot eſſe Contritionis, quot charitatis claſſes ſeu ſpecies, & hanc in omni illa debere ſemper includi.

Et hoc ſufficienter expreſſit.

CA-

CAPUT XVIII.

Quæſtiones aliquot de imperfecta Contritione.

QUæſtio prima eſt, Quomodo imperfecta Contritio concipiatur ex ſervili pœnarum metu, per imperium ac emanationem, an per voluntatis converſionem? Inter voluntatis actus & motus eſt varia ſubordinatio & cauſſalitas. Alius ex alio quandoque concipitur & naſcitur per phyſicum effluxum, tamquam rivus e fonte; quandoque per effluxum duntaxat occaſionalem, tamquam de termino a quo converſionis. Uti lignum in ignem, & ligni forma in formam ignis transmutatur, adeoque hæc ex illa concipitur & procedit; ita quoque voluntas in voluntatem vertitur, adeoque una ex altera concipitur, tamquam ex termino iſtius converſionis. Et ita dico charitatem aut Contritionem concipi & procedere ex ſervili metu pœnarum. Diſerte id tradit in litteris ad Bonifacium Comitem ſanctus Auguſtinus, dicens de Apoſtolo Paulo: *Quem timor coegit ad charitatem, ejus perfecta charitas foras miſit timorem.*

Contritio ex metu concipitur, non emanat. Epiſt. 50.

Iſte introducentis ad introducti ingreſſum exitus & ceſſio eſt evidens judicium converſionis, ſeu conceptionis per converſionem. Ad rivi namque fluxum non ſiccatur fons, ad frondium & florum germinationem non exareſcit radix, nullus effectus emanans poſſit perimere aut pellere cauſſam: Quin immo paſſim ab ipſa in conſervari dependet. At vero charitate intrante incipir exire timor; illa creſcens hunc diminuit, perfecta omnem pellit, adeoque lucet illius hunc non genuinam cauſſam eſſe, ſed duntaxat occaſionem. Etiam imperfectam, quæ utique aliud non eſt quam imperfecta charitas.

Serm. 9.

Contritionem ita naſci tradit Auguſtinus in ſermonibus de tempore, dicens *nos a timore cogi, ut tranſeamus ad dilectionem.*

L. 2. c. 19.

Et in libris de adulterinis conjugiis air *Deo terrente & hortante, convertente & implente, humanum in melius mutari adfectum.* Et in libris adverſus

L. 2. c. 84.

Petilianum adfirmat incuſſum a legibus imperialibus metum eſſe anſam, *Ut homo in melius mutet voluntatem.* Et hinc Catechumenos a Divinæ juſtitiæ timore ad conſiderandam Dei miſericordiam, de ipſa ſperandum, & diligendam juſtitiam converti dicit diſerte Synodus Tridentina. Gehennarum metus & juſtitiæ dilectio ſunt duo veteris ac novi hominis extrema confinia; ab iſto in hoc tranſire eſt de neceſſitate in virtutem proficere, quod fieri non poteſt niſi per voluntatis tranſitum & converſionem.

Catechumenorum pœnitentia ſemper, pœnitentium Contritio communiter concipitur ex metu.

Laudata ſacroſancta Synodus dicit de imperfecta Pœnitentium Contritione: *Ex gehennæ aut pœnarum metu communiter concipitur.* At vero de Catechumenorum Pœnitentia generaliter atque indefinite dicit: *Peccatores ſe eſſe intelligentes, a Divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertunt.* Et hinc naſcitur quæſtio ſecunda, Cur Pœnitentium Contritio duntaxat communiter, Catechumenorum autem Pœnitentia adſeratur ſemper concipi ex timore ſervili? Reſpondeo rationem dari a Sapiente: *Qui ſine timore eſt, non poteſt juſtificari.* Exponit in

Pſ. 140. c. 17.

Pſalmorum commentariis ſanctus Auguſtinus: *Niſi timore incipiat homo Deum colere, non perveniet ad amorem.*

L. 2. c. 25.

Et in libro de catechizandis rudibus: *Rariſſime accidit, immo vero nunquam, ut quiſquam veniat volens fieri Chriſtianus, qui non ſit aliquo Dei timore perculſus.*

Tract. 9.

Et in tractatibus ſuper ſancti Joannis Epiſtolam: *Si nullus timor, non eſt qua charitas intret.* Et de Pœnitentibus Ninivitis ſcribit in libris adverſus Gaudentium: *Nec curarent, nec crederent prædicta Divina, niſi territi Regis ſui poteſtate terrena.* Homo vetus in parente Adamo amiſit fidem, ſpem, charitatem, Dei dona omnia; quin ab illo apoſtatavit adeo longe, ut nec ipſum ſervilem Divinæ juſtitiæ metum retinuerit, neque vires ad Deo vel ſerviliter obediendum. Hinc uti exciſa arbor, ita & exciſa juſtitia, non ſubito, ſed gradatim ac pedetentim debet recreſcere in ſuam plenitudinem, incipiendo a primis rudimentis, ſeu a primo ſapientiæ exordio, quod eſt Divinæ juſtitiæ timor ſervilis. Hinc introducendæ ſapientiæ & charitati præparat locum. Et hunc noſtræ reparationis modum adeo conſtanter ſervat Divina providentia, ut nec Apoſtolum Paulum, vas ſingulariſſimæ electionis, cenſuerit ab illo eximendum. Idem in Apoſtolicæ ad Philippenſes Epiſtolæ commentariis tradit S. Joannes Chry-

[Ho]mil. 8.

ſoſtomus: *Si qua ad vitam hanc pertinent, ſine timore recte acquiri non poſſunt, multo minus ſpiritualia. Cedo enim, quis literas ſine timore didicit? Quis artem tenuit ſine timore? Quod ſi ubi non imminet diabolus, ſed ſola negligentia impedimento eſt, tanta opus eſt labore, ut ſolam illam naturalem negligentiam vincamus, ubi tantum impendet bellum, tanta impedimenta, qui fieri unquam poterit, ut ſine timore ſalutem conſequamur?* Et in monaſtica doctrina Archi-Mandrita Dorotheus: *Fieri nequit ullo pacto, ut perfectus ſeu filialis timor aliter, quam per Iſagogicum ſeu ſervilem introducatur.* Et iterum: *Perfectus timor nullo modo haberi poteſt, niſi Iſagogicus præceſſerit.*

Cap. 4.

Porro filialis timor eſt proprius ac individuus charitatis fœtus & comes, ideoque ſicut ipſe, ita nec iſta ſine quaſi obſtetricante ſervilis timoris miniſterio non poteſt introduci. At vero fideles lapſi paſſim in plenam originalis noſtræ iniquitatis vetuſtatem non recidunt, ſed ipſorum multi ſunt ſimiles Apoſtolo Petro, de quo in negationis peccatum lapſo ſcribit in ſermonibus de Dominica Paſſione ſanctus Leo Magnus: *Vidit in te Dominus, non fidem fictam, non dilectionem averſam, ſed conſtantiam fuiſſe turbatam.*

Ser. 9. c. 4.

Ejus, qua pro Chriſto Domino mori & carcerari ſpoponderat, charitatem ait fuiſſe, non extinctam, ſed a ſuperveniente fortioris timoris cupiditate duntaxat ſuperatam & ſuppreſſam. Ejuſmodi lapſos, quod fidem, ſpem, ipſamque etiam actualem charitatem retineant, in Epiſtola ad Antonianum Epiſcopum ſanctus Cyprianus vocat, non plene mortuos, ſed ſemineces ac ſemivivos. In libro de Eccleſiæ unitate ſanctus Auguſtinus appellat ramos infructuoſos, necdum tamen præciſos.

Cap. 25.

Has magnas amiſſæ juſtificationis & Divinæ gratiæ reliquias quandoque contingit ſtatim a miſerante Deo reſpici, & citra timoris ſervilis cooperationem ac excitationem in inſignem & lacrymoſam pœnitentiam reſurgere ac ebullire. Etenim Petrum mox a lapſu reſpexit Dominus, atque hinc ille foras ſtatim egreſſus flevit amare. Plurimos olim in gentilium perſecutionibus per tormentorum violentiam lapſos fuiſſe mox a Deo reſpectos, ideoque ſeſe ſtatim ad Eccleſiarum valvas & omnium ſtantium fidelium pedes projeciſſe in ſolennem Pœnitentiæ fletum, docent teſtes irrefragabiles, præſertim ſanctus Cyprianus. Et talia Pœnitentium exempla noſtris etiam temporibus per Dei gratiam non deſunt. Hinc igitur Catechumenorum ſemper, Pœnitentium autem Contritionem duntaxat communiter ex ſervili timore concipi, recte dicit ſacroſancta Synodus Tridentina. Hocce Catechumenorum & Pœnitentium grande diſcrimen non intellexit marginalis Scholiaſtes ad ſuperius adducta verba Archi-Mandritæ Dorothei: *Caute lege. Nam innuit nullo pacto haberi poſſe timorem filialem, quin præceſſerit ſervilis. Ordinarie quidem ita evenit in peccatoris juſtificatione extra Sacramenta, ut habetur capite ſexto Concilii Tridentini; at contingit interdum aliter, cum quis per Sacramenta juſtificatur, & in ſubitaneis & miraculoſis juſtificationibus.* Reſpondeo Tridentinæ Synodi laudatum locum nequaquam de danda extra, ſed omnino intra Baptiſmatis Sacramentum danda juſtificatione palam agere: eam non quandoque, ſed indefinite, ideoque univerſaliter & ſemper inchoari dicit a ſervili timore. Converſiones ſubitaneas & miraculoſas fateor poſſe eſſe extra regulam; addo tamen etiam S. Apoſtoli Pauli, quæ penitus ſubitanea & omnium miraculoſiſſima fuit, converſionem omnino cœpiſſe a timore.

Cur dicatur communiter concipi.

De imperfecta Pœnitentium Contritione ſacroſanctum Concilium recte dicit: *Communiter.* Etenim Abrahæ ſemen, ſeu Catholica Jeſu Chriſti Eccleſia, non ſolum ut ſtellæ cœli, ſed etiam ut arena maris, ex Divina promiſſione multiplicatum eſt. Spiritales, ſeu in juſtitia perfectos, qui ex caſto Dei amore agant omnia, & cadant rariſſime, plurimos; animales tamen & imperfectos, qui ex adjuto per timorem ſervilem imperfecto amore operantur juſta, & frequenter labantur, habet longe plures. Porro eiſdem animi viribus, quibus ſletur in juſtitia, quiſque paſſim a lapſu reſurgit ac pœnitet, ideoque ſolo caſtæ dilectionis impetu excitantur ad reſurgendum pauci, plurimi egent impulſu & adjutorio timoris. Hinc dicit ſacroſancta Synodus imperfectam Pœnitentium Contritionem communiter concipi ex ſervili metu. Dicit in Martinum Lutherum, in memorata ſua apologia erroris ſui fundamenta ſubvertentem, garrientemque ſolis craſſis, induratis, impiis, & omni conſcientia exutis, aut ipſam necdum nactis peccatoribus eſſe opus iſto adjutorio ac impulſu, ideoque non communiter, ſed rariſſime ita concipi Contritionem. Dico, *Erroris ſui fundamenta ſubvertentem:* fatetur enim, licet rariſſime, tamen quandoque ſervilem metum eſſe utilem, & ex ipſo puram Dei dilectionem, veramque pœnitentiam generari. Quod ejus priori dogmati palam adverſatur. Ex timore iſto ſubinde, non tantum per ſucceſſiva gradatim incrementa, ſed & unico pleni germinis ſubito impetu procedit etiam perfecta charitas, perfectaque Contritio: Ita enim evenniſſe Apoſtolo Paulo omnes credimus, diſerteque in literis ad Bonifacium Comitem adfirmat ſanctus Auguſtinus. Aſt rariſſimum eſt iſtud, uti in libris de vocatione gentium beatus Proſper recte advertit, Dei donum: Hinc ſacroſancta Sy-

Lib. 2. c. 22.

Digitized by Google

nodus ſolam imperfectam Contritionem adſerit naſci communiter ex timore.

Quæſtio tertia eſt, quare eadem ſacroſancta Synodus imperfectam Pœnitentium Contritionem dicat communiter concipi, non ſolum ex ſervili gehennarum, ſed etiam ex aliarum pœnarum metu, ex conſiderata item peccatorum turpitudine, numero, gravitate? Reſpondeo rationem dari a ſancto Auguſtino, agente de Ninivitis, ad pœnalia Regis ſui Edicta Pœnitentibus, in libris adverſus Gaudentium, Donatiſtarum Epiſcopum Thamugadenſem: *Quid opus erat Regis imperio, ut humiliter ſupplicaretur Deo, qui non intuetur ora, ſed corda, niſi quia erant in eis quidam, qui nec curarent, nec crederent prædicta Divina, niſi territi poteſtate humana? Iſta igitur juſſione Regiæ poteſtatis multis ad ſalutem præſtatur occaſio, quia etſi violenter ducuntur ad cœnam tanti Patris familias, & compelluntur intrare, intus tamen inveniunt unde ſe lætentur intraſſe.* Eorum enim Contritionem uti veram ac divinitus infuſam ipſa ſacroſancta Synodus laudat. Quis neſciat etiam Apoſtoli Pauli converſionem & pœnitentiam, non ex gehennarum, ſed ex fulminis ac inde imminentis temporariæ mortis metu fuiſſe conceptam? Ex intentatarum a legibus imperialibus pœnarum metu plurimos item Donatiſtas ad veram Pœnitentiam fuiſſe traductos, frequentiſſime prædicat S. Auguſtinus. Eadem via e peſſimis Judæis bonos fideles fecerunt quandoque Catholici Hiſpaniarum Reges, Reges Galliæ, Leo Iſaurus imperator, nec non & ſanctus Pontifex Gregorius Magnus. Et hinc de omni, quæ nobis per temporalia mala a Domino Deo præſertim irrogatur, diſciplina pulchre in Hieremiæ Prophetæ commentariis ſcribit Theodoretus: *Pœnitentiæ mater eſt.* Quocirca qui ſolum ſervilem gehennarum metum ſine introducta per ipſum charitate laudari uti impetrandæ peccatorum remiſſioni cum Sacramento ſufficientem exiſtimant a ſacroſancta Tridentina Synodo profiteri coguntur etiam patibuli aut Regii gladii metum eadem dignitate & viribus pollere.

Concipitur etiam ex metu malorum temporalium. Lib. 1. c. 25.

Cap. 6.

Quod vera Contritio etiam ex conſiderata peccatorum turpitudine, ſeu ex humanæ confuſionis dolore aut metu quandoque concipiatur, docet Regius Propheta: *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Et Eccleſiaſticus: *Eſt confuſio adducens peccatum, & eſt confuſio adducens gratiam & gloriam.* Exponit in literis ad Vincentium Rogatiſtarum Cartennenſem in Mauritania Epiſcopum S. Auguſtinus: *Confuſio adducit peccatum, cum erubeſcit quiſque pravam mutare ſententiam, ne inconſtans putetur, aut diverſus a ſeipſo Judice tenetur. Confuſio autem adducit gratiam & gloriam cum erubeſcit quiſque de propria iniquitate, & pœnitendo in melius mutatur.* Et in Pſalmorum commentario: *In ſæculum ſæculi non conturbantur, qui quærunt nomen Domini, ſed reſpicientes ignominiam peccatorum ſuorum, ad hoc conturbantur ut quærant nomen Domini, per quod non conturbantur. Hi ad hoc confunduntur, ne confundantur in æternum.* Quod ipſum tradit in prima Concione ſuper Pſalmum trigeſimum. Eleganter item per ipſa ferme Tridentinæ Synodi verba jam pridem tradidit in literis ad Lincolnienſem Epiſcopum, exſtantibus in Spicilegio Lucæ Dacherii, Theobaldus Stampenſis: *Qui in ſe fremit, bona Dei & mala quæ ipſe reddidit computando, & in corde gemit ſe ipſum de peccatis increpando, melius ſine voce loquitur, quam ſi voce ſine iſtis loqueretur.* Affirmat & oſtendit iſtam eſſe veram Contritionem. Conſiderata peccatorum turpitudo facit hominem ſibi ipſi diſplicere & fœtere, cæcatos aut tenebratos mentis oculos aperit, ſternit viam ſapientiæ, juſtitiæ pulchritudinem facit diligi & appeti, atque ita iniquitatem odio haberi. Etiam hic adverſus Martinum Lutherum, huic item Contritionis origini nequiter & cæce infenſum, ſacroſancta Synodus eſt locuta. Et hæc quidem de Chriſtiana Contritione breviter dicenda duxi, quam ab omnibus hominibus plene cognoſci, & perfectam haberi donet Deus optimus maximus, præſertim a me peccatore infimo omnium Chriſtianorum.

Etiam ex pudore humano. Cap. 4.

Ep. 48.

Pſ. 82.

Tom. 3.

EPISTO-

Digitized by Google

EPISTOLA FAMILIARIS

AD REVERENDUM AC EXIMIUM PATREM

HENRICUM NORIS,

VERONENSEM,

ORDINIS EREMITARUM SANCTI AUGUSTINI, SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTOREM AC PROFESSOREM,

QUA

F. CHRISTIANUS LUPUS,

EODEM IN ORDINE S. THEOL. DOCTOR ET PROFESSOR,

QUIBUSDAM AD NONNULLA NUPERÆ SUÆ

DE CHRISTIANA

CONTRITIONE

DISSERTATIONIS CAPITA HÆSITANTIBUS,

Juxta Apoſtoli Mandatum, humiliter conatur darę rationes.

Digitized by Google

ADMODUM REVERENDO ET EXIMIO PATRI

P. HENRICO NORIS, VERONENSI,

ORDINIS EREMIT. S. AUGUSTINI,

S. THEOLOGIÆ DOCTORI AC PROFESSORI, &c.

F. CHRISTIANUS LUPUS,

EJUSDEM AUGUSTINIANÆ FAMILIÆ ALUMNUS INUTILIS,

Et ſola Dei patientia in Alma Lovanienſi Univerſitate Doctor S. Th. ac Profeſſor, S. P. D.

ADMODUM REVERENDE AC EXIMIE CONFRATER.

Eccl. 6. A*MICUS fidelis, protectio fortis: Qui autem invenit illum, invenit theſaurum. Amico fideli nulla eſt comparatio: Et non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis, medicamentum vitæ & immortalitatis: Et qui metuunt Dominum, inveniunt illum.* Tali Amico, in cujus charitatem, præſertim ſæculi ſcandalis ſeſe fatigatum, cum cunctis ſuis cogitationibus & conſiliis totum projiceret ſecure illic quieturus, indiguiſſe fatetur etiam ſanctus Auguſtinus. Ego peccatorum meorum victrici gratiæ deputo, non duntaxat quod Dominum Deum timere ac diligere ſim conatus huc uſque, ſed & quod te, Clariſſimi Parentis tui, nec non Eruditiſſimi conterranei tui Onufrii Panvinii veſtigiis inſigniter inhærentem, ideoque non ſolum ſcholaſtica atque dogmatica Theologia, ſed & profana ac ſacra antiquitate inſtructum eximie, talem invenerim theſaurum. O quoties, primates almæ Urbis Baſilicas adeundo, de avitis & Reipublicæ & Eccleſiæ illic actis inſtruebas eruditiſſime? Certe quod in S. Hieronymo per Gallicanam & Græcam, in me per Italicam peregrinationem divina Clementia eſt operata. Reperi illic plures Gregorios Nazianzenos. Quæ omnia dum memoria revolvo, mente reportor in Italiam, acerbe dolens necdum adeſſe illam beati corporis dotem, quam in libris de Civitate Dei laudat S. Augu-
Lib. 22. cap. 30. ſtinus: *Ubi volet ſpiritus, ibi protinus erit & corpus.* Quod ergo lingua nequeat, res noſtrates ambit hæc tibi Epiſtola notificare.

CAPUT PRIMUM.

Exponitur diſſertationis, nec non & hujus Epiſtolæ ſcribendæ ratio.

QUod Apoſtolica Sedes, & Dominus noſter Rex Catholicus numeroſiſſimos adhuc & ferventiſſimos Fideles in Belgio habeant poſt nuperum Lutheranæ & Calvinianæ hæreſeos diluvium, eſt adoranda ſolius Dei in nos Clementia, inſigniter uti dignata miniſterio hujus Almæ Scholæ Lovanienſis. Hæc enim utrique turbini adeo generoſe reſtitit, ut relatis a ſe ac impugnatis orthodoxis dogmatibus Lutherus paſſim adſcriberet hunc marginalem ſarcaſmum: *Lovanialiter*. Ita ſperabat Majorum noſtrorum ictus illudere. Et hinc utraque illa crudeliſſima factio, dum colligata omnes ferme Belgii Civitates vaſtavit ac profanavit Eccleſias, hoc Lovanienſe, cui nullum humani munimenti robur, nunquam oppidum valuit pervadere: quod divina Clementia miſereri adhuc vellet genti noſtræ, atque ita reparandæ Fidei ſcholam hanc ſervaret. Quæ Patrum corda adhuc vivunt in Filiis: quidquid zizaniorum Dominico apud nos agro inimicus homo ſuperſeminavit hactenus, aut ſuperſeminaturus eſt, feliciter eradicarunt parentes noſtri, ſperamuſque ab omnipotente Dei gratia ſubminiſtrandas etiam nobis & noſtris uſque ad ſæculi finem poſteris vires, quibus eradicemus.

Duram nobis luctam nuper fecit Thomas Tamburinus, cujus *expedita*, uti inſcribitur, *Decalogi explicatio* huc deportata fuit, & typis vulgata apud Inſulas, oppidum Diœceſis Tornacenſis. Eſt compedita, non expedita explicatio: humanum genus non a multo, uti tentat, Divinarum ac humanarum legum jugo, ſed in miſerandum ipſarum contemptum ac libertinam prævaricationem expedit, nec unum de minimis, ſed multa etiam de maximis mandatis ſolvit, & ſic docet homines, atque ita Authorem ſuum cum omnibus in ejus errorem ſeductis facit eſſe minimos in regno cælorum. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, eſt ſummum ac primum, adeoque rigidum æternæ legis mandatum, ut mens noſtra, quæ ad inſtar cordis ſemper ſine feriis eſt in motu, ejus virtualem, quem mentis habitum ac animi præparationem ſanctus Auguſtinus paſſim appellat, actum nec ad unum temporis inſtans, ſiquidem antiquis Doctoribus credimus, poſſit interpolare. Quoties mentis ſupra ipſum reflexio obliget, eſt antiqua ſcholæ quæſtio: quorundam ſingulis duntaxat Dominicis diebus obligare opinantium ſententia a multis merito judicatur nimis laxa. At vero dictus Tamburinus nec in rationis ingreſſu, nec in mortis exitu, Part. 2. cap. 3. para. 2.
nulloque vitæ tempore aſſerit ipſum Divinæ Dilectionis actum eſſe neceſſarium: ait *Præceptum charitatis impoſitum fuiſſe ob Juſtificationem impii; ſolum igitur obligare, quando impius, quia Sacramentum Pœnitentiæ non eſt in promptu, non habet aliam viam, qua ſe juſtificet, niſi eliciat actum Contritionis, quæ ſemper aliquo tandem modo actum amoris Dei ſuper omnia dilecti involvit: Conſequenter igitur & indirecte, ratione ſuæ Juſtificationis, ad actum Charitatis fideles obligantur.* Eam, quæ nec in mortis exitu nos ad Deum diligendum obliget, ſententiam aſſeverat eſſe *probabilem & tutiſſimam*.

Ad iſtas Siciliæ merces in memoriam nobis venit S. Lib. 3. Ep. 12.
Gregorii Magni ad ſanctum Maximianum Syracuſæ Antiſtitem epiſtola: *Tanta nobis ſubinde mala, quæ aguntur in iſta Provincia, nunciantur, ut peccatis facientibus, quod evertat omnipotens Deus, celeriter eam perituram credamus.* A viro, omnia *ad majorem Dei gloriam* agere profeſſo, prodire tam monſtroſum dogma plurimi ſunt admirati. Hinc & ipſum conſtanter invaluerunt, adjuvitque divinitus inſpirata beatiſſimi Patris noſtri, cui det Deus annos de noſtris, Alexandri VII. ſollicitudo paſtoralis, anno 1665. damnans hunc articulum: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, Charitatis, ex vi Præceptorum divinorum ad eas virtutes ſpectantium.*

Ex eadem pharetra prodiit apud nos & Flandricus puerorum Catechiſmus, affirmans purum putum gehennarum ſervilem metum, eoque ſolo tinctum & formatum de peccatis dolorem eſſe cum Chriſtianæ regenerationis, ac præſertim reconciliationis Sacramento diſpoſitionem & cauſſam ſufficientem ad obtinendam divinæ miſericordiæ gratiam ac remiſſionem peccatorum. In opuſculo de Regia Inſtitutione Jonas, qui ſub Ludovici Pii Imperio floruit, Aurelianenſis Eccleſiæ doctiſſimus
Cap. 9. Epiſcopus ſcribit charitatem eſſe *decus Chriſtianitatis, totiuſque fidei noſtræ Summam, multorum in cordibus non regnare lamentatur*, & poſt multa ejus encomia adjungit: *Miſerabiliter plane decipiuntur plerique, qui ſine charitate aut Deo placere, aut ad eum ſe putant pervenire.* Hinc ſcabioſus ille, quod pueris cœpiſſet tradi, Catechiſmus gravia apud quoſdam litigia peperit, tandemque fuit merito abolitus & circumſcriptus. Nulla

enim

Digitized by Google

enim circa fidem corruptela eſt facilior ac pejor, quam puerorum. Hæc tamen circumſcriptio non frænavit quorundam Concionatorum linguas: adverſus Dei charitatem perruerunt declamare, & infirmas Chriſtianæ Plebis conſcientias duro ſcandalo percuſſerunt. Quid ad hæc cum tripudio dicant Vicini & permixti nobis hæretici, perpendat veſtra Prudentia. Paucorum nugas derivant in cunctos: ab omni Papiſtica Eccleſia exiſtimant inferri bellum Divinæ, qua ſola Magiſter Deus veros ſuos diſcipulos diſcrevit a falſis, charitati. Jam pridem mihi placet quod ſancto Auguſtino ſcripſit ſanctus Hieronymus: *Si tuam vis vel exercere vel oſtentare doctrinam, quære juvenes & diſertos, qui poſſint & audeant tecum congredi*. Aliud non ambio, quam latitare in monaſterio, & antequam ad ſupremum evocer Tribunal, male impenſos adoleſcentiæ ac juventutis meæ dies plangere, ac totius vitæ peccata in ſilentio deplorare. Et quis hodie graſſantem, etiam in Chriſtiani dogmatis elucidatione, verborum pugnam & caninam facundiam non averſetur? Ne tamen Matri Eccleſiæ deeſſe, & acceptum a Domino talentum in terra aut ſub modio abſcondere viderer, magnorum Virorum conſiliis cedens ſcripſi dogmaticam Diſſertatiunculam, dictum dicti Catechiſmi articulum oſtendere conatus profanum, & unanimi SS. Patrum confeſſioni, Apoſtolicæque traditioni penitus adverſum: Doctoris miniſterium honorificare ſtudui, & non recedere ab hocce monito S. Nili Abbatis: *Satius eſt temere mittere lapidem, quam verbum*. Et multorum in cordibus laudatur Deus dediſſe aliquod incrementum.

Verum uti palato non ſano pœna eſt panis, ita ægro mentis oculo odioſa eſt veritatis lux. Hinc quidam pauca mea folia acerbe lacerarunt, ſpondentes brevi per Sedem Apoſtolicam damnanda. Et ſponſionem adimplere fuerint omnino conati. Verum noſti a Synodo Chalcedonenſi factas S. Pontifici Leoni Magno acclamationes: *Petrus per Leonem locutus eſt, Leoni vita, Leoni multos annos*. Eundem in modum Beatiſſimo Patri noſtro Alexandro VII. qui multos moralis Pſeudo-theologiæ libertinos, & Chriſtianæ diſciplinæ corruptivos articulos proſcripſit, & adhuc pergit proſcribere, acclamat nunc univerſa Eccleſia, ab omni ejuſmodi macula & ruga confidens ſe brevi liberandam. Acclamat & Eminentiſſimo Principi ac Reverendiſſimo Patri Franciſco Cardinali Barberino, Eccleſiæ Hoſtienſis Epiſcopo, & ſacri Collegii Decano, qui variis per D. Lucam Holſtenium nuper collectis & vulgatis antiquarum Synodorum, Apoſtolicarum Litterarum, & ſacrorum Canonum monumentis præfigere dignatus eſt hocce elogium: *Concors opinio eſt, multa in hac collectione reperiri, quæ orthodoxum dogma faciant, quæ Jura vetera Sedis Apoſtolicæ illuſtrent, quæ laxitatem obrepentem hodiernis moribus cinctu quaſi ſeverioris diſciplinæ veteris adſtringant, quæ denique pleriſque inquieti hujus & factioſi ſæculi malis, maxime autem prurigini novitatum, quæ cæterarum fere peſtium fons eſt, aptiſſimum remedium eſſe poſſint*. Abſit ut ea, quibus Apoſtolicum Chriſtianitatis dogma & avitam diſciplinam ex authenticis Evangelici Depoſiti archivis producimus, & adverſum novos inquietorum ingeniorum pruritus defendimus, ſub tanto Pontifice ac tanto ſacri Collegii Primate damnari, aut de damnatione periclitari metuamus.

Et hæc quorundam deſperatio peperit nobis ſpectaculum, quale in Carthaginenſi amphitheatro viſum a ſe teſtatur in libro apologetico Septimius Tertullianus:
Cap. 16. *Nova jam Dei noſtri in iſta civitate editio publicata eſt, ex quo quidam fruſtrandis beſtiis mercenarius noxius picturam propoſuit cum ejuſmodi inſcriptione*, DEUS CHRISTIANORUM ONOCHOETES. *Is erat auribus aſininis, altero pede ungulatus, librum geſtans, & togatus. Riſimus & nomen & formam*. Quis vel qualis, quod ſine ſtatuis & imaginibus coleretur, eſſet Chriſtianorum Deus, ignorabat, ideoque & vivum & verum non arbitrata, ſpernebat cæca Gentilitas. Hinc in tantas blaſphemias prorupit. Peſſima blaſphemia eſt poſtmodum per hæreticos a Domino Deo in ejus Evangelicum dogma, fidoſque ejus defenſores traducta. Nonne enim Pelagianorum Goliath Julianus orthodoxum Eccleſiæ de originis peccato dogma peſſimis de damnatis nuptiis, de teducta duplicis Divinitatis fabula, de Deo authore peccati, de everſo libero arbitrio, de carnali animarum traduce, pluribuſque ejuſmodi calumniis circumvolvit, atque ita projecit in vulgus, clamans: *Ecce dogma Romanorum!* Nonne ejus defenſorem S. Auguſtinum ubique buccinavit eſſe Traducianum, Manichæum, Venuſtianum? Calumniæ ſpiritum cunctis ſemper inſuffle hæreticis, poſſit lucide oſtendi. Quod ſuperbus & contumax hæreticorum ſpiritus ſemper Eccleſiam accuſet, alicubi recte ſcribit Facundus Epiſcopus Hermianenſis. Quin peſſimam ſcabiem affricuerunt hæretici etiam Catholicis, de quibus in Præfatione ad objectiones Vincentianas ſanctus Proſper Epiſcopus Rejenſis: *Quidam Chriſtianæ ac fraternæ charitatis obliti, in tantum exiſtimationem noſtram quoquo modo ſtudent lædere, ut ſuam ſe evertere nocendi cupiditate non videant. Contexunt enim, & qualibus poſſunt ſententiis comprehendunt ineptiſſimarum quarundam blaſphemiarum prodigioſa mendacia, eaque oſtendenda & ingerenda multis publice privatimque circumferunt, aſſerentes talia in noſtro eſſe ſenſu, qualia diabolico continentur indiculo, quæ falſo in nos ad excitandam invidiam jactitari, facile & ſufficienter ſubſcriptione unius probaremus anathematis, niſi malignitas eorum, qui ſe gravari putant, ſi a nobis bene ſentiatur, ipſam ſubſcriptionis noſtræ brevitatem ſuſpectam eſſet habitura*. Impii in circuitu ambulant: Impiorum præſertim caput diabolus, miſerum humanum genus conatus ſemper circumducere in eoſdem gyros erroris aut malæ voluntatis.

Meam neſcio quis de Chriſtiana Contritione Diſſertatiunculam multis circumveſtivit fœdorum errorum & calumniarum pannis, atque ita projecit in vulgus; vociferans me ſentire cum Cornelio Janſenio, Iprenſium nuper Epiſcopo, immo & cum Martino Luthero: quod dicam Chriſtianam Attritionem, ſeu imperfectam Contritionem, ut vera ſit, formari oportere ac procedere ex Dei Charitate, quæ licet non viribus, tamen affectu ſit ſuper omnia; quod talem Contritionem affirmem eſſe neceſſariam etiam per Baptiſmatis aut Pœnitentiæ Sacramenta adipiſcendæ Juſtificationis diſpoſitionem & cauſſam; adeoque ſine illa nullam eſſe ſpem ſalutis. Certe etiam S. Joannes Apoſtolus ſcribit nos, utique per Chriſtianæ regenerationis Sacramentum, eſſe *translatos de morte ad vitam, quoniam diligimus Fratres*. Hæc eſt definitiva ejuſdem ſententia: *Qui non diligit manet in morte*. Et ſanctus Paulus Apoſtolus prædicat charitatem omni chariſmate eſſe excellentiorem, ſine qua nec Angelicæ linguæ donum, nec Prophetia, nec largiſſima eleemoſyna, nec ullum Sacramentum, nec ipſum etiam Martyrium poſſit prodeſſe. Et ipſe Magiſter Deus clamat: *Qui non diligit, ſermones meos non ſervat*. Et ipſa Martini Lutheri damnatrix Tridentina Synodus ſtatuit: Seſſ. 6. Can. 3. *Si quis dixerit, ſine prævenien te Spiritus Sancti inſpiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, ut ei Juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit*. Quid ergo ſupereſt, niſi ut quis rixator etiam hos omnes dicat fuiſſe Janſeniſtas ac Lutheranos? Novi ſui a vetere Teſtamento palmare diſcrimen Dominus JESUS ſanxit eſſe ſervilem timorem ac filialem amorem; quiſquis nos ſolo timore juſtificandos promittit, benedicti Sanguinis exſufflat pretium, ſuadetque nos e Chriſtianis fieri Judæos.

Charitas patiens eſt, benigna eſt, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non irritatur, non cogitat malum. Exagitantis illis libido eſt *amari zeli* fœtus, cujus elogia non a me, ſed a ſancto Jacobo Apoſtolo malim audiri. Cap. 3. *Deſurſum ſapientia eſt pudica, pacifica, modeſta, ſuaſibilis, plena miſericordia, non judicans*: Longe minus maledicens. Et hinc ad Remenſis Provinciæ Epiſcopos, qui in neſcio qua quæſtione Sueſſionenſis Eccleſiæ Clericos hæreſis aut ſacrilegii notarunt, recte ſcribit S. Ivo Epiſcopus Carnutenſis: Ep. 83. *Habetis in Heptatico, quia ſi contentione duorum qui ad alterius pudenda manum miſerit, lapidibus obruatur. Quod quid eſt aliud dicere, niſi qui in aliqua diſceptatione in aliquem convitioſa verba protulerit, ab omnibus duritie arguatur*. Certe inter crimina, ob quæ ſanctum Joannem Chryſoſtomum damnavit Synodus ad Quercum, fuit & hoc: *Quod ſanctum Epiphanium, utique in diſputatione, delirum, & parvum dæmonium appellaſſet*. Joannem Ravennatis Eccleſiæ Metropolitam, quod vel famulos ſuos inconcinnis titularet elogiis, graviſſime increpavit ſanctus Gregorius Magnus. Lib. 4. Ep. 15. Nos interim Theologi Doctores gaudemus illo Epiſcoporum privilegio, de quo idem Pontifex ad Conſtantium Archiepiſcopum Mediolanenſem: Lib. 6. Ep. 14. *In corporali prælio fieri ſolet, ut is, qui in certamine vexillum portat, ipſum hoſtis vehementer impetat, quatenus ſi ipſe, qui a cæteris attenditur, vulnus acceperit, multitudo omnis citius diſperſa capiatur*. Sumus ſignum ad ſagittam, patemus multis invidiæ jaculis, & ad Emergardem Auguſtam de diabolo ſcribit apud Flodoardum Hincmarus Lib. 3. cap. 27. Metropolita Remenſis: *Si non poſſit in alio, in hoc vult etiam piorum hominum intentionem fuſcare, ut eam faciat in indebita* de Sacerdotibus, quibus in miniſterii ac onerum partem & ſubſidium Eccleſia adjunxit publicos ſacræ Paginæ Profeſſores, *opinione ambulare*. Nobis figere, & adimplere debemus germane Chriſtianam legem, exſtantem in Codice Theodoſiano, quam ſibi ipſis ad Ruffinum, Orientalis Prætorii Præfectum, ſcripſerunt totius orbis Domini Auguſti, Theo- Lib. 9. tit. 4. cap. 1.

Digitized by Google

doctus, Arcadius, & Honorius: *Si quis modeſtiæ neſcius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina noſtra crediderit laceſſenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporum fuerit, eum pœnæ nolumus ſubjugari, neque durum aliquid nec aſperum ſuſtinere. Quoniam ſi id ex levitate proceſſerit, contemnendum eſt; ſi ex inſania, miſeratione digniſſimum; ſi ab injuria, remittendum.* Ira viri, uti non operatur Juſtitiam, ita nec videt veritatem. Ad ſanctum Auguſtinum, & Paſcentium Comitem Arianum, de dogmate collaturos, recte præfatus eſt clariſſimus vir Lauren-

Epiſt. 178. tius: *De Deo diſputans animus debet ſerenior inveniri, quia repulſis animoſitatis caliginibus, menti ſeſe pura ad intelligendam natura ſua magnitudinem facilius ſe-*

Epiſt. 174. *ſe offert.* Mentis noſtræ oculus *ad contemplanda Divina informis ex contentione fit etiam turbulentus.* Recte tamen in primo adverſus ſanctum Hieronymum libro ſcripſit Presbyter Ruffinus: *Quamvis Chriſtiano cætera crimina ſilendo depellere, exemplo Domini, ſit glorioſum; ſed tamen hoc in fide ſi fiat, maximum ſcandalum generat.* Et ad ſuum & Collegarum in Epheſino latrocinio lapſum excuſandum dixit in Chalcedonenſi Synodo Theodorus, Claudiopolitanus in Iſauria Epi-

Act. 1. ſcopus: *Unuſquiſque verebatur, ne ut hæreticus dejectus perderet quos baptizaverat. Et non ei ſolum erat periculum, ſed baptizatis, & his qui in Chriſto crediderant. Et non oportuit quidem tunc tacere.* Etiam Doctor eruditionis ſuæ filios maculoſi nominis ſcandalo non poteſt perdere, nec ſuſtinere, ut credatur fideles animas ſtupraſſe Lutheraniſmo. Poſſum tamen ego cecidiſſe in culpam illam, de qua in literis ad ſanctum Hieronymum accuſat ſemetipſum manſuetiſſimus Pater noſter ſanctus Auguſtinus: *Potius culpanda eſt negligentia mea, quia hoc,* quædam ſenſui neceſſaria verba, *non addidi, quam objurgatio tua.* Poſſum & ego ſenſa mea non ſatis declaraſſe. Juſtus in miſericordia arguit: juxta Magnum Gregorium falſa juſtitia dedignationem habet, vera compaſſionem, ideoque nec manu percutit, nec lingua. Peccata mea meruere medicinam duriorem, ex cujus regulis ad ſanctum Hieronymum ſcripſit ſanctus Auguſtinus: *Utiliores eſſe plerumque inimicos jurgantes, quam amicos objurgare metuentes. Illi enim, dum rixantur, dicunt aliquando vera, quæ corrigantur; illi autem minorem, quam oportet, exhibent Juſtitiæ libertatem, dum amicitiæ timent exaſperare dulcedinem.* Hinc de obortis ſuſpicionibus cogor me in manſuetudinis ſpiritu expurgare breviter, addens tamen cum Facundo

Lib. 10. cap. 1. Epiſcopo Hermianenſi: *Quoniam non eſt eadem quæſtionis reſponſioniſque conditio, nec quod breviter accuſatur, etiam breviter excuſari poteſt, ſicut nec tanta maculandi & vulnerandi eſt difficultas, quanta nos in abluendo medendoque conſequitur; neceſſe eſt nobis aliquanto improſius agere, maxime ſcientes quam difficile rejiciant obſtinati, quod ſemel adſumſerunt.* Quare veſtra in me Benignitas & boni conſulere hanc verboſam Epiſtolam, & meam miſerari dignetur infelicitatem, qui ejuſmodi in cauſa compellor *tempus expendere, cujus nemo poteſt recuperare jacturam.* Epiſtolæ ſortem proſperet Divina Clementia, tantum donans fructum, quantum ex ejus compulſa ſcriptitatione ſentio laborem.

CAPUT II.

Lutheranus de Chriſtiana Contritione error largius exponitur.

De Contritione, quam a Pœnitentia diſtinguit & ejus alteram facit partem, in duodecimi ſui per Leonem X. Pontificem damnati articuli apologia ſcribit Martinus Lutherus: *Satis dictum eſt fidem ſine Contritione eſſe non poſſe, cum gratia non infundatur ſine magna concuſſione animæ. Volui enim fidei virtutem declarare, quoniam ſola faciat ad remiſſionem peccatorum. Quod dico, ne quis me putet Contritionem, ſeu turbationem illam cordis in cogitatione peccatorum ſuſcitatam negare.* Notandæ ſunt voces: *Cum gratia non infundatur ſine magna concuſſione animæ.* Et voces: *Contritionem ſeu turbationem illam cordis in cogitatione peccatorum ſuſcitatam.* Prima & originalis Auguſtana

Act. 12. Confeſſio exponit: *Conſtat Pœnitentia proprie duabus partibus. Altera eſt Contritio, ſeu terrores incuſſi, agnito peccato; altera fides, quæ concipitur ex Evangelio ſeu Abſolutione, & credit propter Chriſtum remitti peccata, & conſolatur conſcientiam, & ex terroribus liberat.* Et anno 1540. mutata ac meliorata Confeſſio: *Conſtat Pœnitentia ſeu impii converſio duabus partibus. Altera eſt Contritio, hoc eſt, terrores incuſſi conſcientiæ, agnito peccato, in quibus & iram Dei agnoſcimus, & dolemus nos peccaſſe, & peccata deteſtamur ac fugimus. Altera pars eſt fides, quæ concipitur ex Evangelio ſeu Abſolutione, & credit propter Chriſtum recte remitti peccata, & conſolatur conſcientiam, & ex terroribus liberat. Damnant illos, qui non docent remiſſionem peccatorum per fidem gratis propter Chriſtum contingere, ſed contendunt contingere propter dignitatem Contritionis, dilectionis, aut aliorum operum, & jubent dubitare conſcientias in Pœnitentia, an conſequantur remiſſionem, & affirmant hanc dubitationem non eſſe peccatum.* Et Confeſſio Wirtembergenſis: *Contritionem vo-* Act. 12.
camus ſenſum Divinæ iræ, ſeu dolorem aut pavorem animi ex agnitione magnitudinis peccatorum, & gravitatis iræ Dei ortum. Talem Contritionem arbitramur quidem neceſſariam eſſe in vera Pœnitentia, quam Contritionem lex Dei in homine excitare ſolet. Sed docere eam mereri remiſſionem peccatorum coram Deo, exiſtimamus ab Apoſtolica doctrina alienum eſſe. Impetrandæ Juſtificationis meritum omne adſcribunt ſoli fidei, de qua pergunt: *In agenda vera Pœnitentia nihil certius, nihil firmius judicamus, quam quod omnino neceſſaria ſit fides, videlicet ut quod Evangelium Chriſti adnuntiat, credamus certo nobis remitti & condonari peccata gratis propter Chriſtum Dominum noſtrum. Non ignoramus quidem, quod ſi opera noſtra reſpicimus, non tantum nobis dubitandum, verum etiam de ſalute noſtra deſperandum ſit: quippe quod noſtra opera, quantumvis bona videantur, non poſſint coram ſevero tribunali Dei conſiſtere. Nec obſcurum nobis eſt, quod carni noſtræ in hac corporali vita ſemper adhæreat dubitatio de miſericordia & clementia Dei; ſed cum Deus promittit nobis gratuitam ſuam clementiam propter Chriſtum Filium ſuum, & exigit, ut Evangelio Filii ejus obedienter credamus, exigit etiam eo ipſo, ut dubitationem carnis noſtræ mortificemus, ac certiſſimam de miſericordia ſua fiduciam concipiamus, ne nos ejus promiſſionem tanti mendacii accuſemus, quantam de ea dubitationem habeamus. Et ut poſſimus certam fiduciam concipere, collocavit ſalutem noſtram, non in meritis noſtræ juſtitiæ, quæ eſt imperfecta, ſed tantum in meritis Filii ſui, Domini noſtri, Jeſu Chriſti, cujus Juſtitia, ut eſt perfectiſſima, ita & in Dei Judicio firmiſſima & conſtantiſſima.*

Inter Pœnitentiam & Contritionem eſt omnino grande diſcrimen. Etenim Pœnitentia etiam ſatisfactionis comprehendat opera, quæ adimplenda promittit & ſuſcipit Contritio: Iſta paſſim vocamus Pœnitentiæ actionem. Hoc in diſcrimine omnia fere jam dicta fundavit etiam Lutherus. Ejus dictum, *Optima Pœnitentia eſt nova vita,* non minus in ſatisfactiones, quam in Contritionem videtur proceſſiſſe. Quidquid ſit, & in ejus verbis, & in adductis Confeſſionibus varii miſcentur errores. Primo, quod fidem adſerant eſſe Pœnitentiæ partem. Eſſe Pœnitentiæ, & omnis Chriſtianæ Juſtitiæ duntaxat exordium, radicem, & fundamentum docuit ſemper omnis ſub cælo Eccleſia, cum qua ad iſtud Auguſtanæ Confeſſionis caput Dominus tunc noſter Clementiſſimus Imperator Carolus V. & orthodoxi Germaniæ Principes, recte reſponderunt: *Hæc,* duas tantum partes adſignans Pœnitentiæ, *articuli pars admitti nequaquam poteſt, ſicut nec ea, quæ aſſerit fidem eſſe alteram partem Pœnitentiæ, cum omnibus compertum ſit fidem eſſe præviam Pœnitentiæ.* Alter error eſt, quod fidem, ex qua Pœnitens purgatur & juſtus vivit, garriat eſſe vanam iſtam & pertinacem de Domini Jeſu Chriſti meritis, non fiduciam, ſed præſumptionem. De Jeſu Chriſti meritis etiam nos ſine hæſitatione confidimus, & ab ipſis non ſolam peccatorum remiſſionem, ſed & omnes tam præſentis quam futuræ vitæ promiſſiones exſpectamus: Ad omnem precem, ad omnem gratiarum actionem adſidue ſupplicat & clamat Eccleſia, *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.* Verum noſtras, a Deo Patre per eumdem Dominum donatas, bonas voluntates, & ex ipſis profecta opera bona a diſpoſitiva ac præparativa in Juſtificationem cauſalitate excludere, & de ſolis alienis benedicti Domini meritis ſine hæſitatione confidere, eſt præſumptio omnino pertinax & vana.

Error omnium peſſimus, & peſſime calumnioſus eſt, quod adſeverent Lutherani Contritionem eſſe ſolos ex agnito peccato incuſſos conſcientiæ terrores, aut certe ſolum ex ejuſmodi terroribus natum & formatum de peccatis dolorem. Adverſus illum ſtatuit ſacroſancta Synodus Tridentina: *Si quis dixerit, duas tantum eſſe Pœ-* Seſſ. 14.
nitentiæ partes, terrores ſcilicet incuſſos conſcientiæ, Can. 24.
agnito peccato, & fidem conceptam ex Evangelio vel Abſolutione, qua credit quis per Chriſtum remiſſa peccata, anathema ſit. Et rurſus: *Quamobrem falſo qui-* Cap. 4.
dam calumniantur Catholicos Scriptores, quaſi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ, abſque bono motu ſuſcipientium gratiam conferre, quod nunquam Eccleſia Dei docuit, nec ſenſit. Pronuntiat adverſus ipſum Marti-

Digitized by Google

num Lutherum, nec non adverſus melioratæ Auguſtanæ Confeſſionis Apologum, Philippum Melancthonem, cujus hæc ſunt verba: *Intelligunt omnes boni viri utiliter & pie reprehenſam eſſe doctrinam Sophiſtarum, & Canoniſtarum de Pœnitentia. Nam hæc dogmata aperte falſa ſunt, & non ſolum aliena a Scripturis, ſed etiam ab Eccleſiaſticis Patribus: Quod per Attritionem mereamur gratiam: Quod ſuſceptio Sacramenti Pœnitentiæ ex opere operato, ſine bono motu utentis, hoc eſt, ſine fide in Chriſtum, conſequatur gratiam.* A Canoniſtis & Scholaſticis Theologis traditam Attritionem errant aut imponunt eſſe ſolum gehennarum ſervilem metum, aut ex ipſo ſolo natum de peccatis dolorem: eam recte addunt motum eſſe ſalutariter non bonum, ideoque iſtius doctrinæ probatricem Papiſticam Eccleſiam garriunt deviaſſe a Scripturis Canonicis & antiquis Patribus, utpote quæ doceat Pœnitentem ſine fide in Deum per ſolam operari in Sacramento operis virtutem Deo reconciliari. Et hiſce principiis nititur duodecimus per Leonem X. Pontificem damnatus articulus: *Si per impoſſibile confeſſus non eſſet contritus, ſi tamen credat ſe eſſe abſolutum, veriſſime eſt abſolutus.* Quod nempe a Luthero garriatur Contritio eſſe ſolus ſervilis gehennarum metus, motus ſupernaturaliter non bonus, ideoque juſtificantis gratiæ infuſionem comitari aut præcedere quidem poſſit, at nullo cauſſalitatis modo prævenire.

Quod dogma eſt varia lepra maculoſum. Prima eſt jam dicta calumnia. Dei namque Eccleſia, ac per ipſam probati, ſeu recentiores, ſeu antiqui Doctores de Attritione nihil tale umquam docuere. Altera lepra eſt, quod incuſſum conſcientiæ metum velint eſſe ipſam Contritionem, ac ſine ipſo fieri non poſſe infuſionem gratiæ: Eſt enim ſolum, & quidem extrinſecum, Contritionis exordium, ex quo iſta ſapientia, licet ſemper in Catechumenis, in Pœnitentibus tamen duntaxat communiter concipitur ac paratur. Nullo modo eſt pars Pœnitentiæ. Tertia lepra eſt, quod per fidem in Chriſtum, non caſta ejus dilectione formatum ac fœcundatum Chriſtiane credendi actum intelligant, ſed pertinaciam vanæ ſuæ præſumptionis: quo in puncto quantum diſcedant ab avito Patrum ſenſu, eſt in Diſſertatione oſtenſum. Quartam lepram exponit memorata Confeſſio Wirtembergenſis: *Demus operam, ut generalis peccatorum Confeſſio, quantum fieri poteſt & licet, in Eccleſiis noſtris conſervetur, idque duabus de cauſis. Altera, ut hac occaſione privatim audiatur Evangelium Chriſti de remiſſione peccatorum, quod Evangelium eſt vera clavis regni cælorum, & Abſolutio a peccatis: Et ut per auditum Evangelii ſeu Abſolutionis fides vel concipiatur, vel confirmetur.* Confeſſionem vel Abſolutionem negant eſſe verum, operis operati virtute validum, novi Teſtamenti Sacramentum, ſed pium duntaxat Pœnitentis cum Eccleſiæ Miniſtro colloquium, iterum parturiens aut plantans peccato ſopitam fidem in Chriſtum, id eſt, memoratam vanæ præſumptionis pertinaciam, qua ſola impetratur remiſſio peccatorum.

Et ab iſta peſſima calumnia non ſolum Tridentinum Concilium, ſed & ipſo priores aut coævi Scriptores Catholici Eccleſiam conſtantiſſime expurgarunt. Etenim ad hæc Wirtembergenſis Confeſſionis verba, *Contritionem vocamus ſenſum Divinæ iræ, ſeu dolorem & pavorem animi ex agnitione magnitudinis peccatorum*, in Catholicis ſuis Scholiis ſcribit magnum Ordinis Prædicatorum & totius Eccleſiæ lumen, Caroli V. Auguſti Confeſſarius, Petrus a Soto: *Adde*, ET EX VERA DEI DILECTIONE, IPSUM SUPER OMNIA BONA ÆSTIMANTE. *Sine hac vero, de qua dictum eſt*, DIMISSA SUNT EI PECCATA MULTA, QUIA DILEXIT MULTUM, *Contritio non eſt vera*. Et ad hæc verba, *Contritionem lex Dei in homine excitare ſolet*, pergit: *Immo revera ſola gratia concedere, juxta illud Pauli*, NEQUANDO DEUS DET ILLIS PŒNITENTIAM. *Sed hic oſtendunt iſti Doctores ſe non intelligere neque quæ loquuntur, neque de quibus adfirmant. Primo non intelligunt Catholicam doctrinam de Contritione, quam nos intelligimus veram illam converſionem cordis a peccato, quam petit ſibi dari a Deo, qui dicit*, CONVERTE ME DOMINE, ET CONVERTAR. *Et tam frequenter in Pſalmis:* CONVERTE NOS DEUS SALUTARIS NOSTER. *Ipſi vero Contritionem, vel certe dolorem huic conjunctum, humanum quoddam opus humanarum virium putantes, primum indigne ſentiunt de illa, quæ tam prædicata eſt, & tam neceſſaria. Deinde magni adſertores gratiæ non docent, gratiam quærere tunc, cum maxime neceſſaria eſt peccatori, ſcilicet cupienti remiſſionem obtinere peccati.* Et in Catholica Confeſſione. *Contritionem vocat Catholica Eccleſia perfectum animi dolorem de peccato, voluntati illi, qua peccare libuit, oppoſitum, frangentemque duritiam illam cordis, qua peccatores Divinis Præceptis & bonitati reſiſtimus. Dolor quidem imperfectus eſt, ex quantacumque & qualicumque fide procedens, & quantaſcumque lacrymas & ſenſum doloris habeat, quouſque ex Dei charitate, quæ veram fidem prærequirit, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo; charitate, inquam, dilectioneque illius ſuper omnia bona & amabilia procedat, atque ita peccata, tamquam Deo oppoſita, ſuper omnia, quæ odio habet, idque vere in Divinis oculis deteſtetur. Hæc Contritio ſemper, & ante legem, & ſub lege, & revelata gratiæ tempore, ad remiſſionem lethalis peccati neceſſaria eſt in adultis.* Iſtud ipſum, quod ego in Diſſertatione dixi, adſerit eſſe Catholicam totius Eccleſiæ Confeſſionem. Servilis gehennarum metus, ac ex ipſo ſolo natus de peccatis dolor revera per comminantem Dei legem excitatur in homine, eſt carnalis & Judaica legis juſtitia, opus humanarum virium. Ejuſmodi Contritionis fucum a recentioribus Scholarum Magiſtris tradi aut erravit aut finxit maledicus Lutherus; atque omnem in ipſis Eccleſiam peſſima calumnia fœdare tentavit.

Ejuſdem nobis per Auguſtanam Confeſſionem impactæ calumniæ ſecundum articulum eodem modo purgat ſtrenuus Franciſcanæ familiæ Theologus Joannes a Daventria: *Haud impari mendacio nugantur tradidiſſe Catholicos, quod ſuſceptio Sacramenti Pœnitentiæ ex opere operato, ſine bono motu utentis, hoc eſt ſine fide in Chriſtum, conſequatur gratiam. Sic autem tradiderunt, & quidem catholice, quod Sacramenta dent gratiam his, qui non ponunt obicem. Qui enim non credit, qui non ſtatuit ſecum vitam & mores corrigere, qui ex imo pectore non quærit gratiam, magnum plane gratiæ obicem ponit. Videant hic illuſtres Principes, & omnes cordati viri, iſtorum Cretenſium Mæcenates, qui forte his evidentiſſimis mendaciis infeſcati ſunt, & a Catholico ſenſu alienati, quam periculoſe ſtent, quam inſecure vivant, cum mendaciis nituntur.* Quæ ſaluberrima admonitio meis etiam Cretenſibus utinam inſerviat. Quiſquis enim Chriſtum Dominum animæ ſuæ per caſtam dilectionem non ponit in fundamentum, ſuper arenam ædificat, periculoſe ſtat ac inſecure vivit.

Pergit laudatus Joannes etiam ad primum articulum: *Quod per Attritionem mereamur gratiam, ſi recte intelligatur, certiſſimum eſt, multoque clariſſimum. Baptiſma cum fide & dolore de peccatis, & cum propoſito melioris vitæ, juſtificat & ſalvat. Sic & Sacramentum Pœnitentiæ, perpetuum in neceſſitate Baptiſmum, accipientibus Chriſtus promittit remiſſionem peccatorum. Pœnitentia vero, ſi tamen vera Pœnitentia eſt, non fit ſine Attritione. Attritio vero, ubi charitatem & gratiam acceperit, facit contritum.* Verum quæ & qualis charitas & gratia faciunt ex Attrito Contritum? Habituali ſanctificanti gratiæ prævia actualis adfectu ſaltem ſuper omnia charitas, de qua proſequitur laudatus Joannes: *Adverſarii antehac, licet ſolam fidem ſufficere dicerent ad remiſſionem peccatorum ſine omni opere, jam tamen in hoc aliquantulum ſe corrigunt. Nam aliquod opus a peccatore exigunt, videlicet dolorem, quem ſive ex Dei charitate, ſive ex pœnarum odio naſcatur, dicunt ſufficere ad juſtificationem, modo ſibi credat peccata dimitti. Catholici vero certiſſimi, quod nunquam remittantur peccata, niſi per juſtificantem gratiam, & per fidem charitate formatam, adſerunt gratiam gratum facientem & charitatem eſſe neceſſariam ad reconciliationem. Nunquam inimicus reconciliatur, niſi prius diligat eum, quem prius odio proſequebatur. Numquam ingratus agnoſcit beneficium, niſi prius male affectum animum exuat, id eſt, inimicus & ingratus non juſtificatur, niſi charitate & gratia intervenientibus. Ideo tradunt non ſufficere ad peccati remiſſionem, ſi tantum timeat, & peccatorum remiſſionem ſperet, ſed quod oporteat eum ex toto corde dolere, & converti ad Deum, ita ut non tantum timeat, ſed & diligat Deum.* Dilectionis neceſſitatem nervoſe exaggerat ac declarat.

Notanda ſunt verba: *Adverſarii antehac, &c.* Atteſtantur omnibus Hæreticis familiarem doctrinæ inſtabilitatem etiam Lutheranis infuiſſe. Etenim primæva Auguſtana Confeſſio cum ſuo Pſeudo-Duce Martino Luthero adfirmat Contritionem non eſſe aliud, quam ex agnito peccato incuſſos conſcientiæ terrores. Et adverſus iſtam fabulam olim a Carolo V. Imperatore rogata pronuntiavit ſacra noſtra Facultas: *Contritio eſt dolor de peccatis propter Dei offenſam ſuſceptus, cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi, non autem, ut quidam hoc ſæculo pernicioſe dicunt, terror conſcientiæ propter apprehenſum gehennæ ſupplicium.* Confirmavit Tridentina Synodus, definiens terrorem iſtum non eſſe partem Pœnitentiæ, hoc eſt, non eſſe Contritionem. At vero apud Auguſtam meliorata Lutherana Confeſſio fatetur Contritionem eſſe non nudos ejuſmodi terrores, ſed *in quibus dolemus nos peccaſſe, & peccata deteſta-*

mur

mur ac fugimus. Ut nobis impacta de utili citra bonum utentium motum, ſeu citra fidem in Chriſtum, Pœnitentiæ Sacramento calumnia, maneat firma, adfirmat Contritionem nobis eſſe ex ſolo ſervili gehennarum metu natum ac formatum de peccatis dolorem, & pergit: *Damnant & iſtos, qui non docent remiſſionem peccatorum per fidem gratis propter Chriſtum contingere, ſed contendunt contingere propter dignitatem Contritionis, dilectionis, aut aliorum operum, & jubent dubitare conſcientias in Pœnitentia, an conſequantur remiſſionem, & adfirmant hanc dubitationem non eſſe peccatum*. Seriis & adſiduis parentum noſtrorum, veram Attritionem non ex ſolo ſervili metu, ſed ex caſta Dei dilectione conſtare, formari, & naſci oportere clamantium inſtantiſſime, apologiis moti tandem admiſerunt noſtræ purgationis aliquid, perſiſtentes interim in peſſima vanæ ſuæ de Chriſti Domini merito præſumptionis pertinacia, priſtinaque, non nihil tamen transfigurata, in nos calumnia, & adſeverantes non laudatam Contritionem, ſed ſolam iſtam fidem eſſe adæquate præparatoriam cauſſam remiſſionis peccatorum. Audi calumniæ transfigurationem: *Adverſarii dicunt peccatum ita remitti, quia contritus elicit actum Contritionis Dei, per hunc actum meretur accipere remiſſionem omnium peccatorum. Hoc nihil eſt niſi legem docere deleto Evangelio, & abolita promiſſione de Chriſto. Tantum enim requirunt legem & noſtra opera: Quia lex exigit dilectionem*. Ex ſervili gehennarum metu conceptam imperfectam Contritionem de hypocriſi & peccati augmento accuſare non audent, degradare tamen & circumſcribere nituntur ex alio principio: Eſſe duntaxat ex lege juſtitiam, ideoque non infuſum Dei donum, & ſupernaturaliter bonum motum volunt adeo contumaciter, ut etiam idipſum garrire non erubeſcant de ejus formatrice & genitrice caſta Dei dilectione. Eam eſſe volunt, quod etiam Lutherus dixit, duntaxat naturalem, revera legis effectum, & opus mere humanum. Audi fundamentum: *Non prius* ſupernaturalis & caſta *Dei dilectio adeſt, quam ſit fide reconciliatio facta. Lex enim non fit ſine Chriſto, juxta illud:* PER CHRISTUM HABEMUS ACCESSUM AD DEUM. Omnia ante juſtificationem opera volunt eſſe peccata, ideoque veram & caſtam, quæ non agit perperam, Dei dilectionem ante illam adſerunt non poſſe ineſſe. Ita nos gratis per ſolam de Chriſti Domini merito fiduciam, citra quamvis noſtram cooperationem, volunt juſtificari. *Contritionis* præſertim *dignitatem* volunt nullo pacto cooperari: ut Martinus Lutherus, qui nos ſuper eam, uti ſuper alteram impetrandæ juſtificationis cauſſam, ædificantes blateravit ædificare ſuper arenam, mendax non reperiatur. Adverſus quod dogmatis monſtrum recte exclamat laudatus Joannes Daventrienſis: *Audiſti abſurda, audi nunc abſurdiora. Adverſarii ſine charitate adſerunt peccatorem juſtificari, quia dilectio, ut eorum verbis dicamus, non adeſt, niſi prius facta ſit reconciliatio. Non video, an quidquam dici poſſit ineptius.*

Quæ omnia conſiderans, & inter ſe conferens laudatus Frater Joannes, recte adjungit: *Facile inter Adverſarios & Catholicos lis componeretur, ſi vellent illi ſibi ipſis conſtare, & Scripturis credere. Fidem faciunt alteram Pœnitentiæ partem, quam nos ex conſenſu Scripturarum eſſe Pœnitentiæ cauſſam probavimus. Nota hic quod dicunt de fide in Chriſtum, & deinde quod decernit ſanctus Auguſtinus, aliud eſſe credere Deo, aliud in Deum, quodque illud multorum etiam dæmonum, aliud paucorum ſit, eorum ſcilicet qui fide in Deum tendunt. Fide autem tendere in Deum nihil aliud eſt, quam benefaciendo, obſecrando reconciliationem & unionem cum Deo quærere toto pectore, quod tunc demum continget, cum pœnitentibus & petentibus dabitur Spiritus Sanctus, per quem & charitas diffunditur in cordibus eorum*. Circa quæſtionem hanc adfirmat nos & Lutheranos diſtare modico intervallo: Omnem litem eſſe de ſignificatu harum vocum, *Fides in Chriſtum*. Illi pertinacem vanæ de ſolo Domini merito præſumptionis fiduciam, nos eſſe volumus caſtam Dei dilectionem, ſeu fidem tali dilectione formatam ac fœcundam. Hanc & ipſi admittant ſignificari iſtis vocibus, ac eſſe palmarem, & obtinendæ peccatorum remiſſioni quam maxime neceſſariam neceſſariæ Contritionis partem, erimuſque populus labii unius & ſermonum eorumdem. Erit pax etiam inter me & meos Accuſatores. Ex huc uſque dictis interim vides ab opinione illa, quæ Chriſtianam Contritionem in ſolo per ſolum ſervilem metum nato & formato de peccatis dolorem ſiſtens, adſerit Pœnitentem ſine caſta Dei adfectu ſaltem ſuper omnia dilectione poſſe reconciliari, impingi in Lutheranum Auguſtanæ Confeſſionis dogma, & peſſimam ab ipſa nobis adſtrictam calumniam manifeſte verificari. Immor ſanctum Patrem noſtrum Auguſtinum, qui a

Julianо Pelagianiſta, ipſum accuſante de Manichæiſmo, demonſtravit Manichæum inſigniter adjuvari.

CAPUT III.

Quod caſta Dei adſectu ſaltem ſuper omnia dilectio ſit Chriſtianæ Contritionis pars eſſentialis & præcipua, demonſtratur ex orthodoxis Doctoribus, per quorum Scripta de Martino Luthero Eccleſia uſque hodie triumphat.

SINE caſta Dei adſectu ſaltem ſuper omnia dilectione eſſe non poſſe veram Contritionem, abunde nobis dixerunt Joannes Daventrienſis, & Petrus a Soto, addens adſertionem hanc eſſe unum ex immobilibus fidei Chriſtianæ fundamentis. Eximias hujus Petri laudes, ejuſque numquam ſatis prædicanda in omnem Eccleſiam merita videre poſſis in Nicolai Sanderi opere de Schiſmate Anglicano. Eiſdem adſtipulatur per Hermannum Archiepiſcopum celebrata adverſus Lutherum Colonienſis Synodus: *Prima Pœnitentiæ pars eſt Contritio, quam Eccleſia vocat vehementem animi amaritudinem, & intimum dolorem conſcientiæ, qua Deum peccatis iraſci ſentit, & ſe peccaſſe graviter dolet, cum toto vitæ in melius commutanda*. Eam ex ſervili gehennarum metu, ex conſiderata peccatorum fœditate ac multitudine, aut ex aliis ejuſmodi principiis dicit concipi, & proſequitur: *Neque tamen putandum eſt hunc timorem ſervilem, qui ex metu ſupplicii ducit originem, & horrorem incutit peccatorum, Pœnitentiam totam abſolvere. Quin potius is ſolus adeo non ſufficit, ut & exitialis ſit, quod deſperationem gignat, niſi proficiat ad ſpem per contemplationem miſericordiæ Divinæ, & ſuccedat fides illa ſecundum tertiam credendi rationem, quæ accedens demum facit, ut timorem ſervilem comitetur timor Filio dignus, cui commiſſa diſplicent, non jam quod pertrahant ad gehennam, ſed quod Patrem optimum, & ſic de nobis meritum offendant, quale videre eſt in filiis, qui graviter in parentes deliquerunt. Primum enim ex metu pœnæ ſeu plagarum oderunt peccatum, deinde paternæ pietatis memoria ſubeunte, ubi fiduciam reditus in gratiam ceperint, etiam ex amore præterita commiſſa deteſtantur, ſic ut etſi nullus deinceps immineat pœnæ metus, tamen ſcientes rurſus admittere nolunt, quod parentes illorum offendat.* F. 122. 123. 124. Adverſus Lutheri, nos ſola in Chriſtum fide juſtificari quaſi ex Apoſtolo blaterantis inſanias, triplicem, qua Deum, Deo, ac in Deum credimus, fidem diſtinguit ex ſancto Auguſtino, & adjungit: *Prima credendi ratio ſeu fides, ſi ſolam occipiat, infirma eſt, & velut adhuc mortua. Altera, qua Deo tantum credimus, necdum tamen erga Deum religioſa pietate adficimur, manca. Sed tertia, qua in Deum credimus, pioque adfectu in ipſum tendimus, ea demum vivida atque integra fides eſt*. Primam & ſecundam conſiſtere in intellectu, & ſpiritalis ædificii adfirmat eſſe exordia, pergitque de fide tertia: *Secundum tertiam credendi rationem etiam in voluntate eſt, quod actio fidei ſic accepta, quod eſt credere, fidere, & adhærere Deo, non ſolo intellectu, quem fides illuminat, ſed & voluntate, quam accedente charitate inflammat, perficiatur. Jam etſi fides, ſpes, & charitas ſint tria dona Spiritus, & ſingula ſuas diſtinctas habeant rationes, tamen hoc conſtat, eam fidem, qua in Deum credimus, quæ ſola efficax, ſincera, integra, & ſalutifera eſt, nec infundi, nec accipi ſine charitate*. Multis hæc confirmat. Et hanc tertiæ rationis fidem eſſe Contritioni eſſentialem adſeverat, atque proſequitur: *Hæc ergo fides, cum timore filiali conjuncta, veram Pœnitentiam a falſa ſeparat, & diſcrimen facit inter Contritionem impii, & vere pœnitentis. Impius enim concepto timore ſervili ex metu ſupplicii, atque ibi conſiſtens, in deſperationem adigitur, quod videre eſt in Cain, Pharaone, Saul, Achab, & Juda traditore. Sed quos in hoc dolore conſtitutos Deus clementer reſpicit, hi cum ex timore per fiduciam miſericordiæ ad timorem filialem fecerint gradum, tum demum ad veram Pœnitentiam contriſtantur. Vides ergo, quemadmodum conſideratis juſtitiæ & Judicii Divini, accedente fide hiſtorica*, qua Deum credimus, *Pœnitentiam inchoet, conſideratio vero bonitatis Divinæ, ex amoris adfectu procedens cum fiducia miſericordiæ, Pœnitentiam formet*. Adverſum Lutheri, ex ſervili metu conceptam Contritionem de hypocriſi & peccati augmento damnantis, fabulas adjungit: *Haud inficiamur ſanctiorem eſſe Pœnitentiam, quam timor filialis, in bonitatem Dei reſpiciens, inchoat & format; ſed quoniam hæc eſt fragilitas & imperfectio noſtra, ut non facile ad bonitatem Dei oculos noſtros attollamus, niſi prius iram ſenſerimus, idcirco ſanctis Patribus recte placuit*

Pœnitentiæ doctrinam a timore ſervili non inepte ordiri. Ex ſervili metu caſtam Dei dilectionem concipi, veramque ab ipſa formatam Contritionem eſſe impetrandæ juſtificationi penitus neceſſariam, ex Sanctis Auguſtino, Ambroſio, Baſilio magno, magno Gregorio, Hieronymo, & Caſſiodoro oſtendit inſigniter, & concludit: *Breviter in hanc ſententiam omnes pii deſcendunt.* Eam ſolam fideli populo prædicari mandat: ejuſmodi Contritionem ait eſſe infundendum a Deo donum, ideoque perſeveranti precum & lacrymarum ad Divinæ clementiæ januam pulſu poſtulandum per ſolo adhuc ſervili metu concuſſos peccatores. Ante ejus obtentum nemini vult divinæ Reconciliationis Sacramenta impendi. Et his omnibus non contenta Synodus reſumit doctrinam ſuam, contrahitque in anacephalæoſin: *Hunc articulum, qui de Contritione eſt, ſemel abſolvamus. Multa ſunt quæ ad veram Contritionem requiruntur. Primo, neceſſe eſt ut homo concipiat odium peccatorum, non hujus vel illius, ſed omnium quæ Deum offendunt. Secundo, Contritionem amarulentam & gemebundam eſſe oportet, qualis fuit pœnitentia David. Tertio, non oportet leviter tranſmittere peccata præterita, ſed eadem agnoſcere, & memoriam eorum perſeveranter retinere. Quarto, ad Contritionem pertinet votum vitæ in melius commutandæ. Quinto, poſtquam de omnibus peccatis tuis graviter & ex animo dolueris, dieſque tuos in amaritudine animæ tuæ recognoveris, ac firmiter in corde tuo ſtatueris deſinere a malo & facere bonum, tum fides accedere debet Contritioni.* Tertiæ rationis fides, *qua fiducia Divinæ miſericordiæ rurſum erigaris, & conſolationem accipias, confiſus tibi ſic adfecto peccata tua propter Chriſtum remiſſum iri. Nam hæc fides Contritionem perficit, atque diſcrimen facit inter Contritionem pii & impii, Petri, & Judæ.* Ex ſolo ſervili gehennarum metu citra fidem in Deum, ſeu caſtam Dei ſuper omnia dilectionem formata Contritio apud hanc venerandam Synodum eſt Judæ Contritio, non Petri.

Quod ipſum in Catholico adverſus Lutherum Catechiſmo conſtanter & nervoſe docet laudatiſſimus fidei orthodoxæ pugil Michael, Epiſcopus Merſeburgenſis. Alios pœnarum metu, alios conſiderata peccatorum fœditate, alios pio in Deum aut ejus opera adfectu, alios aliis viis oſtendit excitari ad veram ac ſalutarem Pœnitentiam, atque adjungit: *Hic quidem foret modus optimus ex Dei amore a peccatis deſiſtere, ac proinde foret optandum, omnes nos eo potius nomine horrere & vitare peccata, quod ex amore Deum nolimus offendere; quam pœnæ formidine a peccato abſtinere. Utinam omnium hominum animi amore ejuſmodi flagrarent, poſſentque ex animo dicere, quod quidam Deo devotus & integer Chriſtianus quandoque dixit ad Deum:* PRÆSTA MIHI DOMINE DEUS, UT DILIGAM TE, ATQUE SIC, ETIAMSI DAMNANDUS SIM, PŒNAM IPSAM MINUS MOLESTE FERAM. *Verum non omnium animi ſunt ita conſtituti, ut ex amore Dei reſipiſcentiam & converſionem auſpicentur, magiſque ſe peccaſſe doleant, eo quod Deum peccatis ſuis offenderint, quam quod ſupplicium pertimeſcant. Hoc itaque rarum & infrequens eſt converſionis & pœnitentiæ genus, ea autem uſitatiſſima ratio eſt Pœnitentiam ſeu Contritionem obtinendi, ut ſerio quis perpendat multitudinem & enormitatem ſuorum peccatorum, & ſimul in memoriam ſibi redigat minas graviſſimas, quas variis Scripturæ locis intentat Deus impiis & peccatoribus. Conſideret quoque ſeverum illud & formidabile Dei Judicium, quas calamitates & terrores impii in ſuis ſentient conſcientiis, ubi terribilis illa & irrevocabilis Chriſti ſententia in eos fuerit prolata:* ITE MALEDICTI IN IGNEM ÆTERNUM, QUI PARATUS EST DIABOLO ET ANGELIS EJUS. *Ex hujuſmodi conſideratione utique neceſſarium eſt timorem in animis hominum inſiſtere: A timore autem concipitur Pœnitentia, ut Auguſtinus ait. Et ſapiens inquit:* QUI SINE TIMORE EST, NON POTEST JUSTIFICARI. *Cæterum hic timor, qui ex peccatorum & ſupplicii conſideratione hauritur, necdum eſt vera illa Contritio, quæ Deo accepta eſt, & qua ad miſericordiam commovetur, quaque impetrat remiſſionem peccatorum. Nihilominus tamen eſt inſtar miniſtri veræ Contritionis, utpote ad veram Pœnitentiam deſerviens ac perducens. Nam hic ſervilis timor primum reprimit in nobis peccata, facitque ceſſare a vitiis, qui eſt gradus ad veram Pœnitentiam & Contritionem.* Ex ſervili timore ait tandem concipi de peccatis dolorem & pergit: *Nec jam ſolum ea de cauſſa dolet, quod pœnam peccando commeruerit, ſed multo magis eo nomine, quod Deum offenderit. Immo jam de pœna tantopere ſolicitus non eſt, cum ultro ſe obtulerit ad perferenda quæ ipſi Deus pro peccatis impoſuerit, tantum ut favorem & amicitiam Dei queat recuperare. Atque hic eſt verus & caſtus timor, cum ex amore Deum timere incipimus, exoriturque hinc vera illa Contritio, quam Deus vult valere ad veniam peccatorum.* Veram Contritionem ſine caſta Dei dilectione eſſe non poſſe, & hanc ex ſervili metu, & aliis ejuſmodi humilibus obſtetricationibus poſſe concipi & parari adfirmat adverſus Lutherum, & concludit: *Hunc Contritionis obtinendæ modum omnes Catholici Patres tradiderunt.* Fuiſſe a Tertulliano, Sanctis Baſilio & Chryſoſtomo, immo & ſanctis Prophetis atque Apoſtolis traditum demonſtrat, pergitque in Catecheſi ſequenti: *Sola formidine terreri ob peccata, furum flagitioſorumque eſt Pœnitentia, nec meretur gratiam aut remiſſionem a Deo.*

Adſtipulatur & alter doctiſſimus ac ſanctiſſimus novellarum apud nos hæreſeon debellator, ex Ruremondenſi primo ſecundus Gandavenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Guilielmus Lindanus: *Faceſſat novum iſtud novæ Contritionis figmentum, quod meros animi terrores & conſcientiæ carnificinas ſomniat, quaſi vero hiſce rebus perficiatur Contritio, non inchoetur tantum. Quare dum Adverſarii iſtos horrores omnibus Scripturæ locis adfingunt, & ſuis ſemper ſubtrudunt, quid aliud quam ad ſervilem eos metum adligant? Proinde Catholici rectius Auguſtini doctrinam ſecuti, aliorumque item cæterorum veterum, hoc contriti cordis ſacrificium a perhorrenda tremendi illius judicii ſeveritate exorſi mores veteres in melius jubent commutare.* At vero & juxta hunc, qui circa expoſitam a multis Contritionem noluit copioſius ſcribere, magnum Epiſcopum, & juxta ejus Magiſtrum ſanctum Auguſtinum, mutatio morum eſt mutatio amorum: Opus eſt mentis tranſitu a mundi fornicario ad amorem Dei caſtum. *Non faciunt*, inquit in literis ad Comitem Macedonium ſanctus Auguſtinus, *bonos vel malos mores, niſi boni vel mali amores.* Similibus hujus veritatis teſtibus producendis nolim fatigare Lectorem: ſunt innumeri. Quibus fidem quicumque abrogat, Martinum Lutherum, quod adverſum ſancti Auguſtini Accuſatores de Pelagiana hæreſi dixit etiam ſanctus Proſper, adfirmat male devictum, & falſis huc uſque victoriis de ipſo Eccleſiam triumphaſſe.

In Panopl.

Ep. 32.

Prætereire tamen nolim Pii V. Pontificis juſſu pro Tridentini Concilii intellectu compoſitum atque vulgatum Catechiſmum Romanum. Ad Pœnitentiæ virtutis, quæ Contritioni eſt omnino eſſentialis pars, actum adfirmat concurrere motus varios: Fidem, ſervilem gehennæ metum, veniæ ſpem a Divina miſericordia, melioris vitæ Propoſitum, ac tandem *corda noſtra accendentem charitatem, de qua liberalis ille timor, probis ac ingenuis filiis dignus oritur, atque ita unum illud veriti, ne qua in re Dei Majeſtatem lædamus, peccandi conſuetudinem omnino deſerimus.* Eſſentialem Contritioni dolorem adfirmat illum, quo non ex incurſo gehennarum reatu, ſed *ex amiſſa Dei gratia & innocentia*, quod palam eſt caſtæ dilectionis, *adficimur*. Pergit: *Summum & maximum dolorem ex peccatis, quæ commiſſa ſunt, ſuſcipiendum eſſe, ita ut nullus major excogitari poſſit, facile erit hiſce rationibus demonſtrare. Nam cum perfecta Contritio ſit charitatis actus, quæ ab eo amore, qui filiorum eſt, proficiſcitur, patet eundem Contritionis & charitatis modum ſtatuendum eſſe. At quoniam charitas, qua Deum diligimus, perfectiſſimus eſt amor, hinc fit ut Contritio vehementiſſimum animi dolorem conjunctum habeat. Ut enim maxime diligendus eſt Deus, ita quæ nos a Deo alienant, maxime deteſtari debemus.* Charitatis & Contritionis magnitudinem eodem loquendi genere ſignificari in ſacris literis, recte obſervat: ut namque Deum ex toto corde diligere, ita ex toto corde ad ipſum jubemur per Pœnitentiam converti. Uti Divinæ charitati, juxta S. Bernardum, *Nullus eſt finis, aut modus, ſed Dei diligendi modus eſt diligere ſine modo*; ita peccatorum deteſtationi adfirmat *nullum modum definiendum*. Eſſe jubet *non ſolum maximam, ſed & vehementiſſimam, atque adeo perfectam, omnemque ab ipſa ignaviam & ſocordiam excludi.* Loquitur non de quavis, ſed de ſola Contritione perfecta, *quam ſtatim & ut mentibus noſtris concepерimus, tribuitur nobis a Deo remiſſio peccatorum*: quam ſacroſancta Tridentina Synodus definit etiam ante actualem Sacramenti ſuſceptionem juſtificare. Hinc iterum Catechiſmus: *Si id minus conſequi nobis liceat, ut perfecta ſit, vera tamen & efficax Contritio eſſe poteſt.* Contritionem & Dei dilectionem rectiſſime adſerit ambulare eiſdem magnitudinis & quantitatis paſſibus, ideoque eſſe Contritionis ſpecies ſeu claſſes, quot ſunt dilectionis. Quare uti hæc, ita & illa alia nata, quædam nutrita, alia adulta, robuſta alia, alia perfecta. Et hæc eſſe debet ſine fide & modo, ex toto corde, vehementiſſima, maxima, excludere omnem ſocordiam atque ignaviam, id eſt, omnem adfixivum cupiditatis adſenſum.

Part. 2. cap. 5. n. 1.

Num. 26.

Num. 30.

Num. 27.

C A-

CAPUT IV.

Servilis Attritio oſtenditur eſſe duntaxat heſternum commentum.

ADverſus Praxeæ, heſterni tunc hæretici, novellitatem ſcribit Septimius Tertullianus: Cap. 2. *Adverſum univerſas hæreſes jam hinc præjudicatum ſit id eſſe verum, quodcumque primum; id eſſe adulterum, quodcumque poſterius*. Poſteritatem mendacio deputandam demonſtrat item in libro Præſcriptionum. Cap. 31. 35. Et in libro adverſus Hermogenem: Cap. 1. *Solemus hæreſes compendii gratia de poſteritate præſcribere*. Ex hac regula & Paulum Apoſtolum, ad fidei & prædicationi ſuæ conciliandam auctoritatem Anteceſſorum, apud Hieroſolymam degentes Primates Apoſtolos acceſſiſſe, & cum illis contuliſſe ſcribit in quarto libro adverſus Marcionem. Cap. 2. Non opus eſt multis teſtimoniis: Vocum novitatem ipſe laudatus Apoſtolus damnat & proſcribit. Adeo firma eſt hæc præſcriptio antiquitatis, ut æternæ noſtræ veritatis ignari Gentiles adverſum nos dixerint apud Arnobium: L. 2. *Ante quadringentos annos Religio veſtra non fuit*. At vero formatæ per ſolum ſervilem gehennarum metum Attritionis opinio eſt adeo nova, ut de ipſa dici ferme queat, quod de novis ſuo tempore doctrinis ſcripſit laudatus Tertullianus: *Eorum homines adhuc ambulant*. Teſtem adduco in ſuis ad Robertum Cardinalem Pullum Scholiis virum doctiſſimum Hugonem Matthoud. Part. 5. c. 31. Hæc ſunt verba Pulli: *Pœnitentiam plerumque parit timor in illo, qui timet ardere, non peccare. Vir certe malus: Quoniam vir bonus plus horret culpam, quam gehennam. Ille prævidens pœnam reprimit culpam: Si impune liceret, repreſſam exerceret. Nec poteſt bonus eſſe, quiſquis illicita vellet, ſi auderet. Quodam enim modo id cujuſque voluntas affectat, quidquid ſolum ex neceſſitate recuſat. Nam quod coactus facit, id te facere verum eſt, id te velle falſum eſt. Qui ergo ex timore pœnitet, adhuc eſt ſervus, quoniam flagra formidat; nondum filius, qui patrem amans ſperat hæreditatem. Quamobrem quiſquis, dum pœnitet, ſolum timore angitur, nondum per Pœnitentiam veniam meretur. Verum qui largitur timorem, ut ex timore pœnitendi neceſſitatem incutiat, is cum Pœnitentia largietur amorem, ut ſit Pœnitens venia dignus*. Omnem meæ Diſſertationis doctrinam compendio tradit, & ad iſta verba ſcribit laudatus Hugo: *Ex his Roberti verbis, & ex aliis ſupra relatis liquido conſtat Attritionem ex ſolo gehennæ metu conceptam, ut veram Sacramenti partem, nec voce tenus nec ſignificato, veteribus & Pullo coætaneis Authoribus innotuiſſe, ut merito in conſcientiæ Inſtructorio ſcripſerit Lopez illius opinionis parentes fuiſſe Melchiorem Canum, & Henricum quemdam Salamanticenſis Academiæ Doctorem, qui putant dolorem illum, quo ſola metu inferni peccator concutitur, etiam ſic cognitum, nec altius elevatum, ſufficientem eſſe diſpoſitionem, ut accedente Sacramento juſtificantem gratiam conſequatur. Sed ut nova hæc opinio, ſic periculoſa, & tantum Scripturæ detrahens, quantum Sacramento concedere putat*.

Ludovici Lopez, avitam Eccleſiæ de Contritione ſententiam antea complexi, hæc ſunt verba: *Sed jam præcedente lumine Concilii Tridentini, & quia induſtria Doctorum aliqua veritates magis illuſtratæ ſunt, audeo & hanc ſtatuere concluſionem; Probabile eſt, & non parum veritati & Tridentino Concilio conſona opinio adfirmativa, ſcilicet quod ad juſtitiam & remiſſionem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ ſatis eſt Attritio cognita, etiamſi Pœnitens non exiſtimet probabiliter eam eſſe Contritionem*. Ad quæ verba in doctiſſimo de Pœnitentia opere ſcribit vir eruditiſſimus Joannes Morinus: Lib. 4. c. 18. *Hanc ſententiam aſſerere probabilem, tum illi viſum eſt aliquid inſolitum audere*. Et addit cauſam: *Hæc quæſtio plane nova eſt, & omnibus Scholaſticis ante hoc ſæculum incognita, ut recte adnotavit Alexander Peſantius, videlicet, An Attritio ex ſola formidine pœnæ concepta, & Sacramento conjuncta, dilectionem ſuppleat, ita ut hoc modo habitualiter juſtificatus dilectionem illam, ſalutis obtinendæ cauſa elicere nullo unquam temporis momento teneatur. Melchior Canus primus hanc quæſtionem excivit, & cum propria formula propoſuit. Dominicus Soto, & Andreas Vega eam paulo ante ſubobſcure attigerant. Nunc autem, & ab aliquot annis ſcholas omnes pervaſit*. Et rurſum: *Antiqui Scholaſtici omnes uſque ad annum milleſimum quingenteſimum, ut Patres prætercam, longe expreſſius, liberalius, & magnificentius de obligatione dilectionis Divinæ ſtatuerunt, ut vel ex ipſis recentioribus colligitur, dum eos refutant*. Adfirmat ſervilem Attritionem ab iſtorum nullo fuiſſe etiam cum Sacramento judicatam obtinendæ juſtificationi ſufficientem.

Hæc ſua verba, *An Attritio dilectionem Dei ſuppleat*, etiam exponit: *Sententia iſta videtur neceſſaria ſibi ſupponere, velut fundamentum, hanc doctrinam, poſſe hominem ſolo habitu gratiæ, ſine ullo dilectionis Dei motu, in hac vita non modo juſtificari, ſed etiam recipi in cælum*. Et infra: *Ex iſto juſtificationis modo conſequi probabiliter videtur homines adultos, qui per actus proprios ſe a Deo averterunt, juſtificari tantum habitualiter, more infantum, ſine converſione ad Deum. Qui enim Deum actu odit, non videtur converſus, niſi actu amaverit*. Quod ſervilis Attritio non ſit Pœnitentis ad Deum, ſed ad ſemetipſum converſio, ipſi primi ejus Dogmatiſtæ fatentur, ideoque ipſam adſeverant per Sacramentum proficere in Contritionem, vel potius in Contritionis effectum, remiſſionem peccatorum. Adſeverant Pœnitentiæ Sacramentum ac ejus operatum opus eſſe tantæ virtutis, ut habitualem laudatæ remiſſionis juſtitiam, uti Baptiſma facit in parvulis, det ſine juſtitia operum: Etenim ſervilis Attritio non eſt per Jeſum Chriſtum juſtitia, ſed ex lege. Sola caſta juſtitiæ dilectio eſt juſtitia Chriſtiana. Et adverſus portentoſum hocce dogma dixit Hugo Matthoud: *Nova hæc opinio tantum Scripturæ ſacræ detrahit, quantum Sacramenta concedere putat*. Nihil enim lucidius ac frequentius inculcant Propheticæ, Evangelicæ, ac Apoſtolicæ Scripturæ, quam neminem adultum ſine vera cordis per caſtam Dei dilectionem converſione juſtificari. De Martino Luthero, qui anno milleſimo quingenteſimo decimo ſeptimo cœpit blaterare, in plenam necdum inſaniam lapſo ſcribit in Citizenſis Eccleſiæ Chronico Paulus Langius, ejus talis qualis Symmiſta: A 1254. *Martinus Lutherus, Theologus conſummatus, profundus, ac incomparabilis, ſacram Theologiam ad fontalem dignitatem, primævamque puritatem, nec non Evangelicam, ſinceram, ſimplamque ſuam innocentiam & integritatem, omni prorſus Philoſophia ſæculari exploſa, reducere conatur*. Agebat Lutherus in novellos tunc Scholaſticos, quos poſt annum milleſimum quingenteſimum cœpiſſe in Divinæ dilectionis obligationem eſſe iniquiores ac laxiores audivimus a Joanne Morino. In plenam inſaniam ſeductus paucorum ſcabiem adfricare cœpit cunctis, atque ita omnem Eccleſiam, quaſi Pœnitentes, ſine bono mentis motu, per ſolum Sacramenti operatum opus juſtificari traderet, eſt peſſime calumniatus. Et hanc calumniam novellum Melchioris Cani dogma manifeſte confirmat. De Fortunatiano Aquilejenſi Archiepiſcopo, cujus quædam opera memorat, addit in Eccleſiaſticorum Scriptorum catalogo ſanctus Hieronymus: Cap. 29. *Fortunatianus in hoc habetur deteſtabilis, quod Liberium, Romanæ urbis Epiſcopum, pro fide ad exilium pergentem, primus ſollicitavit ac fregit, & ad ſubſcriptionem hæreſeos compulit*. Hoc ipſum ego ob intruſas in Eccleſiam has vocum novitates dicere haud verear de viro doctiſſimo Melchiore Cano. Lutheranam enim de Eccleſia calumniam verificare non eſt leve crimen.

Authenticum dogma edere debet ſuorum natalium origines, Doctorum ſuorum ordinem uſque ad ipſos Apoſtolos, atque ita ex decurrentibus ab initio ſucceſſionibus demonſtrare legitimam ſuam cum Evangelio conſanguinitatem. Authenticum dogma nos a noſtris Epiſcopis, hi a ſuis Majoribus, illi acceperunt ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo. Omne poſterius quid eſt aliud, niſi filius ſine Patre, tiro ſine Principe, diſcipulus ſine Magiſtro? De omni novo dogmate dici poſſit ac debeat, quod de Gnoſticorum fabulis per ironiam ſcripſit in Præſcriptionum libro Tertullianus. *Aliquos Marcionitas aut Valentinianos liberanda veritas exſpectabat. Interea perperam evangelizabatur, perperam credebatur*. Et hinc Beatiſſimo Patri noſtro Alexandro VII. qui a peſſima Chriſtianum hominem ne ſemel quidem in vita ad Deum expreſſe diligendum adſtringi garriente, quorundam Theologorum fabula, tanquam fœdiſſima ruga, liberavit Eccleſiam, libet rurſus adclamare ex animo: *Annos de noſtris*. Etiam a libero ſervilis Attritionis per ſimplices animas diſcurſu confidimus liberandam. Malum enim proficit in pejus. Sunt qui etiam putatam duntaxat attritionem putent cum Sacramento ad juſtificationem ſufficere, de quibus laudatus Joannes Morinus: *Video hodiernos Doctores hanc ſententiam paſſim refutare. Ut nunc tamen ſunt homines, periculum eſt, ne tandem apud multos obtineat, ſi celebris aliquis Doctor illius defenſionem ſemel amplectatur. Homines enim ut plurimum in cauſſa relaxationis diſciplinæ, & ſeveritatis morum minuendæ, ita comparati ſunt, ut qua data porta, ſtatim ruant*. Pauci anni ſunt, ex quibus quiſpiam in Iprenſis Eccleſiæ Seminario Theologaſter nullum penitus, ne quidem naturalem, dolorem tradidit requiri ad Pœnitentialis Sacramenti valorem, ſola peccatoris Confeſſione & Sacerdotis Abſolutione garriens compleri. Et quoſdam in errorem ſeduxerat, multos in dubitationem. Æterna memoria

moria dignus eſt D. Judocus Bouckart, laudatæ Eccleſiæ tunc Epiſcopus, qui impreſſas iſtas concluſiones defendi vetuit, atque damnavit.

Pergit Joannes Morinus: *Nondum omnino certum eſt & exploratum, Attritionem illam cum Sacramento ad impii juſtificationem ſufficere, cum hactenus nullo Eccleſiæ Decreto hoc declaratum fuerit*, Pœnitentialis Adminiſtrationis Hiſtoricum, nullius ferme concluſionis adſertorem agit vir prudens ac eruditus, ideoque nullam, licet in animo ſuo damnatiſſimam, opinionem verbis apertis damnat: Adſerit tamen *ancipitem eſſe ſic juſtificati ſalutem*. Quod ipſum, de taliter præſertim in mortis articulo juſtificatis, adfirmat Franciſcus Suarez, Joannes Sanchez, Paulus Comitolus, aliique plures ipſius etiam ſervilis Attritionis defenſores. Adeo per ipſam ajunt nullum moribundum juſtificari, ut etiam velint novo omnem talem maculari mortali peccato. In ipſis ſuorum patronorum oculis tam monſtroſa eſt hæc Attritio. Nec ſine fundamento. Etenim de Catechumeno apud Eccleſiam Catholicam, an apud Donatiſtas baptizari hæſitante, & Baptiſmum in iſta recte ſuſcipi habente certum, ambigente autem an & apud hoſce recte ſuſcipiatur, in libris de Baptiſmo ſcribit ſanctus Lib. 1. c. 3. Auguſtinus: *Si dubium haberet non illic recte accipi, quod in Catholica recte accipi certum haberet, graviter peccaret in rebus ad ſalutem animæ pertinentibus,* Cap. 3. *vel eo ſolo quod certis incerta præponat*. Et infra in eodem libro: *Accipere in parte Donati ſi incertum eſt, eſſe peccatum. quis dubitet certum eſſe peccatum non ibi potius accipere, ubi certum eſt non eſſe peccatum?* Neceſſitatis præſertim Sacramento incertam & dubiam, certa relicta, adhibere materiam, formam, aut Miniſtrum, dicit eſſe mortale peccatum: Cui Doctor Angelicus, Scholaſtici omnes, & ipſum naturæ lumen adſtipulantur. Ergo non in ſolo mortis, ſed in quovis articulo quiſquis eum ſola ſervili Attritione cognita Baptiſmatis aut pœnitentiæ Sacramentum ſuſcipit, & animam ſuam & ipſum Sacramentum exponit periculo, atque ita in ipſo perit. Adeo monſtroſa Pœnitentia eſt iſta ſervilis Attritio. Ejus patrocinium Hugo Matthoud recte dixit eſſe, uti novum, ita & periculoſum.

CAPUT V.

Edita nuper Diſſertatio a variis Accuſationis capitibus expurgatur.

ANtiquam formandæ & proſequendæ accuſationis regulam exponit nobis ſeptima Synodus Carthagi- Cap. 3. nenſis: *Quotieſcumque Clericis ab Accuſatoribus multa crimina objiciuntur, & unum ex his, de quo prius egerint, probare non valuerint, ad cætera* probanda *jam non admittantur*. Ex ipſa & ego agere velim adverſum meos Accuſatores: Aliquot purgare articulos, reliquos Divino Judicio, & benigno Lectoris animo commendare.

Prima Accuſatio diluitur.

PRimum accuſationis caput eſt, quod voce, *Attritio*, abutar ad ejus communem intellectum, aſſirmans, ut vera ſit, debere eſſe germanam Dei, & quidem affectu ſaltem ſuper omnia dilectionem. A quorundam hodie laxorum cogitationibus me recedere crediderim facile; verum ab avito Sanctorum Patrum intellectu & phraſi ſcio me non deviaſſe. Etenim de perfecta Contritione ſcribit in ſecundi Pſalmi commentario ſanctus Hilarius Epiſcopus Pictavienſis: *Contritio illa ſive confractio eſt, quæ in nobis corporeas voluptates, & ſecularium vitiorum incentiva comminuit, dignoſque nos dignatione Domini præſtabit, & ſecundum dictum Prophetæ, cor contribulatum & humiliatum Deus non ſpernet*. Et in vigeſimi tertii Pſalmi Commentario S. Baſilius Magnus: *Contritio cordis demolitio eſt, & ſuppreſſio humanarum cogitationum. Quicumque enim præſentia deſpexerit, ſeque Verbo Dei addixerit, & ſuam ipſius mentem iis contradiderit intelligendis, quæ ſupra hominem & longe diviniora ſunt, hic demum eſt qui tribulato ſive contrito eſt corde, quippe ſacrificium obtulit quod minime contemnitur apud Dominum*. Et in ſuis de recte inſtituenda vita doctrinis B. Archimandri- Doct. 21. ta Dorotheus: *Contritio cordis eſt, ſi id vagari non permittas in alienis & vanis cogitationibus*. Etiam veſtræ Venetiæ ſanctiſſimum Patriarcham Laurentium Juſtinianum nolim præterire: *Primum Sacrificium, propter quod homo ad perfectam proficit juſtitiam, eſt ſacrificium contriti cordis pro perpetratione ſcelerum ſuorum. Nam Contritio ſola eſt, quæ facit animam abhorrere purpuram, deſiderare cilicium, amare lachrymas, fugere riſum, & veram ſectari juſtitiam*. Et in centeſimi quadrageſimi ſexti Pſalmi enarratione S. Auguſtinus ſcribit Contritionem duris ac diſtortis cordibus eſſe propriam, ipſaque per eam Divinæ legi, tanquam æquali pavimento diſtorta ligna, coaptari. Perfecta Contritio perfectam involvit charitatem, ex ipſa procedit, ac per ipſam formatur, ideoque omnes originalis libidinis, licet non motus, tamen affixivos aſſenſus excludere non tantum debet, ſed & ſuperaſſe: Eſſe debet ſuper omnia iſta, non ſolo affectu, ſed viribus inſuper & effectu. Hinc omnes ab illa corporeas voluptates & ſæcularium vitiorum incentiva, omnes alienas ac vanas cogitationes, purpuram & quoſvis ſæculi honores comminui, ſupprimi, ſanari, abhorreri, & mentem noſtram plene, quantum fert præſens vita, Divinis complanari Regulis, laudati Patres affirmant. Eam eſſe ſcribunt primum & palmare ſacrificium: Quod omne fœnum lignum, ſcoria, & ſtipulæ per ipſam exurantur, noſque in purum, juxta præſentis juſtitiæ modulum, argentum emundemur & aurum. Eſſe ajunt ſacrificium quod apud Dominum minime contemnatur: Quod per ipſam ſtata lege, etiam ante Baptiſmatis aut Pœnitentiæ actualem ſuſceptionem, fiat reconciliatio peccatoris, deturque remiſſio delictorum. Ex iſtorum Lib. de cha-
Patrum ſancti præſertim Auguſtini, authoritate, hocce rit. c. 6.
definivit ſacroſancta Synodus Tridentina. Magnus Baſilius ac B. Dorotheus utuntur voce, λόγισμο., non quamvis cogitationem, ſeu accuratam conſiderationem ſeu ratiocinationem ſignificante. Eam ad prolectas ex iſtiuſmodi alienis & vanis cogitationibus, palam affixivas, cupiditates ſignificandas uſurpant, adeoque has omnes & ſolas a perfecta Contritione volunt ſupprimi & avelli. Et ſolam hujuſmodi Contritionem e ſanctis Patribus multi laudaverunt. Quod enim gravioribus peccatis Sacramentale reconciliationis beneficium lapſis non niſi ſemel impenderet antiqua Eccleſia, multorum annorum, imo & totius quandoque vitæ præmiſit in cinere, ſacco, & omni humilitatis genere Pœnitentiam, quæ omnem affixivæ cupiditatis ſcoriam plene decoqueret, ac peccatorem tranſmutaret in virum perfectum, qui recipiendæ juſtificationis ſtolam ab omni deinceps graviori macula ſperaretur uſque ad exitum cuſtoditurus. Verum paternæ diſciplinæ fuit hæc rigida ſanctitas, non Evangelicæ neceſſitatis. Et omnis germana Contritio non eſt tantæ virtutis. Uti non quævis charitas, ita non quævis Contritio eſt perfecta. Alia eſt duntaxat nata, alia duntaxat nutrita, alia duntaxat adulta, alia duntaxat robuſta. Et haſce ſpecies ſeu claſſes, quod in diſtorto ſeu durato per peccata corde non quaſvis, ſed groſſiores duntaxat affixivas cupiditates frangant, poſterior ætas vocavit Attritionem. *Inter fra-* Quæſt. 1.
ctionem & comminutionem ſeu Contritionem, inquit An- art. 2.
gelicæ Summæ ſupplementum, *in rebus materialibus, unde hæc nomina ad ſpiritualia transferuntur, hoc intereſt, quod frangi dicuntur aliqua, quando in magnas partes dividuntur; ſed comminui vel conteri, quando ad partes minimas redacitur hoc, quod in ſe ſolidum erat*. Nimia Chriſtiani populi multitudo, & multa Romani Imperii, adeoque & Eccleſiæ calamitas primævam charitatis perfectionem refrigerarunt, laxaruntque avitum diſciplinæ nervum: Hinc lapſi noſtri non ſolum citra plenam, qua in perfectionem iſtam parturiantur aut reformentur, ſed & citra omnem ante actam ſatisfactionem jam pridem donantur gratia ſacramentalis reconciliationis. Iſta quidem ante imponitur, ſed non niſi poſt hanc adimpletur. Ad hujus moris exordia Majores noſtri perfectæ ac imperfectæ charitatis diviſiones & ſpecies extenderunt etiam ad Contritionem, & quamvis Contritionem imperfectam, quod pravam mentem non plene comminuat, ſed tantum frangat in partes groſſiores, recte vocarunt Attritionem. Introducendi vocabuli cauſſas large exponit Joannes Morinus, & adjungit de tempore: *Vocabulo ut jam in Scholis vulgato u-* Lib. 8.
tuntur Alexander Halenſis, Guilielmus Pariſienſis, & Cap. 4.
Albertus Magnus. Poſteriorum nemo illud præteriit, Nonnulli tamen eodem tempore illud aut non agnoverunt, aut neglexerunt, Sed Authorum, qui hos anteceſſerunt, nullus mihi cognitus Attritionem commemoravit; licet eaſdem cum his quæſtiones agitarent. Itaque nomen illud in ſcholis vulgari cœpit poſt annum 1220. centum & paucisſimis annis poſt natam Scholaſticam. An per gehennæ aut pœnarum metum, an per humanum pudorem aut quodvis id genus inſtrumentum introducatur Attritio, parum refert: Extrinſeca ſunt hæc: nec ad ejus ſpectant interiora. Eſſentiale utriuſque Contritionis diſcrimen conſiſtit in ſola varia lapſi & diſtorti animi fractura. Hoc Patrum meorum ſenſu locutus ſum, & video me bene locutum.

Di-

Digitized by Google

Diluitur ſecunda Accuſatio.

Fol. 6. INſignem accuſationem continent hæc verba: *Hæc eſt Attritio, de qua hæc diſputatio inſtituitur, in qua reperiuntur jam dicta, non interveniente tamen perfe-* Fol. 22. *cta charitatis ſeu Dei propter ſe dilecti motivo.* Eadem forma etiam infra ſcribit: *Pater Lupus fatetur Davidem, Magdalenam, alioſque non videri habuiſſe actum veræ Contritionis.* Nec dixi id unquam, & ſpero, Deo me cuſtodiente, nunquam dicere. Quiſquis ſimile quid dixerit, anathema ſit. Inter veram & perfectam, uti charitatem, ita & Contritionem eſt grande intervallum. Ad Attritionem nunquam requiſivi perfectam, ſed veram duntaxat charitatem. Quin Regius Propheta ac Maria Magdalena ex vera charitate pœnituerint, ſolus negare poſſit antiquorum Sanctorum & veteris legis blaſphemus oſor Marcion aut Manes. Verum an perfecta illis fuerit charitas, eſt antiqua inter Orthodoxos Patres & Doctores quæſtio, meæ Diſſertationis ſcopo non neceſſaria, ideoque non deciſa. Davidem interim ac Mariam Magdalenam fuiſſe duntaxat imperfecte contritos, Guilielmus Eſtius & Franciſcus Sylvius adfirmant. Etiam S. Petro Apoſtolo, dum cum Domino in carcerem & mortem ire ſpopondit in cœna, charitatem fuiſſe veram ac germanam, nullus ambigere poſſit orthodoxus, fuiſſe tamen *parvam ac invalidam* conſtanter in libro de gratia & libero arbitrio aſſeverat S. Auguſtinus. Die poſt Domini Reſurrectionem quinquageſimo miſſus in linguis igneis Spiritus Sanctus & Petrum & omnes Apoſtolos primum in charitate perfecit. Ita cum S. Auguſtino omnes paſſim tra-
Cap. 17. dunt Eccleſiæ Patres. Et hinc mea verba: *Per timorem ſolum citra charitatem de peccatis concepta Contritio eſt contritionis futus*, recta ſunt & vera. Deſumpta ſunt ex viro ſummo, Theologo eximie Orthodoxo, laudato ſuperius Fratre Petro a Soto: *Sine Dei dilectione, de qua dictum eſt, Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum*, Contritio non eſt vera. Et ex Richardo de Sancto Victore in libro de ſolvendi ac ligandi poteſtate: *Qui veraciter de ſuis criminibus pœnitent, pro certo jam charitatem habent.* Et ex Do-
Part. 2. q. 85. art. 5. 6. ctore Angelico, ſcribente ad veram Pœnitentiam concurrere actum fidei, ſervilis timoris, ſpei in Deum, ac tandem charitatis, *qua alicui peccatum diſplicet ſecundum ſeipſum, & non jam propter ſupplicia.* Proximum ac immediatum veræ Pœnitentiæ principium ſcribit eſſe timorem filialem. Quæ uſque ad Melchiorem Canum fuit ſententia omnium Chriſtianorum.

Diluitur tertia Accuſatio.

ALiud accuſationis punctum eſt quod dicam latentem in corde cupiditatem ſervili gehennarum metu frænati duntaxat & compeſci a peccatis externis,
Fol. 7. non ſanari & evacuari. *Hæc opinio*, inquit, *Paradoxa eſt.* Addit eam eſſe Cornelii Janſenii ac Martini Lutheri. Reſpondeo non quidquid Janſenius ac Lutherus dixere Janſenianum eſſe aut Lutheranum. Hæreſis a Chriſto Domino noſtro lepra vocata fuit, quod Evangelicum dogma duntaxat hinc inde maculet, non totum evertat. Nonne enim Septimii Tertulliani, Adamantii Origenis, Joannis Caſſiani, Facundi Hermianenſis Epiſcopi, alioſque plures hæreticorum aut ſchiſmaticorum devios libros, uti pretioſiſſimum multæ veritatis theſaurum, Mater Eccleſia cuſtodit? Etiam hic ipſe Accuſator Hilari, Orthodoxi primum in Romana Eccleſia, dein in Luciferiano ſchiſmate ſolius ſine ullo Epiſcopo aut Presbytero contumaciſſimi Diaconi, leproſa in S. Pauli Apoſtoli Epiſtolas commentaria honorat tanquam S. Ambroſii, atque ex illis firmare conatur ſuas cogitationes. Uti in hoc Ambroſiaſtro varia, ita in Martini Lutheri ſterquilinio poſſit hinc inde aliqua latitare gemma veritatis. Quidquid interim Lutherus de hoc puncto aut Janſenius ſenſerint, ego patenter ſenſi cum
L. 4. cap. 37. Hugone de S. Victore in libris Miſcellaneorum: *Triformis eſt odor vitæ. Non delinquere: Quod agit timor ſervilis. Nolle delinquere: Quod operatur filialis. Non poſſe delinquere: Quod confert gloria perennis. Primi ſunt ſervi, ſecundi filii, tertii beati.* Loquitur ex Re-
Pſ. 77. gio Propheta, de Judæis per ſolum ſervilem timorem in divina Regula ambulantibus ſcribente: *In lege ejus noluerunt ambulare.* Cauſam in Pſalmi iſtius commentario dat S. Auguſtinus: *En corde fieri nullo modo poteſt, quod fit formidine pœnæ, non amore Juſtitiæ.* Large id illic exponit.

Quod ipſum facit etiam in literis ad Anaſtaſium: *Inaniter putat victorem ſe eſſe peccati, qui pœnæ timore non peccat. Quia etſi non impletur foris negotium malæ cupiditatis, ipſa tamen mala cupiditas intus eſt hoſtis. Et quis coram Deo innocens invenitur, qui vult fieri quod vetatur, ſi ſubtrahas quod timetur? Ac per* Ep. 144. *hoc in ipſa voluntate reus eſt, qui vult facere quod non licet fieri, ſed ideo non facit, quia impune non poteſt fieri. Nam quantum in ipſo eſt, mallet non eſſe juſtitiam peccata prohibentem atque punientem. Et utique ſi mallet non eſſe juſtitiam, quis dubitaverit quod eam, ſi poſſet, auferret, ac per hoc quomodo juſtus eſt juſtitiæ talis inimicus, ut eam, ſi poteſtas detur, præcipientem auferat, ne comminantem vel judicantem ferat? Inimicus ergo juſtitiæ eſt qui pœnæ timore non peccat. Amicus autem erit, ſi ejus amore peccet. Tunc enim vere timebit peccare. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, ſed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipſum ſicut gehennas odit.* Ejuſmodi plura Latinorum & Græcorum Patrum teſtimonia Eruditio veſtra novit.

Adductum ſancti Auguſtini locum deſumptamque ex ipſo doctrinam inſigniter in libro de humani generis captivitate ac redemptione illuſtrat magnus olim hujus Academiæ Doctor, & adverſus Lutherum acerrimus pu-
gil, Joannes Driedo: *Ad id, quod ultra in primo ar-* Fol. 108. *gumento adſumitur, eum qui ſolo metu gehennæ ignis aut temporalis pœnæ facit Præceptum, videtur adhuc odio habere Præceptum aut punientem juſtitiam, reſpondeo quod is, qui ſolo metu gehennæ ignis coercet ſe ab opere malo, Præceptum quidem odit ſecundum amorem quemdam habitualem, ſeu radicem intus latentem, nondum renovatus Spiritu amoris juſtitiæ, ſed non ſemper eſt odium in actu, non ſemper actu concupiſcit deſtructam eſſe juſtitiam punientem. Nam dum quis concuſſus timore Divini Judicii incipit ceſſare a conſenſibus nefarii operis, & fugere ſtupra, adulteria, cæteraſque ignominiæ paſſiones, cavet interim ut extendat membra in opus, viva tamen ſemper manet in eo peccandi voluntas, donec fuerit renovata Spiritu amoris juſtitiæ. Proinde & ſic ſubjectus ſervili timori quodammodo non vult peccare, & quodammodo vult peccare. Vult quidem, quia in eo vivit latens quædam peccandi voluntas, non actualis quidem ſemper in actu peccandi, ſed habitualis, ſecundum quam necdum amicus juſtitiæ ſemper manet præparatus peccare, ſuæque libidini ſervire, ſi eſſet impunitas. Non vult autem peccare, quia jam concuſſus timore Divini Judicii, ſciens Deum eſſe cui omne cor patet, & omnis voluntas loquitur, & quem nullum latet ſecretum, incipit exire de ſæculo. Et idcirco non quemadmodum fur vel adultera exſpectat opportunitatem loci & temporis ad perpetrandum nefarium opus, ſed intra cogitationis clauſtra coercere & comprimere ſtudet, ne pravis cupiditatibus præſtet adſenſum. Recte propterea & Divus Bernardus ſub hoc ſtatu timentium timore Divini Judicii dicit eſſe exitum de ſæculo, & introitum quemdam vitæ & legis.* Per latentem intra cogitationis clauſtra pravam cupiditatem, & habituale punientis juſtitiæ odium nullo pacto relictum ex priori patente voluntate vitium, maculam, aut reatum, ſed cum ſancto Auguſtino intelligit ſtabilem diſtortæ mentis adfectum ac præparationem, a Scholaſticis Doctoribus jam pridem cœptam vocari voluntatem virtualem, quam eſſe verum, ſed ſecretum, quia ab intellectus ſuper ipſum reflexione ſeparatum, voluntatis motum, ideoque per ipſum, dum parvus eſt, hominem continuari ac permanere actu peccatorem, ex laudato Auguſtino poſſit lucide oſtendi, & res ipſa clamat. Nonne profeſſi uſurarii, meretrices, latrones, licet actu de profeſſione non cogitent, ob paratam tamen ſemper in prava opera mentem ſordent in continua voluntate fœnerandi, ſcortandi, rapiendi? Captivus, exul, ſpoliatus, licet aliud agant & animo volvant, in adſiduo hærent deſiderio recuperandæ rei, patriæ, libertatis. Ea mentis habitudo non eſt aliud, quam voluntatis ab intellectus ſupra ipſum reflexione ſpoliatus motus: Latet & quaſi dormit, ideoque a quibuſdam exiſtimatur non eſſe actus, ſed duntaxat quæpiam ejus præteriti vicaria virtus. Ex reflexionis ſpolio latere intellectum poteſt, & tamen eſſe. Quidquid ſit de iſta ſcholæ controverſia, cum laudato Driedone ſcripſi in Diſſertatione: *Latens peccati cupiditas eſt intima &* Fol. 71. *ſecreta mentis præparatio, qua homo ſervili gehennarum metu frænatus mallet eſſe licitum quod dolet vetitum, qua velit non eſſe legem peccata prohibentem, aut certe punientem, qua optat non eſſe gehennas, quibus a cupiditatum ſuarum ſequela & adimpletione retardetur. Et hæc eſt cupiditas, quam Patres adſidue dicunt per ſolam charitatem evacuari.*

Hoc ipſum docet Guilielmus Eſtius. Duas proponit quæſtiones. Prima eſt: *An qui ſolo timore pœnæ, ſeu* Lib. 3. Diſt. *temporalis, ſeu æternæ, vel opus legis facit, vel a pec-* 34. §. 8. *catis abſtinet, peccet?* Altera eſt: *Utrum omne opus ex ſolo timore pœnæ procedens ſit peccatum?* Poſteriorem diſputat ac tuetur problematice, & poſt adducta in paris adfirmativæ probationem varia ſanctorum Augu-

ſtini

Digitized by Google

ſtini & Proſperi loca, concludit de priore: *Ex his igitur hoc ſaltem conſequens videtur, omnem eum peccare, qui ſolo timore abſtinet a peccato. Utcunque enim ſe habeat opus externum, & ſive illud propter debitæ circumſtantiæ defectum debeat dici peccatum, ſive poſſit aliqua modo a peccato excuſari, de quo videre licet ſanctum Bonaventuram & Durandum, certe omnino fatendum eſt id, quod Patres adfirmant, eum qui ſerviliter timet, & ex eo timore aliquid facit vel omittit, ipſa voluntate intus atque in animo reum eſſe, dum mallet quod jubetur omittere, vel quod prohibetur facere, ſi liceret impune. Præſertim ſi actualem hujuſmodi in ipſo opere habeat voluntatem.* Hocce caſu adfirmat non ſolummodo peccare ex timore operantem, ſed & ipſum tunc timorem, factumque ex ipſo opus eſſe peccatum. Et inferius: *Quæ poſtremo* pro adfirmante ſecundæ quæſtionis parte *ex Patribus proferuntur, non aliud convincunt, quam eum peccare vel actu vel habitu, qui ſolo timore pœnæ ab opere peccati abſtinet, quia videlicet voluntatem gerit adhuc juſtitiæ inimicam, & legi Dei contrariam, cum quo nihilominus conſiſtit, ut nec timor ipſe, nec opus ex timore profectum ſit peccatum, ſi nulla ipſum vitiet circumſtantia.* Peccare habitu etiam huic ſancti Auguſtini diſcipulo eſt ſecreta mentis in peccatum præparatio: eam dicis non ſanari per metum, ideoque ſolo metu actum animum eſſe adhuc juſtitiæ & legis inimicum.

Addo hanc propoſitionem, *Servilis gehennarum metus compeſcit & aufert ſola peccata externa*, eſſe mali commatis, nec unquam a me adſertam. Eleganter hoc tradit in ſuperius laudato opere Joannes Driedo, ſervi- Fol. 108. lis timoris utilitates exponens, atque adjungens: *Unde timor Dei, etiam ſervilis, expellit peccatum, id eſt, actionem peccandi, dum cohibet & ipſam voluntatem ab executionis imperio, & ipſa membra ab executione. Et ita timor Domini expellit peccatum, ſive quod jam admiſſum eſt, inquit Bernardus, pœnitendo, ſive quod intrare tentat, reſiſtendo. Proinde quamvis timor ſit cum peccato in eo, qui necdum amat juſtitiam, is tamen qui timet gehennam ignis aut juſtum Dei judicium, neque peccat, neque Deum offendit in eo quod ſic timet, ſed magis humiliatur ſub potenti manu Dei, ſuo ſpiritu vehementi concutientis deſertum, & confringentis cedros Libani, hoc eſt, ſuperbas & animoſas peccandi audacias.* Nonne executionis imperium, ſeu pravi operis patrandi efficax decretum, quod per ſervilem metum auferri audis, eſt peccatum internum? Sola in ima cordis abyſſo, qua quis velit licitum quod novit vetitum, latens cupiditas, ac ſervilis animi vilitas ſervili timore non evacuantur. Et hinc cum ſancto Auguſtino dixi: *Qui timore pœnæ non concupiſcit, puto quia concupiſcit.* Ejuſdem Auguſtini definitiva eſt apud C. 117. ſanctum Proſperum ſententia: *Eum Deus innocentium probat, qua homo non metu pœnæ ſit innocens, ſed amore juſtitiæ. Nam qui timore non peccat, quamvis non noceat, cui nocere vult, ſibi tamen plurimum nocet: Et abſtinens ab opere malo, ſola tamen reus eſt* 2. 2. qu. 19. art. 4. *voluntate.* Quod ipſum lucide docet ſanctus Thomas. Addit in Miſcellaneorum libris Hugo de ſancto Victo- L. 1. cap. 219. re. *Frænum carnis eſt timor. Cum enim ad delectationem præcipitem impellit deſiderium culpæ, cohibet a delectatione timentem providentia pœnæ. In hoc enim quod cernit quod poſt culpam pœna ſequatur, ſive in correctione, ſive in damnatione, refrænatur culpa ſive in opere, ſive in delectatione. Timor ergo frænum: Ipſe timor cohibet & ſtringit effluentem animum, & ſiſtit eum ad tolerantiam, oſtendens facilius malam concupiſcentiam vincere, quam malam conſcientiam tolerare; Et eligit durum, ut durius evadat.* Ecce non ſolum adimplendæ cupiditatis decretum, ſed & natam ex ipſa delectationem timor aufert. Ubi effectu fruſtrata, ita timore frænata cupiditas infert dolorem adeo acrem, ut eum ſanctus Joannes Apoſtolus appellet tormentum. Solam igitur illam intimam, qua ſerviliter timens malit licitum quod ſentit vetitum, cupiditatem, tormenti iſtius matrem & fontem, non ſanat neque aufert metus. Ille eſt mentis ad malum præparatio, qua ſancti Auguſtinus & Proſper adfirmant hominem relinqui & permanere juſtitiæ & legis oſorem.

Quarta Accuſatio diluitur.

UTi actualem & patentem, ita virtualem ac latentem cupiditatem, qua quis malit non eſſe prohibentem ac punientem peccata juſtitiam, qua illam ſi poſſet auferret, qua ſit ejus inimicus, ſi quidem circa rem mortaliter vetitam verſetur, quis ambigat ex genere ſuo eſſe peccatum mortale? Diſerte id affirmantem ſanctum Joannem Chryſoſtomum adduxi in diſſertatione. Quod ipſum diſerte docet antiquus Scholaſticus, Petri Lombardi diſcipulus, Petrus Pictavienſis: *Servilis timor facit hominem ceſſare a peccato, ſed non* Part. 3. *ab omni peccato. Etſi enim ceſſet hic per timorem ſer-* Cap. 18. *vilem a malo opere, non tamen a mala voluntate, quæ mortale peccatum eſt. Voluntatem enim habet peccandi, ſed ceſſat tantum propter pœnam.* Et Doctor Angeli- 2. 2. qu. 19. cus: *Objectum timoris ſervilis eſt pœna, cui accidit* Art. 4. *quod bonum, cui contrariatur pœna, ametur tanquam finis ultimus, & per conſequens pœna timeatur tanquam principale malum, quod contingit in non habente charitatem.* Per charitatem non ſanata ſervilitas proprium commodum diligit uti finem ultimum: Quod quis dubitet eſſe mortale peccatum? Ex hac tamen do- Fol. 11. ctrina Accuſator affirmat *legitime ſequi, quod is, qui ante Baptiſmum mortaliter deliquit, nunquam poſſit juſtificationem obtinere, niſi novum peccatum mortale committat; baptizatus vero, ſi peccet mortaliter, non niſi in rariſſimo caſu juſtificari poſſit, niſi novo mortali admiſſo.* Et infra: *Egregia profecto hæc eſt ſcelerum Pœnitentia, quæ non niſi tum novo ſcelere peragi poteſt.* Ejuſmodi Pœnitentiam aſſe monſtroſam & ipſe profiteor. At ejus aſſertionem mihi imponi eſt majus monſtrum. Aliud eſt quempiam ad incuſſum gehennarum metum, & ex ipſo ſolo formatum de peccato dolorem in peccati iſtius priori cupiditate perſiſtere, aliud per ejuſmodi dolorem & metum committi novum peccatum. Primum dixi, fretus authoritate S. Joannis Apoſtoli: *Qui non diligit, manet in* pravæ ſuæ cupiditatis, natique ex ipſa reatus *morte*. Homo cupiditates ſuas ſequens & adimplens per divinitus incuſſum gehennæ metum compeſcitur & revocatur ab iiſdem adimplendis & imperandis, adeoque tantum abeſt novum ab illo committi peccatum, ut a multa peccati ſui portione omnino liberetur. Nihilominus *inaniter putat victorem ſe eſſe* totius *peccati, quia etſi non impleatur foris negotium malæ cupiditatis, ipſa tamen mala cupiditas intus eſt hoſtis.* Quod ab hoſte hoc non niſi per diffuſam a Spiritu Sancto actualem charitatem liberentur corda noſtra, eſt unum ex immobilibus fidei Chriſtianæ fundamentis.

Quinta Accuſatio diluitur.

PErgit Accuſator: *Ex eadem doctrina ſequitur peccatorem, dum Attritionem elicit, fieri hypocritam* Fol. 12. *hoc ſenſu, quod exterius a peccato abſtineat, latente interius peccaminoſa voluntate, adeoque quod exterius facit non faciat ex animo & ſincero corde.* Factam ex ſolo metu juſtitiam, licet non mihi, tamen Luthero adfirmat ac oſtendit eſſe hypocriſin, & concludit: *Atqui attritus ex metu gehennæ vere ſit hypocrita hoc* Martini Lutheri *ſenſu juxta P. Lupum; ergo juxta eundem recte & catholice quoad hoc ſenſit Lutherus, nec fuit cenſuræ obnoxius.* Reſpondeo inferendum fuiſſe: *Ergo prave ſenſit, fuitque obnoxius cenſuræ.* Duo hic convolvuntur. Primum eſt, quod facta per ſolum ſervilem metum bona opera ſint non Chriſtiana ex Divinæ infuſionis dono, ſed judaica ex lege juſtitia. Alterum, quod talis juſtitia ſit ſemper hypocriſis, faciatque hypocritam. Primum omnino dixi: Eſt enim immobile fidei Chriſtianæ fundamentum. Et propter ejus adſertionem nec damnatus eſt Lutherus, nec potuit damnari. De ſecundo ſcribit in ſancti Proſperi ſententiis ſanctus Auguſtinus: *Simulata innocentia non eſt innocentia. Simulata* C. 19. *æquitas non eſt æquitas, ſed duplicatur peccatum, in quo eſt iniquitas & ſimulatio.* Et in opuſculo de fructibus carnis & ſpiritus Hugo Victorinus: *Hypocriſis eſt virtutum ſimulatione clauſum vitium ex arte palliare.* Ab ea fieri de medicina languorem, & virtutem verti in vitium ſcribit in tertio libro Miſcellaneorum. Secunda igitur a me diſerte damnata propoſitio, quod hypocriſis eſſe debeat juſtitiæ hiſtrionatus & ſimulandi ſtudium, eſt penitus falſa, ipſam peſſime blateravit Lutherus, ejuſque cauſſa potuit omnino damnari.

Sexta Accuſatio diluitur.

DEnuo Accuſator: *Ex iiſdem principiis ſequitur,* Fol. 13. *quod qui atteritur, conſtituatur magis peccator. Addit enim veteribus peccatum novum, quod eſt ſimpliciter & proprie conſtitui magis peccatorem. Et in hoc ſenſu paſſim loquitur Lutherus, dum dicit fieri magis peccatorem.* Ejus verba adducit, & proſequitur: *Dixe-* Fol. 109. *rat Lutherus peccari, dum a timore inchoatur Pœnitentia, quod ipſum aſſerit P. Lupus. Id explicat Eckius per facere magis peccatorem, adeo apud ipſos hæc duo idem ſignificabant.* Et rurſum: *Etiam juxta P. Lupum qui dolet ex timore, conſtituitur oſor Dei.* Reſpondeat pro me Joannes Driedo: *Quiſquis ex recogitatione gehennæ ignis, aut recordatione Divini judicii concuſſus, timore incipit odio habere peccata, ſuaſque frænare concupiſcentias, & abhorrere ac fugere adulteria, ſtupra,*

& id

& id genus alia, non peccat in eo quod ſic timet, aut ſeſe continet coercens ſua membra a nefariis operibus, ſic timore Divini Judicii concuſſus. Dixi ſignanter: NON PECCAT IN EO QUOD SIC SESE CONTINET. *Siquidem cauſſa hujuſmodi timoris eſt ſpiritus timoris Domini, ſupprimentis hoc pacto audaciam peccandi. Tamen aliunde peccabit, ſi ſimul adſit in actu vel a carne vel a ſpiritu nequam alius quiſpiam motus pravus voluntatis, vel deſiderantis non eſſe ullam legem prohibentem, & non eſſe Deum punientem, vel triſtantis de hoc quod ſibi non liceat impune peccare, vel magis odio habentis pœnam & juſtitiam, quam culpam. Quamvis igitur ſtantibus hujuſmodi motibus ſimul, anima quidem a Deo ſe elongat, non tamen in eo quod timet gehennam: Non in eo quod ex hujuſmodi timoribus continet & coercet ſeſe, ſed in eo quod odit juſtitiam Dei legem dantis, & tranſgreſſorem punientis. Proinde & concurrentibus motibus illis pravis, minus peccabit coercens ſeſe a nefariis operibus, quam ſi cum eiſdem motibus proruerat in illa. Solo igitur timore gehennæ ſua membra cohibens ab opere, non magis, ſed minus potius ſe elongat a Deo, quam illa movens in opus, modo ſint cætera paria. Quamquam in timore ſervili ipſa ſervilitas, ſeu peccandi voluntas, quæ intus latet, non ſit Spiritus Sancti opus, utique tamen timor Divini Judicii, cum ſit opus fidei, procedit ex dono Dei. Proinde verum quidem eſt apud eos, qui ſolo ſervili metu ſolius pœnæ obediunt Præceptis, abſtinentes ab illicitis, neque eſſe curam pudoris, neque honeſtatis, virtutis, & caſtitatis amorem, eoſque timore reprimi, non emendari; attamen ipſi neque tantum nocent, neque tantum offendunt, quam qui, prout libido fert animi, graſſantur non repreſſi ullius ſuperioris legis pudore & metu.* Aliud eſt per ſervilem Attritionem, aut per ſervilem Pœnitentiæ inchoativum metum peccati, aut hominem conſtitui peccatorem & oſorem juſtitiæ, aliud ſub tali aut poſt talem Attritionem & metum adhuc peccari, ſeu perſeverari in priori quapiam mala voluntate, hominemque per ipſam continuari oſorem juſtitiæ & peccatorem. Summum inter hæc duo eſt chaos firmatum. Primum, ex quo hominem per ſervilem metum fieri magis peccatorem ſequitur, blateravit Lutherus, ideoque merito eſt damnatus Tridenti. Ego cum Joanne Driedone dixi poſterius: Eſt enim orthodoxi dogmatis immobile fundamentum. Poſt acceptum, inquam, ſolius ſervilis timoris ſpiritum carnalis homo perſeverat peccator & oſor juſtitiæ: Non per ipſum timorem, ſed per timore iſto non evacuatam latentem peccandi cupiditatem. Quia tamen & a peccatis externis, & ab ipſorum patrandorum efficacibus imperiis ac delectationibus liberatur per eumdem timorem, nequaquam major, ſed longe minor per ipſum fit & conſtituitur peccator. Rurſus dico: Per ipſum homo a multa peccatorum parte liberatur.

Diluitur ſeptima Accuſatio.

SErvilis timoris dixi eſſe varias utilitates. Dixi ab illo non ſolum cum ſuis patrandi internis imperiis ac decretis externa peccata, & inveteratas ipſorum auferri conſuetudines; dixi ipſum eſſe neceſſitatem compulſivam ad bonum; eſſe germanam plantationem ac rigationem, cui Deus non raro det juſtitiæ incrementum; eſſe juſtitiæ plantationem validiſſimam, a Domino laudatam in Evangelio, *Compelle intrare*. At ecce hinc nova Accuſatio: *Per timorem fit conſuetudo peccandi ex ſententia P. Lupi, nempe peccato interno, unde omnis peccati externi origo & radix.* Et iterum; *Juxta P. Lupum timor ſervilis auget & roborat conſuetudinem malorum in corde.* Rurſum cum Joanne Driedone reſpondeo aliud eſſe internorum peccatorum conſuetudinem per ſervilem gehennarum metum fieri, augeri, aut roborari; aliud ipſam cum & ſub tali timore adhuc perſeverare, ſeu per ipſum non eradicari. Abſit ut primum vel cogitarim. Ne quidem dixi ſecundum. Dixi patentes animæ cupiditates, ſeu efficacia patrandorum pravorum operum imperia per ſervilem metum evacuari, addens ipſum eſſe Divinæ gratiæ præcurſorem, & ſapientiæ initium: utique Divinæ charitatis, quæ etiam latentes in corde cupiditates ſanet atque evertat. Locutus ſum cum S. Auguſtini ad Honoratum Catechumenum Epiſtola: *Præmiſſus timor in cor noſtrum pellit inde conſuetudinem malorum operum, & ſervat charitati locum.* Et in centeſimi vigeſimi ſeptimi Pſalmi Commentario: *Timent quidam, ſed non amant juſtitiam. Cum autem per timorem continent ſe a peccato, fit conſuetudo juſtitiæ, & incipit quod durum erat amari, & dulceſcit Deus. Et jam incipit homo juſte vivere, propterea non quod timet pœnam, ſed quia amat æternitatem.* Et in tractatibus ſuper Joannis Epiſtolam: *Cœpit homo timere diem judicii, timendo corrigit ſe. Vigilat adverſus hoſtes ſuos, id eſt, adverſus peccata ſua. Incipit reviviſcere interius, & mortificare membra ſua, quæ ſunt ſuper terram. Quantum autem mortificat membra ſua ſuper terram*, utique pravas ſuas cupiditates, *tantum ſurgunt & corroborantur membra cæleſtia, opera bona.* Hinc addit ſervilem metum, licet ſanitas non ſit, eſſe tamen medicamentum. Qui igitur ego dixiſſe poſſim aut cogitaſſe peccata interna, ipſorumque conſuetudinem per ipſum fieri, augeri, roborari? Servilis Attritio, ſi non niſi ejuſmodi Accuſationum artibus poſſit fulciri, palam eſt eradicanda plantatio, quæ non eſt a Patre.

Epiſt. 120. *cap.* 17.

Tract. 9.

Accuſatio octava diluitur.

SErvilem gehennæ metum, licet officio & ſubſtantia bonum, dixi laborare vitio radicis. *Oritur enim non ex caſta Dei ſeu juſtitia, ſed ex mercenario amore ſui ipſius, quo homo ſibi bene vult, non ſolum in hac vita, ſed etiam in futura. Porro ſui ipſius amorem, quo homo non in Deo, ſed in ipſo ſeipſum diligit, eſſe fontem impurum, & omnis diſtorti adfectus primam radicem, eſt unum e fundamentis doctrinæ Catholicæ & Auguſtinianæ.* Ad quæ Accuſator: *Atqui actus, de cujus bonitate hic diſputamus, eſt is qui ſiſtit in timore, adeoque cui ex ſuis extrinſecis convenit, quod pro ſuo motivo habeat amorem ſui, & non Dei propter ſe dilecti; ergo juxta P. Lupum ille actus ſecundum ſe & ſua intrinſeca conſideratus habet impurum motivum, eſtque adfectus diſtortus & malus.* Reſpondeo me docuiſſe ex ſancto Thoma: *Timor ſervilis ex amore ſui cauſſatur, quia eſt timor pœnæ, quæ eſt detrimentum proprii boni.* Et iterum: *Quamquam timoris ſervilitas mala ſit, ipſe tamen timor ſervilis ſecundum ſuam ſubſtantiam eſt bonus.* De Hæreticis & Schiſmaticis, pro Chriſto Domino aut aliqua ejus orthodoxa veritate mortem aut tormenta ex ſervili gehennarum metu ſuſtinentibus apud alios Hæreticos aut Paganos, ſcribit in libro de Patientia ſanctus Auguſtinus: *Nullo modo iſta culpanda ſunt, immo vero & hæc laudanda patientia eſt.* Et infra in ſequenti capite: *Sicut negandum non eſt hoc etiam eſſe donum Dei, ita intelligendum, alia eſſe Dei dona filiorum illius Hieruſalem, quæ ſurſum eſt libera mater noſtra.* Hæretici & Schiſmatici nequaquam Deum aut ſeſe in ipſo caſte, ſed ſeipſos in ſeipſis impure diligunt: Et tamen ex tali per ſervilem gehennarum metum fonte natam patientiam, ſeu patiendi voluntatem audis nullo modo culpandam, immo & laudandam. Utique quoad ſubſtantiam, non quoad radicem. Idem ego ex laudato Auguſtino dixi de ſervili gehennarum timore.

2. 2. qu. 19. art. 6.

De eodem rurſum dixi: *Gehennæ metus ex proprio ſui ipſius amore naſcitur, adeoque qui ob illam ſolam, & non Chriſtum Dominum a gravi peccato abſtinet, non ſolummodo plus illam timet, ſed & ſeipſum ſupra Dominum diligit, quod eſſe etiam cogitatu horrendum, nobis Julianus Pomerius dixit.* Ad quæ verba iterum Accuſator: *Atqui naſci ex amore ſui ipſius eſſentiale eſt actui, de quo diſputamus, ergo hic actus juxta P. Lupum ex ſuis intrinſecis non tantum malus eſt, ſed & inſigniter malus.* Reſpondeo me etiam hic cum ſancto Thoma fuiſſe locutum: *Objectum ſervilis timoris eſt pœna, cui accidit quod bonum, cui contrariatur pœna, ametur tamquam finis ultimus & per conſequens pœna timeatur tamquam malum principale, quod contingit in non habente charitatem. Vel quod ordinetur in Deum ſicut in finem, & per conſequens pœna non timeatur tamquam principale malum, quod contingit in habente charitatem.* Ab illo, qui ex ſolo ſervili citra Dei charitatem metu operatur, in ſui ipſius, cui pœna contrariatur, commodo proprio conſtitui finem ultimum, ideoque plus ſeipſum quam Deum diligi, lucide adfirmat Doctor Angelicus. Seipſum, inquam, ſupra Deum diligit taliter timens, non per ipſum timorem, ſed per timori adhuc adnexam, & a ſola Dei charitate ſeparandam ſervilitatem.

2. 2. qu. 19. art. 2.

Quare errorem continent hæc Accuſatoris verba: *Naſci ex amore ſui ipſius eſſentiale eſt actui, de quo diſputamus.* Utique ſervili gehennarum metui. Hæc item verba: *Ei ex ſuis intrinſecis convenit, quod pro motivo habeat amorem ſui, & non Dei propter ſe dilecti.* Etenim longe aliter ſenſit ſanctus Thomas, ſcribens ſervilitatem, eſſentialiter pravam, non eſſe de timoris ſervilis eſſentia, & adjungens jam laudata verba, lucide adfirmantia eumdem numero timoris actum modo poſſe in proprio timentis commodo hærere & ſiſti, modo referri in Deum ut finem principalem. Quod natales mutare, & modo ex impuro, quo ſemetipſum in ſemetipſo, modo ex caſto, quo ſeipſum in Deo diligit homo, naſci poſſit ſucceſſive etiam numero eadem timoris ſubſtantia, docet in articulo ſubſequenti. Servilis metus

Art. 6.

Digitized by Google

officium in Apoſtolicæ ad Romanos Epiſtolæ elucidatoriis quæſtionibus inſigniter exponit Hugo de ſancto Vi-
§. 194. ctore: *De quo, utique ſervili gehennarum metu, poteſt quæri, an ſit donum Spiritus Sancti? Quod ſi eſt, bonus eſt. Sed videtur malus, cum propter pœnam faciat ſervire. Solutio: Iſte bonus eſt, bonum habens effectum, ſcilicet cohibere a malo opere. Hoc autem, quod mala voluntas remanet, non eſt ex ipſo, ſed ex hominis vi-*
Part. 3. c. 18. *tio*. Et Petrus Pictavienſis: *Ideo dicunt quidam quod ſerviliter timere malum eſt, nec eſt uſus ſervilis timoris ſerviliter timere, nam ille bonus eſt, & hoc eſt malum; ſed potius timere pœnam & retrahere a peccata, quorum utrumque bonum eſt*. Sive ex caſto, ſive ex impuro ſui amore naſcatur, utroque hocce officio ille omnino fungitur, ideoque paſſim ac merito a Doctoribus ſcribitur eſſe ſemper etiam ſubſtantia bonus. Quod non ſola exteriora opera, ſed & quædam internæ voluntates ſint quoad ſpeciem indifferentes, ac individualem bonitatem ac malitiam ex varia imperantis ac dirigentis intentionis qualitate quandoque alternent, ex ſancto etiam Auguſtino poſſit admodum probabiliter ſuaderi.

Dixi de ſervili metu: *Paſſim dicitur eſſe etiam ſubſtantia bonus*. Inter ejus quippe officium & ſubſtantiam aliqui diſtinguunt, iſtud ſolum bonum, hanc malam profeſſi internos intellectus & voluntatis motus non a ſolis objectis, ſed & a tendendi modo dividi in variam ſubſtantiæ ſpeciem: A pœnarum metu, dum ex proprio timentis, & dum ex Dei amore naſcitur, exiſtimant alio & alio modo tendi in pœnas, ideoque eumdem numero metum non poſſe nunc ex hoc, nunc ex iſto procedere fonte. Eſt Scholaſtica quæſtio, cujus affirmativam partem in libris de vita contemplativa omnino ſe-
L. 3. c. 31. cutus fuit Julianus Pomerius, de quo Accuſator: *Cum ſuo Juliano pronuntiat P. Lupus*. Nempe quis ſit hic
Fol. 43. Julianus, homo ignorat. Eſt non mei ſolius, ſed totius Doctor Eccleſiæ, cujus inſignes de vita contemplativa libros plurimi jam pridem exiſtimarunt eſſe ſancti Pro-
Cap. 4. ſperi. Eos enim ut tales laudant in Canonicorum Regula ſanctus, qui ſub Pippino Francorum Rege floruit, Crodogangus Epiſcopus Metenſis, in libris de laicali inſtitutione Jonas Aurelianenſis Epiſcopus, Aquiſgranenſis ſub Ludovico Pio Synodus, Fontanellenſis Cœnobii Chronicon, & alii antiqui plures. Verum in ſuis ad laudatum Jonam marginalibus ſcholiis eruditus Lucas Dacherius recte affirmat eſſe opus Juliani. Etenim in Eccleſiaſticorum Scriptorum catalogo ſcribit ſanctus Iſidorus Archiepiſcopus Hiſpalenſis: *Julianus cognomento Pomerius edidit tres libros de futuræ vitæ contemplatione, vel actuali converſatione, nec non etiam de vitiis atque virtutibus*. Fuit vir Afer ex Provinciis Mauritaniæ. Quod in Gallia primum Rhetor, deinde Presbyter & Arelatenſis Abbas floruerit, lucet ex vita ſancti Cæſarii ibidem Epiſcopi, & ex Ruritii Lemovicenſis Epiſcopi litteris ad ipſum Julianum. Andegavenſis Canonum codex vocat ſanctum Pomerium: quæ omnia in ſuis ad memoratam Aquiſgranenſem Synodum notis confirmat Jacobus Sirmondus. Hæc breviter adducta volui, ne quis tantum virum etiam damnet de Lutheraniſmo.

Eandem ſententiam manifeſte probavit etiam Hugo de ſancto Victore. Quatuor paſſim diſtinguit timores: Servilem, mundanum, initialem, ac filialem. Servilem paſſim eſſe vult illum, quo ob infligendas per hominem pœnas ceſſamus a malo opere, ſed non a mala voluntate, & in Theologica de Sacramentis Eruditione
L. 10. c. 5. adjungit: *Ex iis quatuor timoribus duo mali ſunt, id eſt, ſervilis & mundanus; duo vero boni, id eſt, ini-*
L. 4. c. 17. *tialis & filialis*. Et rurſum in alio ejuſdem operis loco: *Eſt præterea timor Divinus, timere Deum propter pœnam, vel præſentem, vel gehennalem. Si tantum timet Deum propter pœnam ſine dilectione boni, languor eſt, & pœnæ tormentum habet, quod ſcilicet malorum eſt, & ſervilis eſt timor*. Hoc eſt, malus eſt ad inſtar alterius ſervilis. Quibuſdam ſua ætate Doctoribus, quorum adducit & ſolvit argumenta, eandem fuiſſe mentem teſtatur Petrus Pictavienſis.

Seſſ. 6. Et de hac quæſtione ſacroſancta Tridentina Synodus
Can. 8. videtur nihil definiviſſe. Hinc ejus Canonem: *Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores pejores facere; anathema ſit*: Hunc, inquam, Canonem laudatiſſimi & graviſſimi hoc tempore Theologi intelligunt de timore initiali. Sentiunt de ſacroſancto hoc Concilio, quod de ſacroſancto Jeſu Chriſti Evangelio ſcripſit in laudata Eruditione laudatus Hugo: *Servilem & mundanum timorem prohibet Chriſtus dicens*, NOLITE TIMERE EOS, QUI OCCIDUNT CORPUS TANTUM, ANIMÆ VERO NON HABENT QUID FACIANT. *Poſt de initiali timore ſubjungit dicens*: SED EUM TIMETE, QUI POTEST ANIMAM ET CORPUS IN GEHENNAM MITTERE. *Quem non præciperet, niſi in eo charitas, tametſi nondum perfecta, eſſet*. A laudatis Doctoribus creditur etiam Tridentina Synodus pro alio timore non fuiſſe defintura. Et ſane voces, *Per quem ad miſericordiam Dei confugimus, De peccatis dolendo, A peccando abſtinemus*, omnino laudant initialem, timore gehennali introductam, charitatem. Non enim dicit, *De pœna dolenda, ſed de peccatis*. Oppoſitam ſententiam ex rationibus ſui amplexus in Diſſertatione: Et iſtam tamen nec damnavi, nec poſſim damnare. Ei Accuſator ſine fundamento imponit Lutheraniſmum. Eſt enim quæſtio Scholaſtica, circa quam poſſit unuſquiſque in ſuo ſenſu abundare. De puro puto ſervili gehennarum metu nihil liquido definivit ſacroſancta Synodus, niſi ipſum non eſſe pœnitentiæ ſeu veræ Contritionis partem: Cujus anathematis fulmine ictus omnino eſt Accuſator. Attritionem enim pure pute ſervilem docet, adeoque & ſervilem gehennarum metum adfirmat eſſe ejus partem. A Scholaſticarum quæſtionum pugna ego naturaliter abhorreo, & orthodoxum Chriſtianæ Contritionis dogma a Lutheranæ ſcabiei calumnia duntaxat venio hic expurgatum. Quare Accuſator de ſervilis timoris fonte & origine, contractoque per ipſum vitio ſentiat quod vult, dummodo nullam Contritionem ſine caſta Dei dilectione fateatur eſſe veram & Chriſtianam, eſt pax atque plena oblivio omnium improperiorum. Ego nunquam pro ſervili timore, ſed pro ſola Chriſtiana Contritione ſtatui diſputare.

Errorem alterum continent hæc Accuſatoris verba; *Quam a S. Auguſtino diſſideat P. Lupus, dum actum, quem fatetur ſolo officio bonum eſſe, non autem fine, appellandum nihilominus cenſet bonum, ex ipſo Auguſtino diſcamus*. Adducit quarti adverſus Julianum Pelagianiſtam libri tertium caput, ubi bonorum operum officia & fines diſtinguit ſanctus Auguſtinus, & concludit: *Quidquid boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit, ipſo non recto fine peccatum eſt*. Reſpondeo attendendum eſſe laudati capitis finem: *Breviter accipe, ne forte, cum in rebus ipſis tantum erres, quantum errari plurimum poteſt, videar tecum certare de verbis. Aut ergo intellige quod ait Dominus*, SI OCULUS TUUS NEQUAM EST, TOTUM CORPUS TUUM TENEBROSUM ERIT, SI AUTEM OCULUS TUUS SIMPLEX EST, TOTUM CORPUS TUUM LUCIDUM ERIT. *Et hunc oculum agnoſce intentionem, qua facit quiſque, quod facit. Et per hoc diſce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc eſt, ejus quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus, quod ex illis, quaſi membris, operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum*. Suam, qua bona infidelium officia eſſe juſta & ſancta opera, & tamen ob legitimi finis defectum non recte fieri, ſed eſſe peccata dixerat, doctrinam ſibi ipſi quaſi adverſam, ideoque a Juliano non plene perceptam elucidat hac diſtinctione: In laudatis infidelium operibus diſcernit officium, finem, & conflatum ex utroque. Ipſa officia perſiſtit titulare bona opera, at iſtud compoſitum ob recti finis defectum eſſe dicit tenebroſum atque peccatum. Effectus enim atque Compoſita ſequuntur cauſſam ſuam & partem debiliorem. Hinc ergo, & ſervilis gehennarum metus, ſi cum impuro ſuo proprii amoris fonte componas in opus unum, tenebroſus eſt atque peccatum, ſi abſtractim ipſum in ſeipſo ſolum conſideres, lucidum eſt officium, actuſque, licet in auctoris ſui iniquitate detentus, attamen rectus, utilis, bonus. At rurſum dico ſpectare hæc ad ſcholæ quæſtiones, & me pro ſola ad veram Contritionem neceſſaria charitate ſemper diſputaſſe.

Illud interim ſancti Auguſtini caput produci adverſum nos & laudari quis non admiretur, quis Deo optimo maximo non agat gratias? Accuſator non poterat fortiori adverſus ſemetipſum brachio adjuvare veritatem. Etenim in omni officio, & omni prorſus opere, quod non *fit intentione bonæ fidei, hoc eſt, ejus quæ per dilectionem operatur*, licet bonum ſit & ſanctum, peccari ob legitimi finis defectum, & integrum hujuſmodi opus eſſe tenebroſum, immo peccatorum nigredine plenum, docet illic luculentiſſime, & multis adverſum alia Pelagianorum ſomnia ſanctus Auguſtinus confirmat. At vero ſimilem ſuam Attritionem Accuſator vult ex caſta Dei dilectione non procedere: Ergo, juxta inconcuſſa ſancti Auguſtini dogmata, peccatur in tali Attritione, & cum ſuo, ex quo oritur, proprio hominis in ſemetipſo amore in unum conflata opus eſt omnino peccatum. Ex laudata iſtic & frequenter per eundem Auguſtinum inculcata Apoſtoli Regula, *Quidquid non eſt ex fide*, qua non tantum Deo, ſed & in Deum credimus, *peccatum eſt*. Quod ad Dei charitatem necdum elevatus

homo

homo ſeipſum in ſeipſo, & proprium commodum tamquam ultimum finem diligat, & gehennam timeat uti malum principale, ideoque & mortaliter peccet, ſupra audivimus a ſancto Thoma. Hinc non vera diſtorti cordis converſio, ſed merus duntaxat converſionis fucus eſt illa Attritio ſervilis. Quis hominem, qui in Deum non credit, credat a Deo juſtificari? Eſt illud ipſum a Tridentina Synodo proſcriptum calumniæ monſtrum, quod ſibi imaginati ſunt Lutherus & Auguſtanæ Confeſſionis Auctores, & Scholaſticis iſtorum temporum Doctoribus ſunt adfricare conati.

Accuſatio octava diluitur.

SErvilem gehennarum metum a me fuiſſe peccati damnatum Accuſator vult per fas & nefas. En aliud ejus fundamentum: *Examinemus quænam in hoc puncto*
Fol. 44. *ſit mens Patris Lupi. Ac primo quidem dolorem ex ſolo metu gehennæ ab eo reprobari ratione actus neceſſario & inſeparabiliter conjuncti, quatenus adeſt voluntas male agendi, ſi pœna abeſſet, patet ex dictis. Atque adeo admittit malum eſſe talem metum quaſi extrinſece, ratione actus mali adjuncti, quod ut vidimus, aſſerit Lutherus.* Reſpondeo Martinum Lutherum, quo juſtum in quovis opere bono probaret ſaltem venialiter peccare, eandem fidem ac reverentiam impendiſſe huic loco ſancti Auguſtini: *Virtus eſt charitas, qua id, quod diligendum eſt, diligitur. Hæc in aliis major eſt, in aliis minor, in aliis nulla. Pleniſſima vero, quæ jam non poſſit augeri, quamdiu hic homo vivit, eſt in nemine. Quamdiu autem augeri poteſt, profecto illud, quod minus eſt quam debet, ex vitio eſt. Ex quo vitio non eſt juſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.*
Ep. 29. Sancto Auguſtino defectum illum volenti eſſe vitium ipſi hominis, Lutherus impoſuit quod dixerit eſſe vitium imperfectæ charitatis. Hinc omnem imperfectam charitatem garrivit eſſe vitioſam ac peccaminoſam ſaltem venialiter, proindeque & omne ex ipſa profectum opus bonum eſſe tale. Etiam ego ſub ſolo legis ac gehennæ citra juſtitiæ dilectionem metu conſtitutum hominem dixi adhuc eſſe pravum & peccatorem: & ecce hic accuſator vult peccati & pravitatis ipſum a me damnari timorem. Etiam hac in re utile per inutile adeo non vitiatur, ut adverſum gentiles Philoſophos Apoſtolus ſcripſerit ad Romanos: *Revelatur ira Dei de Cœlo ſuper omnem impietatem & injuſtitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injuſtitia detinent.* Ab eorum impietate ac injuſtitia non divinam, quæ illic tanquam in ſterquilinio gemma latuit, ſed ipſos duntaxat detentores aſſirmat fuiſſe maculatos. Ex eadem igitur regula ſervilis pravas cupiditates frænans timor, licet ipſas non ſanet aut eradicet, per eas tamen non ipſe, ſed ſolus homo maculatur.

Addo ſententiam, quæ ſervilem, needum a ſervilitate liberatum, metum illius pravæ appendicis cauſſa adfirmat vitium & peccatum, nullo modo eſſe Lutheranam. Eam quippe docet vir inſigniter Catholicus Gui-
Lib. 3. diſt. 34. §. 5. lielmus Eſtius: *Servilis timor eſt, cum quis non amore juſtitiæ, ſed ſolo metu gehennæ, vel etiam temporalis pœnæ, a malo opere abſtinet, & quod legis eſt operatur. Eſt autem & hic timor vitioſus, non quidem ex ſe, id eſt, quatenus timor pœnæ eſt, ſed quatenus ſervilis, ideſt, quatenus malum ſemper habet conjunctum: nempe latens in animo peccandi deſiderium. Quod quidem malum in eo ſignificatur, quod ſervilis dicitur. Servile enim eſt ſolo timore pœnæ abſtinere a malo, &*
§. 8. *malum, quod velis, præ timore non facere.* Et rurſum infra: *Hoc uſque adeo verum eſt, ut etiam ipſe actualis timor, & opus externum ab hujuſmodi timore procedens, vitium contrahat, & vere peccatum fiat ex illa circumſtantia, qua quis dolet talem pœnam peccato appoſitam eſſe, & cuperet, ſi impune permitteretur, peccatum perpetrare, quemadmodum aperte docent ſanctus Bonaventura, & Durandus.* Qui loquendi modus, licet mihi non probetur, fundamentum habet etiam in ſancto Thoma: *Timor ſervilis ex parte ſervilitatis habet, quod ſit malus.* Ecce, quantos Chriſtianæ doctrinæ gigantes accuſator faciat Lutheranos. Dictam ſervilitatem eſſe actum ſervili gehennarum metui *neceſſario conjun-*
2. 2. q. 19. art. 4. *ctum* ego ubi dixi? Abſit ut receſſerim a ſancto Thoma: *Servilitas non pertinet ad ſpeciem timoris ſervilis.*

Diluitur nona Accuſatio.

ATridentinæ Synodi, ex ſervili metu aut alio id genus fonte conceptam attritionem laudantis, decreto dixi laudari duos actus: Metum introducentem, & introductam charitatem ſeu charitate formatum dolorem, & in hoc ſolo ſitam eſſe eſſentiam attritionis. Dixi metum eſſe duntaxat extrinſecum illius ſapientiæ exordium. Dixi Martinum Lutherum ſenſiſſe cum Donatiſtis, non duntaxat introducentem metum, ſed & introductam charitatem errantibus eſſe pravam; peccatum, hypocriſim, legis prævaricationem. Hanc doctrinam accuſator affirmat novam, gratis excogitatam ad evadendam vim Concilii, & a nemine hucuſque clare expreſſam. Reſpondeo eam clare exprimi a Senonenſi, per Antonium a Prato, ejuſdem Sedis Metropolitam, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem, Synodo damnante hunc Martini Lutheri articulum: *Non licet in-* Anno 1528.
ducere homines ad Pœnitentiam per timorem gehennæ. Quod ipſum in ſexti per Leonem Decimum Pontificem damnati articuli refutatione confirmat glorioſus Martyr Joannes Fiſcherus, Roffenſis Epiſcopus, frequenter querens actus diſparatiſſimos hic a Luthero doloſe confundi. Hoc item aſſidue clamant laudata ſub Hermanno Archiepiſcopo Colonienſis Synodus, Michael Epiſcopus Merſeburgenſis, Petrus a Soto, Joannes Daventrienſis, & quotquot olim Lutherum impugnaverunt. Hinc & ad Caroli Quinti Imperatoris ſacram juſſionem etiam ſacra noſtra Facultas in Lutherum edidit hunc articulum: *Contritio eſt dolor de peccatis propter Dei offenſam ſuſceptus, cum propoſito confitendi & ſatiſfaciendi. Non autem, ut quidam hoc ſæculo perverſe docent, terror conſcientiæ propter apprehenſum gehennæ ſupplicium peccatis debitum. Præparat tamen hic terror & gehennæ metus ad veram animi contritionem.* Hunc enim timorem dixit Propheta eſſe initium ſapientiæ, ideſt, Chriſtianæ converſionis, pœnitentiæ, & charitatis. Et quis vel ex ſolis Leonini diplomatis, vel ex ſacroſancti Concilii verbis non videat imperfectam pœnitentium contritionem a ſervili metu, aut aliis id genus, per quas parari & communiter concipi dicitur, viis palam & plurimum diſtingui? Quis non videat non iſtas vias, ſed ſolam per ipſas paratam & conceptam contritionem de ſufficienti ad percipiendam in pœnitentiæ Sacramento juſtificationem hominis paratura laudari? Quin imo non ſolam ex ſimili fonte conceptam attritionem, ſed omnem imperfectam charitatem Lutherus de vitio & peccato infamavit. Hinc Joannis Caſſiani, ſancti Joannis Chryſoſtomi, ſancti Gregorii magni, aliorumque ſeram in vitæ exitu, omnemque ex ſervili metu conceptam pœnitentiam non plenis laudibus proſequentium Patrum authoritate frequenter utitur: Quam hi quandoque timent non fuiſſe, ille affirmat nunquam eſſe veram. Patrum ſenſum in quarto diſtinctionum libro inſigniter exponit antiquus & laudatiſſimus Scholarum Doctor Bandinus: *Illa pœnitentia maxime laudabilis* Diſt. 20.
eſt, quæ non tantum habet timorem, ſed & libertatem. Unde Auguſtinus: Nullus expectet quando peccare non poteſt. Arbitrii libertatem quærit pœnitentia, ut poſſit delere commiſſa, non neceſſitatem: Sed charitatem, non tantum timorem, quia non in ſolo timore vivit homo. Illa ergo, quæ in extremis agitur, non ſic laudabilis eſt, quia ex timore magis quam ex charitate eſſe videtur. Introductam charitatem, datamque ab illa libertatem, ab introducente metu & injecta per ipſum neceſſitate palam diſtinguit, per talem etiam obſtetricem vult naſci, & uti neceſſariam, ita quoque ſufficientem affirmat ad veram, licet imperfectam pœnitentiam. Quibuſdam Patrum verbis deceptus vel abuſus Lutherus vult non ſufficere. Ejus frater Joannes Calvinus nobis longe aliam in inſtitutionum libris imponit calumniam: *Scho-* Cap. 3. c. 4.
laſtici Sophiſtæ contritionem, primam obtinendæ veniæ partem faciunt, eamque debitam exigunt, hoc eſt, juſtam & plenam. Perfectam ac divinæ offenſæ æqualem Contritionem ait a nobis etiam in Sacramento exigi, ideoque Chriſti populum, quod laudabilis quidem & optanda ſit illa contritio, ſed *ipſa nunquam defungi poſſit peccator*, ad ſimulationem a nobis cogi vel deſperationem. Hinc ad juſtificationem vult aliud non requiri quam fidem & fiduciam in ſanguinem Redemptoris. Ambos errores ſacroſancta Tridentina Synodus eodem confixit verbo, definiens etiam imperfectam, licet ex gehennæ aut aliarum pœnarum metu, ſeu aliis ignobilibus ejuſmodi viis paratam & conceptam contritionem, dummodo a Chriſtianæ reconciliationis Sacramento adjuvetur, omnino ſufficere ad juſtificationem. Hæc eſt conſtans Eccleſiæ doctrina per Tridentinos Patres merito confirmata.

Decima Accuſatio diluitur.

RIſu, immo miſeratione dignum eſt, quod me, ubi ſervilem gehennarum metum eſſe quidem a Deo incuſſum motum, non tamen ſupernaturale ac infuſum gratiæ donum ſcripſi, accuſator dicat eſſe Janſeniſtam ac
Lutheranum. Fore video, ut ſi cum Janſenio aut Lu- Fol. 52.
thero Apoſtolicum Symbolum vel Dominicam Orationem fuero profeſſus, protinus de ipſorum ſcabie apud iſtum judicem ſim reus. Quod enim ſervilis gehennarum metus ſit Judaica ex lege, non Chriſtiana ex divinæ infu-

Digitized by Google

ſionis dono juſtitia, eſt Chriſtiani dogmatis fundamentum adeo immobile, ut nullus orthodoxus uſque huc legatur de ipſo vel dubitaſſe. *Timor ſervilis*, inquit ſanctus

2. 2. q. 19. art. 9.

Thomas, *non eſt numerandus inter dona Spiritus Sancti, licet ſit a Spiritu Sancto*. Non enim eſt aliud, quam per legis minas a Deo incuſſus ſpiritus ſervitutis. Aliud eſt hic ipſe timor, aliud ex ipſo concepta, licet imperfectæ, veræ tamen contritionis ſapientia. Hanc ſolam, quod ille non niſi extrinſecum ſit ejus initium, eſſe germanum divinæ per Jeſum Chriſtum gratiæ donum ſemper Eccleſia ſenſit. Nec aliud voluit, quem ſibi accuſator advocat in patronum, Guilielmus Eſtius,

L. 3. Diſt. 34. §. 7.

Apoſtoli dictum, *Non iterum accepiſtis ſpiritum ſervitutis in timore*, exponens; *Apoſtolus ſatis ſignificat & a Spiritu Sancto hunc timorem proficiſci, & ab eo quibuſdam aliquando datum fuiſſe, nempe populo veteris teſtamenti in ipſa legis acceptione*. Verum hæc omnia parerga ſunt, & quæſita a principalis quæſtionis examine diverticula. Principalis quæſtio eſt, an peccator ſine fide in Deum, ſeu ſine caſta adfectu ſaltem ſuper omnia Dei dilectione poſſit divinæ Majeſtati reconciliari? Partem adfirmativam conſtanter adſevero eſſe immobilem fidei Romanæ articulum, de quo uſque ad Melchiorem Canum nemo fidelis dubitavit. Cur accuſator pro ſuæ ſervilis attritionis ad juſtificationem ſufficientia nullum adducit Prophetam, nullum Evangeliſtam, nullum Apoſtolum, nullum Eccleſiæ Patrem? Chriſtianæ ſapientiæ, quam pacificam eſſe atque ſenſibilem, mandat ſanctus Jacobus Apoſtolus, ſemper ex Dei miſerante gratia ſperem eſſe obediens ac ſtudioſus: ubi pro iſta attritione authenticos teſtes audiero, diſcam libenter, & beneficio gratias dabo. Certe Tridentina Synodus ab avita Patrum, Prophetarum, & Apoſtolorum doctrina non poteſt receſſiſſe.

Accuſatio undecima diluitur.

PErfectam charitatem ſcripſi eſſe illam, qua homo patienter vivit ac delectabiliter moritur, quæque nos a cunctis ingeneratæ libidinis adhæſivis aſſenſibus ſolvit ac purgat. Ejus vires abunde expoſui, recte adjungens: *Expertus poteſt credere, quid ſit Jeſum diligere*. Haſce enim vires video etiam non capi ab Accuſatore, in me pergente: *Senſus hujus Authoris eſt, quod peccator, quomodocumque demum ex amore Dei, & quantumcumque de peccatis doleat, non poſſit tamen ſine actualis Sacramenti conſortio juſtificari, ſi erga rem quampiam creatam ſic afficiatur, ut illam cum aliquo doloris ſenſu amitteret, vel non conſequeretur. Hinc ſi conjux morti vicinus optet vitam ſibi a Deo prolongari, quo res familiæ ſuæ componat, quo uxori & liberis ſubveniat, quibus videt alioquin defore neceſſaria, nihilominus mortem juxta Dei beneplacitum paratus ſit acceptare, cum aliquo tamen dolore & gemitu, non poterit talis elicere Contritionem, quæ impetrandæ juſtificationi per ſe ſufficiens ſit, ac proinde ſi ſit in peccato mortali, ac deſit copia Confeſſarii, actum eſt de æterna illius ſalute*. Verum imperfectam charitatem & Contritionem ubi ego dixi in mortis exitu non poſſe ſine actuali Sacramento juſtificare? Non ſolum robuſtam & adultam, ſed nutritam etiam atque duntaxat natam juſtificare omnino aſſerui, & multis oſtendi.

Divi Auguſtini auctoritas defenditur.

ETiam ſanctum Auguſtinum impetit Accuſator. Grandem hunc Eccleſiæ ſolem eſſe per Apoſtolicas in Cornelium Janſenium Conſtitutiones eclypſatum, & utriuſque de victrice Dei gratia doctrinam ictu uno damnatam a Sede Apoſtolica, piorum in Belgio aures, cum offenſione & ſcandalo frequenter audiverunt. Effrænem dicacitatem compeſcuit beatiſſimus Pater noſter Alexander VII. dato ad ſacram noſtram facultatem Brevi avitum Apoſtolicæ Sedis affectum innovans in ſanctum Auguſtinum, declaranſque ejus dogmata eſſe tutiſſima, inconcuſſa, veneranda ab omnibus, ac tenenda. Quod fulmen æmulorum oculos adeo perſtrinxit, ut quis eorum veritus non fuerit ſcribere laudatum Breve per diabolicam machinam fuiſſe impetratum. Ex eadem radice non adverſus ſolum, ex quo Tridentinam Synodum dixi multa definiviſſe, S. Auguſtinum, ſed generatim adverſum omnes Eccleſiæ Patres ſcripſit etiam Accuſator: *Ego vero contradicendum autumo, nempe dum Conciliorum dictis conſentientia reperiuntur in Auguſtino, præcipuum robur Auguſtino a Conciliis accedere, ſuam vero*

Fol. 13.

Conciliorum definitionibus veritatem ac firmitatem integram ſtare, ſive idem dixerit Auguſtinus, ſive oppoſitum. Quod obiter contra tales loquendi modos volui indicatum.

Verum longe aliter ſenſit magna Synodus Chalcedonenſis. Etenim a Marciano Auguſto admoniti Epiſcopi, quatenus læſam ab Eutychete fidem, non tantum juxta tres priores generales Synodos, ſed & juxta Gregorii, Baſilii, Athanaſii, Hilarii, Ambroſii, Cyrilli, aliorumque Patrum traditionem firmarent, una voce reſponderunt: *Docuerunt Patres, & in ſcriptis cu-* Act. 1. & 2.
ſtodierunt quæ ab eis ſunt expoſita, & citra ea dicere non poſſumus. Et glorioſiſſimis Judicibus fidei definitionem tandem condi urgentibus, denuo reſponderunt: *Si jubetis nobis dari inducias, petimus Patres ſimul perſcrutari*. Et edita tandem fidei definitio hoc habuit exordium: *Inerrabilem Patrum renovavimus fidem*. Et rurſum: *Sequentes igitur ſanctos Patres*. Nulla unquam dogmatica Romani Pontificis Epiſtola plures & acriores ab hæreticis paſſa fuit contradictionis impetus, quam ab Eutychianis Auguſtiniana illa, qua primam de Eutychete ſententiam confirmavit, & Chalcedonenſem poſtea Synodum inſtruxit, uti ſui Apoſtolici ſuffragii prærogativa, ſanctus Leo magnus. Plures pro ipſa ſcripſit Apologias, quarum omnium ſummam habes in litteris ad Epiſcopos Palæſtinos: *In nullo a ſanctorum Patrum con-* Ep. 93. c. 1.
feſſione diſceſſi. Eadem ex regula dixit de ipſa in Chalcedonenſi Synodo, omnium Epiſcoporum nomine, Diogenes Cyzicenus Epiſcopus, Helleſponti Metropolita: *Omnes conſenſimus Epiſtolæ, conſequenter habenti expo-* Act. 4.
ſitioni SS. Patrum. Et ſextæ generalis Synodi ad Conſtantinum Auguſtum ſermo acclamatorius: *Paternas traditiones ſecuti ſumus, & nihil diſſonum aut diſcrepans ab eorum informatione adinvenimus*. Et ad Marcum Epheſiorum Metropolitam dixit in Florentina Synodo Frater Joannes de Monte nigro: *Sanctus Baſilius &* Seſſ. 19.
hujuſmodi Doctores ſunt fundamenta noſtræ fidei. Et infra: *Ego dixi vobis illud, in quod ultimo ſancti Patres generalium Conciliorum omnia reſolvebant, ſemper fuiſſe SS. Patrum teſtimonia, ita ut in unaquaque definitione fidei decretum edituri proferrent Patrum teſtimonia, & omnes acquieſcerent*. Sanctos Patres ſemper fuiſſe generalium Synodorum regulam, inſigniter oſtendit in dogmatica ad ſuos, unionis ſuaſoria, oratione Beſſation Metropolita Nicænus. Ejuſmodi plurima ad- Cap. 2.
duci poſſint authentica teſtimonia. Generales enim Synodi, licet a Spiritu ſancto dirigantur, novas tamen revelationes non accipiunt, nec novos fidei articulos poſſint condere: Chriſtianum duntaxat dogma, Erronum litigiis obſcuratum aut arietatum, duntaxat elucidant ac exponunt ex authenticis Evangelici atque Apoſtolici Depoſiti Archivis, qui ſunt ſancti Eccleſiæ Patres. Quæcumque ex ipſis non deprompſit Synodus, erratica fuit, aut etiam latrocinalis. Proinde generalia Eccleſiæ Concilia & ſancti Eccleſiæ Patres ſunt duo Seraphim, qui ultro citroque cantant honorem Deo, ac ſeſe invicem inerrabili authoritate impartiuntur. Et inter hoſce Patres quis ambigat eſſe, in Divinæ præſertim gratiæ ac humanæ juſtificationis Myſterio, S. Auguſtinum?

CAPUT VI.

Quædam alterius Accuſatoris capita exponuntur.

DIſſertationi meæ acceſſit & alter Adverſarius, adeo obſcurus, aut certe ſubtilis, ut ego per planas ſacrarum literarum & Eccleſiaſticæ traditionis vias duntaxat ambulare conſuetus, in ſublimes adeo cogitationes non ſperem aſcendere, niſi forſan pacificam & modeſtam ſapientiam necdum complexus animus faciat & ſtylum ceſpitare. Luminoſa charitas, uti non cogitationis, ita longe minus habenas calami permittit in proximum laxari.

Exponitur ac defenditur Joannes Driedo.

ANte omnia admiror a profundo hoc Scriptore Joannem Driedonem trahi in ſervilis Attritionis patrocinium. Aliter in Baptiſmi, aliter in Pœnitentiæ Sacramento nos Deo reconciliari, ideoque majorem Pœnitentibus quam Catechumenis eſſe neceſſariam Contritionem docet Driedo, & adjungit: *Hic ſi dixeris, U-* Fol. 80.
terque, tam is videlicet, qui baptizatur, quam is qui relapſus reconciliatur, juſtificatur, dum diſplicentia totius veteris vitæ major eſt, quam diſplicentia qualibet de alio temporali damno aut incommodo, prodiens etiam ex tali erga Deum dilectione, quæ vincit omnem vitæ hujus amorem. Non videtur igitur relapſo pro ſui juſtificatione neceſſarium, neque vehementius intus pœnitere & ingemiſcere, neque foris ſubire graviora Pœnitentiæ opera, cum ſufficiat utrobique fides cum ea menſura dilectionis in Deum, adioque in peccatum, quæ vincat omnium temporalium rerum affectum. Reſpondeo: Deus operatur gratiam & remiſſionem peccatorum, non propter quamlibet motum liberi arbitrii noſtri, aut dilectionis, aut interioris Pœnitentiæ, tamquam videli-

cet:

Digitized by Google

cet motus illi ſecundum tales vel tales graduum menſuras mereantur gratiam, ſed propter ſuam miſericordiam. Noſtra enim dilectio, qua diligimus Deum etiam propter ipſum, diſplicentiaque ſecundum quam odimus peccatum, non eſt digna juſtificatione, neque meritoria gratiæ, ſed Deus pro ſua miſericordia, ubi voluerit, largitur illam, quam ſi negaret etiam ſic diſpoſitis, non foret injuſtum. Non ergo ratione caret ſententia illorum, qui dicunt ex Attrito fieri Contritum etiam motu interioris Pœnitentiæ non adaucto. Eorum, qui parem per omnia, ſine quovis interni aut externi operis additamento, Contritionem volunt Pœnitenti æque ut Catechumeno ad juſtificationem ſufficere, ſententiam Driedo affirmat probabilem, de ſervili Attritione probanda ne vel ſomniavit. Ex Dei ſuper omnia dilectione formatam Contritionem luciſſime & conſtantiſſime in hoc ipſo etiam loco requirit. Eadem fide tractantur Joannes a Daventria, & alii adducti Doctores.

Quorumdam Articulorum a Pio quinto Pontifice facta damnatio exponitur.

PRimum Accuſationis caput Diſſertationi imponit quoſdam a Pio quinto Pontifice damnatos & circumſcriptos Articulos: *Charitas perfecta & ſincera, quæ eſt ex corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis quam in Pœnitentibus poteſt eſſe ſine remiſſione peccatorum. Charitas illa, quæ eſt plenitudo legis, non eſt ſemper conjuncta cum remiſſione peccatorum. Catechumenus recte & ſancte vivit, & mandata Dei obſervat, & legem implet per charitatem, ante remiſſionem peccatorum, quæ in Baptiſmi lavacro demum percipitur. Per Contritionem etiam cum charitate perfectam, & cum voto ſuſcipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra caſum neceſſitatis & Martyrii, ſine actuali ſuſceptione Sacramenti. Homo exiſtens in peccato mortali, ſive in reatu æternæ damnationis, poteſt habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta poteſt conſiſtere cum reatu æternæ damnationis.*

Reſpondeo iſtarum propoſitionum Auctorem fuiſſe ſuſpectum aut reum doctrinæ, quam Eccleſiæ Catholicæ per calumniam imponit in ſuis Inſtitutionum libris Joan-
L. 3. c. 34. nes Calvinus: *De Contritione & Attritione multus apud eos, Papiſtas, ſermo; multis ſcrupulis animas torquent, & plurimum moleſtiæ & anxietatis ingerunt.* Et ſtatim infra: *Contritionem faciunt primam obtinendæ veniæ partem, eamque debitam exigunt, hoc eſt, juſtam & plenam. Sed interim non conſtituunt, quando ſecurus aliquis eſſe poſſit ſe hac Contritione ad juſtum modum eſſe defunctum. Equidem ſedulo & acriter inſtandum eſſe fateor, ut quiſque amare deflendo peccata ſua, ſe ad eorum diſplicentiam & odium magis acuat. Hæc enim eſt non pœnitenda triſtitia, quæ Pœnitentiam gignit in ſalutem. Sed ubi exigitur doloris acerbitas, quæ culpæ magnitudini reſpondeat, & quæ in trutina appendatur cum ſpe veniæ, hic vero miſeræ conſcientiæ miris modis torquentur & exagitantur, dum ſibi debitam peccatorum Contritionem imponi videat, nec adſequuntur debiti menſuram, ut ſecum decernere poſſint ſe perſolviſſe quod debebant.* Condignam & commiſſæ in Divinam Majeſtatem injuriæ adæquatam Contritionem exigere a Pœnitentibus eſt omnino antiquiſſima Eccleſiaſticæ diſciplinæ Regula, quam multis ſanctorum Patrum & Synodorum teſtimoniis demonſtrat in opere de Pœnitentia Joannes
L. 1. c. 14. 15. 16. Morinus. Iſtius injuriæ portio palmaris eſt noſtra a Deo optimo maximo, quem ex toto corde & totis animæ viribus diligere oportuit, ad creaturas apoſtaſia, quæ plene reparari non poſſit niſi per veram ex toto corde dilectionem, ac ex ipſa formatum peccati odium, lacrymas, gemitus, depravati pectoris tunſiones, & totius animæ Contritionem. Verum ſolius conſilii eſt iſta res, non rigidæ neceſſitatis. Minoris Contritionis, ac minoris in Deum dilectionis ac fidei Pœnitentes ad Reconciliationis donum ſemper admiſit Eccleſia, duriora illis ac longiora ſatisfactionis opera imponens, atque ita compenſans omnem Contritionis a plenitudine receſſum. Pro variæ oſtenſæ Contritionis menſura & modo fuiſſe ſemper mitius aut durius tractatos atque tractandos Pœnitentes, clamant omnes antiqui Canones & Patres. Præfatorum igitur Articulorum Auctor ad impetrandam peccatorum etiam in Sacramento veniam requiſivit Contritionem plenam, atque perfectam charitatem, quæ ſit ex corde a cunctis ſaltem adfixivis cupiditatibus puro, & bona omnem ſervilem gehennæ metum excludente conſcientia; quæ ſit plenitudo legis, & mandata Dei non ſolum obſervet & faciat, ſed & impleat atque perficiat; quæ ſit non ſolum vera, ſed inſuper perfecta: Eam ſine actuali Sacramento non juſtificare dixit, atque ita illi ejus articulo merito fuerunt circumſcripti atque damnati.

Poſtremus tamen articulus eſt plurimum ab aliis diverſus. Conjungi debet cum his: *In peccato ſunt duo, actus & reatus. Tranſeunte autem actu, nihil manet niſi reatus, ſeu obligatio ad pœnam. Unde in Sacramento Baptiſmi aut Sacerdotis Abſolutione proprie reatus peccati duntaxat tollitur, & Miniſterium Sacerdotum ſolum liberat a reatu. Peccator Pœnitens non vivificatur Miniſterio Sacerdotis abſolventis, ſed a ſolo Deo, qui Pœnitentiam ſuggerens & inſpirans vivificat eum & reſuſcitat, Miniſterio autem Sacerdotis ſolus reatus tollitur.* Exponenda hic eſt primævorum Scholaſticorum de Baptiſmalis ac Pœnitentialis Sacramentorum, & per ipſa operati operis virtute opinio, quos inter eſt Robertus Cardinalis Pullus: *Quis poteſt dimittere peccata, niſi* Par. 6. c. 61.
ſolus Deus? Is nimirum peccata dimittit, qui virtutes dimiſſioni ſuperponit, qui vitam æternam retribuit. Quid ergo apud homines eſt peccata remittere, aut a peccato abſolvere, niſi Sacramentum Remiſſionis & Abſolutionis celebrare? Ex quo quis pœnitet, Deus remittit, peccata poſtmodum confitenti Miniſter Dei abſolvendo remittit, niſi quod Sacramentum Remiſſionis & Abſolutionis facit? Abſolutio, quæ peracta Confeſſione ſuper Pœnitentem a Sacerdote fit, Sacramentum eſt, quoniam ſacræ rei ſignum eſt. Et cujus ſacræ Rei ſignum eſt, niſi Remiſſionis & Abſolutionis? Nimirum Confitentibus a Sacerdote facta a peccatis Abſolutio remiſſionem peccatorum, quam antea peperit cordis Contritio, deſignat. A peccatis ergo Presbyter ſolvit, non utique quod peccata dimittat, ſed quod dimiſſa Sacramenta pandat. Et quid eſt opus pandi, niſi ut conſolatio fiat Pœnitenti? Contractæ ex peccato maculæ expurgationem, veram peccati remiſſionem, ſeu a peccati morte reſuſcitationem ſola Contritione fieri, Sacerdotis Abſolutione ſolum æternæ pœnæ reatum auferri vult, aut certe in temporalem commutari. Hinc Lazari, a ſolo Domino reſuſcitati, ac tum ad ſola cadaverina Judaicæ mortis ligamenta ſolvenda traditi Apoſtolis, exemplo paſſim abutitur, recte adfirmans noſtram in Pœnitentiæ Sacramento Reconciliationem fuiſſe iſtic præfiguratam. Quod ipſum docet de Sacramento Baptiſmi:
Quemadmodum poſt compunctionem, ubi ab ipſo Domino Part. 5. cap. 13.
ſuſcitatus Lazarus, neceſſaria eſt Confeſſio, ubi officio Miniſtrorum ligamentis mortis, ideſt, corpore peccati abſolvitur; ita poſt fidem, qua mors propellitur, ſuccedit Baptiſma, ut vita vegetetur. Et quomodo quolibet tempore charitas operit multitudinem peccatorum, ne ſint ultra ad damnationem, compunctio vero, quam charitas parit, atque ſatisfactio, quam impertit compunctio, eadem operit, ne ultra exigantur ad pœnam: ita homini peccata remittit fides, ne damnetur, Baptiſmus, ne puniatur. Quod fides facit, Baptiſmus oſtendit. Fides peccata delet, Baptiſmus deleta docet; unde Sacramentum dicitur.

Eandem ſententiam tutati ſunt Hugo & Richardus de ſancto Victore, Petrus Abaelardus, Gilbertus Porretanus, Petrus Lombardus, Petrus Pictavienſis, & alii tunc Magiſtri fere omnes. Palmarem difficultatis nodum, quomodo quis & a peccati macula mundatus, & ſimul adhuc æternæ damnationis reus eſſe poſſit, in Tractatu de ſolvendi ac ligandi poteſtate ſolvere conatur laudatus
Richardus: *Ad ea, quæ ſuperius dicta ſunt, quidam* Cap. 19.
opponunt, & dicunt, qui veraciter de ſuis criminibus pœnitent, pro certo jam charitatem habent. Alioquin quod ſcribitur, quomodo in eis recte intelligitur, QUACUMQUE HORA PECCATOR INGEMUERIT, SALVUS ERIT? *Nemo enim, qui charitatis capax eſt, ſine charitate ſalvari poteſt. Sed, ut putant, qui charitatem habeat, debito damnationis æternæ teneri non valent. Quomodo ergo Sacerdos eum ab ejuſmodi debito abſolvit, ſi ante Sacerdotalem Abſolutionem, charitate interveniente, abſolvi jam meruit? Sed abſque ulla dubitatione Patriarchæ & Prophetæ charitatem habuere, & tamen tenebantur vinculo damnationis æternæ: alioquin nec ad inferna deſcenderent, nec ulla redemptione egerent.* Ex ſanctorum in Limbo degentium Patrum apud inferos captivitate oſtenſum putat quempiam poſſe eſſe juſtificatum a peccatis, & tamen æternæ adhuc damnationis reum, atque ita poſt primum a Deo ſolutum vinculum poſſe reſtare ſecundum, ſolvendum Miniſterio Sacerdotis.

Quæ doctrina recte diſplicuit Petro Pictavienſi: *Di-* Part. 3. c. 16.
cunt quod Deus peccatum ſolvit quantum ad reatum, & poſtea Sacerdos illud ſolvit quantum ad pœnam in Confeſſione, & liberat hominem a pœna æterna. Quod nos una ſola ratione falſum oſtendimus ſic: Deus ſolvit iſtum a peccato: ergo iſte eſt in charitate, ergo eſt dignus vita æterna, ergo non eſt dignus pœna æterna, ſed fuit ea dignus, ergo ſolutus eſt a pœna illa, ſed a nullo, ergo Deus illum ſolvit, non ergo Sacerdos. Sacerdos autem non ſolvit peccatum, nec quantum ad pœnam, nec quantum ad reatum, ſed ſolvit & dimittit, id eſt, oſtendit eſſe ſolutum & dimiſſum a Deo quantum ad reatum. Quia vero neſcit ipſum eſſe dimiſſum

quan-

Digitized by Google

quantum ad pœnam, lujungit eſt temporalem pœnam, Sacerdotale per claves Miniſterium Petrus cum Magiſtro ſuo Petro Lombardo eſſe voluit mere declaratorium; Cap. 19. Richardus autem judiciale, ideoque & pergit: *Exſtat quorumdam ſententia tam ſrivola, ut ridenda potius quam refellenda videatur. Putant enim Sacerdotes non habere poteſtatem ſolvendi, ſed oſtendendi ſolutos.*

Hinc item aliqui eo uſque prolapſi ſunt, ut factam Sacerdoti Confeſſionem adſererent impetrandæ juſtificationi non eſſe neceſſariam, & ſuis de Pœnitentia Diſt. 1. q. 3. Diſtinctionibus Gratianus inſeruerit hanc quæſtionem: *Utrum ſola cordis Contritione, & ſecreta ſatisfactione, abſque oris Confeſſione, quiſque poſſit Deo ſatisfacere? Sunt enim qui dicunt quemlibet criminis veniam ſine Confeſſione facta Eccleſiæ & Sacerdotali Judicio poſſe promereri.* Æternæ damnationis reatum cum culpæ facta remiſſione videbant eſſe incompatibilem; ideoque legitima ac vera, quæ plene delebat culpam, contritione etiam remitti dictum reatum exiſtimabant, atque ita confeſſione non eſſe opus. Gratiani verbis adjungit Gloſſa: *Alii autem negant. Dicunt enim, quod ſicut tribus modis Deum offendimus, ſcilicet corde, ore, & opere, ita tribus modis illi ſatisfaciendum eſt. Unde dicunt tria hæc eſſe neceſſaria: Cordis Contritionem, oris Confeſſionem, & operis ſatisfactionem. Auctoritates autem, quæ dicunt peccatum dimitti ſola cordis Contritione, adſerunt intelligendas eſſe, cum articulus neceſſitatis excludit oris Confeſſionem, ſcilicet cum aliquis conteritur & morte præventtur, vel alio aliquo juſto impedimento hoc facere impeditus. Alii dicunt, inter quos eſt Petrus Manducator, conditionalem fieri remiſſionem per Contritionem.* Nempe ſub conditione: *Si ſuo tempore confitearis.* Eſſe putant remiſſionem ad reincidentiam. Et jam a Roberto Pullo audivimus: *Quid eſt opus pandi peccata, niſi ut conſolatio fiat Pœnitenti?* Quod fere ipſum hoc ſæculo docent Lutherani. Diverſas & in ſpeciem quaſi adverſas pro utraque illius quæſtionis parte auctoritates conglomeravit Gratianus, atque ita utramque judicavit probabilem.

Ex eodem fonte manavit opinio adfirmans Confeſſionem eſſe juris duntaxat humani. Rationes prodit Pe- Part. 3. c. 13. trus Pictavienſis: *Alii dicunt quod confeſſio non eſt Sacramentum, ſed Sacramentale, ſicut aqua benedicta, & panis benedictus.* Ex quo forte hauſit & Joannes Calvinus Confeſſionem eſſe humanum commentum. Dicti Petri ſententia non eſt multo melior: *Verius videtur quod Confeſſio ſit Sacramentum. Dicimus quod Confeſſio præcepta fuit ibi;* ITE OSTENDITE VOS SACERDOTIBUS. *Sciendum eſt quod Confeſſio eſt Sacramentum veteris Teſtamenti, nec efficit quod figurat, ſicut nec contagium.* Et infra: *Verius videtur, quod Confeſſio Sacramentum ſit, & non eſt Sacramentum novi Teſtamenti. Quod etiam ſic oſtenditur: Quia Confeſſio non eſt opus Dei, ſed hominis, nec habet aliquam vim, niſi ex charitate, ergo Confeſſio non eſt Sacramentum novi Teſtamenti.* Ei nullam operati operis, ſed ſolam, ex qua fit operantis charitatis virtutem adſcribit, & hinc infert: *Eſt certum, quod remiſſio peccati præcedit Confeſſionem. Unde David:* CONFITEBOR, ET TU REMISISTI. *Non dicit:* REMITTES. Diſtinctam peccatorum Confeſſionem fuiſſe etiam Judæis in uſu, & præcepto, lucide oſtendit Joannes Morinus ex vetuſtiſſimis ipſorum Ritualibus: Ex eiſdem Petrus Pictavienſis vult illam eſſe ſolius antiqui Teſtamenti Sacramentum. Circa prima fidei Chriſtianæ fundamenta primi illi Scholaſtici fuerunt adeo fœde hallucidati, ac inter ſe colliſi.

Et hinc inter errores, anno 1226. damnatos a Stephano Pariſienſi Epiſcopo, fuit & hic: *Non eſt Confeſſio facienda, niſi ad apparentiam.* Fuit item inter errores, quorum cauſſa Gualterus de ſancto Victore librum ſcripſit adverſum quatuor Galliæ Labyrinthos, Petrum Abaelardum, Gilbertum Porretanum, Petrum Part. 5. c. 13. Lombardum, & Petrum Pictavienſem. Et in ſuis ad Robertum Pullum ſcholiis habet Hugo Matthoud: *Sciendum eo ſæculo, in quod Scholaſticæ Theologiæ cunas rejicimus, plures fuiſſe qui neglecto ſolidioris, & ſacratioris doctrinæ penu, ſoli ſere genio rationis indulſere, & ut ſpinarum ferax incultus ager, alienam pertaſi manum, nec fructibus delectati niſi ſponte naſcentibus, non mirum ſi pleraque dederint aut agreſtia, aut languida ſucci, nec bene proba.* Eos fuiſſe docet lapſus primorum Scholaſticorum. Cunctis ſuis poſteris, humanæ ſubtilitatis libertatem amantibus, dedere hocce Monitum: *Felix quem faciunt aliena pericula cautum.* Et ſane quiſquis neglecta ſacrarum literarum & ſanctorum Patrum lectione atque doctrina, ex ſolo ſuo colligit caducos humanæ rationis floſculos, non poteſt non ceſpitare. Præſentium ergo Articulorum Auctor iſtam jam dudum proſcriptam Theologiam venit reparatum, æternæ damnationis reatum cum perfecta etiam charitate, & facta peccatorum quoad maculam remiſſione dixit compatibilem, ipſumque ſolum remitti per Sacramentale Sacerdotis Miniſterium. Hinc merito aboliti & circumſcripti ſunt ejus Articuli, a quibus mea adſertio eſt longiſſime remota.

Utinam longe abſint & mei Accuſatores. Quiſquis enim per quamlibet, licet imperfectam, adſectu ſuper omnia Dei charitatem, natamque & formatam ex ipſa Contritionem vult quaſi ſtata lege peccatorem juſtificari, licet vivificantium Sacramentorum neceſſitatem non pene exſufflet, nec ad ſolum conſolationis effectum, aut ſolam pœnarum condonationem reſtringat, inſigniter tamen humiliat: Opinio, quæ primos Scholaſticos in adeo fœdos de Pœnitentiæ Sacramento errores circumſcripſit, non poteſt non eſſe malæ notæ, & inſigniter periculoſa. Si quævis charitas, aut quævis per ipſam formata Contritio juſtificet, modica eſt Sacramenti neceſſitas: contracta eſt ad ſolum dati per Contritionem doni augmentum. Longe aliud ſenſit antiqua Eccleſia, Catechumenos, licet charitate flagrantes, jubens & cogens anhelare ad Regenerationis Sacramentum, tamquam cervos ad fontes aquarum. Utique ex hac per ſanctum Auguſtinum ad nos traducta Patrum regula: *Quantumcumque Catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat, non ei dimittitur, niſi dum venerit ad aquas.* Uti cæcitatis ſquammæ ex oculis corporis, ita & peccatorum maculæ ex anima non ceciderunt Apoſtolo Paulo, niſi poſt receptum ab Anania Damaſcenorum Epiſcopo Baptiſmum. Et Cornelio Centurioni infuſum ante actuale Baptiſma Spiritum ſanctum ſanctus Petrus Apoſtolus, ipſique adſtans Eccleſia ſunt plurimum admirati, quod nempe ſalutis & juſtificationis donum non illi, qui tantum crederet, ſed qui inſuper baptizaretur, ſcirent a Domino promiſſum. Hujus regulæ diſpenſationem ſunt admirati. Ex eadem regula non ſolum Baptiſma, ſed & conſcientiæ bonæ interrogationem, ſeu charitatem in Deum requirit idem Apoſtolus: adeo non ſine fundamento in Diſſertatione ſcripſi hanc charitatis neceſſitatem eſſe Evangelicam ac Apoſtolicam prædicationem. Hinc cordis converſionem & Sacramentum eſſe duas, quarum altera ſine altera parum ſit, humanæ juſtificationis regulares concauſſas clamant unanimiter antiqui Patres. Attamen quandoque ex Lib. 4. c. 24. cauſſis dari regulæ diſpenſationem, in libris de Baptiſmo adverſum Donatiſtas diſerte ſcribit ſanctus Auguſtinus. *Sicut*, inquit, *in illo*, qui crucifixus in fine pœnituit, *latrone quod ex Baptiſmi Sacramento defuerat, complevit omnipotentis benignitas, quia non ſuperbia vel contemptu, ſed neceſſitate defuerat; ſic in infantibus, qui baptizati moriuntur, eadem gratia Omnipotentis implere credenda eſt, quod non ex impia voluntate, ſed ex ætatis indigentia nec corde credere ad juſtitiam poſſunt, nec ad ſalutem confiteri.* Et infra in ſequenti capite: *Quibus rebus omnibus oſtenditur aliud eſſe Sacramentum Baptiſmi, aliud converſionem cordis, ſed ſalutem hominis ex utroque compleri. Nec ſi unum horum defuerit, ideo putare debemus conſequens eſſe, ut & alterum deſit, quia & illud ſine hoc eſſe poteſt in infante, & hoc ſine illo eſſe potuit in latrone, complente Deo ſive in illo, ſive in iſto, quod non ex voluntate defuiſſet; cum vero ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem involvi.* Uti infantium ſine propria Contritione, ita adultorum ob Miniſtri defectum ſine Sacramento Morientium juſtificationem adfirmat fieri *complente Deo*, ſeu per factam regulæ diſpenſationem. Et hinc ad verba iſta Majores noſtri Doctores Lovanienſes poſuerunt hoc marginale Scholion: *Supplet Dei benignitas quod neceſſitas excluſerit.* Quæ omnia mature conſiderans poſterior & melior Schola iſtum, quem uſque ad Præpoſitivi tempora graſſatum teſtatur Hugo Matthoud, errorem peſſimum eliminavit, Pœnitentiæ ac Baptiſmi neceſſitatem reſtituit, conſtanterque docuit juſtificationis extra ipſa donum obtineri regulariter non poſſe, niſi per ſolam Contritionem perfectam. Quam veritatem Tridentina Synodus omnino confirmavit. Quæ autem & qualis Contritio juſtificaret antiqui Teſtamenti tempore, ignoro. Senſa mea expoſui in Diſſertatione. Eſt quæſtio Theologica, in qua unumquemque in ſuo abundare ſenſu libens permitto. Pro ſola veræ charitatis ad Contritionem & juſtificationem neceſſitate laboro.

Diverſi charitatis & Contritionis gradus defenduntur.

ETiam quæ de diverſis charitatis gradibus ſeu claſſibus dixi ex S. Auguſtino, hic Scriptor impugnat. Summi tamen ponderis eſt iſta diſtinctio. Eam laudat & Petrus Pictavienſis, ac recte adjungit: *Quæritur utrum* Part. 3. c. 5. 25. *eidem ſit ædificare lignum, fœnum, ſtipulam, & peccare venialiter?* Utramque contradictionis partem ornat argumentis, & concludit: *Dicendum eſt quod non eſt*

idem

Digitized by Google

idem ædificare lignum, fœnum, ſtipulam, quod peccare venialiter; eſt enim ædificare lignum, fœnum, ſtipulam, habere carnalem adſectum circa temporalia, ſed Deum præponere. Omnis ergo, qui ædificat lignum, fœnum, ſtipulam, peccat venialiter, ſed non convertitur. Ædificare autem aurum, argentum, lapides pretioſos, eſt Deum perfecte diligere, & omnia terrena deſpicere. Omnis ergo talis Deum diligit, ſed omnis, qui diligit Deum, non eſt talis. Illi ergo, qui ædificant aurum, argentum, lapides pretioſos, peccant quandoque venialiter, non tamen ædificant lignum, fœnum, ſtipulas, quia ſtatim deletur veniale peccatum in eis. Tantum enim habent ſervorem charitatis, quod ſtatim exſtinguitur in eis veniale peccatum, ſicut gutta aquæ in camino. Cordibus noſtris in fundamentum poſito Chriſto Domino ſuper ædificata lignum, fœnum, ſtipolas adfirmat eſſe adfixivos, quibus tamen Deum non poſtponimus, creaturæ amores. Eos excludi dicit a ſola charitate perfecta, & meæ Diſſertationis doctrinam inſigniter confirmat.

Laudanda ſunt & hæc ejus verba: *Quia variis modis loquitur Scriptura de perfectione, ad tollendam aliquam ambiguitatem adhibenda eſt diſtinctio. Scriptura ergo interdum perfectionem vocat ſufficientiam. Secundum quod dicitur: Perfecta Pœnitentia eſt, quæ commiſſa delet. Id eſt, ſufficiens. Et eſt perfectio comparationis, de qua dicitur: Noe perfectus erat in generationibus ſuis. Scilicet comparatione aliorum. Harum perfectionum utraque, id eſt, & ſufficiens, & per comparationem, poteſt haberi exemplum charitatis imperfectæ.* Hoc eſt, & per ſufficientiam, & per comparationem perfecta charitas eſſe poteſt imperfecta: utique facta relatione ad perfectionem abſolutam. Ita omnis Dei, licet ſolo adfectu, ſuper omnia dilectio, omniſque per ipſam formata Contritio hodie a multis Scholaſticis vocantur dilectio & Contritio perfecta. Verum per ſolam ſufficientiam, ideoque ſunt dilectio & Contritio imperfecta. Antiquiſſima eſt iſta phraſis: & nequaquam per Scholaſticos in Eccleſiam inducta. Etenim ſuis de vita contemplativa libris Julianus Pomerius inſeruit hunc titulum: *De differentia* carnalium & animalium *amorum, & quantum ab eis differat perfecta*, id eſt, quævis caſta Dei ſeu in Deo *dilectia*. Et illos, qui idola nec adorarunt nec tolerarunt, Judæ & Beniamin Reges etiam ſacra Scriptura vocat perfectos: utique quoad ſalutis ſufficientiam. Ego vocem in ſenſu iſto non accipio: Solam abſolute perfectam dilectionem & Contritionem iſto titulo honoro. Antiquos Patres ſum imitatus: Et iſtius diſtinctionis non animadverſio facit Accuſatores meos de meo ſenſu falli aut hæſitare. *Lib. 3. c. 25.*

Qu. 19. art. 9. *Qu. 24. art. 8.* Eaſdem charitatis claſſes ſeu gradus ex ſancto Auguſtino laudat in ſecunda ſecundæ etiam Doctor Angelicus. Perfectam ac imperfectam charitatem lucide diſtinguit, & pergit in alia quæſtione: *Auguſtinus dicit ſuper primam Canonicam Joannis, Charitas, cum fuerit roborata, perficitur. Cum autem ad perfectionem venerit, dicit, Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.* Hoc eſt, delectabiliter moritur & vivit patienter. Ad ſolvendam quæſtionem, *Utrum charitas in hac vita poſſit eſſe perfecta*, aliam ex objecti diligibilis, aliam ex ſubjecti diligentis parte diſtinguit perfectionem. Priorem, quod infinita ac Divinæ bonitati æqualis eſſe debeat, adfirmat nobis impoſſibilem etiam in futura vita, & pergit de ſecunda: *Ex parte diligentis tunc eſt charitas perfecta, quando diligit tantum, quantum poteſt. Quod quidem contingit tripliciter. Uno modo ſic, quod totum cor hominis actualiter ſemper feratur in Deum. Et hæc eſt perfectio charitatis patriæ, quæ non eſt poſſibilis in hac vita, in qua impoſſibile eſt propter humanæ vitæ infirmitatem ſemper actu cogitare de Deo, & moveri dilectione in ipſum.* Nec ſemper duntaxat expreſſa, ſed ex toto penitus corde eſſe, ſeu omnes cupiditatis non tantum adſenſus etiam volaticos, ſed & motus debet excludere: quod in hac vita non dari per ordinarias Divinæ gratiæ ac providentiæ regulas, ipſa nos experientia docet. *Alio modo, ut homo ſtudium deputet ad vacandum Deo & rebus Divinis, prætermiſſis aliis, niſi quantum neceſſitas præſentis vitæ exquirit. Et iſta eſt perfectio charitatis, quæ eſt poſſibilis in via. Non tamen eſt communis omnibus habentibus charitatem. Tertio modo ita, quod habitualiter aliquis totum cor ſuum ponat in Deo: Ita ſcilicet quod nihil cogitet vel velit, quod dilectioni ſit contrarium. Et hæc perfectio eſt communis omnibus habentibus charitatem.* Hæc eſt quoad ſolum adſectum ſuper omnia, & quoad ſolam ſufficientiam perfecta; illa eſt perfecta abſolute, & etiam quoad vires ſuper omnia: Etenim hominem ſolis Divinis rebus ſtudere facit & adfigit; adeoque excludit omnem adfixivum creaturæ amorem.

Etiam ad ſequentis articuli quæſtionem: *Utrum convenienter diſtinguantur tres gradus charitatis, incipiens, proficiens, & perfecta*, ob ſancti Auguſtini auctoritatem reſpondet adfirmative: *Auguſtinus dicit ſuper primam Canonicam Joannis, Charitas, cum fuerit nata, nutritur, quod pertinet ad incipientes; cum fuerit nutrita, roboratur, quod pertinet ad proficientes; cum fuerit roborata, perficitur, quod pertinet ad Perfectos. Ergo eſt triplex gradus charitatis.* Eximiis rationibus eandem concluſionem confirmat, & concludit de charitate perfecta: *Tertium ſtudium eſt, ut homo ad hoc principaliter intendat ut Deo inhæreat, & eo fruatur. Et hoc pertinet ad perfectos, qui cupiunt diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.* Quod ſola, quæ omnem ſervilem gehennarum metum, omnemque adfixivum creaturæ amorem foras pepulit, bonæ ac in Deum ſecuræ conſcientiæ charitas cupiat diſſolvi & eſſe cum Chriſto, adeoque & ſola perfecta ſit, utcumque oſtendi in Diſſertatione, innumeris ſanctorum Patrum teſtimoniis poſſit firmari, & ipſa experientia convincit. Creaturas, quibus quis per amorem adfigitur, deſerere non poteſt ſine dolore, adeoque & duntaxat patienter queat mori. Quinque charitatis claſſes diſtinguit ſanctus Auguſtinus, ſanctus Thomas contrahit ad tres: Uti natam & nutritam, ita adultam & robuſtam conflat in unam, ob rationes ſuo loco exponendas.

Eaſdem claſſes laudat etiam in tertia parte: *Charitas proficiens vel perfecta eſt major quam charitas incipiens. Sed quandoque aliquis cadit a charitate proficiente, reſurgit autem in charitate incipiente.* Et iterum: *Ad tertium dicendum, quod una & eadem gratia major eſt proficiens quam incipiens. Sed in diverſis hoc non eſt neceſſe. Unus enim incipit a majore gratia, quam alius habeat in ſtatu profectus, ſicut Gregorius dicit in libro Dialogorum. Quatenus & præſentes & ſecuturi omnes agnoſcerent, Benedictus puer converſationis gratiam a quanta perfectione cœpiſſet.* Etiam in libris de gentium vocatione ſanctus Proſper humanæ juſtificationis exordia dicit in variis eſſe diverſa: *Hujus præparationis non unus ſemper profectus, nec una menſura eſt. Quoniam multis modis & innumerabilibus differentiis gratiæ opera & dona variantur, inque ipſis ſingulis generibus munerum diſſimiles ſunt gradus & impares quantitates. Sicut enim in germinibus herbarum atque lignorum, quæ terra producit, non una ſpecies, nec unum in omnibus eſt, ſed ſingula quæque in ſui ſeminis forma, & in ſuæ ſtirpis qualitate gignuntur, plenum autem decorem non ſtatim ut eduntur accipiunt, ſed certis & inordinatis provehuntur augmentis, donec ad perfectam ſui habitus quantitatem per ſuccedentia ſibi incrementa perveniant; ita & ſemina Chariſmatum, plantæque virtutum, non in omni agro cordis humani eorum hoc pariter quod ſunt futura naſcuntur: Nec facile reperitur in exordio maturitas, & in inchoatione perfectio. Exerit quidem frequenter potens & miſericors Deus mirabiles iſtos ſuæ operationis effectus, & quibuſdam mentibus, non expectata profectuum mora, totum ſimul, quidquid collaturus eſt, invehit.* Regularem humanæ juſtificationis proceſſum ſucceſſivo plantarum incremento eſſe ſimilem, ideoque per modica & quaſi inſenſibilia paulatim additamenta adfirmat perfici: Pleroſque nos non a nata, quæ ſaltem adſectu ſit ſuper omnia, charitate, ſed a longe dilutioribus rudimentis incipi & concipi in hominem novum; qui a perfecta, robuſta, adulta, nutrita, aut etiam nata charitate inchoentur, adſeverat eſſe rariſſimos, aut admodum paucos. Hanc doctrinam probat hic Doctor Angelicus. Ex iſtis paucis ſanctus Gregorius adfirmat fuiſſe ſanctum Benedictum. Epiſcopis, Clericis, Monachis, acquiſitam vel acquirendam interioris hominis perfectionem ac plenam reformationem profeſſis, & cunctæ Chriſtianæ Theologiæ Magiſtris, accurata laudatorum graduum notitia eſt ſumme neceſſaria. Sine ipſa quiſquis humanæ juſtificationis Sacramentum ſcrutari tentarit, non poterit non ceſpitare periculoſiſſime: immo & labi. Etenim definitiva ſancti Auguſtini in libro de natura & gratia eſt ſententia: *Charitas inchoata, inchoata juſtitia eſt; charitas provecta, provecta juſtitia eſt; charitas magna, magna juſtitia eſt; charitas perfecta, perfecta juſtitia eſt.* Quæ omnia latius exquirunt examen.

Qu. 89. art. 2. *Lib. 2. c. 11.* *Lib. 2. c. 2.* *Cap. 70.*

Mortalis peccati conſcientiam habenti Miniſtro, antequam Sacramentorum Adminiſtrationi ſeſe ingerat, qualiter ſit agendum?

Aliud Accuſationis caput eſt ex Diſſertationis doctrina ſequi, ut Sacramentorum in novo Teſtamento Miniſtri, ſi forſan mortalis peccati remorſu gravantur, ſine prævia Sacramentali Confeſſione non poſſint ſuo Miniſterio fungi, atque ita ruralium præſertim Eccleſiarum Rectores conjiciantur in multam & duram conſcientiæ anxietatem. Reſpondeo quæſtionem hanc per ſolos Scholarum Doctores, per nullum Eccleſiæ antiquum

tiquum

tiquum Patrem eſſe lucide motam ac deciſam, ideoque dubiam & implexam. De ſubſtantiali per iniquos datorum aut acceptorum Sacramentorum validitate diſputans adverſum Donatiſtas ſanctus Auguſtinus, ejuſmodi multos, & Clericos & laicos, fatetur eſſe in Eccleſia, ſolumque arguit, quod *corde non mutato baptizarentur & baptizarent*, aut alia darent aut acciperent Sacra-
Lib. 4. Bapt. c. 2. 3.
menta. Et infra: *Baptiſmo Eccleſiæ baptizare poſſunt, quod nec ipſis prodeſt nec accipientibus, niſi intrinſecus vera converſione mutentur*. Et Pſeudo-Apoſtolos, ex peſſimo in Paulum Apoſtolum livore prædicantes Evangelium, ideoque in peccati mortalis reatu hærentes, non de ſtatu illo, ſed de ſolo converſi cordis defectu ar-
Cap. 7.
guit ipſe Paulus: Quod *non caſte* evangelizarent. *Procul dubio*, inquit in libris adverſus Creſconium Donatiſtam ſanctus Auguſtinus, *idipſum illi adnunciabant quod Paulus, non tamen eo animo, non ea voluntate, non ex charitate, ſed ex invidia & ex contentione*. Et
Lib. 1. Cap. 11.
in libris adverſus Parmenianum Donatiſtam: *Spiritus Sanctus in Eccleſiæ Præpoſito vel Miniſtro ſic ineſt, ut ſi fictus non eſt, operetur per eum Spiritus Sanctus, & ad ejus mercedem in ſalutem ſempiternam, & eorum regenerationem vel ædificationem, qui per eum ſic conſecrantur ſive evangelizantur. Si autem fictus eſt, quoniam veriſſime ſcriptum eſt*, SPIRITUS SANCTUS DISCIPLINÆ EFFUGIET FICTUM, *deeſt quidem ſaluti ejus ut auferat ſe a cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu, Miniſterium tamen ejus non deſerit, ut per eum operetur ſalutem aliorum*. Sacramenti ac verbi Miniſtrum jubet duntaxat veracem eſſe, & non fictum: fictum eſſe addit, non eum qui in reatu ſit peccati mortalis, ſed qui non caſta miniſtret voluntate. Et quis veram contriti cordis converſionem affirmet non eſſe voluntatem caſtam? Quis eſſe dicit ſine intellectu cogitationes, a quibus ſe auferat Spiritus Sanctus? Eandem doctrinam aliis etiam in locis ſanctus Auguſtinus inculcat, atque ita lucet caſtum ſeu recti, ſeu converſi cordis finem ad legitimum Sacramenti ac verbi Miniſterium omnino requiri. An ſufficiat, & ſanctificantis gratiæ ſtatum non oporteat adjungi, nec Auguſtinus, nec quis alius Eccleſiæ Pater lucide expreſſit. Doctores Scholaſtici paſſim volunt ſtatum illum neceſſarium, at de neceſſitatis cauſſa & fundamento ſunt admodum diviſi, & acriter digladiantur. Alii ſolam Contritionem, alii actualem etiam Confeſſionem exigunt a peccatore miniſtraturo: prout aliam & aliam juſtificandi virtutem Contritioni adſcribunt. A primis, apud quos quævis vera charitas & Contritio fixa lege juſtificabat ſine Sacramento, Scholaſticæ Theologiæ Authoribus moveri cœpit hæc quæſtio, atque ita illis certum fuit ac eſſe debuit gratiæ ſtatum in Miniſtro requiri. Sanctiſſimos & Doctores & Diſcipulos ſemper habuit Scholaſtica Theologia, ideoque adimpleta illi eſt hæc Divina per Apoſtolum promiſſio: *Si quid aliter ſapitis, vobis Deus revelabit*. Quod quævis Contritio non juſtificet ſine Sacramento, jam pridem ei revelatum eſt, manſit tamen
Quæſt. 64. art. 9.
dubium, de quo in tertia parte ſanctus Thomas: *Ad tertium dicendum, quod ille, qui eſt in peccato mortali, non eſt perplexus ſimpliciter, ſi ex officio ei immineat Sacramenta diſpenſare. Quia poteſt pœnitere de peccato ſuo, & licite miniſtrare. Non eſt autem inconveniens, quod ſit perplexus ſuppoſito quodam, ſcilicet quod velit remanere in peccato. In articulo tamen neceſſitatis non peccaret baptizando in caſu, in quo etiam laicus poſſet baptizare. Sic enim patet, quod non exhiberet ſe Miniſtrum Eccleſiæ, ſed ſubveniret neceſſitatem patienti. Secus eſt autem in aliis Sacramentis, quæ non ſunt tantæ neceſſitatis, ut Baptiſmus*. Diſtinguit duplicem facti ſpeciem, in qua ordinarius, peccati mortalis conſcientiam habens, Miniſter cogatur aliquod Sacramentum ex officio miniſtrare. Item inter neceſſitatis & ſolius utilitatis Sacramenta diſtinguit. Prima facti ſpecies eſt, dum neceſſitas non eſt tanta, quin patiatur Sacramentum dari ſolenniter, & Sacerdotem agere ut publicum Chriſti Domini & Eccleſiæ Miniſtrum. Altera eſt ſumma neceſſitas, cui feſtinatione opus ſit, ideoque Sacerdos tanquam laicus cogatur ſine ſolennibus rituum ornamentis nudum Baptiſmum dare. Neutro in caſu actualem Confeſſionem, & in ſolo primo Contritionem exigit ſanctus Doctor. Ejus ſolius, qui in peccato mortali permanere velit, Sacerdotis ſolenne Miniſterium damnat peccati mortalis. Ita eum Sylveſter, & alii paſſim Thomiſtæ exponunt. Agit de ſolo ordinario Miniſtro, de quo & ſtatuit Sacroſancta Synodus Tridentina: *Nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumcumque ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa Sacramentali Confeſſione ad Sacram Euchariſtiam accedere debet. Quod a Chriſtianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuo ſervandum eſſe decrevit, modo non deſit illis copia Confeſſoris. Quod ſi neceſſitate urgente, Sacerdos abſque prævia Confeſſione celebraverit, quam primum confiteatur*. Nullum Sacramentum, nullum Eccleſiæ Miniſterium eſt Sacroſancta Euchariſtia, ejuſque confectione & celebratione ſanctius, ideoque nulla humana actio majorem in ſuo agente requirit ſanctitatem: A peccatore requirit juſtificationem certam, quæ fiat per Sacramentalem reconciliationem. Unicum exceptum caſum declarat laudata Synodus: Dum Curatus Sacerdos ex officio celebrare debet, nec habet copiam Confeſſoris. De qua exceptione recte ad tertiæ partis ſupplementum ſcribit Franciſcus Sylvius: *Non dicitur* a
Quæſt. 5. art. 1.
Tridentino Concilio, *quod illi*, taliter ſine Confeſſione celebrantes Curati Sacerdotes, *ſint* per Contritionem *juſtificati, ſed declaratur quod ab incurſione novi peccati excuſentur, etiamſi celebrent aut communicent. Veriſimile autem eſt quod peccatorum remiſſionem accipiant in devota communione*. Quæ eadem docui in Diſſertatione. Eamdem exceptionem obtinere exiſtimo in cunctis aliis Sacramentis. Quivis, inquam, in peccato exiſtens Sacerdos, antequam ſacro Miniſterio ſe miſceat, confiteri debet; Curatus tamen, ſi Confeſſor non ſit ad manum, debitæ erga Dominum Deum ac ejus Sacramentum reverentiæ per ſolam Contritionem ſatisfacit: Et hic eſt, licet per Eccleſiam lucide necdum definitus, communis ſenſus meliorum Magiſtrorum. Et Romanum, Pauli Quinti Pontificis juſſu editum, Paſtorum Rituale habet: *Sacerdos*, utique Curatus, *ſi fuerit peccati mortalis ſibi conſcius, quod abſit, ad Sacramentorum Adminiſtrationem non audeat accedere, niſi prius corde pœniteat. Sed ſi habeat copiam Confeſſarii, & temporis locique ratio ferat, convenit confiteri*. Quin immo de quovis peccati mortalis ſibi conſcio Sacerdote ſcribit laudatus Sylvius: *Ad evitationem peccati, ſal-*
Quæſt. 64. art. 6.
tem mortalis, ſufficit quod Miniſter ita peccati affectum depoſuerit, ut per veram Pœnitentiam ſe ad juſtitiam & ſanctitatem diſponat. Et hæc eſt ejus generalis concluſio: *Quamvis*, talem Sacerdotem ad Sacramentalem Confeſſionem obligans, *ſententia magnam habeat probabilitatem, & ſit ſecurior, ſufficere tamen videtur, ſi Miniſter ſibi de mortali peccato conſcius veram Pœnitentiam habeat, priuſquam aliquod Sacramentum miniſtret*. Et ipſum per Contritionem non juſtificari habet pro certo. Hinc rurſum ſcribit: *Præmittendum eſt, eum cenſeri in peccato mortali miniſtrare, qui alicujus talis eſt ſibi conſcius, neque tamen ſincere pœnitet, veram animi deteſtationem & dolorem concipiens*. Verum hæc omnia requirunt longius examen.

CAPUT VII.

Exponitur Sanctorum Thomæ Aquinatis, Thomæ de Villa-Nova, Franciſci Saleſii, ac Bernardini Senenſis de Contritione ſententia.

SAnctorum Eccleſiæ Patrum de Contritione ſenſum in Diſſertatione utcumque expoſui. Poſt ipſos adducere nequeam teſtes majores, quam quos irrefragabili & omnis exceptionis immuni authoritate ornavit Beatiſſimus Pater noſter Alexander VII. immo per ipſum Spiritus Sanctus. Primus ſit ſanctus Thomas Aquinas, non ſolum apud Romanam ac omnem Latinam, ſed & apud Orientalem Eccleſiam plene authenticus, cujus dogmata laudatus Pater noſter, juxta Anteceſſorum ſuorum Apoſtolica oracula, declaravit tutiſſima, inconcuſſa, veneranda ab omnibus atque tenenda.

In tertia Angelicæ ſuæ Summæ parte docet peccatum actuale mortale ſine Pœnitentia non poſſe remitti, probatque hoc modo: *Offenſa peccati mortalis procedit*
Quæſt. 86. art. 2.
ex hoc, quod voluntas hominis eſt averſa a Deo per converſionem ad aliquod bonum commutabile. Unde requiritur ad remiſſionem Divinæ offenſæ, quod voluntas hominis ſic immutetur, ut convertatur ad Deum cum deteſtatione converſionis prædictæ & Propoſito emendæ, quod pertinet ad rationem Pœnitentiæ prout eſt virtus. At vero voluntatem noſtram per ſolum ſine caſta Dei dilectione ſervilem timorem, aut ipſo ſolo formatum ac tinctum de peccatis dolorem converti ad Deum eſt adeo impoſſibile & paradoxum, ut omnis ſolo illo timore actus & agens homo pœnam uti malum principale timeat, & in proprio commodo finem ponat ultimum, ideoque perſeveret in mortaliter prava voluntate. *Quod contingit*, inquit S. Doctor, *in non habenti-*
2. 2. qu. 19. art. 4.
bus charitatem.

Pergit in articulo ſequenti: *Peccatum mortale non poteſt ſine vera Pœnitentia remitti, ad quam pertinet deſerere peccatum, in quantum eſt contra Deum*. Non quia nos æternis addixit gehennis, ſed quia Divinam Majeſtatem offendit & læſit. Et infra in reſponſione ad quartum argumentum: *Debitum culpæ contrariatur amicitiæ*,

Digitized by Google

ritia, ideoque remitti non poteſt niſi reparetur noſtra ad Divinam Majeſtatem amicitia, caſtuſque amor, de quo pergit in articulo ſexto: *Ad ſecundum dicendum, quod in juſtificatione impii non ſolum eſt actus Pœnitentiæ, ſed etiam actus fidei. Et ideo remiſſio culpæ non ponitur effectus ſolum Pœnitentiæ virtutis, ſed principalius fidei & charitatis.* (Art. 6.)

Quod vero Pœnitentia ex fide & charitate naſci & formari debeat, diſerte tradit in alia ejuſdem partis quæſtione: *Ad ſecundum dicendum, quod in quo aliquis peccatum incurrit, charitas, fides, & miſericordia non liberant hominem a peccato ſine Pœnitentia. Requirit enim charitas, quod homo doleat de offenſa in amicum commiſſa, & quod amico ſtudeat ſatisfacere.* (Quæſt. 84. art. 5.) Impetrandæ peccatorum remiſſioni adfirmat charitatem eſſe penitus neceſſariam, addens non quamvis ſufficere, ſed eam ſolam, quæ in Pœnitentiæ vultum formetur & affectum. Et iterum: *Si in actu Pœnitentiæ conſideretur ſola diſplicentia peccati præteriti, hoc immediate ad charitatem pertinet, ſicut & gaudere de bonis præteritis. Sed intentio operandi ad deteſtationem peccati præteriti requirit ſpecialem virtutem ſub charitate.* (Quæſt. 85. art. 2.) Germanæ Pœnitentiæ actum dicit eſſe complexum, ac in ipſo reperiri etiam proprium charitatis motum, de quo iterum ſcribit: *Ad quartum dicendum, quod Pœnitentia, licet ſit ſpecies juſtitiæ, comprehendat tamen quodammodo ea, quæ pertinent ad omnes virtutes. In quantum enim eſt juſtitia quædam hominis ad Deum, oportet quod participet ea quæ ſunt virtutum Theologicarum, quæ habent Deum pro objecto. Unde Pœnitentia eſt cum fide Paſſionis Chriſti, & cum ſpe veniæ, & cum odio vitiorum, quod pertinet ad charitatem.*

(Art. 3.) Germanæ Pœnitentiæ actum eſſe ex variis complexum adfirmat ex profeſſo in quinto ejuſdem quæſtionis articulo, ſingulosque edicit: *Quorum actuum primum principium eſt Dei operatio convertentis cor. Secundus actus eſt motus fidei. Tertius eſt motus timoris ſervilis, quo quis timore ſuppliciorum a peccato retrahitur. Quartus actus eſt motus ſpei, quo quis ſub ſpe veniæ conſequendæ adſumit Propoſitum emendandi. Quintus actus eſt motus charitatis, quo alicui peccatum diſplicet ſecundum ſeipſum, & non tam propter ſupplicia.* Loquitur ex ſancti Auguſtini ad Anaſtaſium Epiſtola; *Qui gehennas metuit, non peccare metuit, ſed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipſum ſicut gehennas odit.* Et ex iſto articulo ſextum ſextæ ſuæ ſeſſionis caput manifeſte deſumpſit ſacroſancta Synodus Tridentina.

(Quæſt. 3. art. 1.) Eandem veritatem docere pergit in ſupplemento. *Secundum Auguſtinum*, inquit argumentum ſed contra, *omnis dolor in amore fundatur: Sed amor charitatis, in quo fundatur dolor Contritionis, eſt maximus: Ergo & dolor Contritionis eſt maximus.* Quod ipſum confirmat articuli corpus, alium ſenſualem, alium rationalem in Contritione diſtinguens dolorem, & pergens de poſteriori: *Hic eſt eſſentialiter ipſa Contritio, qui nihil eſt aliud, quam diſplicentia præteriti peccati, & talis dolor in Contritione excedit omnes alios dolores. Quia quantum aliquid placet, tantum contrarium ejus diſplicet, finis autem ultimus ſuper omnia placet, cum omnia propter ipſum deſiderentur. Et ideo peccatum, quod a fine ultimo avertit, ſuper omnia diſplicere debet.* Peccati diſplicentia ſeu odium adfirmat naſci oportere ex complacentia & amore finis ultimi, qui eſt Deus in ſæcula benedictus. Et rurſus in alia quæſtione: *Ad tertium dicendum, quod dolor Contritionis, quamvis ſit finitum quantum ad intentionem, habet tamen infinitam virtutem ex charitate, qua informatur, & ſecundum hoc poteſt valere ad deletionem culpæ, & pœnæ.* (Quæſt. 5. art. 2.)

Omnino notanda eſt doctrina articuli ſequentis, duplicem rurſus in Contritione dolorem diſtinguens, & pergens de rationali. *Hic eſt diſplicentia peccati commiſſi. Et poteſt eſſe adeo parvus, quod non ſufficiat ad rationem Contritionis: Ut ſi minus diſplicet peccatum, quam debeat diſplicere ſeparatio a fine. Sicut etiam amor poteſt eſſe ita remiſſus, quod non ſufficit ad rationem charitatis.* Loquitur ex ſancto Auguſtino, ſcribente de æterna, atque incommutabili, quæ Deus eſt, juſtitia: *Dum juſti, operum juſtitia, non ſumus, minus eam diligimus quam ut juſti eſſe valeamus.* (L. 8. de Trinit. c. 6.) Dilutum illum juſtitiæ amorem latius exponit in libris Confeſſionum. Poſt a ſancto Simpliciano auditam Victorini Rethoris converſionem ait incommutabilem Chriſtianæ juſtitiæ veritatem & pulchritudinem fuiſſe a ſe & cognitas & dilectas, verum dilectione nimium diluta, & pergit: *Veritatis perceptio jam certa erat, ego autem adhuc terra obligatus militare tibi recuſabam, & impedimentis omnibus ſic timebam expediri, quemadmodum impediri timendum eſt. Ita ſarcina ſæculi, velut ſomno aſſolet, dulciter premebat: Et cogitationes, quibus meditabor in te, ſimiles erant conatibus expergiſci volentium, qui tamen ſuperati ſoporis altitudine remerguntur. Et ſicut nemo eſt qui dormire ſemper velit, omniumque ſano judicio vigilare præſtat, differt tamen plerumque homo ſomnum excutere, cum gravis torpor in membris eſt, eumque diſplicentem carpit libentius, quamvis ſurgendi tempus advenerit; ita certum habebam eſſe melius tuæ charitati me dedere, quam meæ cupiditati cedere. Sed illud placebat & vincebat. Non enim erat quod tibi reſponderem dicenti mihi,* SURGE QUI DORMIS, ET EXURGE A MORTUIS, ET ILLUMINABIT TE CHRISTUS. *Et undique oſtendenti vera te dicere, non erat omnino quod reſponderem veritati convictus, niſi tantum verba lenta & ſomnolenta,* MODO, ECCE MODO, SINE PAULULUN. *Sed modo & modo non habebant modum: Et ſine paululum ibat in longum:* Hæc eſt illa charitas, qua adhuc adoleſcens orarat ad Dominum: *Da mihi caſtitatem & continentiam, ſed non modo. Timebat ne cito ipſum exaudiret Deus, & cito ſanaret a morbo concupiſcentiæ, quam malebat expleri, quam extingui.* (Cap. 7.) Eſt vera ſupremæ juſtitiæ dilectio, verum adeo modica & diluta, ut nequidem adſectu Deum diligat ſuper omnia, ſed ipſi quaſdam præferat cupiditates. Eam Auguſtinus paſſim vocat primam charitatis ſcintillam, exordia, & rudimenta: Ad Contritionem & juſtificationem non ſufficere recte adfirmat ſanctus Thomas.

Eodem in ſupplemento ad quæſtionem, an majorem de Dei offenſa, quam de æterna gehenna diſplicentiam debeat involvere vera Contritio, reſpondet: *Ad quartum dicendum, quod quantitas diſplicentiæ de aliqua re debet eſſe ſecundum quantitatem malitiæ ipſius: Malitia autem in culpa mortali menſuratur ex eo qui peccat, in quantum eſt ei indigna; & ex eo qui peccat, in quantum eſt ei nociva. Et quia homo debet magis Deum quam ſeipſum diligere, plus debet odire culpam, in quantum eſt offenſa Dei, quam in quantum eſt nociva ſibi.* (Quæſt. 3. art. 1.) Loquitur ex Theodoreti, Cyrenſis in Euſratenſia Provincia Epiſcopi, commentario in Apoſtolicam ad Romanos Epiſtolam: *Non eſt propter bona promiſſa amandus Deus, ſed illa propter ipſum expetenda. Neque enim qui ſincere in aliquem divitem adfectus eſt, eum propter opes & facultates diligit, ſed propter ſuum in eum adfectum res etiam, quæ ad ipſum pertinent, diligit. Ita etiam divinus Apoſtolus, nollem, inquit, habere Regnum Cælorum, & omnia quæ videntur, & quæ intelligibilia percipiuntur, & tot tantaque alia bis & ter ſine dilectione in Chriſtum. Si quis mihi tum præſentia, tum futura moleſta & aſpera propoſuerit, & temporalem atque æternam mortem, & longiſſimum in gehenna ſupplicium, una cum dilectione in ipſum libentius & alacrius hoc ſuſciperem, quam illa magna & præclara, & quæ verbis exprimi nequeunt, Dei dilectione fruſtratus.* (Cap. 2.) Et de ſancto Anſelmo Cantuarienſi Archiepiſcopo ſcribit Henricus Cnychtonus: *Anſelmus frequenter dicere ſolebat ſe malle eſſe ſine peccato in inferno, quam in cælo cum peccato.* (Lib. 2. c. 8.) Quod vera Pœnitentia peccatum ſicut gehennas odiſſe debeat, jam frequenter audivimus a S. Auguſtino. Eandem doctrinam hic confirmat Doctor Angelicus, & ex tali charitate adfirmat formandam veram Contritionem. Definitiva eſt hæc ejus ibidem ſententia: *Dolor Contritionis a charitate cauſſatur.* (Quæſt. 4. art. 1.)

Sacroſancti Tridentini Concilii Patribus cur non adnumeremus ſanctum Thomam de Villa-Nova, Valentinum in Hiſpania Archiepiſcopum? Licet ad Synodum ex cauſſis non acceſſerit, omnino tamen de ipſo dici debeat, quod de ſancto Cypriano & Nicæna Synodo ſcribit ſanctus Auguſtinus: *Spiritu interfuit.* Suos enim Hiſpaniæ Collegas, in marino ad Tridentinam urbem itinere periclitatos liberavit a naufragio, & cunctos ibidem Patres ſuis vere Epiſcopalibus literis & conſiliis inſigniter adjuvit. Eum publicis Sanctorum tabulis inſcripſit, inſigni apud Gandulfi Caſtellum Eccleſia ornavit Beatiſſimus Pater Alexander VII. & nocturno ejus officio inſeruit hocce Encomion: *Scientiam a Domino vehementiſſime poſtulavit.* Hic ergo tantus Doctor & Paſtor in Dominicæ Paſſionis Dominica hanc populo ſuo tradidit de Contritione doctrinam: *Contritio, juxta Theologorum ſententiam, eſt dolor voluntarie adſumptus pro peccato, cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi. Poteſt addi: Et iterum non peccandi.* Cum Doctore Angelico dolorem illum affirmat oportere eſſe rationalem, & pergit: *Dicitur voluntarie adſumptus, propter quod & Pœnitentia in morte ſuſcepta aliquo modo ſuſcepta eſt, quia non voluntate libera, ſed magis timore fit, & quaſi quadam violentia inſtantis periculi.* Quo principio abuſus Martinus Lutherus omnem ex timore ſervili conceptam Pœnitentiam, dixit eſſe hypocriſin, involuntariam, fictam, & coactam. Pergit glorioſus Epiſcopus, ac etiam definitionis vocem, *Pro peccato*, exponit: *Non de damno, vel de pœna, vel de infamia,*

vel de turpitudine & vilitate peccati, ſed dolendum eſt de peccato, prout offenſa Dei, ſic ut etiamſi nullum incommodum de peccato proveniret, neque eſſet infernus, aut judicium, neque aliquis ſciret, etiam diſpliceret peccatum, quia Deus fuit offenſus. Vera Contritio ex amore Dei debet procedere, non ex timore, aut ex amore ſui. Unde Auguſtinus: Oportet Pœnitentem non ſolum Deum timere Judicem, ſed & juſtum diligere. Et infra: *Ex hac definitione poſſumus elicere quinque conditiones, quas debet habere dolor, ut ſit perfecta & conſummata Contritio.* Ut quoad ſolam ſufficientiam ſit perfecta. *Prima quod ſit purus, id eſt, propter Deum totaliter, vel principaliter, non propter damnum.* Abſolute perfecta eſt totaliter, quoad ſolam ſufficientiam perfecta ſaltem principaliter debet eſſe propter Deum. *Secunda conditio eſt, quod ſit pius, id eſt, non furioſus: Ut faciunt quidam, qui ſeipſos diris devovent, & conqueruntur de Deo, & peccatis addunt blaſphemiam. Tertia conditio eſt, quod ſit maximus, appretiative ſcilicet, non intenſive: Ut plus doleat de peccato, quam de quovis infortunio, vel morte uxoris, aut filiorum. Non intenſive: Nam ſenſibilia mala magis movent nos. Sed appretiative, & in æſtimatione: Nam ſi daretur optio, potius eligeres pati quodcumque infortunium, & mortem filiorum, & tuam, immo & infernum, & annihilationem tuam, quam eligere peccatum. Quarta conditio eſt, quod ſit perpetuus: Nam Pœnitentia cum vita finienda eſt. Quinta conditio eſt, quod ſit particularis de quovis peccato mortali, quod eſt in memoria. Non quod debeas habere tot dolores particulares, quot peccata recordaris, ut quidam volunt; ſed ſufficit quod habeas unum dolorem extenſum, qui ſe extendat ad omnia peccata mortalia in particulari, quæ recordaris te feciſſe. Non enim ſufficit, ſi in confuſo doleas de omnibus & in generali quia es peccator magnus, & quia offendiſti multum, ſicut dolent Sancti, ſed quod doleas de homicidio, de adulterio, de fornicatione, de furto, ſi commiſiſti in ſpeciali: Ad quod non opus eſt habere tantos dolores, ſed ſufficit unus intenſus de omnibus in particulari conſideratis. Has conditiones debet habere dolor, ut ſit* quoad ſufficientiam *perfecta Contritio.*

Sancti Franciſci Saleſii, Gebennenſis Epiſcopi, doctrinam & ſanctimoniam quis ignorat? Et jam hunc in Eccleſiaſticas Sanctorum tabulas retulit laudatus Pater noſter, ejuſque Canonico officio indidit hocce elogium: *Franciſcus ſuis Scriptis, cœleſti doctrina refectis, Eccleſiam illuſtravit, quibus iter ad Chriſtianam perfectionem tutum & planum demonſtrat.* In ſanctiſſimis de divino amore libris hanc ponit de Contritione doctrinam: *La repentance, qui ne rejette pas l'amour de Dieu, quoy qu'elle ſoit encore ſans iceluy, eſt une bonne & deſirable repentance, mais imparfaite, & qui ne nous peut donner le ſalut, juſques à ce qu'elle atteint à l'amour, & qu'elle ſoit meſlée avec iceluy. Si que, comme le grand Apoſtre a dit, s'il donnoit ſon corps, & tous ſes biens aux pauvres, ſans avoir la charité, cela luy ſeroit inutile: Auſſi pouvons nous dire en verité, que quand noſtre penitence ſeroit ſi grande, que ſa douleur fit fondre nos yeux en larmes, & fendre nos cœurs de regret, ſi nous n'avons le ſaint amour de Dieu, tout cela ne nous ſerviroit de rien pour la vie eternelle.*

Ejuſdem ſententiæ fuit in ſuis ad populum Quadrageſimalibus concionibus magnum Eccleſiæ lumen, cujus publicum Feſtum Romano Breviario impoſuit Beatiſſimus Pater noſter, ſanctus Bernardus Senenſis: *Ex his aperte elici poteſt, quod qui conteritur principaliter propter timorem inferni, & non propter amorem Dei non eſt in ſtatu ſalutis, quia non dolet amore Dei, ſed amore ſui, ut ſi ceſſaret damnatio, ex perpetrata culpa, ceſſaret & Contritio illa. Sed ſecundum Scotum, licet ad veram Contritionem concurrat timor humilians, debet tamen concurrere amor inflammans. Unde etſi in peccatore initiet timor pœnæ, ſuperveniens tamen amor talem timorem debet expellere.*

Cap. 6. Omittere nolim laudatiſſimos Fratris Didaci Stellæ in ſancti Lucæ Evangelium Commentarios: *Si tantum dolorem & Pœnitentiam tuorum peccatorum habueris; & illorum cauſſa tot lacrymas fuderis, quot ſunt guttæ aquæ in mari, ſi hanc pœnitentiam & dolorem habueris ſolum vel præcipue id cavens ne in infernum eas, certiſſime ſcias te hac ſola ratione damnandum fore: Nam in peccato duo conſiderare debes. Alterum offenſam quam adverſus Dominum tuum commiſiſti; alterum vero malum, quod tibi ipſi comparaſti, quia teipſum ad æternam pœnam obligaſti. Si igitur te peccati tui potius pœnitet propter inferni cruciatum, quam quod Deum offenderis, manifeſtum eſt te potius id cavere & fugere quod contra te eſt quam quod adverſus Deum. Unde fit ut teipſum pluſquam Deum diligas, ideoque nunquam peccatum tibi remittetur, quantumvis graviſſimum dolorem habeas, niſi te pœnituerit Deum offendiſſe. Hunc dolorem vocant Scholaſtici Attritionem, quæ filia eſt amoris proprii, ut Contritio filia eſt amoris Divini.* Innumera adduci poſſunt ejuſmodi teſtimonia. Verum quibus hæc non ſuffecerint, nec ſi quis ad prædicandam hanc veritatem a mortuis ſurrexerit, credent.

CAPUT VIII.

Epiſtolæ Epilogus.

Opponi nobis poſſit Martini Lutheri ſermo de Pœnitentia: *Contritio, ſic enim cœpit vocari vera Pœnitentia interior, duplici via paratur. Primo, per diſcuſſionem, collectionem, deteſtationem peccatorum, quo quis, ut dicunt, recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum ſuorum gravitatem, damnum, fœditatem, multitudinem; deinde amiſſionem æternæ beatitudinis ac æternæ damnationis acquiſitionem: Et alia quæ poſſunt triſtitiam ac dolorem excitare. Hæc autem triſtitia facit hypocritam, immo magis peccatorem: Quia ſolum timore Præcepti & dolore id facit. Et tales omnes indigne abſolvuntur & communicantur. Et ſi libere deberent, remoto Præcepto & minis pœnarum, confiteri, certe dicerent ſibi non diſplicere vitam præteritam, quam ſic coguntur diſplicere confiteri. Immo quo magis timore Pœnæ & dolore damni ſic convertuntur, eo magis peccant, & afficiuntur ſuis peccatis, quæ coguntur, non autem volunt odiſſe. Siquidem lex & cognitio peccati magis abundare facit peccatum. Et hæc eſt illa Contritio, quam ipſi vocant extra charitatem non meritoriam. Alii vocant Attritionem diſponentem ad Contritionem. Sic enim ipſi opinantur. Quam opinionem, errorem ego judico. Secundo paratur Contritio per intuitum & contemplationem ſpecioſiſſimæ juſtitiæ, &c.* Servilem ſine omni charitate Attritionem manifeſte damnat, ideoque ipſam prior meus Accuſator vult a Sacroſancta Tridentina Synodo in fidei Canonem eſſe admiſſam. *Quæro*, inquit, *an ullus negare poſſet Concilium hic primum illum Contritionis modum tueri ac retinere, quem Lutherus rejiciebat, eiſdem fere verbis deſcriptum? Profecto ſi unquam ex Conciliorum verbis colligere licuit quos hæreticos, quoſve horum errores damnarint, hic manifeſtiſſime patet adſtrui veritatem Catholicam eo ſenſu, quo impugnarat Lutherus.* Hoc eſſe palmare ſervilis Attritionis fundamentum adſerunt aliqui, ideoque petierunt ſubverti.

Reſpondeo Monothelitas, Iconoclaſtas, ac Felicianos, non ſolum ob inductas vocum novitates, ſed & ob vitiata ſanctorum Patrum teſtimonia fuiſſe a ſexta, ſeptima, & Francofordienſi Synodis merito damnatos. Eſt enim graſſatio facinoroſa. Etiam ab hæreticorum dictis quandoque pendet recti dogmatis aut Synodalis deciſionis notitia, adeoque & in ipſa graſſari poſſit eſſe facinus. Et talis omnino eſt adductus contextus Martini Lutheri. Cur ergo Accuſator hiſce verbis, *Alii vocant Attritionem diſponentem ad Contritionem*, adjecit vocem, *proxime?* An enim ad veram Contritionem ſervilis Attritio proxime diſponat, eſt non modica quæſtio, ejuſque negativa pars non caret fundamentis. Longe majus eſt quod verbis, *Sic enim cœpit vocari vera Pœnitentia interior*, ſubtraxerit vocem, *vera*. Quidam Lutheri tempore Scholaſtici Doctores Contritionem & Attritionem non more antiquo penes perfectam ac imperfectam duri ac diſtorti cordis trituram, ſed penes incluſam charitatem diſtinguebant. Omnis vera, ex Dei amore formata, interior Pœnitentia erat illis Contritio, ſolam Attritionem ſervilem donabant toto vocabulo Attritionis. Hinc de voce *Contritio*, dicit Lutherus: *Sic cœpit vocari vera Pœnitentia interior.* Utique apud Scholaſticos Doctores. Hi enim etiam veram, veraque Dei dilectione formatam Pœnitentiam ex ſervili pœnarum metu, & aliis per Lutherum adductis exordiis frequenter, immo communiter concipi ſemper ex antiquis Eccleſiæ Patribus & Canonicis literis docuerunt. Laudatorum Patrum, dicto modo conceptam Pœnitentiam de veritate ac libertate ſuſpectam quandoque habentium, teſtimoniis abuſus Lutherus, lucidam veritatem obſcurare & ſubvertere tentavit, cum Donatiſtis & Pelagianis blaterans nullam ita conceptam Pœnitentiam eſſe veram, adeoque nec eſſe Contritionem, ſed duntaxat ſervilem ſine charitate Attritionem, quæ nullo modo, etiam juxta ipſos iſtos Doctores, ad impetrandam peccatorum in Sacramento veniam diſponeret, ſed ſolummodo ad Contritionem. Faſſus eſt eam uti Contritionem & veram Pœnitentiam tradi a Catholicis, & addidit tradi inconſequenter: Quod per timorem concepta & quaſi extorta voluntas ipſi videretur non poſſe eſſe libera & vera. Eam garrivit eſſe motum non bo-

num,

Digitized by Google

num, ideoque citra ejuſmodi motum a nobis juſtificationem promitti per ſolum Sacramentum. Hunc ejus fuiſſe ſenſum, ſupra abunde oſtenſum eſt, confirmatque Ruardus Tapperus. Eundem errorem damnat Tridentina Synodus, definiens ex iſtis etiam ignobilibus exordiis conceptam Contritionem eſſe veram, Dei donum, liberam, ſufficientem ad impetrandam in Sacramento juſtitiam, adeoque hominem per ipſam non fieri hypocritam, aut magis peccatorem. Quocirca ſervilis Attritio nequaquam eſt probata per Synodum, ſed tanquam Lutherana in orthodoxos Doctores calumnia damnata & proſcripta. Quod Lutherus in ſolam ſervilem Attritionem debacchatus, adeoque & ipſam probaſſe videretur Tridentina Synodus, Accuſator expunxit vocem *vera*.

Per hæc, Eximie Confrater, abunde me purgatum confido, & te Judice abſolvendum ab objectis erroribus. Quod varia, omni charitati & Contritioni ſubitam peccatorum veniam quaſi promittentia, ſacrarum litterarum teſtimonia aut de ſola perfecta, aut de ſola per Sacramentum adjuta imperfecta dilectione loquantur, utcumque oſtendi. Erraſſe poſſim. Et ex corde amplector quod de ſuis Scriptis ad Sabinum, Placentinæ Eccleſiæ Epiſcopum, ſcripſit ſanctus Ambroſius:
Ep. 83, al. 42. *Neſcio quo modo, præter imprudentiæ caliginem quæ me circumfundit, unumquemque fallunt ſua ſcripta, & aurem prætereunt, atque filii etiam deformes delectant; ſic etiam Scriptorem ſermones indecores ſui palpant. Incautius plerumque aliud promitur, aliquid accipitur malevolentius, aliquid exit ambiguum: Tum quia alieno examinanda judicio, non pro noſtra debemus magis, quam pro aliena opinione trutinare, & diſcutere omnes ſcrupulos malevolentiæ.* Alienus item ſemper eſſe ſtudui a peſſimo vitio, quod in Juliano Pelagianiſta notat, &
Lib.6. c.26. evellendum ſuadet ſanctus Auguſtinus: *Quando animoſitatem, qua teneris, viceris, tunc veritatem poteris tenere, qua vinceris.* Quam victoriam & mihi ipſi, & meis Accuſatoribus ex corde exopto.

Per S. Fulgentii concludo & cum ipſo apud Sardos exulantium Afrorum Epiſcoporum Synodalia in ſimili negotio verba: *Vos itaque, dilectiſſimi Fratres, per gratiam Dei eſtote ſtabiles & immobiles, ac tenentes veram fidem, exhibete Fratribus aliter ſentientibus charitatem, nec de aliquo deſperetis, quia qui hodie veritatem in aliquo non agnoſcit, poteſt cras Deo revelante cognoſcere. Deo enim ſubeſt, cum volet, poſſe. Oremus ergo pro eis, ut Dominus operetur in eis. Exhibeamus eis bonam voluntatem, de qua nos poſſimus habere mercedem, ſcientes quoniam in conſpectu Dei quiſquis de numero prædeſtinatorum fuerit, non peribit, & in omnibus voluntas Omnipotentis implebitur, ut per gratiam ſalvi fiant, & agnitionem veritatis, Domino illuminante, percipiant.* Quod dum fiat, memoriam noſtram non deſerat S. Thalaſſii Abbatis ad Paulum Presbyterum ſcripta parænefis: *Ut in cœno aromata non inveniuntur, ita neque charitatis ſuaveolentia in anima injuriarum memore.* Per Fratrum noſtrorum in nos puſillanimitatem, tanquam per ſiniſtra juſtitiæ arma, læti ambulemus, & legendis aut evellendis aculeatis ipſorum ſpinis bonas, rebus ſeriis debitas, horas deinceps non perdamus. Hæc ſunt quæ de noſtratibus rebus ſignificata volui, Deum Optim. Max. rogans, ut etiam his noviſſimis, in quos peccata noſtra nos reſervarunt, malorum temporum diebus Eccleſiam ſuam purgare & conſervare dignetur ab omni ſcandalo iniquitatis, Optimam illam, quam ab Eutychio avo ſuo didicit, & quotidie recitare conſuevit ſanctus Eutychius Patriarcha Conſtantinopolitanus, orationem video mihi neceſſariam: *Domine bonam mentem mihi elargire, & libera me de meis adverſariis.* Hanc orationem ut pro me fundere dignetur & veſtra Benignitas, ex corde precor. Vale.

Lib.1. c.16.

Digitized by Google

J. ANDREÆ SERRAI

IN REGIA NEAPOLITANA S. SALVATORIS ACADEMIA CATECHESIS ET MORALIS THEOLOGIÆ PROFESSORIS

DE

ROMANI CATECHISMI,

JUSSU TRIDENTINI CONCILII EDITI, AUCTORIBUS, DIGNITATE ATQUE PRÆSTANTIA

DISSERTATIO.

CAPUT I.

De Auctoribus & Scriptoribus Romani Catechiſmi.

QUUM ingenti malo atque cladi, quam ſæculo XV. Hæreticorum Catecheſes animis Chriſtianorum non paucorum intulerant, nonniſi de communi Paſtorum Eccleſiæ conſilio non occurrendum fore neceſſarium viſum eſſet; eodem tempore de Catecheſi, & ſumma Doctrinæ Catholicæ conſilium initum eſt. Itaque jam inde ab anno MDXXIX. habendi Concilii Œcumenici Clemens VII. Pont. Max. cogitationem ſuſceperat, egeratque de eo cum Cæſare quem Bononiæ convenit. Quod tamen aliis ſuper aliis ſuborientibus difficultatibus, maximo Reipublicæ Chriſtianæ malo, ſerius omnino, quam erat opus, inchoatum eſt, tempuſque ejuſdem abſolvendi diutius fuit extractum. Interim non defuere plerique qui privato conſilin in hoc ſcriptionis genere cum magna pietatis & doctrinæ laude verſati ſunt. Nam præter Enchiridion Eckii & aliud Enchiridion Colonienſe, prodiit in Germania eodem fere tempore inſtitutio Sacerdotum Petri Soti, in Belgio autem Catechiſmus Somnii, Victoriæ, & Dominici Soti in Hiſpania: & inter eos cum primis adnumerandus Petrus Caniſius non obſcuri nominis Theologus. Is enim anno MDLIV. rogatu & auctoritate Ferdinandi Regis Romanorum, Catechiſmum publici juris fecit, qui magno ubique Doctorum & Procerum plauſu exceptus eſt: eumque alii ſubinde in varias linguas convertere, & idem Ferdinandus ad rudiorum captum in compendium redigi juſſit. Per idem pene tempus, hoc eſt, anno MDLVIII. Gaſpar Contarenus Cardinalis Venetus, Cracoviæ ſuam edidit Catecheſim, ſive Chriſtianam inſtructionem, quæ laude non caruit.

Interea vero univerſale Concilium, ſæpe intermiſſum, iterum Tridenti Pio IV. Pont. Max. convocatum, majori alacritate & ſtudio peragi viſum eſt. Cujus ſacri Senatus Patres, quum jam pridem animadvertiſſent, in eo potiſſimum Hæreticorum fraudem inſignem apparuiſſe, quod ſuis Catechiſmis incautos ſimplicium animos deciperent; ut tanto ac tam pernicioſo malo, ut eſt in Præfatione ejus Catechiſmi, ſalutarem aliquam medicinam poſſent afferre, non ſatis eſſe putarunt graviora Catholicæ doctrinæ capita contra Hæreſes decernere; ſed illud præterea ſibi faciendum cenſuerunt, atque id ipſum ex ſuorum Regum mandatis quoque petentibus Legatis, ut certam aliquam formulam & rationem Chriſtiani populi ab ipſis fidei rudimentis inſtituendi, traderent, quam in omnibus Eccleſiis illi ſequerentur, quibus legitimi Paſtoris & Doctoris munus obeundum eſſet. Quare ut mortales ad ſuſcipienda Sacramenta majori cum reverentia, atque animi devotione accederent, in Seſſione XXIV. cap. VII. præcepit ſancta Synodus Epiſcopis omnibus ut non ſolum, quum hæc iidem ipſi erunt populo adminiſtraturi, prius illorum vim & uſum, pro ſuſcipientium captu, explicent, ſed etiam idem a ſingulis Parochis pie prudenterque, etiam lingua vernacula, ſi opus ſit, & commode fieri poterit, ſervari ſtudeant. Idque præſtandum eſſe ſtatuant ex formula ab ſancta Synodo in Catecheſi de ſingulis Sacramentis præſcribenda, quam Epiſcopi in vulgarem linguam fideliter verti, atque a Parochis omnibus populo exponi curarent. Hæc Catecheſis celeberrimus ille liber eſt, qui *Catechiſmus Romanus* nuncupatur, habeturque non modo ut doctrinæ & ſcientiæ, ſed ut eloquentiæ exemplum. Quare operæ pretium fuerit non ſolum Operis originem & occaſionem cognoſcere, ſed qui in eo conſcribendo operam poſuere, & quam ſibi in Eccleſia authoritatem ea præceptio vindicet. De iis igitur, qui ad illud perſcribendum adhibiti ſunt, ea in medium proferam, quæ apud idoneos authores ſum perſcrutatus, & fortaſſe etiam vulgo minus ſunt nota. Nam quum librum hunc unice ſemper dilexerim, valdeque eo ſim delectatus, de illius Authoribus ſæpe & multum in certis monumentis quæſivi. Nam ſicuti ad materiæ doctrinæque inventionem plures, ita etiam plures, neque, ſi unum excipias, iidem ad locutionem adhibiti ſunt. Itaque primo de iis, qui materiam Operis compararunt, verba faciemus, deinde de aliis, qui eamdem materiam digeſſere, ac latinis perpolivere litteris. Nimirum, ut antea demonſtravimus, quum in Concilio Tridentino Patribus datum eſſet negotium, ut commentarios componerent Chriſtianæ diſciplinæ, quoniam quod communi ſententia ibi fuit conſtitutum, in illis ipſis temporum anguſtiis nullo pacto præſtari poſſe cognitum eſt, adnitente Carolo Borromæo Cardinali, cujus ea in re egregia extitit opera, in Seſſione deinde XXV. tres delecti ſunt Epiſcopi, qui majori otio Catecheſi comparandæ operam darent. Hi autem fuere Leonardus Marinus Archiepiſcopus Lancianenſis, Ægidius Fuſcararius Epiſcopus Mutinenſis, ambo ii ex Dominicana Familia, &, quem induſtriæ plane ſingulari debemus Hieronymi Lagomarſinii, Mutius Calinus Archiepiſcopus Jadrenſis, qui poſtea fuit Epiſcopus Interamnatium. Quibus acceſſit alius ejuſdem Dominicanæ Familiæ alumnus, Franciſcus Forerius a Rege Luſitano ad idem Concilium miſſus Theologus. His autem omnibus præfuit Hieronymus Seripandus magni nominis Cardinalis, qui Legatus Pontificius agebat in Tridentinis Comitiis. Quo in Opere conficiendo vertens biennium illi inſumpſere, a menſe ſcilicet Februario anni MDLXII., quo celebrata fuit Seſſio XXV. ad menſem Decembrem anni MDLXIII., quo tempore poſt duodeviginti annos abſolutum Concilium fuit. Nec omnes indiſcriminatim univerſum Opus, ſed ſinguli, prout cuique attributa fuit, partem elucubrarunt. Quin etiam præter eos, quos commemoravimus, Patres, alios etiam eidem Operi adhibitos invenimus Theologos. Legimus enim Michaeli Medinæ quartum, Chriſtophoro vero Sanctotiſio nonum Symboli articulum pertractandum demandatum fuiſſe, quorum hic fuit ex Auguſtiniana, ille vero e Franciſcana Sodalitate. Atque hi prorſus ſunt, qui Catecheſis conſtruxere commentarius, eoſdemque incompoſitos Patribus adhuc Tridenti commorantibus obtulere: qui, quoniam nimium excreverant, & rudis admodum moles videbatur, Patres rurſus eoſdem non Joanni, ut male opinantur quidam, ſed Gabrieli Paleotto legum Doctori traditos, Romam deferendos mandarunt. Illuc continuo univerſi conceſſere, præter Seripandum Cardinalem, qui ejus ipſius anni MDLXIII. menſe Martio Tridenti ſupremum diem obierat.

Romæ igitur quum ea de re agi ceptum eſſet, viſum eſt opportunum, ut pro rei magnitudine conventus indiceretur ſelectiſſimorum virorum, in quo, adhibitis cum primis iis, qui Tridenti operam navaverant, univerſum Opus rite abſolveretur. Ei conventui, ſive, ut ajunt, Congregationi, de Pii IV. Pontificis ſententia, præficiuntur duo præſtantiſſimi Cardinales, Carolus Borromæus, & Guilelmus Sirletus. Quo maxime univerſam rem eo in conventu urgente, quod ad omnem poſteritatem ipſi erit glorioſum, excogitatum ab eodem ſapienter fuit, ut in Catechiſmi Opere comparando, ad ejus doctrinæ ſanctitatem & præſtantiam, ſermonis quoque adderetur elegantia, & latinæ orationis digni-

tas,

Digitized by Google

tas, quæ veterum Romanorum Scriptorum eloquentiæ referret majeſtatem & excellentiam. Nec in eo virum ſapientiſſimum fefellit opinio. Ex iis enim, quos plurimos beatiſſima illa ætas tulit, quatuor delecti ſunt diſertiſſimi viri, qui omnia politioris doctrinæ primas facile tenebant. Scio fuiſſe pleroſque, qui latinam orationem Catecheſi præſtaviſſe unum Paulum Manutium arbitrati ſunt: eaque opinio apud pleroſque etiamnum valet, indicium fortaſſe deſumentes ex ſcriptionis candore & puritate, quam ſane multam & egregiam omnes admirantur in Manutii ſcriptis. Acceſſerat etiam, quod, quum idem Catechiſmus apud Paulum Manutium primo excuſus fuiſſet, ex eo factum eſſe videri poteſt, ut qui typorum fuerit moderator, eumdem ſcriptionis quoque fuiſſe authorem, non nemo exiſtimaverit. Id autem a vero abhorrere videtur. Conſtat enim non unum, ſed plures, id eſt, qui eſſent illis temporibus doctiſſimi, atque in latinis litteris magnos haberent progreſſus, aſſumptos fuiſſe, Silvium nempe Antonianum, Petrum Galeſinium & Julium Pogianum, qui ſinguli ſymbolam conferentes, ſeorſim deſcriberent quod cuique eſſet oblatum, ea prorſus ratione, qua delectis in Concilio Patribus inveniendæ materiæ datum negotium fuerat. Compertumque omnino habeo, Silvium Antonianum primo Catechiſmi libro, Petrum Galeſinium tertio, & Julium Pogianum quarto operam ſuam navaſſe. At ſecundum, qui reliquus eſt, inquiet aliquis, de Sacramentis librum, quum nullus illius author appareat, Paulo Manutio latine deſcribendum tributum fuiſſe, a vero non abhorrere videtur, ſi quidem verum eſt, diſertiſſimum quemque ad id delectum fuiſſe. Neque enim non modo Romæ, ubi tum Manutius morabatur, a Pio IV, primis ſui Pontificatus annis vocatus, ut ſacrorum Librorum editionibus ſuam operam navaret, ſed ne in univerſa quidem Europa, facile erat quemquam præ illo magis diſertum, & in latina eloquentia magis exercitatum reperire. Et ſtylus quidem commentarii de Sacramentis eſt latinus planeque purus, & vero etiam quandam præfefert cum Manutiana dictione ſimilitudinem; nec quidquam inibi invenies quod ab illius latina, & ornata oratione abhorreat. Nec in eo deſunt locupletiſſimi teſtes Hiacynthus Graveſonius, & Apoſtolus Zenus, qui Manutio latine reddendi Catechiſmum partes datas fuiſſe, ut rem admodum teſtatam memoriæ prodiderunt. Verum tamen quum iſti ab ea abfuerint ætate, nec idoneum proferant quemquam ejus rei authorem, uſquedum certius aliud monumentum afferatur, has coniecturas non ſatis eſſe puto, ut certo eam ſcriptionem Manutio adjudicemus. Quodque mihi rem omnem conficere videtur, nullam, quantum intelligere potui, ejus rei mentionem in ſuis latinis Epiſtolis, quas ſub idem tempus Romæ plures ſcripſit, ab eo factam legimus; nec quotquot ejus ipſius ætatis volvi authores (volvi autem plurimos) verbum ea de re ullum feciſſe reperi. Quare quartum Catechiſmi ſcriptorem Mutium Calinum advocemus oportet, eum ipſum, quem Tridenti Commentariorum materiam præſtaſſe, ſupra demonſtravimus: quod quidem ab Anonymo Firmano ab Lagomarſinio allato traditum memoriæ eſt. Verum in eo ab eodem Anonymo & Lagomarſinio etiam diſſentio, quod hi duas Catechiſmi de Symbolo fidei & de Sacramentis partes uni Calino attribuunt: ego vero unam tantum, quæ de Sacramentis eſt, concedo. Symboli enim diſciplinam a Silvio Antoniano latine redditam fuiſſe, luculenta extant monumenta, quæ miror Lagomarſinium latuiſſe: latuiſſe item quod de Petro Galeſinio prodit Antonius Poſſevinus, qui ejus ipſius fuit Sodalitatis. Hos igitur quatuor viros ad id opus delectos affirmamus: quorum munus, de ſententia Cardinalis Sirleti, fuiſſe apparet, ut ex rudi illa & incondita rerum ſilva, quam Patres in ſacro Tridentino Senatu comparaſſe, ſupra demonſtravimus, perſpicuam, &, quam fieri poſſent, nitidiſſimam eruerent præceptionem, quæ ſummam exhiberet totius Chriſtianæ Religionis. Dum autem in ſuo quiſque penſo conficiendo toti ſunt, interim vita exceſſit Pius IV. P. M. quem in Pontificatu quum excepiſſet Pius V. ei Catechiſmi libellus jam abſolutus exhibitus eſt; quem ipſe & probavit & Romæ anno MDLXVI. in Ædibus Pop. Rom. apud Paulum Manutium, duabus formis, in octavo atque in folio, ut vocant, impreſſum in vulgus edi juſſit, ſimul cum vernaculi Italiæ ſermonis interpretatione, quam Alexius Figliuccius ex Dominicana Familia publico conſilio adornaverat. Ita quinque omnino annorum ſpatium in tota ea ſcriptione inſumptum fuit; biennium quidem a Patribus Concilii in inventione & apparatu rerum & argumentorum; triennium autem in latina locutione concinnanda. Ac primo univerſos ejus Catecheſis commentarios diſtributos legi, pro more veterum Scriptorum, in quatuor libros, quos deinde partes appellarunt, poſtquam ſcilicet imperitorum ambitio nova rerum nomina, etiam ubi nihil eſſet neceſſe, commenta eſt. Singuli autem libri in capita, & ſectiones diſpertiti fuere. Marginibus autem foliorum adjectæ pleræque ſacræ Scripturæ & veterum Patrum ſententiæ, ut uberior cuique pateret rerum ſanctiſſimarum copia & facultas. Deprehenduntur etiam in poſterioribus Editionibus plurimæ variæ lectiones, quæ non nihil aliquando ſententias immutarunt. Nuper vero juſſu Clementis XIII. Pont. Max. Romæ nitidiſſimis typis editus Romanus Catechiſmus, priſtinæ ſuæ integritati & fidei fuit reſtitutus. Hæc, inquam, de origine & ratione Catechiſmi Concilii Tridentini.

CAPUT II.

De ejus partibus, diſciplinæ forma, atque præſtantia.

SED aliquid jam de ejus partibus, & de totius diſciplinæ forma, & vi delibemus. Tota Catecheſis deſcriptio in quatuor omnino libros ſive partes tributa eſt. Sed eis præcurrit brevis præfatio, quæ de paſtorum in Eccleſia authoritate & officio, deque præcipuis Chriſtianæ doctrinæ capitibus agit. At in hoc potiſſimum ab antiqua Catecheſi videtur differre is Catechiſmus, quod veteres illi a Decalogi præceptis, atque a rerum naturalium initiis auſpicabantur, propterea quod cum adultis plerumque res ipſis erat: quos a naturali ratione, ad res deinde altioris contemplationis, hoc eſt, ad myſteria traducendos ducebant. At poſterioribus temporibus, mutata diſciplinæ ratione, quum ad ſacrum fontem infantes maxime adducerentur, ſtatim ac hi aliquid cognoſcere cœperant, eos Eccleſia rudimentis fidei imbuendos cenſuit, ut quæ memoriter primo didiciſſent, majorem deinde rerum intelligentiam conſecuti, contemplatione & ratione firmiſſime tenerent: idque ex Apoſtolicarum Conſtitutionum præceptione uſuveniſſe videri poteſt. Quem librum, tametſi Doctorum virorum judicio Apoſtolis abjudicatur, nemo tamen negabit ad ultimam illam ætatem pertinere. Igitur quum univerſa inſtitutio in quatuor libros eſſet diſtributa, eorum primus poſitus eſt, qui eſt de fide & Symbolo fidei: quem commentarium latine deſcriptum demonſtravimus ab Silvio Antoniano. Fuit autem Antonianus omnibus politioribus diſciplinis, neque his vulgaribus eruditus: tantumque litteris & ingenio valuit, ut in ea Urbe, quæ tum virtuti præmia non denegabat, is Bembo & Sadoleto par dignitate fieret, qui ſcribendi laude illis non videbatur inferior. Hoc autem in eo fuit ſingulare, quod ita latine ſcribendi aſciverat ornatum, ut res ſacras e ſanctiſſimo ſapientiæ fonte deſumptas non repudiaret: ſuamque politam orationem ornamentis ſacrorum verborum aptiſſime diſtinguit. Quod præſertim videre eſt in ſuis Epiſtolis Pontificiis (fuit enim, antequam Cardinalis eſſet factus, Epiſtolarum Pontificiarum Scriptor) idque etiam præſtare conatus videtur cum in tota Symboli ſcriptione, tum ubi de primo articulo agens, quid Chriſtiana de Deo ſapientia a philoſophica rerum divinarum notitia differat, ediſſerit: „ Hic jam
„ (inquit) Chriſtianæ ſapientiæ dignitatem & præ-
„ ſtantiam, ex eaque, quantum divinæ bonitati debea-
„ mus, cognoſcere licet; quibus datum eſt ſtatim ad rei
„ præſtantiſſimæ maximeque expetendæ cognitionem,
„ quaſi fidei gradibus aſcendere. In hoc enim multum
„ inter ſe differunt Chriſtiana philoſophia & hujus ſæ-
„ culi ſapientia: quod hæc quidem naturalis tantum
„ luminis ductu ab effectibus, & ab iis, quæ ſenſibus
„ percipiuntur, paulatim progreſſa, nonniſi poſt longos
„ labores, vix tandem inviſibilia Dei contemplatur,
„ primamque omnium rerum cauſſam, & authorem a-
„ gnoſcit atque intelligit: contra vero illa humanæ
„ mentis aciem ita exacuit, ut in cælum nullo labore
„ penetrare poſſit, atque divino ſplendore colluſtrata,
„ primum quidem æternum ipſum luminis fontem, de-
„ inde quæ infra ipſum poſita ſunt, intueri: ut nos
„ vocatos eſſe de tenebris in admirabile lumen, quod
„ eſt apud Apoſtolorum principem, cum ſumma animi
„ jucunditate experiamur, & credentes exultemus læti-
„ tia inenarrabili. Recte igitur fideles primo ſe in
„ Deum credere profitentur, cujus majeſtatem, ex Hie-
„ remiæ ſententia, incomprehenſibilem eſſe dicimus.
„ Lucem enim, ut ait Apoſtolus, inhabitat inacceſſibi-
„ lem, quam nullus hominum vidit, ſed nec videre
„ poteſt: quum enim ad Moſem loqueretur, non vide-
„ bit me, inquit, homo & vivet. Nam ut mens no-
„ ſtra ad Deum, quo nihil eſt ſublimius, perveniat,
„ neceſſe eſt eam omnino a ſenſibus abſtractam eſſe:
„ cujus rei facultatem in hac vita naturaliter non ha-
„ bemus. Sed quamvis hæc ita ſint, non reliquit ta-

„ men

Digitized by Google

men Deus, ut inquit Apoſtolus, ſemetipſum ſine teſtimonio benefaciens, de cælo dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda hominum. Quæ cauſa fuit Philoſophis nihil abjectum de Deo ſentiendi, & quidquid corporeum, quidquid concretum & admixtum eſt, ab eo longiſſime removendi: cui etiam bonorum omnium perfectam vim & copiam tribuerunt, ut ab eo, tanquam a perpetuo quodam & inexhauſto fonte bonitatis ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res, atque naturas perfecta bona dimanent: quem ſapientem, veritatis auctorem, & amantem, juſtum, beneficentiſſimum, & aliis nominibus appellaverunt, quibus ſumma & abſoluta perfectio continetur: cujus immenſam & infinitam virtutem omnem complentem locum & per omnia pertingentem eſſe dixerunt. Hoc ex divinis litteris longe melius conſtat & illuſtrius . . . . . Magna & præclara hæc ſunt, quæ de Dei natura ſacrorum librorum auctoritati conſentanea & conſequentia ex rerum effectarum inveſtigatione Philoſophi cognoverunt. Quamquam in eo etiam cæleſtis doctrinæ neceſſitatem cognoſcimus, ſi animadvertamus, fidem non ſolum hæc præſtare, quemadmodum ſupra dictum eſt, ut, quæ viri tantum ſapienter longo ſtudio conſecuti ſunt, ea rudibus quoque & imperitis hominibus ſtatim pateant, atque in promptu ſint; verum ut rerum notitia, quæ fidei diſciplina comparatur, multo certior, atque ab omni errore purior in mentibus noſtris inſideat, quam ſi eas ipſas res, humanæ ſcientiæ rationibus comprehenſas animus intelligeret. Sed quanto præſtantior divini numinis cognitio cenſenda eſt, ad quam non communiter omnibus naturæ contemplatio, ſed proprie credentibus fidei lumen aditum patefecit "! Vide quam plena ſit religionis oratio! Quanta ſeveritas & gravitas in ſententiis! Quantum pondus in verbis! Quam nihil non hauſtum ex intima Philoſophia! Quanta eloquentiæ vis & majeſtas!

Secundus autem liber, qui de Sacramentis eſt, quemque a Mutio Calino latine fuiſſe adornatum, ſupra commemoravimus, non minorem præfert ſanctiſſimæ doctrinæ ubertatem cum mira orationis perſpicuitate & nitore. Ita ubi ratio refertur cur Sacramenta ex Scripturis & Patrum traditione, & auctoritate Conciliorum, ſeptenario numero ſint definienda, additum porro eſt: „ Cur autem neque plura neque pauciora (Sacramenta) numerentur, ex iis etiam rebus, quæ per ſimilitudinem a naturali vita ad ſpiritualem transferuntur, probabili quadam ratione oſtendi poterit. Homini enim ad vivendum, vitamque conſervandam, & ex ſua, reique publicæ utilitate traducendam, hæc ſeptem neceſſaria videntur, ut ſcilicet in lucem edatur, augeatur, alatur, ſi in morbum incidat ſanetur, imbecillitas virium reficiatur: deinde quod ad Rempublicam attinet, ut Magiſtratus numquam deſint, quorum auctoritate & imperio regatur: ac poſtremo legitima ſobolis propagatione ſeipſum, & humanum genus conſervet. Quæ omnia quoniam vitæ illi, qua anima Deo vivit, reſpondere ſatis apparet, ex iis facile Sacramentorum numerus colligetur. Primus enim eſt Baptiſmus, veluti ceterorum janua, quo Chriſto renaſcimur: deinde confirmatio, cujus virtute fit, ut divina gratia augeamur, & roboremur: baptizatis enim jam Apoſtolis, ut Divus Auguſtinus teſtatur, inquit Dominus: Sedete in Civitate, donec induamini virtute ex alto. Tum Euchariſtia, qua, tanquam cibo vere cæleſti ſpiritus noſter alitur & ſuſtinetur: de ea enim dictum eſt a Salvatore: Caro mea vere eſt cibus, & Sanguis meus vere eſt potus. Sequitur quarto loco pœnitentia, cujus ope ſanitas amiſſa reſtituitur, poſteaquam peccati vulnera accepimus. Poſtea vero extrema unctio, qua peccatorum reliquiæ tolluntur, & animi virtutes recreantur: ſiquidem D. Jacobus, quum de hoc Sacramento loqueretur, ita teſtatus eſt: Et ſi in peccatis ſit, remittentur ei. Sequitur ordo, quo publica Sacramentorum miniſteria perpetuo in Eccleſia exercendi, ſacraſque omnes functiones exequendi poteſtas traditur. Poſtremo additur matrimonium, ut ex maris & fœminæ legitima & ſancta conjunctione, filii ad Dei cultum, & humani generis conſervationem procreentur, & religioſe educentur ". Eademque forma ſingula deinceps Sacramenta auctor perſequitur, nihilque ſane omittit quod ad confirmandam ſacratiſſimam doctrinam contra hæreticorum errores, & ad Chriſtianos omnes ardentiori ſtudio inflammandos erga altiſſima illa myſteria, pertineret.

Jam ad tertium librum progredimur, qui eſt de Decalogo & divinis legibus, cujuſque auctor perhibetur Petrus Galeſinius. Quantus autem in univerſa ea tractatione inſit & dictionis ſplendor & ſententiarum lumina, ex iis quæ hic exſcribemus intelligi facilius poteſt, quam ut nos verbis declarare poſſimus. Agens enim de Decalogi & legis naturæ auctore inquit: „ Inter cetera autem, quæ animos hominum poſſunt ad hujus legis juſſa ſervanda impellere, illud maximam vim habet, Deum eſſe hujus legis authorem. Quamvis enim per Angelos data eſſe dicatur, nemo tamen dubitare poteſt, ipſum Deum eſſe legis Authorem. Cujus rei ſatis amplum teſtimonium præbent non ſolum ipſius legiſlatoris verba, quæ paulo poſt explicabuntur, ſed infinita pene Scripturarum loca, quæ Paſtoribus facile occurrent. Nemo enim eſt, qui ſibi a Deo legem in animo inſitam eſſe non ſentiat, qua bonum a malo, honeſtum a turpi, juſtum ab injuſto poſſit ſecernere; cujus vis & ratio legis, quum ab ea, quæ ſcripta eſt, diverſa non ſit, quis eſt, qui intimæ ſic ſcriptæ legis auctorem Deum negare audeat? Hanc igitur divinam lucem, pene jam ex pravis moribus & diuturna perverſitate obſcuratam, quum Deus Moſi legem dedit, eam potius illuſtriorem reddidiſſe, quam novam tuliſſe docendum eſt: ne forte populus quum audit legi Moſis derogatum eſſe, putet his legibus ſe non teneri. Certiſſimum enim eſt, non propterea his præceptis parendum eſſe, quod per Moſen data ſunt, ſed quod omnium animis ingenita & per Chriſtum Dominum explicata ſunt & confirmata ". Alibi vero, hoc eſt in IV. præcepto, oſtendens non modo parentes, a quibus nati ſumus, ſed Epiſcopos etiam & Sacerdotes & Principes honorandos eſſe, qualis honor præcipue Regibus, eorumque Magiſtratibus ſit deferendus, ſic docet. „ Idem de Regibus, de Principibus, de Magiſtratibus & de reliquis, quorum poteſtati ſubjicimur, dicendum eſt. Iis vero, quod honoris cultus, ac obſervantiæ genus tribuendum ſit, Apoſtolus ad Romanos late explicat; pro quibus etiam orandum eſſe monet: Et D. Petrus ſubjecti, inquit, eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive regi quaſi præcellenti; ſive ducibus tamquam a Deo miſſis. Nam ſi quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur: habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, qui divinæ poteſtatis eſt inſtar, in quo Dei providentiam veneramur, qui publici muneris procurationem iis attribuit, quibuſque utitur tamquam poteſtatis ſuæ miniſtris. Nec enim hominum improbitatem aut nequitiam, ſi tales ſunt magiſtratus, ſed divinam authoritatem, quæ in illis eſt, reveremur: ut, quod permirum fortaſſe videatur, quamvis in nos ſint inimico, infenſoque animo, quamvis implacabiles; tamen non ſatis digna cauſſa ſit, cur eos non perofficioſe obſervemus. Nam & Davidis magna in Saulem officia extiterunt, quum ei tamen eſſet infenſior, quod innuit illis verbis: Cum iis qui oderunt pacem, eram pacificus ". At ſeptimo præcepto, quo furta vetantur, ita de illis ſcribit, qui vano prætextu ſua furta & ſacrilegia excuſant. „ Sed quia non deſunt, qui etiam ſe in furtis excuſent, admonendi ſunt, fore ut nullam eorum peccati excuſationem accipiat Deus, imo vero futurum, ut illa purgatione non modo non levetur peccatum, ſed mirum in modum augeatur. Ecce nobilium hominum non ferenda deliria, qui culpam extenuare ſibi videntur, ſi ſe affirmarint, non cupiditate aut avaritia ad detrahendum alteri ſua deſcendere, ſed tuendæ cauſſa amplitudinis familiæ, & majorum ſuorum, quorum æſtimatio ac dignitas rueret, niſi rerum alienarum acceſſione fulciretur. Quibus pernicioſus error eripiendus eſt, ſimulque demonſtrandum, unam eſſe rationem conſervandi & amplificandi copias & opes, majorumque gloriam, ſi Dei voluntati paruerint, ſi ejus præcepta ſervaverint: quibus contemptis, fundatæ & optime conſtitutæ opes evertuntur: Reges ex regio ſolio & ſummo gradu honoris præcipites exturbantur: in quorum locum infimi interdum homines, & qui ſummo in odio illis fuerunt, divinitus vocantur ". Quibus ex locis, ſi alia omnia deſint, perſpicuum eſt, nullius politioris humanitatis Galeſinium fuiſſe expertem: quin potius in omnibus cum rectiſſimis ſtudiis non mediocriter fuiſſe verſatum, dicendum eſt.

Sed denique ad Julium Pogianum veniamus, qui in pleriſque ſuarum Epiſtolarum locis ſeſe Catechiſmi auctorem facit: ſed ei poſtremum duntaxat librum, qui eſt de Oratione, latine deſcribendum attributum, ex aliis cognoſcimus. Ceterum illuſtris illa, & ornata, & gravis etiam ſcribendi ratio, quæ ſingulis in ſententiis inibi effulget, ubique præſtantiſſimi atque elegantiſſimi Pogiani ingenii præſefert imaginem. Et profecto fuit Julius Pogianus omnibus latinis ac græcis litteris eruditiſſimus, optimiſque diſciplinis addiderat ſingularem morum ſuavitatem: quo factum eſt, ut præ ceteris aliis Guilelmo Sirleto Cardinali ſapientiſſimo eſſet cariſſimus. Atque is poſteaquam Tridentino in Con-

cilio

Digitized by Google

cilio notarii munere functus eſt, Romam accitus, ſcriptor Epiſtolarum Pontificiarum fuit deſignatus a Pio IV. P. M. Illud etiam facile adducor ut credam, præter quartum Catechiſmi librum a Pogiano integrum latine redditum, aliis etiam tribus libris, quos alii latinitate donaverant, ſuam inſuper Pogianum addidiſſe manum; ut univerſam ſcriptionem quodam modo retractando, idem retineret dictionis ſonus. Neque enim aliter fieri potuit, ut tanta eſſet in ſingulis partibus ſtyli conformatio, tantuſque concentus, cujus vel acutiſſimus latinarum litterarum obſervator vix ullam animadvertere poſſet diſſimilitudinem. Atque in eo etiam lectum arbitror, ut Pogianus Sirleti ab Epiſtolis a nonnullis diceretur. Nam quum nuſquam apud Sirletum eo munere functum fuiſſe appareat; eumdem in eo tantum conventu, in quo, primas Sirleto tenente, de Catechiſmo agebatur, ſcriptoris vices geſſiſſe reor, hoc eſt, ſingula recognoviſſe, quæ inibi ſcriptis conſignabantur. Sed ut ſpecimen aliquod ejus ingenii appareat, jam inſignem aliquem Catechiſmi locum deſcribamus. Is igitur deſignans, quænam ſit optimus orandi modus: „ Sed quiſnam „ (inquit) eſt optimus orandi modus, & ſummus pre„ cationis gradus? Nempe is, quo pii & juſti homines „ utuntur, quo freti veræ fidei ſtabili fundamento, qui„ buſdam optimæ mentis orationiſque gradibus, in il„ lum locum perveniunt, ex quo infinitam Dei poten„ tiam, immenſamque benignitatem, ac ſapientiam con„ templari poſſunt: ubi etiam in ſpem certiſſimam ve„ niunt, ſe, & quidquid petierint in præſentia, & il„ lam inexplicabilium bonorum vim conſecuturos eſſe, „ quæ pollicitus eſt Deus, largiturum ſe iis, qui divi„ num auxilium pie, & ex animo implorarint. His, „ quaſi duabus alis, elata in cælum anima, ardenti ſtu„ dio pervenit ad Deum, quem omni gratiarum, & „ laudum honore proſequitur, quod ſummis ab eo be„ neficiis affecta ſit: tum vero ſingulari adhibita pie„ tate ac veneratione, quaſi filius unicus cariſſimo pa„ renti, quid ſibi ſit opus, non dubitanter exponit. „ Quem precandi modum, effundendi voce exprimunt „ divinæ litteræ: inquit enim Propheta: effundo in „ conſpectu ejus orationem meam, & tribulationem „ meam ante ipſum pronuncio. Quæ vox eam vim ha„ bet, ut nihil reticeat, nihil occultet; ſed effundat o„ mnia is, qui ad orandum venit, fidenter confugiens „ in ſinum amantiſſimi parentis Dei. Ad id enim nos „ doctrina cæleſtis illis verbis hortatur: Effundite co„ ram illo corda veſtra: &, Jacta ſuper Dominum cu„ ram tuam. Hunc autem precationis gradum ſignifi„ cat ſanctus Auguſtinus, quum inquit in eo libro, qui „ inſcriptus eſt Enchiridion: Quod fides credit, ſpes, „ & charitas orat. Alius eſt eorum gradus, qui mor„ tiferis peccatis oppreſſi, fide tamen ea, quæ mortua „ dicitur, nituntur ſeſe erigere & ad Deum aſcendere: „ ſed propter intermortuas vires, ſummamque fidei „ imbecillitatem, ſe altius a terra tollere non poſſunt. „ Veruntamen ſua peccata recognoſcentes, & eorum „ conſcientia ac dolore cruciati, humiliter ac demiſſe ex „ illo maxime longinquo loco pœnitentes, ſcelerum a Deo „ veniam & pacem implorant ". Primam vero Dominicæ orationis petitionem deinceps explicaturus, cur a nominis divini ſanctificatione noſtra deſideria exordiri oporteat, ſic demonſtrat. „ Quid a Deo petendum, quove „ ordine id agendum ſit, Magiſter ipſe, ac Dominus „ omnium docuit & imperavit. Nam quum ſtudii & „ deſiderii noſtri nuncia ſit, & interpres oratio, tum „ recte & ratione petimus, quum poſtulationum ordo „ ſequitur ordinem rerum expetendarum. Monet autem „ nos vera caritas, totum ut animum ac ſtudium con„ feramus in Deum: qui, quoniam ſolus eſt in ſe ipſo „ ſummum bonum, jure eſt præcipuo quodam, ac ſin„ gulari amore diligendus. Nec vero ex animo & uni„ ce poteſt amari Deus, niſi rebus ac naturis omnibus „ ejus honor & gloria præponatur. Bona enim & no„ ſtra & aliena, & omnino omnia, quæcumque boni „ vocabulo nominantur, ab illo profecta, ſummo ipſi „ bono cedunt. Quare ut ordine procederet oratio, „ Salvator petitionem hanc de ſummo bono principem, „ & caput conſtituit petitionum reliquarum, docens nos, „ priuſquam ea, quæ nobis, aut proximo cuique opus „ ſint, poſtulemus, quæ propria ſunt Dei gloriæ, pe„ tere debere, ipſique Deo ſtudium, & deſiderium ejus „ rei noſtrum exponere. Quo facto manebimus in offi„ cio charitatis, qua docemur & plus Deum, quam „ nos ipſos diligere, & primum petere, quæ Deo cu„ piamus, deinde quæ nobis optemus ". Et ne plura perſequar, eodem tenore ſingillatim res omnes tam accurate, quam magnifice ac ſplendide ſunt inibi expoſitæ.

Fremant omnes licet: dicam quod ſentio: nullum ad hæc uſque tempora, de ſacra diſciplina librum in lucem prodiiſſe, jure affirmare poſſe videor, qui cum Catechiſmo Romano poſſit conferri; vel doctrinæ ſanctitate & gravitate ſententiarum; vel delectu verborum, aut latinæ eloquentiæ dignitate: eumdemque omnium Theologicorum voluminum unum instar haberi poſſe exiſtimo. Quare quod initio hujus diſputationis quærebamus, qualis ſcilicet eſſe oporteret Catechiſta omni laude cumulatus; hunc omnino vere eſſe Catechiſmum exiſtimo, quem numeris omnibus abſolutum, quem genere toto perfectiſſimum audeam appellare. Quocirca optimo jure Romanus eſt appellatus, quod non ſolum Romanæ Eccleſiæ ſanctiſſimam diſciplinam complecteretur; ſed veterem etiam illam Reipublicæ dignitatem, & cum latina oratione Romani quoque Imperii amplitudinem & præſtantiam omnem præ ſe ferre videatur. At etiam nonnullos fuiſſe intelligimus, qui quædam in eo Catechiſmo inveniſſe affirmant, quæ minus probarent. Quos quidem nihil moror, qui unius ſcholæ ſuæ decretis addicti, nullam aliam diſciplinam Theologiæ probant, præter eam, quam ipſi ſequuntur; nec dum ſuſpicati ſunt, quidnam eſſet uno, brevique comprehendi volumine quæcumque ab innumeris pene Scriptoribus, tum Græcis tum Latinis prolixius litteris prodita ſunt, adeo ſtrictum, adeo eleganter, ut neque quidquam deſiderari poſſit, quod addere neceſſe ſit, & omnia abunde ſuppetant, quæ ejus excolere ingenium valeant. Sique ii tantam ſcriptionis præſtantiam minus probant: at longe pluris facienda eſt Auguſtini Valerii Cardinalis, & Epiſcopi Veronenſis ſententia, qui graviſſimo teſtimonio Catechiſmum Romanum probavit, & magnificis laudibus exornavit: cujus verba ex libro primo ad Acolythos Veronenſes deſumpta non pigeat referre. „ Catechiſmus (inquit) abhinc triennium eſt editus „ Pii V. Pont. Max. juſſu: quem ad juvandam Rem„ publicam Chriſtianam & reſtituendam veterem Ec„ cleſiæ diſciplinam nobis divinitus videmus datum eſ„ ſe. Opus tam præclarum, ſi ſententiarum gravita„ tem, & lumina etiam verborum ſpectemus, ut nul„ lum præclarius multis ab hinc ſeculis editum docti „ homines judicent. Sunt enim explicata omnia, quæ „ ad inſtituendas animas pertinent, tanto ordine, tan„ ta perſpicuitate, tantaque cum majeſtate, ut ſancta „ mater Eccleſia, Spiritu ſancto edocta, non homo quiſ„ piam vocem emittere, & homines docere videatur. „ Vos qui aliquantum ætate proceſſiſtis, legite hunc „ Catechiſmum ſepties & pluſquam ſepties: mirabiles „ enim fructus ex eo percipietis. Quod ſi in Hiſtoriis „ ſcriptum eſt, Demoſthenem ut eloquentiæ laudem con„ ſequeretur, octies deſcripſiſſe Thucididem, eaque ra„ tione omnes illius conciones plenas argumentis, me„ moriæ mandaſſe; quanto æquius eſt vos, qui in di„ ſciplina Eccleſiæ verſantes, omnia veſtra ſtudia refer„ re debetis ad gloriam Dei & ad ſalutem veſtram, & „ aliorum, egregium librum, dictante Spiritu ſancto, „ Patrum, qui in Concilio Tridentino aderant, decre„ to ſcriptum, & Chriſti Vicarii auctoritate editum, „ octies legiſſe diligenter, atque etiam deſcripſiſſe "? Luculentum ſane & magnificum teſtimonium, quo profecto maxima Catechiſmo auctoritas tribui videtur. Par enim illi pondus, atque ipſi Concilii Tridentini Decretis impertiri a tam præſtanti viro perſpicuum eſt. Neque id immerito. Nam quum mandato, & juſſu Tridentini Concilii Catechiſmus iſte ſit conſcriptus, quinimmo a Patribus ipſius Concilii præcipua opera navata in eo componendo ſit; profecto maximam ſibi Catechiſmus auctoritatem merito vindicat; ut in iis quæ fidem, & mores Chriſtianorum reſpiciunt, nihil contra ſine nefario ſcelere ſtatui poſſe videatur. Neque id non agnoſcit ipſummet Concilium, quod eandem Catecheſim Paſtoribus omnibus proponit, ut ex ejus præſcripto ſingula Sacramenta adminiſtrarent. Accedit Catholicæ Eccleſiæ conſenſus. Nemo enim ubique gentium Catholicorum Epiſcoporum fere fuit, nullum Concilium, nulla Synodus, quæ hunc Catechiſmum, ut orthodoxam doctrinam complectentem, non ſuſceperit ac probarit. Nec profecto ulla fuit paulo notior in terrarum orbe lingua, in quam converſus iſte non ſit. Atque in eam ſententiam ire viſi ſunt præſtantiores Theologi, ut poſt ipſas ſacras Scripturas & traditiones, ipſaſque Generalium Conciliorum ſanctiones principem locum eidem concedant. Quod autem univerſa tenet Eccleſia, id maxime & ſanctitate & auctoritate apud omnes pæneque Chriſtianos pollere oportet. Quum itaque tam accurate, tam ſancte, tam copioſe etiam & eleganter in Romano Catechiſmo conſtitutam habeamus diſciplinam; quidnam cauſſæ fuiſſe Catholicis pleriſque non video, cur ab ea recederent, aut aliquid aliud novi molirentur. In quo dupliciter a noſtris hominibus peccatum videtur, quod poſt Romanum Catechiſmum novas alias inſtitutiones deſcribere audent; & quotidie ex alienigenis in Italiam novas Catecheſes uſque adhuc invexere, futili quadam vel potius ſtolida opinione ducti, ut aliena

Digitized by Google

na magnificerent, noſtra negligerent. Sæpe hoc mihi mirari uſuvenit, unde hoc apud noſtrates tam inſolens ſit rerum domeſticarum faſtidium. Idque vitio quodam humanitatis fieri opinor, nihil ut præclarum, niſi quod ex longinquo eſſet allatum, exiſtimare plerique ſoleant. Atque utinam tam ſtulta perſuaſio ex animis noſtrorum Italorum tandem aliquando evelleretur! Noſtri enim, ſic opinor, ſicut melius ſemper, quam ceteri, res omnes pepererunt; ita iiſdem in exornandis, cuinam primas concedere jure debeant, nuſquam reperio. Sed tamen hoc vulgo obtinere videmus, ut exterarum gentium ingenii monumenta, ſicut & merces aliæ, neſcio quid præſtantius continere nonnullis videantur, domeſtica ſordeant: qui proinde in prudentum reprehenſiones merito incurrere ſolent.

Sed his omiſſis, quotquot poſt editum Romanum Catechiſmum, aliam ſacræ Doctrinæ Inſtitutionem tradendam ſuſceperunt, ſi novam Chriſtianam Catecheſim aut melius aliquid in eo genere conari & præſtare crediderunt, ii enimvero vehementer errarunt, qui majus quid ſibi unis arrogare auſi ſunt, quam quantum in univerſis illis præſtantiſſimis viris extitiſſe cognovimus. At vere longe aliud iſtorum conſilium fuiſſe in prodendis ſuis Catechiſmis, dicendum arbitror. Nam quum intellexiſſent, inter mandata Tridentini Concilii illud etiam adnumeratum, ut idem Romanus Catechiſmus in vulgarem linguam verteretur, ac fideliter exponeretur chriſtiano populo, hoc ſibi efficiendum illi propoſuere, ut nimirum quæ ſanctiſſima ac diligentiſſime eſſent in illo pertractata, planius atque ad rudium intelligentiam accommodatius declararent: ac proinde ab illo diſciplinam omnem arripere eos conatos videmus. Hinc factum eſt, ut nemo fere ab ea, quam ille tenuit, forma rerum tractandarum diſcederet; atque hac una ratione laudem ſibi meruiſſe viſi ſunt. Quorum tamen ordinem & numerum accuratius non ita erit facile referre, tanta eorum eſt multitudo cum Italorum atque Hiſpanorum, tum maxime Gallorum. Apud hos enim nulla fere Eccleſia eſt, quæ ſuum non habeat Catechiſmum: quin ſinguli pene Epiſcopi, & Paſtores ſuam proferre Catecheſim ad hæc uſque tempora ſolemne habuerunt. Idque præſertim eveniſſe comperimus, poſtquam Janſeniſtarum & Moliniſtarum vana nomina audiri cœpta ſunt. Ut quiſque enim uni eſt ſcholæ addictus, ita ſectæ ſuæ decreta, non modo perpetuis commentariis tueri, ſed parvis quoque libellis Catecheſium in vulgus ſpargere, & vendibilia reddere adnituntur.

DE CA-

Digitized by Google

DE CATECHISMI ROMANI AUTHORITATE DISSERTATIO

FR. ANTONINI REGINALDI

ORDINIS PRÆDICATORUM

IN ACADEMIA TOLOSANA ANTECESSORIS.

MONITUM TYPOGRAPHI

Præfixum Editioni Neapolitanæ anni *1765.*

PIO ET ERUDITO LECTORI.

STATIM ac in lucem prodiit ſacroſanctæ Tridentinæ Synodi decreto excogitatus, & S. Pii V. authoritate conſcriptus, & editus Catechiſmus, qui Romanus appellatur, nonnulli Theologi, qui magnum aliquid ſe jactabant, in ipſum acriter inſiluerunt, & hæreſeos nota (ut identidem adverſus omnes, qui pro ipſis non ſtant, ſoliti ſunt) illum ſacrilego auſu deturpare ſatagerunt. Sed Fr. Antoninus Reginaldus Ordinis Prædicatorum, & in Academia Toloſana Anteceſſor, & Fr. Guillelmi Courteti, qui martyrii palmam pro Chriſto Nangazachi in Japonia promeruit, diſcipulus, ad tam divini operis defenſionem ſtrenue inſurrexit aureo hoc opuſculo, quod ita relatum reperies in Catalogo Scriptorum Ord. Prædicatotum Tom. 2. pag. *663.* „ Diſſertatio de Catechiſmi Ro-
„ mani authoritate initio ejuſdem Catechiſmi edita Toloſæ, Typis Arnaldi Colomerii *1648.*
„ in octavo. Hanc nervoſam, & eruditam, ut ab authore profecta eſt, æmuli quidam mu-
„ tilam, elumbem, & interpolatam aliis ejuſdem Catechiſmi editionibus præpoſuerunt “.

Neque hic arbitror indicatos eſſe æmulos, & adverſarios Patris Reginaldi, ſed potius nonnullos ſatis notos Catechiſmi inimicos, & quidem tum Romani, tum cujuſcumque, & a quovis Epiſcopo, vel Theologo compoſiti, præter illos a ſuis aſſeclis conſarcinatos, ſeu qui doctrinam continent novis eorum opinionibus conformem; quod tam notum eſt, ut ſupervacaneum omnino ſit, id exemplis confirmare.

Cum autem Catechiſmus Romanus ſuper cæteros hujus generis libros doctrina & authoritate polleret, ad eum acrius adverterunt animum, ut illum cenſoria virga adorirentur, & nequedum ceſſant illum mordere, doctrinas varias, & peregrinas proferendo alienas ab eodem Catechiſmo. Nonne in præſentia, & dum hæc ipſa ſcribo pugnaciſſime diſputatur, immo mordicus aſſeritur nullum eſſe præceptum, quod jubeat omnes noſtras actiones ad Deum dirigendas eſſe, & notiſſima B. Pauli verba: *Sive ergo manducatis, ſive bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*: nil aliud continere, quam purum putum conſilium contra apertiſſimam mentem hujus Catechiſmi, qui pluries hanc doctrinam inculcat? En ut loquitur part. 4. cap. 13. ſect. 1. &c. pag. 329. „ Nam ut ad Deum tanquam ad ul-
„ timum finem referuntur homines, ſic humanæ vitæ bona ad divina eadem ratione diri-
„ guntur; quæ quidem ideo optanda, ac petenda ſunt, vel quod ita divinus ordo poſtulat,
„ vel quod illis adjumentis ad divinorum bonorum adeptionem indigemus, ut iis adminicu-
„ lis propoſitum finem conſequamur, qui regno, & gloria cæleſtis patris, atque iis præce-
„ ptis colendis ſervandiſque continetur, quæ Dei voluntatis eſſe non ignoramus. Quare o-
„ mnem vim, & rationem hujus petitionis ad Deum, ejuſque gloriam referre debemus.
„ Præſtabunt igitur ſuum officium Parochi fidelibus auditoribus, ut intelligant in iis peten-
„ dis, quæ ad uſum, ac fructum pertinent rerum terrenarum, eſſe intendendum animum,
„ ac ſtudium noſtrum ad Dei præſcriptionem, nec inde ulla ex parte declinandum. Nam
„ in eo quod ſcribit Apoſtolus: Quid oremus ſicut oportet, neſcimus; maxime peccatur his
„ poſtulationibus terrenarum, & caducarum rerum. Ergo petenda ſunt bona hæc, ut opor-
„ tet, ne perperam aliquid poſtulantes, reſponſum illud a Deo feramus: Neſcitis quid pe-
„ tatis. Erit autem certa judicandi nota, quæ prava ſit, quæve recta petitio, conſilium, &
„ propoſitum poſtulantis. Nam ſi quis terrena petit eo animo, ut illa omnino bona exiſti-
„ met, & in illis tanquam in optato fine conquieſcens, nihil præterea requirat, ſine dubio
„ non orat, ſicut oportet. Non enim, inquit S. Auguſtinus, petimus temporalia hæc tan-
„ quam bona noſtra, ſed tanquam neceſſaria noſtra. Apoſtolus etiam in Epiſtola ad Corin-
„ thios docet, omnia, quæ ſpectant ad uſus vitæ neceſſarios, ad Dei gloriam referri opor-
„ tere “.

„ tere “. *Sive enim manducatis*, inquit, *ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*. Hæc eadem brevius quidem, ſed non minus dilucide tractata inveniuntur in Catechiſmi præfatione num. 10. ubi ſic legitur. „ Igitur ut ſciant, quoniam veluti ad „ finem, omnia eorum conſilia, labores, & ſtudia referenda ſint, quovè pacto id quod vo„ lunt facilius conſequi, & efficere poſſint, illud primum videtur eſſe, ut ſemper memine„ rint, omnem Chriſtiani hominis ſcientiam hoc capite comprehendi, &c. Si enim creden„ dum, ſive ſperandum, ſive AGENDUM ALIQUID proponatur, ita in eo SEMPER „ charitas Domini noſtri commendari debet, ut quivis perſpiciat, omnia perfectæ chriſtia„ næ virtutis opera non aliunde, quam a dilectione ortum habere, neque AD ALIUM FI„ NEM, quam ad dilectionem referenda eſſe “. Hoc unum exemplum fuſius adduxiſſe, ac pertractaſſe ſufficiat, ut manifeſte appareat eos, qui ab initio huic Catechiſmo adverſati ſunt, adhuc quoque audacter, ne quid gravius dicam, ejus doctrinam in rebus etiam magni momenti oppugnare, dum inflatis buccis, & editis libris prædicant, atque a ſuis aſſeclis vel e ſuggeſto, & ab epiſcopali throno proclamare faciunt, hæreſim eſſe manifeſtariam anathemate perculſam ab Oriente ad Occidentem opinionem illam, quæ ſuſtinet, verba B. Pauli, quæ docent omnes noſtras actiones referendas eſſe ad Deum, non conſilium, ſed præceptum continere. Nec authoritatem ſolum Catechiſmi Romani quantumvis maximam, & quæ ſuo ipſius pondere illos frangere deberet, flocci faciunt, ſed & S. Auguſtini lib. 4. cap. 3. dicentis contra Julianum: *Quicquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri vera Sapientia præcipit; etſi in officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt*: & S. Thomæ idem inculcantis his gravioribus verbis: *Non quia per ſe ipſum factum, quod eſt nudum operire, peccatum eſt; ſed de tali opere non in Domino gloriari SOLUS IMPIUS negat eſſe peccatum*. Quæ ita enucleanda putavi, ut in propatulo neceſſitatem collocarem iterum typis mandandi hanc eruditam, doctamque Diſſertationem, quæ Romani Catechiſmi defenſionem complectitur, & quam iidem æmuli, qualem Author in lucem edidit, e medio tollere conati ſunt, ita ut eam reperire difficillimum mihi fuerit; nam exemplaria illius fere omnia undique collecta, igni, ut plane putandum eſt, concredita fuere. Ego vero hanc editionem exſcripſi ab editione Opuſculorum ejuſdem Reginaldi, quæ hunc titulum præferunt: *Opuſcula Fr. Antonini Reginaldi Ordinis Prædicat. in Academia Toloſana Anteceſſoris, Toloſæ. Apud Raymundum Boſc 1672. cum privilegio Regis*. Duo autem ſunt ſimul, & in uno compacta volumine, primum *De authoritate Catechiſmi Romani*, alterum *De diſtinctione ſenſus compoſiti, & diviſi*: de quibus Opuſculis ita diſſerit Author in Dedicatione eorumdem *ampliſſ. & eruditiſſ. DD. Rectori, & Anteceſſoribus illuſtriſſimi Studii generalis Toloſani, ipſique toti Academiæ tanquam almæ matri*: „ Quum enim, ait, frequens in „ noſtris pro cathedra diſputationibus uſus fuerit tum authoritatis Catechiſmi Romani, tum „ diſtinctionis ſenſus compoſiti, & diviſi, &c. quidam veluti contemnentes viſi ſunt deride„ re: alii vero non intelligentes conati ſunt detorquere; arbitratus ſum non indigna Opu„ ſcula, quæ veſtræ, PP. ampliſſimi, eruditioni nuncuparem, Catecheſeos illius veluti apo„ logiam, & veram, ac legitimam illius diſtinctionis intelligentiam, &c. “ Multa quo„ que de eodem argumento reperies tractata in inſigni Opere poſtumo ejuſdem Authoris, quod inſcribitur: *De mente S. Concilii Tridentini circa Gratiam ſeipſa efficacem*, impreſſum Antuerpiæ 1706. part. 2. cap. 1. & ſeqq. Hæc animadvertenda putavi, tibique, pie, & erudite Lector, ob oculos ponere, ut an operæ pretium fecerim in hac editione iteranda tute ipſe videas. Vale.

AD

Digitized by Google

ADMONITIO
AUTHORIS DISSERTATIONIS
AD
LECTOREM BENEVOLUM.

T*ERTIUS ſupra vigeſimum annus agitur*, *BENEVOLE LECTOR*, *ex quo primum Diſſertationem iſtam de Catechiſmi Romani authoritate Toloſæ in lucem emiſi, hoc unum intuitus, ut liber ille tanta Tridentinorum Patrum cura compoſitus, non eſſet neglectui, neve tam audacter a quibuſdam recentes ſuas opiniones illius præjudicio rejectas ſentientibus contemneretur: aliquanto tempore poſt editionem aliis applicitus vix tandem ante ſexennium Toloſam redii, ac forte fortuna incidit in manus Catechiſmus iſte Lugduni editus anno 1659. apud Philippum Borde, Laurentium Arnaud, & Claudium Rigaud cum præfatione ſub nomine* Apparatus *quatuor articulis diſtincti. Legi hunc Apparatum, miratuſque ſum illius authorem, qui conſulto nomen ſubticuit ſuum, totam fere Diſſertatiunculam noſtram exſcripſiſſe, quodque pejus eſt, falſa quædam de ſuo appoſuiſſe, ac multa, quæ Catechiſmi hujus authoritatem plurimum commendabant, aut omnino fuiſſe ſuffuratum, aut enervaſſe. Nec minus obſtupui ad alterius ſcripſionem publici juris factam, in qua, licet fateatur ſummam eſſe hujus Catecheſeos authoritatem, eas tamen ſententias in ea contineri aſſerit, quæ nequidem ſint probabiles, & quas Theologi tantum non cenſura notant, aliaque plura objicit, quæ illius libri authoritatem mirum quantum imminuant. Denique neſcio quo fato contigit, ut in manus meas deveniret altera ſcriptio continens argumenta nonnullorum opera, & arte concinnata, quæ illius Catechiſmi authoritatem plane convellant. Hæc ubi pluries expendi, in eam ſuſpicionem adductus ſum, ex eadem officina prodire hæc omnia; unde amicorum ſuaſu ſecundam meæ Diſſertationis editionem adornavi, in qua plura in hujus libri commendationem addidi, & objecta omnia pro viribus diſſolvi, ne Catecheſis iſta tanto totius Eccleſiæ bono edita, quorumdam artibus in contemptum adduceretur. Sed Apparatus illius lapſus volui ante ipſam Diſſertationem tibi repræſentare, ne ſub ficto amici nomine, multa tibi ſuadeat contraria veritati: hæc igitur breviter accipe.*

Dixeram cap. 1. meæ Diſſertationis ex Sanctotiſio Ordinis D. Auguſtini Catechiſmum fuiſſe compoſitum hoc pacto. Legati particulas Symboli, Orationis Dominicæ &c. diſtribuebant ſingulis Patribus, ac Theologis Tridentinis, ut eorum quilibet quidquid ad Catechiſmi perfectionem conducere videretur, quanta poſſet diligentia elucubraret; dixeram ipſum Sanctotiſium narrare, quod Cardinalis Seripandus Legatus ipſi dederat explicandum illum Symboli articulum, & in unam Sanctam &c. *Author Apparatus ſic iſta repræſentat, quaſi Sanctotiſius referat, Cardinali Seripando illum articulum obtigiſſe exponendum. Hoc vero nec dicit, nec ſomniavit Sanctotiſius, nec ego, qui hoc ipſum retuli ex Sanctotiſio, vel dixi, vel cogitavi. Seripandus enim, cum eſſet Legatus, non ſibi ſumebat, quod exponeret, ſed aliis diſpertiebatur, quod explicarent: nec Seripandus expoſuit illum articulum*, & in unam Sanctam &c. *ſed illud Sanctotiſio tradidit exponendum, ut conceptis terminis refert ipſe Sanctotiſius.*

Dixeram aperte colligi ex præfatione ad opuſculum Michaelis Medinæ de quarto Symboli articulo, eumdem articulum eidem Medinæ traditum, ut ipſum exponeret. Author Apparatus affirmat, Medinam id ſibi in ea præfatione tribuere: quæ ſane longe diverſa ſunt; colligitur id quidem; ſed falſum eſt, id illum aſſerere; cum alia omnino ſint quoad verba, & methodum ab iis, quæ in præfato opuſculo continentur, & quæ habentur in Catechiſmo.

Apparatus articulo primo refert anno 1545. inchoatum Concilium, & fere ſtatim ſubjungit, quod fidelibus ut arma ſubminiſtrarent Patres, Parochos, qui tunc temporis erant plerique omnes tum ſcientiæ, tum religionis expertes, edocendos ſuſcipiunt, ut deinde vulgus imperitum poſſit erudiri. De ratione, & methodo divinum hoc exequendi conſilium poſtquam diligentiſſime deliberatum eſt, comperere Patres ab Hæreticis non tantum ingentia confecta eſſe volumina, quibus Catholicam fidem evertere conabantur, verum & infinitos ab iiſdem conſcriptos eſſe libellos, &c. *Quibus verbis ſatis videtur innuere in prima illa Tridentini convocatione cœptum agi de Catechiſmo ad Parochos inſtruendos: quod quantum a veritate alienum ſit, patet ex eodem authore art. 2. & certum eſt apud omnes. De hac enim Catecheſi nulla facta eſt mentio in prima Tridentini celebratione, hoc eſt ab anno 1545. uſque ad annum 1548., immo nec in ſecunda ab anno 1551. uſque ad annum 1552. Sed duntaxat in tertia 1562. cum poſt lectos in Congregatione generali reformationis articulos decimum tertium,*

& decimum nonum ab Oratoribus Chriſtianiſſimi Regis Caroli IX. cœperunt Patres de Catechiſmo deliberare. Qua vero ratione id contigerit, dicam inferius cap. 1. Diſſertationis.

Author Apparatus, ut ſignificet ad hoc opus non in ipſo Concilio, ſed extra Concilium delectos eſſe Patres ex Ordine Prædicatorum, ſic ſcribit: Dimiſſo vero Sacroſancto Concilio, quod ſupererat operis, commiſſum eſſe quibuſdam Patribus ex Ordine Fratrum Prædicatorum, non inficiamur.

Hoc tamen falſum eſſe conſtat ex omnibus authoribus, quicumque de re aliquid ſcripſerunt. Non enim dimiſſo Concilio, ſed in ipſo Concilio, & ab ipſis Patribus Tridentinis delecti ſunt tres illi ex Ordine Prædicatorum, non ut quod ſupererat operis, perficerent, *ut ais ille, ſed ut fuſius ſcripta ab ipſis Tridentinis Patribus in compendium Catechiſmo componendo idoneum redigerent. Conſtat hoc ex iiſdem authoribus Gaſpare Silingando, Ferdinando Ughello, Michaele Pio, & aliis infra in cap. 1. Diſſertationis allegandis, imo id evidentiſſime, atque invictiſſime convincitur ex decreto Tridentini ſeſſ. ult. inferius referendo.*

Addit author Apparatus: Ex eo, quod ab Eccleſia munus hoc obeundum ſuſcepere (*Patres videlicet illi ex Ordine Prædicatorum*) conſtare debet, eos vel ultro proprios, ac peculiares animi ſenſus, ſi quos habebant, exuiſſe, vel ex decreto Concilii, aut Summi Pontificis mandato ſaltem viva voce injunctum eſſe illis non ex ſuo, ſed ex Eccleſiæ ſenſu tractanda eſſe omnia; alias non ſatis prudenter actum eſſet. Quod aſſerere quantum nefas!

Sed hic author vel ignorat, vel fingit ſe neſcire, quæ geſta ſunt. Hi enim Patres delecti non ſua ſenſa ſcribebant, ſed aliorum ſcripta in epitomen redigebant, nec ſoli hoc ipſum præſtabant, ſed poſtquam quilibet ex iis, quibus deſignatus erat ſuus articulus, ſcripſerat, quæ ſibi ad illius articuli explanationem neceſſaria videbantur, eaque ſcripta manu propria conſignata Legatis Concilii exhibuerant; tum Legati ea ipſa tradebant tribus illis Patribus ex Ordine Prædicatorum, ut ipſi in compendium ea redigerent, ac mox illud ipſum compendium iidem Patres Legatis exhibebant; Legati vero hoc idem compendium cæteris Patribus diſcutiendum tradebant, quouſque omnes illud approbarent; approbatum vero tradebant Gabrieli Paleoto Epiſcopo Veſtano, vel, ut alii volunt, Aldo Manutio, ut illud nulla ſententia prorſus immutata, latinitate donaret. Cumque omnia illa Patrum ſcripta circa omnes articulos nondum eſſent in compendium redacta, quando finis Synodo fuit impoſitus, decrevit Concilium, ut tres illi Patres ex Ordine Prædicatorum Romam pergerent, & ibidem & jam peracta exhiberent Summo Pontifici, & quæ ſupererant ejuſdem Summi Pontificis judicio, & authoritate perficerent, & evulgarent: quod ipſi exactiſſime præſtiterunt. Igitur quæ illi tres Patres ſcripſerunt in Catechiſmo, cæteri fecere ſuum approbando, & ad judicium ſummi Pontificis remittendo: Non ergo neceſſarium fuit, illos tres Patres delegatos proprios, ac peculiares animi ſui ſenſus exuere; cum non authores illi eſſent, ſed ut ſic loquar, Epitomiſtæ, nec ipſi quicquam de ſuo apponerent, ſed totum ex aliorum ſententiis ſcriberent, illudque ipſum a Patribus Concilii primo ſaltem ex parte, & deinde a Summo Pontifice totum approbatum vulgarent.

Articulo ſecundo ſub finem dicit author Apparatus: Hoc opus Catechiſticum ipſi Pio V. ut primo motori totum referri acceptum.

Sed hoc profecto minus recte dictum eſt. Primus ſiquidem motor is dicitur, a quo primo incipit motus: At tantum abeſt, ut Pius V. is fuerit, a quo primo incœperit hujus operis cogitatio, vel ejus compoſitio, quin potius ab ipſo Concilio ſuggerentibus Regis Chriſtianiſſimi Oratoribus, dum adhuc Pius V. Petri Cathedram non aſcendiſſet.

Denique ſuffuratus eſt author iſtius Apparatus; primo quidem rationes omnes, quibus Catechiſmi hujus authoritatem demonſtraveram ſingulis fere meæ Diſſertationis capitibus; ſecundo quæ de laudibus trium illorum Patrum dixeram, ſicut & addita de Sirleto Cardinali, & aliis a Sancta Sede ad hoc opus reviſendum delegatis: tertio, quæ de Pii V. ac Gregorii XIII. virtutibus ſubjunxeram; quarto ſubtraxit præcipua Synodorum Provincialium verba, nominatim Toloſanæ Synodi, librum illum, Romanæ fidei Catechiſmum, *nuncupantis; quinto ſubticuit Synodi Gneſnenſis in Polonia, Tarraconenſis in Hiſpania, & Limenſis in India conſenſum: ſexto privatorum voces dimiſit, ex quibus conſtabat, quo gradu authoritatis habendus ſit Catechiſmus, & qua ratione in Seminariis recte inſtitutis prælegendus ſit, ac demum concluſionem totius operis ſubripuit, quæ tamen omnino neceſſaria erat, ne quis exiſtimaret, quidquid hoc opere continetur, eſſe de fide.*

Hæc habui, LECTOR BENEVOLE, de quibus te monerem, antequam te ad noſtræ Diſſertationis lectionem accingeres. Tuum erit judicium, quo fine illa omnia ſic ſcripſerit ille author. Quæ vero manifeſte objiciunt, infra invenies. Vale, & fave.

DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO
DE
CATECHISMI ROMANI
AUTHORITATE.

CAPUT I.

Qua ratione Catechiſmus Romanus fuerit tum in ipſa Concilio Tridentino cœptus, tum Romæ perfectus?

SACROSANCTA Synodus Tridentina, ut nedum præcipua earum, quæ tum temporis graſſabantur, hæreſeon capita reſecaret; verum etiam repullulantia uno velut ictu confoderet, omneſque vel minimas errorum radices ac fibras ſtirpitus evelleret, & non ſolum præſenti tunc rerum ſtatui, ſed & in futurum totius Eccleſiæ rebus proſpiceret, ac veluti commentarium decretorum ipſius Concilii quam breviſſimum ederet; noluit duntaxat doctrinam catholicam, quam hæretici variis conabantur machinis concutere, ſuis canonibus ac definitionibus confirmare; ſed inſuper doctiſſimi hujus Catechiſmi editione, cunctas, quæ in poſterum ſuccreſcere poterant, novatorum opinationes, prævertente malum providentia, etiam ante ortum præfocare; ut cum chriſtianus populus a parochis hunc Catechiſmum edoctus noſſet, quid credere, quid ſperare, quid de fidei ſacroſanctis myſteriis ſentire, qua ratione Sacramentis chriſtianæ religionis uti deberet, novorum dogmatum magiſtros non audiret, non exciperet, imo vero illos omnes tanto & tam antiquo hujus Catecheſeos præjudicio prædamnatos exploderet. Huic Patrum Tridentinorum conſilio favebant nedum veterum ſynodorum exempla, ut Nicænæ primæ, Conſtantinopolitanæ, ac aliarum, ſed & anſam præbuit Catechiſmorum tanta tamque periculoſa multitudo, quæ per totum chriſtianum Orbem magno ſane fidelium periculo circumferebatur: prodierant jam Catechiſmi Bernenſis, Genevenſis, Confeſſio Calviniana, Auguſtana, Inſtitutiones Calvini; & a viris catholicis Enchiridion Eckii, Enchiridion Colonienſe, Inſtitutio ſacerdotum Petri Soto ex Ordine Prædicatorum, Catechiſmus a Ferdinando Romanorum Rege die 14. Auguſti anni 1554. promulgatus.

Confutarunt quidam Doctores theologi peregrinas illas Catecheſes, Gaſpar Cardillus Villalpandæus Confeſſionem Auguſtanam, Franciſcus Orantius Ordinis Minorum Inſtitutiones Calvini, aliique alias erroneas lucubrationes. Verum inter alia, quæ variis in locis contigere, quidam ludimagiſter Duſſeldorpienſis Joannes Monhemius Catechiſmum ediderat hæreticum, quo plurium mentes peſſimis dogmatibus infecerat. Huic peſti graſſanti occurrerat quidem Academia Colonienſis, cura demandata Patribus Societatis, ut adverſus impium Monhemii Catechiſmum orthodoxam explicationem, & accuratam quamdam cenſuram componerent. Agebat tum Coloniæ inſignis ille Joannes Gropperus, qui teſtibus Orlandino lib. 16. hiſt. Societ. n. 25., & Sacchino lib. 1. n. 105. multum juvit Societatem, & qui paulo ante Colonienſe Enchiridion, referente Poſſevino ejuſdem Societatis in Apparatu verbo *Enchiridion*, ediderat. Erant tunc etiam Coloniæ Patres Societatis Leonardus Keſſelius, Henricus Dionyſius, Franciſcus Coſterus, & Joannes Rhetius, imo & Petrus Caniſius, ut ex eodem Sacchino videtur colligi. Quis horum Patrum hanc cenſuram in Monhemium concinnarit, non conſtat. Illam ubi legit Kemnitius hæreticorum peſtilentiſſimus, ut referunt idem Sacchinus in *Laynio* lib. 7. n. 54. Didacus Payva de Andrade in epiſt. nuncupatoria, & in præf. ad lib. Orthod. explicationum, & Bellarm. tom. 1. de Verbo Dei non ſcript. lib. 4. cap. 3. ſuppetias ludimagiſtro laturus adverſus præfatos Patres ſcribit librum: ſed & ipſi ſtrenuiſſimum nacti ſunt propugnatorem ac patronum Didacum Payvam de Andrade Luſitanum ad Tridentinam Synodum a Rege Luſitaniæ miſſum theologum, fratrem ſocii ſancti Xaverii. Quamvis ergo Colonienſes huic malo pro viribus occurriſſent, tot nihilominus ubique terrarum inſtitutiones, Catecheſes, aliique ſimiles libelli paſſim in dies ſingulos oriebantur, ut in tanta Catechiſmorum multitudine, inter quos boni, malique permiſcebantur, difficillimum foret nedum ſimplici plebi, ſed etiam ipſis parochis optimum quemque ſeligere. Quare viſum eſt Patribus Tridentinis nomine totius Concilii Catechiſmum conficiendum, ne cuiquam amplius dubium ſupereſſet, quo potiſſimum libro ad chriſtiani populi eruditionem, iis, quibus hæc cura commiſſa eſt, foret utendum. Neque vero parum ad Catechiſmi componendi conſilium ineundum valuit Chriſtianiſſimi Regis Caroli noni ſtudium, & inſtantia, qua petiit a Legatis & Patribus Concilii, ut Catechiſmus diligentiſſime componeretur. Patet hoc ipſum ex articulis decimotertio, & decimonono inſtructionum, quæ ab ipſo Rege de conſilio Procerum Galliæ datæ ſunt regiis Legatis; articulo ſiquidem decimotertio ſic habetur: *De Catecheſi & Summa Doctrinæ catholicæ conſcribenda, deque poſtillis & agendis ea decernantur, quæ Cæſareæ Majeſtati viſum eſt ad hoc ſanctum referre Concilium &c.* Articulo autem decimonono ita ſcriptum eſt: *Ut omnes, præcipue literarum ignari, uſum & efficaciam Sacramentorum intelligant, præcedat ſemper ex lingua vernacula brevis & dilucida expoſitio, quæ Sacramenti, quod adminiſtratur, rationem contineat.* Oblati ſunt Legatis hi articuli die tertia Januarii 1562. ut conſtat ex epiſtola Lanſaci Oratoris Regii in Concilio ad D. de Inſula Regis Chriſtianiſſimi Oratorem apud Pontificem, quarto ejuſdem menſis & anni. Quod ſi quis illa duo capita conferat cum decreto ſacroſanctæ Synodi ſeſſ. 24. cap. 7. de Reformat. ſub finem hujus capitis referendo, profecto inveniet, duos illos articulos in unum conflatos pene iiſdem verbis a Patribus eſſe decretos. In eam igitur ſententiam de Catechiſmo nomine ac authoritate Concilii componendo, ea die cum certatim ab omnibus itum eſſet, nonnihil difficultatis in modo ac forma illius ſubortum eſt. Nonnulli ex Patribus contendebant, libellum hunc communia duntaxat & ſimplicia, omniumque captui accommodata debere complecti; alii ſublimia & abſoluta, quæque majeſtatem tanti Concilii redolerent, eo quod, ajebant iſti, poſt Scripturas ſacras, poſt Symbolum, poſt ſacros canones, ac traditiones liber hic primas obtineret. Tandem id conſilii ceptum, ut ſummi Pontificis Legati theologis ac Patribus in Tridentino præſentibus varias Symboli (idemque de Oratione Dominica, decalogo, & doctrina de Sacramentis cenſendum) particulas ſive ſententias diſtribuerent, in quas illorum quilibet elucubraret, quæ ad abſolutam Catechiſmi perfectionem conducere viderentur; omneſque deinde propriis nominibus ſubſcriptas lucubrationes Legatis exhiberent. Quod & factum eſſe teſtatur Chriſtophorus Sanctotiſius Ordinis Eremitarum D. Auguſtini in præfat. ad Theatrum SS. Patrum, quin etiam addit Cardinalem Seripandum Legatum ex eodem Ordine ipſi Sanctotiſio explicandum deſignaſſe illum Symboli articulum: *Et in unam ſanctam Eccleſiam catholicam*. Ex quo etiam conſtat ante diem 17. Martii 1563. qua Tridenti obiit Seripandus, hæc contigiſſe. Quartam vero ejuſdem Symboli partem Michaeli Medinæ Ordinis Fratrum Minorum obtigiſſe, aperte colligitur ex præfatione ipſius ad opuſculum de quarto illo articulo. Hoc ſenſu etiam intelligenda ſunt, quæ ſcribit Poſſevinus in Apparatu lit. I dum ait de Julio Poggiano: *Hujus auctoris ſtyli eſſe ultimum caput Romani Catechiſmi*; Et quod ibid. tradit lit. P verbo *Petrus Galeſinius*: *Petrum Galeſinium Catechiſmi Romani partem, præſertim quæ ad Decalogum pertinet, latine expoſuiſſe*. Et hoc ipſum eſt, quod ſcribit Caſtalio in vita Silvii Antoniani Cardinalis pag. 32. in hæc verba: *In Catechiſmo, qui ex Concilii Tridentini decreto Pii V. juſſu editus eſt, complures theologi & diſcreti viri conſcribendo elaborarunt: Antoniano Symbolum, aut certe Symboli partem obtigiſſe Lælius Paſqualinus vir graviſſimus mihi confirmavit, quod & ipſe in Adverſariis ejus reperi*. Idem teſtatur Victorellus in addit. ad Ciacconium.

Addit Sanctotiſius, ut opus, quod nimium excreverat, in breviorem formam contraheretur, & latinitatis elegantia donaretur, Legatos ea omnia, quæ Theologi

ſum-

ſummo ſtudio compoſuerant, Joanni Paleoto tradidiſſe, qui poſtmodum ad Cardinalatum aſſumptus eſt. Error eſt ſine dubio typographi, vel lapſus memoriæ: nullus ſiquidem fuit in Tridentino Joannes Paleotus, qui poſtmodum inter purpuratos Patres adlectus ſit. Fuit ſane Gabriel Paleotus primus Archiepiſcopus Bononienſis, qui Romanæ Rotæ Auditor Tridentino inter Doctores legum pro ſacro Concilio interfuit, & paulo poſt Cardinalitio galero donatus eſt. Huic ergo tradebantur omnia, ut ea prius ab ipſis Legatis reviſa, & a ſelectis Patribus in breviorem formam redacta, latinitate donaret. Conſtat enim ex ipſo Concilio Seſſ. ultima, non uni duntaxat Patri, ſed pluribus curam hanc fuiſſe demandatam: cumque in ipſo Catechiſmo, non tam de rebus ad leges & canones ſpectantibus, quam de theologicis ageretur, ſane convenientiſſimum fuit Theologos ad hoc compendium abſque diſpendio conficiendum adhiberi; adhibitoſque fuiſſe Leonardum Marinum Archiepiſcopum Lancianenſem, Ægidium Fuſcararium Epiſcopum Mutinenſem, & Franciſcum Forerium a Rege Luſitaniæ ad Tridentinum miſſum Theologum, omnes ex Ordine Fratrum Prædicatorum narrant monumenta ejuſdem Ordinis, Gaſpar Silingandus lib. 2. de Epiſcopis Mutinenſibus, Michael Pius de viris illuſtribus Ord. Prædicat. Petrus Guiſanus lib. 1. Vitæ S. Caroli Borromæi cap. 8. Joſephus Ripamontius 3. p. Hiſt. Eccleſiæ Mediol. l. 2. Cardinalis Pallavicinus tom. 3. Hiſt. Concilii Tridentini lib. 18. cap. 1. n. 4. & lib. 24. cap. 13. n. 4. & alii plures. Quod etiam vel ex eo conſtat, quod contigit. Cum enim non potuiſſent hi Patres variis nimirum, & graviſſimis Concilii negotiis, congregationibus, diſputationibus, ſeſſionibus, Indici librorum prohibitorum ordinando, reformando Miſſali, ac Breviario Romano, aliiſque hujuſmodi impediti, Catechiſmum abſolvere intra tempus, quo duravit Concilium, Seſſione ultima in hæc verba decretum eſt.
„ Sacroſancta Synodus in ſecunda Seſſione ſub Sanctiſ-
„ ſimo D. N. Pio IV. celebrata delectis quibuſdam
„ Patribus commiſit, ut de variis cenſuris, ac libris
„ vel ſuſpectis, vel pernicioſis, quid facto opus eſſet,
„ conſiderarent, atque ad ipſam ſanctam Synodum re-
„ ferrent: audiens nunc huic operi extremam manum
„ impoſitam eſſe; nec tamen ob librorum varietatem,
„ ac multitudinem diſtincte ac commode poſſit a ſancta
„ Synodo dijudicari; præcipit, ut quidquid ab illis
„ præſtitum eſt, Sanctiſſimo Romano Pontifici exhibea-
„ tur, ut ejus judicio & authoritate terminetur, & e-
„ vulgetur. Idemque de Catechiſmo a Patribus, qui-
„ bus illud mandatum fuerat, & de Miſſali, ac Bre-
„ viario fieri mandat". Conſtat ergo ex hoc decreto plures fuiſſe Patres, quibus mandata fuerat provincia componendi Catechiſmi; liquet etiam ante Concilii finem, lucubrationes omnes a Tridentinis Theologis concinnatas, ex quibus in compendium redactis Catechiſmus eliciendus erat, intra novem illos aut decem menſes, prorſus abſolutas, Legatis exhibitas, a pluribus Patribus diſcuſſas, illis, quibus cura demandata fuerat conficiendi compendii & Catechiſmi, traditas, imo & ipſum Catechiſmum magna ex parte ex illis elicitum jam jamque perfectum ab ipſis Legatis, & a pleriſque Patrum fuiſſe recenſitum. Conſtat etiam, cum Synodo ob Pii IV. graviſſimum morbum citius, quam credebatur, fuiſſet finis impoſitus, non potuiſſe Patres illos ultimam Catecheſi manum adhibere, atque adeo illos Concilii mandato Romam ire compulſos, quod & præſtitiſſe compertum eſt. In eam igitur curam componendæ Catecheſeos duobus fere annis poſt Synodum ſerio incumbunt, videlicet 1564. & 1565. Urget opus Beatus Carolus Borromæus Pii IV. nepos, ut narrat Petrus Guiſanus ſupra citatus, qui etiam refert, ut infra fuſius dicturi ſumus, Sanctum hunc Cardinalem ad Regem Luſitaniæ, & ad Henricum etiam purpuratum Senatorem literas miſiſſe, quibus veniam pro Franciſco Forerio in Catechiſmi compoſitione aliquantiſper Romæ commoranti, neque in Luſitaniam poſt Concilium redeunti deprecatus. Idem eodem anno 1565. provincialem Synodum Mediolani cogit, ubi de Catechiſmo etiam nondum edito præſtituit. Illud ipſum præſtat Illuſtriſſimus D. Antonius Caraffa Archiepiſcopus Neapolitanus in Synodo Diœceſana.

Ægidius Fuſcararius laboribus & vigiliis fractus in ipſa Catechiſmi elucubratione illo ipſo anno immoritur. Hinc Catecheſeos hujus compoſitio nonnihil interturbatur: at multo magis obitu Pii IV. Summi Pontificis. In comitiis electionis Pontificiæ parum abfuit, quin ſancto Carolo Borromæo, & Michaele Gialerio Cardinali Alexandrino ex Ordine Prædicatorum adnitentibus, Guillelmus Sirletus Cardinalis ejuſdem B. Caroli olim præceptor, Summus Pontifex renunciatus fuerit. Verum Deo corda Eminentiſſimorum Eccleſiæ Senatorum dirigente, ille idem Cardinalis Alexandrinus miro quodam, atque inopinato modo per communem adorationem ad Pontificiam dignitatem evectus eſt. Is Pius V. dictus, mox ſeſe ad Chriſtianam Rempublicam ſana Chriſti doctrina, & ſanctiſſimis moribus inſtituendam exemplo in primis ſuo, ac Tridentinorum Canonum, & decretorum praxi diligentiſſime accinxit. Ac, ut de cæteris taceamus, quo ea, qua par erat, maturitate, atque prudentia Catechiſmum vulgaret, illi reviſendo ac recenſendo præfecit Eminentiſſimum Cardinalem Sirletum, utpote cujus doctrinam, prudentiam, & pietatem optime perſpectam haberet. Is vero tantus vir juſſu Pontificis varios ſecum huic operi diſcutiendo theologos adhibuit, ut narrat Victorellus in additionibus ad Ciacconium. Inter cæteros vero duos præcipui nominis F. Thomam Mantiquem Sacri & Apoſtolici Palatii Magiſtrum, & F. Euſtachium Lucattellum ejuſdem Ordinis Procuratorem generalem, ipſi Pio V. a ſacris Confeſſionibus. Narrant hæc Michael Pius, & Chronicon Ord. Præd. ſupra citatum. Horum igitur, aliorumque opera tantum effecit, ut illo ipſo anno 1566. Catechiſmus ſummo Pontifici exhibitus, & ab eo approbatus ejuſdem juſſu Romæ typis Manutii prodierit nedum Latinus, ſed etiam Italicus. Nam F. Alexius Figliuccius, referente Anton. Senen. in Biblioth. Ord. Præd. vir ſanguinis nobilitate, doctrina, & religione commendatiſſimus Prædicatoriæ familiæ alumnus, eum e Latino in Italicum idioma tranſtulit. Eodem anno Gentianus Hervetus, qui & ipſe Tridentino interfuerat, vir doctiſſimus, Gallicum fecit, & annotationibus illuſtravit, ut refert ipſe Antonius Poſſevinus Soc. Jeſu in Apparatu, verbo *Gentianus Hervetus*. Quare typis mandatus eſt Pariſiis cum privilegio Regis Chriſtianiſſimi, & authoritate Michaelis Turriani Epiſcopi & Comitis Cenetenſis Apoſtolicæ Sedis apud Chriſtianiſſimum Regem Nuncii, qui Tridentino interfuerat. Eodem etiam, aut proxime ſequenti anno 1567. Petrus Caniſius Societ. Jeſu theologus eundem Germanica lingua donavit, ut ſignificat Georgius Ederus in præfat. ad partitiones Catechiſmi. In Gallia quidem illum ipſum receptum fuiſſe cura Pii V. tradit Gabutius in vita Pii V. lib. 2. cap. 4. qui lib. 1. cap. 12. refert ejuſdem ſanctiſſimi Pontificis diligentia Catecheſim hanc nedum Latine, Italice, ac Germanice, verum etiam Polonice prodiiſſe. Et hæc de modo ac ratione compoſiti Catechiſmi.

Quo vero fine Catechiſmus iſte a Tridentinis Patribus decretus, a theologis ſelectis compoſitus, a Pontifice approbatus, ac editus fuerit, non aliis, quam ipſorum verbis explicandum cenſemus. Itaque Concilium ſic decernit Seſſ. 24. cap. 7. de reformatione: „ Præcipit
„ ſancta Synodus Epiſcopis omnibus, ut non ſolum cum
„ hæc (SACRAMENTA) per ſe ipſos erunt populis ad-
„ miniſtranda, prius illorum vim & uſum pro ſuſci-
„ pientium captu explicent, ſed etiam idem a ſingulis
„ parochis pie prudenterque etiam lingua vernacula, ſi
„ opus ſit, & commode fieri poterit, ſervari ſtudeant,
„ juxta formam a ſancta Synodo in Catecheſi ſingulis
„ Sacramentis præſcribendam, quam Epiſcopi in vul-
„ garem linguam fideliter verti, atque a parochis omni-
„ bus populo exponi curabunt: nec non ut inter Miſ-
„ ſarum ſolemnia, aut divinorum celebrationem ſacra
„ eloquia, & ſalutis monita eadem vernacula lingua
„ ſingulis diebus feſtis, vel ſolemnibus explanent, ea-
„ demque in omnium cordibus, poſtpoſitis inutilibus
„ quæſtionibus, inſerere, atque eos in lege Domini eru-
„ dire ſtudeant". Hæc Synodus. Pontifex vero:
„ Paſtorali officio cupientes, quam diligentiſſime poſſu-
„ mus, divina adjuvante gratia, fungi, & ea, quæ a
„ ſacro Tridentino Concilio ſtatuta & decreta fuerunt,
„ exequi; curavimus, ut a delectis aliquot Theologis
„ in hac alma Urbe componeretur Catechiſmus, quo
„ Chriſti fideles de iis rebus, quas eos noſſe, profite-
„ ri, & ſervare oporteret, parochorum ſuorum diligen-
„ tia edocerentur". Et ipſi auctores Catechiſmi in præfatione: „ Patres œcumenicæ Tridentinæ Synodi . . .
„ non ſatis eſſe putarunt, graviora Catholicæ doctrinæ
„ capita contra noſtri temporis hæreſes decernere, ſed
„ illud præterea ſibi faciendum cenſuerunt, ut certam
„ aliquam formulam, & rationem Chriſtiani populi ab
„ ipſis Fidei rudimentis inſtituendi traderent, quam in
„ omnibus Eccleſiis illi ſequerentur, quibus legitimi
„ Paſtoris, & doctoris munus obeundum eſſet". Ex quibus omnibus conſtat, Catechiſmum eo fine a Tridentino decretum, a Pontifice ſummo editum, a Patribus compoſitum, ut ex ejus doctrina Parochi populum Chriſtianum docerent. Hoc ipſum ex aliis tum Summorum Pontificum decretis, tum etiam Conciliorum provincialium ordinationibus infra fuſius confirmabimus.

Digitized by Google

CAPUT II.

Oſtenditur Catechiſmi authoritas, in quantum ex decreto Tridentini eſt compoſitus.

EX dictis elicitur prima ratio, qua hujus libri quanta ſit authoritas, luculentiſſime demonſtratur. Actio ſiquidem mandata, & effectus, qui ex ea conſequitur, potius mandanti tribuenda eſt, quam mandatario, ut jus Cæſareum, ac Pontificiæ ſanctiones decernunt, *Reg. 73. de Reg. juris in 6.* quæ deſumpta eſt ex *l. Quod juſſu ff. eod. tit.* & *l. Qui mandat. ff. de ſolut.* Præſertim ſi mandatarius leges, formam, finemque mandati non eſt transgreſſus, *cap. 1. de procur.* Quod uſque adeo verum eſt, ut fere ubicumque pœna aliqua contra facientem decernitur, in mandantem omnino ſimilis præſcribatur. *L. 1. §. Quoties ff. de vi & vi armata.* Et *cap. Quicumque de ſentent. excomm. in 6.* Et ratio philoſophica ſuffragatur. Nam actio & effectus cauſæ principali potius, quam organicæ adſcribendus eſt. Mandans vero ſe habet adinſtar agentis præcipui, & mandatarius inſtrumentum eſt, licet animatum & liberum. Enimvero Catechiſmus iſte a Patribus illis mandante Concilio Tridentino compoſitus eſt, ut patet ex ipſis decretis ſanctiſſimæ Synodi *Seſſ. 24. cap. 7. de Reform.* & *Seſſ. ult. in continuatione Seſſ. die 4. Decemb. tit. de Ind. libr. prohib. &c.* Idemque teſtantur nedum ipſe titulus Catechiſmi, & præfatio §. *quamobrem*, & authores privati, quorum verba inferius ſubjiciemus; verum etiam Concilia provincialia approbata, præſertim Rhemenſe, imo & ipſi Pontifices Pius V. & Gregorius XIII. in variis diplomatis, quæ in ſequentibus referemus. Igitur Catechiſmus iſte non tam illis Patribus, qui eum concinnarunt, tribuendus eſt, quam ipſi œcumenicæ Synodo Tridentinæ, præſertim cum plerique Patrum ac Theologorum Tridentinorum ſuam in libro illo componendo navarint operam, ut ex Sanctotiſio capite præcedenti retulimus. Quod & ipſi Concilii Antiſtites ſuo decreto teſtantur, *Seſſ. 24. cap. 7. de reform.* dum, quod in hac Catecheſi continetur, ab ipſa Synodo præſcribendum dicunt. Præcipiens enim Concilium Epiſcopis omnibus, ut dum ipſi Sacramenta ſunt adminiſtraturi, eorum vim & uſum pro ſuſcipientium captu explicent, mox ſubjungit: *Ut & idem ſervari ſtudeant a Parochis juxta formam a ſancta Synodo in Catecheſi ſingulis Sacramentis præſcribendam.* Viden hic, ut formam edocendi populum vim ac uſum Sacramentorum in Catechiſmo explicandam ſibi ipſi ſancta Synodus attribuat, non vero authoribus, qui illum compoſuere. Quare & conſulto prædicti Patres nomina ſua non inſcripſerunt, quod nequaquam eos commiſſuros ſuadet, cum propria ipſorum pietas, ac religioſa in canones hujus Concilii hoc ipſum prohibentis obſervantia, tum ipſa ſummorum Pontificum authoritas, qui numquam paſſi fuiſſent hunc librum ſine authoris nomine, imo ſub nomine Concilii Tridentini ac ſuo evulgari, niſi vere illud hujus Synodi, ac ſuum, hoc eſt, totius Eccleſiæ opus eſſe certiſſime crederent, ac fidelibus omnibus ſerio perſuadere voluiſſent.

Quapropter non ſolum a vulgo Catechiſmus Concilii Tridentini nuncupatur; verum etiam a Doctoribus infra citandis, &, quod præcipuum eſt, a Conciliis provincialibus authoritate Apoſtolica confirmatis, ut Ravennate, Salisburgenſi, Burdigalenſi utroque, Turonenſi, Toloſano, & a Clero totius Galliæ Meloduni congregato, quorum omnium verba poſtmodum fuſius explicaturi ſumus. Itaque ſi error aliquis (quod abſit) ſi quidpiam fidei, religioni, pietati, boniſque moribus minus conſentaneum, ſi omnia non certa hujuſcemodi opere continerentur, id totum in Tridentinæ Synodi opprobrium redundaret, nedum ea ratione, qua in deligendis viris ad tam neceſſarium, tamque inſigne opus idoneis, minus prudenter, quam par fuerat, ſe habuiſſet; verum etiam, quia illud Fidei enchiridion, quod Tridentina Synodus ut proprium agnovit fœtum, quod eo nomine Catholica proponit Eccleſia, quod & provinciales Synodi, imo & omnes totius Orbis chriſtiani provinciæ jubente Summo Pontifice tamquam legitimum exceperunt, non Fidei aut vitæ chriſtianæ, ſed errorum & pravitatum enchiridion dici deberet. Sin verum ſacroſanctum Concilium Tridentinum Spiritu Sancto, qui veritatis eſt Spiritus, ut dicitur Joan. cap. 17. authore, ut credere par eſt, hunc Catechiſmum componi mandavit, ſi Patres ſapientiſſimos æque ac piiſſimos ad hoc delegit ejuſdem divini Spiritus afflatu, ſi eodem ſacri Pneumatis impulſu modum illis, formamque ipſius componendi præſcripſit, ut abſolutum opus ſanctiſſimo Romano Pontifici exhiberent, quo ejus judicio, atque authoritate in lucem prodiret: ſi hæc, inquam, omnia Chriſti Spiritus, quo totum corpus Eccleſiæ præſertim in Concilio congregatum illuminatur & regitur, ſanctiſſimis illis Synodi Patribus ſuggeſſit, ſi & fere omnes, qui Concilio aderant, theologi res in eo explicandas ſcripſere, ſi eadem juxta præſcriptum Synodi obſervata ſunt, quis non videat, tanti eſſe momenti hoc opus, ut qui doctrinæ, quam continet, adverſari probabitur, ſuſpectus merito habeatur, eo quod Tridentinæ Synodi authoritatem, a qua ſuam hic mutuatur, ſive potius, quæ eadem in ipſo reſidet, contemnere videatur? Non quod tam ſimus tyrones ac rudes in rebus hujuſcemodi, ut velimus, omnes exiſtiment, Catechiſmum hunc ejuſdem eſſe fidei cum Tridentinis canonibus. Abſit. Quantæ autem debeat eſſe authoritatis, infra diſcutiemus. Novimus, quam diverſa ſit ratio: nolumus, quod ejuſdem ſit roboris, ſed proximi, ut poſt Tridentinos canones, aliorumque Conciliorum decreta, poſt Summorum Pontificum definitiones, poſt Scripturam, receptaſque traditiones, ſi quid ſanctum, ſi quid omni obſervantia ſuſcipiendum, ſi quidpiam ad nuperæ cujuſdam doctrinæ diſcuſſionem & examen aſſumendum ſit, nulla ſit aptior regula, nulla certior, nulla, quam quæ hoc Catechiſmo continetur, convenientior. Hoc volumus, hoc contendimus, hoc Catechiſmus ipſe, ſicut & cætera omnia, quæ hucuſque diximus, ſibi propoſitum eſſe teſtatur, his verbis, quæ præfatione continentur. „ Qui fidelium mentes corrumpere ſibi propoſuerunt, cum fieri nullo modo poſſe intelligerent, ut cum omnibus coram colloquerentur, & in eorum aures venenatas voces infunderent, idem alia ratione aggreſſi, multo facilius ac latius impietatis errores diſſeminarunt. Nam præter illa ingentia volumina, quibus Catholicam Fidem evertere conati ſunt, a quibus tamen cavere, cum apertam hæreſim continerent, non magni fortaſſe laboris ac diligentiæ fuit, infinitos etiam libellos conſcripſerunt, qui, cum pietatis ſpeciem præ ſe ferrent, incredibile eſt, quam facile incautos ſimplicium animos deceperint. Quamobrem Patres œcumenicæ Tridentinæ Synodi, cum tanto & tam pernicioſo huic malo ſalutarem aliquam medicinam adhibere maxime cuperent, non ſatis eſſe putarunt, graviora Catholicæ doctrinæ capita contra noſtri temporis hæreſes decernere, ſed illud præterea ſibi faciendum cenſuerunt, ut certam aliquam formulam & rationem Chriſtiani populi ab ipſis Fidei rudimentis inſtituendi traderent, quam in omnibus Eccleſiis illi ſequerentur, quibus legitimi paſtoris, ac doctoris munus obeundum eſſet. Multi quidem adhuc in hoc ſcriptionis genere magna cum pietatis & doctrinæ laude verſati ſunt: ſed tamen Patribus viſum eſt, maxime referre, ſi liber ſanctæ Synodi authoritate ederetur, ex quo parochi vel omnes alii, quibus docendi munus impoſitum eſt, certa præcepta petere, atque depromere ad fidelium ædificationem poſſint, ut quemadmodum unus eſt Dominus, una Fides: ita etiam una ſit tradendæ Fidei, ad omniaque pietatis officia populum Chriſtianum erudiendi communis regula atque præſcriptio. Ergo, cum multa ſint, quæ ad hanc rationem pertinere videantur, nemo exiſtimet, illud ſanctæ Synodo propoſitum fuiſſe, ut omnia Chriſtianæ Fidei dogmata uno libro comprehenſa ſubtiliter explicarentur, quod ab iis fieri ſolet, qui ſe profitentur univerſæ religionis inſtitutionem & doctrinam tradere: id enim & infiniti pene operis fuiſſet, & inſtituto minus convenire perſpicuum eſt “. Quibus verbis omnia fere, quæ hucuſque diximus, ſatis ſuperque ſignificantur; occaſio videlicet componendi Catechiſmi ex illa propemodum infinita Catecheſeon bonarum malarumque multitudine; authoritas ex ſacroſancta Tridentini Concilii authoritate derivans; finis, ut hoc enchiridio parochi omnes fideles ea, quæ ad Fidem ac mores Chriſtiano dignos homine ſpectant, valeant edocere: ac denique modus, ut nimirum ſubtilioribus ad ſcholas quæſtionibus relegatis, in iis eos erudiant, quæ ipſos ſcire atque præſtare convenit. Atque hinc conſtat, quantæ ſit Catechiſmus iſte authoritatis, cum liber hic ſanctæ Synodi Tridentinæ authoritate ſit editus. Sane ſi reſponſa prudentum, quibus a Principe de jure reſpondendi facultas data eſt, pleniſſimam authoritatem ſortiuntur, perinde ac ſi ab ipſis Principibus conſtituta fuiſſent, §. 6. *Sed neque in conſt. de concept. digeſt.* & §. *Reſponſa prudentum inſt. de jure nat. Gent. & Civ.* quanto magis firmiſſimum robur obtinebit is liber ab iis compoſitus, quibus nedum facta facultas, verum etiam injecta neceſſitas per mandatum? Quando Senatus vices ſuas ſelectis quibuſdam Senatoribus prudentia & integritate diuturna conſpicuis in aliquo munere obeundo, præſcripta etiam procedendi formula, committit, illorum acta tamquam totius Senatus nomine rata ſunt, & inconcuſſæ authoritatis, maxime vero ſi Principis aut Regis accedat judicium: tunc enim eodem fere vigore, eademque firmitate gaudent, ac ſi Senatus

ipſe

Digitized by Google

ipſe illa omnia peregiſſet. Quidni liber iſte, cujus componendi ampliſſimus Tridentinorum Præſulum Senatus tribus lectiſſimis Patribus curam mandavit, eumdemque, mox compoſitum, Principis Eccleſiæ judicio atque ſententia confirmari voluit, quod & factum eſt, pleniſſima pollebit authoritate, ejuſdemque propemodum roboris ac momenti cenſebitur, ac ſi totius Synodi opera prodiiſſet? Quamvis enim ille in ipſo Concilio fuiſſet compoſitus, non tamen omnes Patres illi componendo navaſſent operam, cum nec ipſos canones omnes elucubrarint, ſed juxta vota Patrum in iis concinnandis in ſexta quidem Seſſione Cardinalis Marcellus Cervinus Legatus, imo ſi Poſſevino in Apparatu verbo, *Cornelius Muſſus*, credimus, Cornelius Muſſus Epiſcopus Bituntinus, Ordinis Minorum, non ſine ſpeciali Spiritus ſancti operatione, ut idem ait, in aliis vero ſeſſionibus alii doctiſſimi Patres incubuerint. An propterea minoris authoritatis habendi? Nequaquam profecto; quia quamvis ab aliquibus digeſti, a ceteris tamen, & a Summo Pontifice approbati ſunt. Eodem fere pacto doctrina Catechiſmo contenta, a tribus quidem ad mentem aliorum explicata & ordinata eſt, ſed a pluribus aliis recenſita, & a ſupremo Eccleſiæ capite, cujus juſſu Catecheſis illa prodiit, approbata fuit. Quidni ergo aſſeramus poſt Scripturam, Traditiones, Pontificum & Conciliorum Sanctiones, & Tridentinos Canones, nihil firmioris eſſe authoritatis, nihil certioris adverſus novellam doctrinam præjudicii, nihil cum Tridentinis definitionibus magis conſonum, quam quæ Catechiſmus ille complectitur?

CAPUT III.

Probatur ſecundo Catechiſmi Romani ſumma authoritas ex illorum dotibus, qui eum ediderunt.

Quamvis hoc ex ſuperabundanti ſit, poſt dicta capite præcedenti; nonnihil tamen confert ad Catechiſmi authoritatem penitus inſpiciendam, & ad dignoſcendum, quanto cum judicio Tridentini Patres hujus Catecheſeos authores ad hoc ipſum opus ſuo nomine componendum delegerint.

Quare non ut omnino neceſſaria hæc accipienda ſunt, quæ de ſapientia, pietate, aliiſque illorum dotibus prolaturi ſumus, tum quia, ut jam exploratum cuique relictum eſt, non ex illis ſua conſtat Catechiſmo authoritas, ſed ex Tridentina Synodo; non ex privata hujus vel alterius doctrina, vel moribus, ſed ex ipſa duntaxat Eccleſia, quæ ſancta eſt, columna & firmamentum veritatis: tum etiam, quia licet viri iſti clariſſimi non tot tantiſque omnium fere ſcientiarum ac virtutum præſidiis, priuſquam ad hoc munus deligerentur, inſtructi fuiſſent: nihilominus par erat, ut ipſe Spiritus Sanctus ad hoc opus hos aſſumens eas illis dotes impertiretur, tantum luminis mentibus ipſorum infunderet, eoſque pietatis affectus infereret animis, quos deinceps hoc libro diſſeminare, ac ipſis legentium inſertare cordibus poſſent.

Nota eſt & trita infallibilis illa regula, ad quam Beatiſſimæ Virginis, Apoſtolorum, imo & ipſius Chriſti Domini gratia, aliaque ſupernaturalia dona, quanta ſint, dijudicamus, Spiritum Sanctum videlicet, dum quempiam rudem licet ac inexpertum ad aliquod munus eligit, ſolitum eas illi virtutes, eamque ſapientiæ ac pietatis menſuram impertiri, quibus poſſit ille huic muneri obeundo par eſſe. Hos autem Patres a Spiritu Sancto ad illam Catecheſeos hujus conficiundæ curam delectos quis ambigat? Quid, quæſo, certius divinæ ad aliquid electionis argumentum, quam cum a tota aliqua Synodo in Spiritu Sancto legitime congregata onus imponitur? Hieronymus juſſu Damaſi vetus Teſtamentum ex Hebræo majori ex parte tranſtulit: novum Græcæ fidei reddidit: ex quo factum eſt, ut cum ſemper in Eccleſia vulgata hæc, ſive Hieronymiana editio magno fuerit in pretio habita, tum maxime a tempore Tridentini Concilii, quo decernente indubitatam fidem facit, ut Spiritus Sanctus Hieronymo aſtitiſſe credendus ſit, ex eo, quod juſſu Pontificis illi operi incubuerit. Quidni ergo credemus idem Sanctiſſimum numen, non quidem eodem modo, (neque enim hoc contendimus) ſed juxta menſuram neceſſitatis ipſius operis, iſtis Patribus adfuiſſe, ut demandatum ſibi a Tridentina Synodo munus exequerentur? Itaque quamvis hæc ita ſe habeant, non inutile tamen fore cenſemus, ſi quid de illorum Patrum laudibus delibemus. Et quidem ſi de omnibus, qui ad hoc opus ſuas operas contulerunt, agendum foret, omnium fere Tridentinorum Patrum ac Theologorum laudes perſequi cogeremur, quod infiniti propemodum foret negotii: ut enim ex capite primo colligere eſt, opus hoc adeo ſuis omnibus numeris abſolutum non ea ratione tribus illis ex Ordine Prædicatorum Patribus tribuendum eſt, ut nullas omnino partes in illo cæteri Patres, ac Theologi Tridentini habeant. Habent ſane nec minimas. Nam & ipſi Legati Pontificis in diſtribuendis illis Symboli ac doctrinæ Chriſtianæ particulis, quæ cuique ex ipſis Theologis juxta conceſſa ipſis a Patre luminum talenta magis convenirent, prudentiſſime attenderunt, opus urſerunt, illi recenſendo tum per ſeipſos, tum per alios incubuerunt.

Erant hi Cardinales Gonzaga, Seripandus, Moronus, Hoſius, Simoneta, Syticus, Navagerius, viri prudentiſſimi ac ſapientiſſimi, quorum laudes, qui noſſe cupit, conſulat Ferdinandum Ughellum in Italia Sacra, Victorellum in additionibus ad Ciacconium. Ex Theologis quilibet, quibus illæ particulæ diſtributæ ſunt, diligentem navavit operam, ut de Michaele Medina, Julio Poggiano, Chriſtophoro Sanctotiſio, Petro Galeſinio, Sylvio Antoniano, Gabriele Paleoto, Achille Statio ſuperius diximus; atque id ipſum de aliis indubitanter aſſerendum eſt. Qui autem, quanti, qualeſve fuerint, quanta pietate, quanta doctrina clariſſimi, quis paucis dixerit? Quin & ipſos Legatos, alioſque Patres ſapientiſſimos jam tum in ipſo Concilio recenſuiſſe, quæ Leonardus Marinus, Ægidius Fuſcararius, & Franciſcus Forerius ex illorum Theologorum ſcriptis in breviorem formam contraxerant, extra omne dubium videtur; cum Catechiſmus ante finem Concilii pene perfectus & abſolutus foret. Enimvero ſingulorum laudes proſequi, infiniti eſſet operis, cum ne omnium quidem Theologorum, qui Catechiſmo concinnando ſuas operas commodarunt, nomina noverimus. Hoc unum duntaxat in omnium illorum laudem dicendum, ſi quid doctrinæ, ſi quid pietatis, ſi quid prudentiæ in Eccleſia reperire tunc fuit, totum hoc ad Tridentinum Concilium conveniſſe; ſi qui vero in ipſo Concilio eruditionis, virtutis, ac ſapientiæ laude præcellentes extitere Theologi ac Patres, doctiſſimos, piiſſimos, & ſapientiſſimos huic tanti momenti operi elaborando nomine totius Concilii diligentiſſime incubuiſſe.

Jam vero de tribus illis, qui cæterorum lucubrationes compendi fecerunt, pauca. Sed priuſquam ad ſingulorum laudes proprias deſcendamus, quædam communia libet annotare.

Erant hi Patres, ut ſupra diximus, Leonardus Marinus Archiepiſcopus Lancianenſis, Ægidius Fuſcararius Epiſcopus Mutinenſis, & Franciſcus Forerius Theologus Luſitanus viri doctiſſimi, qui probe noverant, quænam eſſet mens totius Concilii, & qui omnia Concilii acta dubio procul ſumma diligentia perlegerant, ut ex illis, quid ſentiendum, quidve in Catecheſi ſcribendum foret juxta ſenſum ſanctæ Synodi facilius aſſequerentur. Viri piiſſimi, qui profecto conſcientiæ duxiſſent, cognitam Tridentini mentem vel tantillum adulterare aut ſubticere.

Doctrina ergo & rerum in Tridentino geſtarum notitia, ne ex ignorantia, pietas, ne ex malitia vel deliberate peccarent, eos impediebat. Ad hæc duo ex illis Epiſcopi, proindeque extra ſui Ordinis diſciplinam, ne Superiorum metu ac reverentia eos aliquid ſcripſiſſe, quiſpiam calumniaretur. Quot vidimus & ſuperioribus ſæculis legimus, qui, dum intra Ordinem Prædicatorum degerent, Sancti Thomæ doctrinam ſaltem ſpecie tenus amplecterentur; at ubi extra Ordinis juriſdictionem fuere, aliquid ipſi ex proprio genio ſibi ſapere voluerunt? Quam ſapienter, ipſi viderint. Ipſe Cajetanus a priſtina ſua conſuetudine ſequendi D. Thomam, ubi Cardinalitio galero donatus eſt, nonnihil, minus tamen feliciter, deflexit: ut hinc appareat, prædictos Patres, ſiquid doctrinæ Doctoris Angelici conſentiens (ut nihil non ſcripſerunt) in Catechiſmo ediderint, id ſolius veritatis ſtudio, non Ordinis ſui intuitu conſcripſiſſe. Non eſt ergo cur partibus addictos aliquis ſuſpicetur, tum ob jam dictam rationem, quæ tanto amplius urget in iis controverſiis, quæ nondum exortæ fuerant, in quibus maxime hujus Catecheſeos authoritate nitimur: tum etiam quia ut Cæſareo ac Pontificio jure cautum eſt, *qui juſſu judicis aliquid facit, non cenſetur dolo malo facere, quia parere neceſſe habet. Reg. 24. de reg. juris in 6. & l. non videtur §. qui juſſu. ff. eod. tit.* Enimvero Patres iſti decreto œcumenicæ Synodi, ac Summi Pontificis juſſo opus iſtud ex elaboratiſſimis præcipuorum Tridentini Theologorum lucubrationibus elicuerunt. Perperam ergo quaſi dolo malo, & partium ſtudio id egerint, ſine dubio accuſantur.

Eſt præterea non negligenter advertendum, quanta prudentia tres iſti Patres ſimul ad hoc delecti fuerint, ne qua eis deeſſe ad tantum opus virtus neceſſaria videretur. Leonardus Marinus ſapientia, & rerum moralium inſigni notitia eminebat. Ægidius Fuſcararius ſcholaſtica doctrina, & Patrum, maxime Auguſtini multa lectio-

Digitized by Google

lectione præcellens erat. Franciſcus Forerius ſacræ Scripturæ, linguarumque Græcæ atque Hebraicæ peritia præſtabat, ut quod ſingulis deeſſe videbatur tam utili operi perficiundo neceſſarium, ab iis ſimul junctis poſſeſſum in hanc Catecheſin veluti compendio conſerretur. Jam nonnulla de ſingulis.

De Leonardo Marino pauca ſubjicio non meis, ſed illuſtrium auctorum verbis. Primus occurrit Ubertus Folieta in elogiis clarorum Ligurum pag. 199. Cum enim prius dixiſſet rariſſime doctrinam elevatiſſimam cum ſumma rerum agendarum peritia conjungi, ſubdit: „ Eſt hac noſtra ætate Leonardi Marini felix, verſatileque ingenium, qui cum mira cæleſtium & divinarum rerum cognitione naturalem quoque prudentiam ac conſilium, rerumque civilium uſum & intelligentiam conjunxit eximia eloquentiæ gloria, egregias laudes cumulante: Nemo enim ſacram doctrinam aut in ſcholis doctius interpretatus eſt, aut copioſius in concionibus explanavit, nemoque in animis ad virtutem inflammandis, & a vitiis revocandis acrior aut vehementior, aut ornatior fuit ". Item cum e cœnobio, & e ſchola ad Epiſcopatum revocatus ad publicas res tractandas animum convertit, is extitit, ejuſque ingenium & conſilium ſic enituerunt, ut nemo magis multam, pluribuſque locis, aut majori cum approbatione reipublicæ, aut maximis cum Principibus operam navarit, cum in vario genere reipublicæ adminiſtrandæ, tum vero iu legationibus de maximis ſemper rebus obeundis: Nam apud Carolum Cæſarem, ac Philippum Regem filium difficillimis temporibus multos annos magna cum laude Pontificius Nuncius fuit, Regi ita acceptus & probatus, ut ampliori Lanciani Archiepiſcopatu honeſtatus ſit. Ad hoc a ſacro Tridentino Concilio, in quod ipſos omnis doctrinæ & ſapientiæ antiſtites ex tota Europa conveniſſe vidimus, dignus habitus eſt, qui de maximis maximeque arduis Chriſtianæ Eccleſiæ negotiis ad ſummum Pontificem mitteretur; itaque ipſe omnia, quæ fuerunt ejus muneris, executus eſt, ut tam excellentibus de ſe factis judiciis abunde reſpondiſſe ſit exiſtimatus. Neque vero illud exiguum munus fuit, cum Catechiſmo Chriſtianæ diſciplinæ componendo, una cum graviſſimis & doctiſſimis collegis præfectus eſt. Adeo in nullas non partes præſtans ingenium valuit. Præterea a Pontifice in controverſia de graviſſima re ad Ferdinandum (lege *Maximilianum*) Cæſarem miſſus, eam moderationem adhibuit, ut propoſiti pertinaciter renitentem principem flexerit, & a ſententia animo penitus inſidente deduxerit, magnorumque inſtantium diſſidiorum ac magnarum offenſionum cauſas præciderit, ſummaſque difficultates magna ab utroque principe inita gratia expedierit. Jam vero a Pio quinto peſtiferæ doctrinæ lue in Subalpina provincia ſerpente ad Epiſcopatum Albenſem translatus eſt, ut piorum dogmatum oppugnatoribus acer veritatis propugnator opponeretur. Poſtremo a Gregorio decimo-tertio Pontifice maximo & ſapientiſſimo de ſumma republica, ac de fœdere, & expeditione in Turcas legatus eſt: quod munus ita implevit, itaque hominum opinioni reſpondit, ut Romam reverſus, & legatione vix renunciata legatus ad Cæſarem deſtinatus ex humanis exceſſerit.

Ferdinandus Ughellus Ordinis Ciſtercienſis in Italia Sacra inter Epiſcopos Albenſes n. 46. fol. 416. hæc de Leonardo Marino ſcribit. „ Hic Genua ortundus in inſula Chio maris Ægæi anno Chriſti 1509. Baptiſta ex familia Marchionum Caſalis majoris & Caſtellinovi ad Scriviam in Mediolanenſi ducatu ſtirpis vetuſtiſſimæ Caſtaneæ, quæ præterito ſæculo Urbanum ſeptimum Pontificem procreavit, patre natus, ab ineunte ætate in Prædicatorum Ordine accitus, in eo literis, eruditione, prudentia, ac pietate excelluit ad miraculum; in eoque per omnes fere gradus pervenit. Paulus tertius illum Peruſini Epiſcopi cum ſpe futuræ ſucceſſionis coadjutorem deſtinarat. Inſecuta promotoris morte a Julio tertio ſucceſſore Laodicenſi titulari ſacerdotio die quinta Martii 1550. non ſolum ornatus, ſed etiam Conſiliarius fuit conſtitutus. Verum Hercules Cardinalis Gonzaga Mantuani ducatus pro Guillelmo nepote puero præfectus, a Julio obtinuit, ut Marinus in ducatu, & Eccleſia Mantuana ſuffraganeus & director concederetur. Duobus omnino annis eam ſuſtinuit provinciam ſumma ſui nominis laudatione revocatus, Mantuana pro ſe ſuiſque gentilibus perpetua civitate donatus. Vix Urbem attigerat, cum Julius eum Apoſtolicæ ſedis Nuncium in Hiſpaniæ regno ampla cum poteſtate ad Carolum quintum Imperatorem declaravit; in locum Joannis Cardinalis Poggii Philippum Regem Caroli filium ad Mariam Reginam matrimonio ſibi junctam transfretantem benedixit: & immunitatem Eccleſiaſticam in Hiſpaniæ regnis periclitantem adverſus regios Conſiliarios eximie ſuſtinuit; prælatos, capitulave inter ſe diſſidentes ſua auctoritate compoſuit, fecitque, ut decreta nuper ſub Paulo, & Julio tertio in Concilio Tridentino ſancita, illibata ſervarentur. Marcellus ſecundus, qui Julio ſucceſſit, publice Marini prudentia laudata eo in munere confirmavit, & ad ipſum literas deſtinavit, ſed morte præventus, pro ipſo ſacrum Cardinalium Collegium ſequentes direxit, quæ dignæ viſæ ſunt, ut verbatim hic recitentur, ex originali, quod extat, laudes & merita commemorantes in hunc modum ".

Reverendo tamquam Fratri nobis in Chriſto dilecto Leonardo Epiſcopo Laodicenſi in regnis Hiſpaniarum Apoſtolicæ Sedis Nuncio.

„ Miſeratione Divina Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, S. R. E. Cardinales Reverendo tamquam fratri nobis in Chriſto dilecto, ſalutem in Domino ſempiternam. Ex fraternitatis tuæ ad felicis recordationis Julium III. Pontificem maximum, & ad R. D. Cardinalem S. Vitalis collegam & fratrem noſtrum chariſſimum literis cognovimus pia tua & optima officia, quæ illic apud Sereniſſimam Principiſſam, & Conſilium Regium contra eas controverſias præſtitiſti, quæ inter Prælatos verſantur & Capitula; quantaque dexteritate, & prudentia ea ſemper procuraſti, quæ ſanctæ Sedis Apoſtolicæ uſui ac dignitati eſſe poſſint; jamque Marcellus II. quem miſericors Deus nobis Patrem ſanctiſſimum gregi ſuo paſtorem tanto omnium conſenſu & lætitia dederat, literas ad fraternitatem tuam præſcribi mandaverat, quibus, quam id ſibi gratum eſſet, oſtenderet, quantumque ut in eo pergeres, deſideraret, cum ſubito inopinata morte nobis eſt ereptus; quam ſane mortem nemo eſt, qui non debeat maxime lugere, ejuſmodi erat illius publicæ utilitatis atque humanæ ſalutis non deſiderium modo, ſed ad eam procurandam ſapientia, & virtus: Nos tamen, cum voluntas Dei in optimam ſemper partem ſit accipienda, in ea nos demum conſolamur, quodque ad fraternitatem tuam pertinet, donec apud Pontificem futurum, ad quem eligendum propediem convenimus, tua in hanc ſanctam Sedem merita commodius commemorare poſſimus, quod in hunc uſque diem a tua fraternitate pro auctoritate Apoſtolica tuenda procuratum fuit, laudare ſatis non poſſumus, neque ſatis hortari, ut in omnibus rebus, quas in gloriam Dei, ejuſque Eccleſiæ ſanctæ, & Apoſtolicæ Sedis beneficium fieri poſſe cognoveris, eumdem te in poſterum præſtes, quem adhuc præſtitiſti. Sereniſſimæ vero Gubernatrici nobis in Chriſto dilectiſſimæ noſtro & ejuſdem Sedis nomine gratias in Domino agas, quæ per majorum ſuorum veſtigia ingrediens, ut fraternitatis tuæ, & omnium teſtimonio quotidie affirmatur, ſanctam ipſam hanc Sedem eis quotidie ſtudiis, pietatis officiis proſequitur, eamque in eis perpetuæ voluntatis conſtantiam præ ſe apud omnes fert, ut quid gratius ab ejus Serenitate, aut quid ſanctius poſſimus deſiderare non videamus &c. ".

Marcello ſucceſſit Paulus IV. ſub quo Marinus difficillimis temporibus eo in munere Eccleſiaſticum jus, & Pontificis dignitatem infracto animo tutatus, perturbatos Conſiliariorum animos in libertatem Eccleſiæ, & in Paulum ipſum non minima meditantes, adeo quidem ita abivit officium, ut ſumma cum rerum ſuarum jactura per annum & ultra ſuæ legationis tribunal occluſum retinuerit, nec Apoſtolicæ Sedi detrimentum ullum generaretur in poſterum. Factum laudavit Paulus, idemque Catholicus Philippus Rex, & Marinum ipſum ſummis extulit laudibus, juſſitque ſpoliorum proventus libere remittere, quos ille, ni prius Pontifici ſatisfieret, deſpexit. Regem ipſum tandem conſiliumque Pontifici Maximo, a quo diſſidebant, reconciliavit laudes adeptus maximas. Juſſu Pauli dum Romam rediret, contigit ſæpe mutata veſte ad loca hæreticorum per Galliam neceſſitate ductum divertere. Pervenit Gebennam, pro mercatore cum ſuis habitus, in taberna cum quodam refractario, caſu de rebus Fidei ſermonem inſtituit, adeoque doctiſſimis rationibus ipſum confudit, ut ad eum ſalutandum tamquam virum doctiſſimum præcipui Sectariorum viri, & doctrina præſtantes convenerint, & ad cœnam vocarint. Ad convivium aderant Anteſignani hæreſiarchæ Joannes Calvinus, Petrus Viretus, Theodorus Beza, & Vici quondam Marchio. Primus accubitus honoris gratia datus eſt Marino, qui epulas, ut ſolitum erat, benedixit, non ſine eorum cachinno; quos cum ille intrepide Pauli Apoſtoli ad Timoth. verbis admonuiſſet, quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: ſanctificatur enim per verbum Dei & orationem, *illi obmutuerunt. Varii inter epulas fuerunt diſcurſus, quibus*

Digitized by Google

hue Marinus pro viro doctiſſimo, prove alia longe perſona, quam induerat, exiſtimatus eſt. Cœna comeſa de iis, quæ tunc temporis inter Catholicos, hæreticoſque circa Fidei myſteria controvertebantur loqui cœperunt. Calvinus pene capularis ſenex, ſermonis modicus, Viretus largiloquus ſuam ſuorumque agebat cauſam de invocatione & veneratione Sanctorum tunc mota quæſtione; hunc Marinus validiſſimis rationibus, & ſacræ Scripturæ auctoritate ita fregit, ut confuſus ad alias quæſtiones ſubterfugere conaretur. Tunc Marinus cognita adverſarii aſtutia; ſtemus, inquit, ad hæc, deinde ad alia procedemus. Cedente Vireto Vici Marchio, expers nempe doctrinæ nec argumentorum vim intelligens, manu percuſſa tabula indignabundus ſurrexit, & inſalutato hoſpite, & cæteri ad aliam diem a Marino invitati, ad propria remearunt. Cæterum Marinus anceps ne forte agnitus, aliquid ſibi ſuiſque ſuccederet mali, ſummo mane egreſſus Romam contendit. A Paulo perhonorifice receptus, dum ad majora deſtinaretur, ille mortem obiit; & a Pio IV. ſucceſſore in gratiam Catholici Regis ad Lancianenſem Epiſcopatum translatus die 16. Januarii 1560. ad commiſſum ſibi populum acceſſit, quem verbo & exemplo, Clerum vero ſanctiſſimis diſciplinis cœpit inſtituere; Epiſcopale palatium, quod extat, pro ſe ſuiſque ſucceſſoribus extruxit. Ibidem dum vitam duceret paſtore digniſſimam, a Pio revocatur ad aulam, ut ejus conſilio graviſſimæ Concilii Tridentini cauſæ, quæ a Pontificiis legatis excutiendæ mittebantur, accurate conſtituerentur. Deinde poſtulante Herculé Cardinali Gonzaga primo Concilii Legato Archiepiſcopus ſua Eccleſia Lancianenſis primus declaratus, ut inter Patres primos aſſideret, cæteroſque ſua doctrina velut anteſignanus edoceret, atque mentis Pontificis & ſolidæ doctrinæ lumen afferret. Accidit non ſemel in Congregationibus publicis privatiſque, ut alii tenaciores eo deinde loquente ſuam ad votum ipſius Lancianenſis revocarint ſententiam. Interim de diſſolvendo conventu famam plerique diſſeminarunt Curiales: quod cum Patres ægre tuliſſent, Romam ad Pium Pontificem Cardinalem ab Altemps unum e Legatis deſtinaverunt, Pontificem Synodi nomine deprecaturum, ne ſanctum congreſſum diſſolveret, quouſque ſæculi corrupti mores moderarentur, & exortæ hæreſes abſolute jugularentur. Pro Cardinali omnium voto Lancianenſis tamquam vir aptiſſimus legationem obivit Julio menſe anno 1562. Benigne a Pio amplexus ſua dexteritate & prudenti conſilio Patrum deſiderium complevit, & Pontificis mentem ita compoſuit, ut Tridentum redire juſſus Patres moneret, ut Divino auxilio, Apoſtolica quoque auctoritate freti opus ſanctum ad exoptatum finem perducerent; quod non ſine Lancianenſis perpetua laudatione peractum fuit. Referunt inter multa, quæ ex opinionum diſſenſione in eadem Synodo diu exagitata ex Lancianenſis ſententia omnium Patrum accedente tandem firmata ea fuiſſe, quæ in 22. ſeſſione de Sacrificio Miſſæ leguntur. Unus etiam ex iis Pontificibus fuit librorum cenſuræ deputatis &c. Ab eadem ſancta Synodo Lancianenſis una cum Ægidio Fuſcarario Epiſcopo Mutinenſi viro doctiſſimo, Romano Catechiſmo conficiendo præpoſitus, egregiam in hoc ſuam navavit operam, defunctoque Fuſcarario, adhibitoque laborum ſocio Cardinali Sirleto æque doctiſſimo ad optatum finem perduxit, & Pio quinto ſedente publici juris fecit. Regulam & conſtitutiones novæ Clericorum regularium Sancti Pauli Congregationis, quos Barnabitas vocant, juſſu Pii IV. diſcuſſit, comprobavitque. Abſoluto Concilio in Vaticanum recipitur a Pontifice inter caros S. Caroli Borromæi Cardinalis ad ardua patrui Pontificis negotia. Summa inter eos ob morum ſimilitudinem interceſſit conſuetudo, adeoque amor & familiaritas, ut cum Pius vellet Lancianenſem inter Cardinales adſcribere, Borromæus ea vice cuperet Sirletum ad eam dignitatem perducere, ex Lancianenſis placito ac libera propenſione Sirletus indutus eſt purpura; ille ad aliam deſtinatus promotionem, & in Germaniam ad Maximilianum Secundum Apoſtolicus Nuncius cum poteſtate Legati in locum Joannis Cardinalis Moroni pro rebus Concilii, arduiſque chriſtianæ reipublicæ negotiis miſſus eſt. Rem cito ac perbelle perfecit, & Pontificis ac Cæſaris gratiam promeruit, & tertio Romam regreſſus deſtinatam Purpuram cum Pontifice funeravit, aulam reliquit, ac reſignata Lancianenſi Eccleſia Bombæ in Samnio Thomæ de Marinis fratris ſui baronatu, ut vocant, liber a curis ſe recepit, ſibi ſtudiiſque vacaturus. In ea ſolitudine, dum ſacram Scripturam cœpiſſet erudite explicare, & in novatores de controverſiis fidei ſtylum ſtringere, repente a Pio quinto, cujus gratia floruit, ad Albenſem Montisferrati Eccleſiam translatus eſt, his verbis publice in Patrum conſeſſu a tanto Pontifice laudatus, ne videretur otioſus tanti meriti antiſtes, ejuſque eximias virtutes ſub modio latere maturo conſilio ad eam Eccleſiam ſe illum deſtinaſſe, ut ſua pietate, doctrina, & in rebus agendis matura prudentia, errores ob bellorum injuriam, vicinorum quoque ſectariorum malitia, ſi forte in ea provincia diſſeminati fuiſſent, longius exturbaret. Sed & juſſu ejuſdem Pontificis, ut lapſos in deterius Eccleſiaſticorum mores caſtigaret, in quinque & viginti Epiſcopatuum ditionibus Apoſtolicus viſitator eſt conſtitutus iis confectis literis &c.

Peracto hoc viſitationum onere Albam pervenit, cœpitque utili labore ac bono incomparabili populum docere, Clerum ſanctioribus diſciplinis ad normam Concilii Tridentini erudire; luſtrare omnia, præ oculis habens Pii Pontificis optimum deſiderium, quo eum ad illam regendam Eccleſiam traduxerat, & S. Caroli Borromæi ſui Metropolitæ zelum ſanctiſſimum, apud quem ſæpe ſolitus erat demigrare. Mediolani aderat ea die, qua S. Epiſcopus in ſacello orans ſclopeti ictu a ſceleſto quodam fraterculo tentatus eſt ad necem, & a cubiculo, quo ipſe prope ſacellum hoſpitabatur, quod geſtum fuerat, clare audivit. Et ſine cunctatione ad ſuos converſus: accurrite, ait, & videte, an Cardinalis a periculo incolumis evaſerit. Cucurrit citius unus ex cubiculariis, & invenit ſanctum virum Dei miſericordia ſervatum, retulitque Domino ſuo, qui dum Divinæ majeſtati gratias ageret, ad eum acceſſit Carolus, eumque amplexus: Eja, inquit, mi Marine, non amplius te viſurum putabam. Quid tum? Paratos nos eſſe oportere docuit Divina hæc admonitio; quia neſcimus diem neque horam, quando Dominus veniet. Sic viciſſim conſolantes ſe, quod reliquum fuit noctis in ſanctis colloquiis conſumpſere.

Sex omnino annos Marinus Albenſem Eccleſiam eximia ſolicitudine & cura adminiſtravit. Deinde cum a Gregorio XIII. in Hiſpanias ad Philippum Catholicum, & in Luſitaniam ad Sebaſtianum Regem pro renovando fœdere in Turcas ſub Pio V. inito deſtinaretur Nuncius, ea ſe abſolvit anno 1572. ita ut Pontifici liberum eſſet, quemcumque voluiſſet, ad fœdem illam ſubvehere. Manet adhuc apud Albenſes grata Marini memoria tamquam viri pietate & ſanctimonia clari, ob quam veneratur & colitur. In ea legatione graviſſima ita ſe geſſit, ut Catholicum Regem in ſancto fœdere confirmaverit, Luſitanus vero in Mauros arma movens pro fœdere, prove ſuppetiis ferendis non minimam pecuniæ ſummam obtulit Marini intuitu.

Ex Hiſpania mutatis ad celeritatem equis Romam pervenit a Gregorio perhumaniter receptus. Dum ob tot ampliſſimas legationes pro Romana Sede obitas, totque exantlatos labores quarto ad purpuram una cum legatione ad Cæſarem deſtinaretur, vix tranſacto a reditu die infirmari cœpit, pauliſper vehementi febre correptus deficere, donec Eccleſiaſticis Sacramentis munitus, prudentia, auctoritate, & animi magnitudine tanta dignitati par, occubuit die 2. Junii 1573. ætatis ſuæ ſexageſimo tertio. Corpus in Eccleſia Sanctæ Mariæ ſupra Minervam, ante aram maximam lacrymoſis bonorum omnium funeribus honorifice tumulatum eſt, hoc, quod extat ex marmore Epitaphio:

D. O. M.
Leonardo Marino Patritio Genuenſi
qui cum inſigni doctrina
Ac morum gravitate conſpicuus
Ex Ordine Prædicatorum
Ad Archiepiſc. Lancianenſem evectus
fuiſſet
Mox illius ſingularem animi prudentiam
ac in arduis dexteritatem
Quinque ſubinde Romani Pontifices
Julius III. Paulus IV. Pius IV. Pius V.
Gregorius XIII.
Maximis in rebus deſtinatus pro Legato
Apud Carolum V. & Maximilianum
Cæſar. Aug.
Atque item ad Philippum Regem
Catholicum
Nec-non apud Sebaſtianum Luſitaniæ
Regem
Opera ſua pro Chriſtiana republica ac
Dignitate Apoſtolicæ Sedis
Quod maxime expeti potuit, ſedulo
præſtitit
Demum a Gregorio XIII. deſignatus pro
Legato iterum ad Maximilianum
Cæſarem
Exactorum laborum præmia, quæ in terris
Summa illum expectabant
Cum æternis fœliciter commutavit
Ætatis ſuæ anno LXIII
Obiit anno Salutis M. D. LXXIII
III. Id. Junii.

Erit

Fuit autem Marinus ingenio clarus, ſermone facundus, conſilio cautus, & in multis gratiarum virtutibus extollendus, ſimul & decorus aſpectu. Habeo apud me tornatum æneum vultum ejus ad vivum exprimens cum averſa parte pulcherrimum Tridenti cuſum, dum Concilium celebraretur.

Ejuſdem Marini meminit Sacchinus in hiſt. Societatis Jeſu tom. 2. libr. 2. num. 133, pag. 64. refert ejus Epiſtolam ad S. Franciſcum Borgiam, quæ illum & ſocios conſolatur de perſecutione adverſus illos in Hiſpaniis excitata. Videre eſt in illa quam ſpiret pietatem, & ſingularem erga ipſos benevolentiam.

Ægidius Fuſcararius referentibus Gaſpare Silingando libr. de Epiſcopis Mutinenſibus, Ferdinando Ughello 2. tom. Italiæ Sacræ, & aliis, primum ſub Paulo III. magiſter ſacri Palatii electus, & ab ipſo in Romanis Congregationibus ad hoc coactis, ut ea, de quibus in Synodo Tridentina definiendum erat, diſcuterentur, in conſilium eſt adhibitus: quod ſane valde notatu dignum eſt: cum ex hoc pateat eum nequaquam ignarum fuiſſe illorum, quæ in prioribus illis Tridentinæ Synodi actionibus actitata ſunt, imo vero illa ad amuſſim calluiſſe, utpote quæ in prædictis Congregationibus ipſe cum aliis diſcuſſerat, & judicarat. Hoc in eodem Magiſtri ſacri Palatii Munere una cum Cardinali Joanne Alvaro de Toleto ex Prædicatorum Ordine ad recenſendum librum exercitiorum D. Ignatii Patriarchæ Societatis Jeſu a Sede Apoſtolica deſignatur, utpote in exercitiis ſpiritualibus, non minus quam in theologicis ipſe exercitatiſſimus, eumdemque approbaſſe refert Orlandinus hiſtoriæ ſuæ Societatis libr. 8. n. 11. Et patet ex ipſius ſubſcriptione præmiſſa illis exercitiis, editis anno 1550. Epiſcopus renunciatus a Julio III. qui Tridentinæ Synodo Cardinalis Legatus Pauli tertii præſederat, eique immediate ſucceſſerat, & tanti viri expertus fuerat virtutes; mox pauperum omnium pater effectus tantum effuſis miſericordiæ viſceribus affluebat, ut cum cætera deeſſent, Epiſcopalem anulum, veſteſque proprias, etiam ſubuculam erogaret. Sub Paulo quarto impiorum inſidiis, atque calumniis appetitus (ſic nimirum ſuos probat Deus) carceri mancipatus, totius vitæ ſerie rigidiſſimo diſcuſſa examine, ab omni omnino crimine innocentiſſimus declaratur, moxque a carcere ad Concilium Tridentinum juſſu Pii quarti miſſus, tanti ab omnibus Patribus eſt habitus, ut omnes ab ipſius ore tamquam ab oraculi effato penderent; ipſe cæteros in eam, quam proferebat ſententiam, rationum energia, & auctoritatum momentis vel traheret, vel ultro euntes confirmaret. Communi vulgatoque elogio *Arca ſcientiæ* dicebatur; nec deerant, qui eum alterum Auguſtinum præ mirabili doctrinæ ac pietatis eminentia vocitarent. Unde & illud idem munus, quo ſtrenue Romæ defunctus fuerat, Magiſterium videlicet ſacri Palatii, officium a B. Patre Dominico primum inſtitutum, eidem a toto Concilio delatum eſt, ut videlicet, qua ratione coram Summo Pontifice, nemini quicquam e ſuggeſtu pronunciare fas eſt, quin prius Magiſter ſacri Palatii illud ipſum reviſerit; ita in ipſa Synodo nemini Patres Concilii publice alloqui liceret, quin prius Epiſcopus Mutinenſis concionem recenſuiſſet. Eidem cura commiſſa eſt ordinandarum Seſſionum, & dirigendorum Canonum Conciliarium; quod & luculenter præſtitit, redigens in eum, qui modo extat, ordinem; certiſſimum plane argumentum, quo probetur, notiſſima ipſi fuiſſe geſta Synodi totius, mentemque Patrum omnium exploratiſſimam, ut propterea hac in parte graviſſima ſit hujus tanti Præſulis auctoritas. Sancto Carolo Borromæo cariſſimus, & Bartholomæo de Martyribus Archiepiſcopo Bracharenſi amiciſſimus ob morum & virtutis ſimilitudinem fuit, de quo ajebat hic poſterior, mirari ſe, quod cum Mutinenſis Epiſcopus pauper foret, ipſe vero multo ditior, plures tamen & ampliores eleemoſynas in pauperes Ægidius erogaret. Tandem laboribus pro Sancta Dei Eccleſia, & multis in ipſa Catechiſmi elucubratione fractus, ſanctiſſime obdormivit in Chriſto Romæ 23. Decembris 1564. Sepultus in Eccleſia S. Mariæ ſupra Minervam ante majus altare cum hoc Epitaphio.

Fratri Ægidio Fuſcarario
Bononienſi Ordinis Prædicatorum
Epiſcopo Mutinenſi
Religione innocentia liberalitate
Præſtantia prudentiæ
Ac ſcientia divinarum rerum tanta
Vt in publico Concilio Trid. Patres in
Ejus judicio conquieſcerent
Qui Catechiſmo Miſſali Breviario
In quibus maxime omnium elaboravit
Compoſitis
Romæ obdormivit in Domino
Anno Domini 1564. die 23. Decembris
Vixit annos 52. menſ. 19. dies 26.

Ad Nat. Alex. Suppl. P. I.

De Fratre Franciſco Forerio quid eſt quod dicamus ſuis ſcriptis notiſſimo? Qui referente Antonio Goſæo, Michaele Pio, & aliis, Philoſophus fuit celeberrimus, Græci atque Hebraici idiomatis callentiſſimus, ut præclara ipſius in Scripturam commentaria teſtantur, Theologus eximius ſimul & piiſſimus, a Rege Luſitaniæ ad Synodum Tridentinam miſſus, omnium Patrum judicio eruditiſſimus habebatur; nec minus in concionando potens, inquit Poſſevinus Societatis Jeſu in Apparatu: a Concilio mandatum accepit, ut indicem librorum prohibitorum conficeret, quod & præſtitit præmiſſis regulis, quas doctiſſimi ex omnibus nationibus Theologi maturis deliberationibus ea de re habitis, neceſſarias judicarunt, ut ipſe aſſerit in præfatione. Ordinis Prædicatorum primum quidem Procurator Generalis, deinde vero ſacri Palatii Magiſter effectus eſt. Hunc ergo ſapientiſſimum Patrem, etiam in ipſo conſilio, Catechiſmo concinnando adhibitum eſſe teſtantur Card. Pallavicinus libr. 18. hiſtoriæ Concilii Trid. cap. 1. num. 4. & S. Carolus Borromæus, ut refert Petrus Guiſanus libr. 1. vitæ ipſius cap. 8. Narrans enim, qua ratione S. Carolus curarit, ut ab aliquibus Theologis perficeretur Catechiſmus, inter illos recenſet Forerium, de quo ait, Sanctum Carolum dediſſe literas ad Regem Luſitaniæ, & ad Cardinalem Henricum, excuſans, cur non illico a fine Tridentini paſſus eſſet Forerium redire in Luſitaniam. Sic enim ait datis initio menſis Novembris 1564. *Jam nos ejus* (videlicet Forerii) *diligentia, & induſtria abſolutum Catechiſmum, opus ornatiſſimum, quod omnia fere præcepta, & documenta vitæ pie ſancteque inſtituendæ complectitur &c.* Et alibi reſpondens Epiſtolæ Cardinalis Warmienſis Stanislai Hoſii, qui in Tridentina Synodo Legatus præſederat, ſub datis 27. Decembris ejuſdem anni teſtatur, ultimam manum jam Catechiſmo impoſitam: *Jam* (inquit) *abſolvimus Catechiſmum ornatum & perfectum ingenio & induſtria doctiſſimorum hominum.* Ex quibus etiam illud conſtat, hujus operis gloriam in ipſum Sanctum Carolum magna ex parte referendam. Id ipſum teſtatur Joſephus Ripalmontius part. 3. Hiſtoriæ Eccleſiæ Mediolanenſis libr. 2. in hæc verba: *Is* (B. Carolus) *animo conceperat eximium Romani Catechiſmi opus, de quo opere conficiendo ſanxerant Patres Tridentini, idque decretum inter cætera extabat. Etiam ei dirigendæ inſtitutioni, capitibuſque diſponendis Summi Theologorum adlaborabant. Sed conſilium erat Caroli, ut divinitas & altitudo rerum atque ſententiarum pari verborum dignitate explicaretur, adhibitiſque latinæ linguæ ſummis ea tempeſtate hominibus, per eos abſolvit opus, quod meliori Romanorum ſæculo natum videri poſſet. Reperimus inter Epiſtolarum volumina literas ad Luſitaniæ Regem, quibus petit a Rege Carolus, ut veniam dare velit Franciſco Forerio Dominicano, & Achilli Statio, quod dimiſſo Concilio, legationeque peracta, in quam miſſi erant, non redierint domum; eorum operam ſibi neceſſariam fuiſſe in conſcribendo Catechiſmo; tantiſper detineri, dum abſolvatur opus.* Alias etiam de ea re dedit literas tum ad Cardinalem Henricum patruum Regis, tum ad Cardinalem Warmienſem, in hanc ſententiam utraſque conſcriptas: *Jam abſolutum eſſe Catechiſmum, Sacrorum librorum editionem adornari.* Quam fuerit Patrum Societatis amicus Forerius, ipſe teſtatum reliquit in ea, quam ad Cardinalem Henricum Infantem Luſitaniæ ſcribit, cui Commentaria in Iſaiam nuncupat, quos ubi ſanctitate atque doctrina excellentes dixit, ſubjungit: *Maxima benevolentia eorum Societatem propter religionem & vitæ rationem ſemper habui conjunctiſſimam.*

Ab iis ergo in omnium ſcientiarum genere verſatiſſimis viris, quorum ſpectata virtus, ſapientia & pietas erat, qui Concilio Tridentino magna ex parte interfuerant, qui diligentiſſime cætera Synodi acta evolverant, Catechiſmum compoſitum magnæ auctoritatis eſſe quis dubitet? Sed jam pauca de iis, qui illud idem opus recenſuerunt, ſubjungamus.

Catecheſim hanc, ut diximus, recenſuit Guillelmus Sirletus. Is Styli in Calabria natus anno 1514. triplicis linguæ, Latinæ, Græcæ & Hebraicæ, in patria, & Neapoli peritiam ſibi comparavit; mox ad Theologiam gradum fecit, in qua apprime verſatus, unico tantum Bibliorum volumine ſecum delato Romam veniens, repente doctis omnibus innotuit, ac in primis Marcello Cervino Cardinali Sanctæ Crucis, qui poſtea ſub Marcelli ſecundi nomine Pontificatum obtinuit. Unde & cum ipſo ad Concilium Tridentinum profectus dicitur, eumdemque in ordinandis & concinnandis canonibus præſertim Seſſionis ſextæ, multum juviſſe, utpote eximius Theologus. Paulo quarto gratiſſimus, quocum & de

Digitized by Google

rebus ſacris frequentius diſſerebat, & preces horarias recitabat. A Pio IV. purpura, ſponte cedente Marino, exornatus eſt. Poſt Pii obitum adnitentibus S. Carolo Borromæo, & Cardinali Alexandrino, parum abfuit, quin Summus Pontifex renunciatus ſit. Deo tamen aliter diſponente Cardinalis Alexandrinus miro quodam modo per communem adorationem ad Apoſtolicam Sedem aſſumptus eſt, qui Sirletum, utpote cujus doctrinam, ſanctitatem, atque prudentiam perſpectam haberet, Breviario, ac Miſſali Romano, & Catechiſmo reviſendis una cum aliis viris doctis delegavit. Gregorius XIII. Indici librorum prohibitorum, eiſdemque prohibitis libris, quantum fas erat, expurgandis cum aliis Cardinalibus præfecit. Vir domi, foriſque prudentia, aliiſque virtutibus illuſtris, pauperum pater, quibus ut opitularetur, ſubucula ſe ſpoliavit ſæpius, & calceamentis. Mortem pluribus annis ardenter concupivit: migraturus exultavit: Christi e cruce pendentis imaginem millies ſuavians repetiit: *Domine miſerere mei ſicut vis, & ſcis*. Et mox inſtante ultimo conflictu: *Gratias* (inquit) *ago tibi, Domine, quod ad optatum hoc iter me adduxiſti, nec deſeruiſti in ultimo certamine*. Et his vitæ periodum clauſit: *In pace in idipſum dormiam, & requieſcam*. Tanti ab omnibus ſemper habitus, ut doctiſſimi viri eum ſpirantem bibliothecam, vivum Muſæum, cujus ſomnia eruditiora erant doctiorum vigiliis, quo nemo in ſancta Eccleſia a mille trecentis annis doctior extitit, dicere non dubitarint. Hæc de tanto viro. Qui plura volet, conſulat additiones ad Ciacconium in Pio IV. in quinta Cardinalium electione.

Eminentiſſimus hic Cardinalis (ut diximus) in hoc opere recenſendo adhibuit ſibi adjutores Fr. Thomam Manriques, & Fr. Euſtachium Lucatellum ex Ordine Prædicatorum. Primus, ut ajunt monumenta ejuſdem Ordinis, avito genere illuſtris, ingenio ſolers, doctrina clarus, judicio ſolidus, & propoſiti prudenter admiſſi tenaciſſimus, ad Urbem vocatus, primo Procurator Ordinis, deinde Magiſter ſacri Palatii electus, in hoc ultimo deceſſit officio. Secundus vero vir literatiſſimus, Regens diu in Conventu, & Studio Bononienſi, ejuſdem Conventus Prior, mox Vicarius Generalis Congregationis Lombardiæ, pietate inſignis, Pio V. a ſacris Confeſſionibus fuit. Deinde Epiſcopus, ac Princeps Rhegienſis devotiſſime diem obiit anno 1575. *Vir* (inquit Antonius Luſitanus) *gravitate, rerum agendarum peritia, & doctrina omnigena, eaque non vulgari præditus*. Scripſit ſuper quatuor libros Sententiarum, tractatum de Incarnatione, de B. Virgine, de Angelis, de Trinitate, & alia.

Unum ſupereſt adnotandum, quod quo tempore Catechiſmus componebatur, nulla fuerunt opinionum diſſidia inter Fratres Prædicatores, & Jeſuitas ex iis, quæ modo in quæſtionem adducuntur de concurſu Dei, prædefinitionibus, & aliis; imo tunc temporis vix Molina ſuam adhuc fabricatus fuerat Scientiam mediam; quin etiam Patres Societatis, ut ait Pr. Paulus Leonardus, ſive Scherlogus de Scientia media p. 2. n. 77. ſuis Patribus Dominicanis theologiæ operam dabant. Idem inſinuat Hetice tract. 3. diſp. 25. cap. 2. in fine.

CAPUT IV.

Auctoritas Catechiſmi demonſtratur ex ſummorum Pontificum approbatione.

SUpponendum eſt primo, ſummum Pontificem, dum Eccleſiam univerſam docet, tamquam illius proprius magiſter & paſtor, errare non poſſe, ſaltem vero cum hoc præſtat ex œcumenicæ Synodi conſilio & aſſenſu. Hoc aſſertum adeo indubitatum eſt, ut nemo Catholicorum de illo ad hæc uſque tempora dubitarit. Et ratio manifeſta convincit: nam alias Deus non ſufficienter providiſſet Eccleſiæ: poſſet enim error in ipſam irrepere & graſſari, cum teneantur fideles ſtare iis, quæ decernit ſummus Pontifex, maxime vero cum generali Concilio. Hoc tamen non ſic accipiendum arbitramur, ut quæcumque Pontifices dixerint, & quandocumque, ſint ipſa fides: ſiquidem hoc falſum eſſe pluribus exemplis demonſtrare in promptu eſſet; ſed duntaxat, quod ea, quæ decrevit Pontifex, juxta modum certitudinis, quem iis tribuit, certa haberi debeant: ita ut, quæ tamquam certa definit, indubitata ſint, & oppoſitum ſit hæreſis manifeſta; quæ vero ut probabilia, & dictis Sanctorum, ac traditionibus, fideique magis conformia judicat, & edicit, talia cenſeri debeant, nec in his omnibus errare valeat.

Supponendum eſt ſecundo, ſummum Pontificem tunc ex cathedra loqui, & univerſam Eccleſiam docere, quando ipſis Prælatis, ac Parochis præſcribit, quæ docere debeant ſubjectas ſibi plebes. Cum enim Eccleſia toto nunc Orbe diffuſa in unum convenire non poſſit; nec eam ſummus Pontifex immediate per ſeipſum alloqui valeat, & ei credenda intimare, neceſſum eſt, illum hoc præſtare per ipſos Epiſcopos, & Parochos, quibus animarum cura commiſſa eſt. Igitur, quando ille eiſdem præſcripſerit modum ac ordinem docendi, & articulorum fidei legitimam interpretationem, cenſendus erit ex cathedra loqui, maxime vero, ſi, ut diximus, Synodi generalis aſſenſus etiam intervenerit.

Supponendum eſt tertio, quod quamvis infallibilis aſſiſtentia Spiritus ſancti non innitatur mediis humanis, ea tamen non excludit, imo ut plurimum ea requirit, ut humano modo veritates fidei explicentur. Et ideo Catechiſmi Romani auctoritatem ex ſummorum Pontificum approbatione demonſtraturi, non inutilem navabimus operam, ſi quales, & quanti fuerint hujuſmodi Pontifices, enarremus, quo vel hinc innoteſcat inſignis Dei providentia erga Eccleſiam, & hujus Catecheſeos auctoritas magis emineat. Tria vero potiſſimum nobis demonſtranda videntur; in primis eorum pietas, & vitæ ſanctimonia; ad hæc eruditio & ſapientia; & demum eorum, quæ in Synodo Tridentina geſta ſunt, accurata & exquiſita notitia. Pontifices igitur, qui Catechiſmum Romanum approbarunt, quamvis plures fuerint, &, ut verius dicamus, omnes, quotquot Petri cathedram ab eo tempore, quo fuit editus, tenuerunt, ſpecialiter tamen fuere Pius quintus, & Gregorius decimustertius, ut infra manifeſtum fiet.

Quis autem & quam pius fuerit Pius quintus, ſupervacaneum eſt dicere, cum ejus vita ſole ipſo illuſtrior, ipſos etiam infenſiſſimorum Eccleſiæ hoſtium oculos perculerit, & ad ipſius laudem atque admirationem incitarit, cujus preces Deo acceptiſſimas Solimanus in Pannonia Sigeſtum obſidens potius, quam Chriſtianorum arma ſe pertimeſcere fatebatur, quod & Selimus ejus filius identidem dictitabat. In iis ſanta in Deum mentis intenſione ferebatur, ut ne præſentes quidem vel loquentes juxta ſe perſentiſceret. Sacrum Miſſæ Sacrificium, & ſacri Roſarii quotidianum precationem nullo die, quamdiu per valetudinem licuit, etiam Pontifex, ac proinde immenſis obrutus negotiis, prætermiſit. Iteratis imo continuis propemodum jejuniis corpus macerans, carnibus fere ſemper abſtinuit, quas, cum aliquando inſtar piſcium conditas ſubintuliſſent, deprehenſa fraude, ne libare quidem voluit. Chriſtianorum plurimos, imo & hæreticorum, ac Judæorum ad meliorem frugem exemplis, ac potentiſſimis ſermonibus traduxit.

„ Et cum (ut ait Muretus orat. 22.) alia in hoc vi-
„ ro admirabilia fuerint, tunc ſingulare ſtudium conſer-
„ vandæ veræ ac Catholicæ religionis, & adverſus o-
„ mnes, qui eam ulla ex parte labefactare conarentur,
„ implacabile odium ſemper eluxit, quibuſcum ille per-
„ petuum bellum gerens, ne punctum quidem temporis
„ in vita ab eis vexandis, & exagitandis conquievit.
„ In aliis erratis condonandis atque ignoſcendis, quam-
„ quam & ſui, & aliorum ſeveriſſimus cenſor, non ita
„ ſe durum & inexorabilem præbebat. Qui ab Eccle-
„ ſia deſciviſſent, niſi aut ipſos erroribus, aut ipſis Or-
„ bem purgaret, vitam ſibi acerbam atque inſuavem
„ ducebat. Inde etiam, cum munus in eos inquirendi
„ ei demandatum eſſet, potentum inimicitias, minas,
„ graviſſimaque pericula ſubiit". Hæc Muretus, qui
& addit in eadem oratione. „ Quantum ei prudentiæ
„ & acuminis ad agnoſcenda ea, quæ vera & recta eſ-
„ ſent, tantum animi & libertatis ad ea proferenda,
„ tantum auctoritatis ad obtinenda ſemper fuit. Nihil
„ unquam ille in dicenda ſententia aut metui aut gra-
„ tiæ dedit. Nunquam ad cujuſquam voluntatem ora-
„ tionem ſuam accommodavit. Nunquam quicquam ve-
„ ritate prius aut antiquius habuit. Itaque vulgo et-
„ iam dicebant, nihil ab eo precibus peti oportere.
„ Patuit hic ejus animus, dum adhuc purpuram gere-
„ ret: nam cum de adlegendo in Senatum juniori quo-
„ dam principe a Pio quarto ageretur, renuit ipſe, &
„ ſolus de non cooptando ob defectum ætatis tanta ani-
„ mi conſtantia ſuſtinuit, ut dum poſtea illius princi-
„ pis nomine gratiæ illi, ut & cæteris agerentur, re-
„ ſponderit, non eſſe, cur ipſi gratias agerent: cum
„ per me, inquit, non ſteterit, quo minus ob ætatem
„ non admitteretur. Patuit idem animus erga propio-
„ quos, cum ad Pontificatum pervenit, quos nunquam
„ niſi optime meritos aliqua vel dignitate auxit, vel
„ præmio donavit".

Cæteras tanti Pontificis virtutes pluribus proſequuntur Gabutius in ejus vita, Muretus, Ciacconius, Victorellus, & alii, qui referunt, eum claruiſſe poſt mortem miraculis, quorum fidem faciunt anathemata argentea ad ipſius tumulum in Sacello præſepis in baſilica Liberii appenſa, de quibus etiam proceſſus juridici duo,

alter

Digitized by Google

alter anno 1616. auctoritate Cardinalis Millini Vicarii Pauli quinti, ejus mandato; alter vero anno 1624. inſtituti ſunt. Quibus diſcuſſis Sacra Congregatio Rituum cenſuit poſſe procedi ad examen teſtium auctoritate Apoſtolica, in ordine ad Beatificationem Pii quinti. Quam ob cauſam Sanctiſſimus Urbanus VIII. die prima Februarii voluit, ut loco Miſſæ de mortuis, quæ in Eccleſia Sanctæ Mariæ majoris pro anima Pii quinti quotannis celebrabatur, Miſſa de Trinitate veluti in gratiarum actionem ſolemniter cantaretur. Ex dum hæc ſcribo, audio Sanctiſſimum Clementem decimum de Pii quinti beatificatione ſerio cogitare. Hæc de pietate, ac virtutibus tanti Pontificis dicta ſufficiant. De doctrina non eſt, quod dicamus: conſtat ſiquidem ipſi ob doctrinam tot tantaque in Eccleſia munera fuiſſe delata. Quoad eorum notitiam, quæ in Tridentino geſta fuerant, duo duntaxat libet obſervare, alterum quod ſcribit Gabutius lib. 1. cap. 7. interfuiſſe videlicet Pium V. dum adhuc eſſet in minoribus conſtitutus, Congregationibus, quæ Romæ cogebantur ad ea diſcutienda prius, quæ poſtmodum in Tridentino tractanda forent & definienda; alterum eſt, quod annotarunt quotquot Pii vitam conſcripſere, fuiſſe illum Tridentini rigidum obſervatorem. Quare, ut erat reſtaurandæ eccleſiaſticæ diſciplinæ ſtudioſiſſimus, veriſimile eſt, illum poſt aſſumptionem geſta omnia prædictæ Synodi diligentiſſime perſcrutatum.

De Gregorio XIII. jam pauca ſubjungamus. Erat is Pontifex in audiendis negotiis patiens, in tranſigendis ſolers, eloquio gravis, reſponſis opportunus, natura benignus & miſericors, in victu & potu temperatiſſimus, in pauperes & doctos beneficus, & mirum in modum liberalis. Litterarum ſtudia, ſi quando per negotia licebat, intermiſit numquam, diceréque fuit ſolitus, nullum magis decere plura ſcire, quam Romanum Pontificem. Bononiæ per octo annos juri dicendo incubuit. Romam veniens variis dignitatibus auctus, integerrime illas obiit. Epiſcopus Veſtanus a Paulo IV. renunciatus, mox a Pio IV. in Senatum adlectus, tandem poſt obitum Pii V. altera die poſt conclavis ingreſſum 3. Idus Martii anni ſeptuageſimi ſecundi ſupra milleſimum quingenteſimum, Patrum quinquaginta duorum acceſſu (quæ Spiritus Sancti dicitur electio) magna omnium lætitia, & ingenti virtutum ipſius expectatione Pontifex maximus creatur. Ex quibus omnibus & pietas & eruditio tanti Pontificis ſatis ſuperque innoteſcit. Interfuit, dum eſſet in minoribus toti Concilio Tridentino, primum quidem a Paulo tertio miſſus Romanæ Rotæ auditor; poſtea vero ſub Pio quarto tamquam Epiſcopus Veſtanus. Quare eum interfuerit & principio & fini Concilii, quando cura Catechiſmi conficiendi quibuſdam Patribus demandata eſt, vix potuit aptior judex conſtitui ad ſententiam ferendam de Catechiſmi Romani cum ipſo Concilio omnimoda convenientia & conſonantia.

Jam vero utrumque hunc Pontificem Catechiſmum Romanum approbaſſe, evidentius eſt, quam ut probatione indigeat. Ne tamen vel aliquem lateat, vel pervicaci detur locus negandi, teſtes adhibendi ſunt omni exceptione majores. De Pio V. id teſtantur Andreas Fabritius in præfatione ad Catechiſmum, Georgius Federus in præfatione ad partitiones Catechiſmi, Jacobus Bayus Regius in Academia Lovanienſi ſacræ Theologiæ profeſſor in Epiſtola nuncupatoria in ſuas ad Catechiſmum elucubrationes, Gabutius in vita Pii V. lib. 1. cap. 12. & lib. 2. cap. 4. Antonius Senenſis in ſua Bibliotheca, ubi etiam refert, Alexium Figliuccium Ord. Præd. virum ſanguinis ſplendore, doctrina, & religione nobiliſſimum, mandato Pii V. Catecheſin iſtam in Italicum idioma tranſtuliſſe, ſicut teſte Poſſevino in Apparatu, in Gallicum Gentianus Hervetus, qui Tridentino interfuerat, approbante Michaele a Turre Epiſcopo Cenetenſi ipſius Pii quinti apud Regem Chriſtianiſſimum Nuncio; in Germanicum Petrus Caniſius Societatis Jeſu Theologus teſte Edero, in Illyricum juſſu Gregorii XIII. alius quiſpiam, teſte Concilio Aquilejenſi, in Polonicum alter, teſte Gabutio, in Hiſpanicum ex mandato Concilii Limenſis, teſte Concilio Tarraconenſi. Quæ omnia ſatis oſtendunt, quanti hoc opus factum fuerit ab ipſis Pontificibus. Sed quid illis immoremur? ipſe Pius V. in brevi ad Manutium 7. Kalend. Oct. 1566. ſic loquitur: Paſtorali officio cupientes quam diligentiſſime poſſumus divina adjuvante gratia fungi, & ea, quæ a ſacro Tridentino Concilio ſtatuta & decreta fuerunt, exequi, curavimus, ut a delectis aliquot Theologis in hac alma Urbe componeretur Catechiſmus, quo Chriſti fideles de iis rebus, quas eos noſſe, profiteri, & ſervare oportet, Parochorum ſuorum diligentia edocerentur. Qui liber cum Deo juvante perfectus in lucem edendus ſit, providendum duximus, ut quam diligentiſſime imprimatur". In Bulla data 8. idus Martii anno 1570. pro reformatione Ordinis Ciſtercienſis, quam reformationem inſtante & conſulto Hieronymo Souchiere Cardinali ejuſdem Ordinis Generali, qui Tridentino interfuerat, feciſſe conſtat; & in Bulla pro reformatione Ord. Servorum B. Mariæ data 3. Kalend. Junii anni ejuſdem, præcipit, ut Biblia & Catechiſmus Romanus prælegantur. Ex in Bulla 106. pridie Idus Julii ejuſdem anni: „ Cum inter alia, (*inquit*) Concilii decreta nobis ſtatuendum eſſet de ſacris libris, Catechiſmo, Miſſali, & Breviario edendis atque emendandis, edito jam Deo ipſo annuente, ad populi eruditionem Catechiſmo &c. Et Bulla 122. data 5. idus Martii anni 1571. dicit, in executionem decretorum Concilii, jam Catechiſmum ad populi eruditionem a ſe fuiſſe editum. Ex quibus duo præcipue ponderanda ſunt; primo quidem Pium V. eo conſilio, eaque mente curaſſe tanto ſtudio, ut Catecheſis hæc quam diligentiſſime mandaretur typis, ne vel injuria, vel fraude aliqua illam corrumpi contingeret, ut quanti ejus auctoritas facienda ſit, innoteſcat, cui diligenter in lucem edendæ tam diligentem ipſe Pontifex navare voluerit operam. Secundo ponderandum eſt, quod ait Pius V. ſe Catechiſmi compoſitionem & editionem promoviſſe juxta Synodi Tridentinæ decretum. Cum igitur Synodus decreviſſet, ſicut ſupra relatum eſt, ut ſummi Pontificis judicio atque auctoritate Catechiſmus terminaretur & ederetur, id ipſum a Pio V. præſtitum, nefas fuerit dubitare. Hoc vero importare approbationem, evidens eſt: judicium ſiquidem id aperte ſonat. Addam amplius non ſolum approbatum eſſe, ſicut ſolent cæteri libri approbari, tamquam nihil fidei vel bonis moribus repugnans continere cenſendus ſit: verum etiam ut nihil niſi Catholicum & religionis Chriſtianæ dogmatibus atque præceptis omni ex parte conveniens, cæteriſque omnibus privatis ſcriptis probabilius docere, extra omne dubium videatur. Enimvero ratihabitionem (quæ approbatio quædam eſt, *l. quo enim tutiore 12. ff. rem ratam haberi*) quid minus eſſe, quam mandatum colligitur ex 10. Reg. juris in 6. ubi dicitur: *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari*. Notant vero ibidem auctores, ratihabitionem quid minus eſſe, quam mandatum, nec illi comparari quoad omnia, ſed duntaxat quoad effectum. Adhuc vero autem mandatum quid minoris roboris eſt, quam juſſus, ut *ex l. 1. §. Sed ego quæro, ff. quod juſſu*, colligit Gloſſa ad dictam regulam: quia juſſus neceſſitatem imponit ei, cui jubetur, nec niſi ab habente legitimam auctoritatem proficiſcitur: mandatum vero, quamvis ubi acceptatum eſt, aliquam neceſſitatem inferat; ante acceptationem nihilominus liberum eſt mandatario, quatenus a legitima, & quæ urgere poſſit, auctoritate non provenit. Cum ergo Catecheſis iſta juſſu Pii V. confecta, & in lucem edita fuerit juxta decretum Tridentini, quis non videat, non poſſe quemquam Catholicum ſine gravi piaculo reprobare, quæ in ea contenta ſunt, maxime vero Regulares, quibus ſub pœna carceris prohibetur, quæ Apoſtolica Sedes approbaverit, improbare. Extrav. *Ad noſtrum* de Regularibus.

Idem fere dicendum de Gregorio XIII. qui in brevi quodam anni 1593. profitetur ſuo juſſu & approbatione Catechiſmum iterum prodiiſſe: & in Bulla 48. juxta collectionem Petri Matthæi, data Romæ 10. Junii 1574. pro reformatione Ord. Ciſtercienſis, quod ſupra vidimus Pium V. ſtatuiſſe innovat, & confirmat. Ejuſdem Pontificis mandato Catechiſmus iſte in linguam Illyricam eſt translatus, ut dictum eſt. Inſuper teſtatur Antonius Poſſevinus in apparatu, eumdem Pontificem auctorem fuiſſe Franciſco Gratiano de Garzatoribus Canonico Vincentino, ut juris canonici compendium ederet, in quo reſecaret omnia, quæ poſtmodum vel a ſummis Pontificibus, vel a Tridentina Synodo, vel a Catechiſmo Romano fuerant abrogata; certiſſimum plane indicium, quantæ illum exiſtimarit & voluerit eſſe auctoritatis, cum arbitratus ſit, Catechiſmum valere ad abrogandas conſtitutiones olim factas. Denique idem ſummus Pontifex plures provinciales Synodos confirmavit, ut dicemus cap. ſequenti, in quibus doctrina Catechiſmo contenta populo a Parochis tradenda præſcribitur. Quod ſane magno diſcrimini fidem in prædictis provinciis, imo & in univerſa Eccleſia exponeret, niſi, quæ hoc libro continentur, ab omni erroris periculo libera, cæteris opinionibus certiora, & magis religioni conſona forent. Bellarminum non ſine ſpeciali Spiritus Sancti inſtinctu annotaſſe, ait Poſſevinus, Tridentinum Concilium magna cum circumſpectione fuiſſe celebratum: quanto potiori jure nobis dicere licuerit, Pium V. & Gregorium XIII. ſapientiſſimos, piiſſimos, in doctrina Concilii verſatiſſimos, non ſine ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu & aſſiſtentia, ea, quæ ſancte de hoc Catechiſmo Concilium ſtatuerat, executioni mandaſſe, nec poſſe

quem-

Digitized by Google

quamquam de hujus libri auctoritate ambigere: cum præſertim, ut ait Alexander III. cap. a. (*de confirmat. utili vel inutili*) „ De confirmationibus Romani Pontificis non ſit aliquatenus dubitandum “. Concludamus igitur verbis Nicolai primi *can. Si Romanorum. diſt.* 39. „ Si Romanorum Pontificum decreto cæterorum opuſcula tractatorum approbantur, vel reprobantur, ut quod vere Sedes Apoſtolica probavit, hodie teneatur acceptum; & quod illa repulit, hactenus inefficax habeatur: quanto potius ea, quæ ipſa pro catholica fide, pro ſacris dogmatibus, pro variis & multifariis Eccleſiæ neceſſitatibus, & fidelium moribus diverſo tempore ſcripſit, omni honore debent præferri “. Profecto, ut ait Agatho Papa, ſic omnes ſanctiones Apoſtolicæ Sedis accipiendæ ſunt tamquam ipſius divina voce Petri firmatæ.

CAPUT V.

Catechiſmi Romani auctoritas convincitur ex eo, quod per Eccleſiam univerſam tamquam legitimus Tridentini Concilii fœtus receptus ſit.

QUI œcumenicæ Synodi, & duorum Pontificum Romanorum auctoritate fulcitur, nequaquam inferiorum ſuffragiis indiget, niſi ut in una eademque re conſenſus capitis & membrorum omnium unanimis innoteſcat. Quare quæ in hoc capite dicturi ſumus de Synodorum provincialium & diœceſanarum approbatione, non tamquam omnino neceſſaria ſubjungemus, ſed ut clarius exponentia hanc totius Eccleſiæ conſenſionem; quo noſcant omnes, librum hunc, de quo agimus, tamquam legitimum Tridentinæ Synodi fœtum ſumma ſemper fuiſſe veneratione per Eccleſiam univerſam exceptum. Atque ut ordine congruo procedamus, Provinciales primum, mox Diœceſanas Synodos adducemus, ac demum privatorum ſuffragia, & conſenſum proferemus in medium.

Prima Provincialis Synodus, quæ occurrit, eſt Mediolanenſis prima ſub Sancto Carolo Borromæo, viro cujus Sanctitas tanto virtutum omnium ſplendore, ac frequentibus miraculis illuſtratur. Habita eſt hæc Synodus anno 1565. etiam antequam Catechiſmus Romanus in lucem prodiiſſet, cum perfectus eſſet, atque typis jamjam mandandus. Et nihilominus, titulo *qui libri a Clericis legendi*, eiſdem præcipitur, ut quamprimum illum ſibi comparent, his verbis: „ Clerici, poſtquam decimum quartum attigerint annum, ut legem Domini, in cujus ſorte ſunt, dies noctesque meditari poſſint, habeant ſacrorum librorum, ſi non copiam, certe neceſſarium delectum; omnino vero Teſtamentum vetus & novum, CATECHISMUM ROMÆ EDENDUM, cum primum in lucem prodierit “. Aderat huic Synodo una cum Sancto Carolo Hugo Boncompagnus, qui Tridentino interfuerat, & poſtmodum fuit Epiſcopus Romanus Gregorius decimus tertius, cujus laudes jam ſupra perſtrinximus; aderant & Nicolaus Sfondratus Epiſcopus Cremonenſis, poſtea Romanus Gregorius decimus quartus, vir doctus, & antiquæ diſciplinæ, præſertim quoad pluralitatem beneficiorum zelantiſſimus, Carolus Vicecomes Cardinalis Epiſcopus Vintimilienſis nobilitate, prudentia, & ſolertia inſignis, Guido Ferrerius Epiſcopus Vercellenſis Cardinalis pietatis, juſtitiæ, & eccleſiaſticæ diſciplinæ tenaciſſimus, Federicus Cornelius Epiſcopus Bergomenſis Cardinalis in condendis legibus oculatiſſimus, Marcus Hieronymus Vida, vir piiſſimus, & doctiſſimus, Epiſcopus Albæ, qui ſextæ Tridentini ſeſſioni interfuerat, Hieronymus Galeratus Epiſcopus Alexandrinus chriſtianarum virtutum exemplar, Petrus Faunus Coſtacciarius Epiſcopus Aquenſis, vir prudentiſſimus, & in negotiis gerendis verſatiſſimus, Dominicus Bolanus Epiſcopus Brixienſis ſingularis vigilantiæ, & ſanctitatis, Scipio Eſtenſis Epiſcopus Caſalenſis, nobilitate atque ingenio inſignis, Cæſar Comes a Gambara Epiſcopus Dertonenſis, vir prudentiæ ſingularis, & Mauritius de Petra Epiſcopus Viglevaoenſis, præſul clariſſimus. Hi omnes Tridentino interfuerant, ac proinde probe noverant, an Catechiſmus ſacroſanctæ illi Synodo conformis eſſet. Approbatam eſſe hanc Synodum inde fit certum, quod inſerta eſt tomis Conciliorum tanquam legitima.

Secunda Synodus eſt Beneventana 1567. ſub Jacobo Sabello Cardinali Archiepiſcopo viro eruditiſſimo. Interfuere huic Synodo decem præſules, ex quibus ſex, videlicet Horatius Græcus Epiſcopus Leſinenſis, Julius Gentilius Epiſcopus Vultuarienſis, Antonius a Sancto Michaele Epiſcopus Montis-Marani ex Ordine Minorum ſtrictioris obſervantiæ, vir piiſſimus, Donatus de Laurentiis Epiſcopus Arianenſis, Proſper Rebiba Epiſcopus Trojanus, &, ut arbitror, Fr. Cherubinus Epiſcopus Theleſinus Tridentino ſubſcripſerant. In hac ergo Synodo, titulo *De prædicatione verbi Dei* cap. 10. ſic præcipitur parochis, & aliis curam animarum habentibus: „ Cum præcipue ipſis curæ eſſe debeat, ut in articulis fidei, qui Symbolo Apoſtolorum continentur, præceptis Decalogi, Eccleſiæ Sacramentis, & Orationis Dominicæ explicatione commiſſum ſibi populum erudiant, ad hoc munus explendum, CATECHISMUM, QUI PII PONTIFICIS JUSSU EDITUS EST, aſſidue præ manibus habeant, ut hæc omnia ſecundum ſanam, & eccleſiaſticam doctrinam docere valeant “. Doctrina igitur Catechiſmi eſt ſana & eccleſiaſtica, quam tenentur Curati docere juxta mentem hujus Synodi, quam etiam confirmatam fuiſſe a ſummo Pontifice, certiſſimum eſt.

Tertia Synodus habita eſt Ravennæ ſub Cardinali Archiepiſcopo Julio Feltrio de Ruvere anno 1568. Ex quindecim Suffraganeis aderant ſeptem, qui Tridentino interfuerant. Primus erat Cardinalis Gabriel Palæotus Epiſcopus tunc Bononienſis, poſtea Archiepiſcopus, qui acta Tridentini ſcripſit, religionis propugnator indefeſſus, quem nonnulli volunt Catechiſmum Romanum in ipſo Tridentino primum ordinaſſe & exornaſſe, quem & ipſe valde commendat in Archiepiſcopali Bononienſi *part. 5. tit. De congregatione Oratorii*. Aderat etiam Julius Cananus, deinde Cardinalis, vir vitæ incorruptæ, Epiſcopus Adrienſis, qui toti Tridentino interfuerat, primum ut a Secretis Cardinali de Monte Legato in prioribus ſeſſionibus, deinde ut Epiſcopus. Aderant etiam Julius Pariſanius Epiſcopus Ariminenſis magnæ apud omnes exiſtimationis, Franciſcus Guarinus Epiſcopus Imolenſis erga pauperes munificentiſſimus, Joannes Baptiſta Seghicellus Epiſcopus Faventinus, philoſophus & juriſconſultus prudentiſſimus, Alphonſus Roſſetus Epiſcopus Ferrarienſis, nobiliſſimus & piiſſimus, & Auguſtinus Molignatus Epiſcopus Foropopilii juris ſcientia clariſſimus. In hac ergo Synodo *tit. de Seminario cap.* 4. ſic ſtatuitur: „ Maxime Catechiſmum ſanctiſſimi Domini noſtri Pii quinti juſſu nuper editum aſſidue præ manibus habeant “. Confirmatam fuiſſe hanc Synodum ab ipſo Pio quinto, nulli dubium, cum hoc petierint Patres ad finem hujus Synodi, & illa typis mandata ſit Romæ anno 1569. vivente ipſo Pio in Typographia Cameræ Apoſtolicæ.

Quarta Synodus eſt Mediolanenſis ſecunda ſub S. Carolo Borromæo anno 1569. *Decreto 30. tit.* 2. præcipiens Parochis, *ut frequentius aliquam Catechiſmi Romani lectionem inter ſe convenientes tractent*. Aderant Epiſcopi tredecim, ex quibus decem Tridentino interfuerant; nimirum Nicolaus Sfondratus Ep. Cremonenſis, poſtea Romanus Greg. XIV. Guido Ferrerius Ep. Vercellenſis, poſtea Cardinalis, Federicus Cornelius poſtmodum Cardinalis, Leonardus de Marinis Ep. Albæ, Carolus Grimaldus Ep. Albinganuenſis Tridentini obſervantiſſimus, Hieronymus Galeratus Ep. Alexandrinus, Petrus Faunus Coſtacciarius Epiſcopus Aquenſis, Dominicus Bolanus Ep. Brixienſis, Antonius Scarampus Ep. Laudenſis, vir admirabilis ſanctitatis, & Mauritius de Petra Ep. Viglevanenſis.

Quinta eſt Salisburgenſis in Germania anno 1569. ſub illuſtriſſimo Joanne Jacobo Archiepiſcopo, & Sedis Apoſtolicæ Legato nato. Interfuere huic Synodo Epiſcopi octo, inter quos erat illuſtriſſimus Princeps Erneſtus adminiſtrator Friſingenſis, Alberti Bavariæ ducis filius, qui parentis exemplo doctrinæ catechiſmi Romani mirum in modum addictus erat, ut conſtabit ex infra dicendis. Aderat etiam Frater Felicianus Niguarda a Morbinio Ord. Præd. qui Tridentino interfuerat, ejuſdem Archiepiſcopi Salisburgenſis orator, ac poſtea fuit Epiſcopus primum Aſcalonenſis, mox S. Agathæ, ac demum Comenſis, vir doctiſſimus, adverſus hæreſes indefeſſus fidei Catholicæ propugnator, piiſſimus, & reformationis amator; qui quanti fecerit Catechiſmum Romanum conſtat ex Manuali Viſitatorum lib. 2. cap. 17. Hæc ergo Synodus *conſt.* 26. *cap.* 3. ſic habet: „ Debent parochi iis, quæ ad ipſorum ſpectant miniſterium, quemadmodum & Epiſcopi, cum hæc (*Sacramenta videlicet*) per ipſos erunt populo adminiſtranda, illorum vim & uſum pro ſuſcipientium captu in vulgari noſtra lingua Germanica explicare juxta ea, quæ in CATECHISMO ROMANO ſane utiliſſimo, & his temporibus maxime neceſſario (qui etiamnum in linguam Germanicam translatus ab omnibus vel exiguo ære comparari poteſt) cui Sancta Synodus Tridentina formam præſcripſit, continentur “. Idem fere habetur *conſtitutione* 42. *cap.* 9. Hæc Synodus approbata eſt a Gregorio XIII. die 5. Julii 1574. ut conſtat ex literis Apoſtolicis, quæ ad finem ejuſdem Synodi habentur.

Julii

Digitized by Google

Sexta eſt Mediolanenſis tertia ſub S. Carolo Borromæo anno 1573. *tit. De Baptiſ. infant. expoſitorum*, & *tit. de his, quæ ad ſacram Euchariſtiam pertinent*, quo ultimo loco dicit: *uberrimam eſſe de perceptione Euchariſtiæ Catechiſmi Romani doctrinam. Tit. de ſacramento Extremæ unctionis. Tit. de Ordine & Clericis. Tit. de Matrimonio.* In quibus omnibus jubet, *in Sacramentorum adminiſtratione Parochos adhibere Catechiſmi Romani locos, & doctrinam.* Huic Synodo aderat Cardinalis Paulus Areſſius, vir ſanctiſſimus. Aderant etiam tredecim Epiſcopi, quorum octo Tridentino ſubſcripſerant, qui fere omnes jam in prædictis Synodis Mediolanenſibus nominati ſunt, ſed inter eos erat etiam Fr. Benedictus Herba Ord. Præd. qui Theologus Tridentino interfuerat, concionator celeberrimus, qui tunc invitus a Pio quinto ad Epiſcopatum Caſalenſem evectus fuerat, in quo pauperum pater, omnibus charus fuit. Hæc Synodus a Gregorio XIII. approbata eſt.

Septima eſt Synodus Genuenſis anno 1574. ſub Cypriano Pallavicino, in qua *Tit. de fidei elementis a Parocho tradendis*, præcipit, ut *Parochi recitent eis* (id eſt pueris) *ad verbum ex Catechiſmo Romano aliquid.* Huic ſubſcripſere ſex Epiſcopi, & duo abſentium procuratores. Inter Epiſcopos duo erant ex Tridentinis Carolus Grimaldus Ep. Albingaunenſis, & Fr. Antonius Palierinus Ep. Brugnacenſis Ord. Prædicatorum, vir ſanctiſſimus, &, ut arbitror, Joannes Baptiſta Lomellinus, qui fuit Ep. Æſernienſis, vel, ut alii dicunt, Guardienſis. Hanc Synodum approbavit Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum die nona Octobris anno 1574. Neque vero prætermittendum, Franciſcum Boſſium Novariæ Epiſcopum, Viſitatorem Apoſtolicum, in decretis in viſitatione Genuenſi editis, *Tit. de Sacramentis, & eorum adminiſtratione*, caviſſe, *ut eorum* (id eſt Sacramentorum) *vis & efficacia ex Romani Catechiſmi doctrina præſertim pluribus adſtantibus explicetur.*

Octava eſt Mediolanenſis quarta anno 1576. ſub S. Carolo Borromæo, in qua, tertia parte, Titulo *de Viſitatione*, inter libros, quos Epiſcopo viſitanti exhibere tenetur Parochus, recenſetur Catechiſmus Romanus. Et in admonitionibus ad Clericos ſic habetur: „ Quatuor præſertim locos ex Catechiſmi Romani doctri-„ na, de duodecim fidei articulis, de ſeptem Sacramen-„ tis, de decem Præceptis, de oratione Dominica, in „ promptu atque explicate habere, omni ſtudio conten-„ dite “. Aderant huic Synodo duodecim aut tredecim Epiſcopi, ex quibus Tridentino interfuerant ſeptem, Aquenſis, Bergomenſis, Brixienſis, Cremonenſis, Dertonenſis, Laudenſis, & Caſalenſis jam ſuperius recenſiti. Hæc Synodus a Gregorio XIII. exacte reviſa & approbata eſt, ut refertur in vita Sancti Caroli Borromæi.

Hoc eodem anno, aut proxime ſequenti Clerus totius Aquitaniæ Burdegalis congregatus, Catechiſmi Romani prælectionem parochis præcipit.

Nona Synodus eſt Mediolanenſis quinta anno 1579. ſub S. Carolo Borromæo. *Tit. De his, quæ ad prædicationem & doctrinam pertinent*, quo loco decernit, *ut in fidei capitibus edocendis Catechiſmi Romani doctrinam potiſſimum ſequatur.* Et *Tit. De Seminariis*, parte tertia, præcipit: *eumdem in Seminariis prælegendum.* Et *Tit. de examinandi ratione*, ſtatuit inquirendum ab ordinandis: *An Catechiſmum Romanum habeant, ejuſque doctrinam teneant.* Aderant huic Synodo ſexdecim Epiſcopi, quorum quinque Tridentino interfuerant, videlicet Aquenſis, Brixienſis, Cremonenſis, Dertonenſis, & Hieronymus Ragazzonus tunc Epiſcopus Bergomenſis, pietatis, prudentiæ, virtutis, & conſtantiæ laude conſpicuus, qui olim Epiſc. Famauguſtanus luculentam in fine Concilii Tridentini orationem habuerat, in qua totius Synodi geſta atque decreta, utpote ſibi probe nota, compendio reſumpſit. Confirmata eſt hæc quinta Synodus Mediolanenſis a Gregorio XIII. poſt accuratam recenſionem.

Hoc ipſo anno 1579. Clerus totius Galliæ in conventu Melodunenſi præſidentibus Petro Deſpinac Archiepiſcopo Lugdunenſi, & Antonio Prevot Archiepiſcopo Burdegalenſi, qui Tridentino interfuerat, *Tit. De Euchariſtiæ Sacramento, Tit. De Pœnitentia, Tit. De Sacramento Ordinis* præcipit, ut *Curati Catechiſmum Concilii Tridentini aſſidue præ manibus habeant.*

Decima eſt Rothomagenſis in Gallia anno 1581. ſub Cardinali Carolo Borbonio Archiepiſcopo Rothomagenſi, & Primate Normaniæ cum ſex aliis Epiſcopis, inter quos erat Claudius de Saintes Epiſcopus Ebroicenſis, qui olim Abbas Lunevillanus Tridentino interfuerat, & cui hujus Synodi provincialis ordinandæ cura eſt demandata. Aderat etiam Ludovicus de Moulinet Epiſcopus Sagienſis, qui Tridentino interfuerat. In hac ergo *Tit. De Sacramentis num.* 1. præcipitur Curatis, cum erunt adminiſtranda (*Sacramenta*) ut potius illorum vim & uſum pro ſuſcipientium captu explicent ex doctrina in Catechiſmo Romano tradita. Et *Tit. De Curatorum officiis n.* 13. „ Ut autem quilibet Paro-„ chus ſuo officio defungi queat, Catechiſmum Roma-„ num Latine & Gallice habeat, & ejus præſcripto „ doctrinam de Symbolo Apoſtolorum, Legis decalo-„ go, Sacramentis, atque aliis ad ſalutem neceſſariis „ tradat “. Approbata eſt hæc Synodus a Gregorio XIII. & Cardinalibus, ut patet ex literis Pontificiis ſub datis 19. Martii 1582.

Undecima eſt Burdegalenſis in Gallia 1582. ſub Antonio Prevotto Sanſaco, qui Concilio Tridentino interfuerat. Aderant ſex alii Epiſcopi, & Procurator Eccleſiæ Condomienſis, ſede vacante. *Tit. de Sacramentis* 8. injungitur Parochis „ ut continuo Catechiſmum „ Concilii Tridentini præ manibus habeant “, Et *Tit. De Parochis* 18. ſic habetur: „ Parochi etiam ſingulis „ feſtis diebus aliquid ex Catechiſmo Tridentino (quem „ Latine & Gallice authoritate noſtra editum penes ſe „ habere ipſis injungimus) populis proponant de iis „ rebus, quas noſſe Chriſtianorum omnium intereſt: „ ut ſciant fideles, quid complectantur articuli fidei, „ quid contineat Decalogus, quid ipſi petant orationem „ Dominicam recitantes, quis Sacramentorum ſit nu-„ merus, quæ vis eorum ac poteſtas, & quis effe-„ ctus “. Idem fere *De Seminariis Tit.* 7. Approbata eſt hæc Synodus a Gregorio XIII. & Cardinalium Sacri Concilii Tridentini interpretum Congregatione diebus 3. & 19. Decembris 1583.

Duodecima eſt Turonenſis in Gallia 1583. ſub Simeone a Maillè Archiepiſcopo Turonenſi, qui Tridentino interfuerat. Adfuere cum illo a principio octo Epiſcopi, ex quibus duo, nimirum Philippus Dubec Epiſcopus Nannetenſis, & Carolus de l'Eſpinay Epiſcopus Dolenſis Tridentino præſentes fuerant. Interfuit etiam per Procuratorem Anſelmum Taron Carolus Dangennes Epiſcopus Cœnomanenſis, Cardinalis de Ramboulleto, qui & ipſe inter Tridentinos Patres ſederat. In hoc ergo Concilio *Tit. De profeſſionis fidei tuenda cura §. ſimiliter*, ordinatur, ut admiſſi ad confeſſiones audiendas „ ſinguli Concilii Tridentini Cate-„ chiſmum . . . . penes ſe habere. . . . & memoriter „ ſcire teneantur “. Approbata eſt hæc Synodus a Gregorio XIII. & Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, ut patet ex literis ejuſdem ſummi Pontificis die 8. Octobris 1584.

Decimatertia eſt Rhemenſis in Gallia anno 1583. ſub Ludovico a Guiſia Cardinali Archiepiſcopo Rhemenſi cum ſex Epiſcopis, & procuratore Epiſcopi Sylvanectenſis. Aderat Epiſcopus Sueſſionenſis Carolus de Roucy, qui Tridentino ſubſcripſerat. In hac tit. *De Curatis* n. 6. ſic ſtatuitur: „ Præcipimus Parœcis, ut „ non ſolum inculpate vivant, verum etiam ſemper „ habeant præ manibus librum aliquem de ratione ad-„ miniſtrandorum Sacramentorum, vel Catechiſmum „ editum authoritate Concilii Tridentini, ſive latine „ ſcriptum, ſive in linguam vulgarem ad verum ſen-„ ſum linguæ latinæ optime verſum, & legitime ap-„ probatum, ex quo ſingulis diebus Dominicis depro-„ mant, quod Evangelio aptari, & populo proponi „ poſſit “. Confirmata eſt hæc Synodus a Gregorio XIII. & Cardinalium Tridentini interpretum Congregatione, ut patet ex literis ejuſdem Gregorii XIII. datis 30. Julii 1584. Aderant huic Concilio Ludovicus de Creil doctor Sorbonicus, ut procurator Epiſcopi Sylvanectenſis, & D. Jacobus le Boſſu monachus Sancti Benedicti ex cœnobio Sancti Dionyſii, qui ambo poſtea Congregationi de Auxiliis a Clemente VIII. adſcripti ſunt.

Decima quinta eſt Synodus Aquenſis in Gallia 1585. ſub Alexandro Canigiano Archiepiſcopo Aquenſi, cum aliis quatuor Epiſcopis, & procuratore Epiſcopi Forojulienſis Franciſci de Bouillers, viri docti & pii, qui aliquando Tridentino interfuerat. Hæc Synodus tit. *De Parochis §. Ut autem*, ſic decernit: „ Ut autem qui-„ libet Parochus ſuo officio defungi queat, Catechiſ-„ mum Romanum latine & gallice habeat, & ex ejus „ præſcripto doctrinam de Symbolo Apoſtolorum, le-„ gis Decalogo, Sacramentis, Oratione Dominica, at-„ que aliis ad ſalutem neceſſariis tradat “. Et *tit. De Seminario* §. 3. „ Is in omni Seminario perpetuus uſus „ ſit, ut Catechiſmus Romanus pueris atque adeo ado-„ leſcentibus prælegatur, & explicetur quam diligentiſ-„ ſime, nullaque ejus pars prætermittatur, cujus do-„ ctrinis eorum animi non imbuantur, quam maximo „ fieri poterit ſtudio “. Approbata eſt hæc Synodus a Sixto quinto, & a ſacra Tridentini Patrum Congregatione, ut conſtat ex literis die 4. & 5. Maii 1586.

Decima ſexta eſt Synodus Gneſnenſis habita Petricoviæ

Digitized by Google

viæ in Polonia anno 1589. ſub Stanislao Kamkouſki, cui interfuit Georgius Radzivilus Cardinalis, interfuere etiam octo alii Epiſcopi, abſentium præſulum procuratores novem, pluresque alii illuſtres viri. In ea ergo tit. *De Parochorum officio num.* 7. ſic ſtatuitur: ,, Sin-
,, gulis feſtis diebus aliqui Parochi ex Catechiſmo Ro-
,, mano, quem brevi in provinciam noſtram importan-
,, dum curabimus, populo proponant, de his rebus,
,, quas noſſe omnium intereſt ad ſalutem, ut ſciant,
,, quid complectantur articuli fidei, quid contineat De-
,, calogus, quidve petant orationem Dominicam pro-
,, ferentes, quis Sacramentorum ſit numerus, quæ via
,, eorum ac poteſtas, quis item uſus, & quomodo fide-
,, les in illis ſuſcipiendis affectos eſſe oporteat ". Hæc approbata fuit a Congregatione Cardinalium Tridentini interpretum 6. Martii, & a Sixto V. die 9. ejuſdem menſis anno 1590.

Decima ſeptima eſt Toloſana ſub Cardinali Franciſco de Joyeuſe Archiepiſcopo Toloſano anno 1590. Aderant tres alii Epiſcopi, & quatuor abſentium procuratores. Confirmatum fuiſſe conſtat a Sede Apoſtolica, ut expreſſe dicit præfatus Cardinalis in literis publicationis. In illa igitur *part.* 1. *cap.* 3. *de parochis n.* 2. ſic habetur. ,, Ut autem fidelius officio ſuo fun-
,, gi queant, latinum, gallicumque Romanæ fidei Ca-
,, techiſmum perpetuo habeant, quæque in eo de Apo-
,, ſtolorum Symbolo, Decalogo, Sacramentis, aliiſque
,, rebus ad ſalutem neceſſariis continentur, populo,
,, quoties opus fuerit, explicent ". Ejuſdem Catechiſmi meminit *ibid. n.* 5. & *cap.* 5. *n.* 6. & *part.* 2. *cap.* 1. *n.* 1. *Nuſquam igitur vel Epiſcopi, vel Parochi ad eorum adminiſtrationem accedent, quin prius ex Tridentini Concilii Catechiſmo profuturum illorum uſum admirandamque vim ſuſcipientibus, audientibuſque explicarint.* Denique *parte ſecunda de locis cap.* 5. *de ſeminariis n.* 7. præſcribit, ut in Seminariis Romanus Catechiſmus prælegatur.

Decima octava eſt Tarraconenſis anno 1591. In qua cum Archiepiſcopo aderant ſeptem Epiſcopi, & in ea lib. 1. tit. 1. cap. 3. ſtatuitur, *ut Parochi Catechiſmum Romanum diligenter perlegant & doceant.*

Decima nona eſt Synodus Avenionenſis 1594. ſub Franciſco Maria Tauruſio Cardinali, & Archiepiſcopo Avenionenſi, viro plane Apoſtolico, & antiquæ probitatis Senatore, Julii tertii nepote, qui vigeſimum annum exceſſerat, cum ejus avunculus tunc Cardinalis, ut Legatus Synodo Tridentinæ præerat; unde probe noſſe poterat geſta Concilii. In hac Synodo tit. *de Officio Parochi* præſcribitur cuilibet Parocho: *ut Catechiſmum Romanum ſedulo præ manibus habeat, cujus ope tum Sacramentorum rite adminiſtrandorum rationem perſpectam habere, tum ad conciones habendas ſana doctrina imbui poſſit, quam populo ſibi credito poſtea propinet.* Hanc Synodum approbarunt ex mandato Sedis Apoſtolicæ Cardinales Concilii Tridentini interpretes anno 1597.

Vigeſima eſt Synodus Provincialis Aquilejenſis 1596. in Civitate Utini habita ſub Franciſco Barbaro Archiepiſcopo & Patriarcha Aquilejenſi, quæ tit. *De divinis officiis*, ubi egit de Miſſali, Breviario, aliiſque ſimilibus libris Latino duntaxat idiomate edendis, ſubdit:
,, Quæ autem de Miſſali, Breviario, & Rituali Sacra-
,, mentorum ſtatuimus, in eam volumus partem accipi,
,, ut non comprehendant Catechiſmum Romanum in
,, Illyricam linguam Greg. XIII. juſſu converſum,
,, quem cupimus a Clero Illyrico frequenter tractari &
,, legi, ut ſit hæc materna lingua Sacerdotibus Illyri-
,, cæ in promptu ad populos docendos, quæ ad ſalutem
,, neceſſaria ſunt. Caveant tamen Epiſcopi, ut exem-
,, plar aliquod ejuſdem Catechiſmi emendatiſſimum
,, in Archivo Archiepiſcopali reponatur, ad cujus præ-
,, ſcriptum emendatio recognoſci, & approbari in fu-
,, turum tempus poſſit: cum illa quæ Catechiſmo com-
,, prehenduntur, ubi de Articulis fidei, ac de Sacra-
,, mentis tractatur, periculoſe alterius linguæ ignoratio-
,, ne, ceu impreſſorum vitio pateant; periculoſius vero
,, hæreticorum nequitia, quorum corruptio, niſi ab E-
,, piſcopis, qui provinciæ illius linguam non norunt,
,, parato remedio convinci poſſit, longius dimanabit ". Hæc Synodus fuit undecim Epiſcoporum, & quatuor procuratorum pro abſentibus. Inter Epiſcopos erant Philippus Archintus Juriſconſultus clariſſimus, & prudentiſſimus, Epiſcopus primo Salutiarum, mox Comenſis; Julius Contarenus Epiſcopus Bellunenſis, vir egregius, & Antonius Moſcennigus Epiſcopus Cenetenſis, vir illuſtriſſimus, qui omnes Tridentino ſubſcripſerant. Aderat & procurator Cardinalis Ludovici Madrutii Epiſcopi Tridentini, qui etiam inter Patres Tridentinos ſederat, & poſtmodum in Congregationibus quibuſdam in materia de *Auxiliis* præfuit. Advertendum præterea, quanti fecerint hi ſapientiſſimi Patres Catechiſmum Romanum: ut enim ipſum tanquam fidei Regulam incorruptum ſervarent, veteris eccleſiaſticæ diſciplinæ normam de ſacris Codicibus conſervandis innovare voluerunt. Approbata eſt hæc Synodus a Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini interpretum.

Vigeſima prima eſt Synodus Narbonenſis anni 1609. ſub Ludovico de Vervins Archiepiſcopo Narbonenſi cum octo Epiſcopis, & duobus abſentium procuratoribus. Hæc *cap.* 14. quod eſt de *baptiſmo* Catechiſmum Romanum ſequendum præſcribit. Confirmata eſt hæc Synodus ab ipſo Summo Pontifice Paulo V. die 20. Novembris 1611. ut patet ex literis.

Vigeſima ſecunda Synodus eſt Burdegalenſis ſub Cardinali de Sourdis Archiepiſcopo Burdegalenſi, habita cum octo Epiſcopis. In ea cap. 12. *De prædicatione Verbi Dei* §. 5. ſtatuitur: *ut Curati Catechiſmum Romanum parochianis ſuis ex ſuggeſtu prælegant.* Poſſemus hic annumerare Synodum provincialem Sipontinam anno 1567. ſub Ptolomæo Gallio Cardinali, cui dicuntur interfuiſſe Philos Roverella Epiſcopus Aſculanus, Ferdinandus Græcus Epiſcopus Bovinus, & Petrus de Petris Epiſcopus Lucerinus, qui Tridentino ſubſcripſerant. Poſſemus addere Synodum Salernitanam ſub Marco Antonio Columna 1572. In qua præſentes fuiſſe narrantur plures Epiſcopi, qui Tridentino etiam interfuerant, ut Cornelius Muſſus Epiſcopus Bituntinus ex Ordine FF. Minorum, qui ſextam Tridentini ſeſſionem ordinarat, cum omnium aliorum admiratione tanta, *ut Patres cæteri dicerent, Spiritum Sanctum mirabili modo in eo fuiſſe operatum*, ut ait Poſſevinus in Apparatu, Verbo *Cornelius Muſſus*. Romulus de Valentibus Epiſcopus Cuperſanus, ſingularis pietatis, integritatis, & eruditionis, Joannes Antolinez Britianus de Ribera Epiſcopus Juvenacenſis, zelantiſſimus, & Tridentini tenaciſſimus, Lucius Maranta Epiſcopus Lavellenſis, Juriſconſultus doctiſſimus, Joannes Vincentius Michaelius Epiſcopus Minerbienſis, vir piiſſimus, qui integro ſæculo vixit. Inſuper poſſet his adjici duplex Synodus Capuana, in qua interfuiſſe referuntur Fabius Myrthus Epiſcopus Cajacenſis, vir integerrimus, doctus, pius, & miræ ſuavitatis, Bartholomæus Capranica Epiſcopus Calinenſis clariſſimus, Agapitus Belhomo Epiſcopus Caſertanus, catholicæ veritatis vindex acerrimus, & Galeatius Florimontius Epiſcopus Sueſſanus, doctiſſimus & piiſſimus, unus ex quatuor judicibus Tridentinis reformandæ Eccleſiæ cum Sadoleto præpoſitus. Hos omnes Tridentino interfuiſſe certum eſt. Poſſet etiam adduci Synodus Barenſis, & Florentina; illa ſub Antonio Puteo Archiepiſcopo Barenſi, viro prudentiſſimo, qui in Tridentino dicens ſententiam omnibus fuit admirationi; iſta ſub Antonio Altovito, vitæ integritate, literarum ſcientia, & morum ſuavitate incomparabili, ex Flammeta Soderina matre illuſtriſſimi Archiepiſcopi Toloſani Petri de Bonſi conſanguineo. Has omnes, & alias Synodos potuiſſemus adducere, quas commendare Catechiſmum Romanum nonnulli referunt. Verum quia illas videre non licuit, eas in numerum aliarum non retulimus. Diœceſanæ Synodi commendantes Catechiſmum ſunt plures; paucas enumerabimus.

Prima eſt Neapolitana 1565. ſub Alphonſo Carapha, cap. 8.

II. Wladislavienſis ſub Franciſco Kamkovio Epiſcopo Wladislavienſi tempore Pii quinti. 1. p. tit. 11. n. 8. & 3. p. tit. 4. n. 6.

III. Eſt de Cervia 1577. ſub Octavio de S. Cruce Epiſcopo. Tit. *de Parochis*.

IV. Ravennas 1580. Sub Chriſtophoro Boncompagno Archiepiſcopo, Tit. *de Parochis* cap. 7.

V. Cremonenſis ſub Nicolao Sfondrato 1584. Tit. *de Parochis*.

VI. Viterbienſis ſub Carolo Montilio Archiepiſcopo 1584. Tit. *de Prædicandi munere*, & alibi ſæpe.

VII. Mediolanenſis ſub S. Carolo Borromæo eodem anno.

VIII. Monopolitana 1581. ſub Antonio Pontio cap. *de Parochis*.

IX. Placentina 1589. ſub Philippo Sega Cardinali, cap. *de Parochis*.

X. Veneta 1592. ſub Laurentio Priulo Patriarcha Venetiarum, & Primate Dalmatiæ, cap. 15.

XI. Toloſana ſub Cardinali de Joyeuſe anno 1596.

XII. Arretina 1597. ſub Petro Uſimbardio, cap. 2.

XIII. Balneoregienſis 1599. ſub Carolo Trocto Ferrarienſi, cap. 5. *de Sacramentis*.

XIV. Genuenſis ſub Cypriano Pallavicino.

XV. Cremonenſis 1603. ſub Cæſare Speciano. Placet vero referre illius verba, quæ ſic habent tit. *de Magiſtris* pag. 9. ,, Divino afflatu Spiritus Sancti illi Pa-
,, tres, qui Concilio Tridentino præfuere, mandarunt,
,, ut quamprimum Romanus Catechiſmus conſcribere-
,, tur;

Digitized by Google

„ tur ; ex quo veluti fecundiſſimis ſanctæ Matris uberibus Clerici omnes eccleſiaſticæ doctrinæ ſuaviſſimum lac exſugere valerent : ea igitur conſuetudo, quæ ſancte in noſtra Seminaria introducta eſt, Clericis omnibus Romanum Catechiſmum explicandi, omnino inde a ludimagiſtris Clericis ſub pœna ſuſpenſionis, quotidie, vel ſaltem ter in hebdomada ſervetur ".

Decima ſexta eſt Nucerina ſub Simone Lunadoro 1610. tit. *De Doctrina Christiana*.

Decima ſeptima eſt Tarentaſienſis Muſterii 1609. habita ſub Anaſtaſio Germonio Archiepiſcopo lib. 1. cap. 5. ubi Catechiſmum Romanum vocat, *Catholicorum dogmatum promptuarium, totiuſque Theologiæ compendium, Tridentini Concilii authoritate concinnatum*, quem ut Parochi ſibi familiarem faciant, præcipit.

Ex his omnibus tria potiſſimum expendenda ſunt ; primum eſt ex viginti duabus provincialibus Synodis, quas attulimus, apud diverſas nationes habitis, in Gallia videlicet, Italia, Hiſpania, Germania, Polonia, & India, quamplures fuiſſe authoritate Summi Pontificis confirmatas ad minus duo de viginti, atque adeo dici non poteſt, illas vel minimum quid aut in fide periculoſum, vel contra bonos mores continere, quod fieri non poſſet, ſi Catechiſmus Romanus ſic ab iis Synodis approbatus, doctrinam aliquam complecteretur, quæ rectæ fidei minus conſona cenſeretur ; cum omnes illæ Synodi juxta Concilii generalis, ac Summorum Pontificum præſcriptum, doctrinam in Catechiſmo contentam, plebi chriſtianæ a parochis tradendam præcipiant.

Secundo illud ſerio expendendum, in his provincialibus Synodis ſuperius allatis interfuiſſe antiſtites fere trecentos, ex quibus pene ſexaginta in Tridentino conſederunt ; & ex iis duo fuere Summi Pontifices, Greg. XIII. & Greg. XIV. tredecim Cardinales, omnes omnino viri piiſſimi, ſapientiſſimi, & eruditiſſimi, ita ut graviſſimæ ſit authoritatis eorum privatum judicium, quanto magis publicum in Conciliis provincialibus latum, in quibus præſertim ubi a Sancta Sede confirmata ſunt, Spiritus Sanctus fideles docet atque alloquitur.

Poſtremo ponderandum eſt, quibus nominibus & epithetis librum hunc inſignierint hæ ſanctiſſimæ Synodi. Vocant enim illum Catechiſmum Concilii Tridentini. Quid porro Catechiſmus ? Formula videlicet docendi principia fidei catechumenos, neophytos, & pueros, ut iis imbuti ipſo ætatis vel converſionis initio, ea in poſterum memoria toto vitæ tempore teneant. Rudimenta igitur in eo, & veluti prima fidei elementa traduntur, quibus catholicæ religionis tyrones a parochis inſtruantur : idcirco ad parochos deſtinatus eſt. Catechiſmus igitur Concilii Tridentini, quid aliud eſt, quam fidei noſtræ principia tradita, & explicata ab ipſo Concilio Tridentino Œcumenico, ſacroſancto, & approbato, in cujus executionem provinciales, & diœceſanæ Synodi jubent illum Catechiſmum prælegi, & explicari.

Quis ergo in poſterum tradita in eo dogmata impune in dubium revocet ? Error in limine magnus fit in fine, & qui in ipſa doctrinæ principia peccaverit, neceſſum eſt, ut toto cælo a veritate aberret. Præterea librum hunc hæ Synodi provinciales nuncupant *Catechiſmum Romanum*, eadem plene ratione, quo ſummum Pontificem *Epiſcopum Romanum*, hoc eſt, Urbis & Orbis ſupremum Antiſtitem vocitamus : cum enim ab Epiſcopi Romani judicio juxta generalis Synodi decretum ille in lucem prodierit, merito authoris ſui indicio deſignatur. Profecto, ut ait Stephanus Papa cap. *Enimvero, Diſtinctione* 19. „ Quia Eccleſia Romana in ſpeculum & exemplar propoſita eſt, ab omnibus quidquid ordinat, perpetuo quidem, & irrefragabiliter obſervandum eſt ". Petrus Buſævus Noviomagus Societatis Jeſu in præfatione ad Catechiſmum Caniſii multum ſe hujuſmodi librum commendare arbitratur, vocando illum Cæſareum Catechiſmum, eo quod authoritate Cæſaris in quibuſdam Germaniæ provinciis ille typis mandatus prælegeretur, quamvis ad Cæſatem non pertineat definire, quis Catechiſmus tradendus ſit populis, ſed ad Pontificem. Numquid ergo potiori jure Catechiſmum hunc ſummi Eccleſiæ præſulis judicio confirmatum, *Romanum* vocare liceat ? Aut quis Tridentinum & Romanum Catechiſmum Cæſareo & Germanico non præponat ? Romanum itaque Catechiſmum Patres nuncupant, hoc eſt, *Romanæ fidei*, ut Toloſana Synodus explicatius ediſſerit, Romanæ, inquam, fidei, id eſt, catholicæ, & univerſalis, hoc eſt, certæ & inconcuſſæ, hoc eſt denique chriſtianæ & veræ, & ut ait Synodus Cremonenſis, *Sanctæ matris Eccleſiæ ubera, Catholicorum dogmatum promptuarium*, inquit Tarantaſienſis.

Concludamus igitur Catecheſin hanc a ſacro Tridentino Concilio compoſitam, a tot ſummis Pontificibus approbatam, a tot Synodis provincialibus commendatam, a tot Patribus actorum Concilii Tridentini callentiſſimis tot tantiſque laudibus, & approbationibus cumulatam, tantæ fidei, tanti roboris, tantæque authoritatis eſſe, ut nullius privati doctoris, Auguſtinus licet, vel Chryſoſtomus ille foret, imo nec multorum ſimul doctorum authoritas illi valeat comparari.

CAPUT VI.

Ex privatorum Doctorum ſuffragiis oſtenditur, quantæ ſit authoritatis Catechiſmus Romanus.

POST tot publicas voces, privatorum ſuffragia nihil roboris addere patentiſſimum eſt. Quia tamen plurima ex his, quæ diximus, certiora & explicatiora redduntur quorumdam eruditiſſimorum hominum ſcriptis, ob hanc rem ea cenſuimus proferenda, præſertim vero illorum, quorum libri non ſunt obvii & faciles inventu.

Occurreret in primis Gentianus Hervetus, qui eo ipſo anno, quo Catechiſmus in lucem prodiit, Gallicum e Latino fecit, annotationibus illuſtravit, & Pariſiis typis mandari curavit, ut refert Antonius Poſſevinus in Apparatu. Auguſtinus etiam Ferentilius eumdem Catechiſmum plurimi fecit. Sed iis omiſſis, quorum verba videre non licuit, libet tranſcribere verba Georgii Ederi, qui 1567. altero ſcilicet poſt Catecheſis hujus editionem anno in præfatione ad partitiones Catechiſmi, ſic ſcribit : „ Non minus pie, quam prudenter in primis ab optimis Concilii Tridentini Patribus publico cautum eſt decreto, ut contra omnes omnium novorum Catechiſmorum profanas novitates & errores, ut craſſos, ita & impuros & peſtiferos, totius Eccleſiæ nomine, catholicus aliquis conſcriberetur, qui vera contineret catholicæ & antiquæ religionis fundamenta, quorum præſidio ſinceræ pietatis amantes, improbos Sectariorum dolos & impoſturas, & facilius cognoſcere, & rectius poſſent evitare. Quod eo quidem, qui Pii V. Pontificis Optimi Maximi juſſu hoc & titulo, & argumento in lucem nuper eſt editus, tanta præſtitum eſt cum dignitate, tum utilitate, ut nihil fere toti Eccleſiæ catholicæ hoc tempore illuſtrius, auguſtiuſve contingere potuerit. In quo ſcripto, an vel dictionis puritatem, vel ipſius doctrinæ hic explicatæ majeſtatem, an vero eximiam authorum eruditionem & induſtriam magis admirari debeat, merito quis dubitare poſſit. Nam ad genus dicendi quod attinet, & ſi nihil ei deſit omnino, quod ad perfectam pertinet eloquentiæ laudem, id tamen hic liber habet peculiare, quod ejus oratio plus contineat in ſe, non ſolum veritatis & ſcientiæ, ſed etiam ſpiritus cæleſtis, & ſapientiæ divinæ, quam univerſa Novatorum omnium habeant portentoſa volumina in unum conflata. Eſt argumenti etiam tractatio ſic numeris ſuis abſoluta & perfecta, ut nihil ad chriſtianam inſtitutionem ſimpliciores amplius deſiderare, neque doctiores quicquam velut abundans, aut inutile reſpuere poſſe videatur. Authores vero, quorum labore & induſtria hoc opus totum eſt perfectum, prorſus ſunt hujuſmodi, qui dicendi quidem ratione atque methodo cum eruditiſſimo quoque certare poſſint, dictionis elegantia & puritate præcipuos æquent & philoſophos, & Oratores ; argumentorum vero pondere poſt ſe quam longiſſime relinquant, quos illi in hoc genere ſummos, & quoſdam veluti coriphæos, aut anteſignanos, & dici velint, & haberi. Accedit huc Pontificis noſtri & re, & nomine vere Pii maxima, nec temere umquam violanda authoritas, quem ut Principis Apoſtolorum & Petri agnoſcimus ſucceſſorem, ita divinitus eum afflictæ nunc Eccleſiæ in præſidium quoddam ſingulare datum eſſe, minime dubitamus, utpote cujus rara vitæ integritas, eruditio præclara, pietas incomparabilis, & innumeræ fere aliæ dotes eximiæ, quibus eum præpotentis Dei auxit & ornavit benignitas, oſtendunt eum eſſe verum Eccleſiæ Paſtorem, ac ob id ſaluberrimam ejus doctrinam, quæ in hoc divino continetur Catechiſmo, ſummam mereri fidem, atque reverentiam. Nam ſi recte olim de inſtitutionibus ſuis gloriatus eſt Imperator Juſtinianus, quod liceat illis prudentiæ ſtudioſis prima legum cunabula non ab antiquis fabulis diſcere, ſed ab imperiali ſplendore repetere, quanto juſtius, quæſo, nos gloriabimur, quibus nunc veræ, & catholicæ religionis fundamenta, non a profanis hæreticorum nugis atque novitatibus, ſed a divino ſplendore ex illius Pontificis inſtitutione tam fideli, & traditione prorſus Apoſtolica, & tuto petere, & conſequi affluenter liceat ? Cujus virtutes Ma-

ximo Pontifice digniſſimæ tam ſunt ipſis etiam adverſariis cognitæ atque perſpectæ, ut, quod in ipſo reprehendant, non habeant, & ſi maxime velint, quem etiam illis omnibus & plus ſapere, & Eccleſiæ rectius conſultum cupere, quam ipſi velint Novatores, eximiis conſtat argumentis, quot illius in Rempublicam conſtent merita. Quibus nominibus hic liber piis & bonis omnibus longe debet eſſe gratiſſimus. Ego certe hujus libri lectione in catholica religione plurimum confirmatus & conſolatus ſum; cujus cognitionem, cum intelligerem toti orbi & utilem eſſe & neceſſariam, ac ob id plurimum referre arbitrarer, ut omnium populorum linguis & nominibus familiaris eſſet, atque communis; cœpi ejus mox bonam partem in Germanicam vertere linguam, atque hanc verſionem, divina concedente gratia, jamdudum abſolviſſem, niſi mihi a fide dignis relatum fuiſſet, eumdem laborem ante me ſibi ſumpſiſſe R. P. D. Petrum Caniſium olim præceptorem meum & patronum, cui non lubens tantum ceſſi, ſed eo nomine plurimum & mihi, & toti gratulatus ſum Eccleſiæ “. Hæc Ederus, qui hunc librum totius Eccleſiæ Catechiſmum vocat; unde varias illius ſententias ad verbum tranſcriptas tamquam fidei regulas conſtitui.

Andreas Fabritius, non ille, cujus ſcripta in indice librorum prohibitorum proſcribuntur, ſed alter, qui Leodius nuncupatur, Alberti Bavariæ ducis, & Erneſti ejus filii, ac adminiſtratoris Friſingenſis Conſiliarius, quorum juſſu ſe in diſtinguendo per quæſtiones Catechiſmo Romano navaſſe operam profitetur; is, inquam, in præfatione ad Catechiſmum editionis Plantinianæ anni 1574. Antuerpiæ, ait: ,, Ecce œcumenicæ Tridentinæ Synodi authoritate non modo graviora doctrinæ capita contra noſtri temporis hæreſes decernuntur; ſed præterea ejuſdem ſacræ Synodi decreto Catechiſmus conſcribitur, certaque formula & ratio chriſtiani populi ab ipſis fidei rudimentis inſtituendi publice proponitur, ut nulli jam dubium eſſe poſſit, quid ſequi inter tot errores debeat, cui docendi munus in Eccleſia catholica eſt impoſitum “. Et infra: ,, Si magni beneficii loco haberi ſolet opus, quod ſingulari hominis alicujus judicio ad illuſtrationem catholicæ fidei in vulgus ſpargitur, quanti nobis erit illud munus, quod interveniente œcumenici Concilii ſententia inceptum, quod virorum toto chriſtianiſmo celeberrimorum diligentia perfectum, quod ſedis Apoſtolicæ authoritate corroboratum, quod denique Pii V. quod ejus Pontificis juſſu eſt editum, quo nemo ad clavum Petri ſedere poteſt prudentior, nemo in religionis cultu inveniatur ſanctior? An ullum poſt Scripturas ſacras opus fuerit, quod Paſtorum manibus prius ſit volvendum Catechiſmo Romano? An ſolidiori doctrina mentes hominum noſtro ſæculo excolantur, quam quæ ex Apoſtolica ſchola, ex communi Eccleſiarum matre, ex immobili veritatis Petra emanat? “ Ibidem etiam ait, fidem Romanam, hoc eſt, inquit, Apoſtolicam, Catholicam, Chriſtianam hoc Catechiſmo contineri.

Ipſe etiam Albertus Bavariæ dux ſic de Catechiſmo loquitur in præfatione, ſive literis, quæ eidem editioni præmittitur: ,, Habent fideles ex Tridentini Concilii decreto Catechiſmum, quem ob ſummi Pontificis reverentiam *Romanum* recte dicunt, certum ſalutis ſuæ præſidium: habent ſeducti, quo, ut ſeſe in viam recipiant, graviſſime admonentur, & impelluntur. Eſt is unus liber omnium inſtar, ſive veteris eccleſiaſticæ hierarchiæ conſolidationem quæras, ſive modum & rationem promptiſſimam, quibus peregrinas illas hæreticorum aſpergines & prohibeas & extinguas. Hunc ſi quis frequentiore lectione familiarem fecerit, non hominum audiet ſermonem, quorum dicta vel ratione expendat, vel ad alia aliorum prudentium placita referat, ſed ipſas Apoſtolorum linguas magnalia Dei loquentes. Omnia hic ſancte, omnia graviter definita “. Et infra præcipit in ſua ditione, ut quidquid vel populo in templis, vel juventuti in monaſteriis, & ſcholis traditur, doctrinæ Catechiſmi Romani attemperetur, *Ita ut*, inquit, *tam docentium quam diſcentium hæc regula ſit, & norma unica.*

Idem omnino ait Jacobus Bayus ſacræ Theologiæ in Academia Duacenſi profeſſor regius in epiſtola dedicatoria ad ſuas in Catechiſmum Romanum elucubrationes, qui etiam addit. ,, Illum adverſus hæreſeon venena eſſe antidotum Orbis judicio probatum, lydium lapidem, & infallibilem normam, ad quam examinanda ſit omnis doctrina, & principem locum inter omnia doctorum ſcripta obtinere: cum non unius privati hominis ſenſum, ſed Eccleſiæ totius, quæ columna & firmamentum veritatis eſt, judicium, & Apoſtolicam a B. Petro & B. Paulo doctrinam Romanis traditam contineat “.

Joannes Bellarinus Clericus Regularis Congregationis S. Pauli, in præfatione ad librum de doctrina catholica &c. docet, Catechiſmi doctrinam tamquam veram & catholicam eſſe recipiendam. *Quod enim*, inquit, *a ſacro Concilio brevius circa graviora capita dictum eſt, hoc a Catechiſmo Romano ad mentem ejuſdem Concilii fuſius, & magis diſtincte explicatum atque propoſitum fuit.* Et mox capita illa graviora recenſet fuſius, & tandem, ut infra referemus, docet alio in loco, doctrinam Catechiſmi cuilibet authoritati SS. PP. præferendam.

Bellarminus præſertim tom. 1. & 2. Controverſiarum fidei frequentiſſime Catechiſmi authoritate utitur.

,, In Seminariis recte inſtitutis (inquit Poſſevinus Societatis Jeſu Theologus lib. 5. Bibliothecæ cap. 2.) in profanis intelliguntur humaniores literæ, Rhetorica, Dialectica, Philoſophia, linguæ; in ſacris autem Romanus Catechiſmus “. Mox cap. 25. ,, Catechiſmus Romanus ex Synodo Tridentina decretus ita erit prælegendus, ut cum noverint Clerici univerſam Theologiam in eo includi (nam quæ credere, quæ agere, quibus ſanctificari, quæ ſperare debeamus is complectitur) rerum præcipua capita, definitiones, & alia hujuſcemodi memoriæ mandent “. Et cap. 4. ,, Cum autem ex præfatione Catechiſmi Romani peti poſſit ratio quædam inſtituendi clericos in concionibus habendis, eamdem hac mente præfecti Seminariorum prælegant: nam a ſancta Tridentina Synodo authore Spiritu Sancto dictata ſunt “.

Quo in loco ea, quæ in præfatione Catechiſmi Romani de Clericorum ad habendas conciones inſtitutione continentur, a Tridentina Synodo authore Spiritu Sancto, non alia ratione dictata pronunciat, niſi quia Patres, quibus Synodus hoc mandaverat, illa dictarunt: neque enim Concilium totum illa præſcripſit, ut certiſſimum eſt: cum igitur eadem ſit ratio de cæteris, quæ Catechiſmus ille complectitur (nam iidem Patres mandato ejuſdem Concilii, accedente ſummi Pontificis judicio, & authoritate, æque reliqua conſcripſerunt): eſt ſane quod concludamus juxta mentem Poſſevini, quæcumque Catechiſmus ille docet a Tridentina Synodo authore Spiritu Sancto fuiſſe dictata. Quæ ſi vera ſunt, qua ratione fieri poteſt, ut parvæ aut nullius authoritatis eſſe cenſendus ſit? Adde quod ipſe Poſſevinus lib. 7. cap. 12. loquens de libris ad jugulandas hæreſes percommodis, in primis numerat Catechiſmum. ,, Juſſu (inquit) Tridentini Concilii emiſſum in lucem a Pio V. qui quaſi commentarius eſt catholicorum omnium Catechiſmorum; in eo enim tota Theologia traditur, quantum ſatis eſt imbuendis parochis, & populis docendis “. Denique in regulis Patrum Societatis de præfectis lectorum ad menſam, inter alios ſacros libros, qui prælegendi præſcribuntur, Catechiſmus Romanus etiam continetur.

Auguſtinus Valerius Sancto Carolo Borromæo amiciſſimus, Cardinalis & Epiſc. Veronenſis lib. 1. ad Acolythos Veronenſes ſic loquitur: ,, Catechiſmus abhinc triennium eſt editus Pii V. Pontificis Maximi juſſu, quem ad juvandam rempublicam chriſtianam, & reſtituendam veterem Eccleſiæ diſciplinam divinitus videmus datum eſſe. Opus tam præclarum, ſi ſententiarum gravitatem, & lumina etiam verborum ſpectemus, ut nullum præclarius multis abhinc ſæculis editum docti homines judicent: ſunt enim explicata omnia, quæ ad inſtituendas animas pertinent, tanto ordine, tanta perſpicuitate, tantaque cum majeſtate, ut ſancta mater Eccleſia, Spiritu Sancto edocta, non homo quiſpiam vocem emittere, & omnes docere videatur, &c. “

Ex his omnibus huc uſque relatis hoc veriſſimum pronunciatum elicimus, tantam eſſe concluſionis, quæ in ipſo Catechiſmo continetur, aut quæ per manifeſtas conſequentias ex illo deducitur, certitudinem, ut concluſionis Theologicæ firmitatem vel æquet, vel ſuperet: licet enim res tota humana duntaxat ratione foret expendenda, & ſecluſa illa Spiritus Sancti infallibili aſſiſtentia, quam legitimis Conciliis, & ſummo Pontifici ex cathedra definienti adeſſe credimus, quis inficietur, cum de mente Concilii Tridentini controvertitur, aut de aliquo alio, quod Synodus aperte non definiit, ſtandum eſſe huic libro, qui ex mandato ipſius Concilii ab omnibus Patribus compoſitus, & a tribus ex illis, qui præſentes in eo fuerant, in compendium redactus, qui recenſitus eſt a purpurato Senatore piiſſimo, doctiſſimo, qui in Synodo ipſa præſens fuerat, qui a duobus eruditiſſimis & ſanctiſſimis Pontificibus eſt approbatus, quorum alter Congregationibus Romanis, in quibus definienda in ipſo Concilio prius tractabantur; alter toti fere Concilio a principio ad finem uſque interfuerat, qui a tot provincialibus, & diœceſanis Synodis per ſanctiſſimos præſules etiam Cardinales, qui Tridentino interfue-

interfue-

terfuerant, in tot tamque diſſitis regionibus orbe toto chriſtiano celebratis exceptus eſt, qui a tot viris tanta pietate & doctrina clariſſimis proxime poſt Tridentinum ſcribentibus, tantis laudibus inſignitur? Enimvero ſi viri illi ampliſſimi, qui Catechiſmum vel compoſuerunt, vel recenſuerunt ex mandato Pontificis vel Concilii, quive illum in præfatis Synodis approbarunt, aut alias tanquam legitimum Tridentini fœtum ſuſceperunt atque laudarunt, eſſent numero pauci, aut dignitatibus & meritis non ſublimes, aut rerum in Tridentino geſtarum non ad unguem periti, aut humano quodam affectu ducti, poſſet quiſpiam de illius libri authoritate ſubdubitare. Nunc vero illi ipſi ſunt & numero, utpote pene trecenti, ex quibus Tridentino interfuerant pluſquam ſexaginta, & dignitatibus in Eccleſia ampliſſimis venerandi, doctorali videlicet, Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali, Cardinalitia dignitate, ac denique ſummo ipſo Pontificatu inſignes, omni ſcientiarum genere mirum in modum exculti, pietate, ſapientia, imo & nonnulli miraculis clari. Nulla igitur ratione ambigere cordate quis poteſt, de hujus Catechiſmi authoritate tanta, ut proxime accedat ad dogmata fidei. Quid enim? Nonne unius provincialis Synodi a ſummo Pontifice approbatæ tam ſancta eſt authoritas, ut fidem faciat, nec ulli catholico liceat contradicere? Quid igitur dicendum de illo libro, qui ſacroſanctæ & Œcumenicæ Synodi authoritate compoſitus, a ſummis Pontificibus approbatus, tot Synodorum provincialium a Sede apoſtolica confirmatorum approbatione fulcitur? Profecto in hujus Catechiſmi approbationem veluti conſpirarunt omnes omnium ordinum homines, & cœtus, Œcumenicæ, Provinciales, & Diœceſanæ Synodi, Pontifices, Cardinales, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Doctores, ut qui librum hunc dixerit non eſſe magnæ authoritatis, vel neſciat, quid loquatur, vel media in luce plane cæcutiat.

CAPUT VII.

Ex dictis infertur, quantæ ſit authoritatis Catechiſmus Romanus, & qua ratione differat a Sacra Scriptura, & aliis.

QUamvis ex ipſa Tridentina Synodo authoritatem maximam & pleniſſimam Catechiſmus hic ſortiatur, ut jam ſupra probatum eſt; non inde tamen inferendum eſt, nos illum in omnibus æquare vel Tridentinis canonibus, vel Scripturis. Sicut enim Chriſtum Dominum, Joannis 1. & Lucæ 2. & 4. beatiſſimam Deiparam Lucæ 1. B. Joan. Baptiſtam Lucæ 1. B. Zachariam, & B. Eliſabeth, ibid. D. Petrum, & Apoſtolos Act. 1. & 4. B. Stephanum Act. 6. & 7. plenos Spiritu Sancto & gratia legimus, nec propterea pares illos & æquales inter ſe in hac ipſa plenitudine arbitrari vel dicere cenſemur; ita prorſus pleniſſimam Scripturarum canonicarum, decretorum Synodalium ac Pontificiorum, & Catechiſmi Romani authoritatem aſſerimus; æqualitatem nihilominus in hac ipſa authoritatis plenitudine illis inter ſe merito denegamus. Novimus magnum eſſe diſcrimen. Plenus eſt Chriſtus gratia & Spiritu Sancto, quia gratiam habet infinitam ex dignitate infinita ſuppoſiti, & ex gradu perfectiſſimo, quem de via ordinaria hic habitus habere poſſit, & quia fons eſt & principium omnium gratiarum, quæcumque in hominibus poſt lapſum proto-parentis inveniuntur. Plena eſt Beata Dei genitrix gratia, ſed multo inferiori plenitudine ad illam Chriſti Domini: habet illam, quam dignitas matris Dei exigit, quæ ut ſupra omnes omnium aliorum eminet, ita infra gratiam Filii ab ea plurimum diſtans, in ſuo tamen ordine pleniſſima collocatur. Plenus Joannes Baptiſta, pleni Apoſtoli, plenus Stephanus, plenus Zacharias, plena Eliſabeth, ſed horum quilibet plenus juxta injunctum illis officium, & prout Spiritus Sanctus cuilibet vult gratiæ plenitudinem diſtribuere & impertiri: nulla tamen ratione inter ſe hujuſmodi plenitudines ſunt æquales. Plenum dicimus ovum luteo & albumine, plenum vino dolium, plenum oleo utrem, plenum rebus creatis Orbem: quis tamen ita parum ſaperet, ut hæc licet in ſuo quæque genere pleniſſima, in hac ipſa plenitudine æqualia eſſe aſſereret? Ita profecto pleniſſima eſt Catechiſmi Romani authoritas, ut nihil falſi, nihil intra fidem catholicam improbabile, nihil non certum contineat: ſed certiora decreta Pontificum, certiores Conciliorum canones, & his omnibus Scriptura certior & auguſtior. Libros canonicos non ſolum quoad ſenſum, verum etiam quoad verba, & ad minimos uſque apices dictavit Spiritus Sanctus: in canonibus & decretis condendis, quantum ad ſenſum mentes Patrum atque Pontificum idem Spiritus dirigit & illuſtrat: aliis vero libris, quos apoſtolica Sedes probaverit, non tanta debetur reverentia ex ſua origine, vel ex ipſorum authoribus, ſed ex confirmante & probante authoritatis ſuæ robur & gloriam modo ſuo participant, & ſortiuntur. Quare illa priora diviniorem habent originem, & ingenitæ, ac veluti naturalis nobilitatis privilegio gaudent; hæc poſteriora ex ſtirpe non ita nobili oriunda, ſupra natalium meritum in aliorum dignitatem & ordinem infra priora tamen aſciſcuntur, evehuntur, atque nobilitantur. Varii ſiquidem ſunt gradus certitudinis; nec omnia, quæ certa ſunt, eodem certitudinis momento conſtant: ipſa etiam quæ a Conciliis decernuntur, quamvis ab eadem authoritate profecta, non idem juris ac certitudinis obtinent. Ipſi Patres in Conciliis libere uniformiter, difformiter ſuam diſpenſant, atque diſpertiuntur authoritatem; quædam ut fide divina credenda proponunt; nonnulla ut probabiliora eligunt: alia ut eccleſiaſticis doctoribus magis conformia conſtituunt: nec tamen privato cuilibet fas eſt ea in dubium revocare. Quot quantiſque liceret iſta exemplis evidentiſſimis demonſtrare! Sed ſupervacaneum eſt tempus terere & chartas implere in re, de qua conſtat apud omnes eruditos. Rationes, quibus Concilia probant ſuas definitiones, non ejuſdem ſunt roboris; aliæ aliis certiores, nec tamen licet alicui eas improbare, niſi maniſeſtiſſimum, & ab Eccleſia ipſa reprobatum dogma viderentur continere; quo caſu adhuc cum maxima cautela & reverentia ponderandæ ſunt & expendendæ. Quamvis ergo ex mandato Tridentini ſit compoſitus Catechiſmus, atque adeó magis huic ſacroſanctæ Synodo, quam ipſis Patribus ab ea deputatis tribuendus ſit, juxta notiſſimam illam juris regulam ſupra relatam, nihilominus non æquiparatur Tridentinis canonibus, quod ad certitudinem & infallibilitatem, quia eam duntaxat authoritatem ſortitur, quam Tridentini Patres ipſum habere voluerunt: noluerunt autem ipſum ejuſdem eſſe authoritatis cum canonicis Scripturis, neque vero id poterant; imo nec cum decretis Conciliorum, & Pontificum, ſed iis proximæ: noluerunt, ut certa fide crederentur omnia, quæ Catechiſmus complectitur; ſed ut multo probabiliora, & Sanctorum, atque Doctorum Eccleſiæ ſenſui magis conſona. Siquidem, cum Tridentinum jubeat, Parochos ea docere, quæ ad Sacramenta ſpectant, cum idem imperent Pontifices Pius V. & Gregorius XIII. nedum quod ad doctrinam de Sacramentis, ſed prorſus quod ad omnia illo Catechiſmo contenta, cum hoc ipſum decernant vigintiduo Concilia provincialia, Sedis apoſtolicæ authoritate confirmata, neceſſum eſt, librum illum doctrinam omnino catholicam, nec ulla omnino ratione vel erroneam, vel ſuſpectam, aut aliquatenus intra ordinem Orthodoxiæ improbabilem continere: alioquin quis non videat, Concilium œcumenicum, ſummoſque Pontifices, & tot Synodos approbatas exponere manifeſtiſſimo graviſſimoque diſcrimini parochos & plebem catholicam docendi & amplectendi doctrinam aliquam erroneam, ſuſpectam, vel improbabilem? Quod cum fieri nequeat, alias nutaret Conciliorum, ſummorumque Pontificum infallibilitas, conſequens eſt, ut Catechiſmum illum aſſeramus non quidem æqualis cum decretis pontificiis & conciliaribus authoritatis, ſed iis proximæ, ita ſane ut doctrina hæc Catechiſmi concluſionis Theologicæ certitudini æquipolleat, & nedum quorumcumque Doctorum, ſed etiam ipſius Auguſtini, vel Hieronymi authoritate præponderet; ut ante me docuit Bellarminus ſupra cap. præcedenti relatus, cujus verbis probationes iſtas concludo:

„ Catechiſmus Romanus (inquit) habet majorem au-
„ thoritatem, quam quilibet Doctor Eccleſiæ, ſive D.
„ Auguſtinus, ſive D. Hieronymus, ſive D. Thomas.
„ Et opinor illius doctrinam eſſe tantæ authoritatis,
„ ut aperte contradicere illi temerarium ſit; & hoc du-
„ plici ratione; prima eſt, quia doctrina Catechiſmi
„ quadam ratione doctrina Concilii Tridentini eſt: Ca-
„ techiſmus enim effectus eſt tempore Concilii, & a
„ Patribus delectis a Concilio, & qui interfuere Con-
„ cilio, & quos Concilium exiſtimabat doctrinam a ſe
„ diſcuſſam intellexiſſe, & demum quia Catechiſmus in
„ multis Sacramentis quaſi commentator Concilii eſt:
„ fuſius enim dicit, quod a Concilio breviſſima ora-
„ tione propoſitum eſt. Secunda ratio eſt, quia Cate-
„ chiſmus duplici authoritate tum Concilii Generalis,
„ tum Pontificis editus eſt, ut ex inſcriptione Cate-
„ chiſmi patere poteſt. Quare merito aſſerendum vide-
„ tur, quod ſpeciali ratione Spiritus Sanctus aſſiterit
„ illi: & ideo ejus authoritas maximi eſt facienda, &
„ ejus doctrina tanquam vere catholica eſt habenda “.

Digitized by Google

CAPUT VIII.

Diluuntur quædam argumenta adverſus ea, quæ diximus.

OBjiciunt in primis: „ Ad commendationem Cate- „ chiſmi, quæ commemorantur, plus nocent, „ quam proſint: commendatur enim ex falſis. Suſcepit „ illum Synodus Mediolanenſis anni 1565. ſub Carolo „ Borromæo. Ergo antequam ederetur, ſuſcepit. Edi- „ tus enim eſt juſſu Pii quinti, cujus extat privilegium „ Manutio factum menſe Septembri anni 1566. Cum „ tamen Concilium illud anni 1565. Mediolanenſe di- „ catur coactum in ultimo tomo Conciliorum editionis „ Binianæ ſub Pio quarto Borromæi avunculo. Quo- „ modo ergo potuit Synodus coacta ſub Pio quarto ſuſ- „ cipere Catechiſmum edendum ſub Pio quinto? Quod „ non majori veritate aſſeritur, quam ſi Annales Gal- „ lici dicerent, codicem promulgatum ſub Henrico „ quarto fuiſſe ſub Henrico tertio receptum. Eandem „ vim habent, quæ citantur ex Regulis Societatis, re- „ cipi Catechiſmum tanquam legitimum Concilii fœ- „ tum, cum de illo nihil amplius habeant Regulæ, „ quam de D. Bernardo, hoc eſt, quod Regulæ ejuſ- „ modi non magis teſtentur, hunc Catechiſmum eſſe „ legitimum Tridentini fœtum, quam D. Bernardi „ opera eſſe legitimum Tridentini fœtum determi- „ nent “.

Quid quæſo argumentis, aut comparationibus opus eſt in re facti, de qua manifeſte conſtat? Catechiſmus Concilii Tridentini non poteſt non eſſe receptus in prima Synodo Mediolanenſi ſub ſancto Carolo Borromæo, ſi hæc Synodus præcipiat omnibus Clericis totius Provinciæ, ut illum penes ſe habeant: hoc enim eſt recipi, hoc approbari, & commendari. Id vero præcepiſſe hanc Synodum evidens eſt ex parte ſecunda Conſtitutionum præfati Concilii, Titulo, *Qui libri a Clericis legendi*; quo loco ſic conſtituitur: *Clerici habeant .... Catechiſmum Romæ edendum, cum primum in lucem prodierit*. Quis ulli tergiverſationi locus relinquitur? Videat lector, quo pacto piiſſima, quam afferunt, & ratione, & comparatione revincantur. Nullus profecto alius Romæ mox edendus fuit eo tempore, quo Patres Provinciæ Mediolanenſis præcipiunt Clericis, ut Catechiſmum Romæ mox edendum habeant, niſi Catechiſmus Tridentini: id enim præcipiunt anno 1565. Solus Catechiſmus Concilii Romæ mox, ideſt, anno 1566. editus eſt. Is ergo ille ipſe eſt, quem mox edendum Romæ, habendum jubent. Nec minus comparatione, quam afferunt, confunduntur. Potuit ſane codex ſub Henrico tertio compoſitus ac receptus, ſub Henrico quarto promulgari. Sicut beatiſſimus Patriarcha Ignatius a Gregorio XV. in Sanctorum ab Eccleſia publice invocandorum numerum eſt receptus, & adſcriptus: ab Urbano autem Octavo pontificio diplomate promulgatus eſt: quia Gregorius XV. morte præventus bullam apotheoſeos B.Ignatii promulgare non potuit. Hoc vero manifeſtius in Catechiſmi Romani approbatione contingere potuit: tum quia libri hujuſmodi, qui typis mandantur, approbari ſolent, priuſquam in lucem prodeant: tum vero & maxime, quia omnes illi Præſules illuſtriſſimi, qui primæ Synodo Mediolanenſi intererant, etiam Tridentino adfuerant, agnoverantque in illo, quanto ſtudio, quanta cura, & quanta diligentia Patres ac Theologi huic Catechiſmo concinnando, reviſendo, diſcutiendo decem fere menſibus incubuiſſent. Noverat & ipſe ſanctus Carolus Borromæus Pontificius legatus, ac Synodi Mediolanenſis præſes, quam accurata diſcuſſione Pius IV. ipſius avunculus, ac mox Pius quintus hunc Catechiſmum examinandum curaſſent. Ipſe ſanctus Præſul, ut ſupra vidimus, in eam componendi aut recenſendi Catechiſmi curam, doctiſſimos viros adhibuerat. Noverat eminentiſſimum ac doctiſſimum Senatorem Guillelmum Sirletum olim præceptorem ſuum omnibus, quæ Catechiſmo continentur diſcutiendis maximo labore atque induſtria adhibitis etiam aliis Theologis deſudaſſe. Hiſque omnibus attente perſpectis, conſiderata inſuper imminente ſummi Pontificis approbatione juxta decretum Tridentini, hunc Catechiſmum Clericis ſuæ curæ ſubjectis ſapientiſſimi hujus Synodi Mediolanenſis antiſtites habendum, etiam antequam ederetur, prudentiſſime præceperunt, utpote cujus initia jam in Tridentino viderant, extremamque manum aut jam adhibitam, vel mox adhibendam Romæ certo ſciebant. Ad aliud vero, quod ex Regulis Patrum Societatis afferebatur, nemo plane negare poteſt in illis commendari Catechiſmum Romanum, eo ipſo quod inter libros optimos ille recenſetur.

Neque mihi unquam in mentem veniſſet, poſſe reperiri aliquem, qui Catechiſmum Romanum, cujus titulus eſt, *Catechiſmus ad Parochos ex decreto Concilii Tridentini juſſu Pii V. editus*, quem in Regulis Societatis receptum inficiari non poſſet, diceret nihilominus tanquam legitimum Tridentini fœtum non magis recipi, quam opera D. Bernardi in illis tanquam Tridentini fœtus recipiantur. Quid enim? Si Catechiſmum Romanum recipiunt hujuſmodi Regulæ, qualem ſeſe in ipſo titulo exhibet, puto, recipiunt? Neque perſuaſum unquam nobis erit, tam irrationabiles eſſe hujuſmodi Regulas, vel ipſos earum legum conditores, ut opera, quæ D. Bernardi nomine inſigniuntur, tanquam Concilii fœtus ſuſcipiant, aut D. Pauli Epiſtolas, D. Matthæi Evangelium eſſe determinent. Opera omnia, ea præſertim, de quorum authoribus nulla unquam fuit dubitatio, tanquam legitimos eorum ſcriptorum, a quibus prodierunt, fœtus, ab iis, qui ea commendant, recipi nemo non videt. At neque Catholicorum ullus unquam in dubium revocavit, Catechiſmum Romanum ad Parochos legitimum eſſe Tridentini fœtum, ea videlicet ratione, quod ex decreto Tridentini ab iis, quos eadem ſacroſancta Synodus delegerat, ſit compoſitus. Quis enim negaverit mandantis eſſe fœtus, quæ mandatarius ejus nomine geſſerit, ſi leges, formam, & fines ipſi mandato præſcriptos ſervaverit? Quare cum Regulæ Societatis Catechiſmum Romanum receperint, qui in ipſo titulo præ ſe fert, quod ex decreto ac mandato Tridentini compoſitus fuerit, conſequens eſt, ut ipſum tanquam legitimum Tridentini fœtum agnoverint. Neque vero tantum authoritatis illi tribuiſſent illi legislatores, niſi probe agnoviſſent, ipſum a ſacroſancta Synodo, ut dictum eſt, emanaſſe.

Verum ſecundo objiciunt, *Commendari ex falſis Catechiſmum, quod ad commendationem Catechiſmi commemoratur* (videlicet in priori quodam hac de re ſcripto) *Synodus provincialis Toloſana anno 1589. quæ nulla unquam fuit; ſed fefellit illius ſcriptionis authorem, quod ad calcem Synodi Toloſanæ anni 1590. annus 1509. notatus legitur: debuit tamen advertere illum annum non congruere Synodo, ſed bulla Sixti quinti ſub finem ejuſdem Synodi adjecta.*

Videat Lector benevolus effugia & inconſequentiam rationum, quas afferunt. Quæ ad Catechiſmi Romani commendationem allata ſunt, *plus nocent, quam proſint: commendatur enim ex falſis*. Quænam illa? Quia laudatur Synodus Toloſana ut Catechiſmum recipiens, atque ad marginem notatur illius Synodi annus 1589. cum tamen habita non fuerit niſi anno 1590. At quid quæſo nocet commendationi Catechiſmi, quod illo vel illo anno ſit habita Synodus Toloſana, dummodo verum ſit, eam plurimum Catecheſim hanc commendare? Eſto vacillarit authoris illius memoria, eſto non adverterit. Quid inde adverſus Catechiſmi authoritatem? Eſtne verum, Synodum Toloſanam, quocumque tandem anno habitam, vocaſſe librum hunc *Romanæ fidei Catechiſmum*? Eſtne certum, eandem illum ipſum nominaſſe *Catechiſmum Concilii Tridentini*? Eſtne indubitatum, Patres illius Synodi, & illos inter Eminentiſſimum D. Franciſcum Cardinalem de Joyeuſe omnibus Parochis præcepiſſe, *ut eum perpetuo, continuo præ manibus habeant*? Si hæc vera ſint, qui fieri poteſt, ut allata in Catechiſmi Romani commendationem plus noceant, quam proſint? Sed cur volunt lapſus memoriæ vel inadvertenter ab authore commiſſos in ipſam Catechiſmi authoritatem retorquere? Quid vero aliud eſt dicere, hæc omnia plus nocere, quam prodeſſe, niſi aperte ac exerto ore illorum omnium, hoc eſt, Regulæ Patrum Societatis, Theologorum, Principum, Provincialium Synodorum duarum ſupra viginti, ipſiuſque Concilii Œcumenici decernentis, & ſummorum Pontificum Pii quinti, ac Gregorii decimi tertii authoritatem palam contemnere? Hæc enim omnia in Catechiſmi commendationem allata fuerant. Si ergo horum omnium mandatum, juſſus, approbatio, commendatio plus nocent, quam proſint, non poteſt non cadere omnium illorum authoritas. Verum ſi hæc apud iſtos nocere dicuntur, malumus nos ſimilia experiri nocumenta, quam quæcumque alia, quæ his, qui hæc nociva exiſtimant, quacumque ratione prodeſſe valeant.

Sed tertio inſurgunt, *Catechiſmus iſte probatur propoſitus toti Eccleſiæ ex brevi ſummi Pontificis, quaſi ſummus Pontifex alloquens privatum aliquem puta Romanum, aut Burdegalenſem Bibliopolam, alloquatur univerſos fideles.*

Catechiſmum toti Eccleſiæ propoſitum a Pio V. ex multis probatum fuerat: Ex Fabritio in præfatione ad Catechiſmum, ex Georgio Edero in partitionibus Catechiſmi, ex Gabutio in vita Pii V. ex ipſo Pio V. in brevi ad Manutium, in bulla reformationis Ordinis Ciſtercienſis, in alia bulla pro reformatione Ordinis Servorum, in bulla 106. 122. & denique ex ipſo titulo Catechiſmi. Gregorium vero decimum tertium idem

parti-

Digitized by Google

præſtitiſſe probatum fuit ex brevi anni 1583. ex bulla 48. ex Concilio Aquilejenſi, & ex Poſſevino in Apparatu. Iſti vero relictis aliis probationibus ſolidioribus, quæ plus ipſis negotii facere poterant, ſolum illam, quæ ex brevi Pii V. ad Manutium, & ex alio Gregorii XIII. ad Millanges bibliopolam Burdegalenſem petebatur, impugnandam ſuſceperunt, omnia ſe ſubruiſſe confidentes, ſi ex tot probationibus vel minimam attigiſſent. Demus enim ex tot ac tam perſpicuis teſtimoniis unum aut alterum non ita urgere, imo prorſus cadere, ac nullius eſſe momenti, num propterea cætera ſuo pondere atque authoritate carebunt? Veriſſimum eſt, in brevi ad Manutium Pius V. & in brevi ad Millanges bibliopolam Burdegalenſem Gregorius XIII. non alloquuntur univerſos fideles, ſed in iis brevibus teſtantur, Sedem apoſtolicam in Catechiſmo omnes fideles per Parochos alloqui, eumque toti Eccleſiæ ſe propoſuiſſe. En verba Pii V. quibus id clariſſime docet:
„ Paſtorali officio cupientes quam diligentiſſime poſſu-
„ mus divina adjuvante gratia fungi, & ea, quæ a
„ ſancto Tridentino Concilio ſtatuta, & decreta fue-
„ runt, exequi, curavimus, ut a delectis aliquot Theo-
„ logis in hac alma Urbe componeretur Catechiſmus,
„ quo Chriſti fideles de iis rebus, quas eos noſſe, pro-
„ fiteri, & ſervari oportet, Parochorum ſuorum dili-
„ gentia docerentur“. Eodemque fere modo loquitur Gregorius XIII. in illo alio brevi anni 1583. Vides ergo, quomodo hi Pontifices ſummi in iis brevibus ad privatos quoſpiam directis, teſtentur nihilominus ſe per Catechiſmum univerſos fideles non ſolum alloqui, verum etiam edocere, non quidem immediate, ſed mediante Parochorum cura, quibus etiam mediis univerſas Chriſti oves, & agnos paſcunt. An non crederes, lector benevole, hos homines tibi voluiſſe illudere, aut brevia illa nec legiſſe quidem, vel neglexiſſe, aut certe veritatis cognitæ odio ſic agitatos, ut etiam illa ipſa, quæ præ oculis haberent, videre non poſſent, imo totum oppoſitum iis, quæ proſpiciebant, & viderent, & ſcriberent?

Verum ſilere nequeunt, ſed opponunt quarto, *Quod Catechiſmum* æquiparemus *Concilii Tridentini, & ſummorum Pontificum decretis, eo quod*, ut ſupra diximus, *actio mandata magis tribuitur mandanti, quam mandatario, & Reſponſa prudentum, quibus de jure reſpondendi poteſtas facta eſt, pleniſſimam authoritatem ſortiuntur, perinde ac ſi ab ipſis Principibus conſtituta fuiſſent. Omnes tamen Doctores infallibilitatem non poſſe committi ita conſtanter aſſeverant, ut A. Caſtro de juſta hæreticorum punitione lib. 1. ita loquatur, nullus unquam, quod ſciam, adeo huc uſque deſipuit, ut dixerit, legatos Papæ, aut commiſſarios ejus errare non poſſe.*

Infallibilitatem committi non poſſe contra Joannem Baptiſtam Pozza eam ſibi ſuiſque temerarie arrogantem defendimus: nullibi authoribus Catechiſmi eam delegatam aſſeruimus, ſed duntaxat, ut quorumdam nimis præfidentium audaciam frangeremus, ex illis celeberrimis juris regulis, quantum authoritatis Catechiſmo Patres Tridentini, ac ſummi Pontifices tribuendum cenſuerint, duximus explicandum. Varii ſiquidem ſunt gradus certitudinis. Quædam ita certa ſunt, ut oppoſitum ſit hæreſis manifeſta; qualia ſunt, quæcumque in Scripturis juxta ſenſum Eccleſiæ intellectis, in receptis traditionibus, in legitimarum Synodorum, ac ſummorum Pontificum definitionibus continentur; alia proxime ad horum certitudinem accedunt, cujuſmodi ſunt, quæ ex illis prinribus legitima conſecutione inferuntur, quibus contrarium eſt error. Alia denique ita certa ſunt, ut contradicere ſit temerarium. Neque vero Catechiſmo Romano ex ſola commiſſione Tridentini tota conſtat authoritas, quamvis ex illa non minima ſortiatur. Bellarminus tom. 1. lib. 2. *de Conciliorum authoritate* cap. 11. aſſerit: „ Concilia generalia, etiam an-
„ te Pontificis confirmationem errare non poſſe, quan-
„ do definiunt conſentientibus omnibus cum legatis ſe-
„ quentibus Papæ inſtructionem, quia in hujuſmodi
„ Conciliis invenitur expreſſus conſenſus capitis & mem-
„ brorum, ac proinde totius Eccleſiæ, quæ ſine dubio
„ errare non poteſt; neque (inquit) obeſt, quod inſtru-
„ ctio illa a Pontifice data non videatur definitiva ſen-
„ tentia Apoſtolicæ Sedis: nam quando Concilium con-
„ ſentit cum Pontificis ſententia, formaturque decretum
„ a legatis nomine Pontificis, tunc incipit eſſe ſenten-
„ tia definitiva & ultima non ſolum Concilii, ſed et-
„ iam Pontificis, neque poteſt Pontifex eam retracta-
„ re: nam certo intelligit ſententiam ſuam fuiſſe a
„ Deo, quando a Concilio approbatur, ut dicit D. Leo
„ in Epiſt. 63. ad Theodoretum, quæ (inquit) Do-
„ minus noſtro prius miniſterio definierat, univerſæ fra-
„ ternitatis irretractabili firmavit aſſenſu, ut vere a ſe
„ prodire oſtenderet, quod prius a prima omnium ſe-
„ de formatum, totius chriſtiani orbis judicium rece-
„ piſſet, ut in hoc quoque capiti membra concordent“. Hæc Bellarminus. Quæro igitur an infallibilitas in eo caſu fuerit delegata. Quicquid dicant, ſe ipſos damnant: nam Catechiſmus juxta inſtructionem Concilii legatis conſentientibus, annuente ſummo Pontifice compoſitus, ab iiſdem ſummis Pontificibus approbatus eſt, non quidem tanquam omnia, quæ complectitur, ſint fide credenda, ſed ita, ut ſaltem temerarium ſit contrarium aſſerere. Si enim, ut ait idem Bellarminus ibidem cap. 10. „ Concilium particulare non expreſſe con-
„ firmatum, facit argumentum adeo probabile, ut te-
„ merarium ſit ei non acquieſcere“ quanto potiori jure temeritatis notam promerebitur, qui non acquieſcit Catechiſmo Romano ex decreto Concilii generalis edito, authoritate ſanctæ Sedis approbato, tot Conciliorum provincialium etiam a ſummis Pontificibus confirmatorum conſenſu roborato? An non eſt hic conſenſus capitis & membrorum, atque adeo totius Eccleſiæ? Nec propterea fides eſt, quicquid Catechiſmo continetur, ſed proximum fidei, ut ad minus temerarium ſit ſeſe opponere. Et hoc ſenſu dictum eſt actionem mandatam magis tribui mandanti, quam mandatario, hoc eſt, Catechiſmum magis tribui Tridentino, quam Patribus, qui eum compoſuere. Hoc ſenſu pleniſſimam authoritatem ſortitur, ut ſuperius etiam explicatum eſt. Nulla ſiquidem ratione amplectendam cenſemus illam regulam Patrum Societatis Lovanienſium, quod videlicet, *Liber aliquis humana induſtria ſine aſſiſtentia Spiritus Sancti ſcriptus, ſi poſtea Spiritus Sanctus teſtetur, ibi nihil eſſe falſum, efficitur Scriptura Sacra.* Nos, inquam, hanc regulam omnino rejiciendam arbitramur, quam ſi admitteremus, plane conſequeretur, Catechiſmum hunc eſſe Scripturam Sacram: nam non ſolum humana induſtria non eſt ſcriptus, ſed authore Spiritu Sancto, qui illius ſcriptionem Tridentino Concilio, ut par eſt credere, inſpiravit, & non ſine aliqua ejuſdem divini Spiritus aſſiſtentia ſcriptus aſſeritur a viris ſapientiſſimis Poſſevino, Bellarino, & aliis ſuperius recenſitis, verum etiam approbatus eſt a Spiritu Sancto per ora ſummorum Pontificum Pii V. & Gregorii XIII. ita ut nihil omnino falſi continere ad minus dicendus ſit. Verum, quia hi Pontifices non eam illi authoritatem tribuendam declararunt, ut omnia quæ docet Catechiſmus, ad minimos uſque apices a Spiritu Sancto dictata ſint, non eſt Scriptura Sacra; & quia noluerunt illa eadem eſſe ipſiſſimam fidem, non æquiparatur Conciliorum definitionibus, vel ſummorum Pontificum decretis. Quia vero decreverunt, ut Parochi hujus Catecheſeos doctrinam univerſos fideles docerent, tantam illi contulere authoritatem, ut poſt Scripturam & canones ad fidem proxime accedat, ut nihil falſum, nihil erroneum, nihil ſuſpectum, nihil intra fidem catholicam improbabile contineat, ejuſque authoritas privata omnium Doctorum authoritati multum præeminent, atque præponderet.

CAPUT IX.

Solvuntur quædam, quæ contra Catechiſmi doctrinam quidam objiciunt de aqua mixta vino in Calice conſecrando.

POſtquam aliqua ex illis, quæ ad probandam Catechiſmi authoritatem a nobis allata ſunt, recentiores ſubvertere ſunt conati, mox ſe illam agnoſcere profitentes tacite nituntur doctrinam illam Catecheſi contentam in ſuſpicionem adducere, ut hac arte, dum probaverint aliqua in illa contineri parum tuta vel improbabilia, conſequentiam trahant ad cætera, quæ illorum opinionibus adverſantur.

„ Non negamus (*inquiunt*) quin ſumma ſit hujus
„ Catechiſmi authoritas. Certe ſi Tridentinum docuiſ-
„ ſet in Euchariſtiæ Sacramento aquam non mutari im-
„ mediate in Sanguinem Chriſti, aut Chriſti benedi-
„ ctionem non diſtinctam fuiſſe a conſecratione, nullus
„ reperiretur Catholicus, qui auderet contradicere. Et
„ tamen, quamvis utrumque non obſcure extet in illo
„ Catechiſmo, ut ipſi Thomiſtæ fatentur. Primum ne-
„ gat Baronius anno 1088. n. 29. & 1192. n. 24. alii-
„ que duo Cardinales Alanus lib. 1. de Euchariſtia
„ cap. 13. & Toletus lib. 2. Summæ cap. 25. §. Rur-
„ ſus, cum plurimis recentioribus. Secundum autem
„ fere omnes poſt Concilium Tridentinum reſpuunt, &
„ tantum non cenſura notant. Authoritatem nihilomi-
„ nus non levem hujus Catechiſmi agnoſcimus &c.“
Hujus ratiocinationis jejunitatem, dum legimus, ita demirati ſumus, ut vix vel ipſis oculis crederemus. *Non negamus*, inquiunt, *quin ſumma ſit hujus Catechiſmi* autho-

Digitized by Google

authoritas. Si ſummam non negant, ſummam agnoſcunt, qua ratione non pleniſſimam: qua ratione violandam? qua ratione fieri poteſt, ut ſtante hac ſumma Catechiſmi authoritate ſtet in illo ſententia ipſi Concilio Tridentino contraria? Si ſumma authoritas, ergo aliorum opiniones ad hujus Catechiſmi ſanctiſſima dogmata caſtiganda ſunt. At quæſo quid connexionis habet; *Non negamus ſummam eſſe Catechiſmi authoritatem*; cum ſequentibus, *certe ſi Tridentinum &c.?* Profecto, hoc non eſt legitimum argumentum, quo reverentiam ſuam erga ſummam illam, quam non negant, Catechiſmi authoritatem probent, imo potius, quo illam ſubruere moliantur, dum in Catechiſmo eas opiniones contineri ſignificant, quarum altera vix eſt probabilis, altera vix eximitur a cenſura. Hoc uno verbo idem eſt ac negare, quod aſſeruerunt ſummam eſſe videlicet Catechiſmi authoritatem. Quare quaſi eos dicti pœniteret, non levem eam authoritatem ſubjiciunt. *Non obſcure*, inquiunt, *contineri in Catechiſmo, in Euchariſtiæ Sacramento aquam non mutari immediate in ſanguinem Chriſti*. Portentoſum dogma! Quid ita? Sic jubent. Siccine cadit *ſumma* illa *authoritas*, quia recentiorum contradicit placitis? Sed quid, ſi nec iſtam ſententiam certo doceat Catechiſmus? Quid ſi, quæ opponunt, falſa ſint? Quid ſi, quæ ipſi contendunt, minime vera? Arbitror ſi hæc tria demonſtraverimus, pœnitebit eos teſtificationis tam malæ mentis. In primis igitur aſſerimus ſententiam illam, quæ aſſerit aquam non mutari immediate in ſanguinem Chriſti in Euchariſtia, non tradi tanquam certam, & tanquam ipſius Catechiſmi aſſertionem, ſed tanquam eccleſiaſticorum ſcriptorum judicio magis receptam. Cum enim Catechiſmus agens de Euchariſtia docuiſſet, aquæ modicum in calice conſecrando miſcendum cum vino, hujus rei rationem reddens ſubdit: *Nam eccleſiaſticorum ſcriptorum ſententia atque judicio aqua illa in vinum convertitur*. Quid ipſis in hac ſententia diſplicet? Tum nec Baronius, nec ipſe Toletus vel Cardinalitio galero inſigniti fuerant, vel opera ſua ediderant, ut eccleſiaſticorum ſcriptorum nomine cenſerentur. Alludit Catecheſis eo loci ad id, quod ſcribit Innocentius III. *in capite cum Marthæ, de celebratione Miſſarum*, dicens: *Quod aqua tranſubſtantiatur in vinum*, licet *Phyſici contrarium aſſeverent*. Ut ergo Catechiſmus Phyſicis illis, quorum meminit Innocentius, magis ſequendos authores opponeret, eccleſiaſticorum ſcriptorum ſententia atque judicio, aquam illam in vinum converti dixit. Et profecto rationabiliter id protulit: nam ante exortos quoſdam neotericos, qui omnia ſibi licere arbitrantur, pauciſſimos reperire fuerit, qui non aſſerant aquam in calice vino mixtam prius in vinum converti, & deinde in Chriſti ſanguinem, ut annotavit Suares, 3. p. q. 74. art. 8. diſp. 45. ſect. 4. Quin & in libello de ratione ſtudiorum Societatis Jeſu in regulis de delectu opinionum poſt regulam ſextam, in qua præcipitur, ne Socii a S. Thoma in quibuſdam recedant, pag. 319. ex tertia parte, n. 19. hæc ſententia tanquam D. Thomæ ſequenda præſcribitur his verbis, *Aqua vino admixta debet prius in vinum converti, quam in Chriſti ſanguinem: tametſi damnandam non videatur, ſi ab aliquo probabiliter dicatur, aquam in ſanguinem immediate poſſe converti*. Quam ergo ſententiam hi neoterici vix probabilem arbitrantur, hæc regula certam ſic ſtatuit, ut oppoſitam duntaxat non damnandam cenſeat. Hac via progrediuntur novitates: prius ſententia non damnanda ſtatuitur, mox gradum faciens probabilis defenditur, deinceps ut certa traditur, ac tandem contraria vix probabilis, vel mox damnanda exploditur. Eo jam progreſſi ſunt, qui opponunt, ut quam doctrinam Catechiſmus Eccleſiaſticorum judicio munitam affirmat, quam Suarez veterum fere omnium calculis comprobatam cenſet, quam libellus ille ſequendam præſcribit, hi vix probabilem arbitrentur. Igitur ut hanc partem concludamus, nedum probabilis iſta eſt ſententia, quæ eſt D. Thomæ, atque omnium ejus diſcipulorum, ſed multo probabilior, quam ſit oppoſita, quam omnes fere Theologi ante Konink ſecuti ſunt. Age vero diſcutiamus, utrum, quæ afferunt ex Baronio, vera ſint. Eminentiſſimus hic Senator ad annum 1088. n. 27. refert Godofredum monachum S. Bernardi ſcripſiſſe Cardinali Epiſcopo Albanenſi de quæſtione in Galliis excitata, *An aqua mixta vino mutaretur in Chriſti ſanguinem*. Et allata Epiſtola præfati monachi ſubjungit Baronius: „ Quid autem reſcripſerit ad petitam conſultationem „ Cardinalis Epiſcopus Albanenſis, non invenimus. Sed „ aliud reſcribere non potuiſſe certum eſt, quam quod „ credidit, & cuſtodivit ſemper S. R. E. nimirum, a„ quam ſimul & vinum tranſubſtantiari in ſanguinem „ Chriſti “. Quo loco non dicit Baronius, aquam immediate converti in ſanguinem, ſed aquam ſimul & vinum tranſubſtantiari in ſanguinem. Quod verum eſſe poteſt, etiam ſi prius fuerit converſa in vinum, ut etiam teſtatur Suares ſupra laudatus. Sæpius enim res converſa in aliam, denominationem illam ſortitur, quam ante converſionem habuerat: ſic enim in Evangelio dicitur, Joan. 2. *Ut guſtavit Architriclinus aquam vinum factam*. Quo loco illud idem, quod jam in vinum tranſierat, aqua vocatur, & Virga Moyſis in colubrum verſa, virga nihilominus appellatur, Exod. 7. Et ipſum Corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis contentum, panis dicitur a D. Paulo 1. ad Corinth. 10. & 11. non ea duntaxat ratione, quia myſticus panis eſt, ſed quia prius panis erat ſub illis ſpeciebus, ut ante nos annotarunt Maldonatus ad c. 3. Joan. & Eſtius in cap. 10. 1. ad Corinth. Homo ipſe terra & pulvis dicitur Exodi 3. quia de terra productus eſt. Nil ergo mirum ſi Baronius communi uſu loquendi aquam vocavit, quam ſimul & vinum in ſanguinem tranſubſtantiari aſſeruerit. Quod vel ex eo conſtat, quia ſolum conjicit id reſpondiſſe Card. Epiſcopum Albanenſem, quod ſemper tenuit & cuſtodivit S. R. E. At nec ipſi, qui hæc objiciunt, eo audaciæ prorupere, ut auſint dicere, Sanctam Romanam Eccleſiam ſemper tenuiſſe & cuſtodiviſſe, quod aqua in calice mixta vino, immediate tranſubſtantietur in ſanguinem: cum a tempore S. Thomæ, imo & a tempore Innocentii III. conſtet oppoſitam ſententiam, quod videlicet aqua ſic mixta convertitur prius in vinum, fuiſſe ita in Eccleſia Romana receptam, ut nullus unquam ei hæreſis vel erroris notam inuſſerit, imo ipſe Konink ex primis defenſoribus immediatæ tranſubſtantiationis aquæ in ſanguinem, illam fuiſſe communem omnium olim Theologorum libentiſſime fateatur, quod & Suares, & libellus *de ratione ſtudiorum* jam citati ſatis ſuperque indicant. Adde quod hic loquendi modus, aqua ſimul & vinum tranſubſtantiatur in ſanguinem Chriſti, magis melſiuſque mediatam, quam immediatam converſionem aquæ in ſanguinem videtur exprimere.

In ſecundo autem loco, quem ex Baronio allegant ad annum 1092. n. 21. ex Hemoldo Abbate refert hic eminentiſſimus Cardinalis miraculum, quo aqua immediate converſa eſt in Chriſti ſanguinem, ex eo, quod Sacerdos inadvertenter particulam ſpecierum panis conſecrati in eam excuſſiſſet. Et poſtea ſubdit: „ Hæc de „ tranſubſtantiatione aquæ in ſanguinem Chriſti per com„ mixtionem Chriſti Corporis divinitus facta, quod „ ſemper fieri in vino, quando mixtio intercedit, an„ tiquitas exiſtimavit. Unde illud Romani Ordinis vi„ num etiam non conſecratum, vino ceu ſanguini Do„ mini commixtum ſanctificatur per omnem modum. „ Confutavit hoc miraculum hæreſim hoc ſæculo obor„ tam negantium, aquam vino mixtam converti in ſan„ guinem “.

Tria ſunt in hoc Baronii loco, ex quibus ſuam illam opinationem velle videntur excuſare; primum illud eſt miraculum; ſecundum id quod Baronius affert ex Ordine Romano; tertium aliud, quod ſubdit, confutaſſe hoc miraculum hæreſim tunc obortam negantium, aquam vino mixtam converti in ſanguinem. Verum ex nullo horum trium capitum quicquam pro immediata aquæ vino in calice conſecrando permixtæ converſione aut tranſubſtantiatione rite colligitur. Non quidem ex illo miraculo; neque enim miraculum illud contigit in aqua mixta vino, ſed in aqua ſimplici & impermixta, in quam deciderat particula ſpecierum panis conſecrati. Conſtat autem juxta legem ordinariam a Deo etiam pro Sacramento Euchariſtiæ conſtitutam, non converti in ſanguinem Chriſti aquam, quantumvis particula Corporis Chriſti in eam decidat, cum nec vinum, in quod feria ſexta in Paraſceve pars ſpecierum panis mergitur, in ſanguinem convertatur, ut omnes fatentur: cum tamen ipſis adverſariis minime diffitentibus de fide ſit, vinum de vite eſſe propriam Sacramenti Euchariſtiæ materiam. Hoc igitur miraculum potentiæ Dei abſolutæ opus fuit, quod fieri poſſe nemo Catholicorum unquam negavit.

Illud vero ſecundum, quod ex Ordine Romano refert Baronius, nihil prorſus ad propoſitum facit. Hic enim agimus de aqua vino necdum conſecrato mixta, utrum illa per conſecrationem mutetur immediate vel mediate in Chriſti ſanguinem. Illud autem Ordinis Romani loquitur non de aqua vino conſecrando permixta, ſed de vino, quod ſpeciebus vini conſecrati miſcetur. Quare longe diverſæ ſunt quæſtiones. Nec vero Romanus Ordo dicit vinum in quacumque quantitate mixtum ſpeciebus vini jam conſecrati tranſubſtantiari in ſanguinem, ſed vinum illud his ſpeciebus permixtum *ſanctificari per omnem modum*. Nam ſecundum doctrinam D. Thomæ 3. p. q. 77. a. 8. quando vinum miſcetur ſpeciebus vini conſecrati, ſiquidem id fiat in magna quantitate, ita quod totas vini conſecrati ſpecies pervadat, non manent eædem numero ſpecies, ſicut ſi talis mixtio

fieret

Digitized by Google

fieret in vino non conſecrato, non maneret idem numero vinum, atque adeo non remanet Sanguis Chriſti ſub illis ſpeciebus, quibus magna illa quantitas vini non conſecrati permiſcetur: cum certum ſit, ſanguinem Chriſti non remanere ſub illis ſpeciebus, niſi quamdiu remaneret ſubſtantia vini eadem numero, ſi adeſſet: ſi vero permixtio illa fieret in modica quantitate, ita quod non totam ſpecierum quantitatem pervaderet illud vinum ſuperinfuſum, ſed duntaxat partem quantitatis ſpecierum, eo caſu deſineret eſſe Sanguis Chriſti ſub illa parte ſpecierum, quam vinum ſuperinfuſum ita pervaderet, ut non maneret eadem numero pars: ſub aliis verò partibus, quas vinum ſuperinfuſum non pervaderet, remaneret Sanguis Chriſti. Hæc eſt doctrina D. Thomæ, quam confirmat ex Innocentio III. *cap. cum Martha de celebr. Miſſarum*, §. *Quæſiviſti*. Veriſſimum tamen eſt, quod vinum ſuperinfuſum ſpeciebus vini conſecrati præſertim in minima quantitate ſanctificatur hoc ſenſu, quod debet ſemper cum maxima reverentia ſumi a Sacerdote, ne forte aliquid de Sanguine Chriſti reliquum ſit, imo etiam ob ſolam prioris Sacramenti reverentiam, ſicut cum ex ſpeciebus panis conſecrati corruptis generantur aliqua, puta vermes, debent comburi, & in piſcinam mitti, non quod ſub illis de novo per corruptionem ſpecierum generatis, remaneat Corpus Chriſti, ſed ob reverentiam tanto Sacramento debitam. Quare hæc, quæ Baronius affert ex Ordine Romano, nihil omnino ad propoſitam difficultatem faciunt de aqua calici conſecrando permixta vino, utrum videlicet immediate convertatur in ſanguinem. Denique tertium a Baronio dictum, ex quo poſſet aliquid colligi adverſus illam Catechiſmi Romani, & D. Thomæ doctrinam, *conſtitiſſe nimirum illud miraculum, hæreſim illo ſæculo obortam negantium, aquam vino mixtam converti in ſanguinem*, nihil prorſus probat. Duæ ſiquidem ſunt hic diverſiſſimæ quæſtiones. Prima eſt, utrum aqua mixta vino in calice conſecrando convertatur in ſanguinem per verba conſecrationis, ſive talis converſio fiat immediate, ſive mediante converſione ipſius aquæ in vinum prius facta. Et in hac quæſtione negantem partem hæreſim vocavit Baronius. Certum enim eſt de fide, vinum modica aqua permixtum eſſe materiam conſecrationis calicis, quæ in ſanguinem Chriſti tranſubſtantiatur, ex decreto fidei Eugenii IV. quod habetur in Florentino, & aperte ſupponit Trident. ſeſſ. 13. cap. 1. & 4. Secunda quæſtio eſt, utrum hæc aquæ vino conſecrando permixtæ in calice converſio ſic fiat immediate in Chriſti ſanguinem, ut prius ipſa non convertatur in vinum. Et in hac quæſtione ſapientior fuit Baronius, quam ut negantem partem vocaverit hæreſim, quæ ſane tantum ab errore ac hæreſi diſtat, ut nec ipſi, qui oppoſitam profitentur, auſint id aſſerere, ſatiſque ſe putant conſecutos, ſi ſuam ſententiam a temeritatis nota poſſint eximere. Tum quia communis veterum Doctorum ſententia illis opponitur, tum etiam & maxime, quia vix poſſunt ſalvare, quod aqua non ſit æque materia conſecrationis calicis ac vinum, & quod præcepto duntaxat eccleſiaſtico debeat aquæ mixtio fieri. Conſtat igitur, qua fide citarint Baronium, Alanum, & Toletum illis libenter concedimus, ſed contendimus illorum authoritatem non tanti eſſe, ut vel ſolius D. Thomæ authoritati comparari valeat, multo minus authoritati Catechiſmi Romani prævalere, quod potiori jure de turba illa recentiorum, qua gloriantur, dicendum eſt, ita profecto, ut ſi ſententiam iſtam de aquæ in vinum converſione, priuſquam tranſubſtantietur in ſanguinem Chriſti, Catechiſmus tanquam certam & indubitatam docuiſſet, illi omnes quicumque tandem illi ſint, & in quantocumque numero ad normam hujus Catecheſeos caſtigandi forent. Modo vero, cum illam ſententiam nonniſi ut eccleſiaſticorum ſcriptorum judicio conformem doceat, eam abſque dubio multo probabiliorem, & multis partibus alteri ſuperiorem efficit, ut non minimum iis, qui oppoſitam ſequuntur, faceſſat negotium, qua ratione ſuam poſſint ab aliqua cenſura defendere.

Supereſt jam, ut alteram ſententiam, quam in Catechiſmo Romano contentam vix a cenſura liberam eſſe contendunt, tantiſper diſcutiamus. Sed ut id abſque confuſione præſtemus, in ſequens Caput rejicimus.

CAPUT X.

An ſententia illa, quod benedictio, cujus meminerunt Evangeliſtæ in Euchariſtiæ inſtitutione, non ſit diſtincta ab ipſa conſecratione, contineatur in Catechiſmo Romano, & contraria ſit Concilio Tridentino.

UT clare procedamus in hac quæſtione, quam contentio & æmulatio intricatiſſimam faciunt, referenda ſunt prius Evangeliſtarum, & D. Pauli verba, mox etiam decretum Tridentini, quod huic difficultati anſam præbuit. D. Matthæus cap. 26. ſic habet: *Accepit Jeſus panem, & benedixit, & fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait, accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens, Hic eſt enim ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* D. Marcus cap. 14. *Accepit Jeſus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait, ſumite, Hoc eſt Corpus meum. Et accepto calice gratias agens dedit eis. Et biberunt ex illo omnes, & ait illis: Hic eſt Sanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur.* D. Lucas cap. 22. *Accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens: Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis datur; hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtquam cœnavit dicens: Hic eſt calix novum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.* D. Paulus 1. ad Corinth. 11. *Dominus Jeſus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnavit dicens: Hic calix novum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Hoc facite quotieſcumque bibetis, in meam commemorationem.* Quibus quatuor locis ſex quædam a Chriſto Domino præſtita invenimus, acceptionem panis in manus, benedictionem, gratiarum actionem, fractionem, præbitionem ſive dationem, prolationem verborum, ſive conſecrationem. Et quidem acceptionem panis in manus a Chriſto factam diſtinctam eſſe a benedictione, illaque priorem, indubitatum eſt. Fractionem etiam tum ab acceptione, benedictione, gratiarum actione, tum a prolatione verborum diverſam, eſt extra omne dubium. De benedictione, & gratiarum actione dubitant nonnulli, an ſint ſaltem ex æquo diſtinctæ. Cenſent enim, eamdem verbi gratia orationem, vel oculorum in cælum elevationem ad Deum habere rationem gratiarum actionis erga Deum, & benedictionis reſpectu panis, cui hac oratione vel oculorum elevatione Chriſtus bene precatus ſit. Quod ex eo confirmant, quia quod Matthæus, & Marcus dicunt εὐλογήσας, *benedixit*; D. Lucas, & D. Paulus ajunt, *gratias egit*, εὐχαριστήσας: imo D. Matthæus, & D. Marcus, cum prius de pane loquentes dixiſſent εὐλογήσας, *benedixit*, de calice mox ſubjungunt εὐχαριστήσας, *gratias egit*, & D. Paulus pro eodem videtur ſumere 1. ad Corinth. 14. Cum enim prius uſus eſſet verbo εὐλογεῖν, *benedicere*, ἐὰν εὐλογήσῃς πνεύματι, *ſi benedixeris ſpiritu*, ſubdit: *qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicit, Amen, ſuper tuam benedictionem?* ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ. Utrumque fecit Chriſtus, & gratias egit Patri, & benedixit panem. De fractione, ac præbitione, atque prolatione illius verbi, *Accipite*, ambigunt etiam alii.

Nomine ſiquidem fractionis panis in Scriptura frequenter intelligi præbitionem ſive dationem panis, conſtantiſſimum eſt. *Frange eſurienti panem tuum*, inquit Iſaias cap. 58. *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis*, id eſt, daret. Thren. 4. Et quod caput eſt loco ſuperius allato ex D. Paulo, ubi nos legimus, *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis traditur*, *vel tradetur*, hoc eſt datur, vel dabitur, in Græco legitur, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμα μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον: *Hoc Corpus meum, quod pro vobis frangitur*; ad quæ verba Pauli Divus Lucas alludens non utitur participio κλώμενον, ſed διδόμενον, ideſt *quod datur*. Sunt ergo nonnulli, qui fractionem cum datione unam eamdemque actionem eſſe velint, quibus non libenter aſſentior, cum textus Evangelii repugnare videatur. Ipſam tamen præbitionem ſive porrectionem panis a Chriſto factam, unam & perfectam dationem integrare arbitror cum prolatione illius verbi *Accipite*, conſtantem ſigno illo, & motu extenſionis manus vel brachii, quo panis porrigitur, & verbo imperandi, *Accipite*. Supereſt difficultas, utrum benedictio fuerit idem cum prolatione verborum conſecrationis, *Hoc eſt corpus meum*. Nam ſacrum Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 1. aperte videtur diſtinguere; inquit enim: „ Omnes majores noſtri, quot-
„ quot in vera Chriſti Eccleſia fuerunt, qui de ſanctiſ-
„ ſimo hoc Sacramento diſſeruerunt, apertiſſime profeſſi
„ ſunt, hoc tam admirabile Sacramentum in ultima

„ cœna

Digitized by Google

„ cœna Redemptorem noſtrum inſtituiſſe, cum poſt panis & vini benedictionem, ſe ſuum ipſius corpus illis præbere, ac ſuum ſanguinem diſertis ac perſpicuis verbis teſtatus eſt. Quæ verba a ſanctis Evangeliſtis commemorata, & a ſancto Paulo poſtea repetita, &c." Si ergo poſt panis, vinique benedictionem Chriſtus teſtatus eſt Apoſtolis, ſe ſuum ipſius corpus præbere verbis illis, videlicet: *Hoc eſt corpus meum*: ſane conſequens eſt, ut ea panis, vinique benedictio antecedens prolationem verborum hujuſmodi, ab illa etiam prolatione diſtincta ſit. Ex quo conſequitur perperam, & adverſus Concilium illos interpretari Evangeliſtas, & Paulum, qui dicunt Chriſtum benedixiſſe panem dicendo, *Hoc eſt corpus meum*: vel qui aſſerunt illud participium, *dicens*, in illa oratione *benedixit, fregit, deditque diſcipulis, dicens, Hoc eſt corpus meum*, importare concomitantiam horum verborum ad ea, quæ præcedunt, ut ſit ſenſus; Dum benediceret, frangeret, & daret diſcipulis ſuis, hæc verba dixit: *Accipite, & comedite: Hoc eſt corpus meum*. Concilium ſiquidem non concomitantiam, ſed ſucceſſionem aperte definit, cum dicat poſt benedictionem Chriſtum protuliſſe verba. Enimvero Catechiſmus Concilii nedum hoc videtur aſſerere; verum etiam, quod benedictio panis facta ſit verbis illis conſecratoriis: inquit enim explicando formam conſecrationis panis: „ In quam ſententiam, quod ab Evangeliſta dictum eſt, *benedixit*, licet accipere: periode enim videtur intelligendum, ac ſi dixiſſet: *Accipiens panem benedixit dicens: Hoc eſt corpus meum* ". Hinc etiam videtur damnata ſententia D. Thomæ 3. p. q. 78. art. 1. ad 1. ubi concomitantiam verborum conſecrationis cum benedictione admittit, & nullam agnoſcit aliam benedictionem, quam quæ facta ſit per illa verba: *Hoc eſt corpus meum*: quare Joannes Baptiſta Pozza in *Elucidario* inde colligit, hanc opinionem D. Thomæ parum tutam, & ſubdit, eſſe nonnullos, quos nec ipſe reprehendit, qui aſſerant auctores Catechiſmi Romani eſſe damnatos, vel corrigendos. Hanc Pozzæ cenſuram plures ſequuntur; alii vero paulo ſpecie tenus modeſtiores dicunt, hanc Catechiſmi, ac conſequenter D. Thomæ ſententiam poſt Tridentinum omnino reſpuendam, licet non cenſura notent.

Ut calumniam hanc dilucide, ac pro Catechiſmi dignitate, & D. Thomæ auctoritate diſpungamus, pauca libet præmittere. Atque illud in primis benedictionum quaſdam ſolis ſignis perfici, ut cum ſummus Pontifex, vel Epiſcopus ſolo crucis ſigno, nullis verbis adhibitis, populo benedicit. Et cum Chriſtus Dominus Lucæ ultimo in cælum aſcendens diſcipulis benedixit. Alias vero ſolis verbis, ut in illa celebratiſſima benedictione, qua Iſaac jam ſenex, & caligantibus oculis Jacob tamquam ſuum primogenitum benedixit, & in multis aliis, quas Scriptura paſſim commemorat. Denique ſunt & quædam benedictionum ſpecies, quæ ſignis & verbis perficiuntur, quarum numerus paſſim in Scriptura occurrit, ut Marci 10. cum Chriſtus pueris ad ſe venientibus, impoſitis manibus, bene precatus eſt, & in Ordinario Romano inveniuntur variarum rerum benedictiones, & in Miſſa etiam variæ celebrantur. Harum benedictionum integritas abſque ulla prorſus dubitatione duplici veluti parte conſtat, ſignis nimirum extrinſecis, & verbis, quamquam horum quodlibet etiam propriiſſime benedictio nuncupetur, ut contingit in homogeneis, in quorum parte qualibet perfecta totius natura proprie reperitur. Majoris tamen diſtinctionis gratia poſſumus in his benedictionibus partem alteram, quæ & ipſa benedictio eſt, incompletam benedictionem, totam vero completam nuncupare. Atque hoc in ea, quam præ manibus habemus, tractatione tanto amplius dici & poteſt & debet, quod etiam juxta illos, qui oppoſitam ſequuntur ſententiam, dicendum eſt, hanc benedictionem, qua ſecundum ipſos Chriſtus pani bene precatus eſt, fuiſſe hujuſmodi: „ Ut oratione ſuper panem fuſa Chriſtus ut homo, & Sacerdos peteret a Patre illius creaturæ, quam manibus tenebat, ſanctificationem, utique mox futuram per mirabilem ejus in ſuum corpus tranſmutationem, quam idem ipſe ut Deus omnipotenti ſua virtute ſimul cum Patre & Spiritu Sancto eſſet effecturus ". (Ita Eſtius ad cap. 10. 1. ad Corinth. ad illa verba *Calix, cui benedicimus*. Janſenius in concordia Evang. cap. 131.) idque continenter, ita ut inter eam precationem & operationem nihil prorſus intermedium foret. Cum enim benedictio & ſanctificatio idem penitus ſonent, ſi panis ſanctificatur per illam admirandam tranſubſtantiationem, etiam per eamdem benedicitur, & conſecratur. Nil igitur mirum, ſi benedictio illa prior aut verbis, aut ſignis deprecatoriis panis a Chriſto impertita eadem cenſeatur actio cum hac poſteriore, qua verbis illis conſecratoriis panis in corpus dominicum tranſubſtantiatur. Quare ſi ſola illa ſigna, quibus Chriſtus bene precatus eſt pani, attendamus, certum eſt, hæc antecedere prolationem illorum verborum, *Hoc eſt corpus meum*. Si vero integram benedictionem ex illis ſignis prioribus, & verbis conſecratoriis, abſque ullo dubio, benedictio hæc totalis & integra non præceſſit verba conſecratoria, cum illa includat. Et hoc tanto verius fuerit, ſi oſtenderimus verba illa, *Hoc eſt corpus meum*, mox poſt ſignum aliquod externum benedictionis, nullis aliis aut verbis aut ſignis interpoſitis, a Chriſto fuiſſe prolata. Quod ut fiat,

Præmittendum eſt ultimo, Evangeliſtas non ſemper ſeriem & ordinem rerum geſtarum ſervare. Ita colligitur ex Auguſtino lib. 3. de conſenſu Evangeliſtarum cap. 30. 31. & 44. At ne extra propoſitum divagemur, patet hoc manifeſte ex Divo Marco in hac ipſa narratione. Hic enim ſanctiſſimus Evangeliſta, narrans geſta in hujus Sacramenti inſtitutione & conſecratione calicis, ſic ait: *Et accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis: Hic eſt ſanguis meus &c.* Ubi conſtat D. Marcum narrare, quod omnes biberint, priuſquam narraret Chriſtum illis verbis conſecraſſe: *Hic eſt ſanguis &c.* Certum tamen eſt, Apoſtolos non prius bibiſſe ex illo calice, quam Chriſtus conſecraſſet. Neque id diffitentur etiam nonnulli ex iis, qui noſtræ ſententiæ adverſantur, ut Eſtius 1. ad Corinth. 11. ad illa verba: *Quod pro vobis tradetur*. „ Actionum, inquit, Domini fuit hic ordo, conſecrare, frangere, diſtribuere; qui idem eſt earum actionum ordo, cum fiunt a Sacerdote miniſtro, quemadmodum cenſet, ac bene explicat Cardinalis Beſſarion ".

Ex his ergo jam conſtat, neque Catechiſmum, neque D. Thomam ullatenus contradicere Concilio Tridentino. Et Catechiſmus quidem intendens probare hæc ſola verba, *Hoc eſt corpus meum*, eſſe formam conſecrationis panis, eam rationem affert, quia forma in Sacramentis ſunt verba, quæ efficiunt, quod ſignificant. Sed hæc ſola verba, *Hoc eſt corpus meum*, efficiunt, quod ſignificant, ſcilicet, converſionem panis in corpus Chriſti. „ Et in hanc, inquit, ſententiam licet intelligere, quod Evangeliſta dixit, *benedixit*. Perinde enim videtur intelligendum, ac ſi dixiſſet: *Accipiens panem benedixit dicens: Hoc eſt corpus meum* ". Quo loco Catechiſmus nihil aliud dicit, niſi prius Chriſtum Dominum benedicendo dixiſſe, *Hoc eſt corpus meum*, quam frangeret, & daret, ac diceret, *Accipite, & manducate*. Hoc autem in nullo opponitur Concilio, quia cum hoc toto ſtat, quod quædam benedictio anteceſſerit prolationem verborum, *Hoc eſt corpus meum*. Eſto ſiquidem voluerit Catechiſmus benedictionem eſſe ipſam conſecrationem, quod tamen aperte non dicit, non propterea vult benedictionem illam non eſſe factam aliquo alio externo ſigno, puta oculorum in cælum elevatione, vel ſigno crucis, quod ſignum externum potuit antecedere, ac de facto juxta Concilium anteceſſit prolationem verborum, *Hoc eſt corpus meum*. Quamvis hæc benedictio completa mox fuerit ipſa panis conſecratione. Voluit ergo benedictionem eſſe ipſam conſecrationem quantum ad verba, quibus benedictio completa fuit, licet eadem benedictio quantum ad ſignum illud externum præceſſerit ſe ipſam, ut includit prolationem verborum, & ut fuit conſecratio. Atque adeo nihil plane docetur in Catechiſmo, quod vel tantiſper opponatur dictis Concilii.

Divus Thomas vero nihil etiam aſſerit oppoſitum. Ex duabus enim ſolutionibus, quas affert ad primum argumentum, prior coincidit omnino cum doctrina Catechiſmi; ſicut ergo doctrina hujus Catecheſeos non contradicit Concilio, ita nec prior illa ſolutio D. Thomæ. In poſteriori vero dicit S. Doctor, illud participium, *dicens*, importare concomitantiam nedum ad ultimum, quod præmiſſum eſt, verum etiam ad omnia præcedentia, ut ſenſus ſit; *dum benediceret, frangeret, & daret diſcipulis ſuis, hæc verba dixit, Accipite, &c.* In hac vero doctrina nihil omnino reperire eſt, cui Concilium opponatur: nam concomitantia illa non importat, quod omnia Chriſtus verba dixerit, dum benediceret, ſed ſolum aliqua, puta *Accipite, & manducate*: mox vero dicendo reliqua & conſecrando fregerit, ac dederit; cum quo ſtat optime, ut prior illa pars benedictionis, quæ in aliquo ſigno externo, puta oculorum elevatione, vel ſigno crucis, vel aliquo alio conſtitit, antecederet prolationem verborum; atque adeo ſtant verba Concilii Tridentini. Unum tamen utraque hæc ſolutio ſupponit, quod videlicet Chriſtus Dominus non aliis verbis benedixerit panem, quam verbis conſecrationis. Hoc fatemur, & Catechiſmum, & D. Thomam docere, ſed contendimus verum eſſe, neque contrarium Concilio. Numqoid enim conjectari eſt, aliis verbis aſſerere factam benedictionem, quorum nullus Evangeliſtarum, imo nec ipſe D. Paulus meminit? Aut

num-

Digitized by Google

numquid benedictio ſine verbis ſtare poteſt? Unde quæſo habent verba illa? Divus Paulus, & Evangeliſtæ tres minutatim geſta & dicta Domini in hac diviniſſimi Sacramenti inſtitutione deſcribunt, ecquis credat verba benedictionis eos prætermiſſuros, ſi eis uſus eſſet Chriſtus? Benedictio iſtæc ſanctificatio eſt; integra vero atque perfecta panis iſtius Euchariſtici ſanctificatio ſignum quoddam exterius, & verba conſecrationis complectitur. Hoc ſignum extrinſecum admiſiſſe D. Thomam vel ex eo conſtat, quod ſupra retulimus, dum ait, eorum verborum, *benedixit, fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens, Accipite &c.* ſenſum eſſe per concomitantiam, *dum benediceret, frangeret, daret, hæc verba protulit: Accipite.* Quis dixerit unum alterum concomitari, ubi duntaxat unum eſt? Qua ratione dum benediceret, hæc verba protulit, ſi ea benedictio nihil aliud eſt, quam ipſa verborum prolatio? Benedixit ergo Chriſtus panem alia quidem actione, quæ præceſſit, & nulla mora interpoſita verba conſecrationis ſubjunxit. Itaque ratione illud etiam evaneſcit argumentum, quod ex Græco textu quidam eruunt: dicunt enim, haberi apud Evangeliſtas participium aoriſti εὐλογήσας, aut εὐχαριστήσας, qui nequit reddi Latine niſi, *cum benedixiſſet, cum gratias egiſſet.* Quamvis reſponderi poſſet, hujuſmodi participia etiam in aoriſtis quandoque ſignificare tempus præſens, ut patet in his ἀποκριθεὶς quod paſſim vertitur, *reſpondens*, & εἰπὼν *dicens*, & aliis, & ipſa translatio Latina vulgata, ubi apud D. Marcum in Græco habetur, εὐλογήσας habet *benedicens* participio præſentis temporis, illum aoriſtum participii Græci exprimens. Nihilominus opus non eſt ad hæc grammaticalia recurrere, ſed conſtat ſolutio, cum benedixiſſet benedictione illa incompleta per ſignum extrinſecum, dixit: *Hoc eſt corpus meum.* Quibus verbis totam complevit benedictionem, ita ut ſicut præbitio ſpecierum panis jam conſecrati duobus conſtitit, porrectione videlicet, ceu manus & brachii extenſione, ac verbo illo *Accipite:* ita tota & integra benedictio duobus aliis perficeretur, ſigno externo, & verbis conſecratoriis. Hinc factum, ut cum Evangeliſtæ verbo εὐχαριστήσας, & εὐλογήσας uſi fuerint, etiam antiqui Patres, imo & Scripturæ, & tota Eccleſia Sacramentum hoc εὐλογίας καὶ εὐχαριστίας nomine deſignarint, & licet nomen εὐλογίας, ſive Eulogiarum ad alios ſæpiſſime uſus, ſive ad alia quædam ſignificanda ſumptum ſit, nonnumquam tamen etiam Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti, ipſamque conſecrationem apud veteres ſignificavit. Hinc Paulus 1. ad Corinth. 10. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Græce: Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν. Œcumenius ad hæc verba: *Calicem benedictionis, calicem vocat ſanguinis Chriſti.* Cyprianus lib. de Cœna Domini: *Panis iſte ſubſtantialis, & Calix benedictione ſolemni ſacratus ad totius hominis vitam, ſalutemque proficit.* Ambroſius lib. de his qui initiantur cap. 9. *Forte dicas: aliud video, quomodo tu mihi aſſeris, quod Chriſti Corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, ut probemus, non hoc eſſe, quod natura firmavit, ſed quod* BENEDICTIO CONSECRAVIT, *majoremque vim eſſe* BENEDICTIONIS, *quam naturæ: quia benedictione etiam ipſa natura mutatur.* Juvencus Poeta lib. 3. Hiſtor. Evang.

. . . . Palmis ſibi frangere panem
Diviſumque dehinc tradit, ſanctumque precatus
Diſcipulos docuit proprium ſe dedere corpus.

Euchariſtiæ vero nomen Sacramentum hoc denotare nemo ambigit, ſed verbum illud εὐχαριστεῖν etiam pro conſecrare Patres Græci uſurpant. Hinc Juſtinus Martyr Apologia ſecunda pro Chriſtianis vocat hoc Sacramentum, cibum Euchariſtiſatum: Τὴν δι' εὐχῆς λόγου τοῦ παρ' αὐτοῦ εὐχαριστηθεῖσαν τροφὴν ἐκείνου τοῦ σαρκοποιηθέντος Ἰησοῦ, καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι. *Per preces verbi ipſius Euchariſtiſatum cibum, ſuper quo gratiæ actæ ſunt, illius incarnati Jeſu & carnem & ſanguinem eſſe edocti ſimus.* Et Irenæus lib. 1. adverſus hæreſes cap. 9. referente verba Græca Epiphanio hæreſi 34. Ποτήρια οἴνῳ κεκραμένα εὐχαριστεῖν: *pocula vino mixta Euchariſtiſare, hoc eſt, conſecrare dicit.*

Cum igitur nomine benedictionis, & gratiarum actionis, ſive ut ſic loquar Euchariſtiſationis, Scriptura, & Patres conſecrationem frequentiſſime intellexerint, nec Tridentinum ullo pacto, ut oſtendimus, obſtet, quid ſuccenſent Catechiſmo Romano, & Divo Thomæ, ſi benedictionis illius completæ nomine ipſam etiam conſecrationem intelligant, dicantque illam verbis ipſis conſecrationis eſſe peractam, quamvis ſignum aliquod, quod & ipſum proprie benedictio vocari poteſt, ut explicatum eſt, ante illa verba præceſſerit?

Quod ſi etiam recentiorum authoritate contendendum ſit, ut appareat, quam vere dixerint objicientes, recentiores fere omnes hanc Catechiſmi ſententiam reſpuere, & tantum non cenſura notare, nolim ego hic, quos Thomiſtas vocant, recenſere, quos omnes cum Divo Thoma ſentire certum eſt, ſed alios contendo multo diſtinctius benedictionem a conſecratione etiam poſt Concilium Tridentinum, minime diſcriminaſſe. Hi ſunt Maldonatus ad caput 26. Matth. ad illud verbum, *Benedixit*. Henriquez in ſumma lib. 8. cap. 56. num. 3. Valcotia tom. 4. diſp. 6. quæſt. 6. puncto 1. ſub finem. Gamachæus 3. p. q. 78. cap. 5. ad medium §. *Deinde reſpondemus*. Becanus de Sacr. cap. 21. q. 3. num. 3. imo & plures, qui oppoſitum ſentiunt, ſententiam tamen S. Thomæ vel aſſerunt conceptis terminis, vel aperte ſupponunt probabilem, ut videre eſt apud Suareſium 3. p. tom. 3. diſp. 57. ſect. 2. Koninch. ibid. q. 78. art. 1. dub. 2. Silvium ibid. quæſito 2. Bonacinam de Sacramentis diſp. 4. q. 3. puncto 1. n. 2. Hæc cum ita ſint, quo animo, qua mente, qua fronte audent hi effutire, recentiores fere omnes hanc Catechiſmi doctrinam reſpuere, ac tantum non cenſura notare? Proh Deum immortalem! ubi illa, quam ſimulant, in Catechiſmum reverentia? Quod quæſo reverentiæ genus eſt, mendaciis authoritatem, quam ſummam non negas, iiſque atrociſſimis velle convellere? Sed ſtat, & ſtabit invicta Catechiſmi dignitas authoritati œcumenicæ Synodi mandantis, ſanctæ Sedis apoſtolicæ approbantis, & tot Conciliorum provincialium, ac totius Eccleſiæ recipientis innixa. Doleant, quantum voluerint, novitatum ſuarum ruinam, atque perniciem ultimam, & excidium ſolidiſſima hujus Catechiſmi doctrina præſentient.

CAPUT XI.

Solutio aliquarum objectionum, quas alii de novo contra Catechiſmi authoritatem opponunt.

PEſſimus is eſt fraudulentorum genius & character litigatorum, nullum ut alium judicem experiri velint, niſi qui litem ſuam faciat, legitimos æquoſque judices variis exceptionibus declinent, eoſque non aliam ob cauſam iis ſontes, niſi quia incorrupti ſunt, juriſque ac æquitatis tenaciſſimi, coram illegitimis conveniant, illiſque reos agant criminibus, quibus ipſimet actores verius tenentur & implicantur. Hinc referente Bellarmino lib. 1. de Conciliis cap. 21. Proteſtantes Concilii Tridentini authoritatem agnoſcere, ac judicium ſubire detrectarunt, excipientes illud nec legitimum eſſe, nec liberum, quia in eo per Legatos ſummus Pontifex præſidebat, petieruntque hujuſmodi conventum, in quo Romanus Epiſcopus non ut judex ſederet, ſed ut pars altera litigantium cauſam ſuam ageret, quia ſentiebant eum ſuas hæreſes authoritate ſibi a Chriſto tradita damnare, voluerunt præoccupata falſorum ſcelerum accuſatione criminari, ut jure ſe ab illius ſententia, & judicio ſubducere affirmarent, cujus ſe facinorum delatores, atque accuſatores profiterentur.

Neque hoc gradu ſtetit ſuperba hæreſis: *Superbia enim eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper: Pſalm. 73.* eos ſibi voluere aſciſcere judices, qui ex ſuis eſſent, hoc eſt, Lutheranos Theologos, quos voce deciſiva in Synodo gaudere poſtularunt, idque tam præfidenter, ut nec etiam numerum calculorum iniri paterentur, ſed vellent, juxta normam verbi divini, ab ipſis nimirum corrupti aut pravis gloſſematis depravati, ſuffragiorum ratio haberetur. Quid vero hoc aliud eſt, quam ſanctiſſimam Eccleſiæ hierarchiam, ac divinum illud regimen ad fœdiſſimam & horrendam peræquationem proculcata legitimi judicis authoritate, atque in ejus locum erecto ficti tribunalis idolo arroganter adducere? Judex controverſiarum fidei eſt ſummus Pontifex, cujus judicium ſaltem cum œcumenica Synodo procedentis nullus unquam Catholicorum ab ipſo Chriſto, & Apoſtolis auſus eſt declinare, cujus eſt agnos & oves Chriſti doctrina cœlitus revelata paſcere, ac cæterorum omnium ſententias, & libros vel reſpuere, vel confirmare. Quare ſi quis liber, ſi quæ norma fidei, ſi quæ morum regula ab hac ſanctiſſima & apoſtolica Sede dimanat, ea non aliorum judicio ſubduntur, ſed illorum ſententiam ita ſubire neceſſe eſt, ut ad hæc tamquam ad lydium Chriſti lapidem probentur, exigantur, ſuſcipiantur. In hujuſmodi vero libros vel regulas errorum, aut falſitatum crimina derivare piaculum eſt, eoque gravius, quo frequentius. Poſt Scripturas vero, traditiones, & Canones nihil in doctrina catholica firmius, nihil certius, nihil magis in Eccleſia inconcuſſum, quam Catechiſmus nomine Tridentini Concilii, ac Sedis Apoſtolicæ fidelibus univerſis propoſitus. Quid enim Catecheſis? Inſtitutio

rerum ſacrarum, quæ viva voce tradi ſolet iis, qui ſacris myſteriis initiantur, ἀπὸ τοῦ κατηχεῖν, quod eſt viva voce inſtruere: verum quia ipſi etiam initiati, ſacroque baptiſmate ſignati quandoque in iis, quæ fidei ac religionis ſunt, plene perfecteque non ſunt inſtituti, & ipſi Catecheſi etiam opus habent, hoc eſt, inſtructione in rebus fidei ac morum, hinc factum eſt, ut ſacroſancta Synodus Tridentina, & ſummi Pontifices Pius V, & Gregorius XIII. ac ſubinde Concilia provincialia jam ſuperius laudata ipſis parochis, quibus id muneris competit catechizandi, præſcribere voluerint, qua de re inſtituendi forent ad fidem, ac doctrinam catholicam tum initiandi ſacris myſteriis, tum jam iis initiati. Tenentur hoc præſtare parochi ad hanc normam, ad hanc regulam, ad præſcriptum hujus libri. Si quis ergo eo temeritatis prorumpat, ut in hanc Catecheſim hæreſeon, erroneorum dogmatum, aut pravatum opinationum crimina derivet, iis ipſe tenetur ob violatam temere illam, quæ in hac Catecheſi reſidet, authoritatem. Nihilominus quidam id impune conantur, idque tanta fiducia, ut nullos alios hujuſce tantæ criminationis cauſam cognituros judices velint admittere, quam qui ſibi adhærent. Ad hos provocant, horum judicio dumtaxat ſtare volunt, atque ſententiæ acquieſcere. En tibi hujus rei ſpecimen ſat præclarum.

Opponunt itaque ſexto adverſus Catechiſmum. „Doctrina (inquiunt) quæ admittit præmotionem, vel prædeterminationem phyſicam, contradicit Concilio Tridentino; Calvino ac Lutheranis favet, negaotibus liberum arbitrium, & libertatem deſtruit; ut Molina, Suarez, Leſſius, Antonius Riviera, ſive Theophilos Raynaudus, aliique innumeri plane demonſtrant. Arqui continetur in Catechiſmo ſententia hanc prædeterminationem phyſicam aſſerens, ut Thomiſtæ non diffitentur, & patet ex 1. p. Symboli ad 1. articulum ſub finem, ubi habetur: *Non ſolum autem Deus univerſa, quæ ſunt, providentia ſua tuetur, atque adminiſtrat, verum etiam, quæ moventur & agunt aliquid, intima virtute ad motum atque actionem ita impellit, ut quamvis ſecundarum cauſarum efficientiam non impediat, præveniat tamen: cum ejus occultiſſima vis ad ſingula pertineat, & attingat, ut ait Sapiens a fine uſque ad finem fortiter, & diſponat omnia ſuaviter.* Sap. 1. *Quare ab Apoſtolo dictum eſt*, Act. 17. *cum apud Athenienſes annunciaret Deum, quem ignorantes colebant, non longe eſt ab unoquoque noſtrum. In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus.* Et in explicatione orationis Dominicæ ad primam petitionem, Sanctificetur nomen tuum, dicit nos orare, lumen ut ſuum Deus præferat omnium mentibus, quo videre poſſiat, omne donum perfectum deſcendens a Patre luminum ad nos *divinitus eſſe delatum, quo temperantiam, juſtitiam, vitam, ſalutem, omnia denique animi, corporis externa vitalia, ac ſalutaria bona illi accepta referunt*, a quo, quemadmodum prædicat Eccleſia, bona cuncta procedunt. Si quid luce ſua ſol, ſi quid reliqua ſidera motu & curſu proſunt hominum generi, ſi circumfuſo hoc alimur ſpiritu, ſi terra frugum & fructuum ubertate vitam ſuſtinet omnium, ſi opera magiſtratuum quiete ac tranquillitate fruimur, & hæc, & hujus generis bona innumerabilia nobis ſuppeditat immenſa Dei benignitas. Quin etiam quas Philoſophi ſecundas cauſas appellant, interpretari debemus mirabiliter effectas quaſdam, & ad uſum noſtrum accommodatas Dei manus, quibus nobis ſua bona diſtribuit. Quibus duobus locis clariſſime, ut etiam ipſi prædeterminantes contendunt, ipſam præmotionem & prædeterminationem phyſicam docet. Quam difficile vero ſit hanc doctrinam cum libero arbitrio conciliare, ac proinde cum his, quæ definit Tridentinum Seſſ. 6. fere per totam, nemo non videt, ut merito dicere poſſimus, eos Patres, qui Catechiſmum compoſuerunt, exceſſiſſe formam, fineſque mandati: cum multa in hoc Catechiſmo docuerint, quæ nunquam Concilium docuit, imo quæ ipſi ſanctæ Synodo ſunt oppoſita. Quare dicendum eſt, inquit Moriſanus, referente Camerario part. 2. Selectarum diſputationum Philoſophicarum q. 9. dub. 2. & alii, referente P. Hyacintho Choquet Ord. Præd. in tract. *de mixtione aquæ in calice* cap. 13., multa in Catechiſmo tres illos Patres, utpote Thomiſtas, & ex Ordine Dominicanorum, ſcripſiſſe magis partium quam veritatis ſtudio, eodemque ſpirito Pium V. ex eodem etiam Ordine illa, quæ iſti ſcripſeraot, approbaſſe“.

Ad hanc argumentationem, ſummis Pontificibus vehementer injurioſam, reſpondere ſufficeret, quod jam diximus, nimirum nullam eſſe Scholaſticorum authoritatem, quæ vel æquet, vel ſuperet Catechiſmum Romanum. Verum ut conſtet, quanta Sedi Apoſtolicæ, ac toti Eccleſiæ inferatur injuria; conſtituamus hinc quidem pro Catechiſmo Pium V. approbantem, inde Molinam, Suareſium, Leſſium, Theophilum Raynaudum, aliorumque ſimilium turbam innumeram, qui contra Catechiſmum inſurgunt, illumque improbant. Agamus apud æquos judices. Quis cauſa cadere, quis litem vincere debet? Prævalet Pii V. ſacroſancta dignitas, prævalet ejuſdem univerſos fideles docentis authoritas, prævalet Apoſtolicæ Sedis infallibilitas. At numero volunt contendere? Unus ille ſolus pro decem millibus computatur, ſive ſanctitatem ſpectes, ſive doctrinam, ſive, quod caput eſt, authoritatem. Sed ne in totum litis conteſtationem declinare videamur, addimus Gregorium XIII. Catechiſmi etiam approbatorem, adjungimus non tanquam juſtæ defenſionis neceſſitate, ſed convincendæ renitentiæ gratia ſanctum Carolum Borromæum, & quinque illius Synodos Mediolanenſes, Concilia inſuper Beneventanum, Ravennatenſe, Salisburgenſe, Genuenſe, Rothomagenſe, Burdegalenſia duo, Turonenſe, Rhemenſe, Aquenſe, Gneſnenſa, Toloſanum, Tarraconenſe, Limenſe, Avenionenſe, Aquilejenſa, Narbonenſe, Clerum Aquitaniæ Burdegalis coactum, Conventum Cleri Galliæ Melodunenſem. An parum eſt tot Concilia provincialia pro Catechiſmo adducere, quot illi fere authores alicujus nominis poſſint laudare? An eo prorumpent, ut vel unum ex ſuis illis Scholaſticis Provincialibus Conciliis æquiparare præſumant? *At innumeros in promptu eſt authores contra Catechiſmum allegare.* Quot quantoſque Præſules iis Synodis præſentes, & ſubſcribentes adhibebimus? Si numerentur, fere trecenti ſunt, atque in hoc iis authoribus præferendi, quod ex illis plurimi Tridentino interfuerant. Teſtes igitur ſunt aptiſſimi hac in diſceptatione, utrum Catechiſmus Concilio Tridentino adverſetur. Hi ſunt Nicolaus Sfondratus Epiſcopus Cremonenſis mox Romanus Gregorius XIV. Guido Ferrerius Cardinalis Epiſcopus Vercellenſis, Carolus Vicecomes Cardinalis Epiſcopus Abintimilienſis, Ludovicus Madrutius Cardinalis Epiſcopus Tridentinus, Gabriel Paleotus Cardinalis Archiepiſcopus Bononienſis, Federicus Cornelius Cardinalis Epiſcopus Bergomenſis, Antonius Altovitus Archiepiſcopus Florentinus, Antonius Puteus Archiepiſcopus Barenſis, Cæſar Cervantes Archiepiſcopus Salernitanus, Marcus Hieronymus Vida Epiſcopus Albæ, Antonius Scarampus Epiſcopus Laudenſis, Philippus Archiotus Epiſcopus Comenſis, Julius Contarenus Epiſcopus Bellunenſis, Antonius Mocenigus Epiſcopus Cenetenſis, Dominicus Bollanus Epiſcopus Brixienſis, Scipio Aſtenſis Epiſcopus Caſalenſis, Cæſar Comes a Gambara Epiſcopus Dertonenſis, Petrus Faunus Coſtacciarius Epiſcopus Aquenſis, Carolus Grimaldus Epiſcopus Savonenſis, Benedictus Herba Epiſcopus Caſalenſis, qui Theologus Tridentino interfuerat, Hieronymus Ragazzonus Epiſcopus Famaguſtanus, Mauritius de Petra Epiſcopus Viglevanenſis, Hieronymus Galeratus Epiſcopus Alexandrinus, Leonardus Marinus Archiepiſcopus Lancianenſis, poſtea Epiſcopus Albæ, Cornelius Muſſus Epiſcopus Bituntinus, Romulus de Valentibus Epiſcopus Cuperſanus, Horatius Græcus de Troja Epiſcopus Leſinenſis, Julius Gentilibus Epiſcopus Vulturarienſis, Antonius a Sancto Michaele Epiſcopus Montis Marani, Donatus de Laurentiis Epiſcopus Arianenſis, Proſper Rebiba Epiſcopus Trojanus, Fr. Cherubinus Epiſcopus Theleſinus, Julius Pariſanius Epiſcopus Ariminenſis, Franciſcus Guarinus Epiſcopus Imolenſis, Joannes Baptiſta Sighicellus Epiſcopus Faventinus, Alphonſus Roſſetus Epiſcopus Ferrarienſis, Auguſtinus Molignatus Epiſcopus Foropopulii, Fr. Antonius Palientinus Epiſcopus Brugnacenſis, Fr. Pelicianus Niguarda a Morbinio, poſtea Epiſcopus Comenſis, Simon a Maillè Archiepiſcopus Turonenſis, Carolus Dangennes Cardinalis Epiſcopus Cœnomanenſis, Carolus de Roucy Epiſcopus Sueſſionenſis, Franciſcus de Bouillers Epiſcopus Forojulienſis, Joannes Antolines Brixianos de Ribera Epiſcopus Juvenacienſis, Lucius Maranta Epiſcopus Lavellenſis, Joannes Vincentius Michaelius Epiſcopus Minerbienſis, Fabius Myrthus Epiſcopus Cajacenſis, Bartholomæus Capranica Epiſcopus Calinenſis, Agapitus Belhomo Epiſcopus Caſertanus, Galeatius Florimontius Epiſcopus Sueſſanus, Philos Roverella Epiſcopus Aſculanus, Ferdinandus Græcus Epiſcopus Bovinus, Petrus de Petris Epiſcopus Lucerinus, Michael a Turre Epiſcopus Cenetenſis, Claudius de Saintes Epiſcopus Ebredunenſis, Ludovicus de Mouliner Epiſcopus Sagienſis, Philippus du Bec Epiſcopus Nannetenſis, Carolus de l'Eſpinay Epiſcopus Dolenſis, Julius Cananius Epiſcopus Adrienſis. En ſexaginta teſtes producimus omni exceptione majores, qui Concilio ſubſcripſere, & Catechiſmum in variis Conciliis approbarunt: quibus ſi Gregorium XIII. qui toti Concilio adfuerat, non tanquam teſtem, ſed judicem adjunxeris, quid ſupereſt,

Digitized by Google

pereſt, ut vincamus? Quid vero ſi addiderimus, ex illis viginti Conciliis provincialibus, Mediolanenſia quinque ab Eccleſia recepta, cum in tomis Conciliorum inſerantur; ſex a Gregorio XIII. confirmata, Salisburgenſe, Mediolanenſe quartum, & quintum, Rothomagenſe, Burdegalenſe illud prius, Turonenſe; unum a Sixto V. Aquenſe in Gallia; quatuor a Sacra Eminentiſſimorum Dominorum Cardinalium Concilii Tridentini interpretum Congregatione, Genuenſe, Gneſnenſe, Avenionenſe, Aquilejenſe. Quos Eminentiſſimos Senatores officio ſuo defuiſſe calumniantur, qui aſſerunt illos confirmaſſe ea Concilia, in quibus Catechiſmus Romanus approbatus eſt, ſi Catecheſis hæc aliquid Tridentino Concilio contrarium continet, cujus doctrinæ ac regulis tuendis a ſancta Sede ipſi ſunt præpoſiti.

Accedat nunc Moriſanus, dicatque hos ſibi ſuſpectos teſtes & judices, quia Catechiſmum approbarunt, qui magis partium, quam veritatis ſtudio ſit compoſitus. Quidni enim, quam contumeliam irrogat Pio V. Pontifici, iit omnibus eodem jure, ſive potius eadem injuria poſſit impingere? Sed nemo Catholicorum hac unquam exceptione uſus eſt adverſus ullum ſummorum Pontificum; at adverſus Pium V. virum nedum dignitate, ſed ipſa tota vita ſanctiſſimum, tantumque ab iis humanis affectibus alienum, fidei catholicæ zelantiſſimum, hanc calumniam intentare, ut partium ſtudio, & male domitis erga ſuos animi motibus, nedum authoritate pontificia ſit abuſus, verum etiam Calvinianæ hæreſi approbando Catechiſmum vel incaute adſaverit, qua ratione dici poteſt? Age vero ſi Pontifex privatis affectionibus falli potuit tot tantiſque ſeptus præſidiis, quibus ab errore vindicaretur, quanto magis in hac ipſa Pontificis temeraria reprehenſione propriis ſtudiis & paſſionibus ducti errare poterunt privati homines nulla in re cum tanto Pontifice conferendi? Humilitatem non ſapit, eam in Vicario Chriſti deſiderare modeſtiam, quam ipſe ſubditus exhibere non ſatagas; humanæ infirmitatis admonere prælatum, cujus tu ipſe, qui ſubjici debes, ipſo eodem tempore obliviſcaris; uno verbo videre feſtucam in oculo Patris tui, ubi revera non eſt, & trabem in oculo tuo, ubi vere eſt, eaque craſſiſſima, non advertere. Si enim & tu, Moriſane, homo es, decipi potes illudentibus tibi humanis affectibus. Cum ergo nihil proferas, quod ut tuæ ratiocinationi acquieſcamus, nos ſecuros ab erroris diſcrimine præſtare valeat, an non multo æquius eſt, & rationi conſentaneum magis, probatarum, confirmatarumque divinitus poteſtatum judiciis adhærere, quam tuis hominis longe inferioris, ad errandum decipiendumque proclivioris multum, & cæteris in rebus infra illarum majeſtatem jacentis? Si contendendi cupido te inceſſit, elige tibi pares, quibuſcum lucteris. Aggredere Alvarem, Ledeſmam, Navarretam, Gaſparem Ram, Cumel, Silvium, alioſque nec numero, nec viribus impares. Fatiſcent forſitan eximiæ illæ, quas imaginaris vires, ſub horum ictibus, & in hac lucta; ſed Chriſtum Domini noli attingere. Age vero hanc ratiocinationem non obruamus duntaxat authoritate, ſed certiſſima ratione revincamus.

Falſum itaque illud eſt, præmotionem phyſicam Tridentino Concilio adverſari, falſum Lutheranis & Calvino favere, falſum illa deſtrui arbitrii libertatem. Hoc modo non aliis rationibus convincendum, quam illis ipſis, quæ Catechiſmo continentur. Si enim ex his, quæ Catechiſmus docet, aperte demonſtraverimus, eam præmotionem nihil nocere liberæ voluntatis arbitrio, nullatenus etiam ejus aſſertionem favere Calvino, atque adeo illam non opponi Concilio certiſſimum remanebit. Illud vero primum ex ipſo Catechiſmo manifeſte convincitur: ille ſiquidem intimus impulſus, quo Deus univerſa, quæ agunt aliquid, ad motum atque actionem ita impellit, ut quamvis cauſarum ſecundarum efficientiam non impediat, præveniat tamen, prævia eſt, eaque phyſica, cum omnium cauſarum ſecundarum efficientiam præveniat, quarum plurimæ ſolius phyſicæ motionis capaces ſunt, ſicut & moralis incapaces, utpote quæ ad ſola intellectu prædita poteſt pertingere: imo ille idem impulſus eſt prædeterminatio, ut vel ex ipſo nomine *impulſus* conſtat, qui cum de inanimatis, & cognitione carentibus dicitur, non niſi motionem impreſſam mobili ad certum atque determinatum ex moventis intentione motum, actionem & terminum ſignificat. Hæc vero impulſio ſi cauſarum efficientiam ſecundarum non impedit, ſane modum illarum efficiendi nullatenus lædit, alias efficientiam impediret. Igitur præmotio illa, quam Catechiſmus admittit, agentium ſecundorum effectionem minime impediens, modum agendi eorum nihil lædit, atque adeo voluntatis humanæ libertatem non violat. Cujus rei fundatiſſimam rationem Catechiſmus attingit, dum ait: *Cum ejus occultiſſima vis ad ſingula pertineat, & quemadmodum ſapiens teſtatur, attingat a fine &c.* Quæ ratio profundiſſima ſimul & ſemel, & hujus impulſus neceſſitatem in omnibus cauſis ſecundis, ut agant, & qua ratione ille idem præveniat illorum efficientiam, nec impediat, oſtendit clariſſime. Quid enim eſt virtutem divinam occultiſſimam ad ſingula pertinere? Quid eſt eandem *attingere a fine uſque ad finem fortiter*, & diſponere omnia ſuaviter? Nihil plane aliud, niſi quod vis illa divina, licet abditiſſima, ad omnia & ſingula quæque ſpectat, hoc eſt, quæcumque rationem entis quoquo modo participant, ut cauſa reſpicit. Cum ergo ipſa efficientia cauſarum ſecundarum, modusque efficiendi hujus rationis, entis creati videlicet, ſint participes, ipſaque actio agentis cujuslibet ſecundi, etiam ut ab ipſo pendet, & ut ab illo egreditur, quantumcumque abſtrahas vel præſcindas, non poſſit non intelligi ens quoddam per participationem, conſequens eſt, ut virtus illa divina tanquam cauſa reſpiciat cauſarum omnium ſecundarum efficientiam, actionem, modumque actionis, etiam ut ab ipſis cauſis ſecundis dimanant, & proficiſcuntur: atque adeo virtus illa divina, impulſus ille, quo cauſas ſecundas Deus impellit ad motum atque actionem, cauſa eſt illius motus, efficientiæ, actionis, & modi, quo agentia ſecunda agunt, cumque omnis cauſa effectum ſuum præveniat, nec impediat, conficitur, virtutem illam divinam, quam Catechiſmus vocat *intimam*, hoc eſt, in ipſis cauſis ſecundis intrinſece receptam, ſive impulſum illum non impedire, imo efficere atque adeo prævenire cauſarum ſecundarum efficientiam, quod Catechiſmus probandum aſſumpſerat. Ulterius vero, cum prima ratio, quæ in qualibet re invenitur, ſit ratio entis, & ultima ſit ipſa exiſtentia, quæ cujuslibet rei *ultima actualitas* a Philoſophis definitur, & nomine entis etiam ſignificatur, quia enti, cujus propria actualitas eſt eſſe, correſpondet, etiam hinc neceſſario colligitur, quod virtus illa divina, qua impellit cauſas ſecundas Deus, totam amplitudinem entis ut cauſa reſpiciens, *attingat a fine uſque ad finem fortiter*, hoc eſt, efficaciter a prima ratione entis, ad ultimam uſque ipſius actualitatem pertingat. Cumque intra illam ampliſſimam entis & exiſtentiæ latitudinem ipſa etiam actualis libertas, ſive modus libertatis, quæ in ipſa liberi arbitrii actione reperta rationem entis participat, evidentiſſime reperiatur (non enim nihil eſt) conſequitur plane, ut divina virtus attingens a fine uſque ad finem fortiter, atque totam rationem participati entis producens, diſponat omnia ſuaviter, hoc eſt, ita voluntatem ad liberas ſuas actiones præveniendo impellat, ut libertatem minime impediat; ſed eas eodem plane modo liberas efficiat, ac ſi non impelleret, atque adeo ſuaviſſime cuncta diſponat & ordinet. Atque, ut paucis totam hanc Catechiſmi ratiocinationem more dialectico complectamur, hæc eſt probatio. Cauſa quæcumque proprium effectum prævenit, non impedit tamen; ſed virtus illa intima & occultiſſima, qua Deus, quæ moventur, & agunt aliquid, ad motum atque actionem impellit ſingula, quæ rationem entis creati habent, tanquam cauſa reſpicit. Ergo illa quidem prævenit, non impedit tamen. Atqui, etiam ipſa libertas, vel modus libertatis, quæ in actibus liberis nonnihil eſt, habet rationem entis creati. Ergo & hanc libertatem, ſive modum libertatis prævenit illa virtus divina, non impedit. Non ergo Deus hac virtute impedit vel lædit libertatem, ſed illam prævenit & efficit. Hoc eſt illud, quod D. Thomas aſſerit, 1. p. q. 19. a. 8. *Cum voluntas divina ſit efficaciſſima, non ſolum ſequitur, quod fiant ea, quæ Deus vult fieri.* Et 1. 2. q. 10. a. ult. ad 1. *Voluntas divina non ſolum ſe extendit ad hoc, quod aliquid fiat per rem, quam movet, ſed etiam ut eo modo fiat, quo congruit naturæ ipſius; & ideo magis repugnaret divinæ motioni, ſi voluntas ex neceſſitate moveretur, quod ſuæ naturæ non competit, quam ſi moveatur libere, quod competit ſuæ naturæ.* Et ad 3. *Si Deus movet voluntatem ad aliquid, impoſſibile eſt poni, quod voluntas ad id non moveatur; non tamen eſt impoſſibile ſimpliciter: unde non ſequitur quod voluntas a Deo ex neceſſitate moveatur.* Hanc doctrinam hauſerat S. Doctor ex ſanctiſſimo præſule Auguſtino, qui lib. 9. de Civit. Dei cap. 10. ex hoc concludit præſcientiam Dei, noſtram non tollere libertatem, quia *cum dicimus neceſſe eſt eſſe, at cum volumus, libero velimus arbitrio, & verum procul dubio dicimus, & non ideo ipſum liberum arbitrium neceſſitati ſubjicimus, quæ adimit libertatem.* Et lib. de Grat. & liber. arb. cap. 21. *Agit omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum* (utique liberum, alias nihil probaret) *ut per eos agat, quod per eos ipſe agere voluerit.* Hoc eſt illud quod Catechiſmus ex Apoſtolo profert, *in ipſo vivimus, & movemur, & ſumus*, hoc eſt, ab ipſo ut principio, & cauſa effectrice vivimus, ab ipſo movemur,

mur, hoc eſt, ab ipſo ad omnes actus, & motus noſtros etiam liberos movemur, impellimur, agimur, ut Sanctus Thomas explicat 1. part. quæſt. 18. art. 4. ad 1. *Hoc modo intelligendum eſt verbum Apoſtoli dicentis, in ipſo vivimus, movemur, & ſumus, quia etiam noſtrum vivere, & noſtrum eſſe, & noſtrum moveri cauſantur a Deo*. Hæc modo ſufficiant.

CAPUT XII.

Diſſolvitur objectio de gratia per ſe ipſam efficaci, & aliis ex illa conſequentibus.

OBjiciunt ſeptimo alii: „ Catechiſmus in materia de gratiæ divinæ auxiliis multas ſententias ſequitur, quæ nunc ab Scholis prorſus relegatæ ſunt, ita ut niſi obſtarent prohibitiones Pontificum Clementis VIII. & Pauli V. fere omnes authores eas cenſura notarent: illum vero in primis, quæ eſt de gratia per ſeipſam efficaci, quæ ſine dubio conſequitur neceſſario ex illa alia priori de prædeterminatione phyſica. Præterea in doctrina de Baptiſmo videtur docere, quod ſicut caput cætera membra movet ad eorum actus: ita Chriſtus movet membra myſtica ad operationes. Quod repetit agens de ſatisfactione, ac de pœnitentiæ virtute, ubi etiam ait: Primum Dei miſericordia nos prævenit, cordaque convertit. Et explicans Orationem Dominicam, agenſque de utilitate orationis dicit, nos accipere a Deo innocentiæ voluntatem. Et ibidem §. *Pro quibus orandum ſit*, docet, orandum pro infidelibus, ut eis donetur fides; pro paganis, ut ab errore liberentur; pro Judæis, ut lucem veritatis ſuſcipiant; pro hæreticis, ut ad fidem redeant. Et §. *De præparatione adhibenda ante orationem*, ait: Noſtræ author eſt precationis Spiritus Sanctus. Et exponendo illam particulam orationis Dominicæ, *Noſter*, aſſerit, Spiritu Sancto authore nos ad virtutem, ſalutareſque actiones impelli. In explicatione ſextæ petitionis agens de tentationibus, & exaggerans humanam infirmitatem exemplo D. Petri, dum Chriſtum negavit, dicit, illi in ſumma ſpiritus alacritate non reſpondiſſe vires, hominiſque viribus naturalibus non poſſe tentationibus reſiſtere; imo etiam in explicatione tertiæ petitionis, per peccatum Adami hominem amiſiſſe vires quaſdam naturales; quod ſane vel in errorem Calvini declinat, dicentis liberum arbitrium per peccatum fuiſſe amiſſum, vel eſt intelligibile, aut denique ſic accipiendum eſt, quaſi homo poſt lapſum non habeat eaſdem vires, quas habuiſſet in ſtatu naturæ puræ, ſi in illo conditus fuiſſet. Hæc autem omnia vel aperte continent, vel non obſcure ſupponunt gratiam ſeipſa efficacem, illudque poſtremum opponitur communi Theologorum ſententiæ; quam etiam præcipui ex Thomiſtis, ut Cajetanus, & alii docent, nullum diſcrimen conſtituentes inter hominem lapſum, & in natura pura, niſi ſicut inter hominem nudatum & nudum. Et illud, quod de Divo Petro dicit, videtur omnino damnandum: nam Divus Petrus, quando Chriſtum negavit, vires habuit, quibus Chriſtum poſſet non negare, alias non peccaſſet negando, neque Pontifices paterentur contrarias his opiniones communiter in Scholis doceri, imo illis non ita impenſe faverent, ſi tantæ eſſet authoritatis hic Catechiſmus, ut illi oppoſitæ ſententiæ temeritatis nota mererentur. Quare dicendum eſt, non eſſe tantæ authoritatis, quin ejus doctrina poſſit deſeri, imo & cenſura notari.

Verum hæc doctrina, quam exilio ab Scholis damnatam volunt, D. Auguſtini, D. Thomæ, ac fere omnium SS. Patrum authoritate ſuſcipitur. Quid enim ſibi aliud vult Auguſtinus lib. de grat. & liber. arb. cap. 16. ut infinita alia omittamus, cum dicit: *Deum facere ut faciamus præbendo vires efficaciſſimas voluntati*. De grat. Chriſti cap. 24. *Interna atque occulta, mirabili atque ineffabili poteſtate operari in cordibus hominum non ſolum veras revelationes, ſed etiam bonas voluntates*. Lib. 1. ad Bonif. cap. 10. *Occultiſſima & efficaciſſima poteſtate corda convertere*. De corrept. & grat. cap. 14. *Habere ſine dubio humanorum cordium, quo placuerit inclinandorum omnipotentiſſimam poteſtatem*. Ibid. cap. 12. *Subvenire infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter, & inſuperabiliter agatur*. Quæ duo verba tam luculenter gratiam ſeipſa efficacem exprimunt, ut quæcumque alia huic explicandæ adinventa, non ſic expreſſim ejus vim repræſentare ſufficiant. Utere quantum volueris verbis illis præmotionis, & prædeterminationis phyſicæ, nunquam pertingent ad exponendam gratiæ efficaciam, quæ ratione hac phraſi manifeſtatur, cum dicitur, quod *ea voluntas indeclinabiliter, & inſeparabiliter agitur*. Et niſi Auguſtinus his terminis uſus eſſet, quantum adverſus nos debaccharentur, ſi ea uſurparemus? Quos clamores cierent? Quoties inſonaret auribus: *Calvini eſt hæreſis, Lutherus non pejus effutiit?* At Auguſtinus eſt, qui hæc protulit, & is, cujus ſententiam de gratia & libero arbitrio Hormiſdas Papa ad Poſſeſſ. Epiſcopum dicit eſſe, *quam Romana, hoc eſt, Catholica ſequitur, & aſſeverat Eccleſia*; & Joannes II. Epiſt. 3. ad quoſdam Senatores: *Quam Romana ſequitur, & ſervat Eccleſia*; & Clemens octavus, *Eccleſiæ dotem*. Eandem Proſper, eandem Fulgentius, eandem Cœleſtinus, eandem cæteri tutati ſunt, maxime D. Thomas, qui ſexcentis locis illam & docuit, & probavit. Unus ille ſufficiat, quem capite ſuperiori retulimus: *Si Deus movet voluntatem ad aliquid: impoſſibile eſt, quod voluntas ad illud non moveatur*. Quare fatemur hanc de gratia per ſeipſam efficaci ſententiam conſequi manifeſte ac neceſſario ex illa priori de præmotione phyſica, de qua ſupra. Hanc etiam eſſe Tridentini mentem, vel hoc uno argumento convincitur. Cum Tridentinum anathemate ferit, *qui dixerit, liberum hominis arbitrium motum a Deo, & excitatum non poſſe diſſentire*, procul dubio in Calvinum, & aſſeclas decernit aſſerentes ex gratia tolli uſum libertatis: neque vero Patres ignorabant deſertores illos id affirmare de auxilio gratiæ per ſeipſam efficacis, & prædeterminantis etiam phyſice: cum id notum ſit, ut aſſerunt Suares, & alii. Quare ſi reipſa judicaſſent ex hujuſmodi adjutorio recte inferri hoc conſequens, profecto non ipſam conſecutionem, ſed ipſum antecedens, ex quo id colligitur, damnare tenebantur: cum ergo id minime præſtiterint, imo vero abſolute conſequentiam proſcripſerint, neceſſario dicendum eſt, ſaltem intacto antecedente voluiſſe illationem tanquam Calvinianum dogma rejicere, atque anathemati ſubjicere. Sed res eſt alterius & prolixioris operis. Hic duntaxat illorum præfidentia profliganda eſt, qui ſcholas omnes *ſuas* appellant, quaſi vero nullæ aliæ ſint ſcholæ ab iis, quas ipſi moderantur: Numquid eſt ſchola Scoti? Numquid eſt ſchola S. Thomæ? Numquid ſchola D. Auguſtini? At ex iſtis ſcholis non eſt omnino relegata gratia ſeipſa efficax, ut nec primarius ille auxilii ſeipſo efficacis oppugnator Mol. in Concord. qu. 14. a. 3. diſp. 37. diffitetur. Vera eſt ſchola his multo ſublimior, *valdeque a ſenſibus carnis remota*, ut ait Auguſtinus de prædeſtinat. Sanctorum cap. 8. *in qua Deus auditur, & docet*. Ab hac neutiquam amandata eſt gratia iſta ſecreta, quæ, ut idem ſanctiſſimus præſul ſubjungit, *occulte humanis cordibus divina largitate tribuitur, & a nullo duro corde reſpuitur: ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur*: In hac ſchola, ſubjicit idem, *quando Pater intus auditur, & docet, ut veniatur ad filium, aufert cor lapideum, & dat cor carneum*. Non ergo ſcholæ omnes gratiam illam reſpuunt, niſi forte *ſuas* omnes eſſe ſcholas exiſtiment; quod ſi ſentiant, uno illos Maldonati ad cap. 7. Joan. monito convenimus. Is author ad illa, quæ Divus Joannes refert, Judæorum verba, *Quomodo hic literas ſcit, cum non didicerit?* „ Qui ſciebant, inquit, eum non didiciſſe, cum paulo præſertim ante ſignificaſſent, eum ſe non noſſe, dicentes, ubi eſt ille? quemadmodum Cyrillus Joan. 7. verſ. 17. obſervat. Sciebant Sacerdotes, Scribæ, & Phariſæi ſcholas ſuas puerum non frequentaſſe, eaque erant arrogantia, ut exiſtimarent, nihil extra ſcholas ſuas literarum eſſe poſſe. Cavendum ne nos Phariſæis illis ſimiles ſimus, neminemque putemus quicquam ſcire poſſe, niſi ſub noſtra fuerit ferula, doleamuſque juvenes ſuccreſcere, qui neſcio unde repente emergentes ea ſciant, quæ nos ſenes, canoque doctores capite ignoremus ". Hæc Maldonatus. Noverint itaque non omnes ſcholas *ſuas* eſſe; nam præter ſcholas D. Thomæ, quæ gratiam ſeipſa efficacem acerrime tuentur, ſunt etiam Academiæ quamplures, in quibus hæc ipſa doctrina etiam magna cum veneratione defenditur. Teſtes ſunt Academiæ Lovanienſis, & Duacenſis in ſuis adverſus Leſſium cenſuris. Teſtis Academia Salmantina, Pariſienſis, Toloſana, & aliæ, in quibus ſententia hæc ut omnino certiſſima, & tanquam Divi Auguſtini, & Divi Thomæ recipitur.

Quod vero in hac objectione dicitur contineri, aut ſupponi in Catechiſmo gratiæ ſeipſa efficacis aſſertionem, in eo, quod docet, Chriſtum membra myſtica movere, quomodo caput cæteras corporis partes, non Catecheſeos ſolius doctrina eſt, ſed Sancti Thomæ, ſed Auguſtini, ſed Concilii Tridentini, ſed Divi Pauli, ita ut, ſi auxilii ſeipſo efficacis ſententiam hac ſimilitudine capitis, & membrorum contineri in ipſo Catechiſmo non dubitent, eandem apud ſanctiſſimos Patres D. Thomam, & D. Auguſtinum reperiri, eandem

dem Synodi Tridentinæ decretis, & D. Pauli oraculis ſanciri fateantur, neceſſe eſt. Quid enim aliud ſibi vult Aquinas, cum docet 3. p. q. 8. art. 1. ſolum Chriſtum capitis in Eccleſia rationem habere quoad interiorem influxum? Quid aliud explicat, cum dicit, lect. 5. in cap. 4. ad Epheſ. *A Chriſto tanquam a capite eſſe actualem membrorum operationem, ſive ad opus motionem?* Quid ſignificat, cum reddens rationem illius dicti D. Pauli, *Augmentum corporis facit*, ait: „ Quia non ſolum per fidem corpus myſticum compaginatur, nec ſolum per charitatis ſubminiſtrationem connectentem augetur corpus, ſed per actualem operationem ab unoquoque membro egredientem ſecundum menſuram gratiæ ſibi datæ, & actualem motionem ad operationem, quam Deus facit in nobis? " Quid Auguſtinus in Pſalm. 42. „ Omnes nos (inquit) cum capite noſtro Chriſto, ſine capite noſtro nihil valentes. Quare? Quia nos cum capite noſtro vitis; ſine capite noſtro, quod abſit, ſarmenta præciſa, non alicui operi agricolarum, ſed igni tantummodo deſtinata. Ideo & ipſe in Evangelio, *Ego ſum vitis*; vos eſtis palmites, Pater meus Agricola eſt, & ſine me nihil poteſtis facere. Domine ſi ſine te nihil, totum in te. Etenim quicquid ille operatur per nos, nos videmur operari, Poteſt ille multum, & totum ſine nobis, nos nihil ſine ipſo ". Hæc Auguſtinus. Sed mirum omnino, cur in Catechiſmo reprehendant verba ipſa Tridentini Concilii. Utraque repræſentanda ſunt, ut conſtet, quam concinant, & quanta injuria Catecheſim arguant. Tridentinum ſeſſ. 6. cap. ult. hæc habet: „ Cum Chriſtus Jeſus tamquam caput in membra, & tamquam vitis in palmites, in ipſos juſtificatos jugiter virtutem inſinuat, quæ virtus bona eorum opera ſemper antecedit, & comitatur, & ſubſequitur, & ſine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria eſſe poſſent, nihil ipſis juſtificatis amplius deeſſe credendum eſt, quominus plane illis quidem operibus, quæ in Deo ſunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ ſtatu ſatisfeciſſe, & vitam æternam ſuo etiam tempore, ſi tamen in gratia deceſſerint, conſequendam, vere promeruiſſe cenſeatur ". Hæc Tridentinum. Catechiſmus vero in doctrina *de pœnit.* de ſatisfactione, fere de verbo ad verbum hæc tranſcribit. „ Chriſtus (inquit) Dominus tamquam caput in membra, & vitis in palmites, gratiam ſuam in eos, qui ſibi per charitatem conjuncti ſunt, continenter diffundit. Quæ quidem gratia bona opera noſtra ſemper antecedit, comitatur, & conſequitur, & ſine qua mereri, & ſatisfacere nullo modo poſſumus. Atque ita fit, ut juſtis nihil deeſſe videatur, quin operibus, quæ Dei virtute efficiunt, & divinæ legi pro humana, mortalique conditione ſatisfacere, & vitam æternam, quam ſcilicet, ſi Dei gratia ornati e vita deceſſerint, conſequentur, mereri poſſint ". Neſcimus quid in hac tota doctrina reprehenſione dignum in Catechiſmo reperiatur, quod idem in Concilio non contineatur. Quid enim diverſum in his ſententiis? Utrobique illa eadem capitis & membrorum comparatio; utrobique jugis ille ac perennis influxus Chriſti capitis in juſtificatos tamquam in membra, niſi quod, quam Concilium vocat *virtutem*, Catechiſmus *gratiam* nominat. Quod diſcrimen nullius eſt momenti; cum enim conſtet Concilium & Catechiſmum de auxilio quodam actuali & ſupernaturali agere (ſupponunt ſiquidem homines, in quos Chriſtus influit, jam juſtificatos, atque adeo non agunt de habitibus, ſed de adjutorio quodam, ex quo dignitatem, atque valorem ſatisfaciendi, & promerendi opera mutuantur, ac per conſequens ſupernaturali) omnino idem eſt in propoſito virtus & gratia, atque utroque nomine ſignificatur auxilium. Utrobique dicitur hoc divinæ gratiæ ſubſidium antecedere, comitari, ac ſubſequi vel conſequi juſtorum opera. Utrobique dicitur ex hoc auxilio juſtificatorum opera habere, quo ſatisfaciant, & promereantur. Nihil igitur diſcriminis intercedit, nam quod Concilium dicit, hoc conſequi opera, quæ in Deo ſunt facta, Catechiſmus vero illa, quæ juſti Dei virtute efficiunt, nulla prorſus ratione diſcrepant: cum illa, quæ in Deo fiunt, illa ipſa Dei virtute antecedente, concomitante, ac ſubſequente ſemper efficiantur. Alter vero locus ex Catecheſi objectus in doctrina de Baptiſmo de effectibus Baptiſmi, ſic habet. „ Quemadmodum igitur a capite vis manat, qua ſingulæ corporis partes ad proprias functiones apte exequendas moventur: ita etiam ex Chriſti Domini plenitudine in omnes, qui juſtificantur, divina virtus & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia pietatis officia habiles reddit ". Quo loco, quamvis Catechiſmus loquatur de gratia ſanctificante, ut legenti conſtabit, nihil tamen aliud docet, quam quod Concilium decreviſſe jam vidimus. Eadem ergo ratione ſacroſancta Synodi Tridentinæ decreta gratiam ſeipſa efficacem vel continent, vel ſupponunt, qua Catechiſmus eamdem vel continere, vel ſupponere dicitur. Non quod negemus ſatis aperte illam in Catechiſmo explicari, ſed quod ipſiſſimam a Concilio etiam Tridentino non minus perſpicuis verbis traditam contendamus. Quin etiam non minus ſplendide illam met a D. Paulo intelligi, certiſſimum arbitramur, dum eadem capitis & membrorum comparatione utens: *Ex quo* (inquit ad Coloſſ. 2. v. 19. de Chriſto loquens) *totum corpus per nexus, & conjunctiones ſubminiſtratum, & conſtructum creſcit in augmentum Dei*. Et ad Epheſ. 4. verſ. 16. *Creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam ſubminiſtrationis, ſecundum operationem, in menſuram uniuſcujuſque membri, augmentum corporis facit*. Quæ duo Apoſtoli loca non exiſtimamus aliter intelligi poſſe, niſi admittamus virtutem, qua Chriſtus ut caput in corpus, & in ſingula membra ipſum augmentum, & gratiæ incrementum continenter influat. Hoc vero cum per opera juſtificatorum efficiatur, Chriſto ut capiti ea ratione influenti adſcribi non poteſt, niſi virtus hæc ab ipſo derivata ſit hujuſmodi, qua efficiat, ut nos ipſi faciamus, & efficaciter faciat, ut bona illa opera eliciamus, quibus in nobis charitas augeatur. Illud ſiquidem gratiæ crementum illi ſoli principio proprie adſcribitur, non quod virtutem ancipitem, atque verſatilem ad incrementum, & decrementum ſubminiſtrat, ſed quod reipſa, ut verbis Apoſtoli utamur, *augmentum corporis facit*.

Quod vero ajunt Catechiſmum aſſerere, illis verbis, *Primum miſericordia Dei nos prævenit, cordaque convertit*, neſcimus plane quid poſſint objicere; cum Scriptura paſſim utrumque teſtetur; nam & Pſal. 58. *Miſericordia ejus præveniet me:* & Pſal. 20. *Domine prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis*. Et Pſal. 22. *Animam meam convertit*. Pſal. 79. 84. *Deus converte nos*. Hier. 31. *Converte me, & convertar. Poſtquam enim convertiſti me, egi pœnitentiam*. Thren. 5. *Converte nos Domine ad te, & convertemur*; quo ultimo loco uſa eſt ſacroſancta Synodus Tridentina ſeſſ. 6. c. 5. ut probaret Dei nos gratia præveniri: iſthæc, inquam, omnia loca idem iiſdemque terminis efferunt, quod hi in Catechiſmo reprehendere non verentur. Quod ſi hæ locutiones gratiam ſeipſa efficacem, & effectricem converſionis important, fateantur tandem aliquando, illam non Catechiſmi Romani doctrinam duntaxat eſſe, ſed ipſius Scripturæ, quam ſi aeternare detrectarent, vel pravis gloſſematis in contrarios ſenſus ſollicitarent, ac detorquerent, aliorum eſto judicium, quo loco forent habendi.

Ad illud vero, quod ſubjiciunt, *nos accipere a Deo innocentiæ voluntatem*. In primis debuiſſent advertere, illud Catechiſmum a ſeipſo non dicere, ſed ex D. Hilario Pſal. 64. Neque vero ſolus eſt D. Hilarius in hoc modo loquendi, illum toties Auguſtinus uſurpavit, toties ſummi Pontifices in eumdem ſenſum locuti ſunt, toties Concilia, toties ipſa Scriptura, ut nihil adverſus Catechiſmum ex D. Hilario ſic loquentem dici poſſit, quod in eoſdem Patres, in ipſas Synodos, & in authores ſacros non torqueatur. Pauca ex multis ſubjicimus, ab Auguſtino initium ducentes. *A Domino* (inquit Ep. 107. ad Vitalem) *greſſus hominis diriguntur, & viam ejus volet, ut intelligeremus ipſam voluntatem bonam, qua incipimus velle credere (quoniam via Dei quid eſt, niſi fides recta?) illius eſſe donum, qui greſſus noſtros propterea dirigit primitus, ut velimus*: & lib. 2. oper. imperf. contr. Julian. fol. 105. dicit: *Bene vivere donum eſſe divinum*. Si donum Dei, ergo a Deo illud accipimus. Et rurſum lib. 2. de peccat. merit. & remiſſ. cap. 19. *Quapropter niſi hoc teneamus, non ſolum voluntatis arbitrium, quod huc atque illuc liberum flectitur, atque in eis naturalibus bonis eſt, quibus & male uti malus poteſt; ſed etiam voluntatem bonam, quæ jam in eis bonis eſt, quorum eſſe uſus non poteſt malus, niſi ex Deo nobis eſſe non poſſe, neſcio, quemadmodum defendamus, quod dictum eſt*. Ad Corinth. 4. *Quid enim habes, quod non accepiſti?* Videndus plane toto lib. de Præd. Sanctorum, & de bono perſeverantiæ, ubi nihil aliud contendit, niſi omnem bonam voluntatem a prima, qua credere volumus ad ultimam uſque, qua perſeveramus, nos a Deo ipſius gratiæ dono accipere. Quid illud eſt, quod Cæleſtinus I. in Ep. ad Galliæ Epiſcopos cap. 7. 8. 9. dicit ex Concilio Milevitano: *Neminem niſi per Chriſtum libero bene uti arbitrio?* Quid eſt quod idem ex Zoſimo prædeceſſore ſuo ait: *Omnia Sanctorum merita dona eſſe Dei?* Quid eſt quod ex eodem ſubjicit: *Omnem ſanctam cogitationem, & omnem piæ voluntatis motum ex Deo eſſe?* Ipſe ſiquidem bonus uſus liberi arbitrii, ipſa merita, ipſe bonus piæ voluntatis motus, bona voluntas eſt: ſi ergo bonus ille uſus, ſi merita, ſi bonus voluntatis

motus

Digitized by Google

motus ex Deo eſt, nunquid bonam voluntatem a Deo non accipimus? Nonne Deum diligere, bona voluntas eſt? *Prorſus Dei donum eſt, diligere Deum*, ait Concilium Arauſicanum II. can. 25. Quid Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 13. Numquid non docet, *Deum operari velle?* & idem ibid. cap. 16. *Tantam eſſe Dei erga omnes homines bonitatem, ut eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona?* Quid denique ipſe D. Paulus 1. ad Corinth. 4. *Quid habes*, inquit, *quod non accepiſti?* Ad Philip. 1. *Vobis donatum eſt, non ſolum ut in eum credatis, ſed etiam ut pro illo patiamini.* Ad Philip. 2, *Deus eſt, qui operatur in vobis velle & perficere.* Quid D. Jacobus cap. primo? *Omne*, inquit, *datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens a Patre luminum.* An non bonum, & perfectum bona voluntas eſt? Quid denique ipſe Joannes Baptiſta, Joan. 3. *Non poteſt homo accipere quicquam, niſi ei fuerit datum de cælo*: vel ut legit Concilium Arauſicanum II. can. ult. *Nemo habet quicquam boni, niſi illud illi datum fuerit deſuper.*

Certum omnino eſt, has locutiones, & ſententias gratiam ſeipſa efficacem plane ſonare, atque exprimere: non enim bonam voluntatem ille dat, qui duntaxat ut quis poſſit bene velle ſuppeditat. Quare D. Auguſtinus paſſim adverſus Pelagium contendit, Deum nedum poſſibilitatem nobis impertiri, ſed ipſam largiri voluntatem, & actionem. Hoc illud eſt, quod contra Pelagium diſtinguentem *poſſe*, *velle*, & *eſſe*, atque aſſerentem *poſſe* a Deo nobis donari, *velle* autem, & *eſſe*, ſive *agere* noſtrum eſſe, ſic poſt multa concludit, de gratia Chriſti cap. 47. „ Quapropter, quantum attinet ad iſtam de divina gratia, & adjutorio quæſtionem, tria iſta, quæ apertiſſime diſtinxit (Pelagius) attendite, *poſſe*, *velle*, *eſſe*, id eſt poſſibilitatem, voluntatem, actionem. Si ergo conſenſerit nobis, non ſolum poſſibilitatem in homine, etiamſi nec velit, nec agat bene; ſed ipſam quoque voluntatem, & actionem, id eſt, ut bene velimus, & bene agamus, quæ non ſunt in homine, niſi quando bene vult, & bene agit: ſi, ut dixi, conſenſerit etiam ipſam voluntatem, & actionem divinitus adjuvari, & ſic adjuvari, ut ſine illo adjutorio nihil bene velimus, & agamus, eamque eſſe gratiam Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, in qua nos ſua, non noſtra juſtitia juſtos facit, ut ea ſit vera juſtitia, quæ nobis ab illo eſt, nihil de adjutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, inter nos controverſiæ relinquetur “. Solus igitur ille bonam voluntatem dat, qui non *poſſe* duntaxat, ſed ipſum *velle* largitur; qui autem ipſum bene velle donat, gratiam procul dubio ſeipſa efficacem concedit, qua facit nedum ut poſſimus, hoc enim eſt adjuvare tantummodo ipſum *poſſe*, ſive ipſam poſſibilitatem, quæ inest homini etiam quando nec bene vult, nec agit; ſed facit ut bene velimus, & agamus, quæ non ſunt in nobis, niſi quando actu & de facto bene volumus, & operamur: aliquid enim aliud accipimus per illud donum, quo fit ut poſſimus bene velle, atque adeo, qui bonam voluntatem, ſive ipſum bene velle dat, aliud nobis impertit, quam is, qui bonum poſſe tribuit; illud eſt auxilium poſſibilitatis, ſive ſufficiens, ſive *ſine quo* non poſſumus, illud auxilium voluntatis, & actionis, ſive efficax, ſive *quo* fit, ut velimus: quæ duo niſi diſtincta forent, prout a concedente proveniunt, non aliud largiretur, qui daret velle, quam is, qui poſſe concederet. Illis igitur ſanctorum Patrum, Conciliorum, & Scripturæ locutionibus, quibus dicitur, Deum operari in nobis velle, dare bonum uſum liberi arbitrii, dare nobis merita, & bonam voluntatem, aliiſque ſimilibus, luculentiſſime auxilium ſeipſo efficax explicatur.

Ejuſdem farinæ illud eſt, quod ex §. *Pro quibus orandum*, adducunt. Catechiſmus enim eo loco nihil omnino docet, niſi quod ſemper docuit Eccleſia, & ſuis Orationibus apertiſſime demonſtravit, imo iſtud non ex ſeipſo, ſed ex Auguſtino, quem citat, ex Innocentio I. Zoſimo, Cæleſtino I. ex ipſis Orationibus Eccleſiæ, ex D. Paulo profert. Ut autem hæc evidentius cunctis appareant, conferamus verba Catechiſmi cum illis omnibus. Catechiſmus ergo ſic habet: „ Illud etiam S. Auguſtini teſtimonio celebratum eſt, hanc eſſe acceptam conſuetudinem ab Apoſtolis pro iis, qui ab Eccleſia ſunt alieni, preces & vota faciendi, ut Infidelibus donetur fides: ut Idolorum cultores ab impietatis errore liberentur: ut Judæi diſcuſſa animorum caligine lucem veritatis aſpiciant; ut hæretici redeuntes ad ſanitatem catholicæ doctrinæ præceptis erudiantur; ut Schiſmatici, a qua deſciverant, ſanctiſſimæ parentis Eccleſiæ communione, cum ea iterum veræ charitatis modo juncti copulentur. Quantam autem vim habeant preces pro hujuſmodi hominibus factæ ex animo, conſtat tam multis exemplis omnis hominum generis, quos quotidie ereptos a poteſtate tenebrarum transfert Deus in Regnum filii charitatis ſuæ, & ex vaſis iræ facit vaſa miſericordiæ; in quo plurimum valere piorum obſecrationem, nemo, qui recte ſentiat, dubitare poteſt “. Conferamus igitur hanc Catechiſmi doctrinam cum definitionibus Summorum Pontificum, maxime Cæleſtini Papæ, qui ea in Epiſtola, quam ad Epiſcopos Galliæ ſcripſit cap. 9. poſtquam Papæ Zoſimi decretum retulit, ex eo colligentis ſemper orandum, *quia ſemper divino egemus auxilio*, paulo poſt ſubjungit cap. 11. „ Præter beatiſſimæ & Apoſtolicæ Sedis inviolabiles Sanctiones, quibus nos piiſſimi Patres peſtiferæ novitatis elatione dejecta, & bonæ voluntatis exordia, & incrementa probabilium ſtudiorum, & in eis uſque in finem perſeverantiam ad Chriſti gratiam referre docuerunt, obſecrationum quoque Sacerdotalium Sacramenta reſpiciamus, quæ ab Apoſtolis tradita in toto mundo, atque in omni Catholica Eccleſia uniformiter celebrantur, ut legem credendi lex ſtatuat ſupplicandi. Cum enim ſanctarum plebium præſules mandata ſibimet legatione funguntur apud divinam clementiam, humani generis agunt cauſam, & tota ſecum Eccleſia congemiſcente poſtulant, & precantur, ut Infidelibus donetur fides, ut idololatræ ab impietatis ſuæ liberentur erroribus, ut Judæis ablato cordis velamine lux veritatis appareat, ut hæretici Catholicæ fidei perceptione reſipiſcant, ut Schiſmatici Spiritum redivivæ charitatis accipiant, ut lapſis pœnitentiæ remedia conferantur, ut denique catechumenis ad regenerationis Sacramenta perductis cæleſtis miſericordiæ aula reſeretur. Hæc autem non perfunctorie, neque inaniter a Domino peti rerum ipſarum monſtrat effectus; quandoquidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos erutos de poteſtate tenebrarum transferat in regnum filii charitatis ſuæ, & ex vaſis iræ faciat vaſa miſericordiæ: Quod adeo totum divini operis eſſe ſentitur, ut hæc efficienti Deo gratiarum ſemper actio, laudiſque confeſſio pro illuminatione talium, vel correptione referatur “. Hæc Cæleſtini Sanctio tam ſimilis eſt doctrinæ Catechiſmi, ut eam non tam ſequi voluiſſe illius authores, quam pene de verbo ad verbum tranſcripſiſſe videantur. Et quia Catechiſmus ex Auguſtino dicit ſe hanc accepiſſe ſententiam, videndum plane, utrum ſicut Cæleſtini decreto concinit, ſic etiam Auguſtini placitis conveniat: In hunc igitur modum Auguſtinus Epiſt. 107. Vitalem ſciſcitatur: „ Nunquid & orare prohibebis Eccleſiam pro Infidelibus, ut ſint fideles; pro iis, qui nolunt credere, ut velint credere; pro iis, qui ab ejus lege, doctrinaque diſſentiunt, ut legi ejus, doctrinæque conſentiant, ut det illis Deus, quod per Prophetam promiſit, cor cognoſcendi eum, & aures audiendi, quas utique acceperant, de quibus Salvator dicebat: *Qui habet aures audiendi, audiat*. Matth. 13. Nunquid ubi audieris Sacerdotem Dei ad ejus altare populum hortantem ad Deum orandum, vel ipſum clara voce orantem, ut incredulas gentes ad fidem venire compellat, non reſpondebis *Amen?* An etiam hujus fidei ſanitati contraria diſputabis “? Et poſt allatum D. Cypriani teſtimonium. „ Nunquid poſtremo Apoſtolum Paulum pro Judæis infidelibus habentem talia vota culpabis? de quibus ait, ad Rom. 10. *Bona voluntas cordis mei, & deprecatio ad Deum fit pro illis in ſalutem*. Quin etiam Theſſalonicenſibus dicit, de cætero fratres orate pro nobis, ut verbum Domini currat, & glorificetur, ſicut etiam apud vos, & ut eruamur ab iniquis, & malis hominibus: non enim eſt omnium fides “. Neque vero uno loco, ac veluti per tranſennam hoc docuit Auguſtinus. Scatent ſcripta ejus his ſententiis. *Quando*, inquit Auguſtinus de bono perſever. cap. 23. *non oratum eſt in Eccleſia pro infidelibus, atque inimicis ejus, ut crederent? Quando fidelis quiſquam amicum, proximum, conjugem habuit infidelem, & non ei petiit a Domino mentem obedientem in chriſtianam fidem?* Et infra: *Sicut ergo in his orationibus; ita & in hac fide nata eſt, & creſcit, & crevit Eccleſia. Non oraret Eccleſia, ut daretur Infidelibus fides, niſi Deum crederet, & averſas, & adverſas hominum ad ſe convertere voluntates, &c.* Alludunt plane Cæleſtinus, & Auguſtinus ad orationes Eccleſiæ feria ſexta in Paraſceve, qua die orandum præſcribit, & orat pro Paganis, *ut Deus omnipotens auferat iniquitatem a cordibus eorum, ut relictis idolis ſuis convertantur ad Deum vivum, & verum, & unicum filium ejus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum; libera* (inquit) *eos ab idolorum cultura, & aggrega Eccleſiæ tuæ ſanctæ*: Et pro Judæis, *ut Deus & Dominus noſter auferat velamen de cordibus eorum, ut & ipſi agnoſcant Jeſum Chriſtum, ut agnita veritatis luce a ſuis tenebris eruantur*. Et pro Hæreticis, & Schiſma-

tici,

ticis, *ut Deus & Dominus noſter ernat eos ab erroribus univerſis, & ad ſanctam Matrem Eccleſiam Catholicam atque Apoſtolicam revocare dignetur, ut omni hæretica pravitate depoſita errantium corda reſipiſcant, & ad veritatis redeant unitatem*. Quid hic memoremus Evangelii, & D. Pauli oracula, dum Chriſtus præcepit Apoſtolis Matth. 5. & Lucæ 6. ut orarent, *pro calumniantibus & perſequentibus ipſos*, numquid Infideles voluit denotare? Et quando D. Paulus 2. ad Corinth. ult. ait, *Oramus, ne quid faciatis mali*. Et ad Coloſſ. 4. *Orationi inſtantes, vigilantes in illa, in gratiarum actione, orantes ſimul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium verbi ſui &c.* numquid pro Infidelibus rogari voluit? Hæc enim apertio oſtii, interprete D. Auguſtino de prædeſtin. Sanct. cap. 20. eſt ſenſus audientis apertio, ut credat. Si ergo legem credendi lex ſtatuit ſupplicandi, ut ait Cæleſtinus: ſi hæc orandi ratio in Catechiſmo contenta clariſſima eſt gratiæ ſeipſa efficacis teſtificatio, ut cum Auguſtino ſupponunt objicientes, toti Eccleſiæ objiciant, quod Catechiſmo opponunt, illam ſicut & iſtum admittendo gratiam ſeipſa efficacem favere Calvino.

Non diſcedunt ab eadem ſemita, dum illud etiam aſſerunt adverſus Catechiſmum, quod aſſerat: *Noſtræ authorem eſſe precationis Spiritum Sanctum, a quo etiam nos ad virtutem, ſalutareſque actiones impellimur*. Utrumque cum Catechiſmo docent Sancti Patres, utrumque docet Eccleſia tota ex Divo Paulo, & ex Evangelio, nec minus conceptis, imo quodam modo ſignificantioribus verbis. En probationes.

Unus Auguſtini locus ſimul omnia præſtabit; explicans enim illa verba D. Pauli ad Rom. 8. *Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quid eſt*, inquit de bono perſever. cap. 23. *ipſe Spiritus interpellat, niſi interpellare facit gemitibus inenarrabilibus, ſed veracibus, quoniam veritas eſt Spiritus?* Et ubi hoc probavit ex alio ejuſdem Apoſtoli loco ad Gal. 4. *Miſit ſpiritum filii ſui clamantem Abba, Pater, hoc eſt clamare facientem, quia alibi Apoſtolus ait*, ad Rom. 8. *In quo clamamus, Abba, Pater*, ſubjungit Auguſtinus: „ Ubi intelligimus & hoc ipſum eſſe donum Dei, „ ut veraci corde, & ſpiritaliter clamemus ad Deum. „ Attendant ergo, quomodo falluntur, qui putant eſſe „ a nobis, non dari nobis, ut petamus, quæramus, „ pulſemus, & hoc eſſe dicunt, quo gratia prædicetur „ merito noſtro, ut ſequatur illa, cum accipimus petentes, & invenimus quærentes, aperiturque pulſantibus. Nec volunt intelligere etiam hoc divini muneris „ eſſe, ut oremus, hoc eſt, petamus, quæramus, atque pulſemus. Accipimus enim ſpiritum adoptionis „ filiorum, in quo clamamus, *Abba, Pater* “. Quod vidit Ambroſius: ait enim, “ & orare Deum gratiæ ſpiritalis eſt: ſicut ſcriptum eſt, 1. ad Corinth. 12. *Nemo dicit Dominus Jeſus, niſi in Spiritu Sancto*. Hæc „ igitur, quæ poſcit a Domino, & ſemper, ex quo „ eſſe cœpit, popoſcit Eccleſia &c. “. Hinc Concilium Arauſicanum videtur aſſumpſiſſe partem illam canonis 6. in quo dicit: *Si quis ſine gratia Dei credentibus, volentibus, deſiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, ſtudentibus, petentibus, quærentibus, pulſantibus nobis miſericordiam dicit conferri divinitus*; non autem, *ut credamus, velimus, vel hæc omnia ſicut oportet agere valeamus, per infuſionem, & inſpirationem Sancti Spiritus in nobis fieri confitetur &c. reſiſtit Apoſtolo dicenti*, 2. *ad Corinth*. 4. *Quid habes, quod non accepiſti?* Atque ille eſt Spiritus, de quo Zacharias cap. 12. ait: *Spiritum gratiæ & pretium effundit*, ut hic locus cum aliis a D. Auguſtino ſuperius allatis plane convincat, authorem noſtræ orationis eſſe Spiritum Sanctum. Hoc ipſum Eccleſia tota profitetur, dum a Deo petit, in orat. Dom. 9. poſt Pentecoſt. *Fac eos, quæ tibi ſunt placita, poſtulare*. Et in orat. Dom. 12. *Adeſto piis Eccleſiæ tuæ precibus author ipſe pietatis*. Denique nullus eſt Chriſtianorum, qui & donum orandi non poſtulet, & poſtquam oravit, Deo gratias non agat, ut Deum orationis ſuæ authorem agnoſcat. Quod vero eodem ſpiritu authore ad virtutem, ſalutareſque actiones impellamur, non minus ab iiſdem aſſeveranter dicitur. Jam ſupra audivimus Auguſtinum dicentem Epiſt. 107. ad Vitalem, Sacerdotes hortari populos ad orandum, & ipſoſmet orare Deum, *ut incredulas gentes ad fidem venire compellat*. Et alibi de corrept. &c. cap. 12. *voluntatem divina gratia indeclinabiliter, & inſuperabiliter agi*: & cap. 2. *Intelligant ſi filii Dei ſunt, ſpiritu Dei ſe agi, ut quod agendum eſt, agant, & cum egerint, illi, a quo aguntur, gratias agant: aguntur enim ut agant; non ut ipſi nihil agant*. Et præterea lib. de geſtis Pelag. cap. 3. *Procul dubio plus eſt agi, quam regi: Qui enim regitur, aliquid agit; qui autem agitur, agere aliquid, ipſe vix intelligitur: Et tamen tantum præſtat mentibus noſtris gratia Salvatoris, ut non dubitet Apoſtolus dicere*, Rom. 8. Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filii Dei ſunt. Et ſerm. 43. de verb. Dom. *Agis, ſi ageris, & bene agis, ſi a bono ageris*. Et S. Thomas explicans illum locum Apoſtoli ad Rom. 8. lect. 3. poſtquam dixit, filios Dei inſtrui a Spiritu Sancto: „ Plus (inquit) intelligendum eſt in „ hoc quod dicitur, Quicumque ſpiritu Dei aguntur, illa „ enim agi dicuntur, quæ quodam ſuperiori inſtinctu „ moventur: unde de brutis dicimus, quod non agunt, „ ſed aguntur, quia natura moventur, & non ex proprio motu ad ſuas actiones. Similiter autem homo „ ſpiritualis non quaſi ex motu propriæ voluntatis principaliter, ſed ex inſtinctu Spiritus Sancti inclinatur „ ad aliquid agendum, ſecundum illud Iſaiæ 56. *Cum „ venerit quaſi fluvius violentus, quem Spiritus Dei „ cogit*. Et Lucæ 4. *Quod Chriſtus agebatur a Spiritu „ &c.* „. Maldonatus ipſe illa verba Matth. cap. 4. explicans, ductus eſt Jeſus in deſertum: „ Ductus, inquit, ἀνήχθη ſubductus, aut abreptus. Marcus, *τὸ „ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει*. Credibile eſt non per aera raptum ut Habacuc, Dan. 14. & Philippum Act. 8. quia „ id Evangeliſtæ non tacuiſſent, ſed pedibus ductum, „ non coactum, ſed liberum. Dicit tamen Matthæus „ *ſubductum*, Marcus *expulſum*, non ut vim illatam „ Chriſto, ſed ut efficientiam, & impulſum Spiritus „ Sancti ſignificarent; ſicut cum D. Paulus dicit ad „ Rom. 8. *Qui ſpiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei*, „ ut Hilarius, Hieronymus, & Author operis imperfecti obſervarunt. Nec ſignificatur ante non fuiſſe actum a Spiritu, ſed tum maxime vim Spiritus apparuiſſe “. Ex his ergo conſtat, Patres, & Scripturam uti nominibus multo ſignificantioribus, quam uſus fuerit Catechiſmus: nam *compellere*, *agere*, *cogere*, *abripere*, *expellere*, aut æqualem, aut multo efficaciorem virtutem important, quam impellere. Si ergo illis terminis uſi ſunt Patres, & Scriptura, ut efficientiam, & impulſum Spiritus Sancti ſignificarent, quis jure Catechiſmo ſuccenſeat, quod verbo impellendi uſus fuerit, ut auxilii divini ſeipſo efficacis efficientiam explicaret? Quis nobis Calvini hæreſim impingat, ſi Deum nos præmovere, ac prædeterminare phyſice aſſeramus, cum aliquid fortius ſonet *compellere*, *agere*, *cogere*, *abripere*, *expellere*, quam *præmovere*, *ac phyſice prædeterminare*?

CAPUT XIII.

Tria ultima objectionis ſeptimæ capita de viribus liberi arbitrii poſt Adami peccatum, diluuntur.

SOlemnis ille mos eſt novas opinationes molientibus, prius ut eas ſubdubitanter exponant, moxque illas iis compoſitorum ad artem verborum offuciis involvant, quibus in unam, aut alteram partem flecti valeant, & ſenſim, atque aptius incautiſſimos etiam legentium, vel audientium animos lubricent: ne deprehenſa falſorum dogmatum vanitate penitus confundantur, & ut paulatim mentes ipſa novitate perculſæ, atque reſilientes, molliantur, & novitiis dogmatis aſſueſcant. Hanc fraudem in Pelagio, atque Cœleſtio deprehenſam ſanctiſſimi Patres Auguſtinus, & Hieronymus ſæpius perſequuntur, ita ut ille prior ſe ipſum illa pene deceptum ingenue fateatur. Inquit enim de Gratia Chriſti cap. 37. „ Mihi pene perſuaſerat hanc illum (*Pelagium*), „ de qua quæſtio eſt, gratiam confiteri: ſed cum in „ manus meas & alia veniſſent, quæ poſterius, latiuſque conſcripſit, vidi quemadmodum poſſet & illic „ gratiam nominare, ſub ambigua generalitate, quid „ ſentiret abſcondens, gratiæ tamen vocabulo frangens „ invidiam “. Et infra cap. 41. „ Quæcumque pro „ gratia videtur dicere, ita dicit, ut nullo modo a verborum ambiguitate diſcedat “. Et de peccato orig. cap. 22. „ Volentes (inquit) aſtute invidiam declinare, aſſerunt illam præter fidei periculum eſſe quæſtionem, ut videlicet, ſi in ea fuerint exorbitaſſe convicti, non criminaliter, ſed quaſi civiliter erraſſe videantur “. Eandemque ob cauſam ſe primos illius dogmatis authores non eſſe dicebant, ut ibidem annotat Auguſtinus. Eadem fere Hieronymus Epiſt. ad Cteſiph.

Aliorum eſto judicium, num abſimilis ſit huic arti ea cujuſdam recentioris induſtria, qui propoſita illa quæſtione de viribus liberi arbitrii cum ſolo concurſu generali ad non ſuccumbendum in quocumque temporis momento gravibus tentationibus, illam ita in utramque partem diſputat, ut quamvis innuat, quæ ſit ſua ſententia, aperte tamen non explicet primum, donec poſtmodum eam ab aliis receptam ſentiens exerte profeſſus eſt,

Digitized by Google

eſt, ſibi etiam tunc eam fuiſſe mentem, ut hoc poſſe infirmam hominis voluntatem aſſereret, atque ut illud ipſum in animos legentium inſtillaret, non dixit poſſe liberum arbitrium viribus naturalibus in natura corrupta reſiſtere cuilibet tentationi etiam graviſſimæ, quod aures piæ vix ferre poſſent, ſed ait, *Manere in humano arbitrio cum ſolo concurſu generali Dei libertatem ad non conſentiendum in quocumque temporis momento cuicumque gravi tentationi*. Quaſi vero ulla unquam apud viros Catholicos, inter quos tamen eam quæſtionem verſari refert, fuerit diſputatio, An maneat in homine quantumcumque tentato libertas: cum omnes quotquot ſcripſere Catholici authores, illam ſartam tectam ſervari conſtantiſſime doceant, ſive ſuccumbat ille, ſive ſuperet, alioquin nec peccaret ſuccumbendo, nec vincendo mereretur. Verum quia univerſi aſſerunt manere in homine libertatem, hinc voluit inferri, eſſe in homine ad vincendas quaſcumque tentationes potentiam, ac vires naturales ad hanc victoriam, cujus illationis inanitas tam evidens eſt, ut neotericum illum minime latere potuerit. Ex hoc fonte oriuntur tria illa poſtrema ejus objectionis contra Catechiſmum, quem tractamus, capita, in quibus reprehenditur Catechiſmus Romanus, quod per peccatum Adami vires quaſdam naturales hominem amiſiſſe dicat, quod homines viribus naturalibus non poſſe reſiſtere tentationibus aſſerat, ac denique, quod D. Petro, dum Chriſtum negavit, in ſumma ſpiritus alacritate non reſpondiſſe vires affirmet. Quæ tria de viribus liberi arbitrii in natura corrupta attenuati, & inclinati, ſi exacte diſcutienda forent, prolixiores ſane diſputationes exigerent. Ut autem paucis expediamus, quædam omnino ſunt præmittenda.

In primis igitur, ut omnes ambages, omneſque uno velut ictu querimonias amputemus, illud firmiſſimum fidei fundamentum ſupponendum eſt, per peccatum Adami non eſſe ſublatam ab homine liberam voluntatem, illiuſve uſum, aut exercitium. Hoc Scriptura, hoc Concilia, hoc ſancti Patres tanta cum evidentia, tamque conſtanti aſſertione docent, ut mirum omnino ſit, aliquem vel ſolo nomine Catholicum, tantillum ea de re dubitare potuiſſe. Verum, quia libertas, ſive liberum arbitrium juxta D. Thomam 1. p. q. 62. a. 8. ad 3. eſt vis electiva ſervato ordine finis, & hæc ratio duo complectitur, nimirum vim electivam, & ordinem ad finem, hinc fit, ut duo quædam in notione libertatis intelligantur; alterum tanquam eſſentiale, atque intrinſecum, ipſam ſcilicet facultatem ſive potentiam, qua ipſe actus electionis elicitur; alterum tanquam connotatum, & ratione quadam extrinſecum, illum videlicet ordinem ad finem. Quamvis enim in omni cujuslibet medii electione ordo ad finem aliquem includatur; ipſe tamen finis extrinſecum quippiam eſt, & connotatum: ex hoc igitur capite aliquid veluti extraneum in ipſa medii electione involvitur. Quia vero finis omnis bonum quoddam eſt, indubitanter, qui malum, quod vere hujuſmodi eſt, licet ſimul ſit apparens bonum, intendit, atque ad hoc medium diligit, habet ille quidem electionem, ſed mancam, mutilam, deficientem. Quis enim veram crediderit operationem viſus, qui viridem, ubi alter eſt, colorem percipiat? An non potius dixerit, illum hominem videre quidem, ſed non percipere? Ita prorſus in eo, qui medium eligit ad finem malum, habet quidem ille vim electivam, atque adeo libertatem, ſed quæ a vera libertatis ratione in tantum deficiat, quantum ab ipſa veri boni recta intentione declinat. Etſi vero totum illud, quod phyſicum eſt in ipſa vi electiva in hujuſmodi ad malum finem electione reperire ſit, quia nihilominus electio ipſa quippiam morale, ordinem nimirum ad finem, involvit, ubi ordo ille ad pravum finem dirigitur, etiam nonnihil de ipſa electionis perfecta ratione detrahitur; minus liber eſt, qui eligendo a vero fine deviat, quam is, qui dum eligit, ab ipſo recti finis ordine declinare non poteſt. *Unde*, inquit ſanctiſſimus Præceptor ibid. *major libertas arbitrii eſt in Angelis, qui peccare non poſſunt, quam in nobis, qui peccare poſſumus*. Quamvis hæc veriſſima ſint, nec niſi a cæcutientibus, aut protervis negari poſſint, majoris tamen claritatis gratia diſtinguamus vires liberi arbitrii in phyſicas, & morales; & phyſicas quidem vocemus ipſam facultatem voluntatis, etiam ut eſt liberum arbitrium; morales vero ipſam finis intentionem, quæ ad eligenda media, vel ipſa experientia teſte, vires ſuppeditat: deinde vero tum phyſicas, tum morales ſecernamus in eas, quæ ſunt ordinis mere naturalis, atque ad opera naturæ rationali, & ultimo fini naturali accommodata ordinantur, & in illas, quæ ſunt ordinis ſupernaturalis.

Phyſicas quidem ordinis mere naturalis manſiſſe adverſus novatores tuemur. Omittimus hic ea Scripturæ teſtimonia, Patrum authoritates, Conciliorum definitiones, quibus hoc fidei dogma ſtabilitur, ea duntaxat ratione contenti, qua proprietas neceſſario naturam conſequens, nonniſi natura deſtructa tollitur: libertas voluntatis neceſſario naturam conſequitur, utpote appetitus rationalis ad bonum univerſale in communi neceſſitate naturali, atque adeo ad bona particularia cognita ſic tendens, ut ſeipſam in eadem non ferre valeat. Cum igitur per peccatum Adami humana natura nequaquam perierit, conſequens eſt, ut nec libertas voluntatis ablata ſit. Phyſicas & naturales ordinis ſupernaturalis per peccatum ablatas defendimus: hæ ſiquidem nullæ aliæ ſunt, quam habitus fidei, ſpei, charitatis, & gratiæ, aliique ſimiles habitus, & ipſam ultimi finis ſupernaturalis intentionem, quæ omnia per peccatum amiſſa certiſſimum eſt. Etſi enim Adamus fidem, & ſpem non amiſerit, poſteri tamen in originali naſcentes, nullo horum habituum exornantur, niſi fuerint illis dati deſuper a Patre luminum. Capaces quidem ſunt illorum, eos tamen non habent, niſi Deo tribuente.

Neque vero audiendi ſunt neoterici quidam, qui ut gratiæ neceſſitatem quaquaverſum impugnent, commenti ſunt potentiam quamdam obedientialem in qualibet re creata immediate activam, actuumque, ac effectuum ſupernaturalium operativam, ut nihil huic fictitiæ facultati omnino deſit, niſi concurſus ille ſimultaneus, qui cum nullas prorſus vires tribuat rei creatæ, quæ ſupra naturam ipſius eam evehat, ipſa nihiloſecius effectum, vel actum ſupernaturalem per modum cauſæ attingat. Portentoſum ſane dogma, quo philoſophiæ axiomata ſubruuntur, Theologiæ dogmata peſſundantur, ac ſanctiſſimæ fidei ſaluberrimæ definitiones periclitantur. Quid enim ſibi volunt univerſi philoſophi, dum actum primum præſupponi neceſſario ad ſecundum dictitant? Qui dum optimam eſſe illationem ab actu ſecundo ad primum, ab operatione ad potentiam, ab ipſo facere ad poſſe toties totieſque inculcant? Quid vero dum nullam omnino rem volunt poſſe agere aliquem vel actum, vel effectum, niſi prædita ſit ea facultate, quæ illi actui, vel effectui ſic correſpondeat, ut ab eo ſpeciem ſortiatur, ita ut etiam, quemadmodum ajunt, a proportione minoris inæqualitatis non detur actio? *Qualibet enim actio commenſuratur virtuti agentis: nec aliquod agens naturale nititur agere id, quod excedit ſuam facultatem*, inquit D. Thomas 2. 2. q. 130. a. 1. Quid quod nulla penitus erit neceſſitas habituum ſupernaturalium, ſi potentia illa obedientialis ſit immediate activa in ordine ad effectus ſupernaturales? Ad quid enim hi habitus, ſi abſque illis æque poſſit voluntas ratione illius potentiæ obedientialis actus ſupernaturales elicere? Quid etiam quod omnis plane gratia exinanitur, niſi forte concomitans, cum potentia illa obedientialis ita omnis gratiæ prævenientis neceſſitatem ſuppleat, ut ſupervacaneum ſit quicquid per modum principii ad operationes ſupernaturales exigitur? Ubinam ergo illæ definitiones Conciliorum, & Patrum, quæ homines ad illos actus credendi, ſperandi, diligendi Deum, ſicut oportet, prorſus impotentes edicunt?

Nec vero minus rejicienda eſt ea opinio, quæ naturæ vires eo uſque poſſe aſſerit excreſcere, ut ſupernaturalium qualitatum etiam ipſius luminis gloriæ virtutem aſſequi, atque exæquare poſſe comminiſcatur: quod enim ſupra naturam eſt, totius naturæ vim, & amplitudinem ita ſuperat, ut ad illud quantumcumque ſuccreſcat, & promoveatur, ne quidem attingere valeat. His ergo commentitiis opinationibus rejectis, nihil in homine poſt peccatum ſupereſt, quo vires aliquas ſupernaturales in ipſo reliquas eſſe imaginemur, niſi ex meritis Chriſti ipſi demum tribuantur. Et quidem confert ille nobis divinos illos habitus, quibus divinæ naturæ, luminis, voluntatis participes efficiamur, quorumve adminiculo poſſimus actus illos elicere: confert & auxilia ſufficientia, quibus ad illa excitamur, ſed nec iſta omnia ſic complent potentiam naturalem, ut abſque ope divina per ſeipſam efficaci agere valeamus. Valeamus, inquam, hoc ſenſu, quia fieri nequit, ut etiam habitibus inſtructi, & gratia ſufficienti præventi eos actus eliciamus, & nihilominus auxilium ſeipſo efficax nobis deſit: neque novum aliquid hac in parte aſſerimus: hoc ſiquidem ipſum de ſuo illo ſimultaneo concurſu illi affirmant. Quoties enim illos audias dicentes, nullam cauſam ſecundam poſſe ſine concomitante illo auxilio operari? Quoties illi, abſque ſimultaneo Dei influxu nihil hominem poſſe pronunciant? Quid ergo iſtud eſt, quod aſſerunt, niſi fieri non poſſe, ut agat homo, vel ſecunda quæpiam cauſa, & Deus non ſimul operetur? Hoc, quod illi de concomitante influxu aſſerunt, idem de præveniente, hoc eſt, prius natura nos movente Dei auxilio affirmamus. Hoc eſt illud poſſibilitatis genus, quod ex gratia provenire Auguſtinus exerte pronunciat. *Neque*, inquit diſputans adverſus Pelagium de nat. &

grat.

Digitized by Google

grat. cap. 42. *de poſſibilitate ipſa contendo, cum ſanata, & adjuta hominis voluntate poſſibilitas ipſa ſimul cum effectu in Sanctis provenius*. Hæ ſunt illæ vires, quas idem ſanctus Præſul vocat *efficaciſſimas* de grat. & lib. arb. cap. 16. ſine quibus non poſſumus, & quibus ſine dubio faciamus. Hoc enim illud eſt, quod ait cum ſibi Pelagianum illud argumentum objeciſſet: *Non juberet Deus, quod ſciret non poſſe ab homine fieri*, iſtud verum eſſe fatetur, ſed ſubjungit, *ſed ideo jubet aliqua, quæ non poſſumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus*. Ac mox explicans quid illud ſit, quod a Deo poſtulandum aſſeruit, & ſine quo non poſſumus: „ Certum eſt (inquit) nos mandata ſervare, ſi volumus, ſed quia præparatur voluntas a Domino, ab „ illo petendum eſt, ut tantum velimus, quantum ſufficit, ut volendo faciamus. Certum eſt nos velle, „ cum volumus; ſed ille facit, ut velimus bonum, de „ quo dictum eſt, Pſal. 36. quod paulo ante poſui, „ quod præparatur voluntas a Domino; de quo dictum eſt, ad Philip. 2. Deus eſt, qui operatur in „ nobis & velle, & operari. Certum eſt nos facere, „ cum facimus; ſed ille facit, ut faciamus, præbendo „ vires efficaciſſimas voluntati, qui dixit, faciam, ut „ in juſtificationibus meis ambuletis, & judicia mea „ obſervetis, & faciatis “. Quo loco Auguſtinus agnoſcit vires, quas a Deo petimus, ut ejus mandatis obſequamur, eaque exequamur, & ſine quibus non poſſumus, eſſe vires efficaciſſimas, quas voluntati præſtat. Ad quem locum Auguſtini videtur alludere ſacroſancta Synodus Tridentina, dum ait: *Deum impoſſibilia non jubere; ſed jubendo monere, & facere, quod poſſis, & petere, quod non poſſis, & adjuvare, ut poſſis*. Quid enim aliud eſt, quod Deus jubendo nos monet petere, niſi gratiam, ſine qua non poſſumus? Quid aliud illud adjutorium, quo poſſumus, niſi gratia, qua mandata implemus? Illa igitur gratia, per quam illa implemus, vires dat, quibus cum effectu implere poſſimus, & ſine quibus cum effectu implere non poſſumus. Quoties Sanctus Thomas dicit, non poſſe hominem etiam, quæ per naturam poterat? „ In ſtatu, *inquit* 1. „ 2. *q.* 109. *a.* 2. naturæ corruptæ etiam deficit homo „ ab hoc, quod ſecundum ſuam naturam poteſt, ut „ non poſſit totum hujuſmodi bonum implere per ſua „ naturalia “. Audis hic, quod homo poteſt *ſecundum ſuam naturam*, & non poteſt *per ſua naturalia*. Rurſus, ibid. art. 6. „ Quod homo convertatur ad „ Deum, hoc non poteſt eſſe, niſi Deo ipſum convertente. Homo non poteſt ſe præparare ad lumen gra„ tiæ ſuſcipiendum, niſi per auxilium Dei interios mo„ ventis “. Nihil frequentius apud S. Thomam, & ſanctos Patres. Quin & ipſe Chriſtus, Joan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum*. Conſtat igitur remanſiſſe in homine poſt peccatum vires phyſicas ordinis naturalis; conſtat nullas remanſiſſe vires vel phyſicas, vel morales ordinis ſupernaturalis; conſtat denique, quo ſenſu dicatur etiam ſine gratia per ſeipſam efficaci hominem non poſſe, poſſe vero cum illa ea, quæ ordinis illius ſupernaturalis ſunt.

Supereſt, ut inquiramus, an etiam poſt peccatum vires morales ordinis naturalis remanſerint in ordine ad opera fini ultimo naturali accommodata. Hoc ut reſolvamus, explicandum eſt, in quo hujuſmodi vires ſtatui debeant. Iſtud vero jam ex dictis aliquatenus illuceſcit: hæ ſiquidem vires nihil aliud ſunt, quam efficax ultimi finis veri intentio. Illa enim alia boni univerſalis intentio non ſufficit ad præſtandas vires ad opera bona ſimpliciter paulo difficiliora; cujus rei ratio ea eſt, tum quia iſtiuſmodi boni in univerſum intentio non majores ad bonum, quam ad malum morale vires ſubminiſtrat, cum etiam in ipſa mali moralis appetitione, boni in communi intentio includatur; tum quia, cum voluntas non feratur efficaci intentione in rationes abſtractas, valet quidem illa boni communis intentio ad aliqua leviora, quæ vix efficacem finis intentionem exigunt, ſed ad illa paulo magis ardua nihil illa virium ſuppeditat: unde conſequitur, neceſſariam eſſe finis ultimi veri, & honeſti efficacem intentionem, ut in his difficultas evincatur. Quare ſi homo in ſtatu naturæ corruptæ iſthanc efficacem ultimi finis veri intentionem ſine auxilio gratiæ habere nequeat, opera illa paulo difficiliora ſolis naturæ viribus elicere non poterit, non defectu virium phyſicarum, nimirum libertatis, ſed defectu virium moralium, videlicet ob carentiam illius intentionis efficacis, qua in ultimum finem verum feratur. Hujuſmodi autem ultimi finis veri etiam ordinis naturalis intentionem efficacem ſolis ſuis naturalibus viribus, & ſine divinæ gratiæ opitulamento hominem lapſum habere non poſſe, tam mihi eſt perſpicuum, ac ipſum in eodem ſtatu finem ultimum ſupernaturalem efficaciter non poſſe intendere: alterum enim ſine altero eſſe non poſſe, mihi eſt compertiſſimum. Duos ſiquidem ultimos fines ſimpliciter intendere, plane implicat, quia vel neuter ultimus foret, vel alter: cum de ratione ultimi finis ſit, quod omnia ad ipſum referantur, ipſe vero ad nullum alium ordinetur. Si altera ex his rationibus deſit, perit ratio finis ultimi: is namque, qui ad alium dirigetur, non finis erit, ſed medium; ſin vero alter ad alterum minime referatur, neuter finis erit ultimus, quandoquidem, non omnia ad ipſum referentur, nempe ille alius, qui ad ipſum non ordinatur. Homo igitur in peccato exiſtens, cum ad finem ultimum creatum totum ſe referat, Deum, a quo averſus eſt, ut finem nequit intendere, niſi a fine creato ſe avertat: hoc vero ſi præſtiterit, a peccato juſtificabitur. Quis vero Catholicus dixerit, hominem naturæ viribus a peccato poſſe juſtificari? Quin etiam hoc ipſum alia ratione convincitur: ſiquidem, ſi opera bona moralia paulo difficiliora, virtutumque actus homo ſine Dei gratia poſſit elicere, omnium ſibi virtutum moralium habitus comparare quidni poterit? Cum igitur habituum illud ſit munus, ut facultates, quibus inſunt, rite ordinent, atque, ut ſic loquamur, rectificent, profecto adeptis virtutum omnium habitibus, qui univerſas potentias perficiunt, omnes omnino facultates ordinatæ, atque rectificatæ ſint, neceſſe eſt. Si autem potentiæ omnes rite ordinatæ, ac rectificatæ ſint, etiam rectum in illis ordinem ad Deum, ad proximum, ad ſeipſum hominem conſecutum eſſe plane conſequitur. Hoc vero ſi homo habeat, non video, qua ratione juſtus non ſit, & dum hæc adipiſcitur, non percipio, quin vere ac proprie rectificari, ac juſtificari dicatur. Amplius, etiam homo per peccatum averſus a Deo ut fine ultimo ſupernaturali, pœna damni puniendus eſt, ac ſuppliciis æternis addicendus, atque adeo infelix, & miſer erit perpetuo. Is vero, qui ad Deum ut finem naturalem converſus fuerit, ſi eo in ſtatu deceſſerit, beatitudine ſaltem naturali, eaque æterna fruetur. Beatus igitur erit hujuſmodi felicitate. At qui fieri poteſt, ut unus atque idem homo, & in æternum infelix, & ſimul beatus ſit? Qui ſtare poteſt ſumma miſeria cum beatitudine ſempiterna? Ant qua ratione poteſt Deus non beare illum, qui ad ipſum ut finem ultimum naturalem converſus, eum intendit; aut beare eundem, qui ab ipſo ut fine ſupernaturali averſus pœna damni afficiendus eſt? Dixi *pœna damni*, quæ proprie rationem pœnæ habeat. Hæc omnia ſi quis rite perpendat, proſpiciet ſane, in quas anguſtias ſeſe tranſverſos agant hi novellorum dogmatum defenſores, illudque prorſus hærebit animo, non poſſe hominem naturæ viribus opera illa bona difficiliora elicere, quæ cum poſſet in ſtatu naturæ non corruptæ, illud etiam tanquam neceſſario conſequens amplectetur, amiſiſſe hominem illo peccato corrumpente naturam vires quaſdam naturales.

Ut quid ergo Catechiſmo inſultant, quod hoc docuerit? An non iſthæc poſitio rationi admodum conſentanea eſt? Numquid allatæ rationes id vel evincunt penitus, vel ſaltem adeo probabile faciunt, vel nulla prorſus reprehenſione dignum ſit?

Enimvero hæc Catechiſmi aſſertio non iis duntaxat rationibus nititur: habet & propugnatores, quorum fidei, & authoritati cedendum ſit. Quid enim quarto illud eſt, quod Cæleſtinus Papa ex Innocentio I. definit Epiſt. ad Epiſc. Gall. cap. 4. *In prævaricatione Adæ omnes homines naturalem poſſibilitatem, & innocentiam perdidiſſe*? Aut quid ſibi vult naturalis poſſibilitas, niſi naturalis potentia? Quid vero potentia? Numquid idem quod vires? Naturales igitur vires homines per peccatum amiſere. Quid Concil. Arauſicanum II. ſibi vult, dum adverſus Scripturas Pelagii errore deceptum pronunciat eum, qui dixerit: „ Per offenſam prævaricatio„ nis Adæ non totum, id eſt, ſecundum corpus & „ animam in deterius hominem commutatum, ſed ani„ mi libertate illæſa, corpus tantummodo corruptioni „ obnoxium “? Hoc enim, ſi verum ſit, igitur teſte Concilio adverſus Pelagium ex Scriptura dicendum eſt, animi libertatem læſam. In quo autem læſa, ſi totum habet, quod naturali ſtatui competit? Quis unquam adeo improprie locutus eſt, ut læſum, ac vulneratum hominem dicat, cui quippiam indebitum duntaxat ſubtractum eſt? Quid quod clarius ſeſe, ſuamque definitionem explicans can. 8. 13. & 25. *Arbitrium hominis infirmatum, inclinatum, læſum, attenuatum eſſe*, declarat, imo & clariſſime, *ipſius naturæ bonum Adæ peccato depravatum*? Quid Tridentinum nonne illa eadem definit, dum ait ſeſſ. 5. cap. 1. & ſeſſ. 6. cap. 1. „ liberum arbitrium minime extinctum (*in homine per peccatum*) viribus licet attenuatum, & inclinatum, „ totumque Adam per illam prævaricationis offenſam „ ſecundum corpus & animam in deterius commuta„ tum “? Nolim hic SS. Patrum verba tranſcribere. Unicus mihi Auguſtini locus ſufficiet, qui de nat. & grat. c. 3. enumeratis iis naturalibus bonis, vita, ſenſibus,

bus, mente, quæ homo a Deo informatione receperat, ſubdit: *Iſta omnia bona contenebraſſe, & infirmaſſe vitium ex originali peccato, quod commiſſum eſt libero arbitrio*. D. Thomas 1. 2. q. 85. a. 1. diſtinctiſſime principia naturæ, ex quibus ipſa natura conſtituitur, & proprietates ex his cauſatas, ſicut potentias animæ, & alia hujuſmodi, nec ſublata, nec diminuta per peccatum aſſerit, & hoc ſenſu explicat Dionyſium dicentem naturalia in dæmonibus manſiſſe integra. Donum vero juſtitiæ originalis, quod bonum naturæ dici poteſt, quod fuerit in primo homine collatum toti naturæ, totaliter eſſe ablatum: ſed bonum naturæ, quod eſt naturalis inclinatio ad virtutem, diminutum eſſe per peccatum, ne quis dubitet loqui ſanctiſſimum præceptorem etiam de peccato originali, legat eumdem ibid. a. 3. ubi vulnera homini per primum peccatum inflicta luculenter explicat ex Beda. Ponderet, quod peccatum originale inclinationem etiam ad peccandum in voluntate relinquere profitetur, 1. 2. q. 83. a. 3. Quid ergo Catechiſmus dicit, quod prius & Concilia, & ſummi Pontifices, & Sancti Patres non dixerint? En Catechiſmi verba in explicat. 3. petitionis orat. Dom. quæ mirum quantum illis omnibus concinunt. „ A principio Deus proprii boni appetitionem creatis rebus ingeneravit, ut naturali quadam propenſione ſuum quærerent, & expeterent finem, a quo illa nunquam, niſi objecto extrinſecus impedimento, declinant. Hæc autem initio fuit in homine expetendi Deum ſuæ beatitudinis auctorem, parentemque eo præclarior, & præſtantior vis, quod is compos eſſet rationis, atque conſilii. Sed hunc amorem ſibi naturaliter ingenitum, cum reliquæ naturæ rationis expertes conſervaſſent, quæ ut initio procreatæ fuerunt natura bonæ, ſic in eo ſtatu, & conditione manſerunt, hodieque manent, miſerum hominum genus ipſum non tenuit: non enim ſolum bona juſtitiæ originalis amiſit, quibus a Deo ſupra naturæ ſuæ facultatem auctum, ornatumque fuerat, ſed etiam inſitum in animo præcipuum virtutis ſtudium obſcuravit: *Omnes*, inquit, *declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt; non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum*. Pſalm. 5. *Nam ſenſus, & cogitatio hominis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua*. Geneſ. 8. “.

Quid in tota illa ſententia non catholicum? Quid non orthodoxum? Quid non omni ex parte cum D. Thomæ doctrina, cum D. Auguſtini verbis, cum ſanctarum Synodorum definitionibus, cum ſummorum Pontificum decretis plane conveniens? O tempora, o mores! In crimine adducuntur, quæ totius Eccleſiæ Catholicæ conſenſu confirmata ſunt, & quos pudere debuiſſet innovatæ veteris doctrinæ, illo progrediuntur, ut & reos agant, qui mordicus illam tuentur.

Ex dictis unico verbo exſufflantur, quæ de reſiſtentia adverſus tentationes objiciunt, quibus dum *reſiſti non poſſe conſilio, aut hominum viribus*, Catechiſmus tradit, nihil omnino docet, niſi hoc ipſum, quod docuit Cæleſtinus I. in Epiſt. ad Ep. Gall. cap. 6. quod Innocentius I. Epiſt. ad Patr. Conc. Carthag. quod Hormiſdas Epiſt. ad Poſſeſſorem Ep. quod Gregorius Magnus lib. 9. Moral. cap. 9. quod Leo I. Epiſt. 1. ad Flavianum. Neque in his amplius immorandum, cum & ex jam dictis ſatis pateant, & ipſa orationis Dominicæ petitio, *Et ne nos inducas in tentationem*, abunde probet, auxilium gratiæ perſeveranter petendum, ne inducamur in tentationem, hoc eſt, Auguſtino interprete lib. de Catechiz. rudibus cap. 25. *Induci patiatur ſuo auxilio deſerens ordine occultiſſimo*. Si enim hoc eſſet in hominis poteſtate, ut tentationibus reſiſteret, ut quid peteretur a Deo? *Legem credendi lex ſtatuit ſupplicandi*, ut ait Cæleſtinus Epiſt. ad Ep. Gall. cap. 11. *Ut ſcivi* (ait Sapiens, Sap. 8.) *quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det*. Lucæ 22. *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*. Matth. 26. *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma*; & alia id genus in Scripturis paſſim occurrentia nihil aliud probant, quam non poſſe homines ſuis viribus ſine gratia tentationibus reſiſtere, illæſive ſuperare. Quod & Tridentinum de juſtis decernit, dum illos, ait „ formidare debere de pugna, quæ ſupereſt cum carne, cum mundo, cum diabolo: in qua victores eſſe non poſſunt, niſi cum Dei gratia Apoſtolo obtemperent dicenti; *debitores ſumus non carni, ut ſecundum carnem vivamus &c.* “ Supereſt, ut ad illud reſpondeamus, quod objiciunt Catechiſmum aſſerere, D. Petro, dum Chriſtum negavit, in ſumma ſpiritus alacritate non reſpondiſſe vires. Hoc dictum Auguſtini eſſe, puto, non inficiantur, eſſe etiam Sanctorum Patrum quamplurium. Si negent, teſtes adhibebimus, quorum nec illi ipſi teſtificationem aliqua poterunt exceptione detrectare, aut ſi detrectarint, hoc conſequemur, nihil novi aſſeruiſſe Catechiſmum, quod & antiquiores, & noſtetici expreſſius multo non dixerint, ut hac etiam in re proferamus & nos nova, & vetera, videantque univerſi quanto jure in Catechiſmo damnent, quod in aliis exoſculantur, atque ſuſcipiunt, caveantque vel ipſi, ne in illam Domini comminationem incurrant, Proverb. 20. *Pondus & pondus: menſura & menſura, utrumque abominatio eſt apud Deum*. Maldonatus in cap. 13. Joann. num. 65. ad illa Chriſti verba, quæ ſunt apud Joannem: *Quo ego vado, vos non poteſtis venire*, allata plurium eorumque graviſſimorum Patrum interpretatione (quam fideliter, alii viderint, ut & ipſe vidit, qui poſtmodum ſuam illorum auctoritate confirmat) mox ſubjungit: „ Cæterum, ſi non auctorum perſonas, ſed ipſa Chriſti verba reſpiciamus, probabilius eſt, non de vita beata, ſed de morte ſua loqui. *Quo ego vado*, id eſt, ad mortem, *vos non poteſtis venire*. Quid ergo nonne & illi mori poterant? Poterant quidem, ſi conditionem ſpectes: homines quippe natura mortales erant: non poterant, ſi ſpectes animum, & voluntatem, quia nondum tanta erant fide, tamque conſtanti, ut pro Chriſto mori poſſent. Sic Petrus, ſic Chriſtus intellexit. Quare non poſſum te ſequi modo? *Animam pro te ponam &c.* “ Et ne hoc univerſum de Apoſtolis dictum cavillentur, non ſigillatim de Petro, en quæ ille idem paulo poſt ſubjicit. „ Cur ergo Petrus in mortem ſequi Chriſtum non poterat? Id duplicem intelligentiam habere poteſt. Aut non poſſe modo ſequi, quia ejus fides ſatis robuſta non erat; ſecuturum poſtea ſuo tempore, cum fides ejus corroborata fuiſſet, quemadmodum Cyrillus, Theodorus Mopſueſtienſis, Auguſtinus, Beda, Rupertus exponunt. Quid feſtinas Petre, inquit Auguſtinus tract. 66. in Joan. nondum te ſuo ſpiritu ſolidavit petra; noli extolli præſumendo, non potes modo: noli dejici deſperando, ſequeris poſtea. Aut non poterat ſequi, quia ejus tempus nondum advenerat, quia prius Evangelium prædicare, multaque pati oportebat, ut Theodorus Heracleotes interpretatur. Prior ſenſus melior, quia, ut ait Auguſtinus, & ex infra dictis manifeſtum eſt, voluit Chriſtus ejus audaciam, & jactationem tacite reprehendere, plus de ſe polliceri, quam aut præſtiturus ſit, aut quibus tunc erat viribus, præſtare poſſet “. Hæc Maldonatus, cujus verba de Petro ſpeciatim multo ſunt ſignificantiora, quam quæ Catechiſmus habet: ait enim, non potuiſſe Petrum ſequi Chriſtum ad mortem, quia ejus fides ſatis robuſta non erat: deerat ergo illi robur illud fidei, non reſpondebant illi fidei vires, plus de ſe pollicebatur, in ſumma nimirum ſpiritus alacritate, quam quibus tunc erat viribus præſtare poſſet, non reſpondebant vires. Quare ille idem in Matth. 26. ad illa verba, *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem: Spiritus promptus eſt; caro autem infirma*: „ cauſæ (inquit) redditio eſt, quamobrem orare debeant, quia etiamſi animus, ac voluntas illis non deſit, vires tamen deſunt, niſi a Deo per orationem impetrent “. Et paulo poſt. „ Videtur autem ad ſuperiorem illam diſcipulorum jactantiam alludere: magnos enim animos, magnos ſpiritus oſtentaverant, cum ſinguli dixerant Petri vocem ſecuti: *Etiamſi oportuerit me mori tecum, non te negabo*. Non vult Chriſtus animum illum improbare, atque dejicere; ſed eo potius laudato, infirmitatis carnis admonet, ut doceat, quamvis magno, promptoque animo ſint, oportere tamen orare eos, quia caro infirma eſt “. Et quid orare niſi vires, quibus poſſint non ſuccumbere ſub carnis infirmitate, ex qua juxta D. Thomæ doctrinam 1. 2. q. 109. a. 9. oritur neceſſitas auxilii gratiæ etiam in renatis, & juſtificatis? Si orare debent, non habent ergo, quod petunt. Orant ſibi tribui vires a Deo, quibus tentamenta ſuperent, illas ergo non habent: voluntatem nihilominus aliquam ſuperandi habent: non enim inviti, vel nolentes orant, & ſi quod poſtulant, volunt, vere volunt vincere, cum auxilium & vires poſcunt, ut faciant; vires, inquam, efficaciſſimas, quibus nedum poſſint, ſed ita poſſint, ut id efficiant, quod poſſunt; orant ſibi poſſibilitatem cum effectu ſanata & adjuta voluntate divinæ gratiæ munere, tribui.

Verum ut in ore duorum teſtium ſtet omne verbum, audiamus & alterum. Is eſt Toletus Eminentiſſimus Cardinalis: hic in Joannem, ad illa Chriſti Domini verba cap. 13. Jo. in comm. præced. ante penultimum: „ *Quo ego vado, non potes me ſequi modo*. Negat (inquit) ſequelam, ſed ſpem concedit. Non (inquit) potes ſequi; non abſolute, ſed *modo*, tum quia nondum completa erant, quæ de Petro divina ordinatione diſpoſita erant: multa enim per ipſum facienda decreverat Deus, quæ poſt aſcenſionem Chriſti effecta ſunt; tum quia, ut dicit Cyrillus lib. 9. cap. 26. nondum acceperat robur, & vires illas ſpiritus, qui-

„ bus

„ bus mortem intrepide ſubiret “. Nondum acceperat robur & vires: non reſpondebant ergo vires: alacritatem tamen ſpiritus & animi jam habebat, cum diceret: *Animam meam pro te ponam*. Poſt pauca ſubjicit idem ibid. comment. ult. „ Permiſit autem Deus Pe-
„ trum ad tempus cadere, ut non ſuis viribus, ſed di-
„ vinæ virtuti, & gratiæ, qua non juvante neceſſe eſt
„ vinci, confidere diſceret “.

Hinc igitur conſtat Catechiſmum nihil de D. Petro tradere, quod non ſolus Auguſtinus, verum & ipſo Maldonato aſſentiente Theodorus Mopſueſtienſis, Beda, Rupertus, & Cyrillus, ipſo Toleto etiam teſtificante, atque conſentiente, non dixerint. Quæ ſi vera ſunt, ut nulla omnino poſſunt vel cavillatione, vel tergiverſatione inficiari, cur quæſo in Catechiſmo Romano damnant, quæ in aliis approbant? Cur non illud idem iiſdemque propemodum verbis in Maldonato, & Toleto reprehendunt, quod in Catechiſmo Tridentini tamquam pene hæreticum improbare non erubeſcunt? An ſacratior nobis eſſe debet Maldonati, atque Toleti authoritas, non dicam, quam Auguſtini, Cyrilli, Bedæ, Ruperti, ſed quam Catecheſeos Tridentinæ, ſummorum Pontificum eam approbantium, Conciliorumque approbatorum auctoritas? Quid his addam? Numquid vel ipſa Chriſti Domini dicentis, Petrum tunc non potuiſſe, prævalebit ſententia, illis etiam auctoribus ſic intelligenda, fidem Petri tum temporis, *non ſatis robuſtam, non fuiſſe tantam, tamque conſtantem, non fuiſſe Petrum iis viribus, vires illi, cæteriſque Apoſtolis defuiſſe, nondum eum robur, ac vires accepiſſe?* Aut numquid phraſes illæ multo ſignificantiores ſunt illa, qua dicitur, ei non reſpondiſſe vires?

C A P U T XIV.

In quo diluitur aliud argumentum ex eo deſumptum, quod Catechiſmus videtur aſſerere, Chriſtum non pro omnibus mortuum eſſe, vel ſanguinem fudiſſe.

CElerberrimum illud D. Auguſtini effatum lib. 1. de Trinit. cap. 3. dum de ſacroſancto Trinitatis arcano ageret, dicentis, *nec periculoſius alicubi erratur, nec laborioſius aliquid quæritur, nec fructuoſius invenitur*; ad hanc de Chriſti ſervatoris paſſione, ac morte, quæ tangitur in hoc, quod proponitur, argumento, difficultatem, ſi quis transferat, is profecto non a vero aberraverit. Uti enim in Sacræ Triados diviniſſimo Sacramento declarando erroris non minimum periculum imminet, ſtudio ac labore indefeſſo eſt opus, fructus vero maximus ex ſapienti declaratione percipitur: ita ſane in hujus de Chriſti Domini paſſione quæſtionis elucidatione ſummum diſcrimen, multa opera, profectus ſupra quam dici poteſt maximus invenitur. Nam ſi ad aliquos duntaxat Jeſu Salvatoris ampliſſimam charitatem coarctaverimus, quantum periculum ne aliquid de copioſa ipſius redemptione detrahamus? Sin etiam pluſquam par eſt, amplificare nitamur illius effectus, nonne periclitamur, ne grandiores vanæ præſumptionis ſpiritus in animis hominum ad laxiora proclivibus ingeramus? Quanta operoſitas, & πραγματεία in tam variis tam diſſidentium authorum ſententiis perſcrutandis, diſcutiendis, dijudicandis? Quantus denique in caſto Dei timore, atque amore profectus, ſi veritas eluceſcat? Hoc abſque dubio Catechiſmus Romanus abunde præſtitit, ut mirum plane mihi ſemper viſum fuerit, inveniri poſſe homines, qui ſanctiſſimam illius doctrinam non vellicare modo, ſed præfocare velle videantur. Nihil mentior. En quid objiciunt octavo: „ Catechiſmus Romanus in
„ explicatione verborum Conſecrationis Calicis ſatis in-
„ nuit, imo & aperte dicit, Si fructum, quem ex ef-
„ fuſo Chriſti ſanguine homines perceperint, cogitemus,
„ non ad omnes, ſed ad multos tantum eam utilitatem
„ pervenire intelligemus. Quinam vero multi ſint illi,
„ mox explicans, ait, electos ex Judæis, & Gentibus
„ intelligi. Hoc vero dictum, quod Chriſtus tantum
„ pro prædeſtinatis mortuus ſit, errorem eſſe, imo hæ-
„ reſim Prædeſtinatianorum Godeſcalci, & Calviniſta-
„ rum, fere omnes recentiores annotant, cum aperte
„ contradicat Scripturis dicentibus, Chriſtum pro omni-
„ bus mortuum eſſe, 2. ad Corinth. 5. ſeipſum dediſſe
„ redemptionem pro omnibus, 1. ad Timoth. 2. eſſe
„ propitiationem pro peccatis totius mundi, 1. Joan. 2.
„ Ex quibus aperte colligitur, Chriſtum fudiſſe ſangui-
„ nem ex intentione redimendi omnes, & ſi ad aliquos
„ non pervenit utilitas ex paſſione Chriſti, illud acci-
„ dit ex eo, quod ipſi nolint, ut ex Hieronymo Mal-
„ donatus explicat ad cap. 20. Matth. n. 28. “

Ut hoc argumentum evidentius diluatur, nihil mirum alicui videatur, ſi aliqui uno, alii alio in hac diſputatione loquantur modo: cum in Scriptura hanc etiam locutionum varietatem reperire ſit: ut enim D. Paulus ait de Chriſto, 2. ad Corinth. 5. *Unus pro omnibus mortuus eſt Chriſtus*: & 1. ad Timoth. 2. *Qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus*: & ad Hebr. 2. *Ut gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem*: & 1. Joan. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi*: ita etiam ipſe idem Paulus dicit ad Hebr. 9. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata*. Et ipſemet Chriſtus apud Matthæum 20. & Marcum 10. *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis*. Et iterum Matt. 26. & Marci 14. *Hic eſt Sanguis meus, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Quæ verba in conſecratione calicis tota tam ſæpe repetit Eccleſia. Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 3. *Etſi ille* (Chriſtus) *pro omnibus mortuus eſt, non omnes tamen beneficium mortis ejus recipiunt*. Concilium Valentinum in Galliis anno 855. habitum, cap. 4. ait: *Chriſtum non fudiſſe ſanguinem pro omnibus, ſed tantum pro iis, qui credunt*; damnatque omnes eos, qui ſecus ſentiunt. Eademque diverſitas in Eccleſia Lugd. in lib. de retinenda Script. verit. Auguſtino Epiſt. 102. ad Evod. Tract. 45. in Joan. Proſpero ad 1. objectionem Vincentianam, & Capitula Gall. reſp. 9. & ſent. 9. aliiſque ſanctis Patribus, & D. Thoma ad Hebræos 2. lect. 3. reperitur, nec mihi in animo eſt, varia illorum teſtimonia, quæ hinc & inde ab authoribus proferuntur, adducere; ſicut nec improbare interpretationes varias, quas iidem ſanctiſſimi Patres illis Scripturis adhibuerunt. Alii ſiquidem univerſales illas de Chriſti morte, ac redemptione ſententias ſic interpretantur, ut omnes explicent, *aut fideles, aut prædeſtinatos*. Alii vero *pro omnibus* intelligunt mortuum Chriſtum *ſufficienter*, quia pretium ſanguinis ejus ſufficit pro omnibus; non tamen *efficaciter* vel *efficienter*.

Ut autem breviſſime, quantum materia patitur, totum hoc, & allatam in objectione difficultatem enucleare valeamus, illud omnino præmittendum cenſemus, quod ex D. Thoma 3. p. q. 48. non obſcure, imo aperte colligitur, paſſionem Chriſti Domini quinque rationes habere: eſt enim ſatisfactio, ſacrificium, redemptio, meritum, & cauſa efficiens reſpectu ſalutis hominum. Eſt ſatisfactio, quia proprie ſatisfactio eſt debiti ſolutio, ut vere ſatisfacere is etiam dicatur, qui tantum reddit creditori, quantum ei vel a ſe, vel ab alio debebatur ſive ex mutuo & accepto, ſive ex delicto, ſive quacumque alia ratione, dummodo ex intentione reddendi æquale id faciat. Chriſtus autem Dominus vadem ſe apud Deum pro ipſis hominibus conſtituit. Unde per paſſionem, ac mortem Deo reddens, quantum illi ab hominibus debebatur, veriſſime ſatisfecit, ejuſque paſſio propriiſſime ſatisfactionis rationem ſortita eſt. Sacrificii vero natura in eo ſita eſt, ut ſit oblatio rei externæ certo ritu cum immutatione facta in agnitionem ſummi dominii, quo Deus rebus omnibus dominatur. Chriſtus vero Dominus *oblatus eſt, quia ipſe voluit*. Iſai. 53. *tradiditque ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis*. Ad Eph. 5. Idque cum immutatione per paſſionem & mortem peracta, atque ita ſeipſum obtulit in honorem Dei, ac ſi aliunde hoc debitum non fuiſſet, & propter hoc bonum in natura humana inventum Deus humano generi placatus eſt: unde ipſius paſſio rationem ſacrificii propitiatorii habuit. Redemptio autem in eo conſiſtit, ut per ipſam pretium exſolvatur, quo a ſervitute quis liberetur. Chriſtus vero *dedit redemptionem ſemetipſum*. 1. ad Timoth. 2. & 1. ad Corinth. 6. ſuoque pretioſiſſimo ſanguine *nos redemit a maledicto legis*, ad Hebr. 2. a ſervitute peccati, a tyrannide diaboli, & a graviſſimo mortis, ac miſeriæ jugo. Idem ergo ſanguis, ut in gloriam Dei effuſus, ſacrificium eſt; ut in compenſationem injuriæ illatæ Deo per peccatum, eſt ſatisfactio; ut per illum a captivitate vindicamur, redemptio. Quatenus vero voluntaria hæc paſſio ex ſumma in Deum charitate, & gratia capitis unum corpus myſticum cum hominibus conſtituentis proceſſit, meriti tum pro ſe, tum pro nobis rationem induit. Demum quia Chriſti humanitas inſtrumentum eſt ad omnia fini Incarnationis accommodata, ejus voluntaria paſſio efficientis cauſæ inſtrumentalis tamen vim ac virtutem conſecuta eſt.

Verum cum Chriſtus paſſione ſua nedum potuerit reddere, ſed de facto plus honoris & gloriæ Deo reddiderit, quam injuriæ cuncta omnium & ſingulorum hominum peccata originalia, actualia, mortifera, venialia inferre valeant, ob ſummam ipſius chariratem, acerbitatem paſſionis, & infinitam perſonæ ſatisfacientis dignitatem, ex qua potiſſimum ſatisfactionis valor perpenditur; fit inde ut abſolute, ſimpliciter, & omnibus

Digitized by Google

modis Chriſtus pro omnibus omnino hominibus Deo cumulatiſſime ſatisfecerit. Atque hac ratione ſpectata Chriſtus pro omnibus nullo prorſus excepto mortuus eſt, quia quicquid offenſæ ab hominibus in Deum commiſſum eſt, morte ſua, qua Deum multo amplius glorificavit, abundantiſſime compenſavit. Nec vero eſt, quod quis dicat idem prorſus dici poſſe de peccatis dæmonum; quamvis enim ex eo capite, quo infiniti valoris eſt Chriſti ſatisfactio, etiam prævaricantium angelorum crimina ſuperavit, plus exhibendo, quam ſint illorum in Deum injuriæ: quia tamen non dæmonum, ſed hominum duntaxat cauſam, ut ſic loquar, vadimonium ſuſceperat, ex vadis officio non pro malis Angelis, eorumve peccatis, ſed pro ſolis hominibus, & pro omnibus quidem, omniumque delictis ſatisfeciſſe dicendum eſt.

Rurſum quia etiam ratio ſacrificii honorem Deo tanquam primo principio, ac ſupremo Domino debitum reſpicit, & hanc gloriam perſonæ ſacrificantis, & hoſtiæ cum immutatione oblatæ dignitas exæquavit, ita ut etiamſi homines univerſi quotquot vel fuere, vel ſunt, vel erunt totos ſeſe in hanc divini numinis gloriam immolaſſent, nunquam vel eminus ad debitum honorem accedere potuiſſent: unus tamen Chriſtus omnium hominum perſonam ſuſtinens morte ſua Deo honorem divinæ majeſtati æqualem exhibuit, hoc etiam pacto pro omnibus omnino nullo prorſus excepto mortuus eſt, hoc eſt, multo majorem, quam omnes omnino poſſent homines exhibere honorem Deo, ſacroſancto crucis ſacrificio detulit. Ex quo conſequenter factum eſt, ut Deus toti naturæ humanæ propter tantum bonum in ea repertum placatus ſit, atque ab illa indignitatem ex originali peccato in ea relictam abſtulerit. Quæ ſane indignitas non peccatum, ſed pœna peccati eſt: quare in Patribus veteris Teſtamenti etiam ſine ullo peccato, vel pœna peccatis actualibus debita, indignitas illa totius naturæ ſuperat, ex qua licet jus ad gloriam ex gratia, & charitate promanans haberent, ab eadem tamen excludebantur, excluſique manſiſſent in perpetuum, niſi Verbum æternum naturam ſine perſona humana hypoſtatice aſſumptam ſanctificaſſet, ab eaque illam indignitatem ex originali, quod naturæ, non perſonæ peccatum eſt, provenientem, ſatisfactione, ac ſacrificio per paſſionem & mortem exhibito ſuſtuliſſet: eaque ratione Chriſtus etiam januam regni cæleſtis aperuiſſe dicitur, non quia duntaxat peccata, quibus ab ingreſſu supernæ patriæ arcemur, morte ſua dimittenda promeruit, verum & quia natura humana Verbi uniti perſona jam ſanctificata, & ab illa indignitate, quam contraxerat, in iis qui Chriſto ut capiti uniuntur, erepta, nihil jam habet amplius, quo a foribus & ingreſſu æternæ gloriæ propellatur; nihil, quo jus illi per gratiam ad æternam felicitatem conceſſum impediatur. Atque hoc etiam ſenſu Chriſtus pro omnibus omnino mortuus eſt: nam licet parvuli, vel ii etiam adulti, qui cum peccato originali decedunt, ea etiamnum indignitate teneantur; hoc tamen non impedit, quin ejus beneficii participes aliquatenus & iſti ſint, quatenus videlicet hoc illis etiam, ut & cæteris, morte ſua obtinuit Chriſtus, ut ſola illa indignitate, ſi aliunde peccata non eſſent, a gloria non arcerentur, quod antiquis Patribus Chriſto nondum paſſo, & conſequenter Deo nondum Chriſti ſacrificio & ſatisfactione placato conceſſum non fuerat.

Advertendum ſecundo, uti priores illæ duæ rationes ſatisfactionis, & ſacrificii Deum reſpiciunt; ita duas poſteriores principalius ad hominem referri: ſicut enim Deo ſatisfit, & ſacrificatur, ita redemiſſe hominem, & promeruiſſe illi Chriſtus dicitur; non quod etiam redemptio & meritum etiam aliquatenus in Deum non ordinentur; nam & redimitur homo, quia pretium Deo ſolvitur, cui vere debetur, & Chriſtus a Deo & ſibi, & hominibus promeruit. Redimi tamen non dicitur Deus, nec meritum Deo quippiam tribuit: alia igitur ratione hæ duæ rationes in Chriſti paſſione repertæ diſcutiendæ ſunt, quam illæ duæ priores; & quidem redemptio, ac meritum Chriſti triplici ex parte conſiderari poſſunt; ac primo quidem ex ea, ex qua ortum habent, voluntate humana, ac charitate creata Chriſti Domini; ſecundo ex parte ipſius pretii, quo fit redemptio, vel operis meritorii, quo Chriſtus promeruit; ac demum ex parte ipſorum, qui redimendi ſunt, & quibus Chriſtus eſt promeritus. Si voluntatem & charitatem Chriſti, qua redemit, & meruit aliis, intueamur, eam ad omnes extendi ſine ullo dubio proſpiciemus. Charitas enim Chriſti omnes omnino homines complectebatur, & ferebatur in omnes nullo prorſus excepto, ut eos redimeret, illiſque promereretur. Verum quia hæc charitas homines propter Deum ſumme dilectum adamabat, certiſſimum plane, Chriſtum ea charitate Deum primitus amore amicitiæ dilexiſſe; & eum, ut etiam Ethnicis notum fuit, eadem velle, & eadem nolle ea demum vera ſit amicitia, quis in dubium revocet Chriſtum Dominum in omni actu charitatis, quæ amicitia eſt hominis cum Deo, ſummam habuiſſe voluntatis humanæ deliberatæ cum divina conſenſionem? Ajebat ipſe: *Meus cibus eſt*, Joan. 4. *ut faciam voluntatem ejus, qui miſit me*. Joan. 5. *Non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me*. Joan. 14. *Quæ placita ſunt ei, facio ſemper*. Quare cum in omni actu charitatis, quo ipſos homines diligebat, multo magis Deum diligeret, haud dubium, quin etiam in omni hujuſmodi volitione, beneplacitum Dei adjungeret, in illo igitur actu, quo omnes homines diligebat, volens ipſos redimere, illiſque promereri, Dei beneplacito, & perfectiſſima ſuæ humanæ voluntatis cum divina voluntate Patris conſenſione, voluntatem illam moderabatur: atque adeo volebat ille quidem omnes redimere, volebat omnibus promereri, ſed totum hoc juxta beneplacitum divinæ voluntatis. Hoc & ipſe Molina ſatis perſpexit, dum diſp. 2. q. 23. art. 4. & 5. §. Pro ſolutione in Concil. ait: „ Æquiſſimum erat, ut omnia ſua merita Patris voluntati per „ omnia ſubjiceret, cujus humana voluntas Paternæ quo„ que voluntati omnino conformis erat “. Ex illo igitur capite, quo omnes homines diligebat, pro omnibus mortuus eſt; ex alio vero, quo illud ipſum juxta Dei beneplacitum exoptabat, non omnibus redemptionem ſuam applicandam, non omnibus meritum ſuum profuturum ſaltem ad finem uſque, & præſciebat, & volebat.

Si vero valorem pretii, & dignitatem meriti reſpiciamus, cum hæc ex redimentis & promerentis infinitate, qui & pretium erat, infinitam quamdam pretioſitatem conſequerentur, quis dubitet ad omnes redimendos, & ad promerendas omnibus & ſingulis quaſcumque gratias ſufficientiſſima fuiſſe?

Denique ſi redemptionem, ac meritum Chriſti ex illorum parte ſpectemus, qui redimendi ſunt, vel in quibus promeritum a Chriſto præmium recipi debet, certiſſimum plane, non pro omnibus Chriſtum ſanguinem ſuum fudiſſe; cum ſacroſanctum Concilium Tridentinum id plane definiat. *Etſi* (inquiens) *ille* (Chriſtus videlicet) *pro omnibus mortuus eſt, non omnes tamen recipiunt beneficium mortis ejus*. Idque ratione patentiſſima comprobatur: nam infantes ſaltem ii, qui nulla parentum culpa moriuntur in uteris maternis, nihil plane recipiunt ex Chriſti redemptione, ac meritis proficiſcens. Quis vero dicat, non potuiſſe Chriſtum promereri, ut ſic cauſarum naturalium ſeries, & influxus temperaretur, ut minime baptiſmi receptio in illis impediretur? Potuit ſane id obtinere Chriſtus ſuo merito utpote infinito: atque illud ſi Chriſtus fuiſſet promeritus, fuiſſet & conſecutus: nihil ſiquidem vel prece, vel merito Chriſtus a Patre voluntatis humanæ efficaci ac deliberata intentione aſſequi voluit, quod ipſi conceſſum non fuerit, *qui in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſque ad illum, qui poſſit illum ſalvum facere a morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens exauditus eſt pro ſua reverentia*, ad Hebr. 5. *Scio*, ajebat Martha, Joan. 11. *quia quæcumque popoſceris a Deo, dabit tibi Deus*. Et ipſemet Patrem alloquens ibid. *Ego autem ſciebam, quia ſemper audis me*. Quare ſi Chriſtus precatus eſſet, & meritum ſuum deliberata & efficaci voluntate ad hoc applicaſſet, ut aliqui, vel omnes ex diris non dicam inferni, vel ſaltem purgatorii pœnis liberarentur, haud dubie illud conſecutus fuiſſet, illique de facto eſſent illis ſuppliciis ſoluti: nec minus, ſi Chriſtus Dominus Patrem abſolute ac ſimpliciter oraſſet, vel infinitum meritum eo direxiſſet, ut omnibus omnino ea conferrentur auxilia, quibus & converterentur, & in fide, ac gratia ad mortem uſque nedum perſeverare poſſent, ſed cum effectu perſeverarent, certiſſime hujuſmodi adjutoria gratiæ illi ex meritis Chriſti reciperent. Non enim Deus fidelis potuit quippiam Unigenito deprecanti, ac promerenti merito infinito, & voluntate abſoluta, vel denegare, vel promiſſum non implere. Ut autem hæc evidentius conſtent, & ipſorum adverſantium, atque objicientium propria confeſſione probentur;

Advertendum eſt tertio, Chriſtum Dominum nedum agnoviſſe ſcientia infuſa ſigillatim omnes & ſingulos, qui a Patre in ipſo fuerunt electi ante conſtitutionem mundi, omneſque ac ſingulas gratias omnibus illis & ſingulis prædeſtinatis ejus meritis vel jam collatas vel conferendas, verum etiam ſciviſſe (ſi vera eſt ſententia illorum, qui adſtruunt ſcientiam mediam) eſſe in Deo hujuſmodi ſcientiam, qua Deus prævidet, hos & illos homines convertendos, ac perſeveraturos, ſi talia & talia illis auxilia tali loco, tempore, atque in his vel illis circumſtantiis conferantur: non convertendos autem, vel non perſeveraturos, ſi alia, vel illa eadem aliis aliove tempore tribuantur. Non enim crediderim, eo illos temeritatis & audaciæ proruptur os, ut illud de

Chri-

Digitized by Google

Chriſto auſint dicere, quod illorum ſignifer atque dux de Auguſtino, cæteriſque Patribus, ac Theologis, qui ante annum 1563. ſcripſerunt, dicere non eſt veritus, latuiſſe nimirum illos omnes eam ſcientiam mediam: ſiquidem ſi Chriſtum latuiſſet hæc Dei ſcientia, qua ratione illa Chriſti Domini ſententia, qua nituntur eam probare, merito uti poſſent ad ſuam ſententiam confirmandam: *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent?* Hanc ergo ſcientiam, ſi vera eſt, Chriſtum agnoviſſe diffiteri non poſſunt. Noverat igitur Chriſtus ut homo, Deum hoc prævidiſſe, ſi hujuſmodi auxilia illis & illis ſuppeditentur, convertentur, & perſeverabunt; ſin alia, minime. Hac ergo in Chriſto ſuppoſita cognitione, vel ipſe voluit intentione efficaci omnibus & ſingulis hominibus ea auxilia promereri, quibus ipſemet ut Deus præviderat convertendos, vel non perſeveraturos præſcierat; ſi dicant, illa priora efficaciter voluiſſe mereri, cum inane illius eſſe meritum hujuſmodi non potuerit, ut nec ipſi diffitentur, conſequens eſt, ut omnes & ſinguli homines ea recipiant gratiæ auxilia, quibus juxta Dei præſcientiam convertendi, ac perſeveraturi ſint. Nullus itaque peribit hominum, nullus damnabitur: hoc vero catholica deteſtatur Eccleſia. Sin dixerint, noluiſſe Chriſtum illa promereri, ſed quibuſdam illa, quibus Deus illos præſciebat convertendos, & perſeveraturos, aliis vero alia, quibus quidem poſſent converti, ac perſeverare, non tamen converterentur, vel perſeverarent; æquos hic Judices appello, an non conſequens ſit, Chriſtum alia ratione multo excellentiori meritum paſſionis ac mortis ſuæ direxiſſe pro electis, alia vero pro iis, qui electi non ſunt? Quod ſi verum eſt, etiam non minus verum, alia ratione pro electis mortuum, quam mortuus ſit pro aliis, qui prædeſtinati non ſunt; pro illis fudit ſanguinem, ut fructum ultimum meriti, ac redemptionis ipſius conſequerentur, ſalutem videlicet æternam; pro aliis ut duntaxat gratias aliquas vel ſufficientes, vel efficaces quidem, ſed ad tempus reciperent. Hæc ratio eſt cur Scriptura, cum toties totieſque repetat Chriſtum pro omnibus mortuum, alibi tamen animam ſuam in redemptionem pro multis dediſſe pronunciat; illæ priores locutiones ſatisfactionem, & ſacrificium Chriſti, quibus totius humanæ naturæ indignitas eſt ſublata reſpiciunt, itemque redemptionem ac meritum Chriſti, ut ex charitate omnes homines amplectente proceſſit: poſteriores aliæ ad eandem redemptionem ac meritum, quatenus beneplacito Dei ſubjecta fuere, & veluti limitata quoad fructum ſaltem ultimum referuntur. Priores attendit Tridentinum citatum, dum ait: *Etſi Chriſtus pro omnibus mortuus eſt*: poſteriores, dum ſubjicit: *Non omnes tamen recipiunt beneficium mortis ejus*. Quid enim ſibi vult Tridentina Synodus hoc additamento: *Non omnes recipiunt beneficium mortis Chriſti?* Quid hoc eſt non recipere? An quod aliqui ſint, qui nullam omnino gratiam ex merito paſſionis Chriſti recipiant? An vero quod etſi gratiam aliquam ſaltem ſufficientem ex merito mortis illius tanquam phyſica ejus ſubjecta ſuſcipiant, nulla tamen illi voluntate libera aſſentiantur, eamve ſequantur? Si primum ſenſum horum Tridentini verborum amplectatis, ubi gratia illa ſufficiens generalis & communis omnibus? Si ſecundum ſequaris, nunquid majori dilectione illos proſecutus eſt Chriſtus, potiorique ratione pro illis mortuus eſſe dicendus eſt, quibus nedum ut gratiam reciperent, ſed etiam ut eam ſequerentur, promeruit? An in illud iterum recidemus, quod bonus uſus liberi arbitrii, & gratiæ ab ipſa non ſit gratia? Bonum ergo aliquod in nobis erit ex nobis, non a Deo, non ex Chriſti meritis: ſi enim hoc, quod eſt, uti data nobis gratia, bonum eſt, imo multo melius, quam ſimpliciter recipere gratiam, profecto peſſimi partitores illi ſunt, qui, quod bonum quidem eſt, Deo & Chriſto tribuunt, ſibi vero, quod melius. Uſus gratiæ ipſa etiam gratia potior eſt, ſicut & actus potentia. O quantum diviniſſimo Chriſti merito detrahunt, dum illud amplificare videri volunt, ii, qui ſic inter ſe ac Chriſtum Dominum partiuntur, ut ipſius meritis adſcribant, quod bene poſſint vivere, ſibi ſolis, quod potentia illa ſibi ex ejus meritis conceſſa recte utantur, & bene vivant! Ita ne vobis ipſis adblandimini, ut Chriſti velitis eſſe, quod minus eſt, quodque cum peccato ſtare poteſt; veſtrum vero quod majus & præſtantius, quod peccatum non compatiatur? Sin vero iſta vos dicere vetat modeſtia, tandem, tandem fateamini eo meritum Chriſti protendi, ut etiam ipſam recipiamus, eaque bene utamur; cur autem Chriſtus, vel nullam aliquibus internam gratiam promeruerit, velut infantibus ante ortum in vulva præfocatis, vel aliquam quidem ſit promeritus, non tamen illius bonum uſum, vel etiam aliquem gratiæ bonum uſum, non tamen illius, quæ ad perſeverandum conceſſa fuerat; aliis vero etiam ipſum donum perſeverantiæ, quo non niſi perſeverantes ſint, undecumque tandem hæc efficacia proveniat: Cur, inquam, his illud, aliis iſtud Chriſtus meruerit, ad arcana Dei judicia revocandum. Interim tamen verum eſt, plus dilexiſſe illos, quibus uſum gratiæ perſeverantis promerere voluit, quam eos, quibus illud ipſum ſuo merito noluit conferre. Redemptionis proprietatem, ut ait Proſper, in iſtis agnoſcimus, quos erutos de poteſtate tenebrarum transfert in regnum gratiæ & gloriæ, in quo cum ipſo regnantes animæ expectant adoptionem filiorum Dei perfectam, redemptionem corporum ſuorum. Demum hoc admittendum, ſi fructum ultimum reſpiciamus, pro electis, quos magis dilexit, mortuum eſſe Chriſtum. At quid dico fructum ultimum? *Dicitur*, inquit D. Th. 1. 2. q. 70. a. 1. *in corporalibus fructus id, quod ex planta producitur, cum ad perfectionem pervenerit, & quamdam in ſe ſuavitatem habet*: & paulo poſt, *fructus hominis dicitur ultimus hominis finis, quo debet frui*. Quare Catechiſmus ad hunc fructum reſpiciens recte dixit, quod illa verba, quæ in conſecratione Calicis ſancta Eccleſia ſpiritu Dei inſtructa ſimul conjunxit, *pro vobis & pro multis effundetur*: „Pertinent ad Paſſionis
„ fructum, atque utilitatem declarandam: nam, ſi ejus
„ virtutem inſpiciamus, pro omnium ſalute ſanguinem
„ a Salvatore effuſum eſſe, fatendum erit: ſi vero fru-
„ ctum, quem ex eo homines perceperint, cogitemus,
„ non ad *omnes*, ſed ad *multos* eam utilitatem perve-
„ nire, facile intelligemus. Cum igitur, *pro vobis*, di-
„ xit, vel eos, qui aderant, vel delectos ex Judæo-
„ rum populo, quales erant diſcipuli, excepto Juda,
„ quibuſcum loquebatur, ſignificavit. Cum autem ad-
„ didit, *pro multis*, reliquos electos ex Judæis, aut
„ Gentibus intelligi voluit. Recte ergo factum eſt, ut
„ pro *univerſis* non diceretur, cum hoc loco tantum-
„ modo de fructibus paſſionis ſermo eſſet, quæ ſalutis
„ fructum delectis ſolum attulit. Atque huc ſpectant
„ verba illa Apoſtoli: *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad*
„ *multorum exhaurienda peccata*: ad Hebr. 9. Et quod
„ Dominus apud Joannem, inquit, Joan. 7. *Ego pro*
„ *eis rogo, non pro mundo rogo, ſed pro his, quos de-*
„ *diſti mihi, quia tui ſunt*". Quæ Catechiſmi interpretatio cum ſit Auguſtini, Proſperi, Fulgentii, Anſelmi, & quod caput eſt, Concilii Valentini, imo & Tridentini, ut ſupra expendimus, mirum eſt, quod ab aliquo tanquam Calviniſmi damnetur. Non negat Catechiſmus Chriſtum pro omnibus mortuum, idque nec negamus, imo aſſerimus, aſſerendumque ab omnibus ſub anathemate cenſemus, cum & quoad ſatisfactionem, ſacrificium, & ſublatam illam a toto genere humano generalem indignitatem, & quoad ipſius Chriſti Domini voluntatem, ac pretii ſufficientiam, adde etiam ſi lubet, gratiæ pro omnibus ſufficientis meritum, extendatur ad omnes, quod ſupra expoſuimus, & Catechiſmus nomine virtutis ſanguinis Chriſti expreſſit: negamus tamen quoad efficientiam, & quoad ultimum ſalutis fructum Chriſtum pro omnibus eadem plane ratione mortuum. Hoc & ipſos objicientes fateri neceſſum eſſe oſtendimus, etiamſi ad illam ſcientiam mediam recurrant, qua cum Chriſtus ut Deus prænoſſet, non omnes iis auxiliis convertendos, & perſeveraturos, quæ ipſis paſſione ſua promereri voluit; noluit tamen alia illis auxilia ſuis meritis comparare, quibus illos, ut Deus præſciebat & convertendos, & perſeveraturos, quamvis ſecundum voluntatem humanam ex generali charitate omnibus vellet prodeſſe mortem ac paſſionem: quia tamen hæc voluntas, hæc charitas, & merita inde profluentia Deo maxime ſubjecta erant, ſolis a Patre in ſe ipſo electis merito ſuo auxilia, quibus certiſſime liberarentur, adeptus eſt; aliis vero illa duntaxat, quæ vel ſufficientia tantum eſſent, nunquam tamen habitura effectum, vel ſi quæ etiam efficacia, nihilominus illa non eſſent, quibus illi perſeverarent. Fructum igitur ultimum ſalutis non promeruit, niſi multis.

Denique ut illam etiam rationem attingamus, ſecundum quam Chriſti paſſio cauſa eſt efficiens noſtræ ſalutis, certiſſimum plane apud Theologos humanitatem Chriſti paſſione ſua tanquam inſtrumentum Divinitati conjunctum, virtutem in omnia legis novæ ſacramenta influere, ſi debite applicentur, eamque virtutem in ſuſcipientibus, ut oportet, gratiam ſanctificantem producere. Cumque hæc Sacramenta omnibus ex Chriſti inſtitutione ſint propoſita, nullo prorſus ex vi hujus inſtitutionis excluſo, conſequens eſt, ut etiam ex hac parte pro omnibus Chriſtus mortuus eſſe credatur. Quod ſi quibuſdam applicari hæc minime poſſint, id non ex vi inſtitutionis, nec defectu illius virtutis, quam Chriſtus indidit, ſed aliunde per accidens contingit. Si vero illa auxilia gratiæ, quam etiam ſine Sacramentis Chriſtus

efficit,

Digitized by Google

efficit, conſideramus vel ſufficientia omnibus, vel efficacia quibuſdam, etiam ex hoc capite, pro univerſis Chriſtum mortuum dicemus, ita nihilominus, ut pro illis, quibus efficacia impertitur, altiori quadam ratione & dilectione paſſus ſit, ac multo magis pro eis, in quibus perſeverantiæ dono producto, æternæ gloriæ lumen potentiſſima ſuæ virtutis efficacitate producit. Pro iſtis ergo, eorumque ſalute æterna efficienter mortuus, ac paſſus eo ſenſu dicitur, quia æternum gloriæ pondus operatur in illis, & glorioſam etiam corporum reſurrectionem in fine mundi operabitur. Hi ſane illi ſunt, quos ſuas oves vocat, pro quibus bonus ille paſtor animam ſuam ſe ponere profitetur, Joan. 10. Hi illi ſunt, vere ac propriiſſime redempti, Iſai. 62. utpote ab omni omnino ſervitute, atque tyrannide liberati. Hi illi ſunt, qui Joanne teſte, Apoc. 5. illud Chriſto in æternum canticum canunt: *Redemiſti nos Deus in ſanguine tuo ex omni tribu, & populo, & natione.*

CAPUT XV.

Diſſolvuntur duo alia, quæ afferuntur argumenta; alterum de juſtitia commutativa inter Deum & homines; alterum de pœnitentia publica olim etiam pro criminibus occultis impoſita.

SUI ad Deum æqualitatem appetiiſſe Luciferum, appetiiſſe, atque etiamnum appetere, ac in æternum appetituros dæmones, ditiſſima licet ob illud ſuperbiæ crimen expertos ſupplicia, nec ab illo priori propoſito, vel pœnis illis graviſſimis obrutos reſilire, probant abunde, quæ illum ſub typo Regis Tyri dixiſſe, Iſaias cap. 14. ſignificat: *Aſcendam in cælum, & ero ſimilis Altiſſimo.* Unde Auguſtinus qq. veter. Teſt. q. 113. *Elatione inflatus voluit dici Deus.* Si adjungantur verba illa Davidis, Pſal. 73. *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper:* & illud commune de Angelis axioma: *Cui adhærent, immobiliter adhærent.* Hanc vero ſimilitudinem non explicate ac expreſſim, ſed tacite ac latenter illos optaſſe convincit illa ratio, quia non uſque adeo ſtupidi ſunt, & plumbei hujuſmodi ſpiritus, quin illam minime ſibi poſſibilem judicent, vel illius, ad quam non poſſint pertingere, appetitione teneantur. Verum uti Deo ſoli ſeipſo, ſuiſque viribus beatum eſſe competit; ſic illi, dum nimia ſui ipſorum admiratione, naturaliumque contemplatione perfectionum toti occupantur, ea perpetuo inadvertentia ſponte in ſuam felicitatem, illam quaſi propriis viribus conſecuturi feruntur. Quippiam ſimile expertus Pelagius, eo naturæ & quidem corruptæ viros extulit, ut illas ad beatitudinis humanæ conſecutionem ſibi ſufficere, turpiſſima hallucinatione commentus ſit. In eadem ſalebra hæſere Semipelagiani. An etiam & illi, qui jam ſuperioribus capitibus diluta in Catechiſmum Romanum objiciunt, nihil definio: aliorum eſto judicium. Verum in hac, quæ modo diluenda eſt, objectione, multo apertius æqualitatem cum Deo ipſi homini pollicentur, dum Catechiſmi doctrinam negantis inter Deum & hominem veram & propriam juſtitiæ rationem inveniri, leviſſimis nixi fundamentis improbare non verentur.

Objiciunt nono: „ Catechiſmus de pœnitentiæ virtute diſputans, negat Deum inter & hominem inveniri veram & propriam juſtitiæ rationem. Hoc autem falſum eſſe demonſtrat Suares in opuſculo de hac ipſa quæſtione, quem ſequuntur innumeri pene Theologi, ſicut & multi alii graviſſimi auctores negant, quod idem Catechiſmus aſſerit, impoſitam olim fuiſſe publicam pœnitentiam pro occultis criminibus. Quia profecto illud & a ratione valde alienum videtur, imponere alicui, ut ſeipſum infamet, atque a ſenſibus Eccleſiæ, quæ mater ut ſuaviſſima, multum abhorret ab hoc, imo & moribus illius, quibus nunc utitur, omnino repugnat, quæ vix pro publicis criminibus publicam ſatisfactionem indicit “.

Ut hæc diluantur, præmittendum omnino juſtitiam multipliciter ſumi poſſe; ac primo quidem pro rectitudine ejuſdem ad ſe ipſum, quatenus omnes potentiæ, ac facultates, omniaque omnino, quæ in homine ſunt, ordinatiſſime ſunt diſpoſita & digeſta; qua ratione, qui gratiam ſanctificantem conſecuti ſunt, juſtos dicimus, juſtique ſunt apud Deum. Et hanc vocat S. Thomas 1. 2. q. 113. a. 1. juſtitiam metaphorice dictam. Eam ineſſe Deo ſicut & ſanctitatem excellentiori quodam modo, quam ſit in Angelo, vel homine nullus negat. Alia vero eſt juſtitia, quæ importat rectitudinem voluntatis ad alterum. Et hæc ut ex D. Thoma 2. 2. q. 58. art. 5. & q. 61. art. 1. colligitur, triplex eſt, legalis, diſtributiva, & commutativa. Cum enim juſtitia hoc ſecundo modo ſumpta ſit ad alterum, ille alter, quem juſtitia reſpicit; vel conſideratur in ſingulari, vel in communi; quatenus, qui alicui communitati deſervit, omnibus, quos communitas illa complectitur, etiam deſervire cenſendus eſt: unde fit, quod virtus illa, quæ omnium virtutum actus ordinat ad bonum commune, dicatur juſtitia legalis, cum ad legem ſpectet in bonum commune omnia referre. Virtus ergo illa concordans legi actus omnium virtutum ordinanti ad bonum commune, merito legalis juſtitia dicitur. Si vero ille alter, ad quem juſtitia ordinat, ſit aliqua privata perſona, rurſus id duplici ratione poteſt contingere; ac primo quidem quatenus totum, vel tota communitas ordinatur ad partes, ſive ad aliquam ex communitate privatam perſonam. Et quia hic ordo attenditur penes hoc, ut, quæ ſunt communia, recte ſingulis diſtribuantur; hinc eſt, quod & virtus juſtitia diſtributiva nuncupatur. Secundo poteſt attendi ordo unius privatæ perſonæ ad alteram etiam privatam, & hunc ordinem dirigit juſtitia, quam vocant commutativam, eo quod maxime in commutationibus reperitur. De juſtitia legali nemo dubitat eſſe illam in homine ad Deum tamquam bonum commune totius reipublicæ Chriſtianæ. Juſtitiam diſtributivam in Deo omnes admittunt, qua præmia juxta beneplacitum ſuæ voluntatis, & meritum cujuſque ab ipſa gratia proficiſcens diſtribuit etiam ultra meritum præmiando, & cum merita noſtra repenſat, coronat dona ſua, ut Cæleſtinus, & Tridentinum ex Auguſtino definiunt. Solum ſupereſt quæſtio de juſtitia commutativa, utrum illa reperiatur in homine reſpectu Dei.

Hæc autem quæſtio ſolvi non poteſt, niſi quæ ad veram, ac propriam hujus virtutis notionem ſpectant, paulo diligentius expendamus. Illa vero tria ſunt. Ac primo quidem hæc juſtitia ad alterum eſſe debet, non ea ſolum ratione, qua omnem juſtitiam eſſe ad alterum neceſſe eſt, ſed alia, & maxime, quia hujuſmodi juſtitia cum ſit ordinativa partis ad partem, in quo maxime ratio alterius reperitur, etiam ipſa præcipue ad alterum eſt. Totum enim partem complectitur; & pars eſt aliquid totius: unde aliquatenus legalis & diſtributiva non eſt ſimpliciter ad alterum; ſola commutativa ſimpliciter, & omnibus modis eſt ad alterum. Præterea omnis quidem juſtitia æqualitatem dicit; ſed partis ad totum, vel totius ad partem non poteſt eſſe aliqua æqualitas, niſi proportionalitatis; perfecta vero nequit eſſe, niſi inter pares; pares, inquam, in tribus; ac primo quidem in dominio, ſecundo in rebus extrinſecus adhibitis, tertio in intentione. In dominio quidem, quia non poteſt fieri æqualitas, ubi is, qui reddit, dominium non habet rei redditæ, niſi ſubordinatum; quamvis ſi aliunde ex non ſubjectis alterius dominio id compenſet, æqualitas fieri poſſit. Æqualitas vero rei ad rem neceſſaria eſt: in hoc enim conſiſtit commutatio, imo & ipſa juſtitia, unde, ut inquit D. Thomas, vulgo dicuntur ea, quæ adæquantur, juſtari. Intentio denique, ſeu electio hujus æqualitatis requiritur ad virtutem, & ad actum juſtitiæ, quia cum omnis virtus ex Philoſopho ſit habitus electivus ſui objecti, conſequens eſt, ut ſi æqualitas rei ad rem extrinſecam ſit objectum juſtitiæ, electio hujus æqualitatis ſit actus illius. Quare qui abſque hujuſmodi electione redderet æquale, non eliceret actum juſtitiæ, nam ſi quis exempli cauſa deberet alicui quinquaginta nummos ex uno titulo; ex altero autem alios quinquaginta, reddendo quinquaginta ex priori debitos cum intentione non reddendi alios quinquaginta ex altero debitos, ille non eliceret actum juſtitiæ, ſed potius injuſtitiæ; licet enim quoad actum externum quandam æqualitatem efficeret cum altero ex illis duobus; quia tamen non ex intentione conſtituendi perfectam æqualitatem, ille actus non eſſet actus juſtitiæ: ſicut & in aliis virtutibus, qui actum externum elicit, verbi gratia ſobrietatis non bibendo ultra menſuram debitam, & conformem rationi, niſi hoc præſtet ex illa ratione formali, paratus ex eadem in omni occaſione, ac circumſtantia eandem in bibendo conformitatem ad rectam rationem ſervare, non elicit actum virtutis illius; imo vero, ſi contrariam intentionem haberet, potius actus intemperantiæ eliceret: ita prorſus, qui actum externum juſtitiæ reddendo æquale rei ad rem eliceret, abſque intentione perfectæ æqualitatis inter ſe & alterum conſtituendæ, vel cum contraria intentione, ille non eliceret actum juſtitiæ, imo potius injuſtitiæ; quia æqualitas omnimoda & perfecta eſt objectum formale juſtitiæ, in quo juſtitia diſtinguitur ab aliis virtutibus, maxime vero a partibus potentialibus ejuſdem. Hæc doctrina eſt D. Thomæ 2. 2. q. 61. a. 1. & a. & q. 80. a. 1. & Ariſtotelis 5. Ethic. cap. 2. & 3. imo & Veterum omnium.

Denique ſupponendum, quod licet quis poſſit eligere aliquid impoſſibile per accidens, puta, pauper poteſt eligere præbitionem, vel donationem pecuniarum, quia illa eſt ipſi duntaxat impoſſibilis per accidens, eo quod illas

Digitized by Google

illas non habeat, licet poſſit habere; nullus tamen poteſt eligere, quod ipſi ſimpliciter, & abſolute eſt impoſſibile. Cujus rei triplicem S. Thomas 1. 2. q. 13. a. 5. rationem affert, quia electio omnis eſt de agendis: impoſſibilia vero ſimpliciter inter agenda computari non poſſunt: agenda ſiquidem, ſicut & agibilia non ſunt impoſſibilia; neque impoſſibilia ſunt agibilia. Deinde quia electio qualibet ad finem aliquem conſequendum ordinatur: Enimvero per medium ſimpliciter impoſſibile finem quemcumque conſequi omnino repugnat. Denique quia ita ſe habet finis ad media, ſive intentio finis ad mediorum electionem, ſicut ſe habent principia ad concluſiones: Ex principio autem impoſſibili non poteſt recte colligi concluſio impoſſibilis: Non poteſt igitur ex intentione finis poſſibilis, & conſequendi eligi medium ſimpliciter, & abſolute impoſſibile.

Jam ergo videndum, quo ſenſu dicat Catechiſmus, inter Deum & hominem propriam juſtitiæ rationem reperiri non poſſe. Agit eo loci de ſatisfactione pro ſceleribus admiſſis, quam Deo exhibere intendit is, quem vere peccati pœnitet, & ait: „ Nam etſi inter Deum „ & homines propria juſtitiæ ratio intercedere non poteſt, cum tam longo intervallo inter ſe diſtent, aliquam tamen eſſe juſtitiam conſtat, cujuſmodi eſt inter „ patrem & filios, inter dominum & ſervos “. Unde conſtat Catechiſmum duntaxat negare, poſſe inveniri hominis ad Deum juſtitiam proprie dictam, hoc eſt, commutativam; poſſe tamen aliquam juſtitiam, hoc eſt, virtutem aliquam reperiri, quæ ſit pars potentialis juſtitiæ, cujuſmodi eſt religio, & pœnitentia. Quæ ſententia eſt diſtinctiſſime Sancti Thomæ 1. 2. q. 114. a. 1. & 3. p. q. 85. art. 3, & omnium diſcipulorum ejus, imo & plures alij eamdem docent, ut Becanus de Sacramentis in ſpecie cap. 30. q. 4. Leſſius lib. 13. de perfect. Divinis cap. 2. Eſtius in 4. diſt. 14. §. 2. in fine, & alii.

Rationes vero, quæ hanc ſententiam confirmant, ſunt hujuſmodi ex dictis elicitæ, ac evidentes. Propria juſtitiæ ratio eſt ad alterum ſimpliciter & abſolute, ut dictum eſt. Atqui homo non eſt proprie alter a Deo, cum ſit magis aliquid Dei, quam filius ſit aliquid Patris, vel ſervus Domini: nam homo non contractu aliquo, vel acceſſoria ſervitute, ſed naturali, & eſſentiali eſt ſub dominio Dei, ita ut nec ipſemet Deus poſſit illum ſui juris facere, vel abſoluta, & independenti libertate donare. Ex quo etiam oritur, ut Deus poſſit de homine, omnique illius jure ad libitum ſtatuere, tamquam de re ſua. Hinc vero ſequitur ſecunda ratio, quæ hujuſmodi eſt. Ad juſtitiam proprie ac ſtricte ſumptam requiritur æqualitas dominii hoc ſenſu, ut tantum dominium alter habeat in rem, quam reddit, quantum alter in aliam, pro qua illi ſuam reddit, ut dictum eſt. Enimvero homo non habet hanc dominii æqualitatem in ſuos actus, quibus Deo vel ſatisfacit, vel honorem reddit, quantum habet ipſe Deus etiam in eoſdem actus hominis, & in proprias injurias vindicandas, vel in honorem ſibi debitum repetendum. Quis enim eo temeritatis, & ſuperbiæ ſeipſum efferret, ut Dei dominium exæquare præſumat? Non eſt ergo hominis ad Deum vera, & ſtricta juſtitia. Denique propria juſtitiæ ratio id exigit, ut, qui ejus actum elicit, perfectam inter ſe & alterum in datis & acceptis æqualitatem conſtituere intendat, ut probatum eſt. Atqui abſolute ac ſimpliciter eſt impoſſibile, hominem hoc intendere, ut inter ſe ac Deum perfectam æqualitatem in datis & acceptis conſtituat, cum tanta ſit divini numinis majeſtas, ut ſi homini duntaxat vel minimam panis buccellam contuliſſet, ne quidem poſſet donum illud quantumcumque in ſeipſo exiguum, ut ab illa infinita majeſtate proficiſcitur, ex æquo compenſare, quanto minus pro delictis congruam, & æqualem ſatisfactionem exhibere? Non poteſt igitur homo ullum ſtrictæ juſtitiæ actum erga Deum elicere, nec conſequenter ullum ſtrictæ juſtitiæ habitum reſpectu Dei habere.

Hinc ſequitur pœnitentiam virtutem eſſe quidem aliqualem hominis ad Deum juſtitiam, hoc eſt, partem quamdam potentialem juſtitiæ, non tamen eſſe ſtrictam, & vere, ac proprie dictam juſtitiam, & hoc eſt, quod Catechiſmus docet. Neque Suaris, aliorumve Theologorum authoritas tanti eſt, ut doctrinam Catechiſmi vel tantillum loco movere valeat, quinimo illius, ac cæterorum doctrina, ad hujus Catecheſeos ſententiam omnino caſtiganda eſt. Maxime cum illa tantam animis hominum divinæ majeſtatis reverentiam ingeneret, ac pœnitentibus animos addat, quibus pro offenſis in Deum admiſſis, quantum poſſunt, operibus piis ſatisfacere ſatagant. Hic ille eſt genius, quo olim fideles impulſi occulta crimina a ſe perpetrata ulciſci conabantur. Cum enim intelligerent, nulla ratione fieri poſſe, ut Deo pro illis, quantum par foret, ſatisfacerent, nihil erat, quod non lubentiſſime amplecterentur, ut ſaltem totum id præſtarent, ad ſuorum criminum vindictam, quod poſſent. Pro occultis ergo criminibus etiam publicam pœnitentiam olim fuiſſe peractam jamjam probaturi, illud prius monendum lectorem advertimus, alio modo Catechiſmum loqui de hac pro occultis delictis pœnitentia publica, & de illa, quæ fiebat pro publicis: inquit enim: „ Sapientiſſime illud ab Eccleſia „ obſervatum eſt, ut cum ab aliquo publice flagitium „ commiſſum eſſet, publica etiam pœnitentia ei indiceretur, ut cæteri timore perterriti deinceps peccata diligentius vitarent; quod etiam in occultis criminibus, „ quæ graviora eſſent, interdum fieri ſolitum erat: ſed, „ ut diximus, in publicis hoc perpetuum fuit, ut qui „ ea commiſerant, antequam publicam pœnitentiam ſuſcepiſſent, non abſolverentur “. Hæc, quæ Catechiſmus ait de pœnitentia publica pro publicis ſceleribus, nullam prorſus difficultatem patiuntur, ſi attendamus, quod & S. Thomas in 4. diſt. 14. q. 1. art. 5. q. 3. annotavit, aliam fuiſſe publicam pœnitentiam non ſolemnem, aliam vero ſolemnem. Solemnis ſiquidem certo ritu peragebatur, ut habet ibid. S. Doctor, & de illa præcipue loquuntur Innocent. I. Epiſt. 1. ad Decentium cap. 7. Siricius Papa Epiſt. 1. cap. 5. Leo I. Epiſt. 92. cap. 10. & 11. Hieron. in Epitaphio Fabiolæ, Ambroſ. lib. 2. de pœn. cap. 10. & 11. Sozom. lib. 9. hiſt. cap. 35. Concil. Arelat. can. 13. 21. & 22. & alii. Publica vero non ſolemnis agebatur etiam pro publicis criminibus non ita enormibus, ut conſtat ex dicta Epiſt. Siricii. Illam egit Imperator Philippus, ut narrat Euſebius 6. hiſt. cap. 25. & Nicephorus lib. 5. cap. 25. Eandem ſubiit Theodoſius, ex Ruffino lib. 11. cap. 18. Theodoreto lib. 5. cap. 17. Niceph. lib. 12. cap. 40. & 41. Ambroſ. orat. in obitum Theodoſii, & Epiſt. 21. & 28. & Auguſt. hom. 49. cap. 3. Ludovicum etiam Imperatorem Caroli Magni filium eandem ſubiiſſe conſtat ex Concil. Artiniacenſi anno 822. Aliquando vero hanc pœnitentiam aliquos ſponte ſubiiſſe ſolo pietatis, & humilitatis intuitu certum eſt, tum ex eo, quod refert S. Thomas loco jam laudato, quæſtiuncula 1. tum ex iis, quæ referunt annales Hiſpanici de Wamba Rege, qui & ipſe publicam pœnitentiam ſubiit, ut ſeſe in humilitatis virtute fortiter exerceret. Unde fiebat, ſciri non potuiſſe an pro crimine aliquo illa pœnitentia eſſet impoſita, vel ſponte foret aſſumpta. Vide D. Thomam loco jam laudato ad 1. & 2.

Quod autem publica pœnitentia pro criminibus etiam occultis aliquando fuerit impoſita omnino certum eſt: ſed attende, aliud eſſe, quod de facto impoſita illa fuerit, aliud quod ex aliquo Eccleſiæ decreto id factum fuerit; primum omnino certum eſt; ſecundum negant plures: id crediderim nullo generali Eccleſiæ decreto hoc peractum, ſed duntaxat ſpeciali alicujus particularis Eccleſiæ ordinatione in aliqua diœceſi, vel provincia id fuiſſe aliquando uſurpatum; primum ſatis conſtat, quia nullum extat hujuſmodi decretum, quo cautum ſit, ut pro criminibus etiam occultis publica pœnitentia indiceretur; quamvis enim habeamus canones antiquiſſimos & ante Nicænum, & poſt illud Concilium, quibus certa pœnitentia certis quibuſdam criminibus determinatur, nullus tamen extat, quo illa pœnitentia ſic taxata pro ipſis etiam occultis criminibus præſcribatur. Eſto debuerint Sacerdotes certam pœnitentiæ rationem peccatis etiam occultis juxta canones indicere; quod illa publice peragenda foret, nullo communi totius Eccleſiæ canone definitur. Et hoc ſufficit, ut convenienter aſſeramus nullo univerſali decreto Eccleſiam ſtatuiſſe, ut pœnitentia publica pro criminibus occultis perageretur.

Quod vero id fuerit in aliquibus Eccleſiis uſurpatum, nemo poteſt ambigere: id enim non ſolus S. Thomas docet loco jam ſuperius laudato, ſed & alii viri eruditiſſimi, & in veteri Eccleſiæ diſciplina verſatiſſimi. Id manifeſte colligitur ex Epiſt. 80. Leonis; ibi ſiquidem prohibens publicari omnia confitentium peccata, ut publicis imponeretur pœnitentia, ſic ait: „ Quamvis enim „ plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter „ Dei timorem apud homines erubeſcere non veretur: „ tamen, quia non omnium hujuſmodi ſunt peccata, „ ut ea, qui pœnitentiam poſcunt, non timeant publicare, removeatur tam improbabilis conſuetudo, ne „ multis a pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerare, „ quibus poſſunt legum conſtitutione percelli “. Quo loco cum dicit plenitudinem illam fidei eſſe laudabilem, quæ propter Dei honorem apud homines erubeſcere non veretur, procul dubio pœnitentiæ publicæ meminit, qua fiebat, ut apud homines aliqui erubeſcerent ad reparandum Dei honorem; nec propterea peccata omnia eſſe publicanda conſtituit, ne homines a Sacramento Pœnitentiæ retrahantur ob verecundiam, vel timentes ſibi aliquid nocumenti ex peccatorum publicatione provenire.

FINIS I. PARTIS.

Digitized by Google